

ספר

אום אני חומה

משנה הלכות

ביאורים רחבים ובירורים מקיפים אוצר מופלא בנושאי
הלכות עירובין בעיירות הגדולות ובמיוחד נושא
ונותן הלכה למעשה בדין תיקון העירוב לשכונת
בארא-פארק, נוא יארק

נאספו מתוך שו"ת משנה הלכות חלק ח'
ומתוך הוספות רבות ונכבדות בכת"ק של

כ"ק מרן אדמו"ר גאב"ד אונגוואר שליט"א

יו"ל ע"י מכון משנה הלכות בארה"ק
קרית אונגוואר, רמות ירושת"ו
שנת תש"ס לפ"ק

Published and copyrighted © 1999

by

מכון משנה הלכות

ת.ד. 50066 קרית אונגוואר

רמות, ירושלים

(02) 586-9097

Author

RABBI MENASHE KLEIN

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

MISHNE HALACHOTH GEDOLOTH INSTITUTE

5306 16th Avenue

Brooklyn, NY 11204

מכון משנה הלכות

3301 West Strathmore Avenue

Baltimore, MD 21215

(888) 498-8642

MishnaHalachos@mail.com

דברים אחרים להוצאה חדישה.

ביום הששי להדלקה, ויהי מקץ קץ שם לחשך ויהי אור אורות מגרות חנוכה שהם מעין אור הגנוח מששת ימי בראשית שמאיר לארץ בשבת קודש שהוא מעין עוה"ב או בת"ח שהם כל השבוע בבחינת שבת, ואם חל יום ראשון דחנוכה בש"ק יותר מוכשר להשארת האור הגנוח כיון שאני מפק מליעל, והנה רבים שלמים בקשו ממנו להחזור ולהדפיס קונמ' הדל אום אני חומה אשר טיפחתי וריבתי בימי עניי ומרודי לפני כעשרים שנה ורבים בקשו ממני היות כי ספו הראשונים ולחזור ולהדפיסו כי הוא דבר הצריך לרבים ועד הנה סירבתי מפני טעמים כמוסים לי, וגם כי רוב הענינים מובאים כבר בשו"ת משנ"ה ח"ח והרוצה לעיין בהלכה משם יחגנו, כרם לרוב ההפצרות באמת מירדינו וגם אסתייע מילתא וידידי היקר מאד נעלה יקר באנשים אוהב תורה ומוקיר רבנן והוא עצמו צ"מ, והוא לא אחר אלא הרה"ק בקהלתינו הרב ר' דוד ארי' פריערמאן שליט"א, והקב"ה זכהו לכלילת בנו היקר מאד נעלה החתן המופלא ומופלג בו' כש"ת ר' חיים יחיאל מיכל ג"י ויצא הרעיון מצדנו ומצדו להוציא ספר לכבוד אפריונו.

ואם יקשה המקשה מה ענין שמיטה אצל הר סיני מפני שהוא מתחתן יעסוק נפל בדעתי טעם גמור שהוא לא רק מצוה אלא חיוב מצד החתן ואמרתו כמקור על זה מה שאמרו בגמ' (עירובין ס"ד וב"ק פ"ז ע"ב וב"ב ג"ב) המחזיק בנכסי הגר מה יעשה ויתקיימו בידו יקח בהם ס"ת אמר רב ששת אפילו בעל בנכסי אשתו רבא אמר אפי' עבד עיסקא ורווח ר"פ אמר אפי' מצא מציאה, מאי קרא דכתיב וידר ישראל גדר (במדבר כ"א). ופרש"י בנכסי הגר מידי דתמיהה היא וכו' לפי שבאו לו בלא יגיעה לפיכך אין מתקיימן אם לא ע"י מצוה, בעל בנכסי אשתו בעי למיעבד בהו מצוה דמילתא דתווהו בה אינשי נמי היא ושלטה בהוא עינא בישא. יקח בהן ס"ת במקצתם ובשכר אלו יתקיימו האחרים בידו, והנה אמר בעל בנכסי אשתו וכן מצא מציאה והנשוא אשה הוי בעל בנכסי אשתו, שהרי כל מה שקנתה אשה קנה בעלה וכן הו"ל בכלל מצא מציעה וכמ"ש ז"ל ריש פ' האשה נקנית מי מחזיר על מי בעל אבידה מחזיר על אבידתו נמצא שמצא מציאה חשובה ועליו לעשות לו סגולה והוא לכתוב ס"ת, ונמצא שזה חיוב גמור על החתן שרצה שיתקיימו נכסיו לכתוב לעצמו ס"ת וכוה"ז הרי כבר כתב הרא"ש ז"ל דיוצאים מצות כתיבת ס"ת גם בשאר ספרים ולכן כותב לעצמו עכ"פ ספר אחת משאר ספרים.

וכיון שכן נתגלתה נמי טעמא דמנהג אחר מה שנהג עלמא שהאברך לאחר החתונה מומין לעצמו תפלין ואצילניו ה"י מנהג להומין תפלין דר"ת ונשאלתי כמה פעמים על מי לשם התפלין וכמה טוענים שזה החיוב על השווער שהרי בא לאחר החתונה ולהג"ל אתי שפיר מאד המקור מן הגמ' הג"ל דבגמ' עוד שם אמר רב נחמן בר יצחק אפי' כתב בהוא תפלין כלומר דדי בזה שהוא דבר מצוה שלא יפסדו אלא יתקיימו נכסיו וא"כ החיוב על האברך לכתוב לעצמו תפלין לכה"פ וכנ"ל, והנה הוחלט להוציא לאור ס"ת לאור, והוא אחת מספרי לכבוד החתונה ולכבוד המחנות הדגול וכל המשפחה החשוכה והחתן והכלה וכל משפחתה החשוכה שיהיה להם לסגולה שיתקיימו נכסיהם באהבה ואחה ושלום ורעות, ובעושר ואישור ויזכו לבנות בית נאמן כישראל ולראות דורות ישרים מבוכרים חכות המצוה יעמוד להם מעתה ועד עולם וינצלו מעינא בישא ויתקיימו נכסיהם עדי יבא יגון ולו יקרת עמים כעתירת וברכת ידיכם הרוצה לראות בגדולתכם ובהצלחתכם בלב גופש,

מצעה הקטן

השמטה

שומר התורה שאינו רוצה לבטל רשות אי אומר

אמת כי כזה כבר הארכתי בספרי בפנים רק להוסיף מרבינו הב"ח בחדשות שאלה ד' שכתב ח"ל על ההתר שנהגו וממכו על מוד' שלהם בשנת שם"ב שכתב ח"ל שכרנו רשות של כל הבתים של המקום דכאן עיר שירלוב מהפקוד שכירו רשכירו של המל יד"ה עד נ' שנה וכו' ובתשובה שם סיים בדבר חדש שיש לנו לשכור רשות המבואות שיוציאו ויכניסו מבתי היהודים זה לזה דרך המבוי רכזה יועיל שכירות מאדון העיר אן משכירו וכו' ע"ש. והביאור לדבריו כי הבית והמבואות והרחובות שני דינים להם והשר והאדון אפילו נימא דיאנו בעל הבית על הבתים אבל הוא בעל הבית על המבואות והרחובות וכידו לעשות במבואות ורחובות העיר ולשנות כפי רצונו וכיון שכן אין רשות של כל אדם כידו אלא ביד השר, ולכן ממילא אין אדם יכול לאסור הרשות שאינו שלו. לא כן כבתים בפנים של כל אחד ואחד, וא"כ פשוט אם יקנו הרשות מהשר העיר או משכירו רק המבואות והרחובות והדרכים א"כ אין שום אדם כידו לאסור כי אין זה רשותו אלא רשותו של השר וזה פשוט מאד, ואם יאסור ישראל דירתו יהי לו דין כבית עכו"ם עכ"פ מבואר ברכינו הגדול הב"ח ז"ל שאין אדם יכול לאסור על אחרים.

ועיין שו"ת שבו"י ח"ג סי' כ"ט ח"ל מרב אחד אם ישראלים או רבים מבני עמינו אינם רוצים לבטל רשות וגם אם ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות אך נהוג בקהלות גדולות כגון פראג וכה"ג..תשובה וכו' באמת לדידי לא קשיא מידי דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל צד ונשכר או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקיימו ע"י אחד מיועציו הנהוג ודאי דמותר למלטל בכל העיר אפילו ברחוב הגוים וא"צ לשום אדם לבטל רשות וכן נתפשט המנהג פה ק"ק מיץ למלטל בכל העיר בלי שום ביטול רשות וכן נהיגי מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה אע"פ אע"פ שיש כאן עבר הנהג דלא הוי כחומה לדעת קצת אחרונים מ"מ פה גם הנהג יש לו מסוגרת בכל צד וכיון שקנה המקום פעם אחת מן השררה שוב אין צריך לקנות פעם שנית כמ"ש בתשו' שבו"י ח"ב סי' ז' ע"ש.

והנני מרגיש שהשואל הדגיש אם יש ישראלים מקצתם או רבים מבני עמינו והם שומר התורה ומצות אלא שאינן רוצים לבטל רשות, או ישראלים משומדים שאינם רוצים לבטל רשות מה המנהג, ועל כל זה כתב שהמנהג משנים קדמוניות שאין בדבריהם כלום וכמבואר בדברי מדברי הב"ח נמי כן, ועיין גם בשו"ת בית יצחק יוד"ח ח"ב בקנמ"א סי' ח' שכתב פשוט שאין ביד שומרי תורה לאסור עירוב לרבים, ואדרבה ח"ל בכלל מכשיל את חבירו בחילול שבת ועיין בשו"ת ובחרת בחיים (הגר"ש ק) סי' קכ"ג דאפי' עומד וצוח איני רוצה לא מהני ובשו"ת שו"מ מהד"ת ח"ב סי' ס"ב שהרוצה לאסור הכל יפצה פיהו. גם בשו"ת חזון נחום א"ח סי' מ"ב הביא שם דעת המחז"א וסיים בערוכי הצרות של כל העיר דליכא קצת חוב רק זכות גמור זכות הרבים שלא יהיו נכשלים בחלול שבת א"כ י"ל דמהני לזכות להם בע"כ ובשו"ת מחז"א הג"ל בנידון שלו כתב דל"ה זכות גמור משום שהם רוצים ג"כ בעירוב אלא שהיה העידוב כביהכ"נ שלהם ולא בשל אחרים משא"כ בנדון דידן שאינן רוצין כלל בעירוב הוי זכויו העירוב זכות גמור וכו' ודאי דמהני זה הנלעג"ד עכ"ל.

עכ"פ הלכה מפורשת ברכינו הב"ח והשבו"י וכל האחרונים אחריהם וי"ד שזנכה לשלום ואחדות בין ישראל א"ס.

פתח ההיכל

נודע בשערי היכלי התורה גדול ההיקף ועומק הכירור בעניני עירובין, אשר נשא ונתן במלחמתה של תורה כ"ק מרן רבינו שליט"א בעל המשנה הלכות, אשר בכח תורתו הגדולה האיר לארץ ולדרים, ובמיוחד בליבון ובירור שמעתתא דא, בבהירות יתירה.

ידוע לכל כי לפני כעשרים שנה בשנת תשמ"א אור כנבור חלציו מרן שליט"א, והלך בראש העם להתקין "עירוב" בעיר ואם בישראל שכונת בארא פארק, בעצה אחת ובשיתוף גדולי ומאודי הדור, ומטבע הדברים נתעורר הענין בשעתו אצל רבנים ות"ח - שהלכות אלו היו לפנייהם כתורה חתומה - לעיין להעיר ולהשיג בכל הנוגע לעניני עירובי עיירות.

מרן שליט"א ברוב עוז ותעצומות פרש לפנינו תורה שלימה ומאירה כנתינתה מסיני, בכירור וביאור כל פרט ופרט כקטון כגדול בכל התחום זה רחב הידים, גליא לדרעיה ונפל נהורא בני מדרשא, וכפרט פרו ורבו ד"ת אלו מתוך עומק פלפולו בהלכה זו עם יבלחט"א ירדיו גאוני הדור מרנן בעל אנדות משה ובעל קהלות יעקב זיע"א. הדברים התפרסמו בחוברות אום אני תומה שיצאו לאור בכמה מהדורות, והודפסו אחר כך באריכות בשו"ת משנה הלכות חלק ח'.

לאחרונה כאשר התעורר שוב ענין העירוב בבארא פארק לאור פסקו המרכזי של מרן שליט"א בשעתו בענין זה, גבר הביקוש מצד המונים מציבור שוחרי תורה ומטובי בניה המשתוקקים לדעת קשט דברי אמת, ולעסוק במקצוע זה מתוך הבנה ברורה ובהירה, ומבקשים להשיג את הכירור במלא היקפו, לדעת את המעשה אשר יעשו ואת אשר לפנייהם.

על כן נעתרנו לבקשת ולהפצרת הרבים וכינסנו את עיקרי היסודות, התשובות והמכתבים, שיצאו מקן קולמסו של ספרא רבא דישראל מרן שליט"א, בענין זה, ואחדנום בבית אחד, למען ימצאו בו כל המבוקש כשלחן הערוך ויתענגו עלייהם כמוצא שלל רב. צרפנו חרו"ת הגרפסים מכבר, עם

תוספת הערות והארות, מכתבים ומאמרים, מכת"י, ומפני חיבת הקדש
ענדנו עטרה לראש קונטרס חדש שכתב מרן שליט"א השתא.

במוחים אנו כי זכות התורה יעמוד לנו בשעה מרופה כזאת לאחב"י בכל
מקומות מושבותיהם, זכות התורה וזכות המסירות עבור פרטי כל מצוה
דאורייתא ודרבנן הן המה אשר יעצרו טללים ורוחות רעות, הן המה אשר
ימליצו בעדינו לטוב לנו כל הימים. וביותר צריך להדגיש כי תיקון של היקף
העירובין סביב שכונת בארא פארק הוא בחי' שמירה מעליא והשראת אור
המצות ברחובות קריה וכמאמרם ז"ל בדומה לזה א"ר אשי אנא עבידנא
למתא מחסיא שלא תחרב [שכת י"א ע"א] באמצעות הארת המצוה על
העיר כולו. וזאת מלבד זיכוי הרבים האדיר והנשגב שיש בזה.

עתידתנו יעלה למלכא עילאה, לאריכת ימיו ושנות חיים לרבינו גאון עוזנו
פוסק הדור והדרו, שר התורה וההוראה מרן שליט"א, מתוך בריות גופא
ונהורא מעליא נפישא, ובקשתינו שטוחה כמטו מינך שנוכה עוד רבות
להתחמם נגד אורו, ולהתבשם מתורתו המשמחים כל ישרי לב עד ביאת
גוא"צ בב"א.

פה קרית אונגוואר רמות ירושת"י, כסלו תש"ס לפ"ק

הנהלת המכון

* * * * *

התודה והברכה

הוקרתינו ותודתינו לכבוד ידידינו היקר הרה"ג

רבי דוד שפירא שליט"א

מראשי המכון בארה"ק

על פעילותו הברוכים, ללא ליאות, לטובת המכון.

קונטרס "השלמה וסיכום" = תש"ס

ענין א

מצות עשה מדרבנן לתקן עירובין עירובי חצרות, ושתופי מבואות, ולתקן לחיים וצה"פ וחומות לעירות גדולות. כדי להכניס ולהוציא בשבת ושלא ישכח ויוציא באיסור.

גרסינן נגמ' עירובין (דף כ"א) בשעה שחקן שלמה המלך עירובין ונגמ' יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם בני ישמח לבי גם אני ואמר חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר. ואמרו בירושלמי מפני מה מערבין בחצרות מפני דרכי שלום ועיין סמ"ג ביאור הדברים. ומבואר דשלמה המלך וב"ד תקנו מצוה עשה מד"ס לערב חצרות ועירות כדי להכניס ולהוציא בשבת. ויש במצוה זו ב' טעמים שנתנו לנו חז"ל אחד כדי שנוכל להוציא ולהכניס בשבת ולהביא מרשות לרשות, וטעם השני להסיר מכשול מחילול שבת דשמא ישכח ויוציא, ובירושלמי יש עוד טעם מפני דרכי שלום.

דרשת חז"ל מקרא דוהכינו את אשר יביאו לתקן לחיים וקורות וצה"פ הוא דאורייתא או אסמכתא

והנה במדרש שכל טוב פ' בשלח עה"פ והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו הביא דרשת חז"ל וז"ל ורבותינו דרשו והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר יכינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורת וצורות פתחים ועירובים ושתופים להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות ע"כ. והנה מבואר מדרשת חז"ל שהעירוב היא להתיר הוצאה והכנסה ולהביא מרשות לרשות, ובגמ' ביצה ט"ז ע"ב במעשה דרב תחלופי שפסק כשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי צ"מ לקלולא שהחמיר שלא לעשות עירוב ואמר מאי קלולא דמקלקלי בה רבים, ופרש"י ששוכחין וממלטלין בלא עירוב והיינו קלולא אם הי' מותר לערב אתמול והוא אסר. והנה מבואר טעם ב' תיקון עירובין שמא ישכח ויוציא. ועיין רמב"ם פי"א מהל' ברכות הי"ד ובכ"מ שם,

ומטעם הב' נראה שאסרו לתקוע בשופר בר"ה שחל להיות בשבת גזירה שנא
ישכח ויוציא. ובהערות על מדרש שכל טוב ציין שם כן הביא הלק"ט וסיים מכאן
לעירובי חצרות מה"ת שיערב אדם מערב שבת ע"ש. ומדחשב לתקן מבואות
וחצרות בתיקוני לחיים וקורות וצה"פ מכואר דהמצוה לערב בכל אופן ואם המקום
אינו מוכן מפני שחסר תקן מחיצות, מצוה לתקן המקום כגון במקום שחסר
מחיצות או לחיים או צה"פ וכל זה בכלל המצוה. ולפום ריהטא נראה דס"ל
מדאורייתא הוא ובמדרש לקח טוב כתב מפורש ד"א והכינו את אשר יביאו את
אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו מכאן לעירובי חצרות מה"ת והוא פלא,
ועיין בסמוך (סי' ו') שאלה לרב האי גאון ולפי הנ"ל מיושב קצת השאלה והבן.
ואיתא במכילתא מכאן דמערבין מע"ש לשבת ועיין תיב"ע.

ישוב לשתי הדעות חילוק בין עירוב בפת, ובין תיקון מחיצות

וחשבת קצת להשוות הדעות ושלא יהי' פלוגתתם רחוקה דמה"ת צריך לערב
בפת ע"ש וזה הוא בכלל של הכינו את אשר יביאו מה"ת, ובלא תיקון לחיים
וקורות וצה"פ ומחיצות כלל, אלא הכנת עירוב כעין שעושיין ע"ת ביר"ט שחל
להיות בשבת, ומדרבנן תקנו מצוה לתקן כל התיקונין בלחי וקורה וצה"פ או
מחיצות ממש הכל בכלל המצוה. ובלק"ט סיים וז"ל והלכות עירובין מרובות הן
וכולן במס' עירובין, בלוש ותשכח, לכך נאמר והכינו את אשר יביאו כינו היאך
יביאו ע"י עירוב ע"כ. הנה עכ"פ כתב בלוש ותשכח כלומר חפש עד שתמצא לכך
נאמר והכינו את אשר יביאו כלומר יביאו היאך יביאו שיתקנו העירות והחצרות
והמבואות באופן שיוכלו לערב כדי שיביאו מרשות לרשות ע"י,

ענין ב

דעת הטור והב"י והב"ח שמצוה לחזר אחר עירובין

והטור א"ח סי' שצ"ה כתב "מצוה לחזר בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי
מבואות" ועל שניהם מביך על מצות עירוב, וציין הב"י למרדכי בפ' הדר מעשה
דאשתפוך חמימי שהי' מוכן לברית מילה ולא עירבו בעיר ולא היו יכולין להביא
מים ממקום אחר ותמהו שם דתרי גברי רברבי כרבה ואביי ליהוי בלא עירוב, וכתב
הב"י וטעמא רבה איכא דלא ליתו לידי איסור לאפקוי ולעיולי באיסור, ומיהו
הפרישה שם פ"י דהמצוה הוא להנאתו כדי לטייל או להביא צרכי אכילתו וזה
מצוה כדכתיב וקראת לשבת עונג, והב"ח שם ד"ה מצוה לחזר וכו' פ"י כלומר

אע"ג דבע"ח וש"מ מערכין אפי' לדבר הרשות מ"מ מצוה לחזר אחריהם כדי שלא יגיעו לידי איסור טלטול כחצר וכמבוי משא"כ בע"ת דאין מצוה לחזר אחריו דאדרבה אפשר ע"י ע"ת יבא לידי איסור הליכת חוץ לתחום (זה דלא כחכם אחד שדרש ברכים ההיפוך דע"ת מצוה להדר אחריו ולא עירובי חצרות). והמ"כ לא הביא רק הטעם פן ישכחו ויבאו לידי איסור טלטול. והנה לשני הטעמים פשוט דכל שהציבור גדול המצוה יותר לערב דיותר שכיח שבחה וטלטול ברכים שאחד מהם ישכח ויוציא או יטלטל מביחידים שישכחו, וכן הטעם להביא מרשות לרשות ג"כ בציבור גדול יותר שכיח צורך להוציא ולהכניס ולהביא מרשות לרשות, לפעמים בדברי מאכל ולפעמים בדברי רפואה ולפעמים בדברי תענוג, להוציא תינוק ללכת להוריו וכיוצא בזה.

ענין ג

בתוספתא ב"מ כופין זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי,

וּגְרָסִינָן כְּתוּסְפָתָא כ"מ פ"א ס"ח דכופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי וכו'. ובש"ת מוהר"י מיניץ סי' ז' הביא פסק מהר"ם מרוטענבורג שפסק מתוספתא כ"מ דתניא כתוספתא כ"מ כופין בני העיר זה את זה לכנות להם ביהב"ג ולקנות להם ס"ת נביאים וכתובים וכופין בני מבוי זה את זה לעשות להן קורה ולחי למבוי וכו' אע"פ שאין זה צורך גדול כ"כ אפ"ה כופין וכו' והי' זה שלום העניי מאיר בר ברוך ז"ל עכ"ל, וכתב ומהאי דכני מבוי כופין זא"ז לעשות קורה ולחי ואע"ג וכו' אע"פ שהמיעוט המתנגדים נראה שמענותם חזקות הרי הם בטלים ברוב ואין שומעין אליהם כמו שאין שומעין אם טענו לא נכנים אורחים לא נחלק צדקה, לא נשכיר מנין, וכן לענין לחי וקורה אם טען למה אתן לתקנם כדי להכניס ולהוציא כשבת, אני איני רוצה להכניס ולהוציא או איני צריך להכניס ולהוציא, או לכלנו אין צורך כל כך בתקנה זו כמה שכתב מהר"ם בעצמו על לחי וקורה בסוף התשובה הנ"ל שאין בה צורך כ"כ אלא כופין זה את זה אלמא דאין מקבלין מענותן ואין שומעין אליו וכו' ואיפשר שכאילו דברים שהזכרו כמשנה וכברייאת ותוספתא כופין אפי' שלא ע"י הרוכ מדנקט כלשון כופין זה את זה ולא נקט כופין אלו את אלו אבל שאר דברים הולכין על פי הרוכ ע"ש. והמבואר מזה דהמצוה הוא להבין בלומר לתקן מבואות וחצרות בתיקוני לחיים וקורות וצה"פ ולא להיות כשכ ואל תעשה שלא להביא אלא את אשר יביאו, ולא זאת שמצוה אלא כופין אפי' יחיד בופה את הרבים לעשות ולתקן לחיים וצה"פ אפי' שרכים טוענים אין לנו ולא לכלכם צורך לערב אין שומעין להם. וגם הדמיון שמדמה מצוה זו כאומר אין שומעין להם אם טוענו לא נכנים אורחים לא נחלק צדקה לא נשכיר מנין, מבואר

שהוא מצוה ממש בכל אופן ואין ביד אדם לומר אין לי צורך במצוה זו ולא אקיימנה. ובשול"ת מהר"ח א"ו סי' קנ"ג שכופין בני העיר אלו את אלו לעשות מקוה כמו שכופין לעשות לחי וקורה ע"ש.

ענין ד

הבה"ג לא מנה מ"ע דעירובין מן התרי"ג.

ורבינו הגדול הבה"ג כשחשב התרי"ג מצות לא חשב בין המצות מצות עירובין, וכבר תמה עליו הרמב"ם בסה"מ שרש ראשון שהי' להם למנות נט"ו ומצות ערוכ כי הנה אנחנו מברכין אשקב"ו כמו שמברכין על מקרא מגילה ונר חנוכה והכל מדרבנן ובבאור אמרו (חולין ק"ו) מים ראשונים מצוה ואמרו מאי מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים כמ"ש במקרא מגילה ונר חנוכה היכן צונו מלא תסוד וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"ב מדרבנן ובביאור אמרו (עירובין כ"א) בשעה שחקן שלמה ידים ועירובין יצתה ב"ק ואמרה חכם בני ושמח לבי. ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים הנה התבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה נקרא דרבנן. ואמנם כבר בארתי לך זה כדי שלא תחשוב במקרא מגילה בעבור שהוא תקון נביאים יקרא דאורייתא שעירובין דרבנן אע"פ שהוא תקון שלמה ובית דנו ע"כ ועיין רמב"ן ומנ"א שם שאם צריך להוציא לכ"ע החיוב בקום ועשה לתקן עירובין, ולפענ"ד הי' אפשר לומר דרבינו הבה"ג חשב לה מ"ע חלק מהכנת שבת ומצותה והו"ל בכלל מצות שבת וכדעת המדרש שכל טוב ולק"ט או שם"ל שהוא מ"ע על הציבור לתקן לרבים ולא על היחיד רק בחצירו חייב היחיד, ועכ"פ רבינו הבה"ג שלא חשבה למצות עשה בפני עצמה לאיזה טעם שהוא מ"מ מודה דהו"ל מ"ע וגם חיוב לתקן כמבואר לרבינו הבה"ג,

ענין ה

חיוב על בני העיר לעשות מחיצות לאפשר לערב.

וז"ל בהלכות גדולות הל' עירובין (פ' הדר), ואסיר למלטולי מידי בשבתא ארכעה גרמידי ברשות הרבים, שנאמר ובו' ולא מיבעיא רה"ר דאורח מלכא היא ואסיר למלטולי בגוה ד"א היבא דליכא עירוב אלא אפי' בין מבוי למבוי ובו', אלא א"כ

ערכו, שנאמר ולא תוציאו משא מכתיכם ביום השבת, והביא מקרא, וממשך,

"וצריכה מתא למיעבר לה עירוב הדר הודראנה, בחבלים או בצורת הפתח, ומכוי דפתי פתחיה עשר אמות סגי ליה בלחי או קורה ואי פתי טפי מעשר אמות, בעי צורת הפתח או חבלים, ואי אית ביה פירטאתא בשורא דמתא כל פירטאתא דבצירא מעשר אמות שריא בלא צה"פ ובלא חבלים, טפי מעשר אמות צריכה צה"פ או חבלים. וצורת פתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. קורה דשדיא עילוי מכוי הרי היא כחבל. ואי אית לה למתא שורא אי נמי הורין לה נהרואתא אי נמי יתבא על תילא דמודליא עשרה טפחים זה הוא ערובה ולא צריכה אלא ערובי חצרות." והובא דבריהם בספר בשר ע"ג גחלים, וא"ו הגדול ח"ב סי" קס"ד,

והנה כתב כאן רבינו הגדול הבה"ג ז"ל כל דיני מצות עירוב בקיצור. א) שצריכים בני מתא "העיר" לתקן עירוב סביב העיר או יתקן מחיצה ע"י חבלים כמבואר בגמ' או יתקן בצורת הפתח, ואם יש מכוי שאינו רחב יותר מעשר אמות די לה בלחי או קורה ואם הוא רחב מעשר בעי צה"פ או חבלים ולא סגי לה בלחי וקורה. הנה מבואר דיש חיוב ומצוה לתקן עירוב בכל עיר ועיר שיש בני ישראל דזה הוא פי' וצריכה מתא למיעבר לה עירוב הדר הודראנה ולשון וצריכה כלומר שזה המצוה והחיוב להם. הנה ראשונה כתב דהחיוב לתקן כל העיר ולא רק החצירות והמבואות אלא לתקן מחיצה לכל העיר סביב או בחומה או בצנה"פ וכו'.

איך ובמה יעשה מחיצות סביב העיר

ב) **שאם** אין לעיר מחיצות מבאר ומפרש היאך ובמה יתקן ולכן כתב וצריך לתקן ולעשות להעיר מחיצה של חבלים סביב כמבואר בגמ' לענין שיירא או יתקן העיר בצנה"פ דצה"פ במקום מחיצה הוא ומקרא מחיצה ועושה צה"פ בכל פירצה ופירצה, ודלא כמו שעשה כאן דרשן אחד צחוק וצחק מצה"פ, והתבטא שהקלים אומרים שאם מביאים חוט ומניחין ע"ג קנה הו"ל מחיצה והביא משל מהשר ששחק ואמר למ"ל לבנות בית יקח חוט עם קנה ויהיו לו מחיצות וזה מלגלג על דברי חז"ל, אלא שאם שאין לעיר חומה עושה או חבלים או צה"פ ואם יש חומה אלא שנפרצה וזה מש"כ פירטאתא בשורא כלומר שור וחומה אם כל פירצה פחות מעשר אין צריך כלום יותר מעשר צריך צה"פ. או חבלים דהו"ל כמחיצה.

יש לעיר חומה או מי נהרות

ג) אם יש לה לעיר חומה אי נמי הדרין לה נהרואתא אי נמי דיתבא על תילה דמידליא עשרה טפחים זה הוא ערוכה פי' שיש לעיר נהרות שהדרין וסובבין את כל העיר הו"ל המים החומה ואין צריך תיקון יותר כי המים לה חומה מימינה ומשמאלה, וזה שור שלה עיין א"ז הגדול ח"ב סי' קס"ד או שהעיר יושבת על תל גבוה עשרה טפחים שזה היא התיקון והעירוב שלה ואז לא צריך יותר אלא צריכה עירובי הצרות.

ענין ו

תמיהת רב נטרונאי גאון על ת"ח שלא תקנו עירובין

ובתש' גאוני מורח ומערב סי" כ"ז לרב נטרונאי גאון ז"ל ח"ל תימה גדולה תמהנו בדבר זה חכמים גדולים שכמותכם בעלי תורה מרדקקים בדבר הלכה וכו' מפני מה אין אתם מערבין עירובי חצירות כדאמר ליה רבא בר רב חנן לאביי (עירובין ס"ח ע"א) מבואה דאית בה תרי גברא רכרכי כרבנן בלא עירוב ובלא שיתוף, ובריטב"א שם דלא מיכעיא ליה לצ"מ למידר כמבוי וחצר שאינם מעורבין.

שאלה לרב האי גאון היאך לא נהגו ישראל בתקון עירובין קודם שלמה המלך

ובתש' הגאונים שערי תשובה (לייפציק תרי"ח) סי' מ"ד לרב האי גאון ושאלתם לענין עירובין וידים שלמה המלך תקן עירובין וידים בשלמא יהושע תקן עלינו לשבת וכו' אבל עירובין וידים שלמה המלך תקנם בשלמא נטילת ידים תקן משום סוך תרומה, אלא עירובין היאך תקן שלמה וכו' לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה תינת עלינו לשבת תקנת יהושע שהיו קודם בחו"ל ועכשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו ודאי כך הוא והענין מורה לכך אבל עירובין הך לא היו נוהגין קודם.

תשו' הגאון שהיו טרודין במלחמה ובמלחמה פטורין מן העירוב.

והשיב הגאון רבינו האי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו

ישראל טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למרוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במחנות ולא נהגו בעירוב כי במחנה הם פטורים, במחנה מביא עצים מ"מ ופטורים מנמ"י ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל כחול וכו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן ע"ש.

נראה דהיו צריכים לערב משעת מתן תורה.

והעובר ישתומם כמה דברים. (חדא) דתמיה להו למה לא עירבו עד שלמה המלך והי' פשיטא להוא דמימות משה רבינו הי' חייבים לערב עד שהי' לתמיה למה לא עירבו מקודם, אבל פשוט ליה דיש חיוב לערב דאל"כ מאי קשיא להו, גם לשון אבל עירובין היאך לא היו נוהגין קודם, והתמיה פליאה שלא נהגו שאכתי לא תקנו קודם. והשנית גם הדמיון לעלינו לשבח שתקן יהושע אין לו מובן, וגם הת"י שתי' ז"ל ח"ל ודאי כך הם הדברים (כלומר שהי' מן הראוי לערב מקודם) אלא דהיו טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי ופטורין מן העירוב משמע נמי דכלאו הכי היו חייבין לערב מקודם (וקצת יהי' ראי' להמרדש שכל טוב והכינו שמה"ת צריך לערב אלא שעד שלמה לא היו יכולין ולא צריכין.) ועד השלישית צ"ב למה תלה תקנת שלמה בריבוי אוכלסין שאמר כשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל כחול וכו' תקן להם ידים ועירובין, והרי עירובין אינו תלוי בריבוי העם אדרבה כשיש ששים רבוא נעשה רה"ר וא"א לתקן עירובין דאין מערבין רה"ר, גם לאו רישא סיפא דבריש דבריו נתן טעם שלא עירבו קודם שלמה מפני שהיו טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות, ולעומת זה היל"ל כשאמר שלמה המלך והיו בשלום ושלויים בלי אויבים וצרות תקן להם עירובין להרווחה יותר והוא היפוך הסברא דבשעת הרווחה אפשר להסתדר בלי עירוב וצ"ב.

ואשר נלפענ"ד כך דבאמת תיקון עירובין הוא מעצם שמירת שבת עשו משמרת למשמרת וצריך לתקן כל העירות והמבואות שלא יבוא לידי חילול שבת והי' זה מצוה וחיוב משעת מתן תורה והלא המקושש שהי' במדבר ולא תקנו עירוב יצא וחילול שבת ונתחייב מיתה ואלו היו עושין שם עירוב בצה"פ או דלתות לכה"פ מצד אחד הי' ניצול וא"כ זה הוא חלק משמירת שבת, אלא שלא הי' חיוב מצוה בגדר מצוה שהוא על כל יחיד אלא בגדר ושמרתם עשו משמרת למשמרת, שהוא חיוב ב"ד, עד דאחא שלמה ותקן עירובין למצוה וחיוב. (מציינו כעין זה בתקנת עזרא שתקן טבילה והקשו שהרי כבר במצרים נותרו בטבילת עזרא כמבואר בתרב"א ובגמ' ברכות (י"ח ע"ב) בניהו בן יהוידע בן איש חי שירד והכה את הארי

בתוך הבור כיום השלג א"ד דחבר גזוי דכרדא ונחת ומבל ופרש"י לקריו כדי לעסוק בתורה והתום' כ"ק פ"ב ע"ב הקשו עליו ובמקום אחר פ"י דבאמת כבר מבלו להמטהר אלא שלא הי' בתור חיוב לכל אחד עד שבא עזרא ותקן לחיוב והכ"נ בעירוב).

ולפ"ז שפיר תמהו אמאי לא עשו עירובין מיד עד שלמה המלך וע"ז ת"י כמה טעמים שהיו טרודין במלחמה, ולא התישבו עדיין רק במחנות ולא הי' צבור רב מאד, וגם היו להם אויבים ולא הניחו להם למדוד עירות ולתקן מבואות ולכן לא נהגו בעירוב, לא שלא הי' מועיל אלא שלא נהגו ומן הדין היו פטורין, אבל כשעמד שלמה המלך ושקטה הארץ והי' ישראל כחול, נתחייבו לעשות תקון בכל אופן לשמירת שבת וכל זמן שלא היו ישראל מרובים כחול הים, לציבור מיעוט יכולים להשגיח עליהם שלא יחללו שבת, במלטול הגם כי המקושש כבר נכשל בה אבל כשנתרכו בני ישראל כחול הים ואינם יותר במחנות אלא נתפשטו בכל הארץ אז החשש יותר לציבור גדול ממלטול והוצאה ויבאו לידי חילול שבת מיד תקן עירובין ומה מיושב המעם שכתבו חז"ל שתקנו עירובין שלא יכשלו ע"י שכחה ויציאו ממקום למקום וכיוצא בזה וכל שהציבור גדול נחוץ יותר העירוב שלא להכשל דבציבור גדול א"א להשגיח כ"כ וגם השכחה מצויה זה שסיים רב האי גאון ז"ל וכשעמד שלמה שנאמר כימיו יהודה וישראל כחול וכו' נמצא יותר המכשול בשבת עמד ותקן להם עירובין זה לפענ"ד ברור כס"ד. ותשובה זו של רב האי הובא בסמ"ג מצוה מד"ם א' ובמו"ש"ע א"ח.

כל שהעיר יותר גדולה מצוה יותר לערב אותה

ומבאן ראי' ברורה לרבותינו ז"ל שדוקא בעירות גדולות טרחו במרתה יתירה לתקן עירובין אפי' ע"י קולות גדולות כדי להציל רבוי האוכלסין מחילול שבת דכל שהציבור יותר גדול החילול שבת יותר שכיח וצריך יותר לתקן בשביל שמירת שבת וזה הי' טעם רבותינו הקדושים להדר לקיים מצוה זו שהוא עיקרה דאורייתא ומתקון שלמה לחיוב והכן. ובפרט בזמן הזה שב"ה הציבור נתרבה בחסדי עליון והמכשולות שכיחים מצוה על הרב העיר או הציבור לעשות עירובין בכל מקום שאפשר.

ענין ז

הרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק חשבו עירוב מ"ע מד"ס

והרמב"ם חשבו למ"ע דרבנן וכמ"ש בסמוך בהשיגו על רבינו הבה"ג. ובפי"א מהל' ברכות ה"ג כתב וכן כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה וכו' בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונמילת ידים מברך על הכל הנה חשב למ"ע מדברי סופרים כגמ"י וחנוכה, ועיין מג"א על הרמב"ם שרש א" הנ"ל, והסמ"ג והסמ"ק ושאר מוני המצות חשבו מצות עירובין מ"ע מד"ס לעשות עירובין, אלא שנחלקו אי חייב לעשות עירוב אפילו אין לו מה להוציא או שרק אם יש לו מה שלהוציא אבל לכ"ע הו"ל מ"ע ולכ"ע אם יש לו להוציא חייב לערב. איברא דרבינו הרמב"ם ז"ל כתב הל' ברכות הנ"ל הי"ד ה"ל עשה המצוה לו ולאחרים כאחד אם היתה מצוה שאינה חובה מברך על העשייה לפיכך הוא מברך על מצות עירוב ע"כ. ובכ"מ שם הקשה על שכתב בתחלת דבריו בין שהיתה חובה עליו בין שאינה חובה עליו אם עשה אותה לעצמו מברך לעשות, ותי' די"ל דג' גווני ניהו חובה ואינה חובה ודבר הרשות, ונמ"י ושחיטה הם דברי הרשות שהרי אפשר לו שלא לאכול בשר ולא דבר שיצטרך נמ"י אלא פירות או ירקות אבל עירוב אע"פ שאינו חובה מצוה עליו לעשות עירוב שמא ישכח ויוציא ע"ש.

הנה העלה לן הרמב"ם ז"ל דאפילו למ"ד דעירוב מ"ע שאינה חובה מ"מ מצוה עליו לערב ולעשות עירוב כל מקום שאפשר שמא ישכח ויוציא והא מצוה לכ"ע איתא וכ"כ גם המג"א ובסמוך אביא עוד בס"ד. אלא דלפ"י יהי' החילוק בין טעם הרמב"ם להמדרש דלהמדרש שכל טוב הטעם משום והכינו את אשר יביאו להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות כלומר שיוכלו להכניס ולהוציא מאכלים או שאר צרכיו לצורך שבת לאכילה וכיוצא בו, ולטעם הכ"מ ברמב"ם מצוה לתקן העירוב שמא ישכח ויוציא. ומיהו לכ"ע מצוה לתקן ולערב.

לעשות תיקון לעירוב אפילו המיעוט כופה את הרוב.

והנה מבואר מהתוספתא ב"מ פ"א ס"ח כפי שהוכרנו למעלה, והבאנו דברי מהר"ם ב"ב ותשו' מהר"י מינין סי' ז' להדיא דלענין תקן עירובין לא זאת שכופין אותו לעשות עירובי הצרות לערב בפת אלא כופין נמי לעשות קורה ולחי למבוי וצה"פ וכיוצא בו כדי לתקן שהי' ראוי וכשר לערב, ודייק בדבריו שם דכופין אפילו

רק המיעוט רוצה בעירוב כופין את כל הציבור הגם שהוא מן הרוב ושותען שאין צורך להוציא בשבת לא לי ולא לניני ולנכדי ולא לך ולניגך ולנכדך ועפ"ה כופין זה את זה לתקן ואם אתה לא תרצה להכניס ולהוציא הרשות בידך אבל חייב להשתתף בהוצאות לתקן לעיר. ועיין סמ"ע ח"מ ס' קס"ב סק"א ומינה נלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו בצד אחד בצה"פ דצריכין לסיע בצורת הפתח. ולהג"ל אתי שפיר למה כופין. דיש מצוה לתקן עירובין שלא לבא לידי מכשול ביחיד וכ"ש ברבים דשכיח מכשול יותר שישכחו בני אדם וכ"ש קטנים מלהוציא עמהם. ומלשון מהר"י מוינץ יש לדייק שהתיקון בשביל שלא ישכח ויוציא שהרי למעם להביא כתב אפי' יאמרו שאין לנו צורך להכניס ולהוציא ולכלנו אין צורך אפ"ה כופין ואחם וע"כ משום הטעם הב' שלא ישכח ויוציא והבן. ובשורת מוהר"א הלוי ח"ב סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחרי פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו עכ"ל.

ענין ה

טעם הסמיג בתקנת שלמה במ"ע

והסמ"ג כתב דעיקר תקנת שלמה היתה מפני שמה"ת אין קרוי רה"ר אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר ופלטיא שהם מקומות שחוץ לעיר רחבים מאד שמתקבצין שם ביום השוק, וכן בתוך העיר ימצא רה"ר כגון שרחוב שלה רחב ט"ז אמה שכלל דברי שבת אנו למדין ממשכן ועגלות של לויים ברוחב שש עשרה אמה היו הולכין הלכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין ששים ריבוא כמו בדגלי מדבר וכן פי' רבינו שלמה וגרסינן וכו' ופרש"י שם ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער ומפולש ויש בה דריסת ששים ריבוא ורוחב שש עשרה אמה ואלמלא שנועלין דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום ר"ה אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה.

ומבואר דהתקנה היתה לתקן כל העירות שיהיו מעורבות וקורא עיר כולה כשתקנה בעירוב חצר של רבים וכמ"ש להדיא הסמ"ג וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' עירובין ה"ב ח"ל אבל מדברי סופרים אסור לשכנים למלטל ברה"י וכו' עד שיערבו כל השכנים כולם מע"ש אחד חצר ואחד מבוי ואחד המדינה ודבר זה היא תקנת שלמה ובית דנו. הנה דתקנה זו תקנה קדמונית ומצוה מד"ם וכן מצינו שהזהיר ירמיה הנביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמ' י"ז) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת והמקבץ את העירוב לוקח מכל בית ובית מכל בתי החצירות או מכל בתי

העיר פת אחד שלם ומניחן בתוך הכלי (ואם רצה מוכה מפתו לכל בני החצר או בני העיר הרשות בידו) ובין כך ובין כך מברך המוכה או המקבץ את העירוב כרוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אקב"ו על מצות עירוב ויאמר בעירוב זה יהא מותר להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת. ועיין סמ"ק מצוה רפ"ב.

תיקון למצוה דרבנן בכל עירות לערב עירובי חצירות, ולא עירובי תחומין ודלא בטועין בזה

ומינה תשובה ותיוכתא להאומר דמעולם לא תקן שלמה לערב בעירות וליכא מצוה כלל אלא אדרבה, (ואחר אמר שרק מצוה לתקן עירובי תחומין) זה טעות גמור ואדרבה עירובי תחומין לא תקנו במצוה ולכן אין מערבין ע"ת רק במקום מצוה ולצורך מצוה אבל עירובי חצרות ועירות הם עיקר המצוה לתקן לחיים ומחיצות הם עיקר המצוה. כמבואר לרבינו הבה"ג, וספר כשר ע"ג גחלים, וא"ז הגדול ח"ב סי" קס"ד,

והמבואר מפורש שעל מה שלגלג אותו הדרשן בכל השיעור על גדולי תורה בישראל חזלו בהם ובבזיון וקלות ראש ורועה לדבר כך בשם התורה"ק ונהפוך הוא חרא דעיר ליכא מצוה לתקן לה חומה שיהא מותר לטלטל בה והוא היפך ממה שכתבו מפורש שצריך לתקן חומה בעיר ולתקן פרצותיה כדי שיוכלו לטלטל בשבת, וגם אופן התיקון הוא ע"י צה"פ מה שלגלג עליו דאין זה מחיצה והבה"ג ראש כל הפוסקים כולם מושה מחיצת צה"פ לחומה ולמחיצה גמורה כמ"ש שורא דמתא. ופי' שורא הוא החומה כלומר חומת העיר.

ענין ז

עיר המוקפת מים המים לה חומה.

(ד) **עוד** כתב הבה"ג אי נמי הדין לה נהרואתא כלומר שהעיר מוקפת ויושבת על מי נהרות או המים לה חומה ולא צריכה לא חבלים ולא צה"פ דהמים לה חומה, ומפשטות הדברים נראה דס"ל דמוקף נהרות הו"ל דין חומה לגבי הוצאה וכן כשיושבת על תל גבוה י' טפחים שזה המחיצה שלה דל"ש עם העיר יושבת למטה ומוקפת מחיצה ובין יושבת למעלה גבוה עשרה טפחים וגובה התל הוא לה המחיצה וזה פשוט מאד ובגמ' עוד (עירובין ס' ע"א. הנהו בני קקנאי דאתי לקמיה

דרכ יוסף אמרו ליה הב לן גברא דליערב לן מאתינן, א"ל לאכיי זיל ערב להו וחזי דלא מצווחן עלה כבי מדרשא, אול חזא להנהו כתי דפתיחי לנהרא אמר הני ליהוי שיוור למתא, הדא אמר אין מערכין את כולה תנן מבלל דאי בעי לעירוכי מצי מערכי אלא איעכד להו כווי וכו' אמר היינו דא"ל מר חזי דלא מצווחת עלה כבי מדרשא, ע"ש והנה דהיו מערכין כל העירות ועיין רש"י דעיר של רבים היתה ונעשית של יחיד והתום' חולקין ועב"פ ערכו ומצוה לערב.

(ה) וסיים הבה"ג ולא צריכה אלא עירוכי חצרות. כלומר דהיכי דתיקן העיר במחיצות צריך עוד לתקן ערוכי חצרות הנה בא להוציא ממעות שלו דכל המצוה על עירוכי חצרות נאמרה והרי נהפוך הוא שהתחילו רבותינו כתיקון המחיצות של כל העיר ושוב בא לעירוכי חצרות.

לאחר שתקן המבוי או העיר במחיצות צריך לערב בפת

(ו) ולאחר שכתב מתיקון מחיצות העיר, ותיקן ערוכי חצרות, הוסיף רבינו ז"ל ואף על גב דתלו לה ערובא למתא כולה צריכין אינשי דמתא לערב בפת. כלומר דעד השתא דבר מתקן המחיצות שיהיו העיר והחצרות מוקפין חומה או כשור וגדר של אבנים, או כחכלים, או כצה"פ, או כנהרות, או כיתבא העיר על תל גבוה עשרה, הכל לפי הענין והצורך, ואז יתקן החצרות, ואח"כ אע"ג שכבר עשו לה מחיצות שזה העירוב להעיר ולכן הוסיף ואע"ג דתלו לה ערובה למתא כולה, צריכין אינשי דמתא לערב בפת, כלומר שעירוב בפת צריך לכד התיקון של המחיצות.

ענין י

עיר של עכו"ם צריך למיזבן רשות הימנו

(ז) וא"י מתא דעכו"ם היא צריכין למזבן רשותא מעכו"ם כי היכי דתיקום מתא כולה ברשות ישראל. וה"ה אם הי' ישראל משומד או אינו מודה בעירוב ע"ש.

ענין יא

עיר של יחיד ונעשית של רבים היאך מערבין ודין ששים רבוא בעי
בכל יום

ובא"ז הנ"ל ח"ב ס' קס"ד ח"ל. מתני' עיר של יחיד שלא היו נכנסים לה תמיד ששים רבוא בני אדם ולא רה"ר חשיבה דלא דמיא לדגלי מדבר ונעשית של רבים וכו' הנה דייק דעיר של יחיד שלא היו נכנסים לה תמיד ששים רבוא בני אדם לאו רה"ר הוא דלא דמי לדגלי מדבר, והכונה דשם תמיד היו הששים רבוא כל ארבעים שנה בכל יום. ועיין מנחות צ"ט ב' לחה"פ לפני תמיד עד שמושכין את הלחם הישן מן השלחן כהגים מניחים עליו את החדש משום שנאמר לפני תמיד. ועיין חגיגה כ"ו וברש"י תרומה לחה"פ לפני תמיד וברש"י תצוה כ"ו כ' וברש"י ויקרא כ"ד ב' ערב בקד גמי מקרי תמיד. ח) והא"ז שם שקו"ט כמה אופנים שמערבין עיר של יחיד וכתב ח"ל עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת בתוכה, שאין פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ט"ז אמה, ורגילין לערב את כולה כאחת ונעשית של רבים שרבו אנשים בעיר שבבנותיה שסביבותיה הרגילים לכא במחורה עד אשר עלו לששים רבוא כמנין דגלי מדבר ורה"ר שלה רחב ט"ז אמה אבל אין פתחיה מכוונין זה כנגד זה מערבין את כולה הואיל ואין רה"ר גמור, דברה"ר שאינו גמור עסקינן דמערבין את כולה דליכא למיגור אטו רה"ר גמור דלמא אתי לעירובי דהא שם רה"י עליה ואע"ג דדמי לרה"ר בכל דבריו חוץ מדבר אחד או שאין רוחב ט"ז אמה או אין פתחיה מכווניים זה כנגד זה ל"ג אטו רה"ר. והנה כתב הא"ז בפשיטות דלא הוי עיר רה"ר עד שיכנסו בה תמיד ששים רבוא, וחידש לן דבעי ששים רבוא בפשיטות ברש"י וגם דבעינן תמיד ולא די שפעם בשנה או כיוצא בו אלא תמיד בכל יום בעינן ששים רבוא. וכן מבואר בר"ן וסה"ת ועוד ראשונים. ובלבוש (בסמוך).

ענין יב

תנאי רשות הרבים.

רה"ר לא הוי אלא ברחוב רחב ט"ז אמה מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה וס"ר עוברים ואם חיסר אחת מכל אלו אינו רה"ר, כ"כ הא"ז והטור, והב"י, והלבוש, ועוד,

והטור א"ח סי' שמ"ה ארבע רשיות לשבת וכו' ור"ה הוא רחובות ושוקים הרחבים י"ז אמה על י"ז אמה ומפולשים משער לשער וששים רבוא עוברים בו, וכתב הב"י ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו ר"ה הוא כמו שנתבאר בסמוך, וכו' והא פשיטא שלא הצריכו לנעול דלתותיה בלילה אלא כדי להוציאה מר"ה וכיון דאינו מפולש משער לשער לא הוי ר"ה כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה בלא נעילת דלתות בלילה נמי הוי רה"י ומה"ט ג"ל עוד דלא מצרכינן דלתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו נל דיני ר"ה שיתבארו בסמוך, אבל אם חסר אחד מהם הוי רה"י גמורה אע"פ שאין דלתותיה נעולות בלילה עכ"ל. הנה ביאר לן נמי רבינו הטור והב"י דאפילו יש לו פתחים הרבה אלא שאינם מכוונים זה כנגד דכל שאינו מפולש משער לשער לאו ר"ה הוא והוסיף שנית וכיון דכשאינו מפולש משער לשער לא הוי רה"י כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה אין זה עושהו רה"י שוב והוסיף הב"י ומה"ט ג"ל עוד דלא מצרכינן דלתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו כל דיני ר"ה שיתבארו בסמוך אבל אם חסר אחד מהם הוי רה"י גמורה אע"פ שאין דלתותיה נעולות.

ורבינו הגדול הלבוש ז"ל בסי' שמ"ה ס"ז כתב איזו הוא רה"י רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה ואינם מקורין ואין להם חומה או אפי' יש להם חומה אם הם מפולשין משער לשער (פי' מכוונים זה כנגד זה אליהו זוטא) ואין דלתותיה נעולות בלילה הוי רה"י ואם חסר אחת מהן אינו נקרא רה"י וטעמא משום דכל הל' שבת ילפינן להו ממשכן וקים להו לחכמים וכו' וא"כ לא חייב התורה אלא ר"ה שלהם ואם חסר אחת מכל אלו אינו דומה לרה"י שלהם, וי"א עוד שאינה רה"י אא"כ היא ממש כרה"י דדגלי מדבר גם במספר ס"ד דהיינו שהיו עוברין בהן בכל יום ששים רבוא שכן היתה מחנה של ישראל לפיכך גם עכשיו אם אין ס"ד עוברין בו בכל יום אע"פ שיש בה רוחב השיעור הנזכר אינו ר"ה עכ"ל. הנה ביאר לן נמי דרה"י צריך להיות דומיא דדגלי מדבר ממש, מבואות מפולשות ומכוונות משער לשער זה כנגד זה, ומה"ט ר"ה מקורה אינו ר"ה דלא הוי דומיא דדגלי מדבר, והגרמ"פ ז"ל תמה מה טעם לרה"י מקורה, עוד ראינו שכתב מפורש דהמצריכין ס"ד בוקעין היינו בכל יום ודייק דהיינו שהיו עוברין בהן בכל יום וכו' לפיכך גם עכשיו אם אין ס"ד עוברין בו בכל יום וכו' אינו ר"ה. ופלא גם בזה ענהרמ"פ שכתב שלא ראה בשום פוסקים דבעי ס"ד בכל יום דוקא וצ"ע.

ומבואר עוד שהסכימו הב"י והלבוש לפי' הא"ז שבסמוך דאפילו מקום שיש דיני ר"ה וששים רבוא בוקעים ועוד רק שחסר אחד מהתנאים ודינים שבר"ה הוי

רה"י גמורה, ודלא כמו שיש רוצים לומר דהכל רה"ר כל שיש לו אפילו סימן אחד, ונהפוך הוא, גם מבואר בפשטות דס"ל להני כלהו ראשונים דמפולש צריך להיות משער לשער ומכווין זה כנגד זה וגם מזה פלא להאומרים דליכא רק שיטה אחת או שתים שס"ל דמפולש לא מקרי אלא כשהוא מכוון זה כנגד זה וזה פשוט מאד.

דעת שורת מים רבים דלהרמב"ם נמי בעי מפולש משער לשער ומכוונים זה כנגד זה להיות ר"ה.

ודעת הרמב"ם נסתפקו בו מה דעתו אף דלענין ס"ר נראה דלא בעי ומיהו מפולש כתב בשו"ת מים רבים דס"ל דבעי ואין לי הספר מים רבים שוב הביא לי ידי"ג הרב הנאון מוהרז"ל גאב"ד דיערעש שליט"א ספר שו"ת מים רבים להגאון ר' רפאל מילדולה שהארץ הרבה בדיני עירובין וצירף וכירד השיטות אחת לאחת והארץ ברין מפולש שאפי' להרמב"ם צריך מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה (תשו"י ס"י ל"ד דף כ"ט מדפי הספר) ד"ה זה וכו' לא מיבעיא אליבא דרש"י והרא"ש והטור סמ"ג וסמ"ק וסה"ת הרוקח והתום' ודעימהו ז"ל דבעי שיהא ס' רבוא עוברים בו ולדידהו ליכא השתא ר"ה אלא אפי' להרמב"ם והרמב"ן והרשב"א וה"ה והנהגות מרדכי הר"ן והריב"ש ז"ל דלא בעו תנאי זה מס' ריבוא אפי"ה עיבור דנ"ד לא דייני ליה כר"ה גמור כי לדידהו צריך הר"ה שיהי' מפולש משער לשער ויהי' לו דרך פתוח כל שעה שכן גרסינן במס' עירובין דף ו' אמר ר"י יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבים עליה משום רה"ר ופרש"י ז"ל ירושלים ר"ה שלה מכוין משער לשער ומפולש, והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מה' שבת איזו ר"ה מדברות וכו' ושוקים ודרכים המפולשין להם וכו' ע"כ. והיינו שפתחיהם מכוונים זה כנגד זה וג"כ שיהיה נמסר לרבים ככל שעה ולפ"ז ברין המדינה שהצריך נעילות דלתות לנעילה וכתב שם הכ"מ ז"ל דדוקא עיר שיש לה ב' פתחים זה כנגד זה שאז היא מפולשת משער לשער והוי ר"ה ובלאו הכי לא חשבינן ר"ה.

וזה"ל ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאין מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לא הוי ר"ה וכשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה בלא נעילת דלתות בלילה נמי הוי רה"י עכ"ל. ע"ש מה שהארץ בדברים. ובס"י ל"ח הוסיף שנית להשיב להרב שהשיג עליו ובר"ה ועל מה שכתבתי אלא אפילו להרמב"ם וכו' כתב עלי הרב המשיג וכו' וכתב המחבר ז"ל מכל הנו"ל יש תשובה מספקת להשגה זו וכו' ועל אשר כתבתי דהרמב"ם ז"ל כתב וכו' וכתב עלי הרב המשיג נ"ע וכו' השיב המחבר ז"ל הנה כל המעיין ישפוט בצדק שהבאתי לשון הרמב"ם לפי שהוא ראש כתב הסוכרים דלא בעינן תנאי מס"ר ואפילו כוה"ז איכא

ר"ה ואפי' הכי הוכחתי לדלידיה צריך ר"ה שיהיה מפולש משער לשער ויהיה לו דרך פתוח בכל שעה דהיינו תרי מילי שיהיו פתוחים מכוונים זה כנגד זה ולא יהיו לו דלתות ראיות לינעל, כדי שיהי' הדרך פתוח בכל שעה מה שלא יש בעיבור דנ"ד דידן כי אין לו פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ולפיכך הבאתי לשונו שכתב בפ"ד מה"ש דמהתם שמעינן תרוייהו שיהיו פתוחים מכוונים זה כנגד זה שכן כתב דרכים המפולשים דהיינו כפי מה שפי' המפרשים שמכוונים זה כנגד בדגלי המדבר כמ"ש הרשב"א בס' עבודה"ק בש"ב ס"ד ע"ש.

שוב האיר ה' עיני ומצאתי בפ' הר"ש טהרות פ"ו מ"ח בסילקי וכו' תניא בתוספתא בסילקי שפותחין אותה בימים ונועלין אותה כלילות בזמן שהיא פתוחה רה"ר נעולה רה"י פי' בסילקי יש לה שני פתחים זה כנגד זה וכן סמיו וכו' שני פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ומודה ר"מ לחכמים בבסילקי שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה שאחד האמצע ואחד הצדדין רה"י לשבת ורה"ר לטומאה, וכו' ע"ש הנה נתגלה לן הטעם שהוא תוספתא מפורשת בלי חולק דכל שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה הוי רה"י לשבת ע"ש. ועיין פיה"מ להרמב"ם טהרות הנ"ל מ"ט ח"ל כבר נתבאר בתוספתא שזה הכנין אשר יקראוהו פרן הוא דומה לבסילקי ויהי' לו שני פתחים מכוונים זה כנגד זה באת הצורה, והנה צייר שם הצורה מכוונים זה כנגד זה במפולש ע"ש ופסק חכמים. ולפ"ז עלתה לן מפורש דעת הרמב"ם ג"כ דרה"ר כפי מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה.

ענין יג

הלכה כדברי המיקל בעירובין אפי' במחיצות

עוד אחת רציתי להעתיק שכתב שם באותה תשובה בר"ה וסוף דבר כתב הרב המשיג ומה שכתבת דמפולש לברמלית וכו' מטעם זה פסקו הלכה כדברי המיקל בעירוב דעירוב לחוד ומחיצות לחוד ודוקא בעירוב וכו' אבל במחיצות וכו' ביון דאית להו עיקר באורייתא אלא אמרינן בהו הלכה כדברי המיקל עכ"ד. והשיב לו ז"ל ח"ל הנה בנ"ד לא קיימינן בברמלית כי מדאורייתא הוא רה"י וכו' ולא יש כאן קולא כלל ועיקר ואף בזה הכלל שכתבו הרשב"א והריב"ש דכי איתמר להקל דוקא בדיני עירוב אתמר ולא במחיצות נזהרות, ראיתי להעתיק מה שכתב בזה הרב בעל שלחן שלמה נ"ע ח"ל וליכא למישדא בהא נרנא ולחלק בין בין ערוב למחיצות וכו' וכמו שהקשה הרא"ש ז"ל בפ' עושין פסים וכו' וכו' הו"ל ספק דבריהם וספק דבריהם לקולא הרי דגם למחיצות ברשות דרבנן אזלינן בספקיהו לקולא עכ"ל של הרב בעל שלחן שלמה ורציתי להעתיק כולו בארוכה לפי שנראה מדברי הרב

המשיג נ"ע שלא נחפשט הספר הזה במקומו ע"ש שפסק בברור הלכה כדברי המיקל אפי' במחיצות.

ענין יד

המוחה שלא לערב אשתו מערבת לו שלא מדעתו אפי' מיחה בו

אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו, אפי' אם מיחה בה שלא לערב, וכתב הב"ח הטעם דמהני אפי' מיחה בה בעלה כיון דמצות עשה היא מדברי סופרים ולכן צריך לכרך עליו הוה ליה כאלו מיחה בה שלא לקיים המצוה ע"כ (סי' שס"ז). הרי מפורש דמ"ע לערב ולכן צריך לכרך עליו בעשייתו ולא כאותו ע"ה שאמר שאין ראי' מהברכה והלא גמרו' מפורשת בגמ' שבת (כ"ג ע"א) מאי נזכר אשר קדשנו במצותיו וצונו וכו' ופרך והיכן צונו רב אויא אמר מלא תסור רב נחמ' אמר שאל אבך ויגדך וזקנד ויאמרו לך. ופרש"י היכן צונו. הא לאו דאורייתא הוא אלא מדבריהם. מלא תסור. מן הדבר אשר יגידו לך וגו', מכואר דאי לאו דאיכא מצוה דרבנן לא תקנו ברכה ואפי' מנהג כל זמן שאינו מצוה אינו מברך וכמו דקיי"ל בהושענא רבה שהוא מנהג נביאים ואפ"ה אין מברכין. וז"ל רבינו חננאל שם, היכן צונו וכו' ואקשינן וכי מצוה מדרבנן בעי ברכה והתנן וכו' ושני אב"י ודאי דדבוייהם כגון חנוכה וכיוצא בו בעי ברכה ע"ש.

ענין מז

הטור והסמ"ג וסמ"ק דמ"ע דרבנן לערב

והטור א"ח סי' שצ"ה כתב מצוה לחזור בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מכואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב וכו'. וכתב הב"י כ"כ המרדכי בפ' הדרי והביא ראי' מדאמר מכואה דדיירי בה תרי גברי כרבנן ליהוי בלא עירוב וטעמא רב איתא דלא ליתי לידי איסור לאפוקי ולעיוולי באיסור וכ"כ בהג"ה מה"ע. ומכואר ממעשה דאב"י ורבה דאיכא מצוה לחזור בין אחר ע"ח ובין שתופי מכואות ולערב לכל העיר. וכתב הפרישה אות א' שם דמצוה לערב כדי לטייל בשביל הנאתו, או להביא צרכי אכילתו, וזו מצוה כדכתיב וקראת לשבת עונג מ"מ אותו מצוה היא בשביל הנאתינו, משא"כ עירובי תחומין שהוא למצות גבוה דאין מערבין אלא

לצורך מצוה וזהו היפוך ממה שאמר שע"ת מצוה לעשות ולא עירוב בעיר בשביל הנאה כגון מיול ברחוב וכיוצא בו או הוצאה ויציאה ע"י מלטול.

והסמ"ג לאחר שסיים רמ"ח עשין כתב אחר שסיימנו מ"ע של תויה נחל לבאר מ"ע שהם מד"ם ומהם מדברי נביאים והם חמש מצות, מצות עירובין וכו'. גרסינן בפ' שני דעירובין אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתקן שלמה זמלך עירובין ורחיצת ידים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני והשיב רב האי גאון וכו' ועיקר תקנתו היתה מפני שמה"ת אין קרוי רה"ר אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר ופלטיא וכו' וכן בתוך העיר ימצא ר"ז: כגון שרחוב שלה רחוב שש עשרה אמה שכל דברי שבת אנו למדין ממשכן ועגלות של ליים ברוחב ט"ז אמה היו הולכין הלכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער, ובוקעין בו ששים רבוא כמו בדגלי מדבר וכן פרש"י במס' עירובין וגרסינן בעירובין (דף ו') אמר רבב"ח ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות כלילה חיובין עליה משום ר"ה, ופרש"י שם ירושלים ר"ה שלה מכונן ומשער לשער ומפולש ויש בה דריסת ששים ריבוא ורוחב שש עשרה אמה ואלכולא שנועלים דלתותיה בכל לילה חיובין עליה בשבת משום ר"ה אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא עירבו הו"ל כרמלית, וכו' מכל זה אתה למד כי מה"ת ה' מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים וכ"ש מן הבתים לחצר וכו' כשעמד שלמה המלך וב"ד וראו שהיו בנ"א שאמרו כיון שהבית מיוחד לאדם אחד והחצר מיוחדת לרבים ואעפ"כ מותר להוציא מן הבית לחצר שהיא מיוחדת לרבים או חצר שהוא של אדם אחד מותר להוציא ממנה למבוי שהוא מיוחד לרבים וכן מן הבתים לרחובות העיר שרבים בוקעין בהם, הנה דתקנת שלמה המלך היתה תקנה אחת לערב החצר או לערב כל העיר כולה וכמ"ש אבל מעילת דלתות משויא לה (לירושלים או לשאר עירות) כוזצר של רבים ומערבין את כולה.

מי שלבו נוקפו מלערב מינות נזרקה בו והזריז לערב היז משובח

ובשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' ל"ו נשאל אם יש חשש עבירה בחיקוני מבואות, והשיב ח"ו אבל הורזי ה"ז משובח, אדרבה הם תמהים בגמ' על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן, וכו' ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו זכות גדולה היא למתקן ובפ"ק דביצה (ט"ז) המורה שהורה לאיסורא לערב הו"ל לקלקולא משום דרבים באים למלטל בלא עירוב. ומרן הח"ם א"ח סי' צ"ט שראוי לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהן בתיקונים שלא יכשלו רוב ההמון עם בהוצאה מרשות לרשות, דבר זה אינו צריך רא' כי השכל

מחייב כאשר ידוע ששמירת יום ש"ק מעשות כל חפץ אצלנו מן המצות הראשיות ומי שאינו משמר כהלכתו הרי הוא ככופר ומומר לכל התורה כולה (עירובין מ"ט) ואיסור הוצאה מרה"ר לרה"י או בהיפך הוא מאותן המלכות שהעובר הרי נומר לכל התורה כולה א"כ כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קמנים כאלו גם נשותיהם וחלושי דעת, וכמה צער וזיוק סובלים הגדולים וכו' זה לשבת אחד וכ"ש לכל השנה נ"ב שבתות וכל ימי ח"יהם והדבר מוטל על הרב הת"ח ואם לאו מכשל וקולר העם על צוארו וכו' מצוה לחזור אחר עירובין ומבדך על מצות עירוב וע"כ דהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלז להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש א"א להזהר דימנו כמ"ש לעיל.

המונע אחרים מלהעמיד עירובין מחטיא את הרבים

ובשור"ת אבני נזר א"ח סי' רס"ו המתקשש ומונע מלהעמיד עירובין הוא מוזטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין ושמוח לבי שלמעשה לא מלאה לכם של המתקששים מלהפריע את המעמידים את העירוב ממעשיהם ע"ש. ועיין שו"ת חי' הרי"ם סי' ד' באריכות על מלטול בעיר ווארשא על סמך הווייסיל איני יודע למה רומ"מ מחפש אחר חומרות בדבר שהעיד ממהרי"ט שנהגו היתר ע"פ זקנים וכו' לענ"ד אין להחמיר רק כשאפשר לתקן בנקל וכו' הק' יצחק מאיר. ובשור"ת בית אפרים א"ח סי' כ"ו האריך הרבה ובשור"ת נפש חי' א"ח סי' כ"ה וכולם ארוכים כולם קדושים ועושים באימה וכיראה רצון קונם שמצוה לתקן עירובין: וכל המקומות ולא מטעם שלא יוכלו ליתן מספוא ומים לסוסים וחמורים אלא להציל העם מחילול שבת, וגם להנאתם וכל הזריז הרי זה משובח ומי נתן לנו וישות לעשות גזירות ולהחמיר בעירוב ולבטל מ"ע מד"ם ולהקל בחילול שבת ובגנשוות ישראל הקדושים הרי כולם הסכימו דכה"ג שלא לתקן הוא מבשול ולא תקון.

ענין טז

מניעת הילוך ע"י רמזור אי מפקיע דין רה"ד

עוד אחת רציתי להעיר ששמעתי לאחד שהתרעם על סברת הגאונים שהעלו דרמזור או אור אדום (רעד לייט בלע"ז) גמי מפקיע מדין רה"ד כיון שמעכב ההילוך ולא הוי דומיא דדגלי מדבר והתלוצץ גם ע"ז ומה אעשה לו שהוא מתלוין על דברי חז"ל והנה אמרו חז"ל דיני רה"ד שצריך להיות ככל פרטי רה"ד דומיא ודגלי

מדבר ואם חסר אפילו מה שהוא אינו רה"ר ואם מעמיד מלעבור ברה"ר מחיצה או אור ארום ובע"ב יעמוד הרי זה לא הוי דומיא דדגלי מדבר, וגדולה מזו כתב הרמב"ם שבת דף ו' ד"ה אילימא דאיכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמלית וכו' ה"ג וכן גרסו הגאונים ז"ל ואם חקק בו דע"ד והשלימו לעשרה מותר לטלטל בתוכו בבולו ואיכא למידר אמאי לא בעינן שיהיו מחיצות תוך ג' לשפת החקק בדאמרינן לענין סוכה וכו' א"ל לענין סוכה דפנות בעי דבתיב בסכת תשבו בסכת בסכת הלכך בעי' תוך ג' דליהוי לבוד אבל לענין שבת "כל היכי דלא בקעי רבים כלל רה"י הוא והא איתנהו למחיצות בחוץ וכו' הנה מבואר עכ"פ דלישבת לא בעי דפנות ומחיצות אלא כל שלא בקעי רבים כלל הו"ל רה"י וכו' דהעיקר כי בשבת האיסור הוא הבקיעה ברה"ה וכל מקום שאין בוקעין בו יהי' מאיזה טעם שיהי' זו לא הוי רה"ר.

בקיצור מ"ע מדרכנו לתקן עירובין בכל מקום שאפשר ולתקן הנוונה לעשות מחיצות או צה"פ או סיכוכ כחבלים או ככל אופן שאפשר לעשות תיקונים בלחיים וקורות כל מקום לפי ההלכה שבו, וגם מי ששבת בבקעה לסיבה צריך לערב ומקיים מ"ע, וכל המונע לעצמו וב"ש אחרים מלעשות עירוב הרי זה מכשיל את הרבים בחילול שבת מלכד שיצא גם לפעמים ביטול מצות אחרות ככיבוד אב ואם וביוצא בו שאינו יכול לילך להחורים מחמת איסור הוצאה, ולאנשים חולים או זקנים שלא יוכלו לצאת בלי משענת בע"כ ישבו בבית ולא ילכו להזנופל בצניבור בשבת וקריאת התורה ועוד כמה מצות וצער ועגמ"ג וכבר פסק האבני נור על המונע מלעשות עירוב שעתיד ליתן את הדין כמחטיא את הרבים וכפי מה שפסק התשב"ץ שמא מינות נזרקה בו ואין זה פלא דהכה"ג ביה"ב אם ה" צדוקי ולא האמין כפי' חז"ל נמי נכנס בביהמ"ק בק"ק ואפ"ה חיישינן וד"ל וי"ר שנוכח להיות ממוזכי הרבים מעתה ועד עולם.

ענין יז

היוצא במכונה (קאר בלע"ז) אי חייב על הוצאתו, ואם מצטויף לשישים רבוא בוקעין.

ודע דבספר אום אני חומה הארכתי בס"ד בענין היוצא במכונה הנקרא קאר בלע"ז שהוא רה"י לעצמו אי חייב על ההוצאה וגם נחלקו אם מצטרף לרה"ר והנה כרגע נפל מילתא חדתא בלבי בס"ד שהרי קיי"ל הא דרב הונא אמר רב דהמעביר ד"א ברה"ר מקורה פטור משום דאינו דומה לדגלי מדבר עיין שבת צ"ח ע"א

ובמוש"ע א"ח סי' שמ"ה ס"ז ולהדיא פריך בגמ' אמר רב שמואל וכו' אמר רב המעביר ד' אמות כר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר, ופריך איני והא עגלות דמקורות הויין ואמר רב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וכיניהן וצדיהן רז"ד כי קאמר כדראתא, המבואר דלולי דמשני כדראתא פ"י בריוח שבין שורות הכוור שהיה סודר קרש על קרש סדר אחד ומניחו ריוח וסודר סדר אחר ומניחו ריוח. והמבואר דאם היו העגלות מקורות לא היה תחתיהן רה"ר שהרי אז היו העגלות בדין רשות הרבים מקורה ותחתיהן אינו רה"ר. ולפ"ז היוצא במכונה קאר בלע"ז הלא עכ"פ לעולם הוא כרה"ר מקורה אפי' להפוס' דס"ל להוצאת רשות גמי דוייב מ"מ הרי הוא ברשות הרבים מקורה ולכ"ע פטור והבן.

ענין יח

דבר חדש בדין רה"ר וחילוק הרשבים ז"ל בין שביל הרבים לדרך הרבים

ודע כי לולי שיראתי הייתי אומר דבר חדש כס"ד דתנן התם מסכ' פאה פ"ב מ"א ואלך מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך הרבים ודרך היחיד ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, ובגמ' כ"ב ג"ה נ"א וע"ב, פאה מה הוא דתנן וכו' ופיר' רשב"ם ז"ל דרך הרבים ט"ז אמה רוחב, ודרך היחיד ד' אמות ולא זו אף זו קתני. שביל הרבים שהולכין שם רבים כרגליהן אבל דרך הרבים מקום הילוך העגלות והסוסים וכלה לא זו אף זו קתני. הנה פ"י לן הרשב"ם מה הוא שביל הרבים ומה הוא דרך הרבים ושביל הרבים הוא מקום שהולכין שם רבים כרגליהן אבל רק הולכי רגל אנשים ונשים ואין שם רשות לעבור לסוסים ועגלים ואפי' הוא רחב ט"ז אמה מ"מ כיון שלא נעשה רק להולכי רגל ואין רשות שם לעגלות וסוסים לכן זה נקרא שביל הרבים ואינו רה"ר, ודרך הרבים מקרי דוקא מקום הילוך העגלות וסוסים עם כנ"א וכ"כ עוד לקמן דף ס' ודף ק"ד ע"ב ד"ה אמת המים וכו' שביל של ט"ז אמה וכו' אבל רה"ר ממש ודו"ק וצ"ב,

ונראה הטעם לזה דכיון דבמדרב לא חשבו רה"ר אלא שלמדו מעגלות והסוסים ושוררים שהלכו שם כמבואר בגמ' ולכן קאמר דרך הרבים מקום הילוך העגלים והסוסים והוא כמו שמבואר בגמ' שבת צ"ח-צ"ט ע"א אמר רב משום ר"ח עגלות תחתיהן וכיניהן וכ' אלא דקי"ל דרך רה"ר שש עשרה אמה אגן דגמרינן לה ממישכן דמשכן חמיסרי הואי אמתא יתירתא הואי דהוה קאי בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו ע"כ ע"ש. והנה מפורש דהרה"ר ילפינן מעגלות שהולכי הקרשים עם סוסים ולא מקרי רה"ר אלא מקום שהעגלות והסוסים הולכין שם ובן לוי לתקן

את הקרשים דומיא דדגלי מדבר, וכל שדומה לזה הו"ל דין רה"ר וכל שאינו דומה לזה אינו לדגלי מדבר ולא הוי רה"ר ואפילו הוא רחב מ"ז אמה ומונה שמעינן נמי שבועי הששים רבוא ברה"ר ברחוב ששם העגלים אבל מה שעל הצד נקרא הולכי שבילים ולא מצטרפין לרה"ר.

תי חדש ונכון לקושית הראשונים על שיטת רש"י דבעי ששים ריבוא למה לא חשב טף ונשים

ובדברי הרשב"ם ופי' נתישבו לי בס"ד קושית תוס' וכל הראשונים שהקשו דאמאי לא חשוב רק ס' רבוא כיון דבמדבר היו מיליאנים שהיו נשים ומף וכולם תי' ויש שאמרו שבועין ג' מיליאנים להיות רה"ר ולפמ"ש הרשב"ם נלמענ"ד דקמנים ונשים לא הלכו באמצע הרחוב ששם היו גדולים שטפלו בעגלות וסוסים וכיוצא בו במשאות, והנשים והקמנים חקנים הלכו מן הצד שהיו שבילים רחבים שהם שבילי רבים שהקמנים והנשים היו הולכין שם ברגליהן וכיון שלא הי' שם מקום להילוך העגלות והסוסים לא נחשב לרה"ר ורק מקום העגלות נחשב לרה"ר, וזה לפענ"ד דבר יקר ואמיתו בס"ד. וא"כ מינה לדידן נמי מקום שאין רשות ל"כנס בסוסים ובעגלות ואינם עוברים שם עגלות וסוסים לא מקרי רה"ר אפי' יעברו שם ששים ריבוא ורק בלי סוסים ועגלות אין זה רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר והוא פי' הפלא ומיושבת קושית הראשונים למה לא נחשבו רק ששים רבוא. אלא דלפ"ז עלה לן דבזמן הזה אין לן רה"ר מטעם אחר שהרי כבר גרשו את העגלות והסוסים מן הדרך וגם את בני האדם גרשו מלהלך באמצע הדרך, ומן הצד תקנו להלך בני אדם והילוך הזה הוא שבילי הרבים ולא דרך הרבים א"כ אין לנו בזה"ו רה"ר דאורייתא כמו שהי' במדבר עם עגלות וסוסים וששים רבוא בוקעין בו וכל רה"ר שלנו אינו דומה לדגלי מדבר וק"ל. גם לפי טעם נתברר לן דלא חשבינן לששים רבוא רק הולכים באמצע רה"ר ולא בשבילי רה"ר שהם הצדדין וזנקראים סייד וואלק ודו"ק היטיב.

והנה ידעתי כי יקומו לצים ובורים שאינם בקיין בהלכה ולא יודעים דרכי התורה ויצחקו מדברינו אלה, גם בזמן אברהם אבינו היו ליציני זדור מצחקים ואמרו מה שאמרו, אבל המחפש אחר האמת ויחזור לעומק הדברים יכיר באמת שהוא תורת משה אמת וחוחמו אמת וכשם שלמדתי זכות כך מן הזשמים ילמדו עלינו זכות אכי"ר.

ענין ימ

ראוי דעירובין הוי מ"ע מדמברכין עליו אשקב"ו

ועל דבר אחד אשר התלוץץ על שאמרו לו דתקון עירובין הוה מצוה משום דמברכין על מצות עירוב ואי לאו מצוה היאך מברכין, ועשה מזה צחוק וכו'.

ולפענ"ד כבר אמרו ז"ל מום שכך אל תאמר לחברך וכו', ולא קרא ולא שנה והרי גמ' מפורשת הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בסה"מ בשרשי המצוה שרש א' על מה שרבינו הגדול הבה"ג מנה במנין התרי"ג מצות שלו שמנה כמה מצות דרבנן כנר חנוכה ומקרא מגילה והקשה עליו הרמב"ם ז"ל דקריאת מגילה וחנוכה הקנו בזמן אחרון וכתב ומה שיראה לי שהביאם אל זה היותנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו. ושאלת התלמוד (שבת כ"ג) היכן צונו ואמרו מלא תסור ואם מטעם זה מנו אותם ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן כי כל מה שצונו חכמים לעשותו וכו' ואמר לא תסור וגו' ואם ימנה כל מה וכו' היה להם למנות נמילת ידים ומצות עירוב כי הנה אנחנו מברכין אשקב"ו וצונו כמו שמברכין על מקרא מגילה ונר חנוכה והכל מדרבנן, וכו' וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ ובבאור אמרו (עירובין דף כ') בשעה שתקן שלמה ידים ועירובין יצאה ב"ק וכו' ובארו במקומות אחרים שעירובין שיקרא דרבנן וכו' והרמב"ן ז"ל וא"ת שראוי למנותן מצות מפני שהעירוב עצמו יקרא מצוה מדבריהם שהרי אנו מברכין עליו אשקב"ו וכן נמילת ידים וכו' ותי כי אצל בעל החלכות לא בא במנין מ"ע אלא מצות שהם קום ועשה שעשייתן מצוה נולדו והמג"א תמה עליו שהרי גם מצות עירוב יביאו עליו לידי חיוב בקום ועשה זה בבואו להוציא מרשות לרשות ובבואו לאכול כי על כרחו אז מצווה הוא ללכת לעשות עירוב קודם הוציאו וליטול ידיו קודם אכלו וכן הוא ענין השחיטה וכו' ע"ש.

הנה נחלקו על מצות עירובין מפני מה מברכין אקב"ו וכשאלת הגמ' היכן צונו וע"כ שהוא מ"ע אלא שהוא דרבנן ופשוט דהיכא דליכא מצוה אין מברכין לכ"ע אלא שהוא מצוה מדרבנן ועיין רמב"ם פי"א מהל' ברכות יש מצות עשה וכו' ובהל' ג' שם וכן כל המצות שהן מד"ם בין מצוה שהוא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה וכו' בין מצות שאינן חובה מדבריהם כגון עירוב ונפ"י מברך על הכל קודם לעשייתן אקב"ו לעשות וכו' ובהל' י"ד עו"ש עשה המצוה לו ולאחרים כאחד אם היתה המצוה שאינה חובה מברך על העשייה לפיכך הוא מברך על מצות עירוב

וכו' הנה שהברכה מבררת על עמצוה והמצוה על הברכה אלא שאם אינו רוצה לעשות עירוב שאינו צריך לה או שאינו רוצה אין זה חובה כנר הנוכה לדעתו הגדולה ז"ל אלא דגם בזה הוא רק כשעושה לעצמו אבל כשיש ציבור שצריכין לה הרי הוא ג"כ כבר נתחייב בחובה ממש וכמ"ש המג"א דהו"ל כמוזוה שאם אין לו בית פטור ואפ"ה כשיש לו בית נתחייב וכאן הרי כאלו יש לו שהרי בין הצבור כולו לעולם יש מי שצריך לעירוב וא"כ נעשה חובה על אנשי העיר והמבוי וחייב כל אחד לראות שיהי' עירוב וכגון זה כופין על מדת סדום. ועיין כ"מ שם הי"א כל העושה וכו' ותי' לכך י"ל דתלתא גוויני ניגהו חובה ואינו חובה ודבר הרשות ואינו חובה הוא מצוה בכל אופן והבן.

ענין ב

שלשה חלוקים וטעמים לתקן עירובין

ונמצא לפ"ג (חלוקים א) כשהוא לעצמו ואינו צריך להוציא ולהכניס והכל מוכן לפניו וגם לא יצטרך להוציא בשבת זו או ליכא עליו חיוב תקן המקום אלא שלא ישכח ויוציא, (ב) כשהוא בעצמו יצטרך להכניס ולהוציא בשבת שאו חל עליו חיוב עשיית מחיצות לתקן צה"פ וכיוצא בו שיוכל להכניס ולהוציא וזה כבר חובה, (ג) כשהוא גר בעיר ואפילו הוא אינו צריך וגם טוען שגם העיר אינו צריך מ"מ כיון שבעיר נמצאים רבים וא"א שלא יצטרך אחד מהם מגדול ועד קטן להביא או להוציא ואז חייב בכל אופן להשתתף וכופין אותו, ואתי זה אליבא דכ"ע. ומובן בזה דברי המהר"י מינ"ץ בתשובה סי' ט' שהביא תוספתא ב"מ דכופין לעשות לחיים וקורה וצה"פ וכן פסק מהר"מ בר ברוך מרוטענבורג, וכתב שם לחדש דאף בלגבי בנין ביהכ"ג ומקוה כופין רבים את המיעוט להשתתף בבנין ביהכ"ג לענין תקון עיר ומבואות אפילו יחיד כופה את הרבים, ואפילו טוענים שלא צריך להו' ולא לכל בני העיר לא צריך להכניס ולהוציא אפ"ה כופין יחידים את הרבים ודייק מרשינו בלשנייהו דנבי תקון עירובין כתבו וכופין זה את זה לשון יחיד כלומר דאפי' יחיד יכול לכופ' ולא כן בביהכ"ג ומקוה אמרו כופין אלו את אלו לשון רבים ע"ש, ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דנגוע לרבים איכא חיוב לקיים מצוה והו"ל חובה וכמ"ש המג"א שם.

ביאור לשון רבינו הבה"ג שכתב וצריכא מתא למיעבד לה עירוב

ובמ"ש מובן נמי לשון רבינו הבה"ג דהגם דלא חשב מ"ע של עירובין בתקן

המ"ע ואעפ"כ כתב ח"ל "וצריכה מתא למיעבד לה עירוב הדר הודראנה, בחבלים או בצורת הפתח, ומבוי דפתי פתחיה עשר אמות סני ליה בלחי או קורה ואי פתי טפי מעשר אמות, בעי צורת הפתח או חבלים, ואי אית ביה פירמאתא בשורא דמתא כל פירמאתא דבצירא מעשר אמות שריא בלא צה"פ ובלא חבלים. טפי מעשר אמות צריכה צה"פ או חבלים. וצורת פתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. קורה דשדיא עילוי מבוי הרי היא כחבל. ואי אית לה למתא שורא אי נמי הורין לה נהרואתא אי נמי יתבא על תילא דמידליא עשרה טפחים זה הוא ערובה ולא צריכה אלא ערובי הצרות." והוכחו דכריהם בספר בשר ע"ג גזולים, וא"ו הגדול ח"ב סי" קס"ד, ולכאורה כיון דליכא מצוה מה זה דקאמר וצריכא ומתא למיעבד לה עירוב וכו' ולפמ"ש אתי שפיר דשאני מתא שהעיר כולה לעולם צריכים לעירוב ולכן צריכא מתא לעשות מחיצות או צה"פ ותיקונים לעשות וי"ל. ולהרמב"ם נמי אע"ג דאינו מ"ע כתנוכה שהוא חובה מ"מ הו"ל מ"ע וכמ"ש להדיא דהו"ל מ"ע שאינה של חובה אבל מ"ע הוה וכמ"ש הכ"מ שם וכלשונו בנזה"מ היכן צונו דכיון שמברך אקב"ו הו"ל מ"ע.

ענין כא

מצוה שיש לה שני צווים מברכין על צווי השני

עוד רגע אדבר בענין ברכת אקב"ו כתב הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות ה"ג וז"ל וז"ל כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילתו וכו' בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונט"י מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קב"ו והיכן צונו בתורה שכתוב בה אשר יאמרו לך תעשה, וצ"ע מה נקרא קודם לעשייתן ובפ"א מהל' עירובין ה"ז כתב הרמב"ם ח"ל כיצד מערכין בחצירות גובה חלה אחת שלימה מכל בית ובית וכו' וכשמקבץ העירוב מברך ברוך וכו' אקב"ו וכו', הנה אמר דכשמקבץ מברך ולא ביאר אם בתחילת הקיבוץ או בסוף כשכבר קיבוץ הכל ובה"ז כ"כיצד משתתפין כתב גובה אוכל כגורגרות וכו' ומניח הכל בכלי ואם הניח הכלי בחצר צריך להגביה הכלי מן הקרקע טפח כדי שיהא ניכר ומברך על מצות עירוב וכו' ומשמע לכאורה דלאחר שקיבוץ והניח הכל בכלי או בסל ועיין מנ"א ולכאורה כיון דתיקון הלחיים והצה"פ נמי חלק מהעירוב ותיקון ועשייה אמאי אינו מברך בשעה שמתחיל לעשות זה הוא עובר לעשייתו,

ולולי שאינו כדאי ה' נראה לפרש דהרמב"ם לשיטתו שכתב בפ"א מהל' ברכות (ה"ח) דכל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייתה וכל מצוה שיש

אחר עשייתה ציוי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון כיצד העושה סוכה או לולב וכו' אינו מברך בשעת עשייה אקב"ו לעשות סוכה או לולב וכו' מפני שיש אחר עשייתו צווי אחר ואימתי מברך בשעה שישב בסוכה או כשינענע הלולב או כשישמע קול השופר וכו' אבל אם עשה מעקב מברך בשעת עשייה אקב"ו לעשות מעקה וכן כל כיוצא בזה ע"ש. ועיין גמ' סוכה מ"ו ע"א וכתום' שם, ולפי"ז נראה דבעירוב נמי איכא שתי ענינים א) לחקן לחיים וצה"נ וכיוצא בו והשני לערב כפת כדי שיוכל להכניס ולהוציא ואפ' יתקן המחיצות כולנו ולא יעשה עירוב כפת לא יוכל עדיין להוציא נמצא דהעירוב הוא בשביל להכניס ולהוציא והעשייה שהוא התיקון הוא כדי לערב ולהתיר הוצאה והכנסה נמצא מברך על העירוב של פת ולא על התיקון כנלפענ"ד.

ענין כב

הברכה על העירוב הוא על התיקון המחיצות או על הפת.

ובמ"ש נראה לישב קושית השואל בשו"ת מהר"ת סי' פ"ט בעירוב שנפסק בשבת ותיקנו ע"י גוי או ככל עירוב שעושין ע"י עכו"ם יש להסתפק אי יכול ישראל לכרך עליו והביא ממחנה אפרים דיד פועל כיד כעה"כ או שייך שליוזות לעכו"ם והאר"ך שם קצת ולפענ"ד כאמת כי הברכה אינו על עשיית ותיקון העירוב אלא על עירוב כפת והעשי' שעושין אין מברכין עליו בכלל ולא גרע מסוכה שאין מברכין על עשייתה וסוכת גנב"ך כשרה אלא מברכין על ישיבתה ואין נפ"מ אם עשאה עכו"ם ולכן הכ"נ אם עכו"ם תיקן הלחיים והצה"פ אבל הברכה על הפת ושפיר מברך אלא דלכאורה נראה מהשו"מ שאפי' כשבת שנפסק העירוב ודעכו"ם חוזר ומחברו מברך על מצות עירוב ודבר זה חדש לכאורה וצ"ע.

ענין כג

למען האמת והשלום ולמען אחי ורעי אדברה נא שלום בך.

היות כי שוב שנית נתהוו מחלוקת לש"ש בענין תיקון עירוב כבארא פארק, והיות כי עיקר סמיכת האוסרין הוא סמכתן על מרן הגר"מ כעל זאגרות משה וצוקלה"ה שהוא האוסר, משום דס"ל כמחמירין שאין לתקן עירובין, משום דלא קיי"ל כרש"י דבעינן ששים רבוא ועוכרין ככל יום ומפולש משער לשונך ומכוון זה כנגד זה, וכפרש תשובה שנכתבה לפי מאמרן לסעד ולסיעע שיטת האוסרין כשנת

תשמ"א, והיות כי ידעתי דעת הגאון ז"ל שאמר לי בפירוש שאוכל לתקן עירוב בכארא פארק ושאינן דעתו נגד, רק שבצעמו אינו רוצה ליכנס בזה, והיות כי הרוצה מפקפקין בזה ולכן הגני מציג פה קטע מתשובה שלמה מה שכתב מרן בנידון שינוט רש"י ובנידון תיקון עירובין בברוקלין שאדרבה קיי"ל כרש"י בין לקולא ובין לחומרא, ושמצוה לסייע לתקן עירובין בעיר לרבים אפילו לחכמים שקבלו כשינוט המחמירין על עצמן, והיות כי תשובה זו נכתבה בשנת תשמ"ג לנכדו היקר הרה"ג רמ"ט הנ"ל שליט"א הרי התשובה זו מבררת את מקחו של אותו צדיק וכל הדיבורים והמכתבים הקודמין.

וז"ל מרן הגר"מ זצוק"ה באגרות משה אורח חיים (ח"ח סי' כ"ד) תשובה שנערכה בשנת תשמ"ג לנכדו הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א (דף פ"ו מו"פי הספר) ד"ה אבל לפ"ז וכו' שיצא לדון מה שהנשים נוהגות היתר בלבישת בתי ידים ברחובות וגם בתכשיטים שבמדינתנו, מאחר דרחבות שלנו רחבים מ"ז אמה והלא יש מ"ל דאפי' ליכא ששים ריבוא הו"ל רה"ר דאורייתא והביא מחלוקת רש"י ותוס' וכתב ז"ל, שא"כ אצלינו איכא היתר זה משום דבמקומותינו נהגו בהולט כרש"י (עירובין דף ו' ע"א ד"ה רה"ר) שליכא דין ר"ה כשאין בוקעין מ' ריבוא שהרי נוהגין להתיר לטלטל בצוה"פ והוא משום דבכל מקומותינו נוהגין כרש"י בדין וודאי, ורק שאיכא יחידים מת"ח שמחמירין לעצמן ולאחרים הן עצמן עונקין לתקן כל צה"פ שהיו בכל העיירות כדי להתיר הטלטול משום שהי' הכרח גז"ל ונעשה כן בכל העיירות אף שהיו הרחובות רחבות הרבה יותר מט"ז אמה, הרי שנוהגין כרש"י בהחלט אף לקולא, ומטעם זה שסוברים במדינתנו לגמרי כרש"י, נוהגות הנשים שיוצאות בתכשיטיהן בזמנינו וכו' משום שלדינא גם בשביל שליכא מ"ר בוקעין, נמי נוהגין כרש"י שאינו רה"ר עכ"ל.

והנה תשובה זו נערכה לנכדו שנת תשמ"ג לערך שנה קודם הסתלקותו, ונתב מפורש דאנן קיי"ל כרש"י בכל המקומות בהחלט ובוודאי ולא מספק בין לקולא ובין לחומרא, ובעיני מ"ר בוקעין בו וכדעת הבית אפרים וכל ההיתר של תכשיטין הוא על סמך זה לפי דעתו ז"ל וכיון שכתב הלכה זו על נוא יארק א"כ מ"ל דגם וננא יארק ליכא רה"ר דאורייתא וזה פשוט מאד וע"כ צ"ל דמודה ג"כ דהששים ריבוא לרש"י צריך להיות בוקעין בו ברגל ולכן ליכא מ"ר שאם נחשוב גם מהנוכעים בקארם הרי לסברתו בשאר תשובות יש ששים ריבוא בוקעין ע"י קארם וב"ש בצירוף גם מהבתים אלא ע"כ הדר ביה ומ"ל עכ"פ דליכא רה"ר לא בנוא יארק ולא בברוקלין וכיון דתשובה זו נכתבה בשנת תשמ"ג ממש קודם פטירתו ושאר תשובות נכתבו כשנתיים קודם ועוד יותר נמצא דהדר ב"י דהלכה כתשובה זו ומותר לכ"ע לתקן צה"פ בברוקלין, ולתקן עירובין עם צה"פ שהם לצורך הצנור,

ות"ח הרוצים להחמיר על עצמן יחמירו לעצמן ואעפ"כ יעסקו ויסיינו לחקן צה"פ ככל מקום כמצוה מפי הגאון רבי משה רבש"י באג"מ לנכדו היקר הויה"ג ר' מרדכי ושלום על ישראל.

גם יש הטוענים שב"ק אדמו"ר מסאטמאר וצוקל"ה אסר העירוב, ככל מקום גם זה לפענ"ד אינו אמת, מפני כמה טעמים. הרא שהרי יש לו ירושה נזאכותיו היטב לכ וגם בעצמו תקן עירובין כסאטמאר, וגם יש לן עדות הגאונים שליט"א הרב הגאון מאדווארי שליט"א שהעיד כמכתבו שאמר לו לעשות עירוב כזיליאמסבורג, והמשב"ק הרב ר' יוסף אשכנזי שליט"א שהעיד לכל וגם אני הקמן שמעתי ממנו בבירור שהי' שם כשעת השיחה שאמר לעשות עירוב, וגם הגאון מי"אקא שליט"א כמכתבו מה שמעיד ששמע מפיו קדשו של כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל שאמר לו שאם יש מי שישגיח על העירוב יש לעשות עירוב והנה לן עדים כשרים גדולי התורה חיים וקיימים ואך החי יכול להכחיש את החי, ואין לך כזיון גדולי התורה גדול מזה, וראיתי כתוב בשם האב"נ שפעם עשה רב אחד עירוב שהי' מרגנים עליו וכאו להאב"נ שיכתוב להרב מכתב .. והאב"נ לא כתב ושאל אותו לכוה והשיב הנה ברין עירוב הוא ספק עשה כהוגן וספק לא עשה והו"ל ספ"ד ובעירונין אולינן בתר המיקל ואם אכתוב מכתב ויהי' כזיון ודאי כזיון התורה וחילול השם להרב. כן הכי נמי הרי לכל היותר יש כאן עדות מוכחשת וממילא לא נכרר הענין וא"כ נסמוך על החיים ולא וגו' ואנחנו נכרד י' מעתה ועד עולם הללו'.

ענין כד

שאלה למה דוקא עכשיו צריכין עירוב, יותר משנים שלפנינו.

והנה נשאלתי ע"י שליח מב"ק אדמו"ר ... שליט"א מה מעם שזעירוב עכשיו הוא יותר נחוץ ממלפני ארבעים שנה, קושיא גדולה הוא למה התרשלנו עד היום מלעשות עירובין אבל קושיא זו קושית דקמאי הוא, וכבר הקשו קושיא זו לרב האי גאון ז"ל כתשו' הגאונים, והוכא בסמ"ג מצוה מד"ס א' ובטור ש"ע א"ח. ונעתיק חלק מהתשובה ז"ל.

תשו' הגאונים שערי תשובה (לייפציק תרי"ח) סי' מ"ד לרב האי גאון

וששאלתם לענין עירובין וידים שלמה המלך תקן עירובין וידים בשלמא יהושע תקן עלינו לשבח וכו' אבל עירובין וידים שלמה המלך תקנם בשלמא נטילת ידיים

תקן משום סרך תרומה, אלא עירובין היאך תקן שלמה וכי לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה תינח עלינו לשבח תקנת יהושע שהיו קודם בחו"ל ועכשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו ודאי כך הוא והענין מורה לכך אבל עירובין היך לא היו נוהגין קודם.

והשיב הגאון רבינו האיי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השניבו שהיו ישראל טרודין במלחמות ובאויבים וככמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למרוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במחנות ולא נהגו בעירוב כי במחנה הם פטורים, במחנה מביא עצים מ"מ ופטורים מנמ"י ונזרמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר כימיו יהודה וישראל כחול וכו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן ע"ש.

והארבנו בכירור הדברים באר היטיב למעלה סימן ו' עי"ש.

ענין בה

והנה ככל החזיון הזה קרה עמנו שעלינו חכור אזכור שלפני כארבעים ותמישים שנה שבאנו לאמריקא שבאו לאחר החורבן הנורא בעו"ה, ונתלקטו לכאן אחד אחד אודים מוצלים מאש רווקים בחורים או בתולות בלי בנים וכלי הורים ומשפחות רק קצתם היו להם משפחות שכבר נשאו אחר החורבן, ולא הי' להם מקום ללכת בשבת לא הורים ולא הורי הורים וכיו"ב וכן כלי מוסדות וזתורה חדרים בתי מדרשים מקוואות ישיבות בנות יעקב וכל אחד פנה בעצמו לבנות את הנהרם ולחזור ולהעמיד הדת על תילה כל אחד לפי דרכו ויכלתו הרבנים והאדמו"רים וראשי ישיבות היו טרודים עד למדי בבנין והעמדת הדור החדש, וחפץ הי' בידינו להצליח. וב"ה כמשך החמשים שנה נשאו נשים והולידו בנים ובני בנים ובני בני בנים, ילדים ונכדים, וקצת בא מנוחה, ועתה בש"ק הבת רוצה לראות את אמה מה שהאם שלה לא זכתה לכבוד את הסכתא שנהרגה עקה"ש, והבן רוצה לראות את הוריו והסבא הזקנים רוצים לראות את בני בניהם או לאכול יחד או סתם ליכנס לההורים או לידידים כי בכל השבוע עסוקים בעול הפרנסה ושאר דברים ויום השבת הם סגורים בבית שאסור להוציא התינוק או שאר דבריהם והם ח"ו כאסורים בבית הסוהר. עוד צריך לנשים שיצאות ברחוב והם צריכיננו לעד הכדיקה להוציא, או חיתולים להילד וכיוצא בו בקיצור כמה וכמה טעמים ישצריך העירוב.

שנית שהרבה בני אדם זקנה קפצה עליהם וצריכים לעזרה מהנגנים שיבאו אליהם ויביאו להם מה שצריכים ואין יכולים ולכן משתמשים בקמנים שיביאו שהוא ספק גדול אם מותר להשתמש ובפרט להסוברים שיש רה"ר דאורייתא. ולפעמים בא עד לידי סכנה. וגם לצאת לביה"מ לזקן עם מקל או נוסא גלגלים (וזהיל משער בלע"ז) וכיוצא בו, או מי שיש לו חולה בבית החולים ואינו רוצה לאכול ממאכלי הביה"ח וצריך להביא לו בשבת מה שהוא חמין להחיותו את נפשו. גם יש שבאים מארץ ישראל ושם יש בכל מקומות עירוב ומותר להכניס ולהוציא והם באים לכאן ומחללין שבת כמו שבעיני ראיתי לאחד שנטל הכובע שלו ואחד השטריימיל בשבת שהי' חם ונשאו ביד והדבר ידוע. אנשי הצלה אשר ממש מוסרים נפשם להציל נפשות מישראל ואמנם משתמשין בהתירים קשים מאד ולפעמים מכניסים ומוציאים והולכין לאנשים שלא היו באמת חולה שיש בו סכנה שהי' אסור לחלל שבת וגם לחזור מבית חולים שיש בוה עקולין ופשוזין אי מותר לצאת כן ואם יעשו עירוב יוכלו ללכת בהיתר ולחזור.

ג' במשך הזמן שב"ה הציבור נתרבה אבל כמו כן נתרבו הרבה אנשים חולאים שצריכים לכמה תרופות וכיוצא בו ואין מי שיביאם להם וכמה פעמים מגיע לפק"ג ממש. בנות ישראל הכשרות שמוסרים נפשם להגדיל את כרם ישראל ויש להם ב"ה חמש עשרה ילדים ואינם יכולים לצאת מבית ואין מקום בבית ובחול יוצאין ובאין לרחוב העיר או לאיזה פארק וכיוצא ובשבת כולם אסורים בביה, וכבר כתב הכוזרי דהיינו טעמא שתקנו עירוב שלא ישבו בני"א כאבלים או כאסור בבית האסורין מבית ביום שבת קודש שמצוה להתענג ואפי' בטיולים יש מצוה, וידוע מכמה נשים שאמרו אם כן לא יפרו יותר כי בלתי אפשרי להם לעמוד כל היום בבית בלי לצאת ולצאת צריך להשאיר הילד. גם הרבה מהאברכים לא יכולים ללכת ללמוד בביה"מ שהנשים רוצים לצאת ומי שהוא צריך להיות עם הילד שא"א להוציאו. גם בעיקר הוצאה בימות הגשמים שיש מפקפקים בכל הכיסוי של פלאסטיק ומצערים עצמם והבגדים מתקלקלין כידוע.

ענין בו

עוד יש דבר גדול מה שכתב מרן הח"ס א"ח סי' צ"ט דמבואר בעו"ע א"ח סי' שמ"ג ס"ג דאנו מצווים על הקמנים שלא להרגילם בחילולי שבת ומועד אפי' בדברים שהם משום שבות, ומבואר שם דמיירי בקטן שלט הגיע לחינוך שהוא כבן ד' וה' שנים, אבל כשהוא בן שש כבר הגיע לחינוך כמבואר בשו"ע סי' תי"ד ובמג"א סק"ב שם, וא"כ כל בר דעת ישפוט שא"א בשום אופן לקהל ישראל

לשמור את בני ביתם הקטנים כאלו וגם לא נשותיהם וחלושי דעת, לשמום בכל יום השבת מבלי להציא מפתח בחתו החוצה דברים קטנים ומטפחת, וקטנים ופתם בידם, וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנוהרים וכו' א"כ השכל וזפשוט גחר, שראוי ומחויב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר מלטול. וכו' והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו וכו' ואם הי' זה בומנו כ"ש בומנינו והבן.

ומה מתקו דברי מרן ז"ל שמיים וברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן כלב מלכים וסגנים ושרים אשר עם ה' חוסים בצילם שנותנים רשות לשמור דתינו בכלל' ובפרט לקבוע עירובין במבואותיהם אפי' במבואות שגדולי מלכות דרים בהם אם צריכים להתיר מלטול לישראל נותנים רשות לתקן, ואו לאותה בושה שנמצאים בינינו בעונ"ה אנשים שבכל כחם מעכבים ואין רוצים לתקן עירובין ואפי' ליתן רשות לתקן עירובין ואדרבה שוכרין ומזהרין את הלחיים והצ"פ, וחושבין שמוזחסדים וגורמים לחלל שבת ולמכשולים גדולים ועל מתחסדים כאלו כתב מרן הח"ס להגרי"ש נאטאנזאן זצ"ל (הובא אוצרות הסופר ח"י לונדון), וז"ל כה הואוני מן השמים, "החסיד מימין מחלל, והאפיקורם משמאל זורק ומולל, והת"ח בת יד ידום ויחולל" עכ"ל"ק (הגרש"ס זצ"ל מקראקא).

ענין כז

ורביעי בקודש נראה הגנה אמר שלמה המלך עת לרחק ועת לקרב רחוקים, ולפני כארבעים שנה הי' פה באמעריקא אוכלסיא של חרדים קמנה מאד ולא ריו רגילין לשמוע מעירוב ואיסורי דרבנן בכלל לרוב אינשי לא הי' איכפת להו ואפילו איסורי דאורייתא, רוא דרובא של הנשים הלכו בפרוע ראש ממש, אפילו נשיהם של המכובדים ביותר, הרבנים וראשי ישיבות היו מגולחי פאות זקן, השוחטין מחללי שבת ר"ל. לא היה התונה אפי' של חרדים ביותר שיהי' שם מחציה בין אנשים לנשים, וע"פ רוב שעירים ירקדו שם נשים ואנשים, והראשי ישיבות והרבי"ם ישבו שם ולא מיחו בדבר, (ועדיין ישנם שעושים שבע ברכות בתערובות נשים ואנשים בחורים וגם בתולות, וגם בחורים יוצאים עם בתולות "לשם מצוה", שמונה פעמים ועשר פעמים או פעמים אין מספר הפך בה והפך בה, בערב הוא בא לכיה ההורים ומוציאה בחוץ ברחובות העיר או וכו', ויש לדאבונינו מספיק על מה לצנוק איה הצניעות כבודה בת מלך פנימה, ולא על העירוב,) בכל וייליאמסבורג הי' יק מקוה אחר. התתי"ם היו מעורבים. והיו צריכין לבנות הכל מחדש, והי' עת לרדק ולפרד ולא לערב,

ואעפ"כ כבר בזמנם הציעו הגאונים הגר"י שמי"ף והגר"מ ד וייסמענדל והגר"צ אייזענשטאט לתקן עירוב ועסקו בזה ומחמת סיבות הידועות נתבטל הדבר וכיון שהציבור הי' עוד במספר קטן מעטים ויכלו לסבול. ושוב לאחר כמה שנים התחילו לתקן ושוב נתערב השמן ובטל, ולפני כמה שנים עוד פעלו בדבר ושוב נעשה שמן הצל"ח והרי גם עתה מיד שהתחילו לדבר כבר מתנהגים בטעראר נגד הרבנים המתירים לקיים מצות עירובין. ואני תמה איה הטעראר על הידורים של שיטות בשאר המצות כגון שיטת רבינו תם בצאת השבת וכיסוי על הפאה לנשים שיש סוכרין שהוא דאו, ועניני מאכל וחלב עכו"ם וכו'.

ענין כח

וחמישיתו יוסף עליו דהאמת צריך לדעת דעירוב בנוא יארק לאו דבר חדש הוא וכבר בימי המהרש"ם והרי בשמים תקנו פה עירוב כמאנהעמען הי' כבר עירוב לפני כשבעים שנה כידוע, וגם הרב הראשי מוה"ר יעקב יוסף עסק בתיקון עירובין פה ויש כמה חיבורים מאז שחברו גדולי הרבנים בזמנם, ושוב לסיבות נתבטל העירוב ושוב רצו לסדרו והיו אוסרים ומתירין ולאחר המלחמה באו הגר"א קאטלער זצ"ל והגר"מ פיינשטיין ואסרו לערב בזמנם הגם שמלפניהם זזו מערבין וגם בזמנם ידוע שהגר"א הענקין והגרצ"פ פראנק רב הראשי מירושלים ועוד הרבה היו מתירין וא"כ אין זה דבר חדש אלא שמכתב קדשו של הגר"מ פיינשטיין ז"ל מט' ניסן להרב שטיינבערג מקי"ו גארדענס שדעת הגר"א קאטלער וגם דעתו לא הי' לאסור רק מאנהעמען ולא שאר מקומות בעולם וגם לא ברוקלין נכלל וכמו שהעידו גם בשמו הובא באום אני חומה וביניהם הגר"ט גאלדשטיין שליט"א.

וגדולה מזו כתב הגר"מ פ להרב יונג כמאנה' דאפי' כמאנהעמען אם יגשו עירוב אינו מוחה בהם כי יש להם על מה שיסמוכו ונדפס בתשובות אגרות משה א"ח סי' פ"ט. והרי גם בירושלים עיה"ק היו מערבין וכמ"ש החוס' ב"מ ושוב כשפרצו פרצות היונים ולא הניחו לערב נשארה ירושלים שלא מעורב ושוב חזרו וערבו כל שהי' אפשר ובהיום ב"ה יש עירוב בירושלים עיה"ק ובכל ערי ישראל ונעולם לא חששו מה יבא מאוחר ולאחר זמן. ואין לך להקדש אלא מקומו ושעתו, וה"ה לכל מצוה. ומבאר פארק אין ראי' שהרי מצער היא ולפני כתמים שנה עוד לא היו פה בבאר פארק חרדים רק כמה משפחות וכשהתחילו להתיישב פה התחילו לדבר ולתקן עירובין אבל צריך מי שיתנדב לזה כל זמנו וכתו ונראה שגם בכל העירות לקח זמן הרבה עד שעשו, והבעל ייטב לב בשעת פמירתו הבמ"ח עוה"ב

למי שיתקן עירוב מה שבחיייו לא הניחו לו. וכן הרבה עירות שלא הניחו להם לתקן עד שהסמ"א לא מניח לתקן עירובין עד שריחם ה'.

ולכן מה שמוענים שלאחר כמה שנים לא יהי' מי שישגיח על העירוב וח"ו יהיה מכשול, הנה מפורש בש"ע שאנן אהשתא דואגין שיהי' עירוב ולא יהי' חילול עזבת, ואטו אנן רוצים להשאר בגלות הלא מקוים אם ישמרו שתי שבתות מיד נגאלים וממילא לא יהי' מכשול, וכבר צוה השל"ה ככרוכי'א על הני אינשי שבנו נתיים ברניות ושאל אותו למה כל כך חזק והשיב לו כי רוצה שיכלו גם בניו ונכדיו לגור פה וצעק השל"ה וי' הוא כבר בונה דירה שיוכל לחיות בגלות עוד ג' דורות או יותר מזה אנחנו מאמינין בביאת המשיח שבכל יום שיבא, והעירוב צריכין לכל שבת ואסור לשהות אפי' שבת אחד בלי עירוב היכא שאפשר לעשותו וכמ"ש בגמ' שאפי' מי שהחשיך לו בדרך צריך לעשות עירוב בבקעה וכ"ש בעיר שלא יהי' אפי' שבת אחד בלי עירוב וכמו שאמרו בגמ' ביצה י"ז ועיין רש"י תחילת הוראה וז"האי צ"מ לקלקולא שאסר לעשות עירוב ויבואו בניי שישכחו ולא ידעו ויבואו לדי חילול שבת.

מפתח קטן - ראשי פרקים.

- (א) **שלמה** המלך ע"ה תקן עירובין וגמ"י כמצות עשה מדרכבנן. ביאור דרשת חז"ל על תיקון מחיצות מקרא דוהכיננו את אשר יביאו. ביאור תחלת הוראה רהאי צ"מ לקלקולא. תקון מבואות ועירוב בפת
- (ב) **מצוה** לחזר אחר עירובין בין עירובי עירות ובין חצרות ובין מבואות.
- (ג) **בתוספתא** דב"מ כופין בני העיר זה את זה לעשות ללחי וקורה לערב. אפילו מיעוט כופה את הרוב ולא כן בבנין ביהכ"נ ומקוה. אפילו אין צריכין להכניס ולהוציא כופין.
- (ד) **בה"ג** לא מנה מ"ע דעירובין ממנין תרי"ג. ואולי משום דהוה מ"ע על הצבור.
- (ה) **ח"וב** לתקן מחיצות וצה"פ לעירות כדי לערב. מהו צה"פ. עיר המוקף או שנבנית על תל גבוה עשרה טפחים נחשב כמחיצה.

(ו) **רב** נטרונאי גאון תמה על ת"ח שלא עשו עירוב. לרב האי גאון למה לא עשו עירובין קודם שלמה המלך. תיקון עירובין הוא מעצם שמירת שבות. שלמה תקן מצוה בפני עצמה לערב. יורדי מלחמה פטורין מעירוב ונמ"י. כל שהעירות יותר גדולות מצוה יותר לערב, להציל מחילול שבת.

(ז) **הרמב"ם** והסמ"ג והסמ"ק ס"ל דעירובין מ"ע מד"ם. ביאור התוספתא דבני חצר כופין זה את לעשות לחי וקורה.

(ח) **מעם** הסמ"ג בתקנת שלמה המלך. עיר המוקפת חומה לערב נקראת יצר של רבים. ע"ת ליכא מצוה לערב.

(ט) **עיר** המוקפת עם מים, המים לה חומה. לאחר התיקון צריך לערב בפת.

(י) **עיר** של עכו"ם צריכן למוזבן רשותא מעכו"ם

(יא) **עיר** של יחיד ונעשית של רבים. שיטת הא"ז דבעי ס"ר בכ"י ומופולש ומכוון.

(יב) **רה"ר** לא הוי אלא ברחוב רחב ט"ז אמה מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה. וכ"כ הטור סי' שמ"ה והב"י מספקא לן בס"ר אבל מפולש פשיטא ליה דצריך. וכ"כ הלבוש ואפי' חסר אחד מכל התנאים אינו נקרא רה"ר. הרמב"ם לדעת מים רבים בעי נמי מפולש

(יג) **הלכה** כדברי המיקל בעירובין אפי' במחיצות

(יד) **המוחה** שלא לערב אשתו מערבת עליו שלא מדעתו ואפי' מיוחה בה.

(טו) **הסמ"ג** והטור והסמ"ק כלהו ס"ל מ"ע לערב. מי שלבו נקפו מלערב, מינות נזרקה בו, והוריו הרי זה משובח.

(טז) **פקודת** המלך שלא לעבור ברה"ר או העמדת רמזור, אי מפקיע מדין רה"ר.

- (ז) **היושב** כמכונה [קאר בלע"ז] והוציאה מרה"י לרחוב אי חייב על הוצאתה.
- (ח) **חידוש** מהרשב"ם לחלק בין שכיל הרכים שנעשה להילוך רכים כרגל, לדרך הרבים שעשו להילוך עגלות וסוסים וכל תשמיש. ישוב לקושיית התונ' דלא חשכו טף ונשים חקנים למספר ס"ר לרה"ר.
- (ט) **עירובין** הוה מ"ע מדמברכין עליו אשר קדשנו וכו'.
- (כ) ג' חילוקים ומעמים לתקון עירובין. ישוב לשון בה"ג וצריבא מתא למיעבר לה עירוב.
- (כא) **מצוה** שיש לה שני צווים מברך על צווי האחרון.
- (כב) **ברכת** עירוב הוא על תיקון המחיצות או על הפת.
- (כג) **תשובת** הגרמ"פ משנת תשמ"ג דקיי"ל ברש"י בין להקל ובין להחמיר. בין לששים ריבוא בוקעין בו, ובין לענין מפולש והכל בתורת ודאי ולא מדין ספק. המחמיר על עצמו נמו צריך לתקן עירובין לאחרים. טענת שב"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל אסר עירובין.
- (כד) **למה** לא תקנו עירובין כגוא יארק בשנים שלפנינו.
- (כה) **חלוק** בין השנים שכאו לאמעריקא מכבשוני האש תחת הנאצים ימ"ש, למקום קרקע בתולה, לכהיום כ"ה שנתרכה ברם ישראל החרדי.
- (כו) **מצווים** על הקטנים ונשים להציל מחילול שבת.
- (כז) **תיקון** לכנות ישיבות ותתי"ם ושאר צרכי ציבור אי קודמין לעירוב.
- (כח) **עירוב** כגוא יארק לאו דבר חדש הוא שכבר הי' פה עירוב לפני המלחמה כמאנהעמען וגם כשאר מקומות כאמעריקא. גם לאחר המלחמה רוב דמינבר רצו

לערב. טענה שלאחר שנים אם יעזבו בני המקום לא יהי מי שישגיח על העירוב אינה טענה.

ענין כמ

אור ליום עש"ק לסדר מלאכים ממש התש"ס בני יצו"א

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח כש"ת מוה"ר יקותיאל זאב גראוס שליט"א בעמ"ס כל בו על עירובין ועוד.

אחדשכ"ת בידירות נאמנה, וכו' את ספרו כל בו על תקון עירובין קבלתי וכו' והנני בתורה על שהשתמש בספרינו כי כן כתב הפמ"ג באגרת השני לר' בנימין מלמד שילמוד מזמן מזמן בספרו כי מצוה לחבב את דברי חבירו,

ולאות חביבות הנני לציין, בפרק שני אות ט' כתב מעכ"ת ח"ל יש שהוסיפו לומר דכל שהוא תחת שלטון של מלך דינו כשל יחיד ואינו רה"ר, וציין משנה הלכות ח"ה סי' פ"א וסי' ק"ח כי גם בזמנינו שהדרכים שייכים לממשלה לא הוי רשות הרבים וכתב ואינו מוכן כונתו הא הממשלה נבחרו הרבים לניהול דרכי הציבור, כלום אין לך רשות הרבים אלא באנרכיא עכ"ל.

ולפענ"ד אי משום הא אהכ"נ נימא דרק אנרכיא נקראת מלכות כמו שהי' מלפנים, ומה בכך יהי' בזה האופן, וכמו דקיי"ל דינא דמלכותא דינא וכתב הרשב"א שזה דוקא בשלטון של אנרכיא אבל המדינות שנבחרים השופטים והקאבינעט וכיוצא בו לא הוי דרמ"ד, עיין סה"ת שער מ"ו ח"ה אות ב' ושו"ת הריב"ש סי' תצ"ה בשם הרשב"א דלא על דינא דישמעאלים אמרו דינא דמלכותא דינא שאין המלך מקפיד על דינין ידועין שדיין אחד בא ומפרש דינין לפי דעתו ואחר בא ומהפך דבריו ואין למלך הקפדה בזה כלל והוא כמו השלטון שלנו שיש בתי משפט והם מפרשים המשפטים לפי דעתם וכא אחר ומהפך אפילס קאורט וכיוצא בו וכתב דאין למלכות כזה דינא דמלכותא ועיין משנה הלכות ח"ה סי' קי"ב וח"ו סי' רע"ז ועוד כמה מקומות ולפ"ז נימא נמי כאן דרק אנרכיא נקראת מלכות, ולא מה שהוא שותפות.

ברם לקושטא דמילתא. מה שהביא מעכ"ת לדחות דברינו כי הממשלה היא נבחרו הרבים לניהול דרכי הציבור א"כ אדרבה הו"ל הדרכים של ציבור והם

עושים תקנות להציבור וא"כ הו"ל כל הדרכים רשות של שותפות הרבים והרי הוא או כחצר הרבים והרה"ר צריך להיות דוקא בלי בעלים כלל ומסור לכל ומופקר לכל באי עולם. ואדרכה באנרכיא כ"ש דלא הוי רה"ר שהתם אין רשות לרבים ואין הרבים יכולים לעשות כלום אלא הכל בפקידת הרוזן המושל והכל שלו, ובידו לאסור לעבור ולהתיר, לסגור ולפתוח ואין זה רה"ר. וכבר הבאתי כן בשם הרשב"א בעבוה"ק שער ב' ה"ל מקום שהרבים בוקעין בו משער לשער ושעריו מכוונין זה כנגד זה כדגלי מדבר אם רחב שש עשרה אמה והו רה"ר גמורה וכו' שאין רה"ר אלא המסורת לרבים בכל עת, והואיל ויש לזה דלת בלילה וחוסמת העוברים שם בלילות אין זה רה"ר עכ"ל. ועיין ב"י סי' שם"ד ולענין הלכה וכו' וכתב עוד ה"ה שבהכשר ר"ה כתב הרשב"א כיצד הוא מכשירו עושה לו דלתות ננעלות בלילה והרי היא רה"י, ויראה לי שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן לחי או קורה ודלת ננעלות בלילה הרי זה רה"י שאין ר"ה אלא המסור לרבים בכל עת. ופשוט דאפי' אם יהיה דלת זה שתקנו לנעול בלילה תקנו כן לטובת הרבים שלא יפלו שם בבור בלילה וכיוצא בו מ"מ סוף סוף מונע רגל רבים שוב לא הוי נמסר לרבים בכל עת וזה ברור מאד. וכבר הבאתי כן גם מהגאון מבוטשאטש ז"ל א"ח סי' שמ"ה לענין דרך המלך ששייך להקיר"ה מלכות ברה"מ בשם מהריב"ל ז"ל דאין שום עיר צריכה הכשר יותר מצוה"פ. ועיין משנה הלכות ח"ח סי' ק"א באריכות.

ומה"ט עלה במחשבתי לישב דקדוק עצום למה אמרו חז"ל בכל המקומות ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות חייבים עליה משום רה"ר ולמה לא אמרו אנמיכא או ביתר או שאר עירות גדולות שהיו שם ששים רבוא והלא אמרו ששים עירות ה"י לו לינאי המלך וכלם ה"י בהם כפלים כיוצאי מצרים וא"כ ה"י שם כפלים מששים רבוא והיה כנראה בומנם עוד הרבה עירות כאלו וכ"ש להמשכנות יעקב ודעימי' שאין צריך ששים רבוא א"כ היו עירות הרבה מאד ולא אמרו על שום עיר רק על ירושלים. גם ירמיה הנביא כשהזהיר על הוצאת שבת אמר כה אמר ה' השמרו על נפשתיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים וגו', ועיין סמ"ג הל' עירובין שהזהיר שתי אוהרות אחד הוצאה דאורייתא ואחת על גזירת שלמה המלך.

ולפמ"ש י"ל שהרי אמרו חז"ל (מגילה כ"ו) ירושלים לא נתחלקה לשבטים א"כ ה"י שם הרה"ר שלהם הפקר לכל באי עולם וה"י שם רה"ר ממש בלי שום עיכוב, ולולי שה"י להם דלתות ה"י רה"ר כיון דלא נתחלקה לשבטים וכל אחד מותר בה ולא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים שכל אחד נכנס לכל בית שרצה וישן שם שלא היו בעלים ושפיר אמרו דוקא ירושלים ולא שאר עירות ודו"ק.

ומה"ט יישבתי מה אמרו שגזרו בתק"ש בר"ה שחל להיות בשבת משום שמא יעבור ד"א ברה"ר וכבר תמהו התוס' אמאי לא אמרו שמא יציא מרה"י לרה"ר ע"ש מה שתי'. ומיהו התוס' ר"ד תירץ דהעירות לא היו רה"ר שיהיו חייבים משום המוציא מרשות לרשות אבל הדרכים היו רה"ר עיין ר"פ לולב הגזול ופסחים ס"ט ודו"ק כי קצרתיו.

ובמש"כ הי' נלפענ"ד לישב שיטת הירושלמי פ"ח ה"ח דקאמר ר"ל אין רה"ר בעוה"ז אלא לעתיד לבא, שהביאו כל הפוסקים דאין רה"ר בזה"ז, וצ"ב מה טעם יש בזה הירושלמי. ולפמ"ש לעיל י"ל דבשעה שנכנסו בני"י לארץ ישראל וחלקו הארץ בגזול א"כ כל חלק וחלק בארץ ישראל הי' לו בעלים ולא הי' הפקר לכל באי עולם, והי' תלוי בנשיא השבט והב"ד שלהם למו נתן רשות ועכ"פ לא היו הדרכים הפקר, ולא הי' רה"ר אלא מה שהפקיר יהושע ונתן לכלם וכמ"ש יהושע אוהב ישראל הי' וכו' ולכן לא הי' להם רה"ר דעיקר רה"ר הי' בסרמאי ופלמאי ועוברי דרכים דרך המלך וכיון שכל שבט ושבט הי' לו בעלות על הדרכים ולא היו יכולים לעבור כל באי עולם ולכן לא הוה רה"ר אלא דירושלים שלא נתחלק לשבטים שפיר הי' שם רה"ר אלמלא דלתותיה נעולות אבל בזה"ז שחרב ביהמ"ק וירושלים נמי תפסו ועשו עליו בעלות ואינו הפקר כלל שפיר ליכא רה"ר בזה"ז והבן. ובאמת הי' אפשר לתרץ בזה כמה קושיות מהאחרונים ובפרט במשכנות יעקב אלא שאין הז"ג.

איברא דלעצם ההלכה נראה חוץ ממה שהבאתי ראיות בספרינו הג"ל שציון עליהם מעכ"ת שהרי כן כתבו בעל המשכנות יעקב והבית אפרים והעידו לן דרה"ר צריך להיות מופקר לכל באי עולם בלי בעלים כלל וז"ל המשכנ"י בתש' סי' ק"כ (דף ק"ט ע"ב) על המשנה אם הי' דרך הרבים מפסקתה, וז"ל אלא ודאי דאין חלוק כלל בזה וכל שהוא "דרך מופקר לרבים" אף שאין עוברין בהם ס' רבוא, ועוד שם בדף קכ"ד ע"ב הביא קושית הריטב"א דמאי אריא דמעלת ומורדות דא"י פוטרין משום דלא הי' דומיא דדגלי מדבר ולא מתו"ל ולכן פי' הריטב"א שאינו דומה לדגלי מדבר הכוונה שאינן מסורות לרבים מטעם דיהושע אוהב ישראל הוה וכו' ודגלי מדבר היו מסורין לרבים, והאריך שם בדבריו, עו"ש בדף קמ"ט ע"א הביא דברי הרמב"ן בליקוטיו שהביא קושית הר"ת על רש"י דא"כ מבעיא ס"ד לכד מנשים ומף וכו' לתרץ שאין כונת רש"י ז"ל להצריך ס"ד בוקעין בכל יום וכו' דאפילו ירושלים בשלותה לא היו כו' רק "כל שהוא מעביר לרבים כעין הכרכים גדולים שהוא הפקר לכל באי עולם הוא רה"ר גמורה" אפי' לרש"י ז"ל וכו' ע"ש. ועיין גם בבית אפרים סי' ב"א שכתב כן להדיא,

עב"פ מפורש מדברי המשכנות יעקב שהוא ראש המחמירין וגם הבית אפרים ז"ל שרה"ר שהוא מעביר בכרכים גדולים צריך להיות הפקר לכל באי עולם כי כן מורה הלשון "כל שהוא מעביר לרבים כעין הכרכים גדולים שהוא הפקר לכל באי עולם הוא רה"ר גמורה" אפי' לרש"י ז"ל וכו' ע"ש. ואם אינו הפקר ומעכבין עליו באיזה עיכוב שמעכבין לאו רה"ר הוא ולכן ברה"ר שלנו שמעכבין למי שאין לו לייסענם לעבור ברה"ר ומעכבין לבאי עולם שאין משלמין מס ומעכבין לבאי עולם שאין להם פאס פארט ומונעין הולכי רגל, ומונעין כל באי עולם שאינם אזרחים פה במדינה, ועוד עשרות טעמים שמונעין לבאי עולם מלעבור ברה"ר הזה פשוט זאינו הפקר לכל ואינו רה"ר, ולא דמי לירושלים שהי' הפקר לכל. ובאמת בספרינו הנ"ל מה שציין עליהם מעב"ת הארכתי והבאתי ראי' מהמאירי ועוד ראשונים ואחרונים ז"ל, אבל כיון שראיתי מעב"ת התפלא על זה חשבתי להעיר לו ע"ז.

ועיינתי שנית בשו"ת בית אפרים ז"ל סימן כ"ו (דף 98) ר"ה ובספר בא"ד שהביא דברי הריטב"א דף נ"ט שכתב שם ח"ל ומיהו אע"פ שהעיריות יש בהם אדנות המלך ומעלין לו מס לא חשיבי כעיר של חשיבי כעיר לש יחיד כי הסרטיאות ופלטיות לעולם הי' לרבים ולא הי' המלך רשאי לבנותם לעצמו ולקלקלם שאל"כ אף בירושלים בזמן המלכות אין בה משום ר"ה עכ"ל, וע"פ זה י"ל דדוקא דומיא דירושלים דבעת שכבשו וחלקו היו מסורים הדרכים לרבים כדאמרין יהושע אוהב ישראל היה היכא דניחא תשמישתיה מסרה לרבים אבל במדינות אלו שלא היה דרכים אלו מעולם רק המלך נפשו אוותה ויעש דרכים אלו ובירו להרום ולבנות כתפצו כאשר דבר המלך שלטון היום עושה כך ולמחר עושה כך ומעולם לא נמסר לרבים ועיין ריב"ש סי' תק"ז טעם היתר קניית רשות מהאדון כי ידוע כי דרך הרבים הוא לעולם לאדון לשנותה כמו שירצה ולתת לבעלי בתים דרך מצד אחר וכו' וכתב שטעם זה מספיק להוציא מבתי יהודים ועיין ט"ש סי' שצ"א ובא"ר. ונקיט מהא לדינא דבגונוי דידן שהמלך הוא שחידש דרכים אלו הרחבים י"ו אמה ובירו לעשות מה שלכו חפץ ברצותו מרחיב וברצותו מקצר או לסלק הדרך מן העיר ולתת לרבים דרך מצד אחר ואם כן אין בדרך כזה דין ר"ה דאורייתא ע"ש.

הנה מבואר בעזה"י כמ"ש ואדרבה הבית אפרים הוסיף כמה ענינים והם דומים לדרך שאתנו ובכאן נמי המלכות יש בידם כח לשנות להמיד מחיצה ולעשות מחסום ולקבל מכם ולשנות הדרכים כפי הפלענינג קאמיסיעם בלי דעת הציבור ואפי' לסגור לגמרי אין זה רה"ר בכלל וק"ל.

ולכן אינו מובן מה שמביא שם אות נ"א תש' אג"מ סי' צ"ד אות כ"א שכתב אין

פירוש רשות הרבים ענין הפקר שהמלכות והמדינה לא שלטו שם ולא שום דין מדיני התורה אלא ודאי איכא דינים מהתורה על כל אדם איך להתנהג ברה"ר בהלכות וברכיכותו על בהמה וכ"ש בהלכות בקארם וכנס פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והוצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר הי' לכ"ד רשות לכבוע שיגבו דמי התיקון כאופן זה ומסתבר שלא נגרע כשכיל זה חשיבות רה"ר כשלא נגרע מספר העוברים.

בדף מ"ט אות כ"ה כתב יש שהפליגו דכל שאינו דומה בכל פרטיו לדגלי המדבר אין עליו דין רה"ר, וזוה שנפגשים ברמזורי תנועה, וכן אינו יכול ללכת ברגליו כאמצע הרחוב, רק עלהמדרכה או כמעבר חצי' וכמקומות שונים יש מחתומים לצורך תשלום וכיוצא בו כל המניעים האלה שלא הי' מנת חלקם של ישראל כמדבר מפקעים ממנו דין רה"ר ויש חולקים ומעב"ת ציין למשנה הלכות ח"ח כמה תש' ואג"מ סי' צ"ד ומנחת שלמה סי' פ"ו.

הנני להעתיק לו דעת הפוסקים גדולי עולם ראשי המורים הא"י ח"ב סי' קס"ד שקו"ט כמה אופנים שמערבין עיר של יחיד וכתב ח"ל עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת/ בתוכה, שאין פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ט"ז אמה, ורגילין לערב את כולה כאחת ונעשית של רבים שרבו אנשים בעיר שכבנותיה שסכיכותיה הרגילים לבא כסחורה עד אשר עלו לששים רבוא כמנין דגלי מדבר ורה"ר שלה רחב ט"ז אמה אבל אין פתחיה מכוונין זה כנגד זה מערבין את כולה הואיל ואין רה"ר גמור, דברה"ר שאינו גמור עסקינן דמערבין את כולה דליכא למיגור אטו רה"ר גמור דלמא אתי לעירובי דהא שם רה"י עליה ואע"ג דדמי לרה"ר בכל דבריו חוץ מדבר אחד או שאין רוחב ט"ז אמה או אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה ל"ג אטו רה"ר. והנה כתב הא"י בפשימות דלא הוי עיר רה"ר עד שיכנסו בה תמיד ששים רבוא, וחידש לן דבעי ששים רבוא בפשימות כרש"י וגם דבעינן תמיד ולא די שפעם בשנה או כיוצא בו אלא תמיד בכל יום כעינן ששים רבוא. וכן מבואר בר"ן וסה"ת ועוד ראשונים דהצריך הוא בכל יום אלא שהם חולקין על עצם הדין.

והמור א"ח סי' שמ"ה ארבע רשיות לשבת וכו' ור"ה הוא רחובות ושוקים הרחבים י"ז אמה על י"ז אמה ומפולשים משער לשער וששים רבוא עוברים בו, וכתב הכ"י ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו ר"ה הוא כמו שנתבאר בסמוך, וכו' והא פשיטא שלא הצריכו לנעול דלתותיה בלילה אלא כדי להוציאה מר"ה וכיון דאינו מפולש משער לשער לא הוי ר"ה כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה" כלא

נעילת דלתות בלילה נמי היא רה"י ומה"ט ג"ל עוד דלא מצרכינן דלתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכון משער לשער יש לו כל דיני ר"ה שיתבארו בסמוך, "אבל אם חסר אחד מהם" היא רה"י גמורה אע"פ שאין דלתותיה נעולות בלילה עכ"ל. הנה ביאר לן נמי רבינו הטור והב"י דאפילו יש לו פתחים הרבה אלא שאינם מכוונים זה כנגד דכל שאינו מפולש משער לשער לאו ר"ה הוא והוסיף שנית וכיון דכשאינו מפולש משער לשער לא היא רה"י כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה אין זה עושהו רה"י שוב והוסיף הב"י ומה"ט ג"ל עוד דלא מצרכינן דלתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכון משער לשער יש לו כל דיני ר"ה שיתבארו בסמוך אבל אם חסר אחד מהם היא רה"י גמורה אע"פ שאין דלתותיה נעולות.

ורבינו הגדול הלכוש ז"ל בס"י שמה"ט ס"ז כתב איזו הוא רה"י רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה ואינם מקורין ואין להם חומה או אפי"י יש להם חומה אם הם מפולשין משער לשער (פי' מכוונים זה כנגד זה אליהו זוטא) ואין דלתותיו נעולות בלילה היא רה"י "ואם חסר אחת מהן אינו נקרא רה"י" ומעמא משום דכל הל' שבת ילפינן להו ממשכן וקים להו לחכמים וכו' וא"כ לא חייב התורה אלא ר"ה שלהם ואם חסר אחת מכל אלו אינו דומה לרה"י שלהם, וי"א עוד שאינה רה"י אא"כ היא ממש כרה"י דדגלי מדבר גם במספר ס"ד דהיינו שהיו עוברין בהן בכל יום ששים רבוא שכן היתה מחנה של ישראל לפיכך גם עכשיו אם אין ס"ד עוברין בו בכל יום אע"פ שיש בה רוחב השיעור הנוכח אינו ר"ה עכ"ל. הנה ביאר לן נמי דרה"י צריך להיות דומיא דדגלי מדבר ממש, מכאות מפולשות ומכוונות משער לשער זה כנגד זה, ומה"ט ר"ה מקורה אינו ר"ה דלא היא דומיא דדגלי מדבר, והגרמ"פ ז"ל תמה מה טעם לרה"י מקורה, עוד ראינו שכתב מפורש דהמצריכין ס"ד בוקעין היינו בכל יום ודייק דהיינו שהיו עוברין בהן בכל יום וכו' לפיכך גם עכשיו אם אין ס"ד עוברין בו בכל יום וכו' אינו ר"ה. ופלא גם כזה עגהרמ"פ שכתב שלא ראה בשום פוסקים דכע"י ס"ד בכל יום דוקא וצ"ע.

ומבואר עוד שהסבימו הב"י והלבוש לפי"י הא"ז שבסמוך דאפילו מקום שיש דיני ר"ה וששים רבוא בוקעים ועוד רק שחסר אחד מהתנאים ודינים שכר"ה היא רה"י גמורה, ודלא כמו שיש רוצים לומר דהכל רה"י כל שיש לו אפילו סימן אחד, ונהפוך הוא, גם מבואר בפשטות דס"ל להני כלהו ראשונים דמפולש צריך להיות משער לשער ומכוון זה כנגד זה וגם מזה פלא להאומרים דליכא רק שיטה אחת או שתים שס"ל דמפולש לא מקרי אלא כשהוא מכון זה כנגד זה וזה פשוט מאד. ואם חסר אחת מתנאיה היא רה"י גמורה מה"ת. והארבתי כזה במקום אחר בס"ד.

עוד ציין שם בפר"ח שהבאתי שדגלי מדבר היו העגלות מהלכין בהן והיו הדרכים משוין בלי רצפין ובלא נקבים ובלא פתחים, ודקדקתי מינה דבזה"ז דכל הדרכים הם מרצפין מאספאלד או במלט צעמענט בלע"ז אינו דומה לדגלי מדבר שהי' אדמה בלי רצפה, וציין מעכ"ת דרצפין שכתב ר"ח אינו רצפה אלא כפוף ומעוך כמו שכתב בשבת ט"ז ע"ב רש"י ד"ה דרצפינהו וכו'.

הנה כבר הי' מי שהוא שהעיר לי מרש"י הג"ל שמפרש מלשון שבירה, ומיהו עיין ר"ח שבת הג"ל דאינו מפרש כרש"י והם שני פירושים ור"ח פי' איכא בנייהו דרצפינהו מרצף, פי' כגון שפוד שנרצף, שיקע כותלי הכלי בתוכן ונעשה כאלו נשברו כותליו, והנה פי' שלא רצה לשבר את הכלי שהרי רצה שוב לפשט ולבשל בה אלא שיקע כותלי הכלי בתוכן והשכיבם ונעשו כאלו נשברו כותליו אבל לא שברם אלא השכיבם למטה על רצפת הכלי ונעשה כל הכלי כעין רצפה, ולכן ציינתי לערוך ערך רצף הערוך הביא שם שני הפירושים ראשונה פי' רצף לשון רצפה והארץ בה והביא הא א"ב דרצפינהו מרצף ששוקע כותלי הכלי בתוכו ונעשה כאלו נשברו כותליו (ולא נשאר רק הרצפה) פירוש אחר דרצפינהו מרצף ששברן מהכל ע"ש והרי לן תרי פירושי ופי' הראשון הוא פי' רבינו חננאל למעיין ומבואר דמפרש גם שם מלשון רצפינהו לא ששברן אלא שעשאן מושכב ונפלו הכותלים ושקעו על הרצפה וז"פ בס"ד.

דבר חדש בדין רה"ר וחילוק הרשבים ז"ל בין שביל הרבים לדרך הרבים

ודע כי לולי שיראתי הייתי אומר דבר חדש בס"ד דתנן התם מסכ' פאה פ"ב מ"א ואלך מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך הרבים ודרך היחיד ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, ובגמ' ב"ב נ"ה ע"א וע"ב, פאה מה הוא דתנן וכו' ופיר' רשב"ם ז"ל דרך הרבים ט"ז אמה רוחב, דרך היחיד ד' אמות ולא זו אף זו קתני. שביל הרבים שהולכין שם רבים ברגליהן אבל דרך הרבים מקום הילוך העגלות והסוסים וכלה לא זו אף זו קתני. הנה פי' לן הרשב"ם מה הוא שביל הרבים ומה הוא דרך הרבים ושביל הרבים הוא מקום שהולכין שם רבים ברגליהן אבל רק הולכי רגל אנשים ונשים ואין שם רשות לעבור לסוסים ועגלים ואפי' הוא רחב ט"ז אמה מ"מ כיון שלא נעשה רק להולכי רגל ואין רשות שם לעגלות וסוסים לכן זה נקרא שביל הרבים ואינו רה"ר, ודרך הרבים מקרי דוקא מקום הילוך העגלות וסוסים עם בג"א וכ"כ עוד לקמן דף ס' ודף ק"ד ע"ב ד"ה אמת המים וכו' שביל של ט"ז אמה וכו' אבל רה"ר ממש ודו"ק וצ"ב,

ונראה הטעם לזה דכיון דכמדבר לא חשבו רה"ר אלא שלמדו מעגלות והסוסים ושוררים שהלכו שם כמבואר בגמ' ולכן קאמר דרך הרבים מקום הילוך העגלים והסוסים והוא כמו שמבואר בגמ' שבת צ"ח-צ"ט ע"א אמר רב משום ר"ח עגלות תחתיהן וביניהן וב' אלא דקי"ל דרך רה"ר שש עשרה אמה אגן דגמרינן לה ממשכן דמשכן חמיסרי הואי אמתא יתירתא הואי דהוה קאי בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו ע"ב ע"ש. והנה מפורש דהרה"ר ילפינן מעגלות שהוליכו הקרשים עם סוסים ולא מקרי רה"ר אלא מקום שהעגלות והסוסים הולכין שם וכן לוי לתקן את הקרשים דומיא דרגלי מדבר, הקיצור רה"ר שאסרה תורה הוצאה והכנסה היתה המקום שהלכו בו כנ"א לעבודתם ומשאייהם ובעגלות וסוסים וכל הראוי לזה והם מבין עשרים שנה ועד ששים שנה כלל יוצאי צבא בישראל הם היו ראויין למלאכה והם מפלו עם העבודה כרה"ר וכל שדומה לזה הו"ל דין רה"ר וכל שאינו דומה לזה אינו דומה לרגלי מדבר ולא הו"ל רה"ר ואפילו הי' שכיב רחב ט"ז אמה או יותר שהולכי רגל לא היו מהלכין כאמצע הרה"ר מינה שמעינן נמי שבעי הששים רבוא כרה"ר ברחוב ששם הסוסים והעגלים אבל מה שעל הצד נקרא הולכי שבילים ולא מצטרפין לרה"ר.

תי' חדש ונכון לקושית הראשונים על שיטת רש"י דבעי ששים ריבוא למה לא חשב טף ונשים

ובדברי הרשב"ם ופי' נתישבו לי כס"ד קושית תוס' וכל הראשונים שהקשו דאמאי לא חשבו רק ס' רבוא כיון דכמדבר היו מיליאנים שהיו נשים וטף וכולם תי' ויש שאמרו שבעינן ג' מיליאנים להיות רה"ר ולפמ"ש הרשב"ם נלפענ"ד דקטנים ונשים לא הלכו כאמצע הרחוב ששם היו גדולים שטפלו בעגלות וסוסים וכיוצא בו במשאות, והנשים והקטנים חקנים הלכו מן הצד שהיו שבילים רחבים שהם שבילי רבים שהקטנים והנשים היו הולכין שם כרגליהן וכיון שלא הי' שם מקום להילוך העגלות והסוסים לא נחשב לרה"ר ורק מקום העגלות נחשב לרה"ר, וזה לפענ"ד דבר יקר ואמיתי כס"ד. וא"כ מינה לדידן נמי מקום שאין רשות ליכנס בסוסים ובעגלות ואינם עוברים שם עגלות וסוסים לא מקרי רה"ר אפי' יעברו שם ששים ריבוא ורק בלי סוסים ועגלות אין זה רה"ר דלא דמו לרגלי מדבר והוא פי' הפלא ומיושבת קושית הראשונים למה לא נחשבו רק ששים רבוא. אלא דלפ"ו עלה לן דכזמן הזה אין לן רה"ר מטעם אחר שהרי כבר גרשו את העגלות והסוסים מן הדרך וגם את בני האדם גרשו מלהלך כאמצע הדרך, ומן הצד תקנו להלוך בני אדם והילוך הזה הוא שבילי הרבים ולא דרך הרבים א"כ אין לנו כוה"ז רה"ר דאורייתא כמו שהי' כמדבר עם עגלות וסוסים וששים רבוא בוקעין בו וכל רה"ר שלנו אינו דומה לרגלי מדבר וק"ל. גם לפי טעם נתברר לן דלא חשבינן לששים

רכוא רק הולכים באמצע רה"ר ולא בשבילי רה"ר שהם הצדדין הנקראים סיד וואלק ודו"ק היטיב.

בפ"ב אות ל"ג ציין לשו"ת מים רבים סי' ל"ד והביא דעת הרב שבתי ננואי שמש"כ מכוון משער לשער הוא לאפוקי, אבל אם הי' מתעקם בסופו עד השער האחד מפולש מקרי וכו' ע"ש. הגה ימחול נא מעכ"ת לעיין שם סי' ל"ח בד"ה היוצא לנו מהפירוש הנ"ל והבאתי דבריו במקום אחר ח"ל ודעת הרמב"ם נסתפקו בו מה דעתו אף דלענין ס"ר נראה דלא בעי ומיהו מפולש כתב בשו"ת מים רבים דס"ל דבעי ואין לי הספר מים רבים שוב הביא לי ידי"ג הרב הגאון מוהר"ל גאב"ד דיערעש שליט"א ספר שו"ת מים רבים להגאון ר' רפאל מילדולה שהארך הרבה בדני עירובין וצירף ובירר השימות אחת לאחת והארך בדני מפולש שאפי' להרמב"ם צריך מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה (תשו' סי' ל"ד דף כ"ט מדפי הספר) ד"ה זה וכו' לא מיבעיא אליבא דרש"י והרא"ש והטור סמ"ג וסמ"ק וסה"ת הרוקח והתוס' ודעימהו ז"ל דבעי שיהא ס' רבוא עוברים בו ולדידהו ליבא השתא ר"ה אלא אפי' להרמב"ם והרשב"א וה"ה והגהות מרדכי הר"ן והריב"ש ז"ל דלא בעו תנאי זה מס' ריבוא אפי"ה עיבור דנ"ד לא דיני ליה כר"ה גמור כי לדידהו צריך הר"ה שיהי' מפולש משער לשער ויהי לו דרך פתוח כל שעה שכן גרסינן במס' עירובין דף ו' אמר ר"י יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבים עליה משום רה"ר ופרש"י ז"ל ירושלים ר"ה שלה מכוין משער לשער ומפולש, והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מה' שבת אזור ר"ה מדברות וכו' ושווקים ודרכים המפולשין להם וכו' ע"כ. והיינו שפתחיהם מכוונים זה כנגד זה וג"כ שיהיה נמסר לרכים בכל שעה ולפ"ו בדני המדינה שהצריך נעילות דלתות לנעילה וכתב שם הכ"מ ז"ל דדוקא עיר שיש לה כ' פתחים זה כנגד זה שאז היא מפולשת משער לשער והוי ר"ה ובלאו הכי לא חשבינן ר"ה.

ז"ל ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאין מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לא הוי ר"ה וכשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה בלא נעילת דלתות בלילה נמי הוי רה"י עכ"ל. ע"ש מה שהארך בדברים. ובס"י ל"ח הוסיף שנית להשיב להרב שהשיג עליו ובד"ה ועל מה שכתבתי אלא אפילו להרמב"ם וכו' כתב עלי הרב המשיג וכו' וכתב המחבר ז"ל מכל הנו"ל יש תשובה מספקת להשגה זו וכו' ועל אשר כתבתי דהרמב"ם ז"ל כתב וכו' וכתב עלי הרב המשיג נ"ע וכו' השיב המחבר ח"ל הגה כל המעיין ישפוט בצדק שהבאתי לשון הרמב"ם לפי שהוא ראש כתב הסוברים דלא בעינן תנאי מס"ר ואפילו בזה"ז איבא ר"ה ואפי' הכי הוכחתי דלדידיה צריך ר"ה שיהיה מפולש משער לשער ויהיה לו דרך פתוח בכל שעה דהיינו תרי מילי שיהיו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה ולא יהיו

לו תלתות ראיות לינעל, כדי שיהי' הדרך פתוח בכל שעה מה שלא יש בעיבור דנ"ד רידן כי אין לו פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ולפיכך הבאתי לשונו שכתב בפ"ד מה"ש דמהתם שמעין תרויהו שיהיו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שכן כתב דרכים המפולשים דהיינו כפי מה שפי' המפרשים שמכוונים זה כנגד כרגלי המדבר כמ"ש הרשב"א בס' עבודה"ק בש"ב ס"ד ע"ש.

ולפענ"ד ודאי אמת שדיני תורה שלטו ברה"ר ואין מקום הפקר אפי' מדבר ניתן להזיק לחבירו אבל מה שנוגע בתשמוש הרה"ר כגון שלא להזיק חבירו וכיוצא בו מישך שייך ביה אבל הם דיני התורה של בין אדם לחבירו אבל לא היו דינים למנוע מלעבור לכל באי עולם אבל כאן באמת מעכבין לעבור באי עולם כשאין לו לשלם כסף מעכר לא יניחו לו לעבור וכן כשאין לו לייסענם לא יניחו לו לעבור וכן כשיש לו חובות על הקאר ויתפשו אותו לא יניחו לעבור, ועוד כמה אופנים ואין זה הפקר לעבור לכל באי עולם כמו שהיתה בזמנ. ועוד שהרי באמת גם ממעט ומגרע מספר העוברים עי"ז וא"כ אפי' לפי דעת האג"מ ז"ל כיון שסיים ומסתבר שלא נגרע בשביל זה חשיבות הרה"ר כשלא נגרע מספר העוברים וא"כ אם נגרע מספר העוברים גם הוא ז"ל מודה שאינו רה"ר וברידן ודאי מגרע, ולא עוד אלא מגרע כל העוברים כרגל שלא יוכלו לעבור רק בקאר ואין לך מונע גדול מזה מספר העוברים אלא מונע כל העוברים כרגל זה לפענ"ד ברור.

ומ"ש דפשוט דבזמן שהיו ישראל על אדמתן והוצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר הי' לב"ד רשות לקבוע שיגבו דמי התקון באופן זה, ולפענ"ד אסקופה הנדרסת הגה מצינו שב"ד יוצאין לתקן דרכים והם לקחו מצרכי צבור או הצבור בעצמן יצאו ולקחו מאנשי העיר או מאוצר המדינה, וכיוצא בו אבל לא עכבו המעכר לכני אדם וגם כעת בא"י כפי ידוע לי אין לוקחין מס פרטי מהעובר בקאר כלל, אלא המדינה מתקנת הדרכים מאוצר המדינה והדרך יש רשות לעבור לכל אבל אם יתקנו מחסומים ומחיצות שלא יעברו ולא יתנו רשות כניסה לשם עד שישלמו ודאי שאין זה רה"ר קבוע לכל באי עולם זה ברור מאד. ופשוט נמי אם יראו המפקחים על הדרכים שעוברים עליהם בנ"א והוא רה"ר גמור עם כל התנאים ויראו המפקחים לטובת הציבור ותנועה יותר טוב בלילה לנסוע דרך ימין ולא דרך שמאל ולכן יסגרו במחיצה או בדלת שלא יוכלו לעבור דרך שמאל אף שהוא לצורך התנועה מ"מ הדרך השמאל יפסוק מלהיות רה"ר שהרי בלילה הוא סגור בדלת מצד אחד הגם שהוא לטובת הצבור מ"מ הרי אינו מסור לעבור בכל עת, ומאי איכפת לן מאיזה טעם איננו מסור לכל בכל עת, ודאי שהכל חייבים בטובת הציבור וכ"ש הבי"ד אבל מ"מ לענין שתעשה רה"ר יש תנאים שיהי' מסור לכל באי עולם בלי התערבות וכל שיתערבו בתנועה להמנע מאיזה טעם שהוא הרי

זה מניעה במעבר ולא הוה רה"ר, ולכן בין שהוא מחתום לאסוף מס אפי' לתקן הדרכים ובין שהוא מחסום שלא יעבור מפני הסכנה או שעומד שומר ומעכב התנועה לשום סיבה או רמזור אור אדום אפי' הוא לטובה שוב אינו מסור לכל אלא ביד השומר לעכבו הגם שהוא לטובת הציבור אין לזה דין רה"ר מה"ת.

עוד רגע אדבר מה שהראו לי דבר חדש באגרות משה אורח חיים (ח"ה סי' כ"ד) תשובה לנכדו הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א (דף פ"ו מדפי הספר) ד"ה אבל לפ"ז וכו' שיצא לדון מה שהנשים נוהגות היתר בלבישת בתי ידיים ברחובות וגם בתכשיטים שבמדינתנו, מאחר דרחבות שלנו רחבים ט"ז אמה והלא יש ס"ל דאפי' ליכא ששים ריבוא הו"ל רה"ר דאורייתא והביא מחלוקת רש"י ותוס' וכתב ח"ל, שא"כ אצלינו איכא היתר זה משום דבמקומותינו נהגו בהחלט כרש"י (עירובין דף ו' ע"א ד"ה רה"ר) שליכא דין ר"ה כשאין בוקעין ס' ריבוא שהרי נוהגין להתיר לטלטל בצוה"פ והוא משום דבכל מקומותינו נוהגין כרש"י בדין וודאי, ורק שאיכא יחידים מת"ח שמחמירין לעצמן ולאחרים הן עצמן עוסקין לתקן כל צה"פ שהיו בכל העיירות כדי להתיר הטלטול משום שהי' הכרח גדול ונעשה כן בכל העירות אף שהיו הרחובות רחבות הרבה יותר מט"ז אמה, הרי שנוהגין כרש"י בהחלט אף לקולא, ומטעם זה שסוברים במדינתנו לגמרי כרש"י, נוהגות הנשים שיוצאות בתכשיטיהן בזמנינו וכו' משום שלדינא גם בשביל שליכא ס"ר בוקעין, נמי נוהגין כרש"י שאינו רה"ר עכ"ל.

והנה תשובה זו נערכה לנכדו שנת תשמ"ג שנה קודם הסתלקותו, וכתב מפורש דאנן קיי"ל כרש"י בכל המקומות בהחלט ובוודאי ולא מספק בין לקולא ובין לחומרא, ובעינין ס"ר בוקעין בו וכדעת הבית אפרים וכל ההיתר של תכשיטין הוא על סמך זה לפי דעתו ז"ל וכיון שכתב הלכה זו על נוא יארק א"כ ס"ל דגם בנוא יארק ליכא רה"ר דאורייתא וזה פשוט מאד וע"כ צ"ל דמודה ג"כ דהששים ריבוא לרש"י צריך להיות בוקעין בו כרגל ולכן ליכא ס"ר שאם נחשטוב גם מהנוסעים בקארם הרי לסברתו בשאר תשובות יש ששים ריבוא בוקעין ע"י קארם וכ"ש בצירוף גם מהבתים אלא ע"כ הדר ביה וס"ל עכ"פ דליכא רה"ר לא בנוא יארק ולא בברוקלין וכיון דתשובה זו נכתבה בשנת תשמ"ג ממש קודם פטירתו ושאר תשובות נכתבו כשנתיים קודם ועוד יותר נמצא דהדר בי' דהלכה כתשובה זו ומותר לכ"ע לתקן צה"פ בברוקלין, ולתקן עירובין וזה כמו שאמר לי כשהייתי אצלו וכמו שהבאתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ח באריכות שהמכים עמי לעשות עירוב.

וכזה הנני בשים שלום טובה והי' ברכה ידידו דושכ"ת בלב ונפש,

סימן א

בענין אי מותר לשנות הלכה בכדי להחמיר

נתיב א

פתח דבר

אור ליום ה' וישב התשל"ט בני יצו"א.

מעלת כב' אגודת הרבנים האדמורי"ם, ומע"כ ידי"ג המקורכים מאוד הרבנים הגאונים, בנש"ק כו' כו', כש"ח מוה"ר יואל אשכנזי שליט"א אבדק"ק יאס. ומעכש"ת מוה"ר מנחם מענדל רובין שליט"א אדמו"ר ואבדק"ק מוזשאי בפלעטבוש נ"י, יקבלו הכבוד כל אחד לפי מהללו.

אחדשכ"ג בידירות ואהבה כראוי לחושבי שמו.

קונטרסכם הנכבד בעניני עירוב שנערך ע"י ידי"ג הרהגה"צ מוהרמ"מ אדמו"ר ממוזאי שליט"א לנכון קבלתי בו מבאר באורך וברוחב בפלפולא דאורייתא כמה מקצועות חמורות בעניני עירוב ורוצים לדעת חו"ד העני' בענין זה כפי בקשת האסיפה בבית מדרשו של ידי"ג הרהגה"צ מוה"ר יואל אשכנזי ולכן אמרתי להשיב בזה במקדם האפשר והגם שראיתי מהלך רוחם ורצונם של המחמירים אשר כמעט נזרו אומר לאסור עירובין באמעריקא וכאלו שלמה המלך טעה בנבואתו ח"ו שתיקן עירובין, מ"מ למען קדושת השבת לא אחשה ולא אמנע מלהביע דעתי העני' מה שנלפענ"ד להלכה ולמעשה כי כן היא חובה עלינו להגיד דעתינו העני' מה שנראה אליבא דהלכתא ולא לשנות ובמשנה אבות פ"ה מ"ח חרב בא לעולם על המורים בתורה שלא כהלכה ופי' הרע"ב לאסור את המותר ולהתיר את האסור ועל תרוייהו חרב בא לעולם ועיין ביאור הגר"א שם, וכל המשנה או מהפך הלכה מפטור לחיוב או מחיוב לפטור לומר על הפטור חייב ועל החיוב פטור או על היתר איסור ועל איסור היתר הרי הוא ככופר בתורת משה ומה לי דבור אחד מה לי כל התורה.

וכך כתב להדיא רבינו הגדול הרש"ל בספרו ים של שלמה ב"ק פ"ד סימן ט' זה

לשוננו ת"ר וכבר שלחה מלכות הרשעה שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם כו' בשעת פטירתן אמרו להם דקדקנו בכל תורתכם ואמת היא חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור ושור של נכרי שנגח של ישראל בין תם בין מועד חייב מ"ג אי רעהו דוקא וכו' ודבר זה אין אנו מודיעין למלכות פ"י שהסרדיוטות אמרו כן. ותמה היש"ש שם למה לא יראו חכמים שתעליל מלכות הרשעה עליהם הלא לא תמצא דבר קשה כזו לומר בפני האומות שאנחנו פטורין מהזיקן והם חייבים. וכי לא היה ראוי לחוש ח"ו לכמה שמדות וחורבנות דליפוק מיניה וא"כ היה להם לשנות או שניהם חייבים או שניהם פטורין אלא ש"מ שמחוייבים אנו למסור על קידוש השם ואם ח"ו ישנה הדין הוה ככופר בתורת משה ומסתמא איירי כגון שהשרים שאלו בפרטות על כל דין ודין וע"ז השיבו האמת על קדושת השם כי לא היה בידם לשמוט מדין זה כו' ולומר על הפטור חייב או להיפוך היה ככופר בתורת משה מה לי דבור אחד מה לי כל התורה כדאיתא בפ"ג דיומא אמר רב כל השוכח דבר אחד מכל תלמודו גורם גלות לבניו שנאמר ותשכח תורת אלקך אשכח בניך גם אני, אלמא דדבר אחד מתורה הוא נקרא תורת ה' ע"ש, דברים כגחלי אש.

והגם כי אני מכיר את מך ערכי ומיעוט ידיעתי בתורה ואין בי כח לחלוק אפילו על אנשים כערכי וכ"ש על גדולים ממני בחכמה ובמנין מ"מ כבר נתן לנו רשות לחלוק ואדרבה אסור לשתוק למי שסובר שאין ההלכה כן וראיה מגמרא סנהדרין ל"ו וכתב הגמק"י דמחוייבין לחלוק אפילו על ראש ב"ד ומה"ט בדיני נפשות פותחין מן הצד עיי"ש.

ועיין יו"ד סימן רמ"ב ס"ד בהג"ה שם שמותר לחלוק על רבו בפסק הוראה אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו ומצינו ברבינו הקדוש שהיה ענוותן יותר מכל בני דורו נחלק על אביו פעמים אין מספר ור"ע חלק על רבו ר"א ור"ל על ר"י וזולתם הרבה וכך הוא דרכה של תורה מימות התנאים והאמוראים והגאונים כמ"ש כל זה בפסקי מהרא"י והגם דהש"ך יו"ד פקפק על המרא"י מדברי מהרי"ק ומיהו עיין בשאלת יעב"ץ ח"א סימן ה' מה שהשיב על זה והעלה דברכר הגונע להוראה ודין לא די שרשאי לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו לסתור דברי רבו אלא חובה ג"כ איכא שלא ישתוק מפני כבוד רבו דכבוד התורה עדיף ע"ש באריכות, וזה אפילו בתלמיד על רבו מובהק או על אביו ולא מצינו בזה ח"ו פחיתות הכבוד כי השלמים בחכמה אין מקפידין על התופס עליהם אדרבה מחזיקין טובה למי שיצילם מליפול ברשת השניאה שהוא פרוסה לרגלי כל החכמים אשר עיני בשר עליהם וכבר אמר החכם כי גדולה החכמה מן החכם ואין חכם שינקה מן השגיאיות שאין החכמה שלמה בלתי לה' לבדו ועיין בספרי משנה הלכות ח"ב סימן ע"ג. ופשוט ומובן ממילא

שדבר זה נוגע גם לי שאם ח"ו שגיתי ויבואו אחרים ויוכיחו לי בודאי אודה על האמת כי אם ליה לזרעא דאבא לחשדני שח"ו מפני נצחון או איזה נגיעה נתיר ח"ו חילול שבת ברבים, אלא שמטרתנו להעלות הלכה ברורה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן.

והשנית והוא העיקר דבאמת אנא לא לחלוק באתי אלא ליישב ולתרוץ דברי רבותינו וקבלת רבותינו ואבותינו חכמי אשכנז מדור דור שהיו מהדרין לערב בכל מקום כמעט במסירות נפש ממש בכל עירות הידועות לנו גדולות וקטנות בכל תפוצות ישראל בערי אשכנז פולין לימא רוסלאנד אונגארן ועוד ואפילו עיירות שהיה בהם ששים רבוא כידוע ומפורסם ווארשא עיר הכירה שהיו שם כמה פעמים ששים רבוא תוכיח שהיו בה יותר מחצי מיליאן יהודים חסידים צדיקים ואנשי מעשה ועד המלחמה היה שם עירוב ואין פוצה פה ומצפצף וח"ו להוציא לעז על כל הני חסידים צדיקים שהיו שם מחללי שבת שעירבו עיר שהיה שם יותר מששים רבוא ובאנטווערפן ובפאריז התירו הגאון החזון איש והגאון רבי חיים עוזר גראדיניסקי לערב והפוסק הדור הגאון מהרש"ם ז"ל ובעל הרי בשמים ובעל תירוש ויצהר ועוד התירו לערב בנוי יארק ובעל דברי מלכיאל ותירוש ויצהר כתבו להדיא דנהגו לערב אפילו בעירות שיש שם ששים רבוא וב"כ בספר תו יהושע על הלבות עירובין והגאון מהר"י שטייף ז"ל אחריהם כל רבותינו אמרו מקודש ולא היה בזה פוצה פה ומצפצף. גם כי כהיום באמת בכל עירות בארצינו הקדושה ירושלים, תל אביב וחיפה, וכ"ש העירות הקטנות וגם הרבה עירות בארה"ב פה ישנם עירובין וח"ו להוציא לעז על אבותינו ואבות אבותינו שחללו שבת על שטמטלו בעירובין או שמטמטלין כעת וכל הני גאוני שהתירו בכל הני מקומות טעו בדברים פשוטים שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים והתירו חילול שבת בעירות גדולות לרבים.

ולכן אנא לא חכימאה אנא ולא חזאה אנא ולא יחידאה אנא (עי' פסחים קה: וברש"י שם) ואנא לא אמינא ליה מדעתאי ומסברא דנפשאי אלא גמרתא אנא ומסדנא אנא שאני מסדר מראשונים כמלאכים וצדיקים האחרונים כבנ"א מה שכתב בזה בקצת ביאור דבריהם. וכן מורין בבי מדרשא כוותם מאז כאלף שנים להתיר ולתקן עירובין בכל ערי ישראל והיות כי הדבר סובל אריכות מוכרח אני להארץ קצת כדי שיפלטו בזה תבירי ותלמידי לברר וללבן הלכה ברורה, ולמעשה הרי אמר רבי יוסי (שבת קי"ח) מעולם לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם יאמרו לי עלה לדוכן הייתי עולה. והכל תלוי בהסכמת גדולי הדור שכל כוונתם לשם שמים.

ובגמ' חגיגה ג' ע"ב ואף הוא פתח ודרש (ר' אלעזר בן עזרי') דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד למה נמשלו דברי תורה לדרכן לומר לך מה דרבן זה מכיין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף ד"ת מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים וכו' בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד א-ל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי ארון כל המעשים ב"ה דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה אם אתה עושה אונך כאפרכסת וקונה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרין את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם אין דור יתום שראב"ע שרוי בתוכו ע"ש ופרש"י עשה אונך כאפרכסת מאחר שכולן לבן לשמים עשה אונך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין איזה יכשר קבע הלכה כמותו. נמצא עכ"פ תועלת גדולה להמסדר כל השיטות למי שרוצה לעשות אונן כאפרכסת ולקנות לו לב מבין לשמוע דברי האוסרין ודברי המתירין ולדע להבחין איזה יכשר יקבע הלכה כמותו ולא להיות כחמור נושא סבל בלי ליתן דעת להבין ולהשכיל בדברי תורה.

סימן ב

בענין אי יש מצוה לתקן עירובין

נתיב א

וזה יצא ראשונה, במה שמסתפקים בעצם הדין אי יש מצוה לתקן עירובין בכלל או שיפה השתיקה ולמנוע מהם, יפה העיר בזה ידי"ג בקונטרסו הנ"ל שזו מצוה וכבר הארכתני בזה בכמה מקומות ופה אציין רק בקיצור, גרסינן בגמרא עירובין כ"א בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי ואשיבה חורפי דבר, והוא מ"ע מדברי סופרים, כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות עירובין וסמ"ג מדברי סופרים, כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות עירובין וסמ"ג מ"ע מד"ם א', ועיין בה"ג וספרי סמ"ה מ"ע מר"ם סימן ז'. ובטוש"ע א"ח סימן שס"ו ועיקר התקנה היתה דמה"ת חצר שהרבה בתים פותחין לתוכו מותר לטלטל בכל החצר ומבתיהם לחצר שהרי רה"י גמורה היא אלא ששלמה ובית דינו אסרו לטלטל בכל החצר ומבתיהם לחצר עד שיערכו מפני שהבתים הם רשויות מיוחדות לכל אחד שלו והחצר רשות משותפת לכולם ודומה קצת לרה"ד ואם היו מוציאים מן הבתים לחצר יאמרו שמותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

ובתב הסמ"ג ריש הל' עירובין דהתקנה היתה מפני שמה"ת אין קרוי רה"ר אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר ופלטיא מקום שחוץ לעיר רחב מאוד שמתקבצים שם ביום שוק, וכשאר מקומות מותר מה"ת להוציא מן הבתים לרחובות אפילו יש שם ס"ר בוקעים אם היו מוקפים חומה ודלתותיה נעולות כירושלים במבואר בעירובין דף ו' - דף ק"א דירושלים כרמלית היא אף שהיו בה ס"ר וכ"ש מן הבתים לחצר בו' וכשעמד שלמה המלך ובית דינו שרבים היו טועין בזה לומר דאין הוצאה מלאכה ומותר להוציא מרה"י לרה"ר גמורה עמד שלמה וגזר שלא יטלטלו מן הבית לחצר שיש בתוכו בעלי בתים אחרים ותיקן שע"י עירוב מותר לטלטל או על ידי שיתוף והעירוב שעושים בחצירות והשיתוף שעושים במבואות עושה הכל רשות אחד וע"י כן מותרין להוציא ומעתה לא יטעו שמותר להוציא מרה"י לסרטיא ופלטיא גדולה שאין יכולין לערב שם ועיין רמב"ם פ"א מה"ע ה"ד ובמגדל עוז שכן נמצא כתשובת רב האי גאון ז"ל ושלכך לא תקנו עד שלמה המלך ע"ה מפני שהיו כל הימים כמלחמה עד שלמה שכימו נתן הקב"ה שלום בארץ. וכירושלמי עוד טעם מפני דרכי שלום ח"ל הירושלמי אמר ר' יהושע מפני מה מערכין בחצרות מפני דרכי שלום מעשה כאשה אחת שהיתה רכובה לחברתה ושלחה עירובה כיד בנה נסבתיה גפפתיה ונשקתיה אתא ואמר קומי אימיה אמרה הבין הות רחמה לי ולא הוינא ידעא מתוך כך עשו שלום (ביניהם) הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

והנה בגמרא עירובין ס"ח ע"א א"ל רבה בר רב חנן לאב"י מבואה דאית בה תרי גברי רכבי כרכנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי ניעביד מר לאו אורחיה אנא טרידנא בגירסאי אינהו לא משגחו וכו' והנה שתמהו על רבה ואב"י שהיו תרי גברי רכבי שדרו במבוי ולא עשו שיתוף לבני המבוי עד שהיה צריך אב"י להתנצל ולתרוץ עצמו שרבה לאו אורחי' והוא טרוד בגירסתו ולבני המבוי לא איכפת להו ולא משגחי ולהקנות להם משלו אין לו מבלי להקפיד ולכן לא עשו עירוב אבל בלאו הכי היה מצוה לתקן עירוב לבני המבוי, וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"ב סימן ל"ז ח"ל ה"א, אם יש חשש עבירה כתיקוני מבואות לת"ח ח"ו אבל הוריז ה"ז משוכה אדרכה הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן דאמרין בפרק הדר א"ל רבא בר חנן לאב"י מבואה בו' נראה מבאן שאלמלא הטרדות הגירסא דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלכו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזק בו וזכות גדולה היא למתקן ע"כ.

ובמסכת ביצה דף ט"ז ע"ב דההוא מרכנן שהיה אוסר לערב עירובי חצרות כיו"ט שחל להיות בע"ש אמרו עליו שתחלת הוראתו לקלקולא ופריך מאי קלקולא

הרי החמיר ואדרבה הרי הוא תיקן ומתרחץ כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא ופירש"י דמקלקלי בה רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב היינו קלקולא אם היה מותר לערב אתמול והוא אסרו. ובשורת הרא"ש כלל עשרים ואחד סימן ח' וז"ל תשובה שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב אתה רבי יעקב בר משה דבאלינסיא כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל במבואותיו המפולשין בין הגוים בצורת הפתח ואתה אסרת אותו לקהל פריריש וכתבתי לך ראיותך ואני הודעתך שאין בהם ממש והזהרתך שתחזור בך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם והנה הוגד לי שאתה עומד במדרך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של גוי' בצורת פתח תוך שבועיים אחר שתראה כתב זה ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך ואם היית בימי סנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר חיים עד הנה לכן חזור בך ואל תמוש תורת משה רבינו ע"ה אשר בן יחיאל, עיי"ש. הרי על שהחמיר לעצמו בעירובין נידה אותו רבינו הרא"ש שהרי הוא מוציא לעז ומבטל תורת משה רבינו שהרי כל הגדולים עד התם התירו בזה וגם קראו מכשיל את הרבים.

ובשיטה מקובצת ביצה ט"ז ע"ב ומכאן למדנו שהמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול, ובספר פתורא דאבא ענין ערב שבת סי"ג וז"ל ראיתי למוז"ל (רבינו האר"י הקדוש ז"ל) שבשחרית יום השבת היה מולך עמו הטלית והחומש מביתו לביהכ"נ וגם היה מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא היה מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל המבואות צפת תו"ש וע"ש הרי לן האר"י הקדוש בעצמו היה מולך טליתו וחומשו לביהכ"ס בצפת. ומרן החת"ם או"ח סימן פ"ט ז"ל מצוה לתקן עירובין לכל קהל ישראל בכל מקומות מושבותיהם מצד השכל ומן המבואר בדברי חז"ל והביא דברי הגמרא ביצה הנ"ל והוראות אותו חכם לקלקולא וכתב וא"כ ק"ו ומה התם שאינו אלא שבת אחד ובנקל יכולין לזוהר בטלטול שבת אחד ומה גם שמורה ואומר משום חומרת יו"ט שלא לערב ע"ש שהוא יו"ט קרי ליה קלקול מכ"ש שאין להתעצל מלתקן מבואות לשמור העם מקלקולי שבת כל השנה כולה והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו ע"ש דברים כנחלי אש ממש תסמר שערות ראש להמונע מלעשות עירובין לרבים.

סימן ג

נתיב ב

בענין תקנת שלמה אי בא לאסור או להתיר הוצאה

והנה חכם אחר אמר כי שלמה המלך תקנתו היה להתמיר שלא להוציא מרשות אפילו מרה"י לרה"י או לכרמלית ולא להקל, ובאמת כי שגגה הוא לפניו שהרי אנן מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ובטוש"ע אר"ח סימן שס"ו סעיף י"ג י"ד מצוה לחזור אחר עירובי חצרות ופשוט שהוא מצוה לתקן עירובין והוא מצות עשה מד"ס ועל מצוה זו אנן מברכין וצונו כעל כל מצוה דרבנן כמבואר בגמרא שבת בנר חנוכה והיכן צונו מלא חסור ועל לאו וגזירה לא מצינו ברכה, אבל האמת יורה דרכו דהני תרי עניני ניגוהו דשלמה ובית דינו כשראו שהמון עם טועים באיסור הוצאה גזרו על הוצאה מרשות לרשות וזה היתה בכלל גזירה ולא תקנה וכמה וכמה גזירות וסייגים עשה שלמה, ושוב עשו תקנה לגזירה זו שגזרו לומר שתיקן עירובין להתיר איסור הוצאה שגזר הוא ובית דינו שלא להוציא מרשות לרשות בא התיקון להקל ולהתיר הוצאה מרשות לרשות ולא להתמיר אלא להקל שלא יהיו בני ישראל אסורים בשבת בלי היתר הוצאה ויבואו לידי חילול שבת, ח"ו. ועיין יומא ס"ו ע"ב ד"ה זאת אומרת וכ' עירוב כדי נסבא אלא דהא בהא תליא דלא תיקנו חכמים עירובי חצרות אלא בשביל הוצאה שגזרו מלמול מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרה"י לרה"ר ע"כ הנה דתקנת עירובין תקנו אחר שגזרו על מלמול מרשות לרשות.

ובזה מוכן דנגמרא שבת (י"ד ע"ב) גבי גזירת י"ח דבר קחשיב הגזירה שגזר שלמה ח"ל, ואכתי שלמה גזר ופירש"י שלמה גזר איזן וחיקר שעשה אננים לתורה ולא כתב כלל מתקנת שלמה דלא כתב ואכתי שלמה תיקן אלא שלמה גזר דהתם מיירי מאיסור הוצאה שהוא בכלל גזרות אבל במס' עירובין מיירי מתיקון עירובין שתיקן להתיר ההוצאה ע"ז אמרו בשעה שתיקן שלמה עירובין ונמילת ידיים יצתה ב"ק מן השמים ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני והנה נמילת ידיים נמי היתה התקנה כיון שגזרו על הידים להיותן שניות מן הסתם כל שהסוּח דעתו מהם אעפ"י שלא ידע בטומאותם עיין מאירי שבת הנ"ל שכתב הו' הידים וכו' ולכן נמי אחר הגזירה תקנו נמילת ידיים לתקן הגזירה ולפי שבשתי גזירות אלו תקן שלמה תקנה שלא יכשלו בני אדם בגזירות שלו ולכן דוקא בשתי גזירות אלו יצתה ב"ק מן השמים ואמרה בני אם חכם לכך וגו' דלגזור גזירות אכתי לא ידוע אם הוא חכמה אבל היודע לתקן לבני ישראל הוא חכמה ועיין רש"י ריש ביצה כחא דהתירא.

איברא דכבר שאלה זו נשאלה בכחורי מאמר ג' סימן ג' וז"ל אבל נשאר לי לשאול אותך בעירוב והוא קלות במצות השבת אך יתיר מה שאסרו הבורא בתחבולה היא הנקלה והפחותה (סימן ג"א) אמר המחבר חס ושלום שיסכימו המון חסידים וחכמים על מה שיתיר קשר מקשרי התורה אך הם מזרזים ואומרים עשו סייג לתוכה ומן הסייגות שסייגו שאסרו ההוצאה וההכנסה מרשות היחיד לרשות הרבים ובהיפוך מה שלא אסרה זה התורה (כלומר מכרמלית לרה"ר או מרה"י לרשות הרבים ואין בה ששים רבוא) ואח"כ גלגלו בסייג שהוא גלגול להרוחה כדי שלא תחשוב לעמל השתדלותם בתורה ושיהיה ריוח לבנ"א בהשתמשם ולא יגיעו אל הריוח שהוא אלא ברשות ורשות הוא עשית העירוב כדי שתהיה הכרה בין המותר לגמרי ובין האיסור ובין הסייג עכ"ל ועיין אוצר נחמד שם שקודם גזרו סייג ואח"כ חזרו וסבבו הסייג שהוא באופן שלא יהא אדם ביום העונג ושמתת לבו כמו עצור אסור בביתו ולא יכול להגיע מאומה ועי"ז יהיה הכרה בין מותר לגמרי ובין האסור ובין הסייג עיי"ש.

והרמב"ם בסה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג שמנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל התרי"ג מצות מפני שהכל נכנס תחת אמרו ית' לא תסור, תמה מפני מה מנו בפרט אלו ולא מנו זולתם וכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגילה היה להם למנות נטילת ידים ומצות עירוב כי הנה אנחנו מברכים אשר קב"ו כמו שמברכין על מקרא מגילה ונר חנוכה כו' וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן ובביאור אמרו (עירובין דף כ"א) בשעה שתיקן שלמה ידים ועירובין יצתה בת קול ואמרה חכם בני ישמח לבי ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים, ע"כ. הנה כתב מפורש דמצות עירובין הוא בכלל מצות דרבנן כידים וחנוכה ומקרא מגילה.

ואפילו להרמב"ן שם בהשגות שיצא לישב דברי רבינו הגדול הבה"ג שדעתו לפי שאין עניני העירוב מצוה חדשה מדבריהם שתמנה אלא אם אמרו במצות העירוב לאו כלומר שיהא אסור להוציא מרה"י וכו' ומה שמברכים עליו אשקב"ו כתב שאין זה לבעל ההלכות מצוה שתמנה לפי שאין מצווה לעשות עירוב או לא לעשותו ואינו בכלל בקום ועשה ודומה למצות שחטיה שתקנו בה נמי וצונו על השחיטה וכו' ואצל בעל ההלכות לא בא במנין מ"ע אלא מצות שהן בקום ועשה שעשייתן מצוה עלינו אבל שהן באות מכח שב ואל תעשה כו' אינן באות לו בחשבון, והמג"א שם ביאר תמיהת הרמב"ם ז"ל דהא גופה קשה מדוע לא הכניס אלו המצות דמנין תרי"ג שהרי גם אלו יבאו לידי חיוב בקום ועשה בבואו להוציא מרשות לרשות ובואו לאכול כי ע"כ אז מצוה הוא ללכת לעשות עירוב קודם

שחושב להוציא וכן הוא ענין השחיטה שבבואו לאכול בשר בעלי חי נצטווה לשחטו בראשונה ואח"כ יאכלנו והיה לו להכניס במנין עיי"ש.

והרמב"ם פי"א מהל' ברכות ה"ב וז"ל יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותם כגון תפילין וסוכה כו' ואלו הן נקראין חובה לפי שאדם חייב עכ"פ לעשותן ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין רשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב כו' (ג) וכל כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהוא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונטילת ידים כו' הנה חישב הרמב"ם ז"ל מצות עירובין דרבנן כמצות מזוזה ומצות מעקה כלומר כמו דמצות מזוזה ומעקה לא הוה מצוה שבחובה לחזור אחריה ומ"מ אם יש לו בית ד' על ד' חייב במזוזה ואם יש לו גג חייב במעקה הכ"נ לענין עירוב שאם אינו דר בעיר של רבים אין צריך לחזור אחריו אבל אם הוא דר בעיר או חצר של רבים שחייבים בעירוב או כבר איכא מצוה עליו לתקן החצר או העיר בעירוב, וכיון דבעירות גדולות הרכה אנשים רוצים להוציא חפציהם לכו"ע מצוה היא לערב.

גם מדברי המדרכי עירובין ס"ח מבואר דמצוה לערב שכתב ח"ל מכאן משמע דמצוה לערב דלא ליתי לידי איסור ובהגמ"י מביא כן בשם התוס' ובתוס' שלפנינו ליתא מבואר דאיכא מצוה לערב בכל מקום כדי דלא ליתא לידי איסור, ולא משום שצריכין ליה ובמקום שאין צריכין ליכא מצוה לערב אלא מצוה איכא בכל מקום לערב.

ובבמה שכתבנו נלפענ"ד ליישב נמי קושית התוס' עירובין כ"א הג"ל ד"ה בשעה שתיקן שהקשו אע"ג דתיקן נמי שניות וכו' ע"ש ולפי הג"ל אתי שפיר דשניות שתיקן וכיצא בו לא נאמר בו אם חכם שהרי התם גזר ולא תיקן כלום ואם יבא עכריין ועבור על גזרתו או שיטעו בו ויכשלו א"כ אדרבה הביא מכשול וליכא תיקון להתיר אבל בהני ה' תיקון להתיר ובאמת כי בגמרא מצינו כמה גזירות גזרו טומאה על ארץ העמים וכיצא ולפעמים הוא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ולפעמים לא נתפשטה בישראל וכגזירת דניאל על הפת והשמן אבל גזירה ותקנה בצדה זו היא חכמה יתירה. שוב העיר ה' עיני ומצאתי לרבינו הגדול מרן החת"ס ז"ל בתשובה הג"ל שפירש ועיין עירובין כ"א בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטי' יצתה כ"ק כו' והקשה התוס' הא גם שניות תיקן וי"ל לפי הג"ל מה שהוסיף חומרא על איסור שניות אע"ג שהוא מצוה לעשות סייג לתורה מ"מ לא שייך ישמח לבי כי אולי יכשלו בזה בני אדם שאינם הגונים אבל כשעשה סייג לשמירת

שבת וגם עשה תיקון שלא יקלקלו בו היינו שיערב עירובין או ישמח לבי גם אני, וגם הוסיף סייג בקודש לגזור טומאה על הידים לא שמח לכו אלא יען למד טומאה תיקן לטומאה כנטיילת ידים אז ישמח לבי גם אני וכו', ועוד מ"ש דמברכין על איסור הרצאה בפרוטרוט מפי משאר מלאכות שבת שהכל נכלל בכרבה שאנו מברכין בקידוש ובתפלה מקדש השבת אע"כ לומר דהאי כרבה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלז להשמר מאיסור הרצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו כמ"ש לעיל עב"ק. וברוך פוקח עורים.

בקיצור העולה לן דתיקון עירובין הוא מצות עשה דרבנן ומצוה לכל מי שיש בידו לתקן שיתקן עירובין וכל המונע או מתעצל עצמו מעשיית עירובין הרי זה מבשיל את הרבים כחילול שבת והקולר תלוי בצווארו. ועיין שו"ת אב"נ או"ח סימן רע"ג וסימן ש"א ועוד בכמה תשובות כמה טרח שיתקנו עירובין ושהמחמיר בזה הרי הוא מבשיל את הרבים שהוא חומרא דאתי לידי קלקול.

סימן ד

בענין אי יש לחלק בין תקופת רבותינו הראשונים לזמנינו לענין תיקון עירובין

נתיב ג

והנה שמעתי דבת רבים אשר הגם שכזמנים הראשונים היה מצוה לעשות עירובין אשר כל בית ישראל היו שומרי התורה והמצוה וידעו לשמור את השבת אבל בעונ"ה אשר הדורות ירדו מטה כפרט כמדינה זו אשר חילול שבת שורר ב"ב ראוי לגדור גדר שלא ילמדו ח"ו לחלל שבת ע"י היתר עירוב ועוד טענות כאלו, אבל האמת כי נהפך הוא ואדרכה דוקא כיון שהדור פרוץ צריך לעשות להם תיקון עירובין כדי שלא יבשלו כחילול שבת וכמ"ש החת"ם הנ"ל וכשו"ת אמרי אש או"ח סימן כ' כתב הגאון ז"ל ח"ו ילמדינו רבינו הגאון ישראל הנה העיר (אונגוואר) פרוות תשב אין חומה לה ולא שום תיקון להתיר מלמול כשבת "ואם בימי רבותינו בעלי התלמוד אמרו דמקלקלו בה רבים על אחת כמה וכמה עתה בעונ"ה הפרוץ מרובה על העומד" ומה טוב אם יהיה אפשר לתקן מבוואות העיר בצוה"פ וכו' ע"ש, הנה מבואר דכל שהדור פרוץ יותר מצוה יותר לתקן עירובין לכני אדם שלא יבשלו.

ובשו"ת זקן אהרן אר"ח תניינא סימן י"ו ח"ל: ראשית הנני בזה להביע לכ"ת רגשי תודתי אשר ירחש לו לכבי בעד פעולה הטובה ונחוצה אשר פעל ועשה לתקן עירו בעירובין, אשריו ואשרי חלקו אשר נפל לו בנעימים להיות ממזכי הרבים להצילם מחילול ש"ק מחלקו יהא חלקי, ראיתי כל תכנית וטעמי ההיתר ועל כולם יש לסמוך על דברי המקילים בזה והלכה כדברי המיקל בעירובין כמ"ש הרא"ש בפ"ק דעירובין כו' ואין לחפש ולחטט חומרות בענין זה ומי זוטרי מה שכתב הרא"ש בתשובה סימן כ"א שהחמרמר מאד על אחד שהחמיר בצוה"פ שהוא מכשיל הרבים בחילול שבת וכו'. ובסימן י"ח שם תשובה לבנו מוהרש"ד שליט"א כתב ח"ל, אל ירך לבכך בפעולה זאת כי הטבת מאוד לעשות ובעתות אלה אשר רבו הפורצים ומזלולים בקדושת שבת תקנה גדולה וקבוע הוא אשר ראוי אתה להודיה ושבת ולברכת יישר כח, ועמ"ש בסימן הקודם בשם התשב"ץ והחששות שחששת אינם שווים למנוע בפני תיקון גדול כזה אם חכם בני ישמח לכי גם אני עיי"ש.

ובפרט וב"ש בזמן הזה דהו"ל כעין גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה שידוע כמה בני אדם מוציאים מפתחות מביתם עמהם מפני שיראים להשאיר המפתח ויש להם יותר ממפתח אחד וגם מטפחת אף ובתי ידיים (האנטשקעם בלע"ז) וכיוצא בזה וכ"ש קטנים וישנם לאלפים שומרי תורה ושומרי שבת ובעונ"ה נכשלים באיסור הוצאה בטענה שא"א להם ודאי שאין להחמיר עליהן, ואפילו מי שמתחסר בינו לבין עצמו אבל ח"ו לכתוב על אחרים שהם נוהגים כאבותיהם המקילין שם מחללין שבת ולהוציא לעז עליהם לפענ"ד הדבר חמור מאד וזה לפענ"ד פשוט.

וי"פ העיר בעל הקונטרס ידידי הנ"ל מלשון בעל אבני נזר סימן רס"ו שכתב המתעקש ומונע מלהעמיד עירובין הוא מחטיא רבים ועתיד ליתן את הדין. ובשו"ת חידושי הרי"ם סימן ד' שתיקון עירובין הוא באמת להרים מכשול, וגם דעת הגר"מ ממסלובדקא (לכו"מ ד') שכתב על השאלה אם להשתדל בעירובין אף שלדברי רבים יש בזה"ז רה"ר ואין מועיל צוה"פ וא"כ שוא"ת עדיף אכן אבותינו מאז ומעולם השתדלו בכל יכלתם לעשות עירובין ע"י צוה"פ ואם בדורות שעברו כך כ"ש בעוה"ר שהפריצה גברה בודאי צריך להשתדל ואין לי הספר לעיין בו רק ממה שהעתיק מעכ"ג בעל הקונטרס שליט"א.

¶ היתה שיטת נאוני וצדיקי אמת שבכל דור ודור לתקן עירובין גם לפרוצי הדור ואדרבה הצדיקים הרבה פעמים לא מלטלו בעירובין מפני הספיקות אמנם להזמון תקנו בכל האפשר שתקנת הרבים אפילו בדוחק הוה תקנה וכ"ש במרווח. ובגמרא לענין גחלת שמונחת ברה"ר במקום שרבים נזקין בה יכול לכבותה ולדעת רבינו

הגדול הבה"ג ז"ל אפילו כיבוי דאורייתא וכתב הר"ל דס"ל דהזיקה דרכים הו"ל כבלל פיק"ג ולדעת שאר פוסקים עב"פ כיבוי דרכנן עיין שו"ע או"ח סימן של"ד סכ"ז ועיין ירושלמי פ"ג דיומא ה"ה כסופו. ובשו"ת חב"צ סימן ה' כתב לשואל שרצה להחמיר ז"ל דאין שום סכרא ומעם לומר דליחיד תועיל המחיצה ולא לרכים מלבד שאין לנו לבדות סכרות וחילוקים מלבינו דבר שאין לו שורש ולא רמו כתלמוד ולא בשום אחד מן הפוסקים ועוד מובח מכל התלמוד דאדרבה לרכים מקילין ברקיי"ל כשיירא שחנתה בבקעה שנותנין לה כל צרכה משא"כ ביחיד בעירובין ט"ז שמעינן דרכים עדיפי, ולענ"ד דמה"ט הקילו במבוי כלחי וכחצר צריך שני פסין משום דסתם מבוי דרין בו יותר בני אדם מאשר דרין בחצר לכך הקילו בו עי"ש.

מבואר מיהו דאדרבה מצוה גדולה לתקן עירובין לרכים ודוקא במקומות שח"ו נתרבה הפריצות בחילול שבת, להצילם מחילול שבת וגם שמצוה ברכים מקילין בה יותר מביחיד וכל אחד יכול להחמיר לעצמו אבל לא לרכים. עב"פ לא מציינו שח"ו חששו גאוני קדמאי שע"י עירובין יבואו לידי חילול שבת אלא אדרבה כל שהדרו יותר מקולקל ופרוץ שקדו יותר לתקונם זה פשוט וברור.

וכבר כתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו סימן פ"ו וחלק ז' סימן ס' ס"א ס"ב דהגם דהבעל משכנות יעקב ז"ל האריך הרכה לחלוק על עצם תיקון עירובין כדורו בידוע תשובתו וערך נגדו מערכה בשו"ת בית אפרים והסכימו כל האחרונים ועשו הלכה למעשה בבית אפרים נגד בעל משכנות יעקב, והמפורסם אין צריך ראייה שהרי ככל ערי יוראפף מקטנים ועד גדולים עשו עירובין לתועלת אחינו בני ישראל והשתדלו אצל שרי המדינה והמלכות לקבל רשיונות עבור זה וגם בעיר שחי' בה בעל משכנות יעקב היה עירוב ולא הורו כותיה בן שמעתי מפי ידי"ג הגר"מ פיינשטיין שליט"א וגם כהיום ככל ערי ישראל ובארץ ישראל עושין עירובין וככל ערי יוראפף ומה לי לחשוב שמות העירות, ווארשא ווין, לארזש, ווילנא, ראדין, בריסק, (מקומות של הגר"א האוסר ואפ"ה פסקו להיתר) ולכן היה לי לפלא מה שקבלתי על הדואר מאחד הרוצה לאסור העירובין מביא מעשה מהגר"א זצ"ל שהורה לקרוע את חומי העירוב בעיר קיידאן כע"ש ורכה של קיידאן בשמעו על הוראתו העניש אותו וכו' ולא ידעתי מאי מייתי והלא בעצמו שם כתב שהרב מקיידאן חזר ותיקן את העירוב וכן עשו גם להבא וודאי קדושתו של הגר"א לא יגרע בשביל שהורו דלא כוותיה ועשו עירובין והמשיכו לעשות עירובין כמאז ומקדם.

סימן ה

בענין אסור להטיל אימה על הציבור ולהשלות עם בני
הקדושים

נתיב ד

ולא אכחד מעמי שכבר נכנס הדבר בענין של נצחון ורוצים איזה צעירי צאן אשר לא הגיעו להוראה להטיל אימה על הציבור בסילופין כדי להשלות ההמון שאינם בקיאים בעניני עירוב ואין להם שייכות בהלכה אבל הם יראים ושלמים. וגם באיומים באים שלא לפסוק להיפוך מרצונם בזה ומי שאינו מסכים עמהם מבזים אותו, ועי"ז הרבה מגדולי הוראה יראים לחוות דעתם דעת תורה האמיתית שיראים מבזיונות. והלא מעולם היו חכמי ישראל מחולקים בכמה הלכות מימי הלל ושמאי זה אוסר זה מתיר ובגמרא ע"ז דף מ' נפק שיפורי דרבא ואסר שיפורי דרב הונא בר חנינא ושרי וכך הוא דרכה של תורה זה סותר זה בונה עד שההלכה מתבררת כשמלה, והמשכנות יעקב שיצא בחרב ובחנית בגאונותו לחלוק על תיקון עירובין ויצא הבית אפרים נגדו וערכו מלחמה במלחמתה של תורה זה אוסר זה מתיר אבל ח"ו לא מצינו שנאה מזה לזה ואדרבה ראה ראינו שנהג עלמא כב"א וח"ו לא התערבו בזה מי שאינו ראוי לאותה איצטלא ואוי לה לתורה אם יאיימו על לומדיה האין לפסוק בהלכה זה דרך הקאמוניסטים והציונים שמנסים לשנות תורתנו הקדושה ע"י איומים וכתבי פלסתר וכיוצא בזה, אבל לא עלתה גם להם ח"ו לשנות קצו של יו"ד מתורתנו הקדושה ולכן רע המעשה מאד ממה ששמענו וראינו שנכנס הדבר בנצחון של הבל ח"ו והקולר תלוי על צוארם. אבל דברי חכמים בנחת נשמעים ואת והב בסופה והלל ושמאי ותלמידיהם שהיו מחולקים בכמה מקומות ואפ"ה העידו חז"ל שהיו אוהבים זה לזה ומכבדים זה לזה וכן בכל דור ודור ומצוה לאהוב את התורה ולומדיה ויהא ש"ש מתאהב על ידינו.

וכבר אמר התנא במשנה אבות פרק ה' חרב באה לעולם על עיני הדין ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה (מ"ח) ובאמת אין בדבר זה להתערב מי שאינו בקי בענינים וכבר קראו גם אותי כמה פעמים ובאו אלי לחתום על האיסור כביכול ואני אומר הנני מוכן לעבור על הלכתא דא עם כל מי שבקי בדבר ולפלפל בהלכה אבל ח"ו לחתום שמי על מה שנראה לפי עני"ד נגד ההלכה, ואין אני אומר קבלו דעתי אבל גם אין אני רוצה להיות ממקבלי דעת שהוא לפענ"ד נגד דעת תורה וקבלה מרבתינו הצדיקים אשר ממימיהם אנו שותים תלמידי מן החת"ם

נוסף על רבותינו הצדיקים מרן החזו"א והגר"ח עוזר גראדזענסקי מוילנא ועוד ועוד מדור דור עד דורינו אנו פה ובארצינו הקדושה, אשר הורו הלכה למעשה ותקנו עירובין בכל ערי אשכנז ומעשה רב הוא הלכה פסוקה והרי רוב מקומות שרבינו הגדול הרמ"א הגיה על המחבר הוא מכח מנהג בני אשכנז שנהגו ע"פ הוראת חכמי אשכנז וקבלתם הגם שלפעמים הי' המנהג דחוק מאד כל שהיה להם על מה לסמוך כתב שלא לשנות מנהגינו וקבלתנו וכ"ש בעניני עירובין שהיתה קבלה חזקה ומעשה רב בכל ערי ישראל הנהג עפ"י גדולי הדור מבעלי התוס' ועד דורינו אנו ח"ו מלשנות ויש בזה משום ואל תמוש תורת אמך ותורת משה רבינו ע"ה והשגת גבול עולם. ואדרבה מעלה גדולה היא אם הפקוח הוא ע"י גדולי הדור האמיתים ויראתם קודמת לחכמתם ויתקנו עפ"י התורה ולא ימסרו את הדברים לקלי הדעת שכך הוא דרכם של קלי הדעת ליכנס בעובי הקורה במקום שיראי השם מחמת ענוותותם וצדקתם מונעין עצמם מליכנס בעובי הקורה.

ואמרת בזה מה שאמרו בנימין נ"ו ע"א אמר ר' יוחנן ענותנותו של ר' זכרי' בן אבקילם החריבה בתינו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצינו ובאמת כי זה ענין נורא להאשים את ר' זכרי' בן אבקילם בכל החורבן הנורא ומה עשה שלא כהוגן והלא לא אמר אלא כהלכה ששאלוהו כדת מה לעשות כבר קמצא שמסר את היהודים וסברו רבנן למיקטליה, אמר יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג סבור רבנן לקרוכיה משום שלום מלכות אמר יאמרו כעלי מומין קרבים למזבח, ומה הי' לו להשיב והלא כהלכה אמר להם וגם מה עניויות יש כאן ולמה חרב הבית בשביל זה, אבל נראה דהאשמה שהאשימו לר"ז היה שמחמת ענותנותו היתירה לא נקט ההנהגה בידו אלא התכנס בתוך עצמו מחמת ספיקות וזהירות שונות, סבור רבנן לאקרובי השיג עליהם שיאמרו בעלי מומים קרבים, סבור רבנן למיקטליה, השיב להם יאמרו מטיל מום בקדשים כו', והנה הכלל ישראל עומדים בעת ההיא בסכנה שהרי אכל קורצא כי מלכא ומסרו למלך שמרדו כך יהודאי ואם מה שרצו הרבנים לעשות לא טוב בעיניו אין זה עולה, אבל יאמר בן אבקילם מה "כן" לעשות, שב ואל תעשה א"א להנהיג את ישראל, אבל ענותנותו היתירה שהיתה בו, לא ראה עצמו ראוי להנהיג ולומר מה לעשות, ובעת לעשות לה' יש הלכה אחרת של רודף ובפרט לכלל ישראל ולפי שלא רצה ליקח עטרה לעצמו לעשות כך או כך וגם לאחרים שרצו לא הניח הגם שמחמת עניויות עשה שלא ראה עצמו ראוי לזה, זה החריב את ביתינו.

ובזה נסתר נמי מה ששמעתי שחוששין שבשבת קודש יצאו הנשים ברחובות עיר עם העגלה (קערידזש בלע"ז) והתנוקות ועוד ויראה ח"ו השבת מתחלל, ולהג"ל אדרבה בשביל זה תקנו העירוב שיוכלו להוציא הבנים ולצאת בש"ק, ואמינא עוד תרי טעמא חדא דאפילו היה צד חשש בזה הרי אין אגן גזרי גזירות ואין בידינו

לכטל תורת עירוב ולהכשיל הכשרים בשביל אותן חששות ואין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, וכ"ש שאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שמא, ונגזור גזירות על הכשרים לחטא בודאי בשביל מענת שמא שלהם, והשנית והוא העיקר כי דבר זה טעות מעיקרא וכי שבת אחד יש לן שמוציאין ומביאין והרי כמה שבתות יש שמוציאין ומביאין עפ"י התורה והם היו"ט פסח, שבועות, ר"ה סוכות, שהתורה התירה התצאה ואטו בשביל הני נשים נגזור שלא להוציא ביו"ט, אדרבה משנה מפורשת היא בקושי התירו להוציא את הקטן (ביצה י"ב) ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה"ר ובי"ה מתירין ובגמרא שו"ט דב"ה התירו מתוך עיין רמב"ם פ"א מהל' יו"ט ה"ד ופוש"ע או"ח סימן תקי"ח ובפ"י ר"ח כגון למולו והתוס' כתבו דה"ה קטן לטייל ולמולו לאו דוקא והרא"ש כתב כגון לילך לביהכ"נ או לטייל לשמחת יו"ט וכ"כ הטור והלבוש אבל הר"ן כתב דה"ה לטיילו בחוץ דאיכא משום עונג יו"ט וכ"כ היש"ש והמג"א סק"א ע"ש וכמה פוסקים אוסרים שאר דברים. עכ"פ מבואר דביו"ט מוציאים ומביאים ואפ"ה לא גזרינן ואין נראה חילול יו"ט, וגם ראה ראינו דחו"ל דחקו להתיר לאשה לצאת עם התינוק ולא לישב בביתה ודאגו עליה שתוכל לצאת עם התינוק.

ואדרבה אומר אני שהרי כבר כתבתי בתשובה דביו"ט נמי איכא איסור התצאה שלא לצורך לגמרי עיין שו"ע או"ח סימן תקי"ח דהוצאה ביו"ט אסורה אלא אם יש צורך קצת מותר וכתב הרמ"א דהיכא שלא יגנבוהו או שאר פסידא נמי מקרי צורך קצת והמ"ב שם כתב להחמיר כהפוסקים דס"ל דבעי צורך אוכל נפש דוקא, וכבר כתבתי בתשובה להזהיר לנשים בפרט ולכל איש בכלל שלא להוציא ביו"ט אלא מפתחות הצריכין לו ליו"ט ולהסיר מהשלשלת המפתחות היתירות וכן הנשים היוצאות ביו"ט בעגלת תינוק - קערידזש ויש שם דברים שאין צריכין כלל בהקערידזש והו"ל הוצאה שלא לצורך לגמרי, ועיין שו"ע או"ח סימן ש"ח דסכין של מוקצה אפילו תחובה בנרן עם שאר סכינים אסור למלטלו ועיין מג"א סק"א שם וא"כ ביו"ט נמי איכא איסור התצאה וכוה כבר נכשלים הרבה מבני תורה וכ"ש ע"ה כיון שהותרה התצאה ביו"ט מתירין לעצמן להוציא מפתחות של קאר בלע"ז וכיוצא בו ולא יעלה על לב אדם לגזור עליהם התצאה ביו"ט משום זה ואדרבה אילו היה עירוב מתוקן היו מוציאין בהיתר ועכשיו שאין מתקנין עירובין מוציאין באיסור והיה בזה תקנה גדולה בשביל יו"ט ובשביל שבת ועיין שאג"א שיצא לאסור להבי האחרון לביהכ"נ אחר שבירך עליו בביתו ועיין משנה הלכות חלק ג' סימן פ"ד וחלק ז' סימן ע"ו, אבל אם יש עירוב או מצילין רבים ממכשול וכבר אמרו אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד וזה לפענ"ד ברור מאד. עכ"פ לפענ"ד מענה זו אינה מענה כלל שע"י שנחיר להם להוציא ע"י עירוב ישתגעו ח"ו כי אין אנו חוששין לה.

סימן ו

בענין עירוב בחלקים של העיר אי יש לחוש לטעות

נתיב ה

ושמעתי טוענים מאחר שהעירוב לא יהיה רק על שמחים ידועים ובפרט יש מחנכים המוענים שישנם קמנים שהולכין לשיבות רק עד גיל מ"ו ואח"כ עוזבים הישיבה והוא יהא מחונך שמותר להוציא בשבת משאות ואח"כ יבואו למקומות אחרים היכן שאסור להוציא לפי שלא עירוב ויבואו לידי חילול שבת, גם אחרים ימעו ויוציאו משמח שיש בו עירוב לשמח שאין בו עירוב.

אמנם כבר כתבתי לחכם אחד כי הגם שודאי שמחנכים הללו כונתם לש"ש אבל ודאי אין בסברא זו לכמל ח"ו מצות עשה דרבנן שתיקן שלמה ואמו כששלמה תיקן ובימי הש"ס לא היו עירות שלא עשו עירובין והרי ש"ס מפורש דבאתריה דרבה ואביי לא עשו עירוב ותמהו עליהם למה לא עשו עירוב אבל ודאי היו עוד כמה עירות שלא תקנו לזמן מה לאיזה סיבה ובירושלים גופה מצינו זמנין שהיו בה עירובין ומותרין להוציא חמנין אחרים שלא תיקנו עירובין עיין תוס' בבא מציעא נ"ג ע"ב ד"ה דנפול מחיצות שכתבו דהאי שמעתא דהלל (פסחים ס"ו ותוס' ד"ה תוחב שם ע"ב) צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להוליד סכיניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלמל כדאמר ר' יוחנן (עירובין ז') ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר. ומבואר מדברי התוס' דקודם שנפרצו בה פרצות היו מותרין לטלמל בירושלים והיו יכולין להביא סכיניהם לעזרה בע"פ שחל להיות בשבת ועיין תוס' הרשב"א פסחים ס"ו שתירץ דהשתא מיירי שלא עירבו זה עם זה אבל היו יכולין לערב והיו מערבין וע"כ דלא חששו משום זה ואדרבה זה חלק מדיני התצאה שירגילו לבני אדם מדין התצאה שפעמים מותר ופעמים אסור וידעו שיש חילוקים בין התצאה להתצאה.

איברא דבגמרא עירובין ע"א ע"ב מערבין בחצירות ומשתתפין במבי שלא תשתבח תורת עירוב מן התינוקות שיאמרו אבותינו לא עירבו דברי ר"מ הנה דשקדו חז"ל לתקן עירובין אפילו במקום שאין צריך כדי שלא לשבח תורת עירוב מתינוקות ובגמ' שם דף נ"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה

שביהודה ופירש"י רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה
 אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה הואיל ובתחלתה של רבים ואע"ג דאין בה רה"ר
 גמורה שלא תשתכח תורת רה"ר וההוא שיוור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא
 כו' ע"ש. ונראה מבואר דשקדו חז"ל לתקן עירובין בשביל תינוקות דוקא, וגם בכיון
 אמר שלא לערב כל העיר כולה אלא ישאירו בתים מחוץ לעירוב ואפילו חצר אחד
 ובית לתוכה ומשתתפין השאר ויהיו אלו המשתתפין כולם מותרים בכל העיר חוץ
 מאותו מקום ששיירו ויהיו אותם הנשארים מותרין במקומן בשיתוף שעושים
 לעצמן ואם היו הנשארים רבים אסורים למלטל בשאר כל העיר בלא שיתוף ודבר
 זה משום היכר הוא כדי שידעו שהעירוב התיר להם למלטל בעיר זו שרבים
 בוקעים בה שהרי במקום שנשאר ולא נשתתף עמהם אין ממלטלין בו אלא אלו
 לעצמן ואלו לעצמן אבל אם לא היו צריכין לשייר היה העירוב משתכח והיתה
 משתכחת תורת רה"ר ע"י שרואין שממלטלין בעיר כזו הדומה לרה"ר עיין שו"ע
 אור"ח סימן שצ"ב ס"א, ובמ"כ שם מבואר דאדרבה הסברא היא היפוך מהמחנכים
 הנ"ל שחז"ל דוקא אמרו שלא לערב עיר גדולה כולה אלא ישאירו קצת שלא
 מעורב כדי שידעו שאסור להציא ממקום למקום וכ"ש שלא חששו שיכשלו
 בהוצאה למקום שאינו מעורב וא"כ טענה זו טענה בטלה היא והיא נגד דברי ח"ל
 והש"ע וזה פשוט.

וז"ל הסמ"ג עיר של יחיד שלא היו נכנסים בה תמיד ששים רבוא של בני"א ואינה
 חשובה רה"ר ונעשית של רבים שניתוספו בה דיורין או נקבעו בה שווקים מערבין
 את כולה בלא שום שיוור שהרי היא כחצר של יחיד ותני עלה בגמרא אין מערבין
 אותה להציאין אלא או כולה או מבוי בפני עצמו כו'. עיר של רבים ונעשית של יחיד
 אין מערבין את כולה אא"כ עשו לה שיוור פי' אע"פ שנתמעטו אוכלוסיה והרי היא
 של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ומתחלה היתה של רבים ועוד שאם יערבו
 זאת יבא לערב של רבים והרי הוא של רבים ואסור לערב עיר של רבים בלא שיוור
 שלא תשתכח תורת רה"ר ואותו שיוור הרי הוא היכר כדי שידעו שהעירוב התיר
 להם למלטל במדינה זו שרבים בוקעין בה שהרי המקום הנשאר ולא נשתתף
 עמהם אין ממלטלין בו ע"ש, הרי מבואר היפוך דלכן תקנו ז"ל בעיר של רבים
 גדולה לשייר אפילו חצר אחת בלי עירוב כדי שידעו שהעירוב מתיר הטלטול
 במדינה שרבים בוקעין בה ו"פ וברור.

גם טענה שאחר ט"ו שנים עוזבים הישיבה ולא ידעו שבמקומות אחרים אסור
 להציא הנה גם זה אינה טענה, דאדרבה הרי לכתחלה תקנו בשביל זה גם בעירו
 לידע שיש מקומות שאסור להציא וכשיבא לעיר אחרת ידעו וישאלו אם יש שם
 עירוב, ועתה הגע עצמך בארץ ישראל יש עירובין בכל העירות וכמה מבני ארץ
 ישראל באים לכאן באמעריקא ושובתין פה את השבת ולמה לא חשו הני משום

הני בני ישראל שבאים ממקומות שיש להם עירובין ויתקנו עירובי חצירות בשבילם וגם ישתדלו לתקן עירובין בכל מקום.

שוב מצאתי במכתב מהגרצ"פ פראנק ז"ל שכבר כתב בזה דאין לנו לגזור גזירות חדשות ואדרבה מצוה גדולה לתקן עירובין והביא מבעל מאורות נתן (להגאון הראב"ד ווארשא) סימן ח' וז"ל ובעת שעסקנו בתיקון העירוב דפה ווארשא שמח מאד הרבה הגאון החסיד המפורסם מו"ה יצחק מאיר נ"י (הוא האדמו"ר מגור זצ"ל) אשר יש מקום שם לסמוך על תשובת מהרי"ט הגם שיש לפקפק הרבה בתשול מהרי"ט עם כל זה בשעת דוחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא בודאי כדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו עכ"ל. וסיים הגרצ"פ הרי דאף שלמעשה היה מפקפק בדינו של מהרי"ט עכ"ז בשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמח וסמך ע"ז מפני הדוחק, מכ"ש במאנהעטען שהנחיצות לתיקון עירובין גדולה עד מאד בודאי כל המסייעים למצוה רבה זו זכות הרבים יגן עליהם עכ"ל. ולהשאיר כדי שלא יטעו דליכא איסור הוצאה בשבת וממילא ילמדו וידעו ויבינו ובאורה יתהלכו בהלכה זו.

סימן ז

דעתם של הגר"א קאטלער ז"ל והגר"מ פיינשטיין ז"ל לא לאסור תיקון עירובין

נתיב ו

ואכתי פש לן מה שמוענים אשר מרנן הגר"א קאטלער זצ"ל ולהבחל"ח הגר"מ פיינשטיין שליט"א אוסרים לעשות עירובין בכל עירות גדולות, הנה יפה עשייתם שהבאתם כמה ממכתבי הגאון שליט"א שאין זה אמת. אמנם אני הייתי במקרה וכנראה בהשגחה פרטית, היום בבית ידי"ן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מרם קבלתי קונטרסכם רק לפי שהיו אצלי ג' אברכים מוצי"ק לבקש שאחתום על מה שהם המציאו לאסור לעשות עירובין באמערקא שר' משה אסרם, ואמרתי אני אין אני יכול לאחתום ח"ו על מכתב נגד התורה שהרי שלמה תיקן עירובין ואך אחתום שלא לעשות עירובין באמערקא ושאלתי את פי הגאון שליט"א ואמר לי ששקר העידו בשמו ואדרבה הוא כשלעצמו דעתו שמצוה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר וכ"מ בספרו אנ"מ או"ח סימן קל"ט דאפילו שבת אחד אסור להיות בלי עירוב במקום שמותר לערב וכן מעיד מכתבו מט' ניסן תשל"ד שכתב להרה"ג מוה"ר פריץ שטיינבערג שתיקן בקיו גארדענס הילס ח"ל, הנני רואה בזה תועלת

גדולה והצלה ממכשול בשוגג וכמויד וזה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל וצלמתם מכתבו הנ"ל. רק שבמאנהעטן ס"ל שאסור לעשות עירוב ושגם זה היה דעת מרן הגר"א קאטלער זצ"ל ואמר לי בזה הלשון: אם יחפשו ויבקשו באגודת הרבנים המכתב שכתב בענין זה אראה ששם רק על מאנהעטען נאמר הדבר ורק שיש שם אחד שמסלף הדברים ורצה לאסור עירובין בכל מקום והוא אינו מסכים עמו כלל ואמר לי כי ודאי דבר טוב הוא לעשות עירובין ושככל ערי יוראָפּ היו עושין עירובין ובשום מקום לא השגיחו על שימת המשכנות יעקב ושגם בעירו לא השגיחו עליו, וכמ"ש לעיל במכתבי זה. והיו דבריו אלו אלי במעמד הרב אלימלך בלוט ור' שלום דרעזנער אחד מהנכבדים בבית מדרשינו, וגם נכדו של הגאון שליט"א בנו של הרב מענדלער ועוד ת"ח אחד לא ידוע לי שמו.

הנה מבואר מהגאון ר' משה מעולם לא אסר לעשות עירובין בשאר עירות אפילו גדולות רק יש לו חשבון מיוחד על ניו יארק (הגם שלפענ"ד גם בניו יארק ליכא רה"ר דאורייתא וכבר פלפלתי בזה עם ידי"ן הנ"ל) אבל על שאר עירות ליכא שום קפידא מצדו ואמר שזה היה גם דעת מרן הגר"א קאטלער זצק"ל ולא כאשר מסלפים הדברים ותולין באילן גדול. וכן שאלתיו ביחוד על בארא פארק ואמר שבדאי דבר טוב הוא רק שלא יהיה מחלוקת בין הרבנים כי במקום מחלוקת קשה לעשות עירובין, ואמרתיו לו בדרך בדיחותא הרי גם בליטא היה מחלוקת שהרי המשכנות יעקב היה מתנגד להעירובין ולא שמעו לו וכן אחרים שהתנגדו לעירוב ולא שמעו להם. עכ"פ לפענ"ד במקום מצוה אין לחוש מפני המלעיגין ח"ו, ועכ"פ לפענ"ד מצוה גדולה לעשות עירובין אבל דוקא ע"י רבנים ירא"מ ות"ח שיעשו הכל על צד היותר טוב כאשר נהוג ע"י אבותינו ואבות אבותינו עד שלמה המלך ע"ה.

ומבואר עוד מהגר"מ פיינשטיין שליט"א דעתו שצריך לעשות עירובין בכל מקום שאפשר ורק במקום שיש שם ס"ר בוקעים בו ס"ל לאסור ואי"ה בסמך נברר גם בזה לפענ"ד שדעת הפוסקים חולקים בזה ושואין לך רה"ר בזמן הזה בשום מקום. ומשום שמא יבואו למעות אין לגזור כלל וכן דעת כל הפוסקים מלפנים וכן עינינו רואות שתקנו עירובין בכל העירות בארצינו הקדושה וב"ה עירות גדולות כהל אביב ויש שם רבים בוקעים בו וכיון שכן נהגו אין להחמיר ברבר ולהתחמס יותר מדאי בדברים כאלו ובפרט שנוהג לרבים, אפשר דאפילו איסורא איכא לפ"ד הירושלמי פ"ח דע"ז ח"ל, אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לאו כתיבנא עלך זקן ממרא וכתב המאירי ע"ז דף ל"ו ע"א המעם שכתב לו כן שמאחר שהתירו את השמן אין ראוי לת"ח ולהתחמס יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להוציא לעז על הנוהגים בו היתר במה שאי אפשר להם לעמוד ע"ש וכ"כ התוס' ע"ז ל"ו ע"א ד"ה אשר בשם הירושלמי. ובפתח עינים להחיד"א חולין דף ו' בעין יעקב הביא בשם

חפץ ה' לאוה"ח הקדוש דאם רצה למנוע עצמו שלא לאכול דבר משום חומרא יכול ואמאי קרא עליו שמואל, ותירץ דגדול הדור שאני דכל מעשיו הם הלכה וכיון שרק יפרוש עצמו יהיה הלכה ע"ש, ועיין שו"ת הרמ"א סוס"י נ"ד ובספרי משנה הלכות חלק ד' סימן ק"ה וחלק ה' סימן ק"ד.

ועיין רב"ז סימן קס"ג בדיון חיבוק ונישוק בעונה הסמוכה לוסת שחלק על התה"ד וסיים וז"ל, הילכך איני רואה לחדש על ישראל מה שלא החמירו הראשונים והלואי שישמרו מה שהטיל עליהם דתפסת מרובה לא תפסת ולא ישאר בידם לא זה ולא זה. ועיין רמב"ם פ"ז מהמ"א הכ"ב, וידוע דעת הגה"ק בעל בני יששכר והגה"ק ממונקאטש דמי שאינו רוצה לטלטל במקום שיש עירוב חיישינן שמא ח"ו מינות נורקה בו אם לא שיש לו מעם על זה, ועיין מנחת יעקב בסולת למנחה (כלל ע"ו) מי שרוצה לנהוג חומרא הובא בפת"ש יו"ד סימן קמ"ז סק"י ושו"ת דברי חיים יו"ד סימן מ"ב ח"א להגה"ק אדמו"ר מרן מצאנו ז"ע. (ועי' בהקדמה למשנה הלכות ח"ז). וא"כ בזה אשר רובא דרובא מאחינו בני ישראל הבאים מערי יוראפף קבלנו עלינו מאבותינו ואבות אבותינו שעשו ותקנו עירובין בכל מקום ומקום ובכל ערי ישראל ובכל מדינה ומדינה וגם כהיום עושים עירובין בכל ערי ישראל אך באמעריקא נכוף את כל ישראל לשנות סדרי בראשית והתורה שקבלנו מאבותינו ורבתינו הצדיקים שרי מעלה להקפיד ולהדר לעשות עירובין וכיון שנקבע כן להלכה מינה לא תזוע ומותר ומצוה לתקן עירובין בכל מקומות שאפשר ואין להתחסר יותר מדאי ואפילו אחד רוצה להתחסר ולהחמיר לעצמו אבל ח"ו שלא נכוף אחרים להחמיר עליהם.

סימן ח

בענין אי יש בזה"ז רה"ר ואיזה תנאים בעינן לזה

נתיב ז

ומעתה נבא בס"ד לדון בדיון רה"ר אי יש בזמן הזה בעירות גדולות עכ"פ ובאיזה מקום ואיזה תנאים צריך לזה, ומה שכתבו רבותינו האחרונים ז"ל.

גרסינן בגמרא שבת דף ו' ת"ר ד' רשויות לשבת וכו' ואיזהו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה ופירש"י סרטיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר פלטיא רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה

ובתום' שם ע"ב ד"ה כאן כתבו משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצוין שם ששים רבוא כמו במדבר. ובגמרא עירובין דף ו' ע"א ת"ר כיצד מערבין דרך רשות הרבים עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן כו' ופריך ורה"ר מי מערבא והאמר רבה כב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רה"ר ופירש"י ר"ה משמע רוחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שהוא מפולש דומה לדגלי מדבר, והתסו' שם ד"ה כיצד חז"ל פ"ה רשות הרבים רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא. והטוש"ע א"ח סימן שמ"ה ס"ו הביא שני דעות, דעה ראשונה דכל שיש רחובות ושוקים רחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ואין דלתותיו ננעלות כלילה הו"ר רה"ר וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר. ודעה ראשונה היא נראה דעת הרמב"ם והרמב"ן ועוד גדולי הפוסקים.

ונחלקו הפוסקים כמאן קי"ל אי בעינן ס"ר דוקא או לא וגם נחלקו בדעת המחבר כמאן פסק דלפי הכלל בדינו שכל מקום שמביא שני דעות ומביא דעה שניה בשם י"א וראשונה בסתם ס"ל דהלכה כדעה ראשונה א"כ הכ"נ לכאורה נאמר דפסק כדעה ראשונה דלא בעינן ס"ר. אמנם דעת רוב פוסקים האחרונים ו"ל לפסוק כדעה שניה והוכיחו המג"א והט"ז דגם דעת המחבר לפסוק כה"א מש"ע סימן ש"ג ס"ח וכ"כ הרמ"א בסימן שמ"ו ס"ג שכל רשויות שלנו כרמלית הם משמע כדעה שניה שהוא שיטת רבינו הגדול הבה"ג, ורבינו האי גאון, הובא בספר האשכול הלכות ציצית סי' ל"א (ועיין נחל אשכול אות ט' שם דמה"ט סמכו לפסוק כרש"י דבעי ששים רבוא ולא כר"י), ורש"י ותוס' עירובין ו', וסמ"ג, וסמ"ק, וסה"ת, והרוקח סימן קמ"ה, ומהר"ם מרוטנבורג ובעל העיטור בהלכות ציצית, והרא"ש והא"ז הגדול, והאגודה, והאשכול הלכות עירובין, והראב"ן, וראבי"ה, ושכלי הלקט סימן כ"ו, ותוס' ר"ד (עירובין) וארחות חיים (לניל) הלכות שבת סימן רפ"ד, וליקוטי מהרי"ל סימן כ"ח, ולדעתינו גם דעת ר"ת כשיטת רש"י, והרשב"א מבעלי תוס' ורבינו ירוחם, וריקאנטי סימן צ"א, והטור סימן שמ"ה, ואו"ה, והגהות או"ה, ומהר"י ווייל לפי דעת שו"ת משאת בנימין סימן צ"ב עיי"ש, והצידה לדרך, ותה"ד. והגם דדעה ראשונה שהוא דעת המחמירין הוא מגדולי עולם הרמב"ם והרמב"ן ור"ת לדעת הפוסקים והרשב"א והריטב"א וה"ה והר"ן הג' מרדכי במס' שבת והרשב"ם בהג"א פ"ק דשבת בשם הרשב"ם והר"א ממין בספר יראים שלו והמאירי והריב"ש מ"מ כבר נהג עלמא כדעה שניה והמ"ב בבה"ל סימן שמ"ה הביא שתי השיטות ומצדד להחמיר כדעה ראשונה שהם המרובין. אמנם כנראה שלא הביא שם כל הני שיטות שהכאנו בס"ד שודאי הם המרובים ופשוט הוא להרואה הני פוסקים ומ"מ גם המשנה ברורה כתב כבר נהג עלמא בכל

תפוצות ישראל בהמקילין ובאילו יצא בת קול מסיני כי"א כמבואר בכל הפוסקים אפילו המחמירין שמנהג העולם הוא כהי"א עד שכתב הערוך השלחן (סימן שמ"ה סי"ח) וז"ל, אחרי שהעירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לכד שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה נתפשט בכל ישראל ובפוסקים דהאידינא אין לנו רה"ר רק בערים ספורות כו' ע"ש. ולכן גם כהיום מקילין ברוב ערי ישראל וסומכין אשיטת רבינו בה"ג ורש"י להתיר במקום שאין שם ס"ר, ומורגל כפי העולם דאין לן רשות הרבים.

סימן ט

בענין אי בעינן ששים רבוא עוברין בכל יום

נתיב ח

וּלְשׁוֹן המחבר וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר ותמה המ"ב (כאות ב"ד שם) וז"ל בכל יום. חפשתי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מצויין שם ששים רבוא ובשער הציון אות כ"ה וז"ל ורק ברש"י בעירובין ג"ט מצאתי שכתב על עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של בנ"א ולא תשובה ר"ה וגם שם אין כוונתו שיהא ס"ר בוקעין בו בכל יום עיי"ש.

ובענינותינו ראינו להר"ן שבת ר"פ כמה אשה שכתב כן וז"ל, אבל קשה הדבר וכו', והרב בעל התרומה ז"ל מלמד עליהם זכות לפי שעכשיו אין לנו רה"ר גמורה משום דבעינן שיהו המבואות מפולשין ורחבים שש עשרה אמה ושיהא ששים רבוא עוברים שם בכל יום וכו' והך סברא לא מחוורא שלא מצינו שהזכירו חכמים ברה"ר דבעינן שיהו עוברים שם ששים רבוא בכל יום ואעפ"י שרש"י ז"ל מפרש כן בהרבה מקומות וכו' עיי"ש. ורבינו ירוחם נתיב י"ב ח"ד כתב וז"ל ורה"ר היא סרטיא כלומר כמסילה ההולכת מעיר לעיר וכן פלטיא כלומר רחבה שמוכרין בה ובוקעין בה תמיד רבים וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכין כולם כלומר פתוחין כלם לפלטיא וכו' ויש מפרשים שכתבו לפי פירושם בנמרא כי כל אלו הקרויין רה"ר צריכין שיעברו בהם ס' רבוא בכל יום דומיא דדגלי מדבר וכן פירש"י ושאין בה חומה או שיש בה חומה שיהיה רה"ר שלה מפולש מפתח העיר עד הפתח האחר ולפי"ז אין בינינו רה"ר גמורה. ויש שפירשו דלא בעינן שעוברין שם

ס"ר בכל יום אלא כל מבוי מפולש או דרך והוא רחב י"ו אמה ורחים בוקעין בו ומצויין שם היו רה"ר כו' עיי"ש. הנה מבואר בראשונים הר"ן והרי"ו לשון המחבר וכתבו דזה הוא שיטת רש"י ודעימיה וכ"נ מריטב"א עירובין דף כ"ב ר"ה כאן הודיעך.

איברא דבהלכות גדולות אספמיא עמוד קל"א כתב ח"ל רשות הרבים דוכתא דרשים בה ששים מאה אלה גברי בכל יומא כדגלי מדבר ע"כ. גם הרמב"ם שבת ג"ז כתב ועוד שאין עוברין בהם ששים ריבוא בכל יום ח"ל ובמפר התרומה אמר שעכשיו במקומות הללו אין בהם רה"ר גמורה מפני שאין המבואות רחבים י"ו אמה ועוד שאין עוברים בהן ס' רבוא בכל יום.

וגם מלשון התוספות עירובין דף טו' ר"ה כיצד נמי מוכרח שכתבו שם ח"ל וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס"ר והנה שינוי קצת מלשון רש"י דבלשון רש"י כתבו ומצויין בה ששים רבוא ובבה"ג כתבו דריסת ס"ר ולשון מצויין בה משמע תדיר כלומר בכל יום השבת ולשון בה"ג דריסת ס"ר אינו משמע בכל רגע וע"כ בכל יום ויום דאל"כ אין זה דריסת ס"ר דפשוט אם לאו בכל יום א"כ אין לך עיר ורחוב שבמשך כמה זמן ימים או שנה לא יעברו ששים רבוא ואם תאמר לשבוע או לחמש א"כ נתת דברים לשיעורין דמנ"ל כמה זמן אבל אם נאמר בכל יום א"כ אתי שפיר. גם הא"ז ח"ב סי' קס"ד כתב ס"ר עוברין תמיד, וכ"כ גם הסמ"ג, והלבוש א"ח סי' שמ"ה כתב ס"ר בכל יום גם בס' האשכול סי' ס"ד הל' עירובין והגאון כתב שצריך ס"ר מצויין שם.

אלא נראה מלשון המ"ב דמפרש מש"כ המחבר בכל יום שהוא להקל בא שאם לא יעברו בכל יום מותר ולא היו רה"ר אבל לפענ"ד נראה דהאי לישנא להחמיר נמי בא דמלשון רש"י שכתב רה"ר רחב י"ו אמות כו' ומצויין בה ששים רבוא היה אפשר לומר דבכל שעה שישנם שם ששים רבוא ומצויין שם אז היו רה"ר אבל מיד שנפסקו הששים רבוא יצא מידי רה"ר ולמשל שלא היו ס"ר בפעם אחת אלא במשך היום עברו הששים רבוא כה"ג לא היו רה"ר דייקו בלישנא לומר דעכ"פ כיון שעוברים בכל יום מקרי מצויין שם ששים רבוא והו"ל רה"ר וסגי בהכי ולא בעינן מצויין שם תדיר בלא הפסק וק"ל. עכ"פ לדין מצינו להדיא בראשונים נוסף על האחרונים לישנא שעוברים בכל יום. וא"כ עפ"י שנים עדים או שלשה עדים הסה"ת והר"ן ורי"ז והרמב"ן יתקיימו דברי המחבר ששיטת רש"י ותוס' ודעימיהו הוא דכעי ס"ר בכל יום דוקא ודברי המ"ב צ"ע.

סימן י

בענין ששים רבוא אי בעינן להיות ברחוב דוקא או בכל העיר ואפילו בבתיים

נתיב ט

עוד נראה מלשון התוס' הג"ל שכתבו פ"ה רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדין משער לשער ומצויין בה ס"ר וכו' מבואר דכוונת רש"י שהששים רבוא צריכין להיות בהרחוב דוקא שהוא הרה"ר שהולכין ועומדין שם זה לשון מצויין שם אבל מה שיש בעיר אנשים שאינם מצויין ברה"ר אלא הם בביתם ובחצרן או במבואות אחרות לא מצטרפי לזה דהכי דייק לישנא רה"ר רחב וכו' ומצויין בה כלי' בהרחוב וביותר נראה מלשון הבה"ג דבעינן דריסת ס"ר הכוונה פשיטא בעינן שהיו בוקעין ברה"ר ממש זה לשון דריסת ואלו שאין בוקעין בה לא מצטרפי אפילו כמה אנשים בעיר ואין יוצאין והולכין ברה"ר לא נחשבין בס"ר זה פשוט מאד. גם ממה שהקשה ר"ת בתוס' שם דבשבת פרק הוורק דף צ"ח ע"ב אמר דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רה"ר ותחתיהן לא הוי ס"ר ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך עכ"ל. מבואר דלשיטות דבעי ס"ר בוקעין בו בענין ע"כ בוקעין בכל מקום וכיון דתחת העגלות לא היו בוקעין היה קשה ליה לר"ת למה הוי רה"ר וא"כ פשוט דאותן שבבית לא נצטרפו לס"ר (ואגב לכאורה דר"ת מודה דבעינן ס"ר דאל"כ לא מקשה כלום וי"ל דאליבא דרש"י פריך וליה לא ס"ל עכ"פ לאו מוכרח דר"ת ס"ל כדעה ראשונה וצ"ע) ולכן מפרש דדרכן היה לצאת באותו דרך. עוד נראה ראייה ברורה דהתוס' הקשו שם עוד קושיא דברגלי מדבר היו טף ונשים לאין מספר וכן קשה מערב רב (פי' וא"כ שיעור ששים רבוא מצ"ל) ותי' דלא גמרינן אלא מילתא דכתיבה במספרם ע"כ ע"ש.

ומכאן צ"ע אמ"ש ידי"ג הגאון המובהק מוהר"מ פיינשטיין שליט"א בספרו אנרות משה אר"ח סימן קל"ט ענף ה' שיצא לידון בדבר חדש ונכון ומוכרח לדעתו הגדולה דמה שפירש"י ודעימיה ס"ר בוקעין אין הכוונה על כל רחוב ורחוב אלא שיהיו ששים רבוא בכל העיר ודייק כן מלשון רש"י עירובין דף ו' שכתב רה"ר משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס"ר, וכן הוא בהרא"ש שם וברש"י עירובין דף נ"ט כתב רש"י סך הם' רבוא רק על העיר וגם דהתוס' שבת ס"ד איתא דאין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס"ר בוקעין בו ובר"ן בשם סה"ת איכא ממש שיהיו ס"ר עוברים שם בכל יום כלשון השר"ע מ"מ בלשון התוס' משמע דקאי על

העיר שכתב בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בוקעין בהן בלשון רבים וא"כ הוא מוכרח שהם' רבוא קאי על העיר שאם היה בכל העיר ס"ר אף שלא ככל מבוי ומבוי הוה כל המבואות הרחבות מ"ז אמה רה"ר ואפשר שגם כוונת סה"ת הוא על העיר דמתום' נשמע לסה"ת. עוד הוסיף לחדש רהוא תמוה דהא הילפותא הוא מדגלי מדבר שמסתבר שלא היו עוברים כל הששים רבוא בכל רחוב ורחוב אלא שהיו במחנה שהיתה י"ב מיל על י"ב מיל ששים רבוא ויש למילף שבכל עיר שיש שטח כזה וכ"ש בפחות משטח זה שיש ס"ר אף שאין עוברים ששים רבוא בכל רחוב ורחוב נמי הוא רה"ר. עוד הוסיף דמסתברא שאף עיר שאין בה ס"ר תושבים אבל בצרוף עם הנכנסים בתוכה בכל יום יש ס"ר נמי הוה רה"ר. וזה כוונת רש"י כדף נ"ט שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של כנ"א, אבל מנ"ל למילף שיעטרנו הם"ד לעבור בכל יום בכל רחוב ורחוב, ואף זה שיהיו בחוצות בצירוף הרחובות כולם ס"ר נמי אולי אין למילף דאולי לא היו במדבר כל הם' רבוא ביחד בחוצות דאולי היו הרכה מהן באוהלים וגם אולי אמרו שמהסך שהיו במדבר יחד עם הטף ונשים היו בחוצות ס"ר אבל למילף שיעברו בכל רחוב ורחוב זה ודאי אין למילף עכ"ל"ק, ע"ש מה שהארץ בדבר.

ולאחר האריכות כתב ח"ל: ולכן אני אומר שודאי בני בזה שישנם בעיר ולכל היותר שישנם ברחובות כל העיר ס' רבוא שזה הוי כמו במדבר במחנה וממילא יש חילוק בין רה"ר דעיר לרה"ר דדרכים בדרכים בהכרח שיעברו שם ס"ר ויהיה זה מה שמצריך השו"ע להי"א שיהיו ס"ר עוברים בו בדרכים דוקא ובאם הוא ברחובות העיר שאיירי בריש הסעיף יהיה הפירוש עוברים בו בעיר לא בכל רחוב ורחוב עיי"ש.

ולפמשי"ב לעיל צ"ע החילוק החדש הזה בין מה שרצה לחלק בין רחובות העיר דסגי בס"ר בכל העיר הרי כתבו התום' להדיא דרה"ר היינו כל רה"ר בעי ס"ר ולא כל העיר אלא הרחוב ופשוט דגם כל רחוב ורחוב שהרי מה שדייק בלשון רש"י שפירש ועיר שמצויין בה ששים רבוא הרי התום' העתיקו שם דברי רש"י ולא העתיקו כלל עיר מה שכתב רש"י ומוכרח משום דאין חילוק בזה לשיטתייהו. ומדכתבו רה"ר רחב י"ו אמה ומפולש משער לשער ומצויין בה ששים רבוא ע"כ אין הכוונה על כל העיר אלא אותה הרחוב או מבואה ואין מצטרף מה שבכל העיר רק מה שברחבה זו. גם מה שכתב שמה שכתב המחבר בשיטת הי"א שכל שאין ס"ר בו' דלא נמצא לשון זה לבעלי שיטה זו אלא שיהיו שם בעיר ששים רבוא, הרי כבר הראתי לרעת בס"ד דכן מבואר שיטה זו כרכינו ירוחם שכתב ויש מפרשים כי כל אלו הקרויין רה"ר צריכין שיעברו בהם ס' רבוא בכל יום דומיא דדגלי מדבר הרי שכתב דכל אלו הקרויין רה"ר צריכין שיעברו בהם ס"ר בכל יום והיינו בכל

רחוב ורחוב וזהו ג"כ שיטת הר"ן להדיא וכמ"ש שם סה"ת, וממילא פשוט נמי דמה שכתבו התוס' שבת ס"ד דאין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס"ר בוקעין בו הכוונה על כל מבוי ומבוי צריך ס"ר ולא על כולם יחד אלא כפשוטם וכמ"ש ר"ן והסה"ת והר"י.

סימן יא

בענין הנ"ל ופירכא על חידוש שמועיל מה שדרים ס"ר בעיר

נתיב י

ומה שיצא לדייק מלשון התוס' שכתבו בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בלשון רבים בוקעין בהן ומינה כתב שמוכרח דקאי הם"ר על העיר לפענ"ד אין זה הכרח כלל ואדרבה אילו היה קאי על העיר היה ל"ל בוקעין בה דעיר הוא לשון נקבה ולא בוקעין בו אבל האמת יורה דרכו דהאי בו קאי ארה"ר דלעיל מיניה שכתבו שם וז"ל ואנו שאין לנו רה"ר גמור דכל רה"ר שלנו כרמלית הוא שהרי אין מבואות שלנו רחבות י"ו אמה ולא ס"ר בוקעים בו כלומר בו ברה"ר שזכר לעיל דכל רה"ר שלנו כרמלית הוא לפי שאין ס"ר בוקעין בו ברה"ר וליכא הני תרי תנאי לה שהמבואות רחבות י"ו אמות ולא שם"ר בוקעין בו ולכן ל"ל רה"ר ח"ב מאוד, בלשון ופשט התוספות. גם מה שכתב דמסתברא שצרפו גם האנשים שהיו באוהלים וגם אולי אמדו שמהסך היו יחד עם הטף ונשים זה אינו שהרי כתבו התוס' להדיא דהטף והנשים והערב רב לא הצטרפו ולא התפקדו בתוך ס"ר אלא מילתא דכתיבא עלו במספר וזה לפענ"ד ברור. גם מה שכתב דכן הוא ברא"ש שם (עירובין ו') דהם' רבוא קאי על העיר לא מצאתי ברא"ש רמז לזה ח"ל הרא"ש ורה"ר פירש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים רבוא ואין לה חומה או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער והכוונה שיהא מצויין ברה"ר ס"ר ואפילו אי נדחוק בזה אבל כפ' אין צדין כתב דלא שכיחא האידנא רה"ר דששים רבוא בוקעין בו ע"ש סימן ב' ודו"ק.

ומה שהקשה שם מה שפירש"י שבת צ"ו על מה דאיתא שם ומחנה ליה רה"ר הוא פי' שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו לא מסתבר שהיו בכל יום ס' רבוא אצל משה דלא בכל יום הקהילו את העם כ"א בעת הצורך ע"י חצוצרות ואם בכל יום היו שם כל העדה לא היו צריכים לחצוצרות ע"כ.

ולפענ"ד לא קשה דודאי מסתבר דבנ"י בכל יום הלכו ללמוד תורה ולהתפלל אצל משה רבינו תפלה בציבור ולשמוע ממנו תורה שהיה לומד ומקהיל קהילות ללמד תורה לישראל וראיה מישי אבי דוד וחזקיהו המלך ושבנא שהיו להם תלמידים כיוצאי מצרים וכפלים כיוצאי מצרים והיו יוצאים בכל יום יותר מששים רבוא כ"ש משה רבינו שהיו בנ"י הולכים ללמוד אצלו, ומ"מ לא קשה למה ליה חצוצרות דלפעמים צריך להקהיל הוקנים והנשים והטף שלא נכללו בס' רבוא ולזה צריך חצוצרות, ועוד דבכל יום אחד בא בבוקר והב' בין הערבים והוא רצה לאסוף כולם יחד ולזה צריך חצוצרות להקהיל אותם, אם אפשר שצריך להם לאחר שחזרו לכיתם או קודם שבאו עליו בבוקר השכם, גם י"ל והוא האמת שאפילו היו שם היה צריך חצוצרות למצוה שהיה מצוה לתקוע בחצוצרות להודיע דנצטוו להקהל במצוה זה פשוט.

והלום שטו עיני כסה"ת בפנים ומצאתי שם סימן רי"ד שכתב ח"ל, והכרמלית רחבה במקום שרבים גילין אלא אינה רחבה שש עשרה אמה או אין שולטין בה ששים רבוא דומיא דגלגלי מדבר וכו'. ובסימן רל"ט ח"ל, ולדין רה"ר שלנו הוא כרמלית ושרי כמו חצר שהרי אין מפולש משער לשער ברוחב שש עשרה אמה וגם לא שלטי בהו ששים רבוא עוד בר"ה פסק ושמא לדין דל"ל רה"ר גמורה מפולש משער לשער ברוחב שש עשרה אמה וגם לא שלטי בה ס' רבוא ועיין במפתחות שם מבואר מיהו מדברי הסה"ת מפורש דלא קאמר ס"ר על העיר אלא הם"ר כל מקום שרחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער ויש בו ס"ר הוה רה"ר וא"כ נראה לפענ"ד פשוט דשיטת רש"י והתוס' ובה"ג והרא"ש וכל הי"א במחתא חדא ניגהו דבעי ס"ר בכל רחוב ורחוב ולא מצטרפי ששים רבוא אלא מהעוברין ושבין ולא מן הבתים.

ומש"כ עוד שם ראה גדולה דלא בכ"מ צריך שיעברו ס"ר דהא בעירובין כ"ב איתא דאפילו מעלות בית מרון הוא רה"ר ופירש"י שמהלכין בה בזא"ז ולא שנים יחד וא"כ אף אם ילכו בלא הפסק כל הכ"ד שעות של המע"ל לא יעברו ס"ר ומ"מ הוא רה"ר וחיוב עליו אף שרש"י הוא מצריך ס"ר ולכן צ"ל דבעיר סני בס"ר של כל העיר ובר"ה י"ח פירש"י הדרך קצר צריך לומר שלא דק שם וכוונתו רחוב העיר ולא דרך. הנה המעיין במאירי יראה שתי' זה בטוב טעם ודעת ומחלק בין א"י לחו"ל דבחו"ל הואיל ובקיעת רבים לשם רה"ר הוא אע"ג דלא ניחא תשמישתיה ברחבים שש עשרה אמה ושיש שם בקיעת רבים שאם לא כן אף בחו"ל לא היו רה"ר ע"ש וא"כ לרש"י צריך נמי לפרש כן או יאמר דרק מקום מועט היה מעלות בית מרון שלא היו יכולין להלך אבל בכל שאר י"ב מיל על י"ב מיל היה מקום להלך והו"ל כרה"ר שבמקום אחר אין בו ט"ז אמה שאפ"ה הו"ל רה"ר עיין שבת דף ז' ובשור"ע שמ"ה.

ומעתה כיון דכבר פסקו האחרונים ז"ל דקיי"ל כהי"א ובעינן דוקא ס"ר בוקעין בכל רחוב ורחוב ובכל יום ושיהא רחב ט"ז אמה ומפולש משני צדדין משער לשער וכפסק השו"ע ורבותינו אשר מימיהם אנו שותים ודאי יש בזה מצוה רבה בכל עירות שאין בהם רה"ר עפ"י התנאים האלו לעשות עירובין כתיקון חז"ל כאשר עשו אבותינו ואבות אבותינו ויש בזה משום ואל תמוש תורת אמך והמשתדל לתקן עירובין עליו נאמר אם חכם בני ישמח לבי גם אני וקדושת שבת חזות הרבים תגן עליו ועל זרעו ויהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו.

סימן יב

בעבוה"ק להרשב"א התמוהים דסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת חומה

נתיב יא

וראיתי ליד"נ הגאון הגדול מוהר"מ פיינשטיין שליט"א שיצא במכתבו הקודש לפ"ד הרשב"א בעבוה"ק דסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת חומה ודלתותיה נעולות ובעה"מ הביא שיטה זו בשם רבינו אפרים (עירובין כ"ב) ולאחר האריכות בספרו אג"מ סימן קל"ט ענף ה' ובמכתבו כתב דאפילו לא ניהוש ליה שהרי החכ"צ הביאו הבה"ט כתב ותמה אני שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהביא דבר זה שא"כ אף בלא מחיצות ליכא יתרון לפלטיא ובכל אופן תלוי אך ורק בכל י"ב מיל על י"ב מיל לבר ונמצא דבליכא ס' רבוא היה לן להתיר לתקן עירובין, איכא עכ"פ מעם אחר שאין לתקן עירובין מאחר שלא ידוע זה אלא ע"י ברור שמוה לא ידעו רובא דרובא אינשי ואתי לקלקולא להתיר לתקן עירובין אפילו בעירות גדולות שאיכא ששים רבוא.

ואני אסקופה הנדרסת מתאבק בעפר רגלי חכמים תמה אקרא חדא דכבר כתבו הפוסקים דאנן לאו גחרי גזירות אנן ואם הראשונים לא גזרו ולא חששו שמא יטעו בין עיר שיש בה ס"ר לאין בה ואדרבה עיקר התיקון היה כדי שנדע שיש חילוק בין עיר שיש בה רה"ר לאין בה רה"ר ולשיטתנו הוא כן עיר שיש בה ס' רבוא לאין בה ס"ר ופשוט דבימי אבותינו היה יותר קשה לברר מספר בנ"א העוברים ברחוב אי יש ס"ר או אין ס"ר ואפ"ה לא חששו שמא יטעו בזה בין מקום למקום כי זה היה עיקר התיקון בעירוב ומה גם בזמן הזה שיש ויש אופנים וקאמפיוטערס ובאמת יש

אלא שלדעתינו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירוב פת כמו שידוע בכל תיקוני המבואות שאעפ"י שהכשרו צריכין הן לעירוב פת ואף גדולי המחברים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות כלילה ומכיו סתם המוכשר בלחי כאחד אלמא שבדין אחד הם ע"כ ע"ש. הנה מבואר דס"ל דלהרמב"ם נמי עיינו בירושלים ודלא כתו"ט ז"ל זה נמי דלא כהגרמ"פ שליט"א שפירש בירושלים לא היתה מעורבת דהרי נוסף לן גם דעת הרמב"ם שס"ל שהיתה מעורבת וכנראה באמת דזה הוא דעת הב"י סימן שמ"ה והכ"מ שזכר התו"ט אותם.

ז"ל (בפי"ד ה"א) כגון מדינה המוקפת כו' איכא למידק דבפ' בתרא דעירובין (ק"א) אמתני' דלא יעמוד אדם כרה"י ויפתח ברה"ר פרך ורבנן אמר ר"מ חז"ר ומהדרו אינהו כרמלית דאמר רבב"ח אר"י ירושלים אלמלא כו' ומשמע דהשתא דננעלות כלילה הוי כרמלית י"ל דאהב"נ דכי דלתותיה ננעלות כלילה הויא רה"י גמורה אפילו להתיר למלטל ככולה אם לא היו דרים בה רבים ולא קרי כרמלית אלא משום דכיון דריירי בה רבים הוי לה חצר שלא עירבו שאסור למלטל מתוכה לבתים ומבתים לתוכה כשם שאסור למלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית וכן פירש"י עיי"ש. הנה מבואר דהב"י ז"ל נמי ס"ל דירושלים מותר למלטל בה אם עירבו ולא קראה כרמלית אלא שצריכה עירוב וס"ל דזה ג"כ דעת הרמב"ם ודעת רש"י כתב מפורש דסבירא ליה כן.

והרובחנו מיהו כקושית התו"ט ותירוצו דכבר הקשה למה לא עירבו בירושלים ות"י משום שלא יבואו להולך במקום שאינו מעורב אמנם כיון דהראשונים לא פירשו כן מבואר דלא חיישינן לה כלל אלא אדרבה מצוה לערב, וגם אפילו להתו"ט פירש כן רק בשיטת הרמב"ם ואנן לא ס"ל כרמב"ם א"כ ממילא פשוט דליכא למיחש לחשש זה כלל. ועיין הגה' רש"ש על משניות תי' על התו"ט.

עוד נראה דאפילו להתו"ט שרצה לפרש דבירושלים אינו מועיל העירוב אינו משום דס"ל בשיטת הרשב"א ורבינו אפרים בבעה"מ דאפילו בדלתות לא מהני זה אינו אלא כהא מודה דמהני ומעמו לאסור משום עיר של רבים ואנן לא חיישינן מטעם זה וכמ"ש כבר א"כ פשוט שאין לחוש לחששא זו כלל.

עכ"פ מבואר דעת רש"י כעירובין ובמס' סוטה וכן פירשו בו הראשונים בירושלים היו מערכין והיו מטלטלין בה וא"כ יש לן דעת רש"י ותוס' וכמ"ג והמאירי ורכינו יהונתן והרא"ש והרשב"א (שאנ"ן) והרימב"א והתה"ד והתו"ט והב"י ככ"מ ולדעתו גם להרמב"ם עירבו בירושלים ודעת רש"י כתב מפורש כן

א"כ הרי לן לכאורה רוב הראשונים ס"ל דבירושלים היו מערבין וזה ברור מאד, וא"כ בכל עירות נמי שיש בהם ס"ר בוקעין בירושלים אם היו מוקפין חומה מותר לערב בהם בירושלים ולית בהו מעם לאסור, וכ"ש שהתה"ד שה' פוסק הדור ואחרון כוותיהו פסק וכ' שכן נהג עלמא ואיכא מנהגא נמי כזה וכ"פ הכ"י.

אלא כיון שכן פשוט דהבי קי"ל דאפילו עירות גדולות כיון שמוקפות חומה מערבין בהן והדרינן להיתר שנוא יארק מוקף חומה ואדרבה נוא יארק קיל ויאפילו להחולקים דלא בעי ס"ר דוקא אבל במוקף חומה מודי דמהני א"כ כאן מותר לערב לכו"ע. וזה פשוט וברור דהרי כל עיקר איסורו של הגרמ"פ בנה על יסודו שירושלים לא היו יכולים לערב ועל זה בנה דייק והפיל חומה גבוהה נשגבו שבו רבותינו הראשונים ז"ל דעיר מוקפת חומה מערבין את כולה אבל כיון שזכרנו דהראשונים לא כתבו כן א"כ הדרינן להתירא שגרמ"פ בעצמו כתב דכה"ג מותר לערב.

ומה שהקשה הגרמ"פ שם דאפילו לפירוש ראשון מוכרחין לומר שבירושלים לא עירבו דאל"כ תמוה טובא מ"ש לא עירבו שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמוה מ"ש לא עירבו ומינה יצא לחדש חידושים. ולפענ"ד הרי התוס' תי' זה כמתק לשונם בפסחים הנ"ל וזה היה לאחר שפרצו פרצות ולא היה להם דלתות ולכן לא עירבו וקודם לזה הכ"נ דעירבו כדחזינן שהוציא ס"ח שלם. ובר מן דין בשביל קושיא זו יש לומר או שנתקלקל העירוב או שהגוים לא הניחו להם לערב שהיו אז הגוים מושלים עליהם או שהיה המלכות של מינות שהיו הרבה ממלכי ישראל בעת ההיא צדוקים ולא רצו להניחם לערב (עין קידושין ס"ו ע"א וכן תי' בתפא"י). עכ"פ הרבה תירוצים יש ולא צריכנא להו דהרי התוס' תירצו זה דהיה לאחר שפרצו בה פרצות ואתי שפיר. וממילא מוכן דגם מה שכתב הגרמ"פ במכתבו מד' שבט שכתב לאסור ח"ל ומצינו כה"ג שחששו חכמינו מהא דלא עשו עירובי חצירות דפת בירושלים וכמה גזירות טובא ע"כ ולפי הנ"ל אין ראיה מירושלים ואדרבה ראיה להיפך דכיון שעשו עירובין בירושלים הכ"נ מותר בברוקלין וגוא יארק.

העיר רבתי עם פ' א' אות ב' תני מבקש אתה לידע כמה אוכלסין הוו בירושלים מן כהניא את ידע כו' הה"ד (מ"א ח') ויבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף והניגן פר קרב בעשרים וארבעה ואיל באחד עשר הדא דאת אמר בבנין הראשון ע"כ. והנה לכ"ב אלף בקר לפי המספר כ"ד כהנים לבקר היה המספר כהנים לבקר חמש מאות אלף ועשרים ושמונה, ולצאן ק"ב אלף י"א לכל איל יעלה מיליאן ושלוש מאות ועשרים אלף ס"ה 1,848 000 כהנים לבד שהקריבו קרבנות ולא נכלל בעלי מומין וחולים חקנים וקטנים ונשים ועבדים הרבה מאד וכל זה היה גם לכד מיישראלים כחול הים הרבה מאד, ואין לומר דגזמא קתני שהרי מבואר בקרא סכום הקרבנות האלו גם מה שהביא שם הדא דאמר בבנין הראשון אבל בבנין השני פעם אחת בקש אגריננס המלך כו' הפרישו שש מאות אלף וזוגת כליות עיין פסחים ס"ד והוא לכר"ע לאו גזמא ואפ"ה עירבו בירושלים כמבואר בתוס' וכל הפוסקים.

עוד נלפענ"ד להביא ראייה דאפילו ברה"ר נמי איכא מצוה לערב מהא דעירובין ס"ז ע"ב ההוא ינוקא דאישתפך חמימיה אמר להו רבה נייתי ליה חמימי מגו ביתאי א"ל אבוי והא לא ערבינן א"ל נסמך אשיתוף א"ל הא לא שתפינן נימא ליה לנכרי ליתי ליה כו' ופי' התוס' גיטין דף ח' ד"ה אע"ג, דליתי מתוך ביתי דרך כרמלית ומיהו בהלכות גדולות פירש דליתי מתוך ביתי דרך רה"ר ע"ש והנה כגמרא עירובין שם א"ל רבה בר רב חנן לאבוי מבואה דאית ביה תרי גברי רבכי כרבנן לא ליהו ביה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי נייעבד מר לאו אורחיה אנא טרידא בנירסאי אינהו לא משגחי ע"ש ומבואר דרבה בר רב חנן שהקשה לאבוי אהא עובדא הקשה ליה דאמר ליה אבוי לרבה לא ערבינן ולא שתפינן ואי נימא דרה"ר גמור לא מערבינן לעולם א"כ מה מיבעיא ליה לרבה בר רב חנן לאבוי תרי גברי רבכי הרי כיון שהיה שם רה"ר דאורייתא לא מצי לערב גם אבוי מה שהשיב נאי נעביד מר טרוד כו' אמאי לא השיב ליה בפשיטות רה"ר א"א לערבו גם רבה דאמר נייתי ליה חמימי מגו ביתאי דהיה ס"ל שעירבו האך עלתה על דעתו שעירבו כיון שאמר להביא דרך רה"ר והא רה"ר א"א לערב בו וא"כ ע"כ מוכרח דמערבין אפילו רה"ר דאורייתא, וגם התוס' דפליגי אפירוש הבה"ג לא פליגי על עצם הדין דמערבין רה"ר ח"פ.

עוד נראה ראייה ממעשה רב עירובין מ"ד ע"ב הנהו בני גינא דאעילו מויא במחיצה של בני אדם נגרינהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו מדעת הנהו זיקא דהוה שדיין בריסתקא דמחזא בהדי דאתא רבא מפרקי' אנלינזו ניהליה לשבתא אחריתי בעי עיילינהו ואסר להו דהוה ליה לכרעת ע"ש ופירש"י דאעילו מים מרה"ר לרה"י ריסתקא רחוב העיר רה"ר והיה גרוד דשומעי הדרשה

באין אחריו נטלן שמש והביאן בתוך מחיצות הבאין ע"כ הנה מבואר דרה"ר גמור נמי אם עושין תיקון מחיצות מותר לטלטל בו ואפילו מחיצות לשעה וע"י נני אדם מותר לטלטל אלא שיהיה שלא לדעת.

סימן כב

בקושית התו"ט והגרמ"פ למה לא עירבו בירושלים

נתיב כא

אלא דראיתי קדוש אחד מדבר כק"ז בתו"ט עירובין פ"י מ"ט ד"ה שהיה בירושלים שעמד בדברי הרע"ב שם שכתב דהוי כרמלית, וע"ז כתב לאו כרמלית אלא כדין כרמלית שאסור לטלטל הימנו לרה"י ומרה"י לה דהוי עיר של רבים שאסור לערב כולה וכמ"ש הרמב"ם לפי שהיא עיר של רבים וכו' ורש"י שפירש דמערבין כולה אלא שלא עירבו היינו לפי פירושו בפ"ה דמפרש עיר של רבים דרבים בוקעים ואם דלתותיה נעולות מערבין כולה ודוחק לומר שאבו היתה ירושלים יכולה לערב כולה שלא עירבו כולה ולהרמב"ם ניחא דאינה יכולה להתערב כולה ובסוף פ"ה דפסחים נמי משמע הכי דתנן יצתה כת ראשונה וישבה לה בהר הבית לפי שלא היו יכולין להוליד פסחיהן בשבת כדפירש רש"י בעצמו ואמאי לא עירבו מע"ש כדי שיוכלו להוליד אלא ודאי שא"א לערב כולה ומפני כן אפשר שלא עירבו כלל כדי שלא יבואו להוליד אפילו במקום שאינו מעורב כלל ע"ש.

הנה דהתו"ט כבר הקשה בקושית הגרמ"פ שליט"א ומונה יצא לפרש וליישב שיטת הרמב"ם ז"ל והקשה אישית רש"י אבל פשוט ליה דרש"י ס"ל דהיו יכולין לערב את ירושלים וכדעת הפוסקים הראשונים דירושלים היתה מעורבת לדעת רש"י או עכ"פ יכולין לערב בה. אלא דבאמת גם על התו"ט פלא שלא זכר השר מדברי התוס' פסחים וב"מ הנ"ל שכבר תי' קושיתו אמאי לא עירבו לפי שהיה אחר שפרצו פרצות. ושגם התוס' ורוב הראשונים ס"ל דירושלים היתה מעורבת. וגדולה מזו דגם להרמב"ם היה מותר לטלטל בירושלים וכ"כ להדיא המאירי ז"ל עירובין ו' ע"ב שכתב ח"ל, יש למקצת גאונים שיטה אחרת בזה לומר שאין רה"ר מותרת בשום ענין ואף בדלתות נעולות כו' והם מפרשים כשמועת ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר הא מ"מ בדלתות נעולות אינו רה"ר גמורה אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תיקון חכמים והרי היא ככרמלית

והנה כבר כתבתי לעיל דאין לאסור ככה"ג ואין לנו לגזור גזירות חדשות, מ"מ ראה ה' בעניי והראוני מן השמים דכרי רש"י סוטה מ"א ע"א אמה שאמרו בנמרא והשאר תפלה כו' מכאן ואילך כל אחד ואחד מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא כו וכל כך למה כדי להראות חזותו לרכים ופירש"י מכאן ואילך לאחר שגמר כה"ג לקרוא פרשה בברכותיה כל אחד מן הציבור מביא ס"ת מביתו לעזרה דקסבר וכו' אי נמי ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ומערבין את כולה ע"כ. הנה מפרש שיטת רש"י דהיו מערבין בירושלים ומערבין את כולה ולכן היו מביאים ס"ת מביתם ביוהכ"פ, וכ"כ המאירי שם בדף ל"ט כרש"י, שהיו מערבין, וכ"כ עוד בעירובין דף כ"ב ע"א ד"ה רבנן וביומא פירש"י (דף ע') שמערב יו"כ הביאו וכבר תמה המהרש"א שם דלמ"ל למימר כך ולא כמו שכתב בסוטה הג"ל ועיין רש"ש שם, ובאמת כי המאירי יומא דף ע' שם פירש דיש מפרשים אותו לדעת האומרים שאין עירוב והוצאה ליוהכ"פ ואין צריך לכך שירושלים דלתותיה נעולות בלילה ושמא היו מערבין את כולה בעירוב אחד, או שמא מבערב היו מביאין אותו לביה"כ עכ"ל. עכ"פ מבואר מהמאירי ורש"י ז"ל דירושלים היו יכולים לערב דאל"כ היל"ל דאין מערבין, וגם המהרש"א שתמה על רש"י והרש"ש כולם יחד הודו דאפשר לערב ולא חלקו בזה כלל, ועיין ערוך לגר יבמות ל"ד, ושו"ת נוב"י שנשאל ג"כ על זה מבבל תשובה מאהבה (י' תשובה מאהבה ח"א אוח מס' י"ט עד ס' כ"ב) למה שינה רש"י את טעמו מסוטה ליומא. גם רבינו הרא"ש עירובין ו' כתב דאמר רבה בר רב הונא אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה וכו' אבל השתא דנעולות כלילה הו"ל כחצר של רבים שמערבין את כולה ואין מבואותיה צריכין תיקון עכ"ל. וגם רבינו יהונתן עירובין דף ו' בד"ה כיצד מערבין כתב ז"ל, וירושלים נמי מערכא כיון דלתותיה נעולות בלילה ואע"פ שכל זמן שלא עירבה הוי ככרמלית וכו' עיי"ש. וכן כתבו התוס' להדיא ב"מ דף נ"ג ע"ב ד"ה דנפול מחיצות ז"ל, פירוש רוב מחיצות כו' כדאמרינן ריש פרק אלו דברים (פסחים ס"ז ע"א) דההיא שמעתתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו כה פרצות לכך לא היו יכולין להולך סכיניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר ר' יוחנן (עירובין דף כ"ב) ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר עיי"ש. ועיין תוס' עירובין כ"ו ע"א ד"ה מערב דמשמע דאפילו ה' בעיר ס' רבוא היו יכולין לערב כל העיר ע"ש.

וז"ל הסמ"ג (מ"ע א' מד"ס) שמה"ת אין קרוי רה"ר וכו' הילכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים רכוא כמו בדגלי מדבר וכן פירש רבינו שלמה במס' עירובין וגרסינן בעירובין (דף ו') אמר רבב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר שלה ופירש שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכון משער לשער ומפולש ויש בה

דריסת ס"ר ורוחב ט"ז אמה ואילמלא שנועלים דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום רה"ר אבל נעילת דלתות משווי' לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא עירבו היו כרמלית ולא מחייבין ע"ש ומבואר דמפרש דלרש"י מערבין את כל ירושלים רק כל זמן שלא עירבו היו כרמלית.

הנה מבואר עכ"פ מפורש דס"ל לרש"י דבירושלים כשהיו דלתותיה נעולות היה מותר לטלטל ע"י עירוב. גם בתום הרשב"א פסחים ס"ו ח"ל, השתאו משמע בשמעתין דשייך איסור רה"ר בירושלים וכן משמע בריש לולב וערבה דף מ"ב דקתני התם מוליכין לולביהן מע"ש בעזרה וקשה מהא דפ"ק דעירובין (דף ו') ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' ומיהו יש לדחות דהכא בשלא עירבו זה עם זה ור"י מתרץ דהכא מיירי לאחר שפרצו פרצות דכי האי גוונא משני מילתא אחריתא בפ"ב דעירובין שם כאן קודם שנפרצו פרצות כאן לאחר שנפרצו בה פרצות ע"ש. גם הריטב"א עירובין ק"א כתב ח"ל והא דקאמרין ירושלים כרמלית הוא לא דייקא בלישנא ונקטיה אשגרת לישנא דרגילין לומר רה"ר וכרמלית דודאי כיון שיש לה דלתות הננעלות הרי היא כחצר גמורה אע"פ שלא עירבו נה מותר לטלטל בכולה כלים ששבתו בה ע"י"ש.

ובספר המאורות לרמב"ש מנרבונה שבת דף ה' ע"א ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל עכשיו שדלתותיה נעולות היא כרמלית וכו' והכי כתב הרי"ף בפ"ק דעירובין אבל רבינו אפרים כתב רלא היו כרמלית אלא כלילה וכו'. וכתב דלא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית הוא מיהו לדעת הרי"ף ז"ל אם עירבו מותרים דכחצר הוא ודעת הרב רבינו דוד ג"ע כדעת הרי"ף. ובספר השלמה למס' שבת דף ה' ע"ב אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל עכשיו שדלתותיה נעולות היא כרמלית לא שנא ביום ל"ש כלילה וכו' ולאפוקי מרבינו אפרים ז"ל דלא היו כרמלית אלא כלילה אבל ביום שאין דלתותיה נעולות ר"ה היא אלא בין ביום ובין כלילה כרמלית היא והני מילי בשלא עירבו וצ"ל אם עירבו מותרין דכחצר היא כך כתב הרב אלפסי ז"ל בפ"ק דעירובין והרב רבינו אפרים חולק עליו דלא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית היא ושם בירדתי את דבריהם ע"כ. הנה מבואר מכל הני ראשונים ז"ל דירושלים דינו כחצר ואם עירבו מותרין לטלטל בו.

איברא דנלפענ"ד פשוט דשלמה המע"ה בשעה שתיקן עירובין בירושלים תיקן שהרי בירושלים מלך ומקום שיפול העץ שם יהוא (קהלת י"א) ובגמרא ע"ז ל"א שם יהוא ס"ד אלא שם יהוא פירותיו והנה בירושלים היו הרבה יותר מששים רבוא ביומן שלמה המלך והגם שלא מצאתי מספר המכוון ממש מ"מ במדרש איכה,

שאינו דומה לדגלי מדבר בדין רה"י, איכרא דלשון רש"י דלעיל מזה שכתב שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו והואיל ודלתותיה ננעלות בלילה מערכין את כולה משמע שהוא רק משום חסרון עירוב וביותר מפורש הוא ברש"י ד"ו שכתב אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערכין את כולה וע"ז שלא עירבו הוי כרמלית ע"ש כדהוכיח התה"ד מרש"י שבת עכ"פ מרש"י של דבור זה שכתב שאינו דומה לדגלי מדבר משמע שהוא כרמלית ולא מהני עירוב וצריך לומר שהם שתי לשונות ברש"י עכ"ל. ומינה יצא להכריח שם דכירושלים לא היה מועיל עירוב ויצא לחלוק על הכלל כולו ולאסור לעשות עירובין בנוא יארק.

ואני יתוש קטן תמה האיד בשביל ריוק קלוש כזה יצא לחדש דבר גדול כזה ולאסור עירובין. ואפילו היתה קושיא גדולה ועצומה וסתירה מפורשת בדברי רש"י אכתי לא היה מקום לחדוש זה שכיון שיש לן דברי רש"י במקום אחד שם"ל דלירושלים נמי הועיל עירוב והתה"ד פסק כאותה שיטה הרי כבר הכריח לן התה"ד שהיה אחרון להני פוסקים והיה גדול הדור אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה כמ"ש בסימן ע"ג שם והגאון שליט"א בעצמו הביאו, ומאחר שהתה"ד פסק דירושלים הו"ל רה"י וידע לפרש דברי רש"י כשיטתו שהרי הביא שם דברי רבינו אפרים ודברי אחד מהגדולים שהיה סובר להחמיר מהא דאמרינן ירושלים כרמלית היתה אף קודם שנפרץ והתה"ד חלק עליו וכתב דנראה דברי המתיר עיקר דרש"י פירש פ"ק דנעילת דלתות הוי משוי ליה לירושלים כחצר שלא עירבו וכל זמן שלא עירבו הוי כרמלית והכי אמרינן פרק שני דירושלים היתה כחצר שלא עירבו בה והא דקאמרינן נמי כרמלית היתה רוצה לומר דין כרמלית דאסור לטלטל בה מדרבנן ולישנא דתלמודא נקט וכו' ותדע דרש"י ס"ל דלאו דוקא כרמלית היא דהא פרק מי שהוציאו גבי הני דברי דאתו למכר כתב דעיר מוקפת חומה או שיש לה מחיצות חשובה רשות היחיד כדיר וסהר וסתמא קאמר וכו' ועוד נראה ראה גמורה דהתוס' והרא"ש ומרדכי בשם ר"י כתבו בפ' הדר ישראל אחד הדר בכרך מוקף חומה שהוא מותר לטלטל בכל העיר הועיל ודלתות נעולות בלילה ומור"ם הוסיף אפילו אין דלתות נעולות בלילה שרי כיון דיש לה מחיצות הוי לה כחצר של רבים דלא פלוג רבנן בין חצר גדולה לקטנה ע"ש והכי נהוג עלמא היתיר פשוט א"כ שמעינן דעיר המוקף מחיצות לאו כרמלית היא אלא כחצירות שלא עירבו וכו' עיי"ש.

הנה מבואר דהתה"ד כבר דן בזה וחלק על הגדול שרצה לאסור ולומר דירושלים כרמלית היה אף קודם שנפרץ וכתב דרש"י לא ס"ל הכי ומה שכתב לשון כרמלית רק משום שגרת לישנא כתב כן ולמה לן לחלוק עליו בלי ראיות, וכ"ש שאפילו נימא דיש סתירה בדברי רש"י הלכה כדברי המיקל בעירוב כיון דהוא מחלוקת

באיסור דרבנן דלכו"ע ליכא כאן איסור דאורייתא דאפילו נימא דכרמלית היתה מ"מ כו"ע מודי דלא היתה רה"ר וא"כ שוב הדרינן לכללא דהלכה כדברי המיקל בעירוב וא"כ אפלו היה לן ראיות דיש סתירות בדברי רש"י וכ"ש דאין כאן סתירה כלל, ואדרבה אני תמה האיך אפשר שדברי רש"י סותרין באותו עמוד ממש דכד"ה ומהדרו ליה אינהו כרמלית כתב וז"ל בתמיה דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלתותיה ננעלות כלילה מערבין את כולה ומיד כד"ה שאחריו, חייבין עליה כתב וז"ל, דעיר של רבים היא שאוכלוסין הרבה באין לה אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות לאו רה"ר שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה כו' והאיך אפשר שרבינו הגדול מאור הגולה סותר עצמו מרישא לסופא בהלכה מפורשת. אבל אמת יורה דרכו דרבינו הגדול רש"י ז"ל גם בסמוך כד"ה ומהדרו ליה דייק בלשונו שכתב וז"ל, בתמיה דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו וכו' והנה שרש"י ז"ל בכיון דייק מתחלה לכתוב שירושלים כולה כרמלית היא ופירש מאי כרמלית שהיא כולה כחצר של רבים וא"כ לא צריך לה כד"ה שאצלו לחזור ולפרש האי כרמלית מה הוא ולכן כתב סתם דעכשיו דדלתותיה ננעלות לאו רה"ר הוא שאינה כדגלי מדבר ולא בא לפרש מה דינה של ירושלים אלא לענין דלא הוה רה"ר שלא להתחייב ומה דינה כבר פירש כד"ה ומהדרו וזה ברור לפענ"ו בדברי רש"י.

סימן כא

בענין הנ"ל ותמיהה מדברי רש"י סוטה ועוד ראשונים זס"ל
ירושלים היתה מעורבת

נתיב כ

עוד הוסיף הגרמ"פ שליט"א וז"ל, וגם הא אף לפירוש ראשון דרש"י שכן סובר התה"ד שבמוקף מחיצות ליכא שום איסור והוא כדן רה"י אף בעיר שס"ד בוקעין בה נמי הא מוכרחין לומר שירושלים עכ"פ היתה אסורה משום שלא עירבו שתמוה טובא מ"ט לא עירבו כדהקשיתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ולכן אולי מכיון שבאין לירושלים מכל המקומות כרגלים וגם בכל שנה חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלא היו מתוקנים במחיצות כמו ירושלים וימלטלו גם שם לפיכך לא עירבו כדי שיהיו אסורים גם בירושלים והעלה דא"כ גם בנוא יארק יש לאסור עיי"ש.

הנה האיר לן המאירי ז"ל אור חדש על דין רה"ר אפילו בעירות גדולות שיש שם דרכים רחבים שש עשרה אמה ומצויים שם ששים רבוא אלא שהדרכים לא נמסרו ליחידים כלומר שהממשלה יש לה רשות על הדרכים לעשות כרצונם כה"ג אין חייבין דהם משום רשות הרבים ואפילו אם הוא משאילן או משכירן להם והם מותרים להשתמש שם מ"מ כיון שביד המלכות והממשלה בידם לשנות הדרכים לפי רצונם כה"ג. לא היו רה"ר וא"כ עלתה לן בס"ד בדיון דידוע בזה"ז דהדרכים כולם הם תחת הממשלה ואין ליחידים רשות עליהם כלל ואדרבה אם נפל אחד ברה"ר שהי' שם איזה מכשול יכול לבקש מהממשלה פיצויים וגם בידם לשנות הדרכים כרצונם וגם לבנותם ולהרסם ולסבבם כפי רצונם ואין שום כת ביר היחידים על הדרכים ואם הולכים ממקום למקום כרוב מקומות צריכים לשלם מהם (טאל בלע"ז) שהוא שכר עבור הדרך פשוט דהו"ל דין דעירות של מלכים שכתב המאירי שאין עליהם דין רה"ר ועיין שו"ת רמ"א סי' קל"ב אות ו' ח"ל וה"ה בעיירות שלנו שכולם הם של מלך וכו' ע"ש הנה כתב ג"כ דכל העיירות שלנו של מלך הם וכיון שכן א"כ פשוט ראין עכשיו בשום עיר בעולם דין רה"ר וזה ראוי גדולה למה שכתבנו בענין שאסור לעבור אלא גדולה מינה.

ומכאן נמי ראוי להשוואל בשו"מ ח"א סי' רנ"א, שרצה לומר דאפילו רק יש רשות לשר העיר על הדרכים לעכב ההילוך או כבר אין לו דין רה"ר והשו"מ כתב דוקא כשכבר עשה חוק שלא לעבור אבל ברשות גרידא לא מהני אבל מדברי המאירי ראוי לרעת השואל דכל שיש לו רשות לשר העיר הרי אין זו כבר רה"ר דרשות השר הוא ולא רשות הרבים ועיין דע"ת סי' שס"ה אות ב' והבאתי דבריהם לעיל נתיב י"ד ולפמ"ש דע"ת סי' שס"ה אות ב' והבאתי דבריהם לעיל נתיב י"ד ולפמ"ש המאירי ז"ל נראה פשוט ומבואר דאפילו רק יש רשות לשר העיר לעכב ההילוך או לבנות ולהרוס כה"ג לא היו רה"ר וזה ברור ופשוט מאד.

שוב הראו לי דבשו"ת בית אפרים סי' כ"ו (דף מ"ט ע"ב ד"ה ובספר דרך אגדה) בא"ד שהעלה ע"פ דעת הריטב"א ח"ל ועל פי זה יש לומר דדוקא דומיא דירושלים דבעת שכבשו וחלקו היו מסורים הדרכים לרבים כדאמרין יהושע אוהב ישראל היה היכא דניחא תשמישתיה מסרה לרבים אבל במדינות אלו שלא היו דרכים אלו מעולם רק המלך נפשו אותה ויעש דרכים אלו ובידו להרוס ולבנות בחפצו באשר דבר מלך שלטון היום עושה כך ולמחר עושה כך ומעולם לא נמסר לרבים ועיין בריב"ש סימן תק"ז טעם היתר קניית רשות מהאדון כי ידוע כי דרך הרבים הוא לעולם לאדון לשנותה כמו שירצה ולתת לבעלי בתים דרך מצד אחר כו' וכתב שטעם זה מספיק להו להוציא מבתי יהודים למבוי כיון שקנו רשות ממי שהדרכים שלו ויכול לסלק בני המבוי מן הדרך ההוא ולתת להם דרך מצד אחר ודברי המ"ז

סי' שצ"א צ"ע ועיין כא"ר, ונקיט מיהא לדינא דבגוונא דידן שהמלך הוא דחידש הדרכים אלו הרחבים י"ו אמה ובידו לעשות מה שלבו חפץ ברצותו מרחיב וברצותו מקצר או לסלק הדרך מן העיר ולתת לרבים דרך מצד אחר א"כ אין בדרך כזה דין רה"ר מדאורייתא ע"ש, נמצא דהב"א כבר המציא סברא זו מדינפשיה ולכאורה ראוי גדולה לדבריו מדברי המאירי הנ"ל. ועכ"פ ממה שאנן קי"ל כהריב"ש וסומכין לקנות רשות משר העיר נראה דנקטינן דהרחובות שייכים להממשלה ממילא לא הוי רה"ר גם בשביל זה וא"כ אית לן עוד טעם להתיר כדידן.

ובאמת כי כבר בשנת תרס"ז יצא לאור ספר עירוב והוצאה להרב סיגעל והביא שהגאון מהרש"ם והגרא"ל האראוויץ מסטאניסלאב והגר"ם מיזליש מפרעמישלאן והגאון ר' משה נחום ירושלמסקי אבד"ק קיעליץ התירו לתקן עירוב בגוא יארק ע"ש וכן עשו דולכה למעשה, והגאון ר' יצחק אלחנן הסכים להגאון ר' יעקב יוסף רב הכולל בגוא יארק להתיר עירוב וסאנט לואיס. כ"כ בקונטרס תקות זכריה להרב זכרי' ראזענפעלד ז"ל. ועיין שו"ת תירוש ויצהר סימן ע"ג שג"כ כתבו בפשיטות דאין דין רה"ר בני".

סימן כ

ירושלים לא היה מועיל עירוב אפילו עם דלתות

נתיב יט

האמנם אכתי פש לן לבאר חזות קשה שראיתי קדוש אחד מדבר ידי"ג הגרמ"פ שליט"א שלאחר שכתב דגם גוא יארק ועירות גדולות אין להם דין רה"ר ז"ל, אך הנה לעומת זה שכתבתי שיש מקום להקל הא איכא שיטת הרשב"א הובא בבה"ט סימן שמ"ה סק"ו דסרטיא ופלטאי הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת מחיצות ודלתות' נעולות וכן איתא בבעה"מ בעירובין כ"ב בשם רבינו אפרים דה"ר לא מיערבא אפילו בדלתות נעולות ויש סוברים שאף שאינו רה"ר הוא עכ"פ כרמלית כדהובא בתה"ד סימן ע"ג ואף שהתה"ד עצמו סובר שהוא רה"י מ"מ יש שיטות האוסרות.

ומשמע שכן סובר רש"י בדף ק"א שכתב לענין ירושלים אבל עכשיו דדלתותיה נעולות לאו רה"ר שאינה כרגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה עיי"ש. ולשון זה משמע שאינו רה"י דהא רק מחמת שאינה דומה לרגלי מדבר הוא הפטור שזה עושה רק שלא יתחייב בדין רה"ר כדאשכחן זה ברה"ר מקורה אבל לא יעשה מה

הוי שתי מחיצות כמין גאם ע"ש ולפי"ז העלה דוקא בשני מחיצות מפולשות זו כנגד זו ס"ל דלא הוי רה"ר משום שמ פולש משני צדדים לרה"ר אבל בשני מחיצות כמין גאם כגון מזרח דרום דודאי אינו מפולש מסוף העולם ועד סופו לא ממזרח למערב ולא מצפון לדרום לא הוי רה"ר ושפיר ס"ל לרבנן דב' מחיצות כאלו דאורייתא ע"ש, ובוה אפשר ליישב קצת גם דברי רבינו הא"ז שפסק בשתי מחיצות הוי מחיצה דאורייתא עיין או"ז עירובין סימן קכ"ט ובהג"א עירובין פ"ב והובאו דבריו בבית אפרים וגם הגר"י שטי"ף ז"ל והגאון מוהרש"ד מווארשא ועיין מג"א סימן שמ"ה סק"א שיש הרבה פוסקים ששתי מחיצות ולחי הוי רה"י דאורייתא ע"ש. ועיין כמה מאחרונים צירפו שיטתו לסניף וגם בעניותנו הראיתי במשנה הלכות ח"ז ולהג"ל יש לדחוק דזה נמי כוונת הא"ז דדוקא בשתי מחיצות כה"ג מתיר רצ"ע.

ויהיה בזה מדויק לשון הא"ז שכתב בהלכות עירובין סימן קס"ד ח"ל: "וכן פי' רבינו שמואל זצ"ל בפרק מי שהוציא אוהו, עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ט"ז אמה ורגלין לערב את כולה כאחת, ונעשית של רבים שרבו אנשים בעיר ובבנותיה שבסביבותיה הרגילים לבוא שם בסחורה עד אשר עלו לששים רבוא כמנין דגלי מדבר, ורה"ר שלה רחב ט"ז אמה אבל אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, מערבין את כולה, הואיל ואין רה"ר גמור, דברה"ר גמור עסקי' דמערבין את כולה, דליכא למיגור אטו רה"ר גמור [דילמא] אתי לערובי דהא שם רה"י עליה, אע"ג דדמי לרה"ר לכל דבריו חוץ מדבר אחד, או שאין רחב ט"ז אמה או אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה ל"ג אטו רה"ר גמור דהא שם רה"י עליה, שהרי מתחילה רשות [היחיד] גמור לכל דבריו ולא הוי דמי כלל לרה"ר משום הכי מערבים את כולה בלי היכר דיורין חוצה להם כו"ו ולפמ"ש אפשר לכון דעת א"ז כדעת רבינו הבי"ש.

עוד למדנו מדברי הא"ז ז"ל דאפילו דומה לרה"ר לכל דבריו חוץ מדבר אחד שאינו דומה לו לדגלי מדבר שוב לא הוי רה"ר וגם לא גרינן אטו רה"ר גמור דהא שם רה"י עליה וזה יסוד גדול להתיר כל עירות גדולות כדעת החו"א ודעימי' ופשוט.

עכ"פ הא נראה מדברי הריטב"א לפי פירוש הבי"ש הנ"ל דבשתי מחיצות עקומות לא הוי רה"ר דאורייתא ואתי שפיר. ולפי"ז בדין נמי כיון דבעירות גדולות כל הרחובות עשויות הכי שהם שתי מחיצות משתי צדדים שהבתים הם מחיצות ומתעקמות כמין גאם שהרי אינם מפולשין כה"ג שוב לא הוי רה"ר דאורייתא בשום מקום ולכאורה זה באמת כעין סברת החו"א ז"ל ונמצא שכבר קדמו בסברא זו מרן הבי"ש לפי פירושו בדעת הריטב"א ז"ל.

ועל אחד עשר אני בא דמקומות אשר צריכים לשלם שכר לעבור הנקרא טאל בלע"ז שמשלמין עבור כל מכונית ומכונית וקודם ששלם סוגרים הדרך מלעבור עד שישלם ואז נפתח כעין דף ומכניסין לו לעבור כה"ג פשוט דלא מקרי רה"ר שהרי במציאות אין מניחין לעבור שם שום מכונית בלי תשלום עבור המכונית ואם לא ישלם לא יעבור ולזה לא צריך לומר דלא מקרי רה"ר כלל וא"כ יצאנו מדין רה"ר כמעט בכל הדרכים גם מטעם זה לכד מהטעם שאין רשות לעבור כנגל לאנשים על הדרכים האלו בכלל גם להמכוניות ליכא רשות לעבור. ומעתה נלפע"ד להוסיף ולחדש ראפילו בעירות אשר הרחובות הגדולים הם מסודרים לעבור רק בדרך אחד ולמשל רחוב 35 מותר לעבור רק לצפון ורחוב 52 רק לדרום וכדומה כה"ג נמי לא הוי רה"ר שהרי אם אחד רוצה לעבור דרך רחוב 53 צפון לדרום אין מניחין אותו וכן להיפוך ברחב שני א"כ לא הוי ניחא תשמישתיה ואין מניחין אותלו לעבור כלל רק בדרך אחד ולא להניח שם כליו כה"ג לפענ"ד פשוט דג"כ לא הוי רה"ר והבן.

ושנים עשר אני יודע דראיתי לרבינו הגדול המאירי ז"ל עירובין ג"ט המשנה החמישית בביאור עיר של יחדי ונעשית של רבים מערבין את כולה דבגמל שאלו היכי דמי של יחיד ונעשית של רבים והיו סבורים לפרש כגון דיסקרתא דריש גלותא שהיתה תחלה שלו וכו' ופי' כגון דיסקרתא דנתואי (ובמאירי גרס דנתן ועאר) ופירשו בה קצת מפרשים שזה בנה עיר לעצמו ולאוצרותיו וכו' ולכסוף נדלדל ומכרם לרבים ונמצאת של רבים וכו' ויש חולקין במכרה כלה ומפרשים שאותו היחיד בנה עיר לעצמו ונתישבו בה רבים ומעלים לו מסים וארנוניות נוחמת הבתים שנמצאת העיר קנין ליחיד ואין לבני העיר קנין גמור בדרכים וסרמיות אלא לדריסת הרגלים רגליהם לכד ואותו היחיד רשאי לבנות בהן כשלו וכגון זו אין חייבים כרה"ר שלה ואפילו נתנם כמחתנה גמורה שלא במס (כלומר שלא צריכים לשלם מס והמציין שם בסוגריים שלמו מס מעה ברמונו לפענ"ד) הואיל ושייר לעצמו הדרכים ואפילו היה שם רחב שש עשרה אמה ואפילו מצויים שם ששים רבוא וכמו שאמרו בפרק שני יהושע אוהב ישראל היה ונתקן להם דרכים וסרמיות כל היכא דלא ניחא תשמישתיה מסרה ליחיד אלמא כל שהיא רשות היחיד אעפ"י שיש לרבים קנין בהם לדריסת רגליהם ושיש להם שם דרך מלולה אין חייבים בה משום רה"ר וכענין זה מצינו חצר שהרבים נכנסים בו ויוצאים בו רשות היחיד לשבת וכל שכן אם הדרכים שלו והוא משאילן או משכיון ונמצאו עכשיו עירות של מלכים שאין בהם חיוב רשות הרבים גמורה והדרכים מתקבלין ונראין האוהבים וכו' ע"ש.

הנוסעות צריכות לעמוד לפני אור אדום ואז הו"ל מחיצה אפילו בשעת נסיעתם נמי הו"ל מחיצה דלא גרע ממחיצת בנ"א שאפילו בשעת הילוך הו"ל מחיצה וכ"ש באהל זרוק ע"ג קרקע שהוא אהל ממש וכמ"ש בזה במשנה הלכות (ח"ג סי' קכ"ד) וגדולה מזו כתב בשו"ת בנין עולם סימן י"ג דהא שנחלקו באהל זרוק אי הוה אהל לא נחלקו אלא לענין טומאה אבל לענין מחיצה לא נחלקו ע"ש וא"כ כה"ג איכא עוד היתר אחד שהמכוניות הו"ל מחיצות בכל העיר וזוק כי יש להאריך בזה.

ולמנצה על השמינית, דיש לן שיטת הערך השלחן או"ח סימן שמ"ה סי"ז ס"כ שהעלה דרה"ר לא היו רק בשאין בעיר רק דה"ר אחד לשני צדדי העיר מזרח ומערב או דרום וצפון וכשמו כן הוא שכל אנשי המקום השוכנים בהעיר הזאת פונים לשם ולא למקום אחר כמו שהיה במדבר שהיה המחנה עשוי מבואות מבואות ובתוך המבואות היו הרבה חצרות וככל חצר הרבה בתים והיו המבואות מוקפים מג' רוחות רק באמצע העיר היה מרטיא גדולה שכל מבואות פתוחות לה ומפולשות משני צדדים וכל מי שהיה צריך לילך לעיר אחרת בהכרח שהיה יוצא דרך מרטיא זו ומקום אחר לא היה לו וכן פלטיא וכו' ע"ש אבל אם העיר אינה עשויה מבואות מבואות אלא כל הרוחות מפולשים לד' רוחות העולם ומי שדר ברחוב זה יצא לעיר אחרת דרך רחוב זה וכן ברחוב אחרת אין מקום שנקרא עליו דה"ר מפני שאין שם מקום שכולם מתקבצים שם. ולפ"י העלה דאצלנו ליכא לא מרטיא ולא פלטיא שבכל עיר יש שוק וחגיגות וגם דרך מ"מ כיון שיש גם מקומות אחרים של מסחר נמצא דאין לעירות דידן לא מרטיא ולא פלטיא עיי"ש. ומדברי האהל מועד דרך י"ג נ"ב לכאורה ראה גדולה לדבריו.

ותשעה מי יודע דאפילו להפוסקים החולקים על רש"י מודים על כל פנים דבני דרך מופקר לכל שכל אחד עושה בו והולך בו כרצונו בלי שום עיכוב בין על ההילוך ובין על התשמיש וכמ"ש הריטב"א עירובין כ"ב ד"ה מפני שאינם כדגלי מדבר, דמעלות ומורדות לא מסרם יהושע לרבים כיון דלא ניחא תשמישתיה כדאמרינן גבי שבילי בית גלגל וא"כ אינם דומים לדגלי מדבר שהיו מסורים הדרכים לרבים ע"ש דבעי נמי שיהא ניחא תשמישתיה וכל שלא ניחא תשמישתיה לא היו דה"ר אלא כרמלית ובר"ה שם ר"ה בבור ס"ד כתב כיון שיש שם בור אפילו הוה הדרך רחב הרבה אי אפשר דליהוי ניחא תשמישתיה כי בני אדם מתרחקים ונשמרים משפת הבור ועיין שו"ת בית אפרים דף מ"ו ד"ה ונפלאתי דאף על החולקים על רש"י בעי דרך מופקר לכל וכו' ומ"מ לא אמר ר"י אלא בירושלים וכיוצא בה דבקעי בהם רבים להדיא בהדרך מלולא שם לרבים להשתמש לעבור שם תמיד כו' עיי"ש.

ובן כתב מפורש המשכנ"י ז"ל (ס' ק"כ דף ק"ו ע"ב) ז"ל אמנם העיקר נזה הוא דעת הריטב"א מ"ש בדברי רש"י ז"ל שהקשה בשם ר"ת על רש"י דהיכי משכחת עיר של רבים שיתיישבו בה מתחלה ס"ר כאחד וכתב הוא ז"ל שאין כוונת רש"י שיתיישבו ס"ר כאחד דאף ירושלים בשלוחה לא היו בה ס"ר אנשים כאחד תמיד רק כוונתו שהיתה מופקרת ומעבר לס"ר אנשים כגון ירושלים שהיתה רוכלת העמים ובאו לתוכה אנשים מאפסי ארץ והיה רה"ר שלה מעבר לס"ר ומופקרת להם ואף שאין באין בתוכה כאחד כיון שמוכנת ומופקרת להם היא רה"ר ונו" ע"ש דבריו כי הם נכונים מאד בדעת רש"י ז"ל שאין צריך רק רשות לרבים וכיון שמופקרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים בה וכו' ע"ש.

הנה לן דעת הריטב"א ז"ל דרה"ר צריך להיות מופקר למעבר לכל הבאים מאפסי ארץ ושנה ושלש שהעיקר שהרה"ר יהי' מופקר וניתן למעבר לכל בעי עולם כמ"ש רוכלת העמים ובאו לתוכה אנשים מאפסי ארץ והי' הרה"ר מופקרת להם והמשכנ"י סיים כי דבריו המה נכונים מאד בשיטת רש"י ז"ל שאין צריך רק רשות לרבים וכיון שמופקרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים בה ולפי' פשוט דהדרכים שלנו אינם רה"ר שאינם מופקרים לבאי עולם ואפי' לא לבאי העירות במדינה זו אלא בשכר ובאופנים מוגבלים וכ"ש לא לכל באי עולם מאפסי ארץ בלי הגבלות וזה פשוט מאד דכ"ש דלפ"ז אין לנו רה"ר בדרכים. ולפי' ברה"ר דידן לא מיבעיא דלא ניהא תשמישיתה שהרי אין אנשים משתמשים בה כלל ואסורים להשתמש בה בשום דבר ולהעמיד חפציו ברה"ר וכל המשתמש ברה"ר בחפציו ורוצה להניחם שם ענוש יענש לפי חק המלכות ומיד יבואו ויטלו אותו משם וגם ההילוך ברגליו אסור בו עפ"י חק המלכות אלא אפילו הילוך המכוניות נמי אין בידו לעשות כרצונו ולעמוד באמצע הדרך ולהשתמש שם כרצונו אלא העומד באמצע הרחוב ענוש יענש ואין לו רשות ברחוב הזה אלא לעבור דרך שם גם זה במרוצה לפי הוראתם ואם הולך לאט יותר יעבירוהו משם וא"כ פשוט דהאי תשמיש לאו תשמיש איקרי והאי רה"ר לא הוה הפקר לכל. וכ"ש הוא מכור שכתב דריטב"א ז"ל דלא הוי ניהא תשמישיתה כי בני אדם מתרחקין ונשמרים משפת נור כ"ש שאין רשות השתמשות כלל וכלל וק"ו הוא מהתם לענין תשמיש וגם לענין שנשמרים מהמכוניות באמצע הדרך שלא יהרגו ושם אסורים לעבור ודרך שם כה"ג לכו"ע לא הוי רה"ר, כיון דלא ניהא תשמישיתה.

והעשירי יהיה קודש לפי"מ דהקשו התום' עירובין כ"ב ד"ה דילמא ותימא דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר וכו' ותמה מן בשו"ת בית שערים (או"ח סימן קל"ב) והוא פלא דזה הוי רק שתי מחיצות ורבנן ס"ל שתי מחיצות לאו דאורייתא, ותי' לפמ"ש הריטב"א שם דמחתנא דגדר וסולמא דצור

האמנם לעצם הקושיא דמנ"ל דרגלי מדבר היו מפולשין משער לשער נראה ראייה מדברי מדרש רבה (במדבר ב') סדר הדגלים מחנה יהודה חונים קדמה מזרחה ומחנה ראובן תימנה ומחנה אפרים ימנה ומחנה דן צפונה והיה סדר נסיעתם כסדר חנייתם ארבע דגלים לארבע פינות העולם כזה ובמדרש שם (כ"ט) ז"ל וכן אתה מוצא כשאמר הקב"ה למשה שישרה ישראל דגלים א"ל השרה אותם לכל רוח רחוק אלפים אמה שנאמר מנגד סביב לאהל מועד יחנו מהו מנגד א"ר יצחק מרחיק מיל שהם אלפים אמה וכו' עיי"ש. הנה מבואר דחניית המחנות היה רחוק מאהל מועד אלפים אמה וכיון דהמחנות היו מרוחקים זה מזה ממילא היה המקום הזה מפולש בין מחנה למחנה וא"כ הרי מבואר דרגלי מדבר היו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה וכדעת רבותינו הראשונים.

ונראה חזק שהוסיף הרשב"א והעגלות דלכאורה לפי זה הי' המרחק הרבה יותר ממ"ז אמה וא"כ אי בעינן כרגלי מדבר לא יהא רה"ר עד שתהא ארכעת אלפים אמה או אלפים אמה עכ"פ כשיעור בין אהל מועד להמחנות ולזה הוסיף הרשב"א כרגלי המדבר והעגלות דרה"ר ילפינן מהעגלות שהתם הלכו והם עשו הרה"ר ולא השטח של אלפים שהתם לא בקעו בו הרבים אלא במקום העגלות וק"ל עכ"פ מפורש דרגלי מדבר היו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ושפיר מיושבים דברי רבותינו הראשונים אשר מימיהם אנו שותים ומוכרחים מן הכתובים ודכרי חז"ל.

ומה שרייק מלשון הגר"א ס"ק ט"ו שלא ציין לרש"י דף ו' אלא לרש"י נ"ט ד"ה ואין לה אלא פרנה אחד ולא מפולשת היא אלמא שמפרש הגר"א שא"צ שיהיו השערים מכוונים אלא שיהיו שני פתחים כדי שתהיה מפולשת אבל אף באינם מכוונים הוא רה"ר עכ"ל ולפענ"ד כיון דהני ראשונים פי' דברי רש"י דבעי מכוונים וכן מבואר ברש"י דף ו' ע"ב להדיא באבולי דמחזא וכ"כ הרא"ש והרשב"א ועוד ודאי דזהו דעת רש"י וא"כ למה נאמר דהגר"א ז"ל חולק אבל הני ראשונים ומפרש ברש"י אחרת ויהיו דבריו סתומים מדף ו' ולכן לפענ"ד דגם הגר"א לא פליג כזה אשאר ראשונים ומפולשת הכונה היינו מכוון ומפולש וכדעת שאר פוסקים ולכן י"ל פשוט דמה שכתבו התוס' דף כ"ב דירושלים היתה מפולשת מד' צדדים וחייבין משום רה"ר לעומד באמצע הפילוש הוא אליבא דרבנן ואליבא דהלכתא דקיי"ל כותיהו אלא דס"ל להתוס' כשאר פוסקים דבעינן מפולש ומכוון דומה דרגלי מדבר. וממילא גם מה שכתב במכתבו מד' שכמ דעיר של רבים שאוכלסין הרבה היא כרמלית אף דלתותיה נעולות ואין לערבה ואין לנו מנהג דלא כשיטה זו דאף דהא מה שתיקנו עירובין אף בעיירות גדולות הוא מפני שהעירות גדולות לא היו בהם ס"ר ואף לא קרוב לזה כידוע וכמפורש כן בכמה מקומות ע"כ.

ולפי מה שהבאנו עדות הני פוסקים ידוע הדיפוך דאף בעירות גדולות שהיו בהם ס"ר עירבו כולם כאשר מעיד לן מכתב הגרש"ד מווארשא שהיה מרובה נאוכלסין קרוב לג"פ מס"ר וגם הדברי מלכיאל מעיד כן וגם מכתב הגר"ע והחזו"א מעיד הדיפוך וגם ידוע שכעיר וויען היה עירוב וגם בעירות בלאנדאן וכדו' היה עירוב. והיה שם יותר מס"ר כמבואר כאינציקלאפערדיע וא"כ מבואר המציאות והידוע הדיפוך ממה שכתב הגאון שליט"א וממילא יש לן כבר מנהג לערכ גם בעיר שיש בה ס"ר.

סימן יט

רחובות עיר גדולות המלאות במכוניות (קארס) נעשים מחיצות מאליהן

נתיב יח

ועד השביעית אני כא בדבר חדש, דידוע דרחובות עירות גדולות כגוא יארק וברוקלין הם מלאים מכוניות קארז בלע"ז על הרחובות וכשעות הנקראים "ראש אאורס" ממש הרחובות מלאים מהם אשר א"א לעבור בשום צד ובכל הרחובות מלאים מהם א"כ לכאורה המכוניות עצמם הם מחיצות ואנן קיי"ל דמחיצות הנעשית מאליהם או מחיצה הנעשית כשבת הרי זו מחיצה ועיין רמב"ם פמ"ז מהל' שבת הכ"ב ועיין שו"ע או"ח סימן שס"ב במחיצה הנעשית מבני אדם ועיין עירובין מ"ב ע"א אמר שמואל שבת בבקעה והקיפוהו אינו יהודי מחיצה כשנת מהלך אלפים אמה ועיין רמב"ם פב"ז מהל' שבת הי"ד מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוקף מחיצה כשבת יש לו להלך כל אותו המחיצה והוא שלא תהא יתר על אלפים אמה וכתב ה"ה סוגיא דעוכדא דרב חמא בר חנילאי דיצא חוץ לתחום וס"ל להרמב"ם דהך מחיצה של בני"א לא היתה אלא כתוך אלפים אמה ע"ש הטעם משום דהו"ל מחיצה שאינו עשויה לנחת.

והנהגה לכל השיטות והדעות כדין מחיצה דבעי לשם דירה וכיוצא בזה הנהגה כל זה הוא רק היבט דבעי מחיצה להתיר אבל פשוט דכל שהוא מחיצה בכל אופן שהוא הרי זה מוציא מדי דה"ר דכל שיש שם מחיצה הרי אין זה דה"ר וא"כ לפי"ז ככל הני עיירות גדולות שיש שם כהיום קארס הרכה עד שהם מעצמם נעשים מחיצות וכפרט כי ידוע שעל רוב ישנם מכוניות על צד הרחוב שעומדות שם וכן המכוניות

ומפולש משער לשער ע"ש. גם בהנהגות מרדכי כתב רחבות שלה מפולשות משער לשער, ועיין ספר המאורות לר"מ בר"ש המעילי מגרכונה שבת דף ו' ע"א ובספר השלמה שם. גם ברבינו ירוחם פסק כן וכן נראה דעת הרא"ה והר"ן ובירושלמי אסרטיא ופלטיא ומדבר ומבואות המפולשין משמע גמי קצת דבעי מפולשין דוקא וכן פסק הטור אור"ח סימן שמ"ה והמחבר ס"ז שם ז"ל ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער וכתב עליו המג"א סק"ח שם על לשון המפולשין משער לשער פירוש שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עיי"ש.

ובשורת ישועות מלכו נראה דס"ל דלכו"ע בעי מפולש ובשורת דברי מלכיאל ח"ד סימן ג' בסופו כתב ח"ל ע"ד מ"ש בחיבורי ח"ג בהשמטה לסימן י"ח שאם יש מבוי מפולש רחב ט"ז אמה היינו שיהא המבוי מפולש מקצה לקצה אשר באמת אינו מצוי כלל בעיירות גדולות ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאוד ולא חששו למה שיש שם מ"ד כיון שאין שם ר"ה מפולש ע"ש. ועיין ישוע"י כאן שפסק ג"כ הכי והגאון ר' שלמה דוד כהנא מווארשא כתב בשנת תרצ"ד אם בעיירות הגדולות צריכין לחוש לרה"ר דאורייתא או שלא יהא היתר לתקן טלטול רק בדלתות כתב ח"ל לדעתי בעיירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש לעבר לעבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברור. והמשכנות יעקב בתשובה ארוכה להגאון רא"מ קרא תגר על ההיתר הזה ומתמיד להצריך דלתות וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל ולא ראינו מי שחולק ע"ז. ועיין כ"י סימן שמ"ה ומ"א ס"ק ה' שפירשו דמפולשים היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה ובכ"מ הל' שבת פ"ד ה"א ובעיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעירוגו נהגין מן הדורות שלפנינו בתיקון עירובין וכל לחוש לרה"ר דאורייתא להצריך דלתות, וגם גוף הדין של השו"ע דר"ה בעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים נ"י דעת הא"י דאפילו רה"ר גמור ניתרת בצוה"פ דלא קיי"ל כר"י ועיין בספר מנח"פ שהארך בזה עכ"ל. ועיין ערה"ש סימן שמ"ה סט"ו.

הנה מבואר מדברי הפוסקים הראשונים ומוסכם מרבתינו הצדיקים האחרונים ז"ל דכל שהמבואות שאינן מפולשות אין כאן רה"ר והוא מוסכם ומקובל ועל היתר זה נהגו בעיירות גדולות כווארשא שהיו בה יותר מכפלים מס"ד וכן שאר עיירות גדולות כמו שהעיד הבעל דברי מלכיאל שע"ז שמכו וערבו אפילו כרכים גדולים מאוד שיש שם ששים רבוא או יותר מזה ואין פוצה פה ומצפצף ח"ו לומר שכולם חללו שבת בעירוב כזה והוא ברור.

ומכאן אני תמה על ידי"ן הגרמ"פ שליט"א בספרו אור"ח סימן ק"מ שהשיב

להרצ"ה לכן לא השיב כלל מדין מפולש דמש"כ הרא"ש והרמב"ן דבעינן שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר תמוה דמגלן שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשין ומלשון רש"י אין ראייה והמג"א סימן שמ"ה סק"ח שפסק דבעינן מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ג"כ מזה מג"ל שיהא השערים מכוונים ומג"ל לחדש כזה בלא ראייה מגמרא והניח הדבר בצע"ג. ואני כתלמיד הדין בקרקע תמה אקרא האיך נדחה הלכה פסוקה מכל הראשונים או עכ"פ רובא דרובא וכוותיהו פסק הטור והמחבר והמג"א אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה וגם אחרוני בעלי התשובות והאיך נדחה ההלכה מפני שאנן לא נדע טעמם ומקור הדברים והלא כבר כתב מרן הח"ס ז"ל על כל קושיא יש תירוץ ואם לנו לא נודע שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשין ואין לן ראייה מגמרא להם היה ידוע והיה להם ראייה מגמרא והלא כמה דיו שפכו ליישב אפילו שיטה דחוויה ויחידאה מרבתינו ראשונים ואפילו אין לן שום מקור לדבריו והגרמ"פ שליט"א גופיה דחק ליישב שיטת רשב"א בעבורה"ק שהוא דעה יחידאה לרוב הפוסקים ואפ"ה רצה לדחוק ולאסור עירובין בשביל דעה זו וא"כ האיך נדחה את כל הראשונים הללו שברור מלולם וכל הפוסקים פסקו כוותיהו מפני קושיא אפילו גדולה עליהם כי כבר קבלנו עלינו דברי השו"ע והפוסקים הבאים אחריהם לפסוק כוותיהו אם לא שיש לן ראיות מוכרחות מגמרא דלא כוותיהו או מגדולי הראשונים שהם לא ראו שזה כמעט לא אפשר וכ"ש שאין לדחות הלכה פסוקה מפני קושיא שאין לה ג"כ ראייה מגמרא שלא היו מפולשים ואם אנן מתמיהין על הראשונים כרש"י ורמב"ן והרא"ש והרשב"א וכו' מג"ל דדגלי מדבר היו מפולשין נתמיה אנן מגלן מגמרא שלא היו מפולשין ואם הם כולם פי' שדגלי מדבר היו מפולשין להם שמעינן שידעו לפרש הגמרא יותר ובפרט שהם מקילין והגאון רוצה להחמיר כבר קי"ל דעל המחמיר להביא ראיה (עיי' משנה ידים פ"ד מ"ג) עליך ראיה ללמד שאתה מחמיר שכל המחמיר עליו ראיה ללמד ועיין שו"ת תשב"ץ ח"א סימן א' וסימן קמ"א ושו"ת חכ"צ סימן קט"ז ותוספתא סנהדרין פז"ה היו שנים כו' וכל המחמיר עליו להביא ראיה, ועיין משנה הלכות ח"ז סימן ל"ב תקנה וחרם קדמונים שקבלו עליהם ועל זרעם לפסוק כשו"ע כמבואר בטור וב"י ושלחנו הטהור עם הכרעת בעל המפה עי"ש באריכות.

ובמג"ח מצוה ל"ב (ל"ט מלאכות אות ד') על דברי הרמב"ם בלאו דמעמר כתב ואף דלא נודע מהדין יצא זה לרבינו אפשר מצא באיזה מקום וכיון שלא נסתרו דבריו מהש"ס לא נוכל לדחות מחמת שאין אנו יודעין מצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. וא"כ כ"ש מה שראו רבותינו בעלי שו"ע והאחרונים והביאו דבריהם להלכה האיך נוכל לחלוק עליהם בלא ראיות ברורות להיפוך ובפרט שכבר נהוג עלמא כדבריהם הלכה למעשה כעדות הגאון הגרש"ד מווארשא ועוד אחרונים וק"ל.

והגרמ"פ האריך הרבה בדבר הגשרים העוברים לברוקלין ולדזשערזי סיטי ופלפל בדין דלתות שאינן ננעלות אי מועילות ודעת התוס' עירובין ס"ב דצריך ננעלות דוקא ומהר"ם מרוטענבורג במדרכי שם פליג וס"ל דאפילו מאן דמצריך נעילה בלילות ה"מ ברה"ר עצמו או במבואות המפולשין אבל לדידן דל"ל רה"ר לא בעי נעילה והוכחו דבריהם בר"מ סימן שם"ד והאריך שם דבגשרים שיש שם ס"ר אפילו הם רק כרמלית מ"מ היו צריכין דלתות אלא דמ"מ למעשה העלה כיון דלפי החשבון אין בכל גשר ס"ר עוברין בכל יום דכשנחלק כל העוברים ושבים על י"ג גשרים שיש במאנהעמען וגם המונעלם לא יהיו ס"ר עוברים באחד מהם וא"כ למאי דנהנינן להקל כהשיטות שמצרכי ס"ר לחשיבות רה"ר יש להתיר בצוה"פ על גשרים עיי"ש. והנה ודאי צדקו כזה דברי הגאון שליט"א דליכא ס"ר על הגשרים אלא שאני כמוסיף על דבריו לא דליכא ס"ר אלא ליכא עוברים כלל דהרי על הגשרים אסור לעבור כלל רגלי רק במכונות מותר לעבור וכבר ביארנו בס"ד דהמכונות אינם מצטרפות והאנשים שהם יושבים במכונות הם ברה"י גמור ואינם מצטרפים כלל ואפילו בגשרים שיש מקום מיוחד לעבור רגלי הרי המקום הזה נפרד ומובדל במחיצה מהגשר ואין שם רוחב מ"ז אמה ואין שום תנאי מתנאי רשות הרבים.

עב"פ מבואר דגם בעירות גדולות כגוא יארק וברוקלין וכיוצא בהם או פאריז הגם שיש שם ששים רבוא מ"מ לא הוי רה"ר משום שמוקפים וכן בשאר עירות גדולות כאלו. וזה אליבא דכר"ע כלמר אפילו לדעת המחמרים בשו"ע כדעה ראשונה דששים רבוא לאו דוקא כל שיש רוחב מ"ז אמה ומפולש מיהו הכא לא הוה רה"ר משום מחיצות ו"כ מאד ומוסכם.

סימן יח

רחובות שאינן מפולשות זה כנגד זה לא הוי רה"ר דאורייתא

נתיב יז

וששירת נלפענ"ד דמה שכתב מרן החזון איש דבעינן רחובות מפולשות נראה לכאורה שהוא שיטת מוסכמת בפוסקים הראשונים ואחרונים, דרש"י שבת ו' ע"א כתב ומבואות של עיר רחבים מ"ז אמה המפולשין משני ראשיהן לפלמיא (ס"א לסרמיא) וכ"כ עוד עירובין דף ו' ע"א ד"ה ר"ה ח"ל ר"ה משמע רחב שש עשרה

אמה ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה (או) שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר הגה הוסיף כזה שיהא מפולש ומכוון וביותר ביאר זה שם דף ו' ע"ב ד"ה אבולי דמחזא ו"ל שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו בה ששים רבוא הגה ביאר לן רש"י ז"ל דר"ה בעיני מפולש ומכוונים זה כנגד זה. וכן משמע לכאורה מרמב"ם פ"ד משבת ה"א שכתב איזהו ר"ה מדברות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשים להם. וביותר מבואר בעבוה"ק להרשב"א ש"ג ח"ל וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם כדגלי המדבר והעגלות ע"כ. והנה דייק שהמבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה כדגלי מדבר אלא שהוסיף והעגלות וכן ס"ל עוד בעירובין כ"ב.

והרמב"ן ז"ל עירובין דף כ"ב כתב דר"ה שחייבין עליה משום רה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה הרי דבעי נמי דוקא מכוונים זה כנגד זה, והרא"ש עירובין דף ו' ז"ל ורה"ר פירש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה וכו' או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר הגה פירש"ג כ"ב דבעי מפולש משער לשער ושיהא דומה פלושו לדגלי מדבר ושזה הוא שימת רש"י ז"ל ובספר אהל מועד הקדמון דרך ו' ג' נתיב ב' כתב ח"ל ואיזהו רה"ר וכן מבואות של עיר המפולשים ורחבים ט"ז אמה ופתחיהן מכוונים זו כנגד זו דינן כרה"ר והוא שאין דלתותיהן ננעלות כלילה מבואות שהן רחבים ט"ז אמה אע"פ שמקצתן מתקצרין הרי הן רה"ר לדעת רבותינו כעלי התוספות וכן הדין מבואות המפולשות לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין כרחבו ט"ז אמה הרי הן רה"ר גמורה היה ארכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר, מקום מקורה אינו רה"ר שאינו דומה לדגלי מדבר ע"כ. הגה הוסיף לן ביאור בדברי דמבואות המפולשות דוקא לארכן ואם מפולשות לרוחב רה"ר אינו רה"ר כלל ושאינו דומה לדגלי מדבר, וכ"כ ג"כ הרישב"א עירובין ו' וכ"כ.

והסמ"ג מ"ע א' מד"ס כתב ח"ל, הלכך אין חשוכ רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים רבוא כדגלי מדבר, והמאירי ריש עירובין ועוד ככמה מקומות כתב ורה"ר הוא דרך שיש ברחבה ט"ז אמה ומפולש משני ראשיו עד דיוכל אדם לעבור ביושר בלי עיכוב והראב"י שבת סימן ר"א ח"ל ואיזהו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשים זו היא רה"ר גמורה פ"י מפולשות משער לשער כל האורך כדגלי מדבר ע"כ וכ"כ הרוקח סימן קע"ה והא"ז עירובין סימן קס"ד והר"א ממוין בהג"מ פ"ז דשבת. ובסה"ת סימן רל"ט ח"ל ושנא לדין דל"ל רה"ר גמורה מפולש משער לשער ברחב שש עשרה אמה וכו' וכ"כ מהר"ם מרטענברג סימן ל"א דאין לן רה"ר כזה"ז דבעי ס"ד

מחיצה לענין שבת וזה פשוט וברור מאוד וא"כ יש לך עוד היתר שלישי אליבא דכו"ע דכה"ג ליתן לך רה"ר. אלא דהרווחנו כזה עוד דאפילו להמחמירין כדעה ראשונה בשו"ע דלא בעינן ששים רבוא אלא כל שרחב ט"ז אמה ומפולש מקרי רה"ר ומיהו פשוט לדרידהו נמי בעינן עכ"פ בני אדם בוקעין בו כלי עיבוב אלא דלא בעי ששים רבוא וא"כ ביון דכעירות כהיום יש עיבוב להעוברין ואסורין לעבור בזמנים ידועים לכו"ע לא הוה רה"ר.

סימן יז

בענין מחיצות הים שנבנו למחיצה לכ"ע מהני

נתיב טז

וחמישית אוסיף עליו, דבגמ' עירובין ב"ב ע"א א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עליה משם רה"ר יתיב רב דימי ואמרה לה להא שמעתתא אל אביי לרב דימי מ"ט אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא בכל נמי מקיף לה פרת מהך גיסא ודיגלת מהאי גיסא דכולא עלמא נמי מקיף אוקיינוס דילמא מעלות ומורדות קאמרת וכו' וכתבו התוס' ד"ה דילמא ודוקא בא"י אבל בחו"ל חייב ואליבא דר"י אבל אליבא דרבנן אפילו בחו"ל פטור ותימה דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סולמא דצור בו' ובכל נמי דמקיף לה דיגלת וכו' ות"י דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה כולי האי ואפילו רבנן מודי דאתי רבים ומבטלי מחיצה עיי"ש. ונחלקו הפוסקים בעירות שהוקפו ע"י נהר אי הוה מחיצה דכיון דנעשו בידי שמים וכבר הארכתיו כזה במקום אחר.

והנה פשוט דאפילו להפוסקים בדעת התוס' דנהרות לא הוי מחיצה מ"מ זה דוקא בנהרות דהמחיצה שלהם הם כמו שנבראו בששת ימי בראשית אבל אם בנו מחיצה בידי אדם סביב הנהר מעל פני המים ולמעלה עד הקרקע שלמעלה שבני אדם בוקעים שם ומחיצה זו גבוהה עשרה או פשוט דלכו"ע מחיצה כשרה היא ומחיצות אלו רגילות כהיום לעשות כדי שלא ישפכו המים ולא יעברו על גדותם. גם במקום שהנהר נעשה בידי אדם כגון יאורות שהמשיכו אותם מנהר גדול סביב העיר כרי שיהיה להם מים נמי ביון שהמחיצות נעשו ע"י אדם מהני מחיצה כזו לכו"ע ח"פ אם יש בגובהה עשרה טפחים. ולפום זה מקרי מוקף לדירה (ויש שם"ל דאפילו במחיצה העשויה בידי שמים מ"מ אין זה שוב אלא מדרבנן דמדאורייתא

הזה מחיצה), ומה"ט התיר מרן הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל גאב"ד ווילנא לעשות עירובין בעיר פאריז אשר לדעתו היא רה"ר גמורה מה"ת שהרי יש בה ששים רבוא בוקעים בה כמ"ש מעכ"ג במכתבו משנת תרח"ץ לכבוד הרה"ג מוה"ר אלי" מונק שליט"א ורק שיעשו צוה"פ על הגשרים עיי"ש.

גם ידי"ג הגאון הגדול מוהר"ם פיינשטיין שליט"א באגרות משה א"ח סי' קל"ט כ' בדבר מחיצה שנבנה ע"ג המים ח"ל, ובדבר מאנהעטען, הנה המחיצה שנבנה משטח המים עד הקרקע שלמעלה שגבוהה יותר מעשרה טפחים שמקפת כל העיר ודאי היא מחיצה גמורה וגם נעשית לדירה שהרי היה המקום נמוך ומשופע והגביהו ועשאוהו חזק בהבנין ומקום ישר כדי שיוכלו לילך ולטייל שם וליישב שם על איצטבאות שקבעו שם ולהביא לשם את הילדים הקטנים ליישנם שם שזהו עניני דירה ממש ולכן הוא מוקף לדירה ממש כל המחיצה שמשטח המים עד הקרקע ואף אם יש איזה מקומות שלא נעשה המחיצה לזה מ"מ בהרבה מקומות נעשה לזה ממילא מתרת כל ההיקף. ואף אם כל מחיצה זו לא היתה נעשית לדירה הא בחלק גדול נבנתה מחיצה של גבוה עשרה טפחים למעלה וזהו רק לדירה. ואף שהיא מחיצה ע"ג מחיצה שאין מועיל לעשותה מוקף לדירה הא מפורש בעירובין דף כ"ה ומודה רב ששת שאם עשה מחיצה על תל שהועיל מ"ט הואיל ובאוויר מחיצות העליונות הוא דר ומה שאמר אב"י בדף כ"ד גם מחיצה אגודא דנהרא אין עושין מחיצה ע"ג מחיצה הא אוקמא התום' שהיה שם תל גבוה עשר מן השביל או שהיה זה מעבר הנהר שלא היה רחב יותר מעשר והיו שם גידודין גבוהים עשרה ומצד השביל היה נמוך ע"ש אך א"צ לזה כי גם מחיצה שעד הקרקע היא נעשית לדירה כדלעיל, עכ"ל.

הנה מבואר מדברי הגאון שליט"א דפשיטא ליה ג"כ דעירות המוקפות במים ונעשו מעל המים מחיצות בידי אדם מועיל לכו"ע והו"ל מחיצה גמורה ועשה העיר רה"י אפילו יש שם ששים רבוא, ופשוט דאפילו ליכא מחיצות אלו אלא מג' רוחות ג"כ עושה רה"י דמה"ת ג' מחיצות סגי אפילו לרבנן דר"י כמבואר בגמרא עירובין דף ו' ע"ב ובתום' שם ד"ה והאמר רבה ובש"ע או"ח עיין סימן שמ"ה. וגם במכתב מהגאון מוהר"ח עוזר גרודזינסקי (אגב שכתב פסקו רק אחר שהסכימו לזה הוא והגאון מרן ההו"א ז"ל וכמ"ש שם להדיא ח"ל, באתי בדברים בענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו מניח על העירובין הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעיהו קרליץ שליט"א בבני ברק ואת אשר החלטנו אודיע למעכ"ת עכ"ל). עכ"פ מבואר דעירות אפילו גדולות עד למדי כל שיש להם מחיצות מקיפות על יד המים הו"ל רה"י ומותר לערב בהם. והגם שישנם גשרים הרבה בעירות כאלו כתבו על זה שהעצה היעוצה למעשה לתקן את הגשרים בצורת בפתח ויכולים לסמוך על חוטי המעלעגראף שעשויים כהלכה ואינם מן הצד עיי"ש.

בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח שאל מהנוב"י רבנמ' לא משמע לחלק בין מחיצה ביד"א למחיצה ביד"ש ובסי' קי"ב שם הביא תשו' הנוב"י ז"ל שכל הפוסקים לא ס"ל כהתוס' בזה, ועיין שו"ת ב"א סי' כ"ו דלרבנן דר"י לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא ע"ש והביא בדעת סי' שם"ג סעי' ל"ו ובמנחה חדשה סי' פ"א ד"ה והנה כדן הר מקיף העיר ודו"ק.

סימן טז

סימן של רמזור אור אדום המעכב מלעבור האם מקרי מחיצה

נתיב טו

דרביעי בקודש, דזה יותר מחמש ועשרים שנין שמעתי ממו"ר הגה"ק מרן מקלויזענבורג שליט"א דליכא רה"ר בעיירות גדולות כגוא יארק היות כי בכל רחוב העמידו מטעם המלכות אור אדום (רעד לייטס בלע"ז) ובכל פעם שהאור משתנה חייב לעמוד ואסור לעבור לשום מכונה או בנ"א וכשישתנה לירוק (גרין לייט) אז מותר לעבור וזה הוא ממש ככל פינה ופינה ואפילו כרחובות שאין שם אור יש שם סטאפף סיין בלע"ז, שלט לעצור שצריך לעמוד ואח"כ לעבור או שיראה מהרחוב השני ועכ"פ מוכרח הוא לעמוד עפ"י דינא דמלכותא אפילו הוא כבר הגיע שמה וא"כ אין זה רה"ר דרה"ר לא הוה אלא היכא דרבים בוקעים בו מבלי מניעה ועיכוב: והרי אפילו רק רגע אחת במעל"ע אם דלתות ננעלות כבר יצא מדין רה"ר הגבו שכל יום ליכא עיכוב אלא רגע אחת בלילה ולדעת רוב הפוסקים אפילו אין ננעלות אלא ראיות לנעול שוב לא הוי רה"ר א"כ כ"ש שבכאן ככל שני או שלשה רגעים מפסיקין את כל העוברין כמציאות ואין מניחין אותן לעבור עד שישתנה האור כה"ג לכו"ע יצא מדין רה"ר.

וקצת נראה לכאר יותר ולהביא סמוכין לדבר מדברי התוס' סוכה דף ד' ע"ג הובאו הדברים בסמוך נתיב י"ד דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות בפועל מדין מחיצות אלא כל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין דין רה"ר וכמ"ש האב"נ א"ח סימן רס"ז אות ה' להדיא דאע"פ שלא היו דלתות נעולות אלא שעפ"י החק של המדינה אסור לעבור שם בלילה מקרי מחיצה ולא הוי לו דין רה"ר עוד ויש ראייה לככרא זאת בהקדם מה שכ' בפענח הוא פ' יתרו וברוקח סימן קע"ז שהקשו שאך חזרו בני ישראל במ"ת י"ב מיל דלכו"ע כשבת נתנה תורה הא תחומין ד"ב מיל דאורייתא נינהו ות"י דענני כבוד הקיפום והוי כמחיצות ועיין א"ד

א"ח סימן שצ"ז סק"א שהביא דברי הרוקח הג"ל ובשו"ת מוהר"ם ב"ב החדשות סימן ש"צ כתב ז"ל אשר שאלת לכו"ד בשבת נתנה תורה הא"ך חזרו לאחוריהם יב"מ ואע"ג דעגנים של עכשיו אינן נחשבין כממש כיון שהקיפין הקב"ה להזג בפני האומות כו' שמשון ב"ר אברהם עכ"ל. ובצל"ח (בספרו דורש לציון דרוש י"ג) לא הרגיש בדברי הרוקח הג"ל וכבר ציין הגמהרש"ם כן בדעת סי' שם"ג סעי' ל"ו. עכ"פ מבואר מדברי הרוקח והרשב"א דהגם דכל ד' מחיצות שבדי"ש אע"ו: דרכים בוקעים בהם אפ"ה יש להם דין רה"י וכתב המהרש"ם דכראי הם לסמוך עליהם בשעה"ד והוא בתשובה שגשלתה לנוא יארק וגרפם ע"י ספר עירוב והוצאה מהרב יהושע סיגעל ע"ש. עכ"פ נראה דהעיקר בזה כל שיש עיכוב לעבור בכל שעה יהיה מאיזה טעם שיהיה הרי אין בוקעין בו ולא הוי רה"ר. וכיון דהאי חשמל אודים הוא בכל רחובות העיר וכמה פעמים ביום ואפילו בשעה לרגעים תבחננו שנמצא לערך רבע זמן של יום א"א לעבור דרך שם, והרי בדלתות כתבו המפרשים דאפילו רק לרגע אחד ביום נעולות סני וכ"ש כאן.

עוד יש ליתן טעם שנית לדבר לפמ"ש הגרע"א מהדורא תניינא סימן ב' לענין תחומין למעלה מי' במי נהר הנקראשין שעמוקים י"ט דכיון דהרבה בנ"א מתפחדים ללכת ע"ג הקרח מקרי לא ניחא תשמישתיה ול"ד לעמוד גבוה י' ורחב ד' (עירובין מ"ג) דיש תחומין דארעא סמיכתא. הוא וניחא תשמישתיה להלך עליה עיי"ש ובשו"ת כנסת יחזקאל סימן ב' כתב ג"כ דכלא ניחא תשמישתיה לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא אפילו עשויה ביד"ש משום דבעינן דומיא דדגלי מדבר ובחת"ס בתשובה (או"ח סי' פ"ט ד"ה שוב היום) כתב דלא חיישינן שמא יבא לטלטל בנהר קרוש דלא ניחא תשמישתיה כמ"ש מוהר"ש אמילין בכנס"י דכיון דבנ"א יראים ללכת על הקרח שלא יתמוטטו עדיף הוא מהא דעירובין ו' דאיכא גידודי פירש"י שנשתייר מן הכותל ביסוד ג' או ד' טפחים גובה ע"פ כל הפרצה שאין נוז לעבור בה עיי"ש. מבואר דכל דלא ניחא תשמישתיה או שלא ניחא ליה ההילוך כגון ללכת על הקרח שירא שלא יתמוטט מקרי לא ניחא תשמישתיה א"כ כ"ש בדין שאסור הילוך לגמרי ואסור לעבור מקרי לא ניחא תשמישתיה ובפרט כי ירא שמא יהרג ולא שמא יתמוטט אלא ירא לנפשו לגמרי כה"ג לכו"ע לא מקרי ניחא תשמישתיה ועיין לעיל נתיב י"ב ותצרף לכאן משם ומכאן לשם.

איברא דלפי"ז אפילו העוברים ושבים בתגל על הצד הנקרא סייד וואק בלע"ז אפילו היה הסייד וואק רחב ט"ז והיו ס"ר בוקעין בו נמי לא היו מצטרפין העוברים ושויין ולא היה רה"ר שהרי גם התם יש הפסק שאסור לעבור מצד לצד עד שישתנה האור החשמלי לירוק ונמצא יש כאן מחיצה המפסקת שעפ"י חוק המדינה אסור לעבור שם ולענין שבת כה"ג הו"ל מחיצה דכל שמונע רבים הו"ל

מי' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות מג"ט כשרה והקשו התוס' שם ד"ה פחות דכפ"ק דשבת גבי בית שאין תוכו עשרה וחקק בו כדי להשלימו לעשרה אמאי לא מחלק כה"ג אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים ות' ויש לומר דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך עכ"ל. ומבואר מדברי התוס' דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא כל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין רה"ר והביאור לזה פשוט דרה"ר לא הוה אלא היכא דרבים בוקעים בו בלי מניעה ועיכוב וכמ"ש הראשונים ז"ל אבל היכי דאיכא מניעה כה"ג שוב לא ה"ל רה"ר וכיון דהעיקר הוא המניעה ולא מחיצות א"כ כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רשות הרבים.

והנה כבר הבאתי בספרי הג"ל דברחובות כהיום בעירות גדולות אשר באמצע הרחוב עוברים המכונניות אסור לבני אדם לעבור ברגלים והוא נגד חק המדינה ואפילו אם אחד עובר הרי הוא עובר נגד החק והשוטר יש בידו להענישו כלומר ליתן לו טיקעט ולהביאו לשופט ע"ז וכבר היו כמה פעמים שעשו כן. וא"כ עפ"י חק המלכות אסור לעבור ברגלים באמצע הדרך ולא הוי שם רה"ר שהרי המכונניות לא מצטרפים דהו"ל רה"י וכמ"ש לעיל והו"ל רה"י מהלכת והולכי רגל נמי לא מצטרפי דלהולכי רגל ליכא רשות לילך בו וא"כ פשוט דכה"ג כיון דליכא רשות להלך לא מקרי רה"ר וליכא ס"ר בוקעים בו. אמנם היות כי ראיתי מפקקים בסברא זו ולא נתנו טעם לדבריהם והרי מדברי התוס' מפורש כדבריני, וראה ה' בעניי והאיר עיני ומצאתי בשו"ת אבני נזר סימן רס"ז אות ה' שהביא דברי התוס' סוכה הג"ל וכתב לענין דלתות נעולות בלילה ח"ל, ואפילו לא היו שום דלתות רק שכך החק שבליילה אין רשאים לעבור לא היה עליו תורת רשות הרבים וביאר זה בדברי הרשב"א ז"ל. וכ"כ עוד שם באות ב' ח"ל, אמש"כ השואל דיש לאסור שווקים שיש בהם קיבוץ לרבים עפ"י סברת הרשב"א בעבודה"ק דפלטיא לא מהני דלתות נעולות בלילה להחשב רה"י וכתב ח"ל, ואומר אני אפילו לפי פירושו אין מקום להחמיר רק אם לפי דת המדינה יש רשות לרבים להתאסף בכל זמן ואפילו בלילות וכמו שם שלא מקרי סרטיא רק אם מסור לרבים לעבור כל שעה אפילו בלילות כן בפלטיא לא נקרא רשות הרבים רק אם מסור לרבים כל שעה להתאסף לסחורה ע"כ.

מבואר בס"ד דאפילו היכא דליכא שום דלתות רק שאם עפ"י חק המדינה אסור לעבור שם אפילו רק בלילה לא הוה רה"ר אפילו ביום א"כ כ"ש דכאן לעולם אסור לעבור בין ביום ובין בלילה והוא מדין המלכות ודאי דכה"ג לא מקרי רה"ר שהרי אסור לעבור שם וכמ"ש התוס' ז"ל דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות אלא למנוע

רגל רכים וכל שמונע רגל רבים הו"ל כמחיצה לענין שלא יהיה רה"ר וזה ברור בס"ד. וא"כ כוה"ז דבכל עירות אסור לעבור ברגל באמצע הדרך עפ"י חוק בשביל זה מקרי מחיצה למנוע רגל רכים ולא הוה רה"ר. ובאמת כן מבואר דבקעה כימות החמה רה"י לשבת ורה"ר לטומאה כימות הגשמים רה"י לכאן ולכאן (שבת ו' ע"ב), ועיין רש"י כימות הגשמים שהיא זרועה אין אדם נכנס לה. וכיון שגן נמצא דבאמצע הדרך ליכא רה"ר כלל וליכא למיחשב העוברין רק מן השני צודדין ואז כבר ליכא ס"ר בוקעין בו מצד אחד ומשני הצדדין אינו מצטרף כיון דברמלית שבאמצע הדרך מפסיק בין השני הצדדין וגם ליכא מ"ז אמות מצד אחד וא"כ שפיר ליכא דין רה"ר בכל עירות גדולות.

שוב מצאתי בשו"מ ח"א סי' רנ"א שנשאל אהא דמבואר בש"ע א"ח סי' שס"ה ס"כ והוא דלא בקעי בו רבים ופרש"י והג"א הובא בב"י ומג"א שם דהיינו מקום מטונף או למקום מקולקל בפתחים ומיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מצוי שם אבל עם כ"ז אין עוברין בו רבים כגון שהוא מן הצד וכן במקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל ח"ל דלא מיבעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית לי' גדודי שאינו נוח לעבור בה ומכ"ש בזה דשר העיר אינו מניח לעבור ונקט פורא וליתבי ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד קצת ואין רבים עוברים שם ג"כ לא מקרי בקעי בה רבים כו' ומ"ש המופלג מהא דאמרו מחיצה שהגדיים בוקעין בו ולא קאמר דבמקום שאינו נמצא גדיים יהי מחיצה וע"כ כיון דיכולין לבקוע אם הי' שם גדיים לא מקרי מחיצה וה"ה כאן ותו' השו"מ דל"ד דשם כל שיכולין להפסיק ולבקוע מחיצה לא מקרי שמחיצה הוא שא"י להפסיק אבל רה"ר לא מקרי רק במקום שיכולין ודרך לעבור כנלפענ"ד ברור עכ"ל ע"ש.

ומבואר מדברי הגאון בעל שו"מ ז"ל דפשיטא ליה דבכל היכי דשר העיר אינו מניח לעבור שם לא מקרי פרצה אלא הוי ליה דין מחיצה וכן ראיתי להגאון מהרש"ם בדע"ת סי' שס"ה אות ב' שהביא דברי ב"ש סי' מ"ח דס"ל דאם המניעה היא ע"י השר שהוא מונע מליךך שם לא מהני לבטל בקיעת רכים, והקשה עליו והסכים עם השו"מ דאם המניעה ע"י השר מהני וא"כ אית לן הני תלתא סבי השו"מ והגמארש"ם ואב"ג כללו ס"ל דמניעת ההילוך ע"י השר מקרי מניעה ומקרי מחיצה וראי' ברורה לרברינו בס"ד דבוה"ז דמהחוק המלכות שלא לעבור ברשות הרכים כוה"ג לא הוי רה"ר ופשוט מאד.

ובעיקר דברי התוס' אי מחיצה בידי שמים הוי מחיצה או אתי רכים וממנלי לה

שנפרץ במקומות אין זה עושה רה"ר ו"ל מרן החזו"א (סימן מ"ג אות ה') נראה דכל שיש ג' מחיצות של עומד מרובה על הפרוץ לא אמרינן תו דאתו רבים ומכמלי מחיצתא דג' מחיצות של עומד עדיף משם ד' מחיצות ולא מצינו חילוק בין ג' מחיצות לד' מחיצות לענין דאורייתא ולפי"ז בצורה הזאת (ע"ש בתבנית הצורות שהוא כרחובתינו) לא תמצא רה"ר אף בחצות רחבות מ"ז אמה וס"ר בוקעין בהם ומה"ת אין כל פרצה אוסרת כל שעומד וכו' ע"ש. ובאות ז' כתב ו"ל, ויצא לנו מזה דבזמ"ז כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י וכיון שכן הן ניתרות בצוה"פ ובמ"ב סימן שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא בוקעין כל שהיא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים ולהאמור היתר מחזור ומרווח לכרכים שלנו עכ"ל"ק.

הנה העלה לן מרן החזו"א ז"ל דבר חדש ואמיתי דכל העירות שלנו הבגויות באופן שרחוב אחד נכנס בחבירו והדרך באמצע א"כ כיון דהבתים משני הצדדים הם המחיצות ומשני הצדדים האחרים הם ג"כ מחיצות ע"ש. א"כ בדין כנוא יארק פשוט דלא זאת אלא שגם המבואות אינם מפולשות שהרי מגיעות אל המים או שבאמצע הם מתעקמות ולא הוי מפולשות א"כ לדעת מרן החזו"א ז"ל ל"ל רה"ר לכו"ע וידוע דמרן החזו"א ז"ל פוסק מובהק בדורו היה שאם היו מכניסו בכף מאזנים היה מכריע בפסקו וא"כ דא היתר השני דאין לן בזה"ז רה"ר בכל עירות.

וכן מצאתי בשו"ת הגר"י שטייף סי' ס"ח דעירות גדולות כולם מוקפות חומה הם ע"י הבתים שבנויים סביב העיר והם כולם נבנו לשם דירה וכולם הם עומד מרובה על הפרוץ ושם הו"ל רה"י מה"ת והוא ע"ד מרן החזו"א ז"ל וגדולה מיניה, ובפסקי תוס' מגילה (אות י"ד) ו"ל אין נוהרין בהוצאת יו"ט משום דכרכין שלנו מוקפים חומה, ובתים, ודינן ככרמלית ואין רחבים מ"ז אמה. תוס' ד"ה לא חיישינן שמא יעבידו דף ד' ע"ב עכ"ל. ובפמ"ג כמש"ז א"ח סי' שם"ג סק"ח ו"ל והנה עיירות שלנו שאין מוקפין חומה שיש פרצות בין בית לבית הם אינם כמילואם עפ"י הרוב רק פרצה יותר מעשר א"כ אי אפשר בפס ד' רק בצוה"פ כבסעף ב' ע"ש ופרצה שהיא בעשר א"צ תיקון כלל הואיל שהיא פרוצה במילואה ע"כ הובא בדע"ת שם. הנה כבר הביאו קמאי חידוש דהחזו"א ז"ל ופשיטא להו כן.

ובאמת כי דא לאו חרתא וכבר העלה כן בשו"ת הב"ח החדשות בסופו והוא תשובה להגאון בעל ב"א וכתב באריכות ואנן חושבין היקף הבתים והחצרות המסבבין העיר כהיקף חומה הגם דלענין ערכין במשנה ערכין פ"ט מ"ו לא חשיב היקף בתים כהיקף חומה מ"מ לענין עירובין שאני דלא בעינן רק היקף חומה

לסתום סביב העיר ולהברילה מרה"ר והיקף בתים סוגר יותר הרבה מהיקף חומה דהוי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמבואר בשו"ת ח"ס ע"ש באריוכת וא"כ כל העירות דידן הגדולות שהשוקים בנויות באופן שהבתים הם בנויות ומחוברות זה אצל זה הו"ל חומה גמורה ורק בין רחוב לרחוב איכא פירצה שאפשר לעבור דרך שם והו"ל לכ"ע עומד מרובה על הפרוץ ואם אין השוקים מפולשות אלא מתעקמות נמצא דעל העיקום נעשה מחיצה גמורה וזה ברור מאוד.

וא"י לחמוה דא"כ בטלה דין רה"ר בזמן הזה שהרי גם בזמנים שלפנינו כתבו הפוסקים בסתם שאין לן דין רה"ר אלא שבזמנם היה בדוחק מטעם שלא היה ששים רבוא בוקעין בו ובזמנינו הוא אליבא דכו"ע וכעין זה נביא אי"ה בסמוך בשם מרן הגר"י שטייף ז"ל וכתב בפשיטות דעירות שלנו ומאנהעמען וברוקלין בכלל אין עליהם דין רה"ר מה"ת משום שהעיר מסוכנת במחיצות של בתים והבנינים הם מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשות ע"י אדם ואין רבים מבטלין אותן המחיצות והיא גדולה מהחזו"א ז"ל שהרי באמת העיר מוקפת בבתים מד' רוחותיה אלא שיש קצת פרוצות בין חומה לחומה כלומר הרחובות אבל הרי פשוט דהעומד מרובה על הפרוץ והו"ל מדאורייתא מחיצה מעליא.

ז"ל החכ"צ בשו"ת שלו סימן ל"ז שכתב השואל ועכשיו קשה בעיני יורר אך יתכן שארץ רחבת ידים ויש עלה כמה סרטינות ופלטיות בתוכה דדרסי בה רבים ואילו ס' רבוא בלא עיכוב כלל תיחשב לרה"י בכת גוד אסיק לחודיה בלא מחיצות כלל וא"כ רק וא"כ רק הוא בטל תורת רה"ר מינה עכ"ל השואל. והשיב החכ"צ תשובה, ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה בכך ואילו היתה אנגלמרי' מוקפת מחיצות כל סביבה או ישר בעיניך במול רה"ר ממנה ולא יקשה לך על סרטיאות ופלטיות שבתוכה.

סימן טו

בענין כל שמונע רגל רבים מלעבור מהני משום מחיצה בשבת

נתיב יד

לערב ולתקן עירובין וכמנהג בכל תפוצות ישראל נראה מה דלקמן בעירות גדולות כהיום כנזא יארק וכיוצא בו שיש בה ס"ר אס יש להם היתר בתיקון עירובין או אין להם שום היתר. והגלפגענ"ד דבעירות גדולות בזה"ו ליכא רה"ר דאורייתא בשום מקום אפילו יש שם יותר מס"ר ואפרש שיחתי. הגה כבר הארכתי בספר משנה הלכות חלק ו' סימן פ"ז פ"ח וחלק ז' סימן ס' ס"א ס"ב דהמכוניות (קארס בלע"ו) אינם נכללים בכלל ששים רבוא בוקעים שהרי המכונה כשהיא לעצמה היא רשות היחיד והיושב בה כיושב בבית וכבר הארכנו בס"ד דיושב בבית אינו מצטרף לס"ר א"כ הכ"נ היושב במכונית אינו מצטרף לששים רבוא מהאי טעמא גופיה דבעינן ששים רבוא בוקעין בה או מצויין ברה"ר עכ"פ וכמ"ש התוס' דבעינן דריסת ס' בוא ודריסה היינו הילוך וכלשון השו"ע ס"ר עוברין בו בכל יום וגם מקושיית ר"ת דעגלות היו תחתיהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא אכתי הרי אפשר היו יושבין על העגלות אבל כיון דהעגלות הם רה"י אינם מצטרפין. וכן כתב הגמרה"ש לענין רכבת דאינו רה"ר כיון שכתובו הוי רשות היחיד.

והמאירי ריש עירובין כתב ורה"ר הוא דרך שיש ברחבה ט"ז אמה ומפולש משני ראשיו עד שיוכל אדם לעבור ביושר בלא עיכוב בו וכן הצריכו בו גדולי הרבנים שיהא בו דריסת הרגל לששים רבוא ולא שיהא בו ששים רבוא לעבור שום ביחד אלא שיהא דרך מצוי לששים רבוא ורגילים לעבור שם עכ"ל. והרי שדייק שיהא דרך מצוי ורגילים לעבור שם. והרמב"ן ז"ל (עירובין מ"ג ע"א ד"ה ומעתה) במי שהלך בספינה כתב ח"ל, ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו שהרי הלך הספינה אינו קרוי הילוך כלל, ותמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רשות היחיד היא גבוה עשרה ורתבה ארבעה וכדאיתא בפרק הזורק ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות איהו מינה נייה וספינה הוא דקמסניא חצר מהלכת היא ולא אדם מהלך כלל עכ"ל. הגה מבואר דספינה לא הוי אלא חצר מהלכת כיון דהוי לי רה"י והכ"נ מכונית (קאר בלע"ו) דהוא הוא שהיא חצר מהלכת והוא יושב ברשות היחיד וכל היושב ברשות היחיד לא מצטרף להיות מס"ר בוקעין ברה"ר חוה פשוט מאד. ועיין ב"מ ט' ע"ב אלא מעתה הוי מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה הרי נמי דחצר מהלכת היא ולא קני, א"ל ספינה מינה נייהא ומיא הוא דקא ממטי לה, ומשמע אפילו חצר המהלכת לא הוי, וא"כ בהני קארס (בלע"ו) נמי אפשר דאפילו חצר מהלכת לא הוי דהקאר מינה נייהא ורק הגלגלים הוא דקא ממטי לה, ועיין תוס' ד"ה ספינה. ועכ"פ לא הוה יותר מחצר המהלכת דלאו בכלל הילוך הוא לכו"ע.

ובשו"ת ישועות מלכו להגאון מהר"י מקוטנא סימן כ"ו כתב להרב מחיראב ע"ד מסילת הברזל שהולך מעיר לעיר שרצה לומר שיהיה ר"ה מכח ס"ר ח"ל, ידידי

תחילה צריך אני להודיע כי הדרך ודאי לא מקרי רה"ר מאתר שהאנשים יושבים בתוך עגלות מסובבים בד' דפנות ותקרה ופשוט שזה רה"י גמורה ואפילו כרמלית לא מקרי עיי"ש. וכ"כ עוד שנית בסימן כ"ז ח"ל, והנה עיקר דברי במכתבי והקדום היה כי הדרך ההולך עליו מסילת הברזל אע"פ שנוסעין עליו כמה אנשים לא מקרי רה"ר יען כי האנשים הנוסעים על מסילת הברזל המה מוקפים בעגלות שיש להם ד' מחיצות ומקורה שהיא רה"י גמור לכל הפוסקים לכן ע"י נסיעת האנשים האלו ל"מ רה"ר וכו' עיי"ש. ולא זכר אשר ג"כ מדברי הרמב"ן דמבואר כדבריו ז"ל. וכ"כ להדיא בשו"ת מהרש"ם ח"א להרב מחיראב הג"ל סימן קס"ב ושזה דעת הב"א.

וראיני ליריד נפשי הגרמ"פ שליט"א בתשובה הנ"ל ענף ו' שהאריך לפלפל בדין ס"ר וכתב ח"ל, ומש"כ להקל מצד שנוסעים במאשינעם שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל עכ"ל. ולפענ"ד לא ידעתי אמאי לא מסתבר כלל ומי יתן והיה מסביר לנו הגאון שליט"א למה אינו מסתבר ולפענ"ד מסתבר ומסתבר וכן הוא מסתבר לגדולים אחרים אמנם מה לן ולסברתינו הלא לפנינו רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שכתב כן להדיא וכמ"ש גם שאר הראשונים ז"ל וכלשון השו"ע דבעי ס"ר בוקעים בכל יום דוקא ובוקעין היינו ברגל ולא במכונית וכמ"ש הבה"ג דריסת ס"ר ועכ"פ הרי מפורש כתב הרמב"ן ז"ל דמכונית הוה רק חצר המהלכת ולא אדם מוהיך כלל ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו והלך מכונית אינו קרוי הלך כלל ח"פ וברור.

אלא דמ"מ הרי אפשר שיעברו ס"ר משני הצדין הנקרא טרעטואר או סייד-וואק בלע"ז והרי התם ישנם ששים רבוא ואז הו"ל רה"ר, ברם גם זה לפענ"ד אינו מפני שכיון שאין רה"ר באמצע א"כ מהצדדין ליכא רה"ר שאין שם ט"ז אמה ולא ששים רבוא בוקעין ח"פ. ועיין בסמוך נתיב ט"ו ותצדף לכאן. וזה היתר הראשון.

סימן יד

בענין דעת החזו"א דכל עירות הו"ל מוקפת מחיצות ע"י הרחובות שאינן מפולשות

נתיב יג

היתר השני, דכבר פסק לן מרן החזו"א ז"ל או"ח סימן ק"ז דכל עירות בזה"ז שרחובותיהן אינן מפולשות הו"ל כעירות מוקפות מחיצות ע"י הרחובות ומה

להם חשבון בכל המקומות מספר האנשים והקארם העוברים בכל מקום האך נחוש אן ונגזור גזירות מה שלא גזרו אבותינו ואדרכה עשו היפוך זה.

שנית שהרי כבר אמרו בגמרא עירובין ג"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה א"כ עשו חוצה לה בעיר חדשה שביהודה ופירש"י רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה א"כ עשה חוצה לה בעיר חדשה הואיל וכתחלה שם רבים עליה ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא תשתכח תורת רה"ר והוא שיוור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא, הרי מבואר דאדרכה שקדו חו"ל לעשות עירובין ולתקן בעירות ועשו היכר מעיר לעיר והשאר מערבין ומשתתפין ויהיו הנשארים מותרין במקומן בשיתוף שעושין לעצמן ודבר זה משום היכר הוא כדי שידעו שהעירוב התיר להם למלטל בעיר זה שרבים בוקעים בו שהרי במקום שנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן אבל אם לא היו צריכין לשייר היה העירוב משתכח והיתה משתכחת תורת רה"ר ע"י שרואין שמטלטלין בעיר כוו הדומה לרה"ר עיין שו"ע או"ח סימן שצ"ב ס"א ובמ"ב ובאחרונים שם ומבואר דאדרכה עיר גדולה שרבים בוקעים בה ונראית ברה"ר ג"כ מצוה לערב בה אלא שצריך לעשות שיוור להיכר ולא נטעה א"כ אך נאמר אן היפוך תקנתן שלא לערב ושזה יהיה היכר לרה"ר.

ועוד בו שלישיה שהרי לפי גזירה זו מאן מפים לן באיזה עיר גדולה לתקן עירוב. ובאיזה שלא לתקן ועד כמה מקרי עיר גדולה והרי בירושלים עיה"ק וכתל אביב. וחיפה תקנו חכמי הדורות עירובין והוה עיר גדולה ואפ"ה לא חששו לחשש זה וגבו הגאון בעצמו שליט"א הסכים לתקן עירוב בקיו גארדענס וגם בפאר ראקאוויי ובמאנסי ועוד כמה מקומות גם כסי-געיש יש עירוב זה שנים רבות וכפי השמועה העירוב נעשה ע"י הרה"ג ר' דוד פיינשטיין שליט"א, ולפי שימתו דכל ברוקלין נחשב לאחד א"כ גם אלו מקומות יש לחוש להם שזה ג"כ בכלל ברוקלין הוא וגבו בווייליאמסבורג יש עירוב בבעדפארד גארדענס בהסכמת הרבנים ע"י צוה"פ ברחובות רחבות ט"ו אמה, וגם לא שמעתי שיפקק בעירוב שיש בא"י לאסרו וא"ב עכ"פ מאן הוא חשוב לברר לן איזה עיר אסור וחיישינן למעות ואיזה לא חיישינן למעות ובמכתבו מט' ניסן לקיו גארדענס כ' שרואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד לתקן עירוב ורק על ניו יארק גופי' לא ה' רצונו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל שלא לתקן ובשאר עירות לא חששו, ובאמת כי גם אני דברתי פה אל פה עם הגאון שליט"א ואמר לי כפה מלא שאין דעתו לאסור רק בנוא יארק גופיה ולא בשאר עירות ואפילו בכארא פארק הסכים עמי שאם רוצים יבולים לערב וע"כ אין בדברים אלו מוכן לאסור מבח גזירה, ועכ"פ מכתב זה אין לו ביאור עם מה שאמר לי בעל פה ומה שכתב במכתביו הקודמים.

ורביעי בקודש נלפענ"ד דהאי חששא כיון שלא ידוע הדבר אלא ע"י ביזור ולא ידעו רובא דאינשי ואתי להתיר תיקון עירובין אפילו בעיירות גדולות אינא ס"ר ואתי לקלקולא מעיקרא ליתא דהרי פשוט דתיקון עירובין לעירות קטנות או גדולות אינו ענין של יחידים ובעלי בתים אלא של רבנים גדולי ישראל ואפילו רבנים צעירים שרוצים לתקן עירובין לעולם מתייעצים עם גדולי ישראל כמו שהיה גם כאן בקיו גארדענס ופארעסטס הילס וגם בפלעטבוש ושאר מקומות שהרבנים מתכוונים לקדש השבת ולתקן עירובין הם מתייעצים עם גדולי ישראל שנכל דור ודור וא"כ אטו איכא חששא לגדולי ישראל שלא ידעו להבחין בין מקום שיש בו ס"ר למקום שאין בו ס"ר והרי קיי"ל דאפילו חשד דבשל רבים ליכא חשדא כמבואר בטור ורמ"א יו"ד סימן קמ"א הביאם המג"א סימן רמ"ד ס"ק ח' ואפילו לשיטת הרי"ף שהשמיטו ועיין ביאור הגר"א שם ובא"ר ותו"ש א"ח שם דבאיסור שבת ובפרט בקיבולת דליכא רק איסור שבות י"ל דגם בשביל רבים איכא חשד ובשור"ת גוב"ת או"ח סימן ק"גב כתב להיפך דלחומר האיסור חששו יותר לחשדא ע"ש מ"מ דבר שנעשה ע"י גדולי ישראל ודאי לא חיישינן וכ"ש למעות ומבואר בכמה מקומות בש"ס דבדבר הנמסר לב"ד לא גזרו ולדוגמא (סוכה מ"ג ע"ב) ערבה נמי נגזור ערבה שלוחי בית דין מייתי לה לולב לכל מסור וכן בהרבה מקומות דדבר המסור לגדולי ישראל ולב"ד לא גזרינן ולא חיישינן וכ"ש למעות כזה שיטעו גדולי ישראל ובאמת כי לכן כתב הגרמ"פ שליט"א שמוזה לא ידעו רובא דרובא אינשי ואתי לקלקולא להתיר לתקן עירובין אפילו בעירות גדולות כלומר רובא דאינשי שלא ידעו אבל כי כן הרי כ"ש דלא חיישינן לזה דרוב אינשי אינן מתקנים העירוב בעירות גדולות וזה לפענ"ד כשגנה שיצאה מפי השליט, ואין לנו לגזור גזירות חדשות בכלל עיין הה"מ פ"ה מהחור"מ וברא"ש פ"ב דשבת סימן ט"ו ושור"ת ריב"ש סימן רמ"א דאין לחדש גזירות אחר התלמוד והגאונים ועיין ב"י א"ח סימן י"ג ומג"א סימן ש"א סקנ"ח וכ"ש כאן דליכא טעם לדבר כלל והוא לבטל מ"ע ודאי דאין לגזור כן ומצוה גמורה היא לתקן עירובין בכל מקום שאפשר וכנ"ל. וכן ראיתי להגרצ"פ ז"ל רבה של ירושלים והגאון ר' אליהו הענקין ז"ל ושאר גדולים שכתבו שאין לחוש לזה כלל.

סימן יג

**בענין עירות גדולות בזה"ז ליכא בהן דה"ר בשום מקום
אפילו יש שם כמה פעמים ס"ר**

נתיב יב

ומאחר שביררנו בעזה"י דבמקום שאין שם ס"ר אפילו הם עירות גדולות מצוה

סימן כג

בשיטת הריטב"א בשם הרמב"ן בשיעור גודל רה"י באורך
ורוחב

נתיב כב

עוד כתב שם הגרמ"פ שליט"א דיש עוד שיטת הריטב"א בשם הרמב"ן שאיכא שיעור בגודל רה"י במשך האורך והרוחב ולפ"מ שפי' המ"ב בו דזה רק במחיצה שלא נעשה בידי אדם ליכא חשש זה אבל הא ברשב"א כרף כ"ב מפורש שיעור לגודל רה"י וא"כ הוא גם מחיצות שנעשו בידי אדם וכן משמע שהריטב"א מפרש כן כרמב"ן ע"ש ולפמ"ש הרי הריטב"א כשלעצמו אדרבה ס"ל דירושלים היתה מעורבת ומותר לשלטל בה. ואדרבה הרי הרשב"א נמי פשיטא ליה דבירושלים היה נעולת דלתותיה מתיר שהרי מקשה לר"י מירושלים ותי' דאליבא דרבנן היה מוקי לה אבל הא פשיטא ליה דבעיר מהני בולה כמו שהיא. ועיין בסמוך מש"כ בשם הגשמי"א בזה.

ומש"כ עוד שם דבעיר גדולה שם' רבוא מצויין בסרטיא ופלטיא שלה שזה לא היה כלל בעירות שביוראפף שעשו התיקונים כמפורש בכל הראשונים והפוסקים אין לנו מנהג להקל בזה וא"כ יש לנו להחמיר ביון שמצינו הרכה ראשונים שאוסרין ויש ראייה גדולה לדבריהם בדלעיל.

ולפענ"ד גם זה נראה דהרי כבר ביררנו דדעת רוב הראשונים שהיו מערבין ירושלים א"כ הרי כבר יש לן מנהג להקל בזה ובר מן דין הרי יש לן פסק מהגאונים מרן בעל חזו"א והגר"ע גרודינסקי שהורו לעשות עירוב בפאריז הגם שהיה שם יותר מס"ד רק מטעם המחיצות ולא חששו כלל לסרטיא ופלטיא שבה א"כ כבר יש לן מנהג גם בזה גם העיר ווארשא, וויען, היו מעורבין. ומה גם שהתה"ד כתב דכן מנהג העולם א"כ אין לן להחמיר בדבר אלא להקל.

שוב הראו לי בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימן ג' וז"ל, ע"ד מ"ש בחיבורי ח"ג בהשמטה לסימן י"ח שאם יש מכוי מפולש רחב ט"ז אמה, היינו שיהא המכוי מפולש מקצה לקצה אשר באמת אינו מצוי כלל בעיירות גדולות ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאד ולא חששו למה שיש שם ס' רבוא כיון שאין שם רה"ד

מפולש כנ"ל וגם כי הם"ר מפוזרים בכל הרחובות ולא יזדמן כלל שילכו כולם בר"ה אחד וכמש"ש עכ"ל. הנה העיד לן הגאון בעל דברי מלכיאל שהמנהג לערב בכרכים גדולים שיש שם ס' רבוא א"כ גם בזה כבר יש לנו מנהג להקל וכמו שהעיד גם הגאון רש"ד כהנא מווארשא דגם שם עירבו בצוה"פ ולא חש אדם מעולם לעשות דלתות. וכרגע ראיתי בשו"ת תירושי ויצהר סימן ע"ג תשובה לנוא יארק וכתב וחתני הגה"מ שמואל האריך להתיר השאסיי בעירנו הולך מווארשא לפעטערבורג שתמצא בו כמה מיליאנים כנ"א ע"ש ומבואר דכבר יש לן מנהג גם בזה להקל ח"פ מאוד. ואי"ה לקמן עוד נשוב לזה.

סימן כד

ישוב לשיטת הרשב"א דבפליטיא לא מהני ליה נעילת דלתות

נתיב כג

ובעיקר דברי הרשב"א בעבוה"ק ברין פלטיא שכתב דלא מהני ליה נעילת דלתות גלפענ"ד לומר דבר חדש בס"ד, דהסמ"ג הל' עירובין כתב ח"ל, מדו"ת אין קרוי רשות הרבים אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר, ופלטיא הם המקומות שחוץ לעיר רחבים מאד שמתקבצין שם ביום השוק וכן בתוך העיר ימצא רה"ר כגון שרחוב שלה רחב שש עשרה אמה שכל דבר שבת אנו למדין ממשכן ועגלות של לויים ברוחב שש עשרה אמה היו הולכין עיי"ש.

והנה העיר לן הסמ"ג ז"ל נקודה יקרה דפלטיא הם המקומות שחוץ לעיר וזה נקרא פלטיא אבל בתוך העיר לא נקרא פלטיא ויש לדון בדבר אם כוונתו שבתוך העיר לעולם לא נקרא פלטיא משום דבעינן דומה למשכן והתם לא היה פלטיא אלא מחוץ למחנה שבמדבר היו יוצאין לקנות מתגרי עכו"ם מחוץ למחנה וזיה שם רה"ר ובמחנה לא היו עושים סחורה כלל ולא היה להם רק המן. או דילמא שבעיר לא נקרא פלטיא כלל וכל מקום שהוא בעיר אפילו הוא רחב י"ו אמה על י"ו אמה הרי זה בכלל העיר ואינו נקרא פלטיא. יהיה אך שיהיה מבואר בדברי הסמ"ג דפלטיא הוא מקום מחוץ לעיר. ולפי"ז י"ל דהרשב"א נמי ס"ל דפלטיא הוא דוקא מחוץ לעיר ולא בתוך העיר וה"פ איזהו רה"ר כל מקום שרחב י"ו אמה על י"ו אמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כשווקים שבמדינות והכוונה שהמקום רחב הוא מחוץ למדינה אלא שמתקבצים שם לעשות כל צרכיהם כשווקים שבמדינות, ולכאורה מוכרח לומר כן שהאי מקום הוא מחוץ

למדינה אלא שעושים הם כל צרכיהם מחוץ למדינה כמו שעושים בשווקים שבמדינות דאל"כ מאי קאמר בשווקים שבמדינות והרי אנן ג"כ במדינה קיימינן ושוקים הם השוק של מסחר, והוא פלטיא אבל לפי מ"ש פשוט דאותו שוק הוא חוץ למדינה אלא שמתקבצים שם ועושים שם צרכיהם בשווקים שבמדינות.

ומה דקאמר ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה וזו היא פלטיא שאמרו כו' נראה ביאור הדברים מאחר שכתב כל מקום שרחב מ"ז אמה על מ"ז אמה ומתקבצים שם בג"א לסחורה ולעשות כל צרכיהם ומטעם זה הוא דהוה ליה רה"ר וס"ד כיון שנועלים דלתות מדינה א"כ שוב לא יוצאים לפלטיא זו ג"כ ומועיל נעילת דלת המדינה גם לפלטיא להוציאה מידי רה"ר כיון דאין יוצאין מעיר זה וקמ"ל הרשב"א כיון דהאי מקום חוץ למדינה ואם לא יבואו רבים ממדינה זו שהדלתות ננעלות יבואו רבים ממדינות אחרות וממקומות אחרים ושפיר הו"ל רה"ר. בקיצור מש"כ אע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה כוונתו דלתות העיר והפלטיא מחוץ לדלתות אלו ולכן אין המחיצות מועילות לפלטיא זו ושפיר מדויק הלשון שמקומות אלו הם כשווקים שבמדינות אלא שהשווקים יש להם היתר ע"י הדלתות והני מקומות אין להם היתר ע"י דלתות המדינה.

ונלפענ"ד דה"ה אם היה עושה דלתות לפלטיא נמי מהני להרשב"א ג"כ דכל מקום שיש שבו ד' מחיצות שלימות רה"י היא ככל מקום שהוא אלא דנעילת דלתות המדינה אין מועיל לפי שהדלתות אילו לאו סביב הפלטיא הם ול"ל דלתות, או יאמר דס"ל דלא מהני דלתות כלל לפלטיא מחוץ לעיר שהרי המחיצות בעינן שנעשו לשם דירה ולכן מחיצות העיר שנעשו לשם דירה ממילא מועילות לכל העיר וגם לשווקים ורחובות שבה אבל מחיצות שנעשו מחוץ לעיר לפלטיא הלא אינם לדירה ולכן שפיר לא מהני אפילו עשה מחיצות גמורות לפלטיא אכל בעיר ודאי מהני לכו"ע ועיין שו"ת אב"ג סימן רע"ג דס"ל דלהרשב"א לא מהני דלתות לפלטיא כלל אלא מטעם אחרניא ע"ש אלא דמדברי המאירי נראה דס"ל דמהני מחיצות גם לפלטיא אמנם כנראה דס"ל דפלטיא בחוץ העיר אבל לפמ"ש הסמ"ג וכנראה דזה הוא דעת הרשב"א א"כ שפיר אינו מועיל כלל וי"ל.

סימן כה

ביאור לשון הרשב"א שכתב דלתי המדינה ולא דלתות העיר

נתיב כד

אופן שני הנלפענ"ד בדיוק לשון הרשב"א שכתב ואעפ"י שדלתי המדינה ננעלות בלילה ולכאורה היל"ל אע"פ שדלתי העיר ננעלות בלילה דהרי אנן על עיר דנין כאן אי מועיל לה היתר ולא על המדינה ולכן היה אפשר לומר דמאחר שפלטאי הוא מחוץ לעיר וכמ"ש ומ"מ במקום שיש מחיצות לכל המדינה אולי יועילו המחיצות להתיר הפלטאי, שהרי להס"ד ס"ל לרבי יוחנן דכל ארץ ישראל מותר למלטל בה וליבא בה רה"ד משום סולמי דצור וכו' ועיין עירובין דף כ"ב והכ"נ נימא דמועיל לפלטאי מה שדלתי המדינה ננעלות וקמ"ל דלא מהני נעילת דלתות המדינה דהני דלתות לא נעשו להתיר הפלטאי ובתוך העיר גם השוקים ניתרות כיון שהדלתות שנעשות לכל העיר ולכן ניתר כל מקום בכל העיר אבל דלתות המדינה לא מועיל להתיר הפלטיאות או משום דלא נעשו בשביל הפלטיא או י"ל דהרשב"א לשיטתיה בעירובין כ"ב שהניח בצ"ע עד כמה יהא שידון רה"י ונחלקו הפוסקים אי בעי עד כדי שיראה המחיצות או לא ולכן תפס ליה לעצמו הרשב"א ז"ל דכל שהמחיצות סביב לעיר כל העיר כולה ניתרת במחיצותיה אבל מחוץ לעיר שנאמר דדלתי המדינה מועילות לכל המדינה להיות רה"י כה"ג לא אמרינן אלא כל עיר ועיר ניתרת במחיצותיה ולא במחיצות המדינה כולה ולפי"ז אתי שפיר מאד לשון הרשב"א ואע"פ שדלתי המדינה ננעלות לא מהני להתיר הפלטאי שהוא מחוץ לעיר אבל שווקים שהם פלטיאות שכתוך העיר ודאי נותרות במחיצת העיר ודלתותיה אפילו דהרשב"א וכשאר פוסקים.

ונראה להביא ראיה מלשון אהל מועד (הקדמון) דרך י"ג נ"ב שער השבת שכתב ז"ל ואזהרו רה"ר סרטיא והיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ופלטאי גדולה חו היא רחבה שמתקבצים שם לסחורה כשווקים שבמדינות ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה וכן מבואות של עיר המפולשים ורחבים י"ו אמה ופתחיהם מכוונים זו כנגד זו דנין כרה"ר והוא שאין דלתותיהן ננעלות בלילה ע"כ והוא לכאורה שיטת הרשב"א הנ"ל כמעט כלשונו אלא ששינה קצת. ויש לדייק דפלטיאות כתב דלתות המדינה ננעלות בלילה וכן כתב שמתקבצים שם לסחורה כשווקים שבמדינות והזכיר לשון מדינה בפלטיאות וכשכתב שוב מבואות כתב מבואות של עיר המפולשים וכו' הרי לא כתב מבואות המדינה המפולשים רק

העיר גם בסרטיא כתב מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ולא כתב ממדינה למדינה הנה ע"כ דיש שינוי בין עיר למדינה וא"כ למה כתב כאן אפילו דלתות המדינה ננעלות בלילה ולא כתב דלתי העיר, אבל הוא הדבר אשר דברתי דדלתות המדינה לחוד ודלתות העיר לחוד ודלתי העיר מהני לכל מה שכתובה ואפילו לשווקים שבה אבל דלתות המדינה לא מועילות להחיר פלטיאות אם לא שנעשו בשביל הפלטיא ודו"ק (הגם דהרמב"ם כתב מדינה מ"מ הרי הם חלקו בין מדינה לעיר וק"ל).

זכרנע נפל מילתא בלכאי לדיוק לשון כשווקים שבמדינות ולא אמר כשווקים שבמדינות ג"כ ונלפענ"ד דידוע דברורות הראשונים עד זמננו אנו ישנם ירידים גדולים כמו שמפורסם היריד בלייפציג והירידים בפולין וכיוצא בו וכן עד היום הזה ישנם ירידים כאלו וזה הנקרא שוק מדינה אבל יש מקום שוק שבני עיר מתקבצין והוא שוק של עיר וזה לא נקרא שוק מדינה ונמצא לשון הרשב"א מכוון מאוד שכתב כל מקום רחב מז"א על מז"א ומתקבצים שם בני"א לסחורה ולעשות כל צרכיהם כשווקים שבמדינות, כלומר, שאותו מקום הוא מוזמן כשווקים שבמדינות שהדרך שבשווקים אלו להתקבץ בני"א מכל המדינה על יריד כזה ולעשות כל צרכיהם ואותו מקום נמי דומה לשווקים אלו וזה הנקרא פלטיא והוי רה"ר אעפ"י שדלתות המדינה ננעלות אבל אם הי' בעיר זה נקרא שוק העיר ולא מדינה לזה מועיל נעילת דלת ולפענ"ד גם זה נכון במ"ד.

ולפענ"ד כמו שידוע ליכא בנוא יארק ולא בכרוקלין מקומות ששייכים להעיר ויהיו נעשים לשם שיתקבצו שם בני"א לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כל השנה בין ביום ובין בלילה בלי שום עיכוב ובלי תשלום רק שיהיה מקום מופקר לכל העולם כולו וממילא אפילו לדיעה ראשונה ליכא למיחש לכו"ע דליכא פלטיא בני"י כלל ואתי שפיר במ"ד והרווחנו כזה דהרשב"א לא פליג אשאר פוסקים כלל דדלתות נעולות מהני לעולם אלא בפי" של פלטיא והבן כי לפענ"ד הוא פירוש נכון בדברי הרשב"א ז"ל.

ובלל גדול הוא בהלכה דכל שיש להשוות דעת הפוסקים דלא פליגי אהדדי הכי קיי"ל וכ"ש דהבא נמצא הרשב"א חולק אכל הפוסקים ושיטתו רחוויה ולפי מה שכתבנו שיטתו ברורה ודאי הכי מפרשינן ומקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו.

וכבר כתבתי בתשובה להרב גרובנער ברעטרויט (ח"ח סי' קע"ז) דלפענ"ד בזמן שהיו ישראל שרוין במדבר הרה"ר היה מחוץ למחנה ומה"ט כתבו דעיקר

רה"ר הוא סרטיא ופלטיא שהם מחוץ לעיר אלא שכתוך העיר נמי יש רה"ר כשיש רוחב ט"ז אמה ומפולש וכמ"ש הסמ"ג ז"ל. שוב ראיתי שכן פירש הגר"י שטייף כשור"ת סימן ס"ח לפי שימת הרמב"ם וכתב ח"ל הכלל גדר רה"ר אינה אלא סרטיא ופלטיא גדולה שהן מקומות שנמסרו לרבים ורבים מתקבצים שם לסחורה ואין שם אוהלים או בתים אכל עיירות שלנו וכן העיר מאנהעמען אפילו אם ס"ר בוקעין בה אין עליה דין רה"ר מה"ת משום שעיר מסוכבת כמחיצות של הבתים והכנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשים ע"י אדם ע"ש חכה הגאון לכוון לדברי הסמ"ג הג"ל, ועיין ע"ז דף י"א ע"כ, עיר שיש בה עו"כ חרצה לה מותר וכו' ה"ד חרצה לה אמר רשב"ל משום ר' חנינא עטלוזה של עזה ופירש"י שוק של בהמה של עזה והוא חוץ לעיר, הנה נראה נמי דזה דרכם הי' להיות שוק שלהם מחוץ לעיר, וא"כ לפי"ז נתחזק פירושו בדברי הרשב"א כמ"ש וא"כ לכו"ע אין לחוש לחשש הרשב"א משום פלטיא בתוך העיר.

ובזה לא תקשה נמי קושיית החכ"צ ז"ל שתמה ששום פוסק לא הביא דברי הרשב"א דבאמת לא פלגי עליה דכתוך העיר גם הרשב"א ז"ל מודה דבדלתות סגי לה והפלטיא לא מקרי אלא מחוץ לעיר וכו"ל והבן.

ובזה יש ליישב מה שכתב הגרמ"פ שליט"א במכתבו מד' שבט שכתב ח"ל וגם הוא כמוכרח דהא פלטיא לא היה במדבר ולא שייך לומר דמתנה לוי' שהיה שם משה שהכל צריכין לו ובאים אליו היתה בחשיבות פלטיא ולפי מה שכתב הסמ"ג אתי שפיר דודאי היתה פלטיא גם במדבר שהיה מקום מחוץ למתנה שהיה שוק לכל התגרים שהכיוו סחורתם למכור שם וגם בני"י יצאו שם לקנות כמבואר בחז"ל שמהם קנו לקיים המצות וכודאי שגם במדבר היה פלטיא אלא שהיתה חוץ למתנה ישראל. ובאמת גם מה שכתב הגאון שליט"א שלא שייך לומר דבמתנה לוי' שהיה שם משה היתה בחשיבות פלטיא די"ל לפמ"ש המדרש דהיה אלפים אמה בין אהל מועד להמתנה שהיה שם גם פלטיא לשם שוקים וזהו להניי שיטות דס"ל דפלטיא ג"כ בעיר ולזה מהני דלתות העיר.

גם מה שכתב דלהרשב"א שאף בעיר שמוקפת מחיצות הוא רה"ר ודאי לא שייך למילף ממתנה ישראל במדבר שלא היו מחיצות ע"כ והוא פלא שהרי הרשב"א בעבוה"ק כתב מפורש ברחובות העיר מפני שדומות לדגלי מדבר ועגלות ומועיל להם דלתות נעולות להתיר וצ"ע.

סימן כו

ישוב לשיטת הרשב"א מקושית הב"א

נתיב כה

ובמש"כ באופן הראשון נראה נמי ליישב מה שקשה לשיטת הרשב"א ז"ל מגמ' עירובין כ"ב ע"א א"ר יצחק בר יוסף אר"י ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר יתיב רב דימי ואמרה להא שמעתתא א"ל אביי מ"ט אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא בבל נמי מקיף וכו' כולי עלמא נמי מקיף אוקיינוס ובתום' הקשו אכתי לרבנן כל ארץ ישראל תיעשה רה"י ע"י סולמא דצור ות' משום דמחיצות נעשו בידי שמים ולדעת הרשב"א מאי ס"ד דאביי להחיר כל א"י והא ודאי יש כמה סרטיאות ופלטיאות שם ולעולם א"א להתירם וכן בכבל וכל העולם כולו ומאי ס"ד להתירם. ועיין בית אפרים שהקשה כן.

איברא הנראה להכריח מרשב"א גופיה ברף כ"ב שם שהקשה אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מחד גיסא אי הכי כו"ע נמי וא"ת למאי דס"ד השתא הו"ל לאקשו"י מדר' יוחנן גופיה דאמר ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר ות' ד"ל אי מההיא הו"א דדילמא ר' יוחנן כרכנן אמרה להא דארץ ישראל עוד הקשה אי הכי כו"ע נמי מקיף לה אוקיינוס. ויש לעיין דהא האר"י כפ' הדר (ס"ז ע"ב) קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו כורים הזורק לתוכו חייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין. וא"כ עד כמה יהא שידון משום רה"י ע"ש.

ומעתה לשיטתו דפלטיא לעולם אינה מערכת למה לא הקשה דהרי א"א שבכל ארץ ישראל לא יהיו כמה פלטיאות וסרטיאות ולזה לא מועיל כלל תירוצו דהו"א ר"י כרכנן אמרה להא דארץ ישראל אמנם לפמ"ש אתי שפיר דודאי היקף מחיצות מועיל אפילו לפלטיא ולכן כיון דס"ד דרבי יוחנן מטעם היקף מחיצות אמרה א"כ לא קשה מפלטיא שנמי מוקפת כיון דכל ארץ ישראל מוקפת מחיצות ולכן לא הקשה כלל מפלטיא וזה לפענ"ד מוכרח א"כ דדעת הרשב"א דפלטיא נמי מהני מחיצות לה.

ולפמ"ש נראה פשוט דהרשב"א בעכוה"ק לא ס"ל כרבינו אפרים הביאו הבעה"מ ויש עירובין שם"ל דרה"ר אינה מתערבת אפילו בדלתותיה נעולות לעולם שהוא ז"ל מפרש ורה"ר מי מערבא עירובין (דף ו') היינו אפילו לחנני' ולב"ש דם"ל עושה דלת מכאן ודלת מכאן ואפ"ה אינו מועיל להתיר והחכ"צ הנ"ל כתב שהוא שיטה אחת וכ"כ עוד אחרונים ז"ל וכן נראה דעת הגרמ"פ שליט"א בתשו' סימן קל"ט אבל באמת נראה דהני תרי שיטות דעת הרשב"א דפלטיא נמי אפשר לערב במחיצה אלא שצריך לה מחיצה ופלטיא אין לה מחיצה אבל דעת רבינו אפרים דרה"ר א"א לערב כלל לעולם וכן ראיתי להדיא במאירי שבת דף נ' דם"ל דהרשב"א מהני דלתות לפלטיא כשנעשו בשבילה.

שוב דקדקתי בלשון הרשב"א שכתב וז"ל, איזה הוא רה"ר כל מקום שרחב שש עשרה אמה על י"ו אמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשווקים שבמדינות ואעפ"י שדלתות המדינה ננעלות כלילה וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם כדגלי המדבר והעגלות בד"א כשאין דלתותיהן נעולות כלילה היו דלתותיהן ננעלות כלילה אין זה רה"ר שאין רה"ר אלא הנמסר לרכים בכל שעה וחמה החכ"צ ז"ל למה בפלטיא לא כתב מפולש ובמבואות כתב מבואות המפולשין ומה דעתו של הרשב"א ותי' דדוקא במבואות מפולשין שהם מיוחדים לאנשי המבוי והוא ואין יד כל אדם שוה בו הוא דמהני נעילת דלתות כלילה ולא בפלטיא שיד כל אדם שוה בו דאפילו נעילת דלת לא מהני בו וכתב דדעה נכונה היא דבגמרא דייק לישנא הכי דבמבואות נקט מפולשין ולא בפלטיא.

ולפענ"ד צ"ע חדא דלדעתו פשוט דפלטיא לא מהני לעולם דלתות וא"כ תקשה מה שהקשינו לעיל למה לא פריך לר"י דארץ ישראל לא הוי רה"ר. עוד קשה דהמאירי כתב ראיות דפלטיא נמי מהני דלתות, ועוד השלישית אני בא שהרי לפ"ז נמצא דמבואות מיוחדין הן לאנשי המבוי ואמאי הו"ל רה"ר בכלל כיון דמיוחד הוא לאנשים ידועין וכדגלי מדבר הלא היה רשות לכולם והרשב"א נתן טעם והעם עוברין ביניהם כדגלי מדבר והעגלות אמנם לפמ"ש נראה פשוט דלא זכר בפלטיא מפולש דפלטיא א"א באופן אחר שהרי הוא מחוץ לעיר והוא מקום פנוי לכל ואין שייך בזה מפולש שהרי הוא פנוי לכל מקום ורק במבואות שייך דין דמפולש וק"ל.

ובזה נמי צ"ע מה שכתב באב"נ סימן רע"ג שפי' נמי דכרי רבינו הרשב"א דטעמו מאחר שהוא פסק דאתי רבים ומבמלי מחיצתא, וטעם דלתות נעולות משום דאינו

פתוח לרבים בכל עת אבל פלטיא שהרבים במקומם הרי הוא רה"ר כמה שרבים במקומם ולא משום שפתוח ממקומות אחרים אלא רה"ר במקומו וכיון שהוא רה"ר שוב אינו מועיל מחיצות וכעין זה כתב בבית אפרים סימן כ"ו ע"ש ודבריהם צ"ע שהרי אפילו למ"ד דאתי רבים ומבטלי מחיצתא היינו בשם מחיצה או בב' מחיצות אבל בד' מחיצות ודלתות נגלות לכו"ע לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא. ועוד מ"ש דפלטיא רה"ר במקומו הא רחבה נמי הוי רה"ר אבל לפי מש"כ אתי שפיר, וכמ"ש.

ומיושב נמי קושיא אחרת שהקשה בבית אפרים מגמרא עירובין ק"א ע"א בהקדם המשנה לא יעמוד אדם וכו' ברה"ר ויפתח ברה"י וכו' דברי ר"מ אמרו לו מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח, ובגמ' ורבנן אמר ר"מ רה"ר ומהדרו אינהו כרמלית דאמר רבנ"ח אר"י ירושלים אלמלא דלתותיה נגלות וכו', ע"כ. ומבואר דמהני נעילת דלת לירושלים ליעשות כרמלית וגם השוק בתוכה והא שוק פלטיא הוא דהוי רה"ר וכן הקשה בספר מים רבים סימן ל"ח ובמשכנות יעקב סימן קכ"א תירץ דבירושלים היו הדלתות נעולות גם ביום והוא דחוק מאוד שהרי להדיא אמרו אלמלא דלתותיה נגלות בלילה ולא כל היום ובאמת גדולה מזו היה להם להקשות שבעצמו כתב בחי' ברף כ"ב הבאתי לעיל, דמהני לירושלים דלתות ולא הקשה מפלטיא אבל לפמ"ש אתי שפיר דמתוך העיר ליכא קושיא כלל דפלטיא מחוץ לעיר היא.

ובזה נמי נלענ"ד ליישב מה שכתב הרשב"א דמבואות צריכין להיות מפולשין וכ"כ רש"י שבת דף ו' ח"ל, ומבואות של עיר רחבים י"ו אמה המפולשין משני ראשיהן לפלטיא (ס"א לסרטיא) משמע דמבואות אע"פ שרחבות צריכין להיות מפולשים משני ראשיהם וכן משמע מרמב"ם פי"ד מהל' שבת ה"א שכתב איזו היא רה"ר מדברות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשין להם ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה. ובשאלות דר"א גאון ש' מ"ט ומבואות המפולשין לרה"ר. ובמלחמות דף כ"ב כתב חייבין עליה משום רה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה ועיין מג"א סימן שמ"ה סק"ח שכתב על לשון השו"ע מפולשים משער לשער פירוש השערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עיי"ש. ועיין ספר מים רבים סי' ל"ז ועיין אג"מ סימן ק"מ מה שתמה מג"ל הא ולפמ"ש אתי שפיר דעיקר ר"ה הוא מחוץ לעיר כסרטיא ופלטיא כמובא בסמ"ג והמבואות שבעיר הם רה"ר רק כשמפולש לאותה סרטיא או פלטיא שזה היה דרכם אז בדגלי מדבר ואתי שפיר דבעי דוקא מפולש ודו"ק בכל זה כי לא אוכל להארץ יותר.

שוב העיר לי ח"א דבנשמת אדם כלל מ"ט אות ב' הביא דברי הרשב"א בעבוה"ק ותי' במ"ש בס"ד ח"ל ואפשר כוונתו דלחות המדינה ר"ל מדינה כולו כארץ הגר וזה לא מהני ושישו מיעי שכיוונתי לדעת הגאון ז"ל עוד ראיתי שהביא שם קושית הרשב"א כ"ו ע"ב וקשיא ליה עד אימתי תהא מרוחקת שיהיו חשוכין מחיצות ותי' דהיינו כל שרואה עצמו בתוך המחיצות עב"ל ולי העני עדיין צ"ע כמה השיעור שרואה עצמו בתוך המחיצות אם הוא כדאמרינן בכבורות גל כהמה רועה שהוא ט"ו מילין שבכך שולט עין הרועה וצ"ע והייתי יכול לומר שכוונת הרשב"א שכשהשוק בתוך העיר אע"פ שדלחות העיר ננעלים לא מהני אא"כ שיש דלחות להפליא גופא וננעלות בן משמע קצת הלשון אך לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שיכתוב בן אלא משמע דאם דלחות העיר ננעלות סגי ועיין רמב"ם רפי"ד ולכן צ"ל כמו שכתבתי ע"ב ע"ש הנה מבואר להדיא כמו שכתבתי ולפי"ז יש לן ראייה לפי האחד עב"פ בדברי הרשב"א ז"ל וא"ב אין לן שום ראייה מעבוה"ק הנ"ל לאסור אפילו נימא דס"ל בוותיה וכפרט בי האחרונים חלקו עליו ודחו את דבריו.

סימן כו

שיטת הגאונים הקדושים הצדיקים המתירים

נתיב כו

וראיתי קדוש אחד מדבר הגאון הצדיק בקש"ת מוה"ר יונתן שטייף זצ"ל בספרו שו"ת מהר"י שטייף סימן ס"ח שג"ב נשאל מהשוואל הגר"צ אייזענשטאט ששאל גם להגרמ"פ שאלה זו וכתב שכבר האריך בזה בקונטרס מיוחד ורק בא כאן נקצוץ בגדרי ר"ה כבר קבלנו ההלכה דכעין ס"ר בוקעין דליהו רה"ר וציין לשו"ת משכנות יעקב ובית אפרים ואחרון הכביד מהרי"ט צהלון שכתב דעל זה נאמר אל תשיג גבול עולים ובענין סרטיא ופלטיא גדולה שהם המקומות שנמסרו לרבים ורכים מתקבצים שם לסחורה פי' שאין שם אוהלים או בתים אבל עיירות שלנו וכן העיר מאנהעטען הגם שיש ס"ר בוקעין בה אין עליה דין רה"ר מה"ת משום שהעיר מסוככת במחיצות של בתים והבנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשית ע"י בני"א ואין רכים מבטלין אותן המחיצות כמו שאין רכים מבטלין מחיצות של חצר אפילו אם החצר גדולה כאנטוכיי (והוא בסכרת מרן החזו"א ז"ל) והביא שם דעת הא"ז הל' עירובין סימן קב"א דס"ל דמהני צוה"פ אפילו לר"ה דאורייתא כל שיש צוה"פ משתי רוחות כ"ש בעירות שלנו שמוקפות בבתים מכל הצדדין ועיין ש"ע הרב הגרש"ז סימן שס"ד דמה"ת מהני צוה"פ גם לרה"ר דאורייתא ודעתו להלכה שם

ג"כ שאפשר לעשות עירוב בלי שום פקפוק בברוקלין ובנוא יארק אלא שכתב שמחמת המחלוקת יותר טוב מה שנתן עצה כי לערב שכונות שכונות אין צריך לזה הסכמה כלל וכל רב בשכונה שלו יכול לחקן כן ובנקל שייסכימו הרבנים הסמוכין לשכונות הללו עיי"ש.

גם הלום ראיתי בתורת חמד להרהנה"צ קרוש יאמר לו מוה"ר חיים מיכאל רוב ווייסמאנדל ז"ל שהאר"ך ג"כ בפלפולא חריפתא וג"כ העלה להחריא וכדעת השואל אלא שראה שיש בזה מתנגדים וביון שרצה שיעשו העירוב צוה לו שיתיעץ בזה עם הגאון קרוש מוהר"י שטייף זה מה שכתב עליו וידע בה"ג כי מלבד שהגאון הנזכר הוא כפי גדול ומצוין בהוראה גאון צדיק וישיש יש כאן טעם גדול אחר להטיל עליו הוראה זאת לפי שהוא ענותן שלא נמצא כמוהו ברור הזה לפענ"ד שפל בך שייף עייל שייף נפק שלא יורה הלכה אלא בפלפול חברים ושאלת פה כל הגדולים וכל הקמנים ככל מיני כבוד והידור זה עיקר גדול להוציא הוראה זאת לפועל ודי בזה למבין בשפלות הרור הזה בעקבתא דמשיחא ומנהיג לפי דור עכ"ל. והמבין יבין מה היתה כוונתו כי ידע שהגם שההלכה ברורה להיתר וכמו שביאר שם גם הוא מ"מ חש שלא יניחוהו להוציא מכוח לפועל וכמו שכאמת היתה וגם לא הועילה לו השתדלותו ע"י האי סבא קדישא הגר"י שטייף ז"ל. עכ"פ הני גדולי וצדיקי אמת ג"כ התירו לחקן עירובין בצוה"פ בברוקלין וניו יארק בלי שום פקפוק וחשש.

וכן ראיתי מכתב מיד"נ הגאון הק' מוה"ר אליהו הענקין זצ"ל שג"כ זיהו מאד לעשות עירוב בנוא יארק ובתב גלוי הוא שיש יסוד גדול ודעת גדולים לחקן עירובין כמאנהעמען שלא גריעא בזה מכמה רבנים בעולם שתקנו שם עירוב ועדיפא מזה, וכתב שלא ימתינו על בנוס הרבנים בגלל זה כי מנסיון יודעים שזה יקח זמן הרבה (או לעולם לא יתקיים) אלא לאחר התיקון יפרסמו שהתיקון נעשה ושמונים עליו רבנים משגיחים. וגם לפמ"ש לעיל זהו ג"כ דעת הגר"ש מווארשא ומרן החו"א והגר"ע ודברי מלביאל וישועות מלכו וישועות יעקב.

לא אמנע מלהביא מעשה רב אשר עינינו רואות אחינו בני ישראל בסוכות בהיום שעושים סוכות בווייליאמסבורג ברשות שר העיר כאמצע הרחוב ומערכין ברחוב בצוה"פ. וכפסח שנת תשל"ח שבת הגה"ק מרן ארמו"ר מסאממאר זצ"ל בווייליאמסבורג ועשו עירוב שם על בעדפארד עוו. ור' ראדני, ע"י צורת הפתח בלי שום פקפוק ופוצה פה. גם בבעדפארד גארדענס בווייליאמסבורג המקיף כמה רחובות יש שם עירוב כל השנה כידוע ונמצא דכאמת כבר יש גם בזה מנהג ומעשה רב שיש עירוב בכמה מקומות ושכונות בברוקלין ואין שום אדם אוסרם גם

המנהג אצל גדולי ישראל שאם חל ברית מילה בש"ק מביאים התינוק ע"י עכו"ם לביהכ"נ למול וכן נוהגין להקל באמירה לעכו"ם לענין טלטול לצורך מצוה והכל מטעם דנקטו דאין כאן רה"ר דאורייתא. עכ"פ מבואר מיהו מעשה רב שעשו עירוב בצורת הפתח בברוקלין. ופשוט דאין חילוק לדין עירובין בין בעדפארד עוועניו בווייאמסבורג לבעדפארד עוועניו בפלעטבוש או בשאר מקומות. גם סי-געייט יש עירוב וכמ"ש ולפי מכתב הגרמ"פ שליט"א גם זה הוא בי"ב מיל.

ומעתה נראה העולה לדין אחר שבררנו בעזה"י דבנוא יארק וברוקלין ל"ל רה"ר משום שיש להם מחיצות ובהא כו"ע מודי ואפילו יש בהם ס' רבוא מו"מ כיון שמוקף מחיצה לא הוי רה"ר רק שהגרמ"פ רצה עכ"פ לאסור מטעם דהו"ל כרמלית מכח סברתו דבירושלים לא עירבו כלל משום דהיה כרמלית אבל כיון שבעזה"י הבאנו דדעת רש"י ותוס' והרמב"ם והרשב"א (משאנ"ן) והמאירי והריטב"א והרא"ש ורבינו יהונתן והתה"ד והתיו"ט והב"י בכ"מ והמהרש"א ונר"ב כולוהו ס"ל דירושלים היתה מעורבת וא"כ כל רה"ר שיש לו מחיצה מותר לערב וכיון שלא הביאו כלל מדברי הרשב"א מדין פלטיא פשוט דס"ל דלא חיישינן לה ג"כ, גם מפסקם של מרן החזו"א והגאון ר' חיים עוזר שהתירו לערב בפארייס ולא חששו לפלטיאות משמע דליכא למיחש לה כלל, גם מרן הגר"י שטייף ז"ל והרה"ג מיכאל דוב ז"ל והגר"א הענקין ז"ל והגרצ"פ רבה של ירושלים ז"ל והגרש"ד מווארשא ושאר אחרונים לא חששו לזה. וכיון שבעלי השו"ע לא הביאו כלל דברי הרשב"א בעבוה"ק וגם החכ"צ כתב דשום פוסק לא הביאו להלכה קי"ל דהלכה דלא כוותיה בזה, ולפי מה שהעלינו בדברי הרשב"א בעבוה"ק הג"א א"כ לא פליג כלל אכל הפוסקים וגם שיטת האוהל מועד כן ולפי זה מותר לערב בנוא יארק וברוקלין אפי' להפוסקים דס"ל להחמיר אפי' בלא ס"ר דבמקום שיש מחיצות כו"ע מודו דמותר וכמ"ש הגרמ"פ בספרו ג"כ להלכה. אמנם בשאר עירות גדולות שאינם מוקפות חומה עם המים אין היתר זה אבל מ"מ יש לסמוך אשאר היתרים שהם מבוארים לעיל פסק של מרן החזו"א ז"ל שפסק דל"ל בזה"י רה"ר בעירות גדולות כלל דמוקפות הם חומה, וכן הוא דעת הגר"י שטייף והגרמ"ב ווייסמאנדעל זצ"ל ושיטת מרן הגה"ק אדמו"ר מקלויזענבורג שליט"א מטעם ההפסק של אור החשמל, ושיטת הראשונים דבעינן מפולש ממש, מכוונים זה כנגד זה וגם שיטתינו על פי דעת התוס' סוכה והאב"ג דמחיצת שבת כל שהוא עפ"י חוק שאסור לעבור יש לו דין מחיצות להוציא מדין רה"ר, וגם שהקארם בעצמם הו"ל מחיצות, ושאר ההיתרים שביארתי לעיל בס"ד, וכולם הם היתרים ברורים יש עליהם לסמוך בריוח ולא בדוחק, וכ"ש בצירוף כולם יחד שהם היתר מרווח לכו"ע. ודברתי עם הרבה מגדולי הוראה שבזמנינו והסכימו עמי בפה מלא.

והנה הדבר ידוע דהלכה כדברי המיקל בעירוב כמבואר בגמרא עירובין מ"ו ועיין רש"י ותוס' שם ובשו"ת תשב"ץ ח"ב סימן ל"ח אם נלך בעירובין להקל כדברי רבותינו ז"ל כבר ידעתי שבפרק מי שהוציאוהו (מ"ו ע"א) אמרינן דהלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו יחיד במקום רבים ואפילו בעירובי תחומין וע"ז סמכו הפוסקים ז"ל בכמה מקומות לפסוק לקולא בהרבה מחלוקת איני חושב שתהיה שאלתך ע"ז וכו' אבל נ"ל שאלתך היא בדיני ספיקות הנופלות בעניני עירוב אם נלך בהם לחומרא או לקולא והדבר פשוט הוא דאולינן לקולא וכו' ובהג"מ פט"ז דשבת אות ו' בשם הר"ח ומהר"ם ותוס' ס"ו ע"א ד"ה יפה, ובתשו' אבקת הרוכל סימן מ"ז. ובמחיצות נחלקו הראשונים ז"ל דהרא"ש פ"ב דעירובין סימן ד' בשם א"ז ומהר"ם כתב דהלכה כדברי המיקל אף במחיצות ועיין בהגהמ"י פט"ז מה"ש ומבואר שם דגם באמוראים אמרינן הלכה כדברי המיקל ועיין ירושלמי פ"א דעירובין ה"א ובשיו"ב א"ח סימן שנ"ח ודעת הרשב"א והריב"ש דבמחיצות אין הלכה כדברי המיקל האמנם כתב הגאון מהרש"ם בתשובה דאף לשיטת הרשב"א והריב"ש היינו דאין להקל ביחיד נגד רבים משא"כ היכא דהחשש שמא יעלה הים שרטון שהוא רק מדרבנן ויש בזה ספק בגירסאות לא גרע מסד"ר דהוה לקולא ומבואר דאפילו להמחמירין דלא אמרינן להקל במחיצות היינו דוקא אי איכא איסור דאורייתא אבל היכא דיצא מידי איסור דאורייתא לכו"ע אמרינן סד"ר להקל אף במחיצות. עוד הביא מהרש"ם שם מא"ז סימן קס"ד שהביא בשם רבינו בה"ג ובספר בשר ע"ג גחלים שפסקו דמתא דמהדרא לה גהרתא א"צ שום תיקון יותר ודינה כעיר המוקפת חומה ע"ש א"כ עכ"פ בה"ג אמרינן דאולינן להקל. וא"כ בדין נמי דלכו"ע ליכא איסור דאורייתא דהרי מוקף מחיצות במים בנוא יארק מד' רוחות וכברוקלין מג' רוחות. וכבר הבאתי לעיל דעת החתם סופר, וישועות מלכו, וחידושי הרי"ם, ושו"ת זקן אהרן, והאב"ג, הגרמ"מ מסלבודקא, וכך כתב בשו"ת בנין עולם, והדברי מלביאל, דיש לחפש אחר כל ההיתרים לעשות עירובין ואפילו לסמוך כמה פעמים אדעת יחיד סמכו בשעהד"ח ובשו"ת האלף לך שלמה סימן קפ"ג דגבי עיר גדולה דיש חשש דיבואו בני"א לידי מכשול לחלל שבת בשוגג הוי זה צורך גדול וכדאי להקל באמירה לנכרי לתקן העירוב אפילו בשבת ע"ש וכ"כ שאר הפוסקים למעיין בהם ושקדו רבותינו ואבותינו מדור דור לתקון עירובין כפי האפשר.

ואכתי פש לן מה שראיתי (בהפרדס שנה ל"ג חוברת ט') באחד מהמכתבים מדי"נ הגאון המובהק רמ"פ שליט"א שכתב ח"ל דאע"ג שיש טעמים גדולים להתיר לתקן עירובין במאנהגעטען אבל כיון שיש טעמים גם להחמיר כפי שביארתי שלא מבורר המנהג נגדם ומצד החשש שלא יתירו במקומות שא"א לתקן כדוהכחתי מירושלים איני רוצה להצטרף להמתירים אף שאיני מוחה בהמתירים

מאחר שהטעמים להתיר מרובים ומצד החשש שהוכחתי מירושלים נדיעבד בשעירכו הרי היה מותר וכיון שהם סוכרים להתיר אף לאחר שראו מה שכתבתי (באג"מ סימן קל"ט) ודאי הרשות בידם לעשות כמו שהם סוכרים ובעלי נפש יראי ה' שיחששו להטעמים להחמיר כמו שכתבתי לא יטלטלו ע"ב.

הנה מה שכתב מרן הגאון שליט"א הטעמים מרובים להתיר הנה פשוט וברור שרוב בנין ורוב בנין מתירין לחקן עירובין במקום מוקף מחיצות וגם החומרא שבירושלים לא עירבו לבאורה מבואר במעט ככל הפוסקים שהיו מערבין בירושלים בזמן הבית ובמו שהוכחתי בס"ד מכל הני פוסקים שהבאנו לעיל ולא חששו לחששות הגאון שליט"א.

וגם מצד המנהג תמהני מאד שהרי כבר הבאנו בס"ד דכירושלים ובשאר עירות גדולות נהגו לעשות עירוב אפילו היה שם ששים רבוא ובר מן דין הרי ברורותינו אנו אשר ב"ה עדיין חיים בעיניהם ראו שהיה עירוב כווארשא עיר הכירה שהיתה כמה פעמים ששים רבוא אוכלסין ועירבו שם וסמכו על צורת הפתח כמובא במכתב הגרש"ד מווארשא והרי ווארשא היתה עיר של תורה וחסידות וצדקות במקום אחד כחצי מיליאן בני ישראל ואין פוצה פה ומצפצף וח"ו להוציא לעז על הני צדיקים שחללו את השבת והיאך החי יכול להכחיש את החי, גם בוויען היה עירוב ובנוא יארק התירו הגרש"ם ובעל הרי בשמים לעשות עירוב וכן עשו לפני שבועים שנה גם בשו"ת דברי מלכיאל כתב מפורש שנהגו עלמא לערב אפילו בששים רבוא בוקעים וב"ב להדיא בשו"ת תירושי ויצהר סי' ע"ג שהתירו השאסי ההולך מווארשא לפעטערבורג שהיה בו כמה מיליאנים בג"א. ובס' תו' יהושע, והגאון החסיד מוהר"י שטייף זצ"ל ראב"ד כ"פ, ומרן הגאון ר' חיים עוזר ומרן הגאון בעל חזו"א התירו לערב כפארז' לאחר שיעשו צורת הפתח על הגשרים והגאון מוה"ר צבי פסח פראנק רבה של ירושלים ומרן הגר"א הענקין ז"ל ואחריהם כל רבותינו ענו ואמרו מקודש וכאמסמטערדאם היה עירוב וגם עבשו חזרו ותיקנו העירוב ועוד ועוד הבל עפ"י הוראת רבותינו הגאונים הצדיקים וא"ב האך גובל לומר שאין בזה מנהג ולפענ"ד המנהג מבורר ומלוכין שנהגו לערב בתפוצות ישראל בעירות שהיו שם ששים רבוא בלי דלתות ורק ע"י צורת הפתח כל מקום לפי ההיתר שמצאו בו חכמי הדרו וכפי שכתב הגרש"ד מווארשא ששם עיקר הוראתם היתה על שלא היו הרחובות מפולשות וא"ב בעירות כומנינו כ"ש הוא והוא מנהג ותיקן שנהגו ככל תפוצות ישראל לערב אפילו עירות שהיה שם ששים רבוא בוקעין ככל יום ע"י תיקוני חז"ל.

וכיון שנתברר כדעת המתירין א"ב לדירדהו שמעינן וכפרט שכללא הוא בדינו

שאינ באחרונים כח לחלוק על הראשונים אם לא כראיות מפורשות מגמרא נגדם שכמעט א"א ועכ"פ ודאי דבסברא א"א לן לחלוק על רבותינו גדולי הראשונים ואחרונים ז"ל כמפורש בגמרא ופוסקים ואמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא (עירובין נ"ג) והגם דקיי"ל הלכה כבתראי מאבבי ורבא ואילך כמ"ש (מהרי"ק שורש פ"ד) והובא ברמ"א חו"מ סימן כ"ה ס"ב ועיין בהקדמת פמ"ג ליו"ד בכללים אות ח' שכתב דאפילו יחיד נגד רבים כיון דבתראי ראו דברי קמאי וסתרו להם בטענות אמרינן מסתמא דהוו קמאי מודי להו לבתראי ע"ש. אבל כתב מהר"ם מרוטנבורג יו"ד סימן כ' הובא בפת"ש דהאי כללא לא נאמר אלא היכא דהאחרון מברר דבריו בראיות צודקות אבל היכא דהאחרון כותב דעתו בסתם בלי שום ראיה שלא כדעת הפוסקים הקודם לא אלים האחרון מן הראשון.

והרשב"א בתשובה ח"ב סימן שכ"ב כתב ח"ל לראשונים שומעים אם החכם שראוי לסמוך עליו ואין דוחין דברי הראשונים בסברא כלא ראייה גמורה שדברי ראשונים שהיו כקיימים ונדועה חכמתן דברים נכוחים הם ומקצתן הם דברי קבלה כו' ואפילו אומרים על ימין שהוא שמאל אפילו מה שיראה בעיניך שהוא ימין והם אומרים שהוא שמאל שמע להם עכ"ל ובשו"ת פמ"א ח"א סימן ק"ו הביא הרבה ראיות לזה ועיין ספר עין הרואים. ובמג"ח מצוה ל"ב (ל"ט מלאכות אות ד') בלאו דמעמר כתב על דברי הרמב"ם ז"ל ואף דלא נודע מהיכן יצא זה לרבינו אפשר שמצא באיזה מקום כמבואר כ"פ ותיכף כענין זה ח"ל והה"מ לא הרשים מוצא ד"ו וכו' שלא נסתרו דברי הר"מ מהש"ם לא נוכל לדחות מחמת שאין אנו יודעין מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. ובפרט בדברים שראו רבותינו והסכימו להם כהא דדברי הרמב"ן לענין דכעי רה"ר להיות מפולש מעבר לעבר והסכימו עמו רוב הפוסקים ורבינו המג"א אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הנבורה וגם שאר פוסקים ודאי אין בנו כח לחלוק עליו מפני שלא ידענו מקום מוצא דין זה מפי הגמרא ובאמת כי כן גם דעת רוב הראשונים ז"ל ופסקו כן האחרונים האידן נוכל לדחות דברי רבותינו הראשונים מפני שלא ידענו מקום מוצא דבריהם מן הגמרא. ואפילו המציאו לן הם ז"ל דין זה מסבתם להם היינו שומעין שידעו דכה"ג לא היו דגלי מדבר וממכו על רוח קדשם שהופיע עליהם או על קבלתם האמיתית שכה"ג לא היו ר"ה כל זמן שאין לן ראיה ברורה מגמרא להיפך וכ"ש שבעזה"י הראנו לדעת מקום מוצא הדין במ"ד מדברי חו"ל.

ומה שכתב הגאון שליט"א דבעצם אינו רואה תועלת גדול וצורך לעשות תיקון למלטל בכאן של"ד לעיירות שכוראפף שהיה צורך גדול ממש לחיי נפש שלא היה אפשר להכין מים לבהמות וכדומה מחיי נפש אף לעצמן אבל בכאן יש הכל בבית ואף בבתי כנסיות יש סידורים וחומשים עד למרבה ורק לאלו הפושעים שעוברין

על כל איסורי תורה לסלק מהם איסור הוצאה שכנגד זה הרי יצא קלקול לאלו ידאי ה' שלא היו רוצים לסמוך על התירים אלו היו יודעים גם מעמי המחמירים עכ"ל. ולפענ"ד מלבד שנראין לכאורה דברים סתראי שהרי במכתב קדשו לקיו גאודיענס מט' ניסן התשל"ד להרב פ. שטיינבערג כתב ח"ל, הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד וזה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל כו' הבאתי לעיל נתיב ו' עיי"ש. נראה מכואר דמאז ועד עתה דוקני ת"ח כל זמן שמזוקינים דעתם מתיישבת עליהם חזר כו' וס"ל דאיכא תועלת גדול והצלה ממכשול בעשיית עירובין בכל מקום שאפשר.

בר מן דין שלא זכיתי להבין דכריו דודאי מי שלא ירצה לסמוך על ההיתר אכתי בידו הוא שלא לסמוך ולא לשלטל וכבר היה לעולמים בספרי התשובות שזהירו עירוב בדוחק ממש וכתבו להדיא דבעל נפש ראוי להחמיר על עצמו ואפ"ה הזהירו לערב ואדרבה וזו לערב דוקא בשכיל אותן האנשים וכמ"ש להדיא המהרש"ם קודם חזרתו וגם מח' הגאון בעל חידושי הרי"ם והגרש"ק ועוד וכ"ש דבעיר שיש בה אוכלסין מרובים שא"א שלא יבואו לידי תקלה ומצוה גדולה לערב ולהסיר מכשול מרבים ועל משה רבינו אמרו ז"ל רבים השיב מעון ואמרו משה זכה ויכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו ואין לך זכות גדול מזה להציל רבים מעון, ואפילו למ"ד אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שזכה חכך זכות הרבים שאני כמכואר בתום' ובפרט שבכאן אין אומרים לחטוא כלל ומי שאינו רוצה אדרבה בידו להחמיר על עצמו והזכות לאחרים ודאי.

ורא' ברורה מדאיתא בתוספתא ב"מ פי"א ס"ח דכופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למכוי וכו'. ובשו"ת מוהר"י מיניץ סי' ז' הביא פסק מוהר"ם מרומענורג שפסק מתוספתא ב"מ דתניא בתוספתא ב"מ כופין בני העיר זה את זה לבנות להם ביהכ"ג ולקנות להם ס"ת נביאים וכתובים וכופין בני מבוי זה את זה לעשות להן קורה ולחי למכוי וכו' אע"פ שאין זה צורך גדול כ"כ אפ"ה כופין וכו' והי' זה שלום העניי מאיר בר ברוך ז"ל עכ"ל, וכתב מהר"י מיניץ ומהאי דבני מבוי כופין זא"ז לעשות קורה ולחי ואע"ג וכו' אע"פ שהמעוט המתנגדים נראה שמענותם וזקות הרי הם בטלים ברוב ואין שומעין אליהם כמו שאין שומעין אם טענו לא נכנים אורחים לא נחלק צדקה, לא נשכיר מגין, והוסיף וכן לענין לחי וקורה אם טען למה אתן לתקנם כדי להכניס ולהוציא בשבת, אני איני רוצה להכניס ולהוציא או איני צריך להכניס ולהוציא, או לכלנו אין צורך לנו כל כך בתקנה זו כמה שכתב מהר"ם בעצמו על לחי וקורה בסוף התשובה הנ"ל שאין בה צורך כ"כ אלא כופין זה את זה אלמא דאין מקבלין טענותא ואין שומעין אליו. וכתב עוד ואיפשר שבאילו דברים שהזכירו במשנה ובברייתא ותוספתא כופין אפי'

שלא ע"י הרוכ מדנקט בלשון כופין זה את זה ולא נקט כופין אלו את אלו אבל שאר דברים הולכין על פי הרוכ ע"ש.

והנה מבואר להדיא דלענין תקון עירובין לא זאת שכופין אותו לעשות עירובי חצרות לערב כפת אלא כופין נמי לעשות קורה ולחי למבוי וצה"פ וכיוצא בו כדי לתקן שהי' ראוי וכשר לערב, ודייק דכופין אפילו רק המיעוט רוצה בעירוב כופין את כל הציבור הגם שהוא מן הרוכ וטוען שאין צורך להוציא כשכת לא לי ולא לניני ולנכדי ולא לך ולנינך ולנכרך ועפ"ה כופין זה את זה לתקן ואם אתה לא תרצה להכניס ולהוציא הרשות בידך אבל חייב להשתתף בהוצאות לתקן לעיר. ועיין סמ"ע ח"מ סי' קס"ב סק"א ומינה נלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו כצד אחד כצה"פ דצריכין לסייע בצורת הפתח. ולהנ"ל אתי שפיר למה כופין. דיש מצוה לתקן עירובין שלא לבא לידי מבשול ביחיד וכ"ש ברבים דשכיח מבשול יותר שישבחו בני אדם וכ"ש קטנים מלהוציא עמהם. ומלשון מהר"י מיניץ יש לדייק שהתיקון בשביל שלא ישבח ויוציא שהרי לטעם להביא כתב אפי' יאמרו שאין לנו צורך להכניס ולהוציא ולכלנו אין צורך אפי"ה כופין ואתם וע"כ משום הטעם הכ' שלא ישבח ויוציא והכן. ובשורת מוהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחרי פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו עכ"ל. וא"כ הרי מפורש מקמאי דקמאי שאפי' באמת אין צריך לעירוב ולכולם אין צריך מ"מ יחיד כופה לרכים לעשות עירוב ולא שנגזור על עצמנו נגד המצוה ח"ו.

וכל זה לכד ממה שכתבנו לעיל דאנן לאו גזרי גזירות אנן, וגם לכד ממה שכתבנו דהחייב לתקן עירובין והמצוה אינו מטעם שיוכלו ליתן מאכל לכהמתם אלא משום שהוא במצות מעקה ומוחה וכמש"ל כס"ד. ופשוט שתיקון העירוב היה כמ"ש הכחרי בשביל עונג שבת ולא בשביל פק"ג שדוחה את השבת.

גם מה שכתב שאין לנו לתקן עירובין רק בשביל הפושעים שעוכרים על איסור תורה הנה מלבד כי מפורש בפוסקים שהכאנו לעיל היפך זה דשקדו לתקן עירובין במקום שהעם היה פרוץ כחילול שבת דוקא וקראו זה שעה"ד כאמת כי אשרי חלקו של מורנו הגאון שליט"א שיושב בבית קדשי קדשים ועיניו הכדולחים לא ראו חילול שבת ועל הפושעים לא ראוי לסלק מהם איסור הוצאה אבל לי העני אשר עיני בשר לי ראינו דדוקא לבני שומרי התורה התיקון הוא גדול שהרי כמה יראים שומרי התורה ושומרי שבת מ"מ כמה יוצאין עם תינוק או תינוקת קטן לרחוב ובעיני ראיתי נבשלים כהנביהם אותן ומביאים דרך הרחוב ולדעת המ"א חייב המאת גם ידוע כי הרכה כנ"א נבשלים כהבאת מפתח הכית לרחוב כי יראים להניח כבית ואפילו על היוצאים כמפתחות בעין תבשיטים יש כמה פקפוקים והרי

על יוצאים כתבשיטים בעצמן כמה כרכורים כרכרו אי יש דין תכשיט ככלל במקום רה"ר וכ"ש כאנשים אי יש דין תכשיט והתום' ומה"ת כתבו דכנשים נמי לא התירו רק מפני שאין לנו רה"ר דאורייתא עיין כ"י אר"ח סימן ש"ג ד"ה ויוצא, גם כמה נכשלים בהוצאת משפחת האף והאוזן וכתו ידים ועוד כמה ענינים.

וכמה בני תורה לא יכולים לילך לכהמ"ד מפני שבני ביתו רוצים לצאת כשבת וצריכים לישב עם הילדים, אבל אם היו יכולים להוציא הילדים היו הולכין לכהמ"ד וגם נשים שאינן יכולות לצאת עם עד הכדיקה כשבת לחוץ וכמה הם נכשלים ויוצאים או כלתי ידיעה שאסור או מפני שאינם יכולות לעמוד או שמבטלות עי"ז כדיוקות ומבטל מפ"ו וכמו שכמה שאלו כבר ממני אם יוותר טוב לאחר ההפסק מפני שאין יכולות לצאת בחוץ ולכל אלה צריך עירוב וגם לחולה שצריך לילך לכה"ח שיוכלו ליקח עמהם חפץ ולא לחלל שבת, ואמרו חייב למשמש בנדיו ע"ש עם חשכה והנה עם חשיכה הוא בחצי שעה קודם השבת עיין שפ"א והקשו א"כ אמאי אין חוששין עכשיו לצאת ע"ש עם חשיכה כמחננו כידו וכשאר דברים ותו' דל"ל רה"ר דאורייתא עיין טוש"ע סימן רנ"כ וכמנ"א וכא"ר שם וא"כ אם יש לן רה"ר כאן ולא מערבין הו"ל איסור ממש והעולם לא נוהגין כזה וזה הכל בשביל יראים ולא בשביל פושעים גם שנמצא כמה פעמים משהו בבגדו. גם כשעת הגשם שמתקלקלים המלכושים והכוכעים ונוטלים כמה מכסאות עליהם ולכמה כנ"א סתם הכובע נתקלקל ועולה לו להון רב וע"י עירוב היה אפשר להציל כל אלו ואלפים קמנים וקמנות שמצילין אותן מהחמא.

גם כתבתי לעיל דכיו"ט אפילו היראים לא נוהרים מלהוציא התצאה שאינה צריכה לאוכל נפש ונמצא דמחלל יו"ט כזה דלא התירו התצאה שלא לצורך וזה כנגד נוגע לרוכ בני תורה כמ"ש לעיל ואם יהיה עירוב נציל אלפים מבני תורה ושומרי התורה מאיסור גמור וכן בסוכות רוב סוכות כהיום נעשים כרחוב ונכשלים כאיסור התצאה או כאכילה מחוץ לסוכה מפני חוסר העירוב וזה כבר ענין של תכשילין שהיה ביוראפף שלזה גם לדעת הגאון הקילו לערכ. גם רופאים חרדים מטלטלים לצורך חולה ולפעמים אין בו סכנה וכמה פעמים שצריכים להביא מעדעצינים וכדומה לחולה ואשה הגוסעת לילד וגם כהיום אנשי הצלה שהולכין כשבת בשביל פק"ג ועוד ועוד מה לי לחשוב אשר ודאי חיוב גמור הוא לעשות עירוב בשביל להציל אלפים מישראל ממכשול כחילול שבת ח"ו וזה ממש הצלת רבים מחטא ואין לך מצוה גדולה מזו והיותר גדול העיר המצוה יותר גדולה לעשות עירובין וזה ברור מאד.

איברא דכאמת כי דברי הגאון שליט"א צ"ע דהרי בגמ' אמרו מפורש היפוך זה

והוא בגמ' ביצה ט"ז ע"כ דרב תחליפא בר אבדימי עבר עובדא כותיה דשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי צ"מ לקלקולא אי אמרת בשלמא לקולא קאמר היינו קלקולא אלא אי אמרת לחומרא מאי קלקולא איכא ומשני כיון דמקלקלי בה רבינא היינו קלקולא ע"כ ופרש"י כיון דמקלקלי בה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא ערוג היינו קלקולא אם הי' מותר לערב אתמול והוא אסר ע"כ הנה מפורש הטעם דהוה קלקולא משום ששוכחין בג"א ומטלטלין בלא ערוג וזה הוי קלקול שמכשיל את הרבים וכיון שכן ודאי שזה עצם התועלת מהערוג גם בזמן הזה ואין הטעם משום שהיו צריכים ליתן מספוא לבהמות או להביא טשולענד או סידורים אלא הקלקול הוא שרבים אפשר ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב וכן מבואר בש"ע א"ח סי' שס"ז וסי' שצ"ה ובמ"ב ושאר אחרונים שם ע"ש ולזה כל שיותר הרבים שכיה יותר הקלקול וזה פשוט מאד וצ"ע.

שוב העיר לי ידי"ג הגר"ח קעניג שליט"א אבד"ק יאקא מדברי המחצה"ש א"ח סי' של"ד אות א' שכתב דיותר ראוי להשגיח שלא יבא אדם לידי חילול שבת בשוגג מכדי שלא יבא לידי מויד דהמחלל במויד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין לפושעים ועדיף להצילו מהשוגג ומה"ט לא התירו לו להציל כ"א מוזן ג"ס הצרדי"ן לשבת ע"ש והכ"נ טפי ראוי להשגיח שלא יבואו לידי חילול בשוגג ומה"ט תקנו עירובין ולא חששו שמא ימצא מי שהוא ויחלל במויד ו"ב.

ועתה בא וראה עד כמה שקרו חו"ל בשביל תקנת ע"ה שלא יבואו לידי חילול שבת דהנה מ"ע מה"ת לתקוע שופר בר"ה והוא מ"ע על כל יחיד ויחיד וכן צותה תורה בסוכות ליטול ארבעה מינים ובר"ה שחל להיות בשבת אסרו חו"ל לתקוע בשופר כמבואר ר"ה כ"ט (במשנה) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ועיין טווי ושו"ע או"ח סימן תקפ"ח ס"ה וכן בלולב אם חל יום ראשון בשבת אין נוטלין אף שמבטלין מ"ע עיין שו"ע או"ח סימן תרנ"ז והטעם שמא יטלנו וילך אצל בקי ללמוד ויעבידנו ד"א ברה"ר והנה בשביל ע"ה אחד שימצא באיזה כפר שלא ידע ברכת ד' מינים או לתקוע בשופר ושמא יעבידנו ד"א בר"ה ויבא לידי חילול שבת נזרו על כלל ישראל צדיקים וחסידים ואנשי מעשה לבטל מהם מ"ע ביום הזכרון ר"ה שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון וכן בסכות והיינו טעמא דמגילה והכל בכדי להציל נפש אחת מישראל אפילו נפש כזה שאינו בקי במצות עד שאינו יודע כדת מה לעשות בברכת ד' מינים ושופר וא"כ אם חששו כדי להציל ע"ה אחד מחילול שבת וביטלו בשביל זה עד משיח צדקינו מ"ע חשוכות כ"ש שנחשוש אגן לתקן כל מה שאפשר כמה ע"ה מחילול שבת ואפשר לאלפים מאחבני" מחילול שבת ודאי.

עוד לא זכיתי להבין הדברים שהרי כנראה דס"ל דמה שהתירו לערב הוא בשביל שיוכלו להביא את המשולענד וליתן מספוא לבהמות וכיוצא בו אמנם היאמת דהעיקר מה שהתירו לערב הוא בשביל עונג שבת דכתיב וקראת לשבת עונג וכמ"ש הכוזרי הבאתי דבריו לעיל (נתיב ב') שלא יהא אדם ביום העונג ושמתחת לבו כמו עצור אסור בביתו ולא יכול להניע מאומה ועי"ז יהיה היכר בין מותר לגמרי ובין האסור ובין הסייג, ואדרבה מה שהתירו לעשות משולענד בשבת הוא ג"כ משום עונג שבת והוא חלק מעונג שבת אבל לא שבשביל המשולענד והתירו העירוב אלא שזה חלק מעונג שבת ומה"ט כתב הבעה"מ הביאו הרמ"א א"ח סימן רנ"ו דמצוה להטמין לשבת כדי שיאכל חמין בשבת כי זה מכבוד ועונג שבת וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת חיישינן שמא אפיקורוס הוא (הר"ן פ' במה טומנין וכל בו) הנה מבואר דאכילת משולענד נמי הוא רק בשביל עונג שבת ומצוה הוא ולכן התירו הכל בשביל עונג שבת.

וגדולה מזו כתב בת"ה סימן ס"א בשם סמ"ק דבחורים המתענגים בכרוצם ובקפיצותם בשבת מותר להם לרוץ ולקפוץ וכן לראות דבר שמתענגין בו לראות ואע"ג דדרשו חכמים וכברתו מעשות דרכך שלא יהא הלוכך של שבת כהילוכך של חול פ"י שלא ירוץ ויקפוץ (ובגמרא ברכות ו' ע"ב כי הוה חזי רבנן רציץ לביהמ"ד הו"א קא מחללי שבתא) ואעפ"כ אם עושה להתענג ולאות נפשו שרי וכ"פ בשו"ע אר"ח (סימן ש"א ס"ב) ובכף החיים אות י"ד הביא תשובת הרא"ש סימן ג"ה ח"ל ואם נהגו לטייל מנהג יפה ואין להקל בו כי מנהג כשר הוא ולשנות עטיפת שבת מעטיפה של חול ומנהג אבותינו תורה והביאו המחבר ע"ש. וכן דשיחה בטלה אסורה בשבת כמבואר בויקרא רבה דרשב"י היה ליה אימא סיבתא דהווי מישתעי סגי א"ל אימא שבתא הוא ושתקה והביאם התוס' ובידושלמי אמרינן דכדדוחק התירו בשאלת שלום בשבת ואפילו בחול אסור להרבות בדברים ושיחה בטלה לגמרי אסור ועכ"פ כ"ש דאסור בשבת יותר מבחול ואפ"ה כתב דאוהם בני אדם המתענגים בכך כשמספרים ומדברים שמועות ממלכים ושרים ומלחמותיהם וכה"ג שדרך בני אדם שמתאווים לכך שרי וכ"פ בשו"ע אר"ח סימן ש"ז ברמ"א ס"א שם והגם שכתבו האחרונים דלאו משנת חסידים הוא והגשמר מלדבר דבוי חול קדוש יאמר לו ואנשי מעשה נוהרין בזה ושלא לדבר אפילו בלשון לע"ז רק בלה"ק מ"מ להמון עם ודאי דהלכה הוא שהרי כן פסקו לנו בעלי השו"ע אשר מימהם אנו שותים ואין לבטל מהם עונג שבת עכ"פ עשיית העירוב הוא חלק מעונג שבת לבנ"י והמקיל בעירוב הרי הוא מחמיר בעונג שבת והמחמיר בעירוב הוא מקל בעונג שבת.

ומה שחשש הגאון שליט"א שברוב השנים ושינויים אולי יתבטל העירוב וההיתר

הנה בכגון זה אין בידינו אלא לסמוך על קבלתינו והנה אמרו ז"ל אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן עיין רש"י שם והרי בכל הדורות הכי היה בכל עירות פעם היה עירוב ופעם לא היה והלא בירושלים לאחר שפרצו בה פרצות לא היה עירוב וכן בכל מקומות שישבו שם ישראל והכ"נ בוועין ווארשא ואמסטערדאם ופאריז ובאמת טענה זו הוא ג"כ על המקואות לא יעשו מקוה שמא ילכו משם הבקאים וישאר המקוה פסול אלא אין לנו אלא מקומו ושעתו ועלינו לתקן כל הקילקולים כל מה דאפשר אפילו לשבת אחת וה' הטוב יעשה כרצונו, והרי אנו מאמינים בכל רגע שיבא משיח צדקינו ואפ"ה אנחנו בונים חדרים ישיבות מקואות בתי מדרשות וכל מוסדות התורה שאפשר ולא חוששין לשינוי ברוב השנים ומעולם לא חששו לה כגלפענ"ד. ואם אח"כ ילכו להם או שיתקלקל העירוב נכריז עליהם שנתקלקל העירוב ואם ימצאו איזה שוטים שלא ישמעו אין אחריותם עלינו ובשביל שוטה אחד שקלקל לא נבטל תורה שלמה שלנו.

ומעתה אפילו היה לפנינו איסור דאורייתא כיון דרוב ורובא דרובא מהגאונים והפוסקים ס"ל להיתר קי"ל כוותיהו דבתורה אחרי רבים להטות כתיב וכ"ש בדרבנן, ובדין הרי לכו"ע יצאנו מאיסור דאורייתא, ואדרבה כבר נפסק בשו"ע יו"ד סימן רמ"ב דבאיסור דרבנן יש לסמוך על יחיד נגד רבים בשעת הדחק והש"ך והט"ז והאחרונים שם כתבו כן בפשיטות והביאו ראיה משו"ת הרשב"א סימן רנ"ג שהביא מש"ס נדה רפ"ק דפסק רבי כר"א בשעת הדחק ופשוט דאין לך שעת הדחק גדול מדין להציל רבים ממכשול שאז היה לן להתיר אפילו ביחיד נגד דעת רבים וכפרט בדיני עירוב דקיי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב וכ"ש דלא נימא להיפוך לאסור באיסור דרבנן ביחיד נגד רבים זה לפענ"ד ברור להלכה.

ובן למדנו מקושיית הגרמ"פ שליט"א דבמקום שאפשר לעשות עירובין אסור לעמוד אפילו רגע בלי עירוב שהרי על איסור זה בנה קושיתו שכתב תמוה טובא מ"ט לא עירבו כדקשיתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ולכן תי' שם תירוצו ולפמ"ש א"כ כיון דהעלינו דמותר לערב בעירות גדולות א"כ עכ"פ נשמע מינה דאפילו רגע אחת אסור להיות בלי עירוב היכא שאפשר לערב דאל"כ לא קשה כלל וצדקו בזה דברי כ"ג שהרי מצות עשה הוא לערב בכל מקום שאפשר וכמו שבררנו בעזה"י מתחלת דברינו.

והאמנם אפילו אם היה מי שיפקפק בדבר נראה לפענ"ד להוסיף דאפילו נימא בדבר הרשות שאחד רוצה להחמיר הרשות בידו נראה פשוט דזה דוקא אי לא היה בזה רק שב ואל תעשה להחמיר וליכא מצוה נגדו אבל היכא דיש לו חיוב קיום

מצוה ומצד איזה חומרא לא ירצה לקיים המצוה או הו"ל חומרא דאתי לידי קולא וכה"ג אסור להחמיר לכו"ע כיון דלהלכה קי"ל כרבים וא"כ בדין שיש לפנינו מצות עשה דרבנן לתקן עירובין לרבים והו"ל מצוה עירובין ומצוה להסיר רבים ממכשול ועומד נגדו שרוצה להחמיר כדעת יחיד פשוט דאסור להחמיר לעצמו ולבטל המצוה ומצוה עדיף ומחוייב לקיים המצוה נגד ספיקו וכ"ש שזכות הרבים תלוי בו וניחא לחבר לזכות כלל ישראל. כל זה לפענ"ד ברור בס"ד. וכמה שקדו הפוסקים להקל בתיקון עירובין שהוא לצורך רבים ושמענו דלצורך רבים ושעת הדחק יש להמקילים על מי לסמוך אבל בשעת הדחק צורך רבים יש להחמיר לא שמענו.

והנה עד הנה כתבנו בזה להלכה אבל למעשה ודאי שצריך לזה אנשים בעלי אחריות גדולים ושידעו שהדבר הוא צריך להשגיח עליו תמיד וכמ"ש הגר"ח ע שהיה שם משגיח על העירובין גדול בתורה וכן בשאר עירות וה"ו למסור הדיבר לקלי הדעת, ולכן מתון מתון ד' מאות זוזי שויא וצריך לזה אנשים בקיאים ניצוד יעשו שלא יבא ח"ו קלקול מזה ואולי היה איזה אופן שאפשר לסדר עם המודיעין החדשות וכיוצא בזה שיודיעו בכל ע"ש סמוך לחשיכה אם העירוב הוא בסדר וכיוצא בזה. ואם אפשר גם לתקנו על חוטי חשמל ולסדר בכמה בתי כנסיות גורות שאם יתקלקל העירוב מיד ידעו ויודיעו הציבור. ויהיה משגיח תמיד ירא השם מרבים שישגיח על כל העירוב ויהיה לזה גם בי"ד של ג' רבנים ירא"מ לכה"פ בקיאים בהלכות עירובין ותמיד ישאו ויתנו בדבר עם שאר גדולים אם יהיה איזה שאלה ולא יסמכו בזה למסור ח"ו לקלי הדעת. ואם יסדרו באופן כזה תבא עליהם ברכה מן השמים וזכות הרבים יהיה תלוי בהם וקדושת שבת יגן עליהם.

* * *

זאת תורת העולה בקיצור. מצות עשה מדרבנן לתקן עירובין בכל מקום שאפשר ומותר עפ"י הלכה, והוא תיקון גדול להסיר מכשול ולהציל רבים מעון חילול שבת וגם ביו"ט שנהוג עלמא להוציא כל ההוצאות שאסור אפילו ביו"ט בלי עירוב והוא איסור גמור לדעת רוב פוסקים, וכ"ש להציל קטנים, וכל הזריז הרי זה משובח וזכות הרבים תלוי בו והוא מתיקן שלמה המלך ובית דינו שלאחר שגזרו אימור הוצאה בכל מקום תיקון להתיר להוציא ע"י עירוב כדי שלא יהא אדם בשבת עצור ואסור בביתו כבבית האסורים.

בשהדור פרוץ יותר מצוה לתקן עירובין שהמכשול מצוי יותר, כ"כ כל

האחרונים ז"ל וכן כשהעיר יותר גדולה יש חיוב יותר לתקן שהמכשול גדול יותר, ודלא כהטוענים היפוך עיין שו"ת חת"ס, חידושי הרי"ם, אמרי אש, הגר"ש קלוגער, דברי מלכיאל, הגרמ"מ מסלובודקא, הגרצ"פ פראנק, הגר"א העניקין, ועוד הרבה לאין מספר, ולא חלק בזה אדם.

גם אין לחוש שבמקום אחד יערבו ויתרגלו בני אדם להוציא ע"י עירוב ואח"כ ילכו למקומות אחרים שלא יערבו ויטלטלו כי זה היה עיקר תיקון עירובין מעולם במקום שעירבו טלטלו ובמקומות אחרים לא, ואדרבה בכיון תקנו חז"ל שלא לערב כל העיר בכדי ליתן היכר לעירוב שבמקום אחד מותר ובמקום אחר אסור לטלטל. וכן נהגו בכל תפוצות ישראל אצל כל בני אשכנז ואין לשנות קבלתינו האמיתית.

חיוב על כל ת"ח לחוות דעתו בהלכה ואפילו לחלוק על גדול ממנו אם כוונתו לש"ש כמו שהיה בזמן הסנהדרין שהיה כל אחד אומר דעתו וח"ו לבזות ת"ח על שאומר דעתו בתורתנו הקדושה הגם שאינו מסכים לדעת גדולים אחרים כל שמברותיו בנויות על אדני קודש, וזה היה דרך ת"ח בכל דור ודור זה בונה וזה סותר עד שההלכה יוצאת לאור. ועיין שאילת יעב"ץ ח"א סימן ה' דהחולק על רבו חושש לו משום זקן ממרא ומיהו בדבר הנוגע להוראה ודין לא די שראוי אלא מצוה וחובה לגלות ראיותיו דכבוד התורה עדיף ובכל אופן שהיה הטעות בין לקולא בין לחומרא מצוה על התלמיד לומר דעתו וראיותיו.

כבר נהוג עלמא כשימת רבינו הגדול הבה"ג, ורש"י, ודעימיהו דר"ה לא היו אי ליכא ששים רבוא בוקעים בו בכל יום דוקא, ואי לא לא היו רשות הרבים ודברי מ"ב שכתב שלא מצא בראשונים "בכל יום" צ"ע. והששים רבוא צריכים להיות ברחוב ובוקעין.

עירות גדולות בזמן הזה כנזא יארק וברוקלין וכיוצא בהם שיש בהם ששים רבוא אנשים אין להם דין רה"ר בזמן הזה מפני שנים עשר טעמים: א) דעת רמב"ן, ומהר"י מקוטנא, ומהרש"ם, ובית אפרים, ועוד אחרונים דאנשים העוברים במכוניות אין מצטרפים לס"ר לפי שהם ברה"י בפני עצמו. ב) שימת החזו"א, והגר"י שטייף, דכל העירות בזה"ל הו"ל מוקפות חומה ע"י הבתים שהם בנויים סביב העיר ועומד מרובה על הפרוץ. ג) שימת התוספות סוכה והאב"ג ועוד דכל מקום שאסור לעבור שם מפני חק המלכות לא היו רשות הרבים אפילו בלי מחיצות וכן נראה בספר פענח רזא פ' יתרו דע"י היקף עננים היה המחנה רה"י. ד) שימת אדמור"ר מרן מקלויזענבורג שליט"א דאור אדם שמעמיד המכוניות ובנ"א

מלעבור ברה"ר בלי עיכוב הו"ל כמחיצה שאפילו מעכב רק לשעה קטנה פעם במעל"ע מהגי"ש וכ"ש שכאן בכל שעה ושעה מעכב. ה) שיטת הגר"ע, והחזו"א ז"ל, וגרמ"פ, ועוד פוסקים דעירות המוקפות מים מג' רוחות כנוא יארק וברוקלין ונעשית מחיצה גם ע"י אדם לא הו"ר. ו) שיטת רש"י, ורשב"א, ורמב"ן, ונמ"ג, ומאירי, והרמב"ם, וסה"ת, וראב"ה, ורי"ו, והתוס', וכמעט כל הראשונים ואחרונים דכל שאין המבואות מפולשות משער לשער וזה כנגד זה ממש מקצה אל הקצה כרגלי מדבר לא הו"רשות הרבים וכ"פ בשו"ע ובמג"א וכנראה שהיא שיטה מוסכמת מכל האחרונים, וכתבו הגאון רש"ד מווארשא וגאון בעל דברי מלכיאל ועוד אחרונים שע"ז סמכו לתקן עירובין אפילו בעירות שיש שם ששים רבוא. ז) המכוניות עצמן שעוברים דרך מבואות סמוכין נעשים מחיצה שממלאים הרחובות במכוניות ח) שיטת הערך השלחן דעירות שרחובות שלהן מפולשות לד' רוחות בעולם לא הו"רשות הרבים וראיה לדבריו משיטת אוהל מועד הקדמון. ט) שיטת הריטב"א, והתוס', לפמ"ש מרן בבית שערים או"ח סימן קל"ג דשתי מחיצות שהם עקומות כמין גאם אפילו לרבנן הו" מחיצה. י) רשות הרבים צריך להיות הפקר לכל וראוי להשתמש וניחא תשמישתו כמבואר בש"ס ועיין ריטב"א עירובין כ"ב וכ"ב בב"א להדיא וכדין אסור להשתמש ברחוב רק לעבור במכונית וגם בזה אסור לו לעמוד כה"ג לא מקרי ניחא תשמישתו דליכא תשמיש כלל. יא) עוד אחת, בהיי-וויים בלע"ז דרכים גבוהים וגדולים שצריך לשלם עבור כל מכונית ומכונית לא מקרי רה"ר שהרי אין רשות לכל אלא למי שמשלם עבור המכונית, וזה כולל גשרים ודרכים בעירות ג"כ. יב) שיטת המאירי דעירות גדולות שהמגזלה שולטת על הדרכים לשנות כרצונם לא הו"ר. ד"ר אפילו יש שם ששים רבוא, והנה כל הני טעמי הם כמעט אליבא דכו"ע אפילו להפוסקים דבלא ס"ר הו"ר. הכי מותר לערב.

פירוש חדש בדין פלטיא שכתב הרשב"א בעבוה"ק שאינו מועיל לו דלתות זה דוקא מחוץ לעיר. ולכ"ע פלטיא צריך להיות הפקר לכל מקום מוכן לתשמיש בלי תשלומין בכל זמן בין ביום ובין בלילה מה שזה ליכא בזה"ז, אפילו בעירות גדולות.

עדות רכותינו האחרונים החכ"צ, הר"ע, והחזו"א, והגר"י שטייף, והגר"ש"ד מווארשא, ודברי מלכיאל, והגר"י מקוטנא, והגצ"פ פראנק רבה של ירושלים, והגר"א הענקין, דאפילו בעירות גדולות יותר מס"ר נהגו אבותינו לערב אותם בלי דלתות. והוא מה שידוע לן מווארשא, וויען, ופאריז, ונוא יארק. וכרגע מצאתי בשו"ת תירוש ויצהר סימן ע"ג שכתב לנוא יארק שהגם שיש ס"ר לא הו"ר. גם הגאונים מהר"ש"ם והגר"א"ל הורובין מסטאניסלאב, והגר"מ נחום ירושלמסקי מקיעלין, וכגר"מ מיזילש מפרעמישלאן, התירו לחקן עירוב כנוא יארק נב"ש

משנה אום אני חומה הלכות קלה

בספר עירוב והוצאה (להרב סיג'על) תרס"ז, ובשנת תרנ"ה הסכים הגאון ר' יצחק אלחנן להגאון ר' יעקב יוסף רב הכולל בנוא יארק לתקן עירוב בסאנט לואיס. ועכ"פ מעשה רב הוא שהיו מערכין אפילו עיירות שיש שם ס"ר, וא"א להכחיש את המציאות. ואנן לא באנו לחדש דבר אלא להחזיק ולהגן על מנהג וקבלת אבותינו שנמסר לנו מדור דור ומסורת סיג לתורה.

דברי הכותב בידיים רותתות למען כבוד וקדושת שבת וכתפלה שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה. הנני יודיעכם דושה"ט ושכ"ג בידידות ובלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן כח

**מכתב הגה"ק רבן של ישראל מרן רבי יעקב ישראל קניבסקי
(שליט"א) בעל קהלות יעקב, בני ברק**

בעה"י אור ליום ג' פ' תזריע וה' סביב לעמו - מעתה ועד עולם - לפ"ק.

לפאמ"כ ידי"ע, הגאון הגדול, רב רבנן, פאר הדור והדרו, וכו' וכו' הגר"ם קליין שליט"א, בעהמ"ח ספרים הנפלאים משנה הלכות, ועוד כמה ספרים המאירינו לארץ ולדרים.

הנני מאשר בתשו"ח קבלת מ"מ קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות דברים ככתבן.

והנה הציע הדר"ג לי שאלמוד בעין גדול בכל המו"מ בעניני עירובין ובהקונטרס הנחמד שסידר פ"מ הדר"ג שליט"א, ואמנם קשה לי מאד לעיין בענין עמוק שכבוי דשו בו רבים ועצומים אשר נדרש לזה זמן רב ומנוחת הנפש. אבל מפני שדברי הדר"ג מחייבים אותי לעסוק בשמעתתא דא התחלתי ללמוד את הקונטרס של הדר"ג ובבואי בעמוד י"ב נבהלתי מאד שמבואר שם שהגר"א קטלר ז"ל ויברלח"ט הגר"מ פיינשטיין שליט"א אוסרין עירובין בק"ק נוא יארק ואיך אבנים ראשי לבין ההרים, ומעולם לא התערבתי בדברים שנחלקו בהם גדולי הדור וכפרט שהם גאוני ההוראה בעיר נוא יארק. וכתב בשלה"ג פ"ק דע"ז בסוגיא דהנשאל לחכם ואוסי וכו' שכתב שבמקום הוראתו של החכם צריך לעשות כהוראתו אפילו לא קיי"ל כהוראתו ע"ש ובכלל אני חשבתי שכל הערעורים נובע מאיזו אברכים והנה זה

מחלוקת בגדולי התורה ולא נסיתי כלל בכאלה אנא יחום הדר"ג עלי וישחרר אותי מלכתוב בענינים אלו.

ובאמת שדברי המשכנות יעקב חזקים מאוד שכן הוא ע"פ הגמ' ע"פ נ"לא דהלכה כריו"ח בפלוגתא דריו"ח ור"א שאין רה"ר נותר אלא בדלתות נעלות וכפי הנראה שהבי"א לא העלה שובר ממשי למענת המשכנ"י וזלת בשנחליט דוה"ר צריך ששים ריבוא והוא מחלוקת גדולה ועצומה שר"ת ז"ל חלק על זה ובמשכנ"י בשם הריטב"א ז"ל ראיתי לפום ריהטא שכתב הריטב"א ז"ל שרוב הגאונים חולקים על פרש"י ז"ל ומכל הלין מפתח אני מאד להתערב וכדכתיב ובמקום גדולים אל תעמוד. ולמעשה ממילא פשוט שהרבנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים (שגם בלא עירוב יטלטלו) לכה"פ לפי כמה שיטות מרבוותא.

ולת"ח היראים ע"ד ה' אולי לכאורה באמת לא כדאי להגיד להם שההיתר הוא פשוט וברור לגמרי מכמה טעמים: א) מפני טענת המשכנ"י שרה"ר טעון דלתות נעולות, ב) כי בכ"מ גרים גוים וכן בעונ"ה מחללי שבת רח"ל דצריכין לשכור מהם רשות וסומכין על שכירות מראש העיר או מראשי הצבור ועל הכל ודאי יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות פרטיות ומה שבאיזו מקרים יש להם איזו שליטה להכניס בבית התושבים דברים וכש"כ הצבא שבזמן המלחמה יכולין לעשות וזרבה דברים בבתי פרטיים, מ"מ אין כ"ז בתורת שליטה וקנין על הבית רק הוא בתורת שליטה על הגברא שכופין אותו להעמיד ביתו לצרכי המלחמה וכמדומני ששמעתי דנין בזה ובמ"ב מדבר מזה ובעונ"ה קשה עלי החיפוש, ג) מפני שיש בעיר הרבה מקומות זרועים יותר מב"ם והם אינם מוקפים מחיצות סביבם, ויש בזה היתר החכ"צ ובכרונ"י שדנין בזה, ד) שיש עיירות שבסומכין על עמודי טלגרף והחוטין שעליהן מחוברין מן הצד ויש איזו אחרונים שמצדדין בזה וקשה עלי החיפוש, ה) שמרן החזו"א החמיר לנו מאד שאם אחד מעמודי העירוב אינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד אחד שנפסל העירוב ע"י זה הנמצא שאין החוט המשקוף מכון כנגד עשרה טפחים התחתונים של העמוד שהן הן עיקר המזוזות והחומז אינו מכון כנגדן ומאחר שהמשגיחים אינם נוהרים לפסול אם נתעקס קצת אחד מעמודי הצוה"פ ראוי לחוש ולהחמיר, ו) שכרנ"ל כבר הוחזק שהעירוב מתקלקל שהרי בכל שבוע הולך המשגיח של העירוב עם נ"כ שנושא חבילת עצים וחומי מתכות וכו' וחמיר עושה תיקונים וא"כ הרי כבר הוחזק שיתקלקל העירוב אם ע"י שקצים או ע"י קרונות ומכוניות, ז) כי במשך השנה כמה פעמים נפסלה (המצה שעירבו בה) מאכילת אדם ונחבטל העירוב. וכן אנו נוהגים תדיר שלא לסמוך על עירוב העיר אפי' כשהוא נחוץ מאד.

באמת עדיין לא למדתי רוב הקונטרס של הדר"ג, אכן הנני עט ממחר להשיב מפני הכבוד כבוד התורה שלא יהיה מניעת תשובתי כאילו אני ח"ו מתעלם מבקשת הדר"ג שליט"א שהציע לי במכתבו, ואבקש סליחה על אשר לא מהרתי להודרו ולהשיב מיד כי בעונ"ה אני סובל מכמה דברים לעת זקנתי ממש כמו שאחז"ל בסוף שבת מקראי דסוף קהלת.

והנני דוש"ת באמת ובתמים כל הימים ,
המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

* * *

סימן כט

מתצש"ק לסדר בי קדוש הוא התשמ"א בני יצו"א.

רב הרבנים גאון הגאונים זקן שבסנהדרין יושב בלשכת פלהדרין, דמטמרין גלין ליה, ע"ה, אין דורו דור יתום צים"ע מזה בן מזה דזיו ליה כבר בתיה, אספקלריא הכאירה גדול מרבן שמו, רבש"י מעכנ"ק מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמ"ס קהלת יעקב על ש"ס, וש"ס בכל מקצועות התורה כולה.

אחד"ש מעכנ"ק ביראת הכבוד.

מכתבו היקר קבלתי בפרום החג ושמחתי לקראתו כמותא שלל רב וקראתי ושניתי ושלשתי בו אמנם מחמת קדושת החג לא הספקתי להשיב ומיד אחר החג הייתי קצת טרוד בהתחלת הזמן החדש ואמרת עב"פ להודיע מקבלת המכתב ומשמחתי בו וממילא בהורמנא דרמן מעכנ"ק אשתעשע קצת בדבריו היקרים לי מאד מאד.

וראשונה במש"ב מעכנ"ק בענין בקשתי לעיין בקונטרס אום אני חומה בענין תיקון עירובין בעירות הגדולות בארה"ב חל"ק והנה הציע הדר"ג לי שאלמוד בעיין

גדול בכל המו"מ בעיני עירובין ובהקונטרס הנחמד שסידר פ"מ הדר"ג שליט"א ואמנם קשה לי מאד לעיין בעיון עמוק שכבר דשו בו רבים ועצומים אשר נדרש לזה זמן רב ומנוחת הנפש אבל מפני שדברי הדר"ג מחייבים אותי לעסוק בשמעתתא דא התחלתי ללמוד את הקונטרס של הדר"ג וכו' ולמעשה ממילא פשוט שהרבנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים (שגמ בלא עירוב יטלטלו) לכה"פ לפי כמה שיטות מרבוותא ולת"ח היראים ע"ד ה' אולי לכא' באמת לא כדאי להגיד להם שההיתר הוא פשוט וברור לגמרי מכמה נעמים וכו'.

והנה מאד שמחתי לראות אשר מעכ"ק הסכים בפשיטות לערב בכל מקום שכתב שלמעשה ממילא פשוט שהרבנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים לכה"פ לפי כמה שיטות מרבוותא ושישו מעי שזכיתי לכון לדעת הגדולים מרן מכ"ק שליט"א וכן אמרתי בס"ד וכתבתי בקונטרס אום אני חומה דהרצה לחדול מלטלטל תכא עליו כרכה אבל עכ"פ נצרך העירוב להציל רבים מעון, ולהשווגים שלא יכשלו כששוכחים ומוציאים חפץ בשבת ע"פ טעות וכיוצא בו וכן אני הפעוט נוהג שלא ללטלטל גם כשהייתי במקומות שיש שם עירוב והגם שכמה מרבוותינו האחרונים ז"ל הגמהרצ"א ובנמוקי א"ח ועוד כתבו דאין להחמיר שחששו לה משום אינו מודה בעירוב כשיש עירוב ואינו רצה ללטלטל מ"מ היכא דאיכא חשש ולכמה רבוותא יש חששות הרצה להחמיר נראה דיש בידו להחמיר. אלא דקצת יש להעיר לפמ"ש הרע"כ בפ' אבות פ"א עשה תורתך קבע בשם מצאתי כתוב שלא תחמיר לעצמך ותקיל לאחרים או תחמיר לאחרים ותקיל לעצמך אלא תהא תורתך קבע לך כמו לאחרים וכן הוא אומר כעזרא כו' כמו שהכין לבו לעשות כך היה מלמד לכני ישראל. א"כ לכאורה הי' צריך לפסוק ולנהוג הכי בין לקולא ובין לחומרא, אמנם באמת כבר מצינו כעין זה בגמ' שהחמירו לעצמם והקילו לאחרים ודבר זה מפורש בכמה מקומות והארכתני בזה כמקום אחר. עכ"פ לעצם דינא אשרי הדור שהגדולים מסכימים לקטנים ומעכ"ק נמי פשיטא ליה לעשות עירוב בכל מקום בשביל להציל רבים מעון והוא זכוי הרבים שאין גדול הימנו ובפרט במדינות אלו שאפשר להציל רבבות מישראל ממש מחילול שב"ק.

ומש"כ מעכ"ק הני טעמי מעליותא שצריך הת"ח לחוש, א) מפני טענת המשכניי ישרה"ר טעון דלתות ננעלות, ב) כי בכ"מ גרים גוים וכן בעוה"ר מחללי שבת רח"ל דצריכין לשכור רשות וסומכין על שכירות מראש העיר או מראשי הצבא ועל הכל ודאי יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות פרטיות ומה שבאזה מקרים יש להם איזו שליטה להכניס בבית התושבים הדרים וכ"ש הצבא שבזמן המלחמה יכולי לעשות הרבה דברים בבתי פרטיים, מ"מ אין כ"ז בתורת שליטה

וקנין על הבית רק הוי בתורת שליטה על הגברא שכופין אותו להעמיד ביתו לצרכי המלחמה וכמדומני ששמעתי דנין בזה ובמ"ב מדבר מזה ובעוה"ר קשה עלי החיפוש, ג) מפני שיש בעיר הרבה מקומות זרועים יותר מב"ס והם אינם מוקפימ מחיצות סביבם ויש בזה צד היתר מהחכ"צ ובוכרוני שדנין בזה, ד) שיש עיירות שסומכין על עמודי טלגרף והחוטין שעליהן מחברין מן הצד ויש איזו אחרונים שמצדדין בזה וקשה עלי החיפוש, ה) שמרן החו"א החמיר לנו מאד שאם אחוי מעמודי העירוב אינו עומד יש ממש אלא נוטה קצת לצד אחד, שנפסל העירוב ע"י זה דנמצא שאין החוט המשקוף מכוון כנגד עשרה טפחים התחתונים של העמוד שהן הן עיקר המזוזות והחוט אינו מכוון כנגדם ומאחר שהמשגיחים אינם נוהרימ לפסול אם נתעקם קצת אחד מעמודי הצוה"פ ראוי לחוש להחמיר, ו) שכרגיל כבר הוחזק שהעירוב מתקלקל שהרי בכל שבוע הולך המשגיח של העירוב עם גו"ב שנושא חבילת עצים וחוטי מתכות כו' ותמיד עושה תיקונים וא"כ הרי כבר הוחזק שיתקלקל העירוב אם ע"י שקצים או ע"י קרונות ומכוניות, ז) כי במשך השנה כמה פעמים נפסלה (המצה שעירוב בה) מאכילת אדם ונתבטל העירוב וכן אנו נוהגין תדיר שלא לסמוך כלל על עירוב העיר אפילו כשהוא נחוץ מאוד עכ"ל"ק.

ורק לפלפולא בעלמא ולא להלכה הנני להעיר קצת בדברי מעכנ"ק מרן שליט"א במש"כ טעם המשכנ"י שרה"ר טעון דלתות ננעלות, הנה באמת לכאורה לדידן אין נפ"מ בזה לפי מה שביארנו דבעירות גדולות ליכא רה"ר לעולם לכ"ע וא"כ ממילא ליכא טעם המשכנ"י ז"ל דרה"ר טעון דלתות. ובחידושי הארכתי לברר בס"ד דבעירות גדולות בזה"ז לכ"ע ליכא רה"ר שהרי אסור לעבור ברה"ר וליכא בוקעין בו כלל והאנשים העוברים במכוניות יושבין ברה"י ואינם נקראין בוקעין ברה"ר, גם כי אין המבואות מפולשות ומכוונות משער לשער.

אלא דבענין מפולש משער לשער לכאורה המשכנ"י פליג בזה על רש"י בס"י קכ"ב דף קמ"א הביא הא דבירושלמי דאהן פיוסרום וכו' שדוחק גדול לומר דר"י יוחנן מחלק בין מחיצה בידי שמים דאפילו רבנן מודו בה דמתבטלי שאין זה מוזכר כלל בד' הירושלמי. ועוד דר"י גופיה אפילו במחיצה ביד"א ס"ל דמבטלי אלא נראה ברור שהדרך היא שבפיוסרום היתה ג"כ דרך עקמומית ועקלתון, והביא שם מגמ"ב ב"ב בערי מקלט דרד"ש תכין לך הדרך שיהיו מכוונות ומשמע דשאר רה"ר לא בעי מכוון וכן משמע מרמב"ם פי"ד מה' שבת לא הזכיר רה"ר שיהי' מכוון וכן משמע בתשו' הריב"ש סי' ר"פ רק רש"י ז"ל כתב כמה פעמים מכוון משער לשער בפ"ק דעירובין גבי כיצד מערבין רה"ר וכו' משמע דבעי מכוון ביושר ממש והדבר צ"ע לדינא. ובירושלמי לא משמע כן דהא עכ"פ פיוסרום היתה דרך עקמומית ופשיט ר' יוחנן דהוי רה"ר עכ"ל ע"ש.

אבל בעניינותין הדבר לפלא שהרי הריטב"א שבת דף ו' (הוצאת רייכמאן) כתב וז"ל כתב רש"י ז"ל במס' עירובין שאין רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער והכי הוא בירושלמי אבל לא הסכימו בזה כל הפוסקים ע"כ הנה מבואר מדברי הריטב"א דאדרבה בירושלמי מבואר כרש"י דבעינן מפולש ממש ודלא כמשכנ"י ז"ל שכתב דבירושלמי מבואר דלא כרש"י ז"ל וצ"ע. גם מה שהביא מגמ' ב"ב ומדברי הרמב"ם פי"ד מה"ש הנה רבינו הכ"מ על הרמב"ם כנראה מפרש בדברי הרמב"ם ג"כ דבעי מפולש שכתב שם בה"א דבלאו מפולש הו"ל רה"י גמור מה"ת ורק אם הוא מפולש הו"ל רה"ר וע"כ דס"ל לפרש כן ושם"ל להרמב"ם כן דאל"כ לא היה שותק ל"י וכתב בהיפוך. ועיין רמב"ם פי"ז מה"ש מבוי שיש לו ג' כותלים הוא נקרא מבוי סתום ומבוי שיש לו ב' כותלים בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין ברוח שכנגדה הוא הנקרא מבוי מפולש ע"כ ע"ש. גם מה שהביא מגמ' ב"ב לפענ"ד אין כאן ראי' להיפוך ממה שכתב רש"י ז"ל דהו"א דעל דרך של י"ו שאינו רחב ביותר צריך מפולש ומכוון אבל בדרך של ל"ב אמות שהי' צריך לרצחין בכל אופן שהוא סגי קמ"ל דבעי נמי מכוון אבל בשל רה"ר ודאי בעי מפולש וז"ב לכאורה.

עוד אחת מה שראיתי למעכנ"ק שכתב דכאמת דברי המשכנ"י חזקים הם שכן הוא ע"פ הגמ' ע"פ כללי ההלכה דהלכה כריו"ח בפלוגתא דריו"ח ור"א שאין רה"ר נותר אלא בדלתות נגעלות וכפי הנראה הבי"א לא העלה שובר ממשי למענת המשכנ"י זולת בשנחליט דרה"ר צריך ששים רבוא והוא מחלוקת גדולה ועצומה שר"ת ז"ל חלק על זה ובמשכנ"י בשם הריטב"א ז"ל לפום ריהטא ראה שכתב הריטב"א שרוב הגאונים חולקים על פרש"י ז"ל ומכל הלין מפחד לזחערב ולמעשה ממילא פשוט שהרבנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים לכה"פ וכו'.

ולפענ"ד אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה יש להעיר חדא דהוי בכל מקום דהלכה רפיא בידך קיי"ל מעשה רב והנה ראינו דבכל העולם כולו תקנו עירובין בכל ערי יוראפף קטנים וגדולים וכן בשאר מקומות שהיו בני ישראל ואפילו באתר"י דבעל משכנות יעקב נמי די' עירוב ובבריסק ובווילנא ווארשא ויען בקיצור בכל ערי ישראל היו עירובין ומוכרח מינה תרתי חדא דהסכימו הפוסקים דאין הלכה כבעל משכנות יעקב וכן שמעתי מהגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א שאמר לי בפירוש דכ"ע ס"ל דלית הלכתא כותיה ולא חששו ליה בשום מקום, ופוק חזי מאי עמא דבר, גם כהיום בכל ארץ ישראל תקנו עירובין וגם בבני ברק אתר"י דמרן החזון איש ז"ל שעלה על בני דורו בדרו האחרון אפ"ה הסכים לתקן

עירוב הגם שלעצמו נזהר מלמלטל אפילו מלטול כ"ש גם בפה תקנו בכמה מקומות וגם נזהגים כדיום לערב מקומות מקומות והגאון הגדול ר' משה בעצמו התיר וזרז לערב כאן בקיו גארדענם ופאר-ראקאווי ועוד כמה מקומות כידוע הדבר ולפי דעת המשכנ"י ה' אסור לערב בכל אלו המקומות.

גם האמת כי נהגו אבותינו ואבות אבותינו לערב בכל ערי אשכנז מוזמן הגמ' ואילך ועוד קודם לזה וכבר כתבו הראשונים ז"ל בדברך שנהוג בכל העולם אפילו מפורש בתלמוד שלנו ההיפוך הכי קיי"ל כיון שהמנהג בניו על ספרים חיצונים כגון מס' קטנות, וכ"כ ר"ת בספר הישר (ס' תרכ"ג) על ברכת נשואין וברכת אירוסין שצריך ב' כוסות שמפורש במס' סופרים שעושין בב' כוסות ברכת אירוסין וברכת נישואין לפי שאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד וכתב ז"ל לסמוך עליו שהן עיקר תוספתות וברייתות הרבה ממנה בתלמוד ורוב מנהגים על פיה' כגון ויחל בתענית שלנו ופ' מוספין וברכות מפטיר וכמו שיש בשאר תוספתות ובמשנת זרעים דברים שאין אנו נזהגין על פיהם ואפילו בתלמוד שלנו כמו כן במס' סופרים אך בדברים שאנו נזהגין על פיהם אנו צריכין להאריך והכופר בה הרי זה מין שקך שנינו ואפילו דיקרוק אחד מד"ס ולפי שהוא עיקר הוסיפו בה פירושם מתלמוד ירושלמי ומשלנו לכתוב כמנהגם גבי שתי כוסות וכו' ע"ש. גם בס' א"י הגדול כתב דכמה הלכות נהג עלמא ע"פ ספרים חיצונים כמו ויחל ועוד כמה הלכות ואפילו מבואר בתלמוד שלנו היפוך לזה אין שומעין כיון דנהג עלמא כן הו"ל כאילו יצא בת קול מן השמים דכן הלכה וכעין זה אמרו בגמ' יבמות ק"ב אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במגעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל ועיין עוד בספר או"ז באלפא ביתא אות למ"ד מ"ס נו"ן לענין קבלה. וא"כ לענין המשכנ"י לפענ"ד כנראה כבר נהוג עלמא ואיפסק דלא כוותיה.

ורק עוד ב' הערות בעיקר דברי הגאון הגדול הקדוש בעל משכנ"י שתמך יתדותיו בעיקר על דברי הריטב"א שכתב דר"ת חלק על רש"י להלכה ולמעשה והב"א כתב דלמעשה ר"ת מודה לרש"י וע"ז כתב המשכנ"י ז"ל וכל הדקדוקים שדקדק בת"ר שדברי ר"ת ז"ל למעשה כדברי רש"י ממ"ש הפוסקים בשמו בהיתר תכשיטין אין בהם שום רמז ראי' שלא הביאו מר"ת רק שפסק כר' ענני בר ששון דהכל ככבוד וצפרו לזה דברי ר"י ז"ל שאין אתה רה"ר ושכרמלית דומה לחצור שאינה מעורבת ויוצא בתכשיטין בשגם בלא זה היו כל מבואותיהם פחות מיו"ו אמה ואף לר"ת ז"ל אינו רה"ר רק שצפרו לזה דברי ר"י שאף במבוי רחב י"ו אמה רק שאין בוקעין ס"ד מותרין התכשיטין אבל לאו ר"ת ז"ל חתם על זה זה מוכרח שלא להכחיש דברי הריטב"א ובשם התוספות שהעידו בשמו להיפוך ע"כ. והנראה דאי לאו ההכרח שלא להכחיש דברי הריטב"א ז"ל היה מודה ליה להב"א דר"ת למעשה כרש"י ס"ל.

ובשפלינו זכר אזכרני מה שראיתי בספר הראבי"ה סי' שצ"א דלא כמשכנ"י וז"ל הראבי"ה וגרסינן ב' כיצד מערכין אם היתה של רבים והרי היא של רבינו ואין שם אלא פתח אחד מערכים את כולה אלמא שבעינן מפולש ואינו מפולש באחור אחד (כלומר בצד) הרי נדון מדאורייתא כסתום וכיון שהעירות שלנו דרבנן מותר אמירה ועשייה דגוי כמ"ש לעיל ירושלים אלמלא דלתותיה כו' פירוש רבינו שלמה נמי דמפולש היתה משער לשער וכן משמע מפסק ר"ת ששמעתי משמו שפסק כר' ענני בר ששון דאמר בפ' במה אשה הכל ככבול דבחצר מותר וברה"ר אסור ופסק דאהא סמכו נשים האידנא לצאת בדברים שאסור לצאת ברה"ר בשבת דל"ל רה"ר דאורייתא ומיהו מלטול מדרבנן כו' ע"ש. הנה כתב הראבי"ה מפורש דמה שפסק ר"ת דמותר לצאת בתכשיטין בשבת הוא משום דס"ל דל"ל רה"ר דאורייתא וממעם רש"י דל"ל רה"ר מפולש בשום מקום וע"ש בראבי"ה עוד בסי' רמ"ז (דף 703) ומבואר דר"ת מודה דל"ל בזה"ר רה"ר דאורייתא וממעם רש"י ז"ל לדעת הראבי"ה ורא"י להבי"א ודלא כמשכנ"י.

איברא דלולי דמסתפינא הינלפענ"ד להשוות דברי הריטב"א והראבי"ה עכ"פ במילתא חדא והוא די"ל דר"ת לאחר שהקשה כל הקושיות לשיטת רש"י בענין ס"ר לא חזר בו וס"ל דרה"ר אה"נ דלא בעי ס"ר, אבל מ"מ ס"ל דבעי י"ו אמה ובעי מפולש והיינו טעם השני של רש"י דכל שאינו מפולש ומכוון משער לשער לא הוי רה"ר ובוה מודה לרש"י ז"ל ולא חלק אלא על הסברא דבעי ששים ריבוא ולפ"ז ליכא סתירה בין הראבי"ה להריטב"א דלענין דליבעי ששים ריבוא בוקעין מודה הראבי"ה דלר"ת לא בעי מ"מ אכתי לית לן בזה"ר רה"ר דאורייתא בכל העירות מפני דל"ל רחובות מפולשות ומכוונות משער לשער דומיא דדגלי מדבר ובוה גם ר"ת מודה ולכן שפיר להלכה ולמעשה פסק ר"ת כרש"י דל"ל בזה"ר רה"ר דכל העירות שלנו אין להם רה"ר מפולש זה כנגד זה וזה לפענ"ד נכון, ולפ"ז נסתרו נמי דברי המשכנ"י בענין מפולש שחלק על רש"י ואנן ס"ל כרוב הפוסקים וכמ"ש הראבי"ה וכירושלמי ור"ת ורא"ש ורשב"א ורבינו ירוחם ורוקח וסמ"ג ואהל מועד וארחות חיים והמאירי והג' מרדכי ופסקי רי"ד וראבי"ה והתוס' והטור ומחבר והרמב"ם לדעת הכ"מ והמג"א והא"ר והגרש"ז וכמעט כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כאשר ביררתי בזה בעזה"י בקונטרס אום אני חומה.

והלכה זו מצינו גם לרשב"א בעבוה"ק דהגם דס"ל דלא בעי ס"ר לרה"ר מ"מ ס"ל דבעינן שהרחבות יהיו מפולשין כמ"ש נתיבות ש"ג א' ז"ל וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם כדגלי מדבר ע"ש ונמצאו נכונים דברי הב"א ז"ל שר"ת ס"ל כרש"י אלא דגדולה מזו דלענין מפולש אפשר דגם הריטב"א מודה לרש"י היכי דלא הוי מפולש

ומכוון זה כנגד זה דלא הוי רה"ר, וא"כ בדין גם הריטב"א דפליג על ההנחה של ס"ר מודה במפולש, וכיון שנתרועע היסוד שהם דברי הריטב"א שרוב הפוסקים חולקים על רש"י שזה רק לענין ס"ר אבל לענין דבעינן מפולש כ"ע מודו ליה לרש"י וקמו דברי הב"א ז"ל. ועיין בסמוך.

ולא אוכל מלהתעלם מה שראיתי דברים במשכנ"י ברף קכ"ד ע"ב שהאר"י הרבה בדברי רבינו הגדול הבה"ג שנמצא בספרינו שאפשר לערב דרך המלך וברוח קדשו דחה דברים אלו שלא נמצא כן בבה"ג רק המפורסם לדעת זו הוא רש"י ז"ל שכתב בעירובין פ"ק גבי כיצד מערבין רה"ר וגבי ירושלים ומבואר יותר בכיצד מערבין במשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים כו' כתב רש"י ז"ל משמע רחב י"ו אמה ועיר שמצויין בה ס"ר ומפולש כו' ובמשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים וז"ל של יחיד שלא היו נכנסים תמידים בה ס"ר וכו' ולא חשיבא רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר ונעשית של רבים כתב שנתוספו בה דירודין או נקבעו לתוכה שווקים ע"ש. והנה יש לשום לב מהיכן הוציא הדבר זה רש"י ז"ל וכל העומדים בשטתו אי משום דדמיו לדגלי מדבר בעינן הא ודאי לא לכל דבר בעינן דמי' לדגלי מדבר דהא גבי תל המתלקט י' מתוך ד' ורבים בוקעין בו מחייבין משום רה"ר למ"ד רבים מבטלי מחיצתא דכמסקינן פ' עושין פסין רק מעלות ומורדות דא"י פטרינן משום דיהושע אוהב ישראל הי' כו' ומסרן ליחיד כו' ולא פטרינן אף בחו"ל משום שאין דומין לדגלי מדבר שהיתה ארץ חלקה ומישור מן העמוד הענן, ואף שרש"י ז"ל כתב שם גבי מעלות כו' אין חייבין עליהן משום רה"ר לפי שאין דומין לדגלי מדבר וכתב רש"י דדגלי מדבר היתה ארץ חלקה ומישור ע"ש, כבר הקשה הריטב"א ז"ל שם דא"כ אפילו בחו"ל נמי ומאי איריא מעלות ומורדות דא"י ולכן פי' שאינו דומה לדגלי מדבר הכונה שאין מסורות לרבים מטעם יהושע אוהב ישראל הי' ודגלי מדבר היו מסורין לרבים ע"ש ודבריו מוכרחין למסקנא דסוגיא שם ובהא הוא דס"ל לגמרא דבעינן דומיא דדגלי מדבר אבל לא במה שיש בה מעלות ומורדות משא"כ במדבר הרי להדיא דלאו לכל מילי בעינן דומיא כו'. וגם רש"י ז"ל נראה דלא כתב כן רק קודם דמסקינן לטעמא דיהושע אוהב ישראל הי' ולא מחלקינן לפ"י בין א"י לח"ל כלל וע"כ הא דנקטו תלמידי ר' יוחנן מעלות כו' שבא"י לאו דוקא נקטו א"י אלא משום דאינהו בא"י הוו קיימי נקטי הכי ומדאמר לפי שאין דומין לדגלי מדבר הוכרח רש"י ז"ל לפרש בן משום שהמדבר חלקה היתה ואף למ"ד אתי רבים ומבטלי מחיצה פטור משום דך טעמא משום דעכ"פ אין דומין לדגלי מדבר אבל למ"ד לא אתי רבים ומבטלי מחיצה אין צורך לטעם זה אבל למסקנא דס"ל לרבא גבי תל המתלקט חייבין ע"כ לא ס"ל דך ס' דומיא דדג"מ מפרשינן למימרא דר"י כפשטיה דדוקא בא"י ומה דאמר לפי שאין דומין כו' היינו שאין מסור לרבים כדג"מ וכן דעת הריטב"א ובאמת זו היא דעת ר"ל בירושלמי שאמר אין רה"ר בעולם הזה אלא לימות המשיח שנאמר כל גיא ינשא

כו' הכוונה משום הך מעמא דומיא דדג"מ ולא קיי"ל הכי ור"י פליג עליו עכ"פ מוכח להדיא דלא לכל מילי בעי דומיא לדג"מ וגם רש"י ז"ל אין מכחיש זה וא"כ מנין לנו לחדש דבר הך דבעי ס"ר בלתי שימצא ראי' לזה מהש"ס וכבר הקשה ר"ת ז"ל דא"כ ניבעי נשים וטף כו' ומבן עשרים, והתוס' והריטב"א תירצו דלא גמרינן רק מה שכתוב במספרם כו' ע"ש באריכות.

ולפענ"ד גם בזה מצאנו ראינו לרבינו הראב"ה סי' שצ"א שפי' דבעינן דומה לדגלי מדבר כפשוטו ושזה הוא שיטת רש"י וכל הפוסקים דעימי' ז"ל (דף 744) אבל מ"מ נראה לי דמותר דקיי"ל כפי' רבינו שלמה בריש עירובין בפלוגתא דחנניה דלא הוי רה"ר אלא א"כ רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער, וכן לא תמצא בכל זה המלכות, גם צריך שיהיה בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר. וכן נראה לאבא מורי והכי מסתבר שאם היה רחב י"ו ובסופו קצר מי"ו מדאורייתא נידון כסתום והרי הוא כחצר. וליכא למימר אם כן ניבעיא מפולש מסוף העולם ועד סופו דאפילו דגלי מדבר הפילוש היה רק במחנה דידהו בעגלות והוה כמו עיר אחרת וגרסינן בפ' עושין פסין אמר ר"י ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר וכו' עד אי הכי כולי עלמא נמי לא ליחייב דהא מקיף ליה אוקיינוס דילמא מעלות ומורדות שבא"י קאמרת פי' שבאותו רה"ר שיש לפניו מעלות ומורדות אפילו במקום השוה לא חשיב רה"ר לעיר אחת ולא פרך אי הכי כולי עלמא נמי אי אפשר שלא יהיו מעלות ומורדות במקום אחד כנגד זה רשות הרבים אבל מעיקרא דהוה קאמר דאכל ארץ ישראל אין חייבין הוה פרך מאי שנא מכל העולם ואעפ"י שיש לומר ולדחות דאמקום מעלות ומורדות פטור אבל מה שהוא אצלו חייב לא מסתברא הכי דכסתום דמי מחמת גיפופי ותו לא דמי לדגלי מדבר ע"כ.

הנה מבואר דהראב"ה ז"ל פי' ברבינו שלמה ז"ל דבעי דומיא דדגלי מדבר ממש וגם שיהי' בלא מעלות ומורדות ואותו קושיא שהקשה הריטב"א ז"ל תי' באופן אחר וא"כ שפיר י"ל דבעינן נמי ס"ר לדעת רש"י וכמ"ש התוס' והריטב"א שכתבו לישב למה לא בעי גם נשים וטף וערב רב דהני מספרם מפורשים בקרא אבל עכ"פ בעי דומיא דדגלי מדבר ומכ"ק מו"ר שליט"א שמעתי מעם כיון דהוצאה מלאכה גרועה כל שלא הוי ממש דומיא דדגלי מדבר לא הוה מלאכה מדאורייתא כיון דממילא מלאכה גרועה הוא ורק מה שהוא דומה לדגלי מדבר משוייהו לאיסור מלאכה והוצאה והוא סברא נכונה עכ"פ הראב"ה כתב כן להדיא.

גם בעיקר הנחת הגאון בעל משכנ"י ז"ל שכתב (בדף קכ"ד) שלא נמצא בדברי בה"ג מה שהביאו התוס' בשמו דס"ל דרה"ר בעי ששים ריבוא בוקעין בו ולא מסתבר דלא בעי ששים ריבוא בוקעים בו לדעת רבינו הגדול הבה"ג ורק שיטת

רש"י הוא דבעי ששים ריבוא, והגאון בעל כ"א דחק ליישב ולדקדק מלשון הבה"ג ז"ל דס"ל דבעי ס"ר. ולפענ"ד לא זכיתי להבין הדברים דאטו לא מצינו הרבה דברים שהביאו רבותינו הראשונים מספרים ואפילו מגמרות שהרבה גירסאות היו לפנייהם ולא נמצא עכשיו לפנינו וידוע מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל וב"ש מדברי רבינו הבה"ג אשר יד רבים שלטה בהם כמשך הגלות וגם לפי הטעם שכתבו דר"י גאון סגי נהור ה"י וא"כ ודאי אפשר שבמשך הזמן פחתו והוסיפו המחברים והמעתיקים מספר לספר אבל הרי רבותינו בעלי התוס' מעידים לנו שדעת רבינו הגדול הבה"ג דבעי ששים ריבוא בוקעין בו וכי לא הועיל לן עדות רבותינו בעלי התוס' שהם העידו בשם רבינו הגדול הבה"ג ז"ל דס"ל דבעי ששים ריבוא בוקעין ברה"ר והרכה פעמים מצינו הלכות גדולות שהביאו הראשונים וקיי"ל כותיהו הגם שלא נמצא בן כהספרים ואדרבה מצינו לפעמים שאפילו מפורש להיפוך ממה שהביאו האחרונים בספריהם של הראשונים אמרינן בגירסאות של הראשונים הוא עיקר בספרי הראשונים וב"ש אגן שאינו מבואר ההיפוך ודאי אעדות בעלי התוס' סמכינן.

אלא דבר מן דין האחרונים ז"ל ציינו לבה"ג אספמיא דשם מפורש כתב דבעי ששים רבוא, וא"כ רוב טענות המשכנ"י אודו להו וכל זה לרווחא דמילתא, אבל לעיקר הדין לפענ"ד כמ"ש הרי נהוג עלמא כהכ"א בכל העולם ובפרט בעירות קטנות שאין בהם ששים רבוא דמערבין בכל העולם אפילו יש לה רוחב י"ו אמה ומפולש עכ"פ כאן הדבר ידוע דמערבין בכל עירות קטנות אפילו הם רחכות י"ו אמה וכן הוא בכל העולם א"כ עכ"פ לענין זה לא הסכימו להמשכנ"י וצ"ע.

ועל הטענה שצריך ליקח רשות מראשי העיר או ראש הצבא בין הגוים וכן בעונ"ה ממחללי שבת וסומכין כזה על שכירת רשות שבזמן הזה יש לפקפק דאין להם שום כח ברירות פרטיות וכו' הנה בזה נמי ע"כ צריך לומר רבן הנהיגו כבר בכל תפוצות ישראל והלא מעולם היו דרים בגלות בין הגוים וגם בעונ"ה היו מחללי שבת דאפילו בזמן הכית כבר היו אינם מודים בעירוב ואפ"ה סמכו על קניית רשות מהאדון ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' ג"ד, ג"ה, ג"ט, ס' ס"א, ועוד באיזה מקומות הארכתי כזה והכאתי מכמה פוסקים שפסקו כן וגם מעשה רב שפסקו על קניית רשות בכל תפוצות ישראל בלי שום פקפוק וכן עושין כהיום בכל המקומות בארץ ובחו"ל.

איברא דכבר הורה לן גבר בגוכרין בשו"ת שכו"י ח"ג סי' כ"ט שנשאל מרב אחד מה שלא הזכירו הפוסקים הדין במקומות המוקפין חומה ובעת שכולן נקראין כרמלית אם ישראלים או רכים מבני עמנו אינם רוצים לבטל רשות וגם אם

ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות אך הנהוג בקהלות גדולות כגון כפראג וכה"ג בענין מלטול, תשובה הנה מעכ"ת קיצר מאד בתוך שאלתו ואם כוונתו ע"ד שמתמיה שם בתשו' חו"י סי' קל"ה ונסתבך מאד בד"ן זה ובאמת לדידי לא קשיא מידי והכל ערוך ומסודר לפנינו כשלחן ערוך והרי סכין והרי בשר דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל צד ושנשכר או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקוטו ע"י אחד מיועציו כנהוג ודאי דמותר למלטל בכל העיר אפילו ברחוב הגוים וא"צ לשום אדם לבטל רשות וכן נתפשט המנהג פה ק"ק מי"ן למלטל בכל העיר בלי שום ביטול רשות וכן נהיגי מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה וכו' וכיון שקנה המקום פעם אחת מהשררה שוב א"צ לקנות פעם שנית וכו' ע"ש ובמ"ש עוד שם בח"ב סי' ז'.

והרי לן הגאון בעל שבו"י שהי' פוסק מובהק בדורו ונתקבל בכל הדורות שכמקום שישאלים או רבים מהישראלים אינם רוצים לבטל רשותם די כמה שקנו רשות מהשררה אפילו לכתחילה ושכן הוא מנהג ישראל בעירות גדולות מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה ומי זה אשר יכול לבטל את כל אשר עשאה כבר רבותינו הקודמים לפנינו וזה נמי טעם הגנ"ו כלל ג' סי' כ"ב הובא בכאה"ט סי' שפ"ו סק"ג ועיין שעת"ס סי' שצ"א אות א' שצ"י שם, ואפילו לפי המ"ב שם ובכאה"ל דמספקא ליה ומצדד לפי קושית החכ"צ דבמקום שאין ביד השר לעשות מלחמה לא מקרי ארון לשכור מ"מ דידן עדיף לפמ"ש לעיל דכאן המסים הם חלק מהבית וגם יש כח להשר משאר ענינים כגון לענין שלא ישלמו הרמי שכירות אם לא יתקנו הכל לפי רצונם ואם לא יתנו הסקה (סטים בלע"ז) וכיוצא בו שאם יש להם ויאלעשאן על ביתם הכל ביד השר בשביל זה ליקח הבית מהם, וגם לענין המארגעזעם שרוכם יש להם מארגעז (משכנתא) על בתיהם ואם לא ישלם כווננו יקחו הבית וא"כ הבית הוא גם של העכו"ם הנותן המארגעז, עכ"פ פשוט שפה יש כח גדול להשר על הבתים ואדרבה כמעט אין כח לבעל הבית על ביתו לעשות כלום בלי הסכמת השר ואפילו לפתוח חלון בכותל או פתח צריך לזה הסכמה מן המשרד וכיוצא בו, עכ"פ כמה שנהג עלמא בכל העולם זה רבות בשנים לשכור מעכו"ם ח"ו לפקפק בדבר. ועיין עוד סימן קכט-קל.

ג) **בהא** טענה שיש עירות שיש שם זרעים שאינם מוקפות יותר מב"ס הנה ע"פ הרוב בעירות גדולות הזרעים מוקפין עם חומה מפני העוברים אבל היכי דאינו מוקף באמת שיש מפקפין מ"מ גם כזה יש הרבה מתירין והרבה אופנים לתקן את זה וכמו שצ"י מעכ"ק מרן שליט"א.

ד) **בהא** דיש עירות שמוכין על חוטי הטעלעגראף והחומין שעליהן מחוברין מן

הצד הנה בזה כבר האריכו רבותינו האחרונים ז"ל ועיין קונטרס התשובות סי' א' שבעיר הגדולה ווארשא סמכו על הטעלעגראף והביא שם שכן כתב לו הרב ר' יעקב מאיר נ"י חתנו של הרב הקדוש זצ"ל מגור בעל שפת אמת שכן עשה חמיו הרב הקדוש הנ"ל בעצמו וגם הרב המ"צ דגור כתב כן ועכ"פ ע"י תיקון משני צידי הטעלעגראף יועיל לכל המקום ואפיל כמה מילין וכ"כ בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סט"ו ובתשו' שערי ציון סי' ג' מהגאון דק"ק בילסק שהשיב להגאון ר' זאב וואלף דק"ק ווארשא בשנת תרמ"ה שכתב להלכה לעשות כן לכתחלה כלומר שמשני צידי העיר יעשה כתיקונו ואף שנמשך ארכו כמה וויארס ואף שהרבה עומדים אינם מכוונים ואינם עומדים בשווה ואף שהחוש הנקרא דראט אינו ישר רק עקום כמה פעמים פעם לצד זה ופעם לצד זה בין עקום לצד מטה או לצד מעלה או לצדדין ע"ש והגאון הנ"ל נשאל מגאוני עולם והגאון הצדיק מסאכניטשאו ז"ל אמר שיש לסמוך על הגאון הנ"ל בכל פסקיו להלכה מפני שהוא גאון גדול וגם סומכן עליו לכתחלה להתיר בווארשא הלאבינוים אשר יש חשש ממאים מה"ת.

והנה כל זה אם צריכים לסמוך אקולא זו של חוטי טעלעגראף, האמנם באמת בדין אין צריך לזה ורק באיזה רחובות צריך לעשות צוה"פ בין רחוב לרחוב מבית לבית ע"י שתי לחיים והוט למעלה ואז ליכא חששא כלל וזה פשוט מאד.

(ה) **ובזה** נמי מעלה ארוכה לבעית מרן החו"א, שהחמיר מאד שאם אחד מעמודי העירוב נתעקם ואינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד אחד שנפסל העירוב דכה"ג ליכא חששא זו.

(ו) **מצד** שרגיל העירוב להתקלקל והחזק העירוב להתקלקל יש לחוש לזה ודאי הוא טענה גדולה וצריך לתקן באופן שלא יתקלקל כל האפשר והאמת כי בזה"ז יש אופנים לתקן באופן שלא יקלקלו ועכ"פ זה הי' גם המציאות בערי יוראף שהגוים קלקלו העירובין ומ"מ לא מנעו בשביל זה לערב בכל העירות אלא שעשו תקנות ותיקונים כפי האפשר והגרש"ק החיר לתקן עירוב שנפסק בשבת ע"י עכו"ם משום זיכוי הרבים.

ובדברי הש"ג שציין מעכהדרג"ק מרן שליט"א בסוגיא דנשאל לחכם ואמר וכו' פ"ק דע"ז שכתב שבמקום הוראתו של החכם צריך לעשות כהוראתו אפילו לא קיי"ל כהוראתו עי"ש עכ"ל"ק הגם שאינו נוגע לדין כמ"ש מ"מ עכ"פ להשתעשע בדברי כ"ק דעת תלמידכם נוטה מתרי ותלת טעמי, א) לפמ"ש בבל"י יו"ד סי' רמ"ב סק"ט דלא אמרינן חכם שאמר אלא כהוראה חדשה שנשאל ואמר אבל דבר

שהותר כבר ע"י חכמים ונהגו בו היתר כמה ימים וחכם אחר בא ואסר יכול אח"כ אחר להתיר וכ"כ המהרי"ק ובפסקי מהרא"י סי' רל"ח הביאו הרמ"א יו"ד סי' רמ"ב ס"ג דאפילו על רבו מותר לחלוק ובביאור הגר"א חזק ההלכה דבכמה מקומות מצנינו שהיו חולקין על אביהם ורבים בקידושין מ"ב א'. ועיין שו"ת הרדב"ז סי' תצ"ה ובנובי"ק סי' ל"ה. וא"כ בדין שידוע שבנוא יארק התירו לערב הגאונים הראשונים הגאון מהרש"ם והגאון מפרעמעשליאן והגאון מקילץ עם עוד הרבה גדולים וע"פ הני ג' רועי ישראל עשו עירוב בנוא יארק ושלטלו בשבת כמה שנים עד שנתקלקל העירוב ומפני סיבות לא חדשוהו או כה"ג ודאי הדרין להתיר הראשונים ואין זה בכלל חכם שאסר שאין אחר יכול להתיר.

(ב) תו נראה דלא אמרינן חכם שאסר אלא היכא דלא נחלקו עליו בשעתו והוא חכם העיר אבל אם נחלקו חכמי העיר על אותו החכם בשעה שאסר אז אולינן בתר רוב ופשוט דאין כה"ג דין חכם שאסר והנה ידוע דבשעתו נחלקו הרבנים הגדולים ורוב הרבנים התירו לערב בנוא יארק ואצלי מונח הכתב מאיסור של אגודה"ר שחתמו בר"ח סיון שנת תשכ"ב ולא חתמו עליו רק חמשה גדולים ולעומת זה יש לי כתב היתר שחתמו עליו יותר משלשים מגדולי רבנים מורי הוראה מובהקים שהתירו לערב ובתוכם הגאונים המובהקים הגרי"א הענקין זצ"ל והגה"ק רבשכבה"ג ר' יונתן שטייף זצ"ל והגרצ"פ פראנק רבה של ירושלים ועוד גדולי ישראל א"כ פשוט דכה"ג אינו בכלל חכם שאסר כלל ואדרבה המתירין מרובים חלקו עליהם.

(ג) דלא אמרו חכם שאסר אלא היכא דהחכם הוא המורה וקבלו הוראתו כולם אבל בעיר שיש לכל ביהכ"ג רב שלו והוא המורה לבית מדרשו בכל הענינים להקל ולהחמיר והם לא קיבלו עליהם דעתו או לכ"ע ליכא דין חכם שאסר וידוע דנוא יארק כן הוא שכל רב יש בידו להקל והלחמיר ולפסוק בכל ההלכות כרצונו וכפרט שהרמ"ע מפאנו כתב שבזה"ז אינו נוהג דין זה של חכם שאסר.

ורביעי בקודש דבאמת הגאון ר' משה פיינשטיין גם בשעת כתבו לאיסור כתב להדיא דמאחר שיש רבנים מתירין הרבה והם ראו דבריו ואעפ"כ דעתם להתיר יש להם לעשות כרצונם וההיתר הוא ברור אפילו לפי מברתו אם יעשו עירוב הרי כשר ונתפרסמו דבריו בהפרדס (שנה ל"ג חוברת ט') וכתב להדיא שאינו מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להתיר מרובים ודאי הרשות ביד המתירין לעשות כמו שהם סוברים רק כתב שבעלי נפש שיחושו להטעמים שכתב לא ילמטלו וכן נדפסה תשובתו זו בספרו אגרות משה ח"ד סי' פ"ט ותשובה זו נשלחה להרה"ג

מה"ר אליהו יאנג שליט"א במאנהעטען שאך יצא לאור ורק עכשיו נדפסה וא"כ אדרבה הרי גם הגאון ר' משה שליט"א לא אמר לחלוטין אלא פסק דרבנים הסוכרים שיש לתקן רשאין לעשות כמו שהם סוכרים וגם תקנו אז עירוב לפי דעתם והעירוב אכתי הוא עוכדא קיימת.

וְזו"ל בספרו סי' פ"ט: "הנה כדבר מאנהעטען הרי כארתי באריכות בספרי אגרות משה או"ח ח"א במימן קל"ט כל הצדדים שיש להקל ושיש להחמיר, והמסקנא לע"ד רמאנהעטען ל"ד למה שנהגו להקל בשאר מקומות וא"כ אין בידנו להתיר נגד השיטות שאסרו, וגם ראייה גדולה ממה שכירושלים לא עשו עירוב להתיר ולכן איני רואה דבר שישנה דעתי בזה, אבל הא כבר אמרתי שאין בידנו למחות ביד המקילין וכשיחקנו הרי יהיה מותר לאיזה שיטות, גם הם רבנים גדולים ומי ימחה כהם מכיון שסוכרים לפי הכרעתם שיכולין לתקן והם ראויים להוראה. אבל אני בעצמי איני יכול לסייע כזה דאף שיהיה תקון לגבי אלו המטלטלין שם ומציאין מרה"י לשם שלא כדון ובהתקונים ירווחו שיהיו מותרין לאיזה שיטות, מ"מ הא לעומת זה יהיה קלקול לגבי אנשים כשרים שרוצים לעשות כהוגן ואינם מטלטלין במאנהעטען שמעתה יטלטלו שהוא שלא כדון להרבה שיטות שבארתי. אבל רבנים הסוכרין שיש לתקן רשאים לעשות כמו שהם סוכרים כדלעיל" עכ"ל והדברים האלו קילורין לעינים.

ומה שבמוף הספר כתבו השמטה לזה הנה ידוע שדברים אלו לא נכתבו בתשובה ורק לאחר המחלוקת הדפסו זה וזה בכלל מה שאמרו בנמ' יבמות חכם שהורה אם קודם שבא מעשה לידו שומעין ואם לאחר שבא מעשה לידו אין שומעין לו וכ"ש שכאן דבריו מוכיחין שהורה להיפקד זה בשנת תשכ"א ושוב שנית וכתב בכת"ק להרב פרץ שיינכערג בקיו גארדענם בשנת תשל"ד ט' ניסן כתב לאמר שרואה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשונג ובמזיד בתיקון עירובין ורק על מאנהעטען (גוא יארק) ה' דעתו ודעת הגר"א קאטלער שלא לערב לכתחלה והדברים הובאו באום אני חומה ח"ג אות ל"א וא"כ פשוט שזה דעת הגרמ"פ שליט"א וע"כ שמה שהדפיסו שם בהשמטה לאו דסמכא נינהו ח"פ וברור ובפרט שבצעמי דברתי עם ידי"ג הגרמ"פ שליט"א ואמר לי לתקן עירוב בבארא פארק וכמו שהדפסתי זה בקונטרסי הנ"ל והורה לדבריני בתשובתו הרמתה אלינו באום אני חומה הנ"ל אות ל"ג.

ועל החמישית אני בא דנלפענ"ד לחדש דלא אמרו חכם שהורה רק בדבר שאינו נוגע לרבים אבל בדבר שח"ו גורם למכשול הרכים ודאי שמותר וחוב לתקן וע"ד שאמרו חלמיד אל יורה בפני רבו אבל במקום שיש חילול השם לאפרושי מאיסורא

אמרינן אין עצה ואין תבונה נגד ה' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב וא"כ הכ"ג היבא דיש למנוע ולהציל רבבות מישראל מחילול שבת קודש ודאי הוא לאפרושי רבים מאיסורא וכה"ג מותר להורות ומצוה אפילו במקום שתכם אוסר, וזה לפענ"ד מוכרח מאד.

וכבר ראיתי בקונטרס התשובות סי' א' אות ו' שעמד על תשובת הרב הזרקאטשין ז"ל שהגאון מוה"ר יוסף בער (אברק"ק בריסק) בהיותו כווארשא חשש להעמיד העירוב תחת החוט שלמעלה אצל כל עמוד ועמוד לחי שלא יהא צוה"פ מן הצד שהנהיגו כן כווארשא זמן מה ואח"כ שינו ולא חשו מטעם חכם שאמר והביא שם טעם הרמ"ע שאינו נוהג בזה"ז וכ"ש בדין עירוב שבמה בנ"א מזוללים בהוצאה וטלטול שבת כפרהסיא ר"ל ועוד האריך בנ' טעמים דחכם שאמר אין תכירו רשאי להתיר הראב"ד ורשב"א והר"י סברי משום דשו"י התיבא דאיסורא, ותמה על זה, כ) מש"כ הר"ן פ"ק דע"ז משום כבודו של ראשון ומעם ג' שלא תהי' התורה בשתי תורות זה אוסר וזה מתיר, ואין זה נוגע לדין דהתם רק בשאינו מבואר בפוסקים והתכם אסר בשיקול הדעת אבל היכי דמבואר בפוסקים ליבא האי חששא כלל ושוב הביא מהגרש"ק בטוטו"ד דף ס"א ע' לענין זיעת דם דאף דנהגו איסור עד הנה אין להשגיח בזה ולאחר האריכות סיים שאם הרב האחר רואה היתר מאיזה טעם שא"צ לחי תחת החוט אצל כל עמוד ודאי יוכל לשנות מהמנהג בלי שום פקפוק כלל וכלל.

וכל זה אם הי' כאן מנהג או איסור והוראה בנ"ל אבל בפי שכתבתי הרי הגאון בעצמו הורה שאם הרבנים המתירין רוצים לסמוך על שיטת המתירין ולעשות עירוב הרשות בידם וכן עשו א"כ אין בזה שום דין חכם שהורה לאסור כלל, וגם ידוע שהגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בכמה מכתבים כתב להתיר לעשות עירובין במכתבו לקיו גארדענס ובמכתבו לדעטרויש ועוד וכתב דמצוה הוא להסיר מכשול א"כ לפענ"ד אין בזה שום חשש מדין הש"ג הנ"ל כנלפענ"ד.

ז) **ועל** השביעית אני בא אשר במשך השנה כמה פעמים נפסלה המצה שעירב בה מאכילת אדם ונתכבטל העירוב הגם שלא חששו לזה האחרונים ומ"מ כשאני לעצמי נוהג בעזה"י לערב בכל שבוע וכדעת מרן האר"י ז"ל אבל כאמת הי' אפשר לתקן גם זה אפילו למערבין לכל השנה שיקח הרב המערב ככל שבוע ושבוע חלה משלו ויתנה שאם נתקלקל העירוב יהי' הפת הזה לעירוב, וכעין זה כתבו הראשונים דאפילו במקום שיש עירוב בעיר אפ"ה יהדר לעשות עירוב בחצירו ולא יכרך עליו שאם יתקלקל העירוב בעיר יסמוך על עירובו שעירב לעצמו בחצירו עכ"פ והכ"ג ולפענ"ד הי' כדאי לומר דבר זה למתקני עירוב שיזכו פת אחד בכל

ע"ש מפני חשש מעכג"ק שליט"א כנלפענ"ד. לכד כי בזה"ז שלוקחים מצה מכורך בקופסה עם פלאסטיק וכיוצא בה האמת שאינה מתקלקלת כל השנה וזה דבר שהוא מציאות א"כ לכאורה חשש זה בזה"ז ליכא רק בזמנם שעשו מצה ונתנה באויר כמו שהיא ונתעפשה.

ומיהו ודאי עם כל זה מי שרוצה להחמיר על עצמו תע"ב אלא דמ"מ כמה פעמים שצריך הדבר מאד לחולה וכיוצא בזה שהדבר נחוץ משום תרופות ומממנים וכיוצא בזה שצריך להביא והמחמיר בעירוב יוכל לבא ח"ו להקל בפק"ג כה"ג ובפרט דאמרו ז"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב.

ובזה הגני עוד בנקודה אחת מה שראה מעכהדרג"ק בקונטרסי הג"ל שהגר"א קטלר זצ"ל ויברכח"ל הגר"מ פיינשטיין שליט"א אוסרין עירובין בנוא יארק הנה כתבתי שם ברף ט"ו שהגר"מ פיינשטיין שליט"א כתב מפורש במכתבו מיום ט' ניסן תשל"ד דדעת הגר"א קאטלער זצ"ל וגם דעתו הגדולה והרמה לא היו אלא על מאנהעטען שהוא חלק אחד מהעיר הגדולה נוא יארק אבל לא הי' על שאר חלקי העיר כגון ברוקלין ובראנקס וסטעטען איילאנד ועוד. ואדרבה כתב לכמה מקומות שיש לעשות ולתקן עירובין חירו אותם על זה והתם ע"כ איכא רחובות רחבים י"ו אמה או יותר כידוע.

ואכתי פש לן מה שכמעכג"ק דבמשכנ"י בשם הריטב"א ז"ל כתב שרוב הגאונים חולקים על פרש"י וס"ל כדעת ר"ת הנה באמת כי כבר הראיתי לדעת דדעת הראב"יה דדעת ר"ת למעשה ג"כ כרש"י דל"ל רה"ר בזה"ז רק לענין ששים ריבוא הוא דפליג א"כ אדרבה לפ"ז דעת רוב הפוסקים כרש"י וגם בהא כבר הביאו האחרונים ז"ל דרוב הראשונים וגאונים ס"ל כרש"י ומקור הדברים הם הבה"ג ובחמדה גנוח ס"י ע' ושע"ת ס"י ר"ט ובס' עיתים עמ' 603 בשם גאון וכל שאר הפוסקים שהבאתי בס"ד בקונטרס אום אני חומה, אמנם אפילו להפוסקים דחולקים על רש"י לענין ס"ר לענין מפולש מודה ליה דבעינן מפולש וכמ"ש בשם הרשב"א בעבוה"ק והמאירי ור"ת ועוד ראשונים כמבואר בס"ד בקונט' הג"ל ובפרט דבזה"ז יש עוד טעמים וכמ"ש שם וא"כ לפענ"ד לכ"ע ל"ל כהיום רה"ר בעירות גדולות וכמ"ש מרן החו"א ז"ל והערך השלחן ולמעלה הראשונים כהראב"ה ורבינו ירוחם ובעלי הש"ע והאחרונים ז"ע.

וברגע נפל מילתא בליכאי דע"כ מה שכתב הריטב"א דרוב הגאונים ס"ל כר"ת ז"ל דלא בעי ששים ריבוא הוא דוקא לענין ששים ריבוא אבל מ"מ לענין מפולש

ומכוון משער לשער דעת רוב הפוסקים כרש"י דכל שאינו מפולש לא הוי רה"ר והכא מורה לשונו שם (עירובין נ"ט) שלאחר שהארץ ליישב שיטת רש"י כתב ועם כל זה רוב הנאונים ז"ל הם כדעת ר"ת ז"ל דלא בעי ששים ריבוא כלל וכן דעת הרמב"ם ז"ל וטעם דבריהם שאין לנו ללמוד מדגלי מדבר אלא לענין רשות הרבים ממש שלא תהא מקורה ושיש בה שש עשרה אמה ושתהא מפולשת אבל לא לענין מנין הדורסים בה הנה כתב דלענין מפולשת גמרינן מדגלי מדבר לכ"ע ובחי' הריטב"א שבת דף ו' ז"ל ועוד כתב רש"י ז"ל במס' עירובין שאין רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער והכי הוא בירושלמי אבל לא הסכימו בזה כל המפרשים והנה כאן כתב רק שלא הסכימו לזה כל המפרשים אבל רוב המפרשים הסכימו דאין לומר דכוונתו שלא הסכימו כל המפרשים אלא כלומר דכל המפרשים חולקים דא"כ דברי הריטב"א תמוהין ממה שהראינו לדעת כמעט כל הראשונים הסכימו לרש"י דבעינן מפולש ומכוון וע"כ כוונתו דלא הסכימו לרש"י דבעינן מפולש ומכוון וע"כ כוונתו דלא הסכימו כל המפרשים כלומר שהמיעוט חולקים על זה אבל רוב המפרשים הסכימו לזה וכמבואר בירושלמי, וצ"ע.

ועדיין שפתותי מרחשין להעתיק כאן עד כמה מסרו נפשם קמאי על תיקון עירובין להסיר מכשול מרבים בירושלים עיה"ק תובב"א. - ז"ל הכרוז שהופיע בחוצות ירושלים בחודש סיון תרצ"ו:

הלכתא רבתא לשבתא

מטעם מרן הגאב"ד רבינו יוסף צבי דושינסקי שליט"א:

ב"ה. לרגלי המצב השורר כעת באה"ק הנה אי אפשר לברוק ולהשגיח על הערוב הכללי שהוא מחוץ ליישוב היהודים בירושלים ואי אפשר לסמוך על הערוב לטלטל בשבת ברחובות ירושלים ובשכונות שאין להם ערוב פרטי בפני עצמן, וגם אסור לטלטל בחצרות מבלי ערובי חצרות כידוע.

ובכדי להנצל מחלול שבת הנה "חוב גמור מוטל על כל שכונה ושכונה ועל כל תושב ירושלים לתקן ערוב פרטי לכל שכונה בפני עצמה ולהשתתף בהוצאות הערוב הכללי" הפנימי לקשר את שכונת היישוב היהודי בירושלים והרחובות.

ולפיכך אנו מכריזים את ש"ק פ' שלח "לשבת של ערובין" שכל המתפללים בכל בתכנ"ס ינדבו ביד רחבה להקמת הערוב הפנימי הכללי.

כל הנדרים והנדבות ימסר לגבאי כתי הכנסיות, והמנדרים יקבלו קבלות חתומות על ידי שני חברי ועד הערוכין הר"ר זאווייל שפיצר והר"ר זלמן סאלאווייצני הי"ו.

ובזכות שמירת שבת כהלכתה נוכח לגאולה שלימה בקרוב, כמאחז"ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין. הכ"ד לכבוד קדושת שבת ולמען ירושלם אה"ר תוכב"א.

יוסף צבי דושינסקיא

ובאותו מודעה יש גם כרוז מוהר"ר בן ציון ידלר שהי' או הממונה הראשי על העירובין בירושלים עיה"ק.

ומעתה אהן קנצי למילין ואבקש סליחה ממעכ"ק על מירחא והצער שגרמתי למעכ"ק שמצמער על אשר בקשתיו לכתוב בענין זה כי רצונו של כג"ק להמנע מלכתוב הגם כי גרסה נפשי לחאודה כל דבר ודבור שיצא מפי מעכ"ק אכל לא אוכל להעמים דבר שלא כרצון מעכ"ק,

ידי"ן קשור באהבתו באמת וכלב תמים עדי יבא הולך תמים ויגאלנו גאולת עולמים החותם בידים רותתות המשתחווה מרחוק מקמיה דיקר אורייתא כלב ונפש,

מנשה הקמן

סימן ל

מכתב התנצלות להגרמ"פ שליט"א

ד' לסדר תורה אחת יהי' לאורח בני יצו"א.

רכ הרכנים גאון הגאונים משה שפיר קאמר דרש בקל וחומר אין דודו דוד יתום ציס"ע רשכבה"ג צדיק כחמר יפרח כו' כהדרג"ק מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א גדול מרבן שמו. בעמח"ס הקדושים בכל מקצועות התורה נשיא אגודת הרכנים באמעריקא ר"ם תפארת ירושלים.

אחדשכ"ק בהכנעה רבה וכיראת הכבוד אשר כולו אומר כבוד.

ראשית דבר אבקש סליחה מהאי צדיק הדרבנ"ק שלימ"א על הטריחו במכתבי זה אמנם היות כי שמעתי דיבת רבים ואשמע קול רעש גדול מתנשא לעומת הרבה גדולי הרבנים שהכשירו את העירוב בבארא פארק והביטו גם אחרי באשר צרפתי דעתי העני' לדעת הני גדולי הרבנים שהתירו העירוב על סמך גדולי הפוסקים מבעלי הש"ע והאחרונים ז"ל, וכפי מה שביררתי בעוה"ת בקונטרס מיוחד לזה הנקרא אום אני חומה משנה הלכות ונדפס ע"י תלמידי ישיבתנו בשנת התש"מ וגם נשלח טופס למעכב"צ וטופס אחד נתנו להרב אלימלך בלוט עוד קודם שנדפס בכדי להראותו למעכב"צ ולבניו שאולי יש מקום להעיר עליו קודם הדפסה ודברתי עם הרב בלוט ואמר לי שהראהו למעכב"צ ולבניו היקרים ובקש ממני אז שלא להדפיסו בזמנו כדי שלא יסמכו עליו מתקני עירוב בפלעטבוש כי אמר אז שנהגו שלא בכבוד לכ"ק שלימ"א ועשיתי כדבריהם ולא הדפסתי הקונטרס לערך שנה וחצי אמנם לאחר שממילא עשו העירוב רבני פלעטבוש ולא הי' עוד טעם שלא להדפיס דברינו אלה נדפסו ע"י תלמידי הישיבה וממש נחטפו בין תלמידי חכמים רבנים ראשי ישיבות ותלמידיהון עד שנדפסו שנית ביותר מששת אלפים טפסים ושוב נדפסו גם שלישיית בארצינו הקדושה וקצת פלפלו בדברי כדרכה של תורה וברוך כבוד. וכעת אשר שמעתי לזות שפתיים חשבתי הדבר רק בדרך מקרה ולכן נהגתי בעצמי מאמר חז"ל להיות מן הנעלבים ואינם עולכים אמנם היות שעכשיו טוענים כמה בני תורה שבאים בשם מעכהדרג"ק ושיש להם טעיף הקלטה מה שהמציא להם נכדו היקר מוה"ר מרדכי טענדלער משמ"י דמר כהדרבנ"ק שמותר לבזות ולחרף ולדרוף הרבנים ובני ביתם והיות כי ידעתי כי ח"ו פה קרוש כמעכב"ק ידע מדבר כזה ולא ימחה לבזות התורה וכ"ש שח"ו להתיר בשמו בזיון התורה ועלבונה, תורה תורה חגרי שק, ולכן אמרתי לכתוב למעכ"ק מכתב זה לברר קצת הענין למען האמת ולמען השלום ולהסיר מעלי תלונות בלתי צודקות לפענ"ד והשם יודע ועד כי כונותינו הם לשם שמים לקרב ולא לרחק למען שמו יתברך.

וראשון לציון אכתוב בקיצור בענין הכשר העירוב והצטרפות שלי הי' לכד מהטעמים שיתבארו אי"ה בסמוך ע"פ הלכה הי' בעיקר שלפני שנתים (יום ה' פ' וישב) הוינא בבית מעכהדרג"ק שלימ"א בנוא יארק ושאלתי את פי מעכהדרבנ"ק על דברת ג' אברכים שבאו אלי ובקשו ממני לחתום על קו"ק לאסור תקון עירובין בכל עירות באמעריקא ואמרו כן בשם מעכב"ק ואמר לי מעכב"ק אז ששקר העידו בשמו ואדרבה כ"ק כשלעצמו ס"ל שמצוה לתקן עירובין וכמ"ש במכתבו (מט' ניסן תשל"ד) להרב פרץ שמיניבערג בקיו גארדענס חל"ק שם הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג וכמוזיד זה הי' גם דעת הגאון מרן ר' אהרן קאטלער זצוק"ל עכ"ל שם והוסיף לאמור לי שאם אני רוצה לברר לי וליחך ולבקש מאגודת הרבנים מה שחתמו בענין אראה ששם רק על מאנהעטען חתמו ומעולם לא חתמו

שום רבנים ולא הי' איסור על שאר עירות כלל ורק הרב... הוא שסלף הדברים ורוצה לאסור עירובין בכל העולם, אבל כנ"ק אינו מסכים עמו כלל ואדרבה דבר טוב הוא לתקן עירובין ושכל ערי יוראפף היו עירובין ולא השניחו על שיטת המשכנות יעקב ואפילו בעירו נמי הי' עירוב. וכן אמר עוד להרב הגר"י גרובנער מדעטרויט.

עוד שאלתי את פי מעכנ"ק ביחוד על בארא פארק אם אפשר לתקן שם עירוב ובפרט שבארא הוא מוקף בג' מחיצות של מים ובנויות עליו מחיצות בידי אדם ובפרט שהוא מוקף במריין (רכבת) שהוא מקורה שהוא עוד יותר קל דתחת המקורה הרי הוא כרמילית לכ"ע כמבואר בגמ' שבת דף ה' ע"א, ובמקום המוקף מהמריין לכ"ע ליכא ששים רבוא בוקעים ומעכנ"ק השיב הן שבדאי דבר טוב הוא רק שלא יהא מחלוקת בין הרבנים ואמרתי לו אז הרי גם בליטא היו מחלוקת שהמשכנות יעקב ועוד היו מתנגדין לעירובין ואפ"ה תקנו עירובין בכל עיר ועיר והנה הי' שם אז נכדו היקר הרב מרדכי טענדלער והרב ר' אלימלך בלוט והרבני ר' שלום דרעזדנער ועוד ת"ח אחד.

והנה מאז הדפסתי הדברים בקונטרס אום אני חומה ושלחתי הקונטרס להרב בלוט עוד קודם הדפסה וגם נכדו קבל הקונטרס והדברים נתפרסמו זה זמן רב, ואך בשבוע העברה צלצל אלי נכדו היקר הרב ר' מרדכי טענדלער שליט"א והזכרתי מדברי הדרבנ"ק שאמר לי אז שאפשר לתקן עירוב בבארא פארק ואמר שזוכר הדברים אלא שעכשיו דעת מעכנ"ק כנגד, והנה על סמך דבריו אלו אלי הצטרפתי לעוד רבנים חשובים יושבים על מדין ואחר התיעצות עם הרבה רבנים גדולי התורה והיראה ומפוסקי הדור הכשרנו את העירוב לאחר שוק"ט בעצם ההלכה, ולאחר שיצאו שמונה גדולי הוראה וראו בעצמם הצוה"פ והמחיצות על יד הים סביב ברוקלין משלש רוחות ועוד היתירים.

עכ"פ הנני שב ומדגיש שנית שעל סמך דברי כהדרג"ק שאמר לי בפירוש שאפשר לתקן עירוב בבארא פארק נכנסתי להצטרף בהכשר העירוב הנ"ל כי אחרת ודאי הייתי חש לכבוד מעכנ"ק ומה לי לצרה הזאת כי אין אני מתערב בכלל בשום הכשרים כידוע לא בבשר ולא בחלב ולא במלח ולא בסוכר ואני יושב בעזה"י על התורה ומשיב תשובות ולומד שיעורים כסדרן עם התלמידים בישיבתינו הקדושה וגם בזה נכנסתי אל אשר שאלוני להצטרף בצירופי דרבנן.

האמנם עתה הוציאו אגודת הרבנים מכתב נחתם בשם המלך מאן מלכי רבנן

שאינ לחקן עירובין בברוקלין מדינא שהוא רה"ר דאורייתא ומי שיסמוך על העירוב
הרי הוא מחלל שבת בפרהסיא ואלו שעשו העירוב מכשילים את הרבים בחילול
שבת קודש.

ובראותי מכתב זה נרתעתי לאחורי וארכובתי דא לדא נקשן האפשר או יתכן
כזאת פה קדוש של כהדרבנ"ק יתחוב כן, חדא שהרי בפירוש אמר לן שאפשר
לחקן עירוב בבארא פארק ולא שמעתי מאז דשו' הרנא וחזר בו ממה שאמר לי
אז ולא ראיתי גם בשום מקום שחזר בו.

והשנית שמעב"ק כתב בעצמו בשנת תש"כ והודפסו דברי קדשו בהפרדס
שנה ל"ג חוברת ט' ח"ל דאע"ג שיש טעמים גדולים להתיר לחקן עירובין
במאנהעטען אבל כיון שיש טעמים גם להחמיר כפי שביארתי וכו' איני רוצה
להצטרף להמתירים אף שאיני מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להתיר מרובים
ומצד החשש שהוכחתי מירושלים בריעבד כשעירבו הרי ה' מותר וכיון שהם
סוברים להתיר אף לאחר שראו מה שכתבתי (באג"מ ס' קל"ט) ודאי הרשות בידם
לעשות כמו שהם סוברים ובעלי נפש יראי ה' שיחושו להטעמים להחמיר כמו
שכתבתי לא יטלטלו ע"כ. הרי שכתב מעב"ק שטעמים להיתר הם מרובים
והרוצה לסמוך על המתירים הרשות בידם לסמוך עליהם וא"כ כיון דאנן סמכינן
אכל הני פוסקים המתירין אטו מי שסומך אכל הני פוסקים ועושה עירוב מקרי
מכשיל את הרבים בחילול שבת והמטלטל בעירוב כזה הרי הוא מחלל שבת
בפרהסיא והרי אין לך ח"ו התצאת שם רע גדולה מזו על שלומי אמוני בני ישראל
שסומכין על עירוב ואם מי שהוא פוסק הלכה וסומך על השו"ע וגדולי האחרונים
נוסף על הראשונים נקרא מכשיל את הרבים, אתמהא.

ובשאיני לעצמי אשאל מה מצאו בנו עול ומה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי
והיכן מצאו בנו שח"ו אנו מקילין בדברי תורה, ב"ה וב"ש כבר כתבתי קרוב
לארבעת אלפים תשובות והלכות בס"ד ונתבדרו הלכותי בין לומדי התורה בכל
העולם וח"ו עוד לא יצא מתחת ידי דבר מכשול לא בעניני או"ה ולא בעניני אישות
ודיני ממונות וגם פה לא עשיתי עול לפענ"ד ואם באמת טעינו הרי כבוד ה' הסתר
דבר ודרכיה דרכי נועם לברר דברי תורה וללבן ולצרף צירוף אחר צירוף ואם
נחלקו אבות העולם מימות שמאי והלל מ"מ נוחים ואוהבים זה לזה, והרי ישנם
יותר מעשרים גדולי רבנים מדורינו שהסכימו עמנו לעצם דינא שאין בברוקלין דין
רה"ר ועוד הרבה רבנים שלא חתמו אבל בפירוש אמרו שמסכימים שעירוב כשר
הוא וכמה רבנים מפורסמים שהעידו ואמרו בפירוש דס"ל דל"ל רה"ר דאורייתא
בברוקלין רק שיראים מלחוות דעתם מפני נגישות ורדיפות.

ועוד בו שלישיה דישנם כמה מקומות בברוקלין שכבר תקנו עירובין בהסכמת מעכהדרג"ק כקיו-גארדענס ופארעסט הילם סי-געייט וגם כבראנקס יש עירוב, וגם על סוכות ראיתי מבנו היקר שהתיר לערב, באחד מן החוברות שיצאו ע"י תלמידי לומדי כולל הוראה דמר כהדרג"ג שליט"א.

ולמען האמת לזרות הבאים אחרינו עד כי יבא גואל צדק בעיקר ההנחה דברוקלין הוה רה"ר דאורייתא אני אסקופא הנדרסת תחת כפות רגלי צדיק ארון בקרקע מלכד הטעמים שביארתיו בס"ד בקונטרסי אום אני חומה לפענ"ד, האמנם היות כי אני מכיר מיעוט חכמתי בתורה ובפרט נגד הדרג"ק ומה לננס נגד הענק מ"מ הרי כהדרג"ק כתב בעצמו בספרו אגרות משה סי' קל"ט דמקום מוקף ג' מחיצות במקום שהמחיצות נעשו בידי אדם לא הוי רה"ר אפילו יש שם עיר גדולה, והנה הדבר ידוע שברוקלין מוקף מים משלש רוחות ועל יד המים בנויים מחיצות ממש העשויים בידי אדם רק לערך מחצית מיל עד מיל שאין לו מחיצה בנוי בידיים אבל השאר הכל בנוי באבנים גדולות מחיצה גמורה וגם על צד הרביעי ישנם מחיצות בכמה מקומות מהחיוועים ככה שכמעט הכל מוקף במחיצות ודבר זה הוא מציאות שבעיני ראיתי וגם הרבה רבנים ראו ופעם הצעתי לבנו היקר הרב הגאון ר' ראובן שליט"א שהנני מוכן לצאת איתו בעצמי או עם עוד שני רבנים ולכבר המציאות שעיר ברוקלין היא מוקפת חומה, וגם כבר הדפסנו ציור (מאפ בלע"ז) בנרון זה.

והנה זה הוא לכד ההיתר של אינו מפולש שסמכו עליו בעירות גדולות כווארשא ועוד, וגם לכד ההיתר שמוקף בארא פארק בטריין שכתבתי לעיל הנה השו"מ כתשובה ח"א סי' רנ"א כתב מפורש דכל מקום ששר העיר אסר לפי החוק מלעבור דרך הרחוב הגם שיש שם ט"ז אמה רחב וכל שאר תנאי רה"ר לא הוי רה"ר כיון דשר העיר אומר לעבור דרך רחוב והסכים עמו הגרש"ם בדע"ת סי' שם"ה וב"ב האב"ג וב"ב הא"א בוטשאטש ועוד גדולי האחרונים שכתבו כן וא"כ אית לן בל הני סבי דבמקומות שאסור לעבור ברחוב מחוק המלך לא הוי רה"ר וא"כ בדין נמי אסור לעבור ברחוב רגלי כלל מדינא דמלכותא ולשיטתייהו א"ב לא הוי רה"ר בשום עיר גדולה או קטנה.

ומעתה אני חוזר על הראשונות בי לפענ"ד לא יצאו דברים אלו מפי קדשו של כהדרג"ק, והאמנם על סמך מכתב של אגודת הרבנים הנ"ל וגם אומרים שיש להם טייפ ממעבד"ק אשר התיר את דמם של הני ת"ח שהשתתפו בהכשר העירוב דמם ודם זרעיהם ועושים בהם מלחמת מצוה ורודפים אותם ומבזים ת"ח רבנים וכיחיד

וקוראים על הטעלעפון בשמות גנאי אשר תצלנה אזנים מלשמוע ובאימים שימסרו אותם למלכות וכיוצא בזה ביום ובלילה נגישות והכל לשם שמים למען כבוד מרן הגאון שליט"א, ועתה גם אם דעת כהדרגכ"ק שהני רבנן חייבים נויפה נקבל אבל ח"ו אין להם דין מורדיין, ואם הדבר הוא בזיוף או בטעות עכ"פ מאד נבקש פי קדשו לתקן הדבר קודם שיהא מאוחר כי ליהוי ידוע למעכב"ק כי בשמו ובשם מכתבו קוראים אנשי שלומו לרבנים גדולי התורה והוראה שמוסרים נפשם על קדושת שמו ית' ביום ובלילה בדברי ביוון וחרופים וגידופים ואם זו תורה וזו שכרה לא יהא חלקי עמהם.

והאמת כי רצינו להפגש עם פני הדגכ"ק ולדבר פה אל פה כי אהבתי אליו כמאז ומקדם כאהבת בן על אב, האמנם בקשתי מנכרו ואמר לי כי מחמת חולשת מעכב"ק השם ישלח לו רפואה שלמה מן השמים א"א הדבר וגם כי אנחנו מפקקים באמיתת הטעם כי כפי הנראה יש כאן מעורב ענין של פאליטיקא מצד מנגדי העירוב שחוששים שאם נפגש עם מעכ"ק שליט"א יתברר שדברים אלו לא יצאו מפי כג"צ, ועכ"פ לא ברצינו הטוב וכאשר הורה לזה שוב ידידי הרה"ג ר' צבי גינובערג שליט"א, ולכן החלטנו עכ"פ לבא בכתובים ולדבר מה שעל לבי, ועל לב חברי ורבותי שליט"א.

ומה שנוגע לי לעצמי הנה שמעתי שיש לאנשי שלומו ב' טענות, א. איך הרהבתי בנפשי לחלוק על גאון הדור בהלכה, והשנית בענין הכשר העירוב. והנה בענין לחלוק על רב בהלכה, כבר פסק לן מרן זה לפני כ"ט שנים שלא זאת שמוחר לחלוק אלא שיש חיוב לחלוק לכל מי שחושב שלהלכה אינו מסכים ונרפמו הדברים באגרות משה א"ח סי' ק"ט ויו"ד ח"ב סי' מ"ה ובספרי משנה הלכות ח"ב סי' ע"ג שכתב שם באריכות מזה וא"כ תמהני על הני תלמידים שלא הגיעו להוראה שלא ידעו מפסק מרן שליט"א שחובה על כל אחד לפי דעתו לחוות דעתו העני' בהלכה ולא לכבוש את נבואתו ומעשים בכל יום שחולקים בהרבה הלכות זה לעומת זה כידוע ומפורסם לכל, והי' כדאי אולי גם זה להעיר במכתבו היקר, והשנית בענין הכשר העירוב הנה כמ"ש רביון דסמבתי על פסק מעכ"ק שאמר לי בן להדיא לא ידענא מאי קאמרי, וכ"ש בי להלכה יש לחלוק וכמ"ש.

ומעתה אתן קנצי למילין הגם שנשאר עוד הרבה מ"מ לא אוכל להמריד יותר את מעכב"ק אבל מאד אבקש ממעכב"ק לעיין בדברינו שנכתבו מתוך צער ועגמו"נ ואני מבקש ממו וסליחה ומחילה ממעכב"ק על אשר גרמתי ח"ו שום צער לאותו צדיק וי"ר שיאריך ימים על ממלכתו עדי יבא ינון ולו יקחת עמים

המצפה לתשוכתו הרמתה במהרה אסקופה הנדרסת דסגידנא קמי' ומקמי' דיקר אורייתא בלב ונפש,

מנשה הקמן

סימן לא

במקום הקדמה וישוב השגות מרן הגרמ"פ שליט"א על קונטרס אום אני חומה ח"א

זאת מלפנים בישראל בכל דור ודור מימות משה רבינו ע"ה עד דורנו אנו קמו גדולי הדור ופוסקי התורה וגדרו גדר ועמדו בפרץ ותקנו תקנות ועשו סייגים משמרת למשמרת לתורה כדי שלא יבאו בני ישראל לידי איסור ח"ו ואמרו ז"ל סחור סחור אמרינן לנוירא לכרמא לא תקרב, וכאשר מלך שלמה המלך ע"ה ובקש חכמה מה' ונתן לו חכמה יתרה מכל האדם על פני האדמה און וחקר ותקן תקנות הרבה וכיון שראה אשר מהמון עם טועים וחושכים כשם שמותר להוציא מרה"י לכרמלית ומכרמלית לרה"ר ומרה"ר לכרמלית, כך מותר להוציא נמי מרה"י לרה"ר וטעו בעיקר דין הוצאה מרה"י לרה"ר עמד המלך בחכמתו, ובית דינו, ותקן עירובין שלא יציאו מרה"י לכרמלית ומכרמלית לרה"ר ומרה"ר לכרמלית וכיוצא בזה עד שיערבו, שיהיה סייג לשבת, שעיי"ז יתברר אצלם שיש חילוק בין רה"י לרה"ר שאסור להוציא מרה"י ובין הוצאה מרשויות שאינם מרה"י, שאם יאסרו הכל אכתי לא ידעו חלוק בין הוצאה להוצאה ואכתי יחשבו שהכל אחד הוא אבל מתוך התקנה יתברר להם החילוק בין רשות לרשות, ומכל התקנות כלם והסייגים שתקן שלמה המע"ה רק בשעה שתקן עירובין ונמ"י יצתה בת קול מן השמים ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני (משלי כ"ג) ואומר חכם בני ישמח לבי ואשיבה חרפי דבר (משלי כ"ז) וכבר דברו המפרשים למה דוקא הני יותר משאר תקנות ועיין תוס' עירובין כ"ב שם, ולדידי יש לדייק פסוק ואשיבה חרפי דבר מי הי' מחרפו ודברי רז"ל ידועים ועיין מש"כ מרן הח"ס בתשובה פ"ט ובהגהות מוהר"ש שטארשון, ואולי בדרך צחות דמיד שתקן שלמה עירובין חרפו אותו על שגורם לחילול שבת ולא הבינו שהתקנה לטלטל ע"י העירוב הוא סייג לשמירת שבת אלא אמרו סייג לשמירת הוא לאסור כל מיני הוצאה בין מרה"י ובין מכרמלית ומבתים לחצרות וכיוצא בזה ואז לא יבואו עוד להקל בהוצאת שבת אבל תקנה כזו של עירוב להתיר כל מיני טלטול ע"י מחיצות של מה בכך קנים של צה"פ, גוד אחית, פי תקרה, ואפילו לחי העומד מאליו ולחי וקורה שהוא רק לסימנא בעלמא שעיי"י מיד וכמעט שעומד ברוח מצוי' וכיוצא בזה דברים שההמון עם יראו קולות אלו ואדרבה יקלו ראשם באומרם ממילא ליכא כאן מחיצה רק חוט אחד על גבי שני

קנים, וכן בעירות גדולות כירושלים שהיו נאספים בה לפעמים יותר משלשים מיליאנים אנשים לפי החשבון, וכאנטיוכא, וכאלעכסנדריא של מצרים, ויתירו לשלטל בהם אין אלו הדברים אלא זלזול בשבת ולא סייג אלא פרצה גדולה בפני ההמון באיסור שבת שאינם יודעים להבחין בכל ההלכות והיו מחרפים אותו שגרם לחילול שבת ח"ו וכעין שכתב הכוזרי הבאתי דבריו לעיל.

ובן בענין נט"י שזולזל במבילת כל הגוף ויאמרו דסגי בנט"י להטהר משאר טומאות ולכן יצאה בת קול מן השמים ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני ואמר חכם בני וגו' ואשיבה חרפי דבר שלא יחוש להם, וזה הוא הסייג האמתי לשמירת שבת ואל יחוש מפני המחרפים שיאמרו שח"ו גורמים לחילול שבת ע"י תיקון עירובין כי מן השמים הסבימו שתיקון עירובין היא סייג לתורה בכל מקום, ומי שאינו מאמין בה הרי הוא ח"ו מכחיש בנבואת שלמה המלך ע"ה ובחבמי התורה, ומיני אז ה' נהוג עלמא בכל דור ודור עד דורנו היו נוהגין לתקן עירובין. והגם שבכל עת שעשו עירוב, לעולם היו הללו אוסרים והללו מתירים אבל בדרך ואהבה ואחזה ורעות והיו מבכדין זה לזה בדרך לומדי התורה שמבכדין אפילו לחבריהם וב"ש לרבותיהם וגדולים לקטנים שכל בוונותם לשם שמים.

ודברי חכמים בנחת נשמעים ושמחתי כמוצא שלל רב כאשר זיכני ידידי הרב מרדכי מענדלער שליט"א נכד מרן הגאון פוסק הדור ר' משה פיינשטיין שליט"א בתשובה ארוכה בכל שמורה אשר שגם מתניו ידי"נ מרן הגאון הגדול שר התורה והיראה עניו וחסיד מוהרמ"פ הנ"ל ובנה דייק להפיל החומה אשר טפחתי ורביתי בעזר צורי וקוני ובזכות אבותינו ורבותינו הקדושים והלבתי בעקבותיהם לזכות הרבים ולהצילם מחילול שבת החמור ואחזתי בשולי המעילים של רבותינו ולהלך בעקבותיהם, כאשר קבלנו קבלה אמיתית איש מפי איש עד שלמה המלך ע"ה לחפש בחורין ובסדקים ולמצא כחה דהתירא ע"פ התורה לתיקון עירובין, כאשר קיי"ל הלכה פסוקה בלי שום חולק הלכה בדברי המיקל בעירוב וחכו יערב כל שהוא מערב, ומציל בני מסקילה וחרב, ובזכות הרבים מצאנו מציאה, ולמדנו מציאה ממצייאה, ומציאה מחיפוש, וחיפוש מחיפוש, וחיפוש מנרות, ונרות מנר דכתיב בעת ההוא אחפש את ירושלים בנרות ונרות מנר דכתיב נר ה' נשמת אדם, וכי תימא האי בעת ההוא קולא הוא דקאמר להקל לפי העת דקאמר רחמנא ת"ש נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרדי בטן כלומר אין כאן קולא כלל אלא בדיקה מעליותא הוא (פסחים ז' ע"ב) בלי פשרות וקולות אלא הלכה פסוקה המקובלת עלינו דור אחר דור בקבלה אמיתית מפי מורינו ורבותינו הלכה למעשה.

ז"ל הב"א אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על שיטת רש"י מ"מ אין כח ביד שום אדם לערער על מנהג אשר נתיסד ע"פ גדולי עולם חכמי צרפת ואשכנז אשר אנו מבני בניהם ומימיהם אנו שותים עכ"ל. ובערה"ש מקי"ח כתב ח"ל לאחר שכתב אריכות אבל מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו על סמך היתר זה וכאילו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לבד שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים וכו' ע"ש. וכ"כ רוב ורובא דרובא מרבתינו האחרונים ז"ל, וכן עשו הלכה למעשה אפילו במקומות שהיו צריכין לגבב כל קולות בעולם שאפשר בכדי לתקן עירובין ולהציל רבים מחילול שבת קודש ובפרט שיצא לנו בעזה"י לברר דכאן היתר גמור אפילו להמתמירין ביותר כס"ד והדבר ידוע ומפורסם שבכל מקום שהיו ישראל תקנו עירובין בכל מקומות מושבותיהם.

ולא זאת בלבד אלא לאחר שיצא הבעל משכנות יעקב בתשובתו המפורסמת לחלוק על עצם תקן עירובין ברוב ערי יוראפף לפי אופן התקון שקבלו אבותינו ורצה להחמיר בכמה ענינים ונשא ונתן הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות ז"ל בעל ב"א וערכו מערכה מול מערכה, זקוקין דנורין יצאו מפי שניהם זה לעומת זה בתורת אמת אשר עד היום מפלפלים באימה וביראה בדברי הגאון בעל משכנ"י, ומיהו להלכה לא נתקבלו דבריו בשום מקום כידוע דבכל ערי ישראל תקנו עירובין שלא כשיטת המשכנ"י והמפורסם אין צריך ראי' וכמ"ש בקונטרסי אום אני חומה ח"א, וכן העיד לי מרן הגרמ"פ שבכל עירות ברוסלאנד היו עירובין ואפילו בעירו של בעל משכנות יעקב הי' עירוב וגם בכל ערי ליטא כוויילנא, ובריסק, ורודין, ובפולין עיר גדולה וארשא, לאדזש, בעסטרייך וויען, בעלגיע' אנטווערפען, בהאל' אמסטערדם, האג, גם בארה"ב כנוא יארק, ועוד עירות גדולות כס' לואיז, באלטימאר, קאנ. טאראנטא, בקיצור בכל המקומות שהיו שם רבנים גדולים שדאגו בשביל כלל ישראל ועשו למען שב"ק חאת מלבד ארצינו הקדושה שבראשונה תקנו בעיירות הגדולות ביניהם ירושלים תל אביב חיפה וכן כמעט אין אף מקום אחד בארץ ישראל שאין עירוב, כבני ברק נתן מרן החז"א עינו פקוחא על העירוב, כפאריז התיירו הגרמ"ע ומרן החז"א זי"ע לערב. בקיצור בכל תפוצות ישראל הן בארץ והן בחו"ל שקדו חז"ל בכל הדורות ובכל הזמנים לתקן עירובין ולהציל רבים מעון חילול שבת ח"ו הן בשוגג הן במזיד וכמבואר בש"ע ובאחרונים, שמצוה גדולה הוא לתקן עירובין בכל מקום שאפשר.

אבן מיראתי לפסוק בדבר חמור הלכות שבת התלויים בחוט השערה ואפילו לפסוק ליחיד וכ"ש מה שנוגע לרבים, ללמד על הכלל כולו כי ידעתי כל הקרב קרב אם לא יתקדש למדי לא יראה אור ה', והרי גם הכהנים הנגשים אל העבודה יתקדשו בכואם אל הקודש פנימה והלויים אחרי הטהרם ויגף אהרן אותם תנופה

טרם יתנו קולם בהיכל ולכן אמרתי ארחץ בנקיון כפי טרם אעלה בית ה' ואערך התנצלותי נגד זקני. כבר ידוע ומפורסם לעם התורה כי ע' פנים לתורה, ובכל אחד מהם שרשים רבים, ושרשי ענפים כל אחד ישא אשכול גדול של פירות נחמדים להשכיל, יום יום יוציאו פרח לשוקדים עליהם פרחי חכמה ושכל טוב עינים מאירות ורחבה ונסבה עומק חכמתה עד שאין כח באדם לסבול ולהשיג תכליתה כמו שהעיד החכם אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ועם כל זה אין להרפות ידי העוסק בה כי אם מעט ואם הרבה יאכל, כולה מתוקה, ואם יש כמה אשר מפרי העץ הגן לא תשיג ידם לקחת יקחו להם עליהם לתרופה, וגם אני אחרי דעתי גודל ערכה ורוב עמקה וכי פליאה ממני נשגבה לא אוכל לה, אפ"ה פערתי פי לדבר בה אולי אוכה גם אנכי להבנות ממנה.

ואסמוך על צוואת רבינו אליעזר הגדול שאמר לבנו ז"ל בני אל תשיח שום שיחה בבית המדרש והט אונך ושמע דברי חכמים, ואל תהי בו לכל אדם, כי כמה מרגליות ימצאו באפרקסותו (פי' בגדו) של עני, אין אדם נכנס לתחומו של חבירו, ואין אדם יכול לחדש דבר תורה שחבירו מוזמן לחדשו, כי הכל מוכן לפניו מיום שהתורה נבראת עכ"ל הטהור. ואולי כי לי מוזמן איזה חידוש מה שאין אחרים יכולים לחדשו. ואם לא, נקיים בעצמנו עכ"פ מה שאמרו רז"ל ליגרום איניש אע"ג דלא ידע מאי קאמר שנאמר גרסה גפשי לתאבה. גם עם שהארכתי לפעמים ובכמה מקומות קצרתי כבר כתב החכם כי כפסולת רב מעט אוכל נמצא לעתים. וכ"ש שרוב דברים שהבאתי לקטתי מרבותינו הראשונים ז"ל ויש בזה כרי לסמוך על רבינו הרמב"ן ז"ל בהקדמה לסוגיא דגרמי דיש בזה תועלת לאסוף דעת הגדולים למקומן כי אם לא יהיה בדברינו רק השנות הדברים לא הפסדנו טרחינו ועמלנו אצל היודע ועד ננאמן אולי יישר בעיניו וימצא בהם דבר נכון או מוזמן.

לבן שמתי גפשי בכפי ושמתי לילות כימים וחברתי קונטרס אום אני חומה להוציא לאור הלכה זו בנוא יארק ובשאר עירות גדולות שמצוה לערב בהם ולהציל רבים מעון.

והגם כי יודע אני מך ערכי ומיעוט ידיעתי בתורה הן בנמר' והן בכסרא וכ"ש בדבר גדול וחמור כזה וכ"ש לפלפל ולסלסל בדברי נאון הדור מ"מ אהבה דוחקת הבשר, ותורה כתיב בה אמת וחותרו של הקב"ה אמת והאדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, וכבר אמרו המשל דלפעמים הנגם שעולה על כתפי הענק רואה יותר מהענק לא מפני מעליותיה אלא מחמת מצב המקום שעומד בו, ולכן אמרתי לצאת בעקבי הצאן לראות בנגים וללקוט בשושנים הנטועים על פלגי מי מעינות אשר לא

יכזבו מימיהם לעולם לכל הצמא ורוצה לשתותם הלא כמה רבותינו הראשונים אשר נתנו עדיהם ואחריהם רבותינו הצדיקים האחרונים אשר תמכו בהם ועליהם עד בעלי הש"ע שהעמידו לנו חומה גבוה ודלתותיה נעולות שאין לנו רשות לחלוק עליהם אלא לקבל את דבריהם באימה וביראה כפי הדרך המקובל אצלנו מפי רבותינו שלא לנמות מבעלי הש"ע ימין ושמאל ואפילו זז כ"ש.

ומרן הח"ם ז"ל בתשובה א"ע סי' קנ"א כתב ח"ל וכאשר כתב הגאב"ד שלכם אלי ושינה ושילש כמה פעמים שהוא רואה שאני מתירא לצאת חוץ לגדר הרמ"א אפילו כחוש השערה אני אומר עליו חכם עדיף מנביא כי כן הוא והוא תהלתי ותפארתי עכ"ל, וכן קבלנו להתחשב עם כל הפוסקים מראשון בראשונים עד אחרון שבאחרונים, וכפי ההלכה המקובלת אצלנו דהלכה כבתראי מאביי ורבא ומהשם אבקש בתפלה אל הצל מפי דבר אמת שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה שנוגע לרבים ובוכות הרבים נוציא ההלכה ברורה ונוכה להיות ממזכי הרבים מעתה ועד עולם.

והיות כי דברי אלה רובם ככולם מובנים על דברי תשובת מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א אשר כתב להשיב עלי דברינו בקונטרס אום אני חומה ח"א ולכן אמרתי להביא את כל דברי הגאון שליט"א כצורתן ולא עוד אלא הקדמתי דבריו לדברינו וצינתי אותיות מקום שבו מצאנו לפענ"ד לפלפל בדבריו היקרים כפי מה שמצאנו בדברי הראשונים או רבותינו האחרונים או ממקום למקום בביאור דבריו הכל מאהבה גמורה וחבה יתירה, ואני מחזיק למרן מלא חפני טיבותא על אשר נתן לנו האפשרות לברר יותר הלכה זו ואני מבקש לב הרואים והקורא בדברינו אלו שלא יחושו למהר ולמצא טעותים ושגיאות, כי הרבה עמל הכנסתי והרבה חפשתי בתשובות ובספרי רבותינו קודם שכתבתי ולא נפל הדיו על הנייר ונעשה כתב מאליו, ואני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב, ואם הוא בישוב הדעת ימצא דברים נכונים ונכוחים ואם אעפ"כ לאחר העיון ימצא דבר שאינו אוי אבקש להודיעני כי טעות לעולם חזר ואי"ה אראה להשיב כפי יד השם הטובה עלי או שאודה ולא אבוש לאמר דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי ברם כד שמעתי.

אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת העומד לשרת בקודש לכל בית ישראל עבד לעבדי ה' וללומדי תורה לשמה בלב ונפש,

מנשה הקמן

סימן לב

תשובה ממרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א

השגות על קונטרס אום אני חומה בענין עירוב בעירות גדולות

בע"ה ב' אדר ראשון תשמ"א

באור דברי על מה שאמרתי שאין לעשות עירובין בברוקלין

ענף א'

הנה על מה שאמרתי שאין לעשות עירוב ברוקלין אף בחלק אחד כפלעטבוש, וכן א"א לעשות בבארא פארק, יצאו איזה רבנים ועשו עירוב כפלעטבוש ובבארא פארק, וסמכו על הרב הגאון ר' מנשה קליין שליט"א שהדפיס בחוברת משערי הלכה שאף עירות גדולות כגוא יארק וברוקלין שיש בהם ס' ריבוא ויותר אינם ברין רה"ר מפני אחד עשר טעמים, ולכן מוכרח אני לבאר זה הדין לאמיתתו שלא יהי' תקלה ח"ו למאות ולאלפים.

א. **מש"כ** טעם ראשון בשם הרמב"ן לא אמר זה לענין חשיבות רה"ר דהא הוא סובר דלא בעי כלל ס' ריבוא בחדושיו עירובין דף ג"ט אלא כל דרך ומכוי מפולש שרחב ט"ז אמה הוא רה"ר גמורה בכל עיירות ובכל כפרים שבעולם, ומש"כ הרמב"ן בדף מ"ג ד"ה ומעתה הוא לענין הוצאה מהתחום דסובר דהאיסור הוא דוקא בהליכה ברגליו דכן הוא סתם יציאת איש ממקומו, ומצינו בתוס' עירובין שם ד"ה הלכה בשם רשב"ם דמותר ליכנס בקרון בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום וכ"ש שבספינה ליכא איסור מצד שיצא חוץ לתחום, וגם הר"י בתוס' והרא"ש דאסרי הוא רק מדרבנן, ועיין בב"י סימן רמ"ח שאיכא שסוברין דאיכא גם איסור דאורייתא מאיסור תחומין כשהוא בעומק פחות מעשרה טפחים אבל הרשב"ם הא מתיר בשבלי' איסור תחומין וגם לתוס' ליכא איסור מדאורייתא וכן משמע שסובר גם הרמב"ן ולא נאסר לצאת מחוץ לתחום אלא ברגליו. והרמב"ן מחדש עוד שמדאורייתא ליכא כלל ענין קנין שביטה אלא הוא כמו העברה דד' אמות בר"ה שכל שמעביר מתחלת ארבע שעמד שם אף לרגע לפוש שם חייב כמו הוא כל שהמהלך שלש פרסאות באיסור היה לוקה עיי"ש, וא"כ ודאי לא שייך זה אלא כשמהלך ברגליו.

ב. וגם מסתבר ברכיבה על בהמה ואף רק בקרון הקשורה לה כשהוא מוליכה נמי נחשב כמהלך ברגליו שאסור לילך שלש פרסאות מדאורייתא, אבל כשהנכרי נושא וכן כשהוא יושב בקרון קשור לבהמה ונכרי מולך את הבהמה לא נחשב כמהלך לענין זה כדסובר הרשב"ם וכן הוא לרמב"ן מדאורייתא, ובעצם סובר הרמב"ן כדמסיק אחר זה שאפילו בספינה קטנה שהיא פחות מעשרה דהא אין חלוק לפ"ו, אך מתחלה הזכיר מה שיתקבל יותר כלשון שכתב ותמה על עצמך הוא יושב ברה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש דאפילו בפחות נמי אין בה איסור תחומין. עכ"פ איך שנימא הוא שייך זה רק לאיסור תחומין, ולא שייך כלל לענין מספר העוברין בהדרך לרש"י ודעימיה המצריכין מספר דס' ריבוא דאף שרק קרנות גדולות יעברו כשאיכא שם אינשי אין לך רה"ר גדול מזה.

ג. ומצד הסברא בעלמא שאלו ההולכים כקארם שהם לעצמם רה"י לא יצטרפו שכתבתי באג"מ ח"א דאו"ח סימן קל"ט שלהקל מצד שנוסעים במאשינעם שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל, ולא כתבתי הטעם הוא משום שבסברא ודאי אין טעם לזה דמה לנו איך שעוברים אם ברגל או ברכבות ומאשינעם, דמה שתוך הקארם הוא רה"י הא עכ"פ רה"י זה הרי הוא אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא שאינשי הולכים על ידי הקארם לאיזה מקום ע"י דרך זו, והמולך הקאר יתחייב על איסור הוצאה דקאר זה מרה"י לרה"ר כשעומד בחצר בעליו, ועל כל עקירה והנחה שעשה בדרך אם הוצרך ממש לעמוד, ואפילו על מה שצריך לעמוד בשביל סימן אור האדום לכר, איסור הבערה וכיבוי, ומולך ונושאים דברים שחשיבי רה"י ודאי חייב כדאימא בשבת דף צ"ב דיליף ד"א מוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב ממשאוי בני קהת שהיו נושאין הארון והמזבחות והם הא היו בחשיבות רה"י דגובהן עשרה ורוחבן ארבעה, ומה שבכוורת גבוהה עשרה ורחבה ששה אמר אכ"י שפטור בדרך ח' ופרש"י מטעם דממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן ולא היו זורקין רשיות הוא בזריקה, אבל בהולכה חייב ולא קשה עליו מה שמובא בגליון בשם תו"י שהקשו עליו מהוצאה דארון ומזבחות, שבהוצאה שייך לחלק בין זריקה להולכה דמה שהיה במשכן הוא מלאכה ומה שלא היה במשכן אינה מלאכה אף מעניני הוצאה ותולדותיה גופייהו, ולכן מצריך שנמצא בכל ענין הוצאה שיהיה במשכן בדרך צ"ו כדאשכחן במושיט שמחמת במשכן דרך הושטה רק בדיוטא אחת מרה"י לרה"י דרך רה"ר ולמעשה אין חייבין אלא דוקא בדרך זה ובזו רק פטור מאחר שלא היה במשכן זורק כה"ג, וסובר רש"י שכן הוא האוהלים דכזו רק כיון דבמשכן לא היה זריקת אוהלים פטור אבל הולכה שהיה במשכן באוהלים חייב, עכ"פ הקארם ודאי הם בדין הליכת האינשי על ידם והם מוציאין אותו מרה"י לרה"ר ומעבירין אותו

כבל הדרך שהאינשי רוצים לילך ולא שהקארם הולכין, וא"כ ודאי שיש להחשיבם כמספר הם' ריבוא. ולענין חשיבות המספר למ' ריבוא אינו נוגע כלל מה שאסור להאינשי לילך בקארם, דאף אם היה זה דבר מותר היו נחשבין בהמספר מאחר דחשיבות הולכין הוא על האינשי הנמצאים בהקארם אף אינשי שאין עליהם איסור שבת כלל.

ד. **ומעם** השני שהחזון איש בהלכות עירובין סימן ק"ז אות ה' סוכר דעומד מרובה על הפרוץ לית לו שיעורא שלכן כברכים הגדולים הן בדין רה"י מדאורייתא שבין שאיבא רחובות הולכין לאורך העיר ולרוחב העיר שחלק הבנוי הוא יותר מרוחב הרחוב אף ברחובות היותר רחבים הרי גם מקום הפרוץ שהוא רוחב הרחוב בעומד דמי שא"כ הוא מוקף מחיצות מכל ד' הרחות לכ"ע אף לאלו שלא מצריכין ס' ריבוא עוברין, דא הוא דבר תמוה שנמצא שהברכים היותר גדולים הם רה"י ורק הכפרים ועיירות הקטנים ביותר שאין להם אלא רחוב מפולש אחד הוא בדין רה"ר להיפוך מכפי שכל ישראל סבורין שהברכין שייבין להיות יותר רה"ר וכדכתב הוא בעצמו שבמ"כ כתב שלא כדבריו, וכדרי המ"כ הוא שימת כל ישראל בפשיטות.

ה. **ועוד** הא ודאי גם כמדובר שהיו ישראל שרוין במשך י"ב מיל על י"ב מיל הרי ודאי היו רחובות, דרחבות ט"ז אמה בין ממזרח למערב בין מדרום לצפון, ומקום האהלים היו יותר מט"ז אמה רוחב דהא אין לומר כלל שהיו הרחובות כולן מפולשין רק לצד אחד דלא היה שייך להגיע למשבן ולמקום משה רק מהרחוב הסמוך דהא ודאי לא הלכו דרך החצרות דהא היה מתכבט תשמישי הצניעות דבחצרות שבלעם היה משבחן כזה כיון שהרכה אינשי היו עוברין דרך החצרות, ואף שהרה"ר היה רק אצל משה אבל כיון שמקום מחנה ישראל היה נחשב במקוץ מחיצות והמחנה דישאל הא היו לארבע רוחות המשבן שאם זה שהבנוי היה מרובה על מדת הרחוב היה כמחיצה גם כמקום הרחוב הרי היה נמצא שמחנה לוויה שהיה כאמצע נמי היתה מוקפת במחיצות ולא שייך שיהיה אף מחנה לוויה רה"ר, אלא מוכרחין לומר שמקום הרחובות שנעשו דוקא לדריסת הרכים מפולש מקצה אל הקצה לא נחשב שהוא ג"כ נחשב כגדור מצד שהוא מועט נגד העומד במקום הבנוי, ורק כפרצה בעלמא שצריך להיות נחשב כגדור מהא דעומד מרובה דלא כהחזו"א אלא בהמ"כ ופשיטותא דכל ישראל.

ענף ב'

ו. **ומעם** השלישי מהא דכתבו התום' בסוכה דף ד' סוף ד"ה פחות לתרץ ע"מ

שהקשו על מה דלענין סוכה בהיתה פחותה מעשרה טפחים וחקק כרי להשלימה לעשרה לא נכשרה כשרחוק החקק מהכותל יותר מג"ט ובשבת דף ז' בבית שאין תוכו עשרה וחקק בו להשלימו לעשרה דאמר אב"י סתם דנעשה רה"י אף שהוא רחוק מהכותל, דל"ד רשות שבת שהוא למנוע רגל רבים לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך, שלכן מאחר שמדברי התוס' מבורר דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא מחמת שמונע רבים מלעבור אין צורך למחיצות אלא כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רה"ר, דהוא כגון חק המלכות שאסור לעבור להולכין ברגליהן באמצע הדרכים לא הוה רה"ר, הוא דבר תמוה ובטל דהא התוס' כתבו שנעשה רה"י.

ו א'. **וכי** יוכיח מחוס' שיעשה רה"י ממש גם בלא מחיצות אלא במניעת רגל בהעמדת שומר שלא יכניס לאיזה שמח מקום שום אינשי לשם.

ז. **וגם** להיפך חזינן דהמחיצות שכשרין לשבת אין מונעין הרגל כלל דהא נעשה רה"י ממש גם בצורת הפתח וגם בלחי אף שלא שייך מניעת רגל בזה, הרי מוכרחין לומר דהוא דין מחיצות ולא מניעת רגל בעלמא. וכוונת התוס' של"ד לסוכה דהוא גזה"כ שיהיו להסכך גם מחיצות לכן בעינן שיהיו סמוכות להסכך דאל"כ לא שייכי להסכך, אבל בשבת שהמחיצות מראין שהוא רשות יחיד שאין לרבים לעבור שם אלא מחמת שהניחו להם מקומות פתוחין לעבור דרך שם סני אף בחקק להשלים לעשרה לכותל הרחוק ממנו אף יותר הרבה טפחים ולא שייך למילף מזה בשאר מניעות כחק מלכות כסימני אור אדם ומלת סטאפ שיתחשב כמחיצות.

ז א'. **אבל** ודאי אם ע"י חק המלכות וסימני אור אדום ומלת סטאפ נתמעטו העוברים משיעור ס' ריבוא אין לו דין רה"ר מצד שליכא עכ"פ ס' ריבוא עוברין, אבל ברור שהעוברין ושבין נתרבו ע"י חוק המלכות וסימנים דאור אדום וסטאפ שליכא עי"ז סכנה וגם לא דוחק לעבור כמו אם לא היה חוק המלכות והסימנים, ומגין לנו לומר חדוש כזה שרה"ר הוא דוקא מקום שהמלכות מניח להיות הפקר שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אף שע"ז זיק להברו אלא ודאי דהמלכות צריך לסדר אך שילכו האינשי באופן שלא יזיקו ולא נגרע מחשיבות רה"ר בשביל זה, ומדיני התורה בשביל החיוב דאסור להזיק אסור לאדם לרוץ ברה"ר וכדומה כל דבר הגורמין להזיק, והתורה מקפרת יותר על האינשי ברה"ר שיזהרו בהלכותם.

ח. **ובבל** מה שעושין ברה"ר שילכו ויעשו באופן שלא יגרמו הזקא לאינשי שבשביל זה איכא מניעה לאינשי שלא יוכלו לילך ברה"ר כרצונם וכפרט במדבר

שכל חנויותיהם והלכותם היה ע"פ ה' והיה רה"ר, וכל אלו המניעות שמונעין הליכות שיכולין להזיק מרבים הליכה דאינשי ולא פוחתין, ואם עוברין ס' ריבוא הוי בדין רה"ר לכו"ע.

ט. ומצד מחיצות סביב ברקלין כפי הידיעה שעד עתה אינו כן זה אפשר לברר.

י. וכפ"מ שכתבתי באג"מ כשאיקא ס' ריבוא צריך דלתות אף כשאינו בדין רה"ר כדבארתי שם באורך.

יא. ומזוארשא שעשו שם עירובין, אף שהיה כדך גדול ידוע לפי חשיבת כרכים גדולים שברוסלאנד ופולין לא היו בה ס' ריבוא ברחובות שהוא רק בעיר שדרים בה ערך קרוב לשלשת מיליאן נפשות, ובזוארשא לא היו שם כל כך אינשי ואף המחצה מזה לא היו שם, ועוברים ושבים ג"כ לא היו כל כך שישלימו המספר, ובשאר הכרכים לא היו עירובין אלא בחלק קטן בהעיר מקום שדרו שם רוב היהודים ושם לא היו ס' ריבוא, אבל ברקלין הא כל חלק חשוב כמו פלעטבוש ובארא פרק וכדומה הם רה"ר בפ"ע דיש בכל אחד על משך שעור פחות מ"ב על י"ב מיל ס' ריבוא שאף אם שייך לחלקם לשני מקומות חלקין הוי כל אחד בפ"ע רה"ר דס' ריבוא הוא.

(הג"ה המציאות אינו כן כי לפי השמאטיסטיק שקבלנו מעיר ברקלין יש בסך הכל בבארא פארק עם סביבותיה 2 מיליאן ועוד מאה אלף ואם יחלקו בארא פארק ופלעטבוש לשנים וגם פלאשינג אז לשליש ולרביע לא שמענו שיש אפילי מיליאן ולדעת הגאון צריכא שלשה מיליאן).

יב. וענין שערים מפולשין שכתבתי בסימן ש"מ שאני נבדך בעיקר דין זה שמנולן שצריך שיהיו השערים מכוונין זה כנגד זה דמנ"ל שברגלי מדבר היו מכוונין, וכתבתי דרש"י לא כתב אלא שהרה"ר הוא מכוון משער לשער שא"כ אפשר שהולך באופן עקלתון, ואף הרא"ש לא כתב אלא על רה"ר שיהיו מפולש משער לשער שיש לפרש שיהיה בלא הפסק דבר המבטל מדיני רה"ר, וכן הוא הלשון בהגמ"ר על הרחובות ולא על השערים והבאתי מהגר"א שמשמע שסובר כן, הוא הנכון יותר דכן הוא לשון רוב רבותינו הראשונים שהביא הגר"מ קליין שליט"א בהחוברת דקאי על הרה"ר לשון הסמ"ג והמאירי וראבי"ה ובהגמ"ר שבת בתשובה שחתום עליו אלעזר שהוא הר"א ממין שהביא לשון רש"י דירושלים היו רחובות שלה מ"ז אמה ומפולשות משער לשער וס' ריבוא ופליג עליו על הא דמצריך ס'

ריבוא בוקעין ומודה דצריך ט"ז אמה ופילוש א"כ הוא על שהרחכות דט"ז אמה יהיו מפולשות משער לשער ולא הזכיר שהיה השערים מכוונים, ור' יוחסם כנתיב י"ב ח"ד כתחלתו כתב וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכים כולם בלומר פתחין כולם לפלטיא משמע כמפורש שליכא חלוק אידך הוא פתיחתן לפלטיא וככל אופן הם רה"ר אף שאין הפתיחות זו כנגד זו, וכן בטור סימן שמ"ה ובש"ע סעיף ו' נאמר מפולשות על הרחכות ולא על השערים שהיו מכוונים, וכן ברוקח סימן קע"ה כתב ג"כ על הרה"ר שצריך שיהא מכוון משער לשער ולא על השערים, וכן בסה"ת ג"כ כתב מפולש על הרה"ר, וכן כספר המאורות וההשלמה שכתב דף ו' נאמר מפולשין רק על המבואות, וגם הם לא העתקו אלא לשון הגמ' בהברייתא ולא היה שייך כלל להביא אותם, וכן כר"ן שכתב דף ס"ד איתא רק מבואות מפולשין.

יב א'. ולא ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא, אלא רק כאו"ז עירובין סימן קס"ד שכתב עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת כתובה שאין פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון דגלי מדבר, ולכן כתבתי שאני נכוד בעיקר דין זה שהמג"א מפרש זה על לשון הש"ע דכשכיל שמצא בן רק בלשון הרמב"ן במק"א כמלחמות עירובין דף ב"ב, ואף שנוסף גם האו"ז אין לומר בן דאדרכה היה יותר נוטה לומר שכל רבותינו שלא הזכירו לשון זה פליגי, ולכן קשה להקל בשכיל זה.

יג. אך כאמת איתא פעם חד כרש"י שכתב דצריך שיהיו השערים מכוונים דכתב בעירובין דף ו' על הא דאמר עולא הני אבולי דמתחזא אלמלא דלתותיהן ננעלות כלילה חייבין עליהן משום רה"ר שהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו כה ס' ריבוא, ומוכרחין לומר שהוא תרי לשני כרש"י, ונמצא שנוסף לנו לשון אחד כרש"י דסובר ג"כ כרמב"ן כמלחמות והאר"ז, אבל עכ"פ הוא עדיין מיעוט גדול לגבי כמה רכותא שמשמע דאין צורך לזה.

יד. והנה כרש"י עירובין דף ו' ד"ה רה"ר כתב משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס' ריבוא ואין בה חומה או שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, אבל תיבת או הוא מוקף בחצאי עיגול שהוא סימן שתיבה זו צריך למחוק, אבל כרא"ש סימן ח' גורם זה כהעתקתו לשון רש"י, שא"כ ודאי יש לגרום זה כרש"י אף שאחזה חכם מדעת עצמו הקיף בעיגולין לסימן מחיקה שהיה סבור שא"א לגרום בן, משום שלכאורה לא מוכן איזה חלוק איכא אבל האמת שהוא לשון רש"י כדחזינן מהרא"ש, והמעם שרש"י סובר שחדוש זה שרה"ר יאה מפולש ולא כאופן מעוקם ועקלתון הוא רק כשיש להעיר חומה כל סכיכותיה

שהיא עיר סגורה שיוצאין רק דרך שערים הפתוחין, דכן נחשב שהיו ישראל במדבר שעננים הקיפום והעננים מאחר שהקיפם הקב"ה היה זה כחשיבות מחיצה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים וממחיצות של ברזל, וכשהיו צריכים ורוצים לצאת היו יכולים כמו שיוצאין דרך פתחים וזה היה אפשר מכל רחוב שהיה נמצא הרצה לצאת, שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוונים ממש זה כנגד זה ופתוחים תמיד, ומחמת זה היה נחשב רה"ר אף שהיו מחיצות, וילפינן מזה דעיר מוקפת חומה נעשית רה"ר כשהשערים הם מכוונים, אבל עיר שאינה מוקפת חומה אין למילף מדגלי מדבר שהיו מוקפין. ולכן כשיש בעיר ס' ריבוא שהוא המספר שמחשיב לרה"ר הוא בדין רה"ר בכל אופן שיכולין לצאת, משום דרק כשאיכא מחיצות שהוא דבר הסותר לרה"ר שהוא בדין רה"ר אף כשאיכא שם אינשי בלא מספר שצריך שיתבטלו המחיצות לא נבטלו מצד שערים הפתוחין אלא כשהן מפולשין וגם מכוונים זה כנגד זה, אבל בעיר שאינה מוקפת שאינה שייכת לחשיבות רה"ר סגי לחשיבות רה"ר במספר האינשי דס' ריבוא ומדת ט"ז אמות הרחוב אף שהציאה מהעיר אינו מכוון וגם אינו מפולש, וזה נראה בטעם רש"י לגירסתנו שהוא גירסת הרא"ש ברש"י, וא"כ בברוקלין ובכל ערים דככאן אמעריקא שאין להם חומה ומכל רחוב אפשר לצאת, א"צ שתהא הציאה מהעיר מפולשת כלל לא על הרחובות ולא על השערים אך שנפרש בכונת רש"י, וכן הא סובר גם הרא"ש. וא"כ אף לרש"י דאבולי דמחזא שפי' על השערים שיהיו מכוונים וכן הרמב"ן והאר"ז שסוברי דבעינן שיהיו השערים מכוונים הוא רק בערים מוקפות חומה שיוצאין דרך פתחין, אבל בערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שהציאה תהא מפולשת, והווי כל הערים רה"ר להאינן מצריכין ס' ריבוא ולהמצריכין ס' ריבוא הווי כל הערים הגדולים שיש בהם ס' ריבוא רה"ר אף כשליכא כלל יציאה מפולשת.

ענף ג'

טו. **וטעם** השביעי דכל הרחובות דנאו יארק וברוקלין הם מלאים קארם שהם כמחיצות אף כשהם מהלכים ולא גרע זה ממחיצה הנעשית מבני אדם אף כשהן הולכין, הנה לכד שהן גבוהות מהארץ ג' טפחים ולכד שלעולם הן מחיצות רק משני צדדים בזמן שהולכין ברחובות דנמשכין ממזרח למערב אין הולכין ברחובות דנמשכין מצפון לדרום, הרי הסייד וואקס ששם הולכין האינשי הא אין הולכין שם קארם.

טז. **ופשוט** שאין ממעטין את הרחוב ממדתה להחשיב כשביל זה שאין בה ט"ז אמות דהא הליכת ומציאת ריבוי האינשי כהרחוב הא עושין לרה"ר אף שבריבוי

אינשי נעשה בהכרח רה"י להחלכים באמצע, משום דהא כל ענין רה"ר הוא שהולכין בה יותר ויותר ואף ההלך ע"י הקארם עושין זה כדכתבתי לעיל, וגם הקארם שמעמידין אינשי אצל הסייד וואקס לא שייך שימעו את שיעור ט"ז אמה דצריך לחשיבות רה"ר כיון שהוא רק להעמדת עראי שמתחלפים בכל עת בעצם שכל אחד מעמיד קאר רק לקצת זמן וגם מצד איסור המדינה להשהות שם, אף שגם מצד היתר העמדת העראי נמצאו עומדים שם כל הזמן לא שייך שיתבטל כזה חשיבות רה"ר מאותן המקומות, וממילא יש להאינשי על הסייד וואקס דין הולכין ברה"ר, והסייד וואקס הם מרה"ר גופיה ולא מדין צידי רה"ר שנעשו להלך כולי אינשי והוא בדין רה"ר.

יז. ומה שהביא מעה"ש סימן שמה"ה דרה"ר לא היו כשאין בעיר רק רה"ר אחד שמכל המבואות שהיו גדורות מג' צדדים הלכו דרך הסרטיא שכל המבואות היו פתוחות לה והסרטיא היתה מפולשת משני הצדדים להעלמא, אבל אם יכול כל אחד לצאת מרחוב שדר בו אין שם רה"ר, לכאורה לא מוכן כלל דמשמע בין עיר גדולה בין עיר קטנה שוין דרך מקום אחד שייך להיות רה"ר ולא יותר, שליכא טעם לזה ולא דרשת קרא לזה וגם לא רמו בגמ', ואם נימא שרק כשכל אחד יכול לצאת מביתו אינו רה"ר הרי כל הערים אף עיר קטנה אם צריך לצאת דוקא דרך כל הרחוב הוא רה"ר הרי א"כ רוב הערים אף קטנות ביותר נמי הוא בחשיבות רה"ר, וגם הא כתב אם יצא דרך רחוב שלו אינו רה"ר, ושייך לומר כדבריו רק כשיש מספר אינשי להחשב רה"ר דהוא להסוכרים דבעינין ס' ריבוא, ולכן בעיר שיש בה ס' ריבוא ולא יותר כמו בדגלי מדבר לא היה שייך להיות שם רק רה"ר אחד, וזה לא היה בשאר יציאות מן המחנה שכל אחד היה יכול לצאת ממקומו ולילך גם לפני אהלים דחלק קטן משבטו, אלא בהציאות מאהליהם לילך אצל משה רבינו שכל ישראל שנחשבו ס' ריבוא הלכו אצלו שלכן רק מחנה לויה דהיה שם משה היה רה"ר, וא"כ אין כאן טעם חדש ולא שייך להביאו לעוד טעם. איברא דלא משמע בדבריו כשפירשתי אבל לא מוכן כוונתו שא"כ ג"כ לא שייך להביאו.

יח. וטעם התשעי דרה"ר הוא שיהא כל אדם רשאי לעשות ולילך בו כרצונו בלא שום עיכוב בין על ההילוך בין על התשמיש ובעינין נמי הניחא תשמישתיה, ולכן כיון דברה"ר דיון אסורין להעמיד חפציו ברה"ר ואסורין להשתמש ברה"ר וגם נענש מחוק מלכות וגם אין יכולין לילך גם בקארם כרצונו לא לאט ביותר ולא במרוצה ביותר, הם דברים תמוהין הא מדיני התורה יותר אסורין מדיני האומות דהא אסור לרוץ ברה"ר ואף לא לעמוד ואסור מלהשתמש בכל דבר המונע לרכים מהלך, ורק איזה דברים קטנים איבא שהוא הברח גדול שהוצרך יהושע בן נון להתנות בראיתא בב"ק דף ל', וגם הפקירו שכל הקודם זכה כדאיתא שם ובסוף

כ"מ, וכפרט כרה"ר דעברי כיה ריכוי גדול אף פחות הרכה מס' ריכוא, עכ"פ רה"ר אינו מקום שרשאי כל אדם לעשות בו מה שרוצה אלא אדרכה אינו רשאי לעשות בו כלום ומדין התורה יש עוד יותר להחמיר ממה שמחמירין מצד חוקי המדינה, וכן היה הדין כמדובר וזהו עיקר רה"ר, ואדרכה מסתבר כרחוקות שהוא הפקר שכל אחד יכול להניח כל דבר ויכולין לילך ולרוץ כמו שרוצים אינו בדין רה"ר זה נחשב לא ניהא תשמישתיה שכתב הריטב"א כאיכא כור משום שצרכין להזהר משפת הבור, וכ"כ הוא כרה"ר אם היו אינשי מותרין להעמיד הפצים וכלים כרה"ר, אבל כרה"ר שנשמרים כדיני התורה שאין לשום אדם רשות להשתמש שם בשום דבר אלא רק להלוך, ואף לזה הוא רק בדרך הלוך דאינשי וכדרך רכיבה דאינשי וכוו"ל כדיני המלכויות, וכומננו שאיכא קארם ילכו כפי הדרך שקבעו להם, הוא כדיני רה"ר מחמת שעתה ניהא תשמישתיה דהוא ההלוך והרכיבה והעמדת הקארם כצידי הרחובות, וגם מה שציוו שאסור להקארם לעבור בשאיכא סימני אור אדום ותיבת סטאפ שמצד זה יכולים לעבור הקארם והאינשי כהערים זה עושה שיהיה ניהא תשמישתיה לחייב על איסור הוצאה כרה"ר. ואין כוונת לשון מופקר לכל שכתב הבית אפרים שיהיה כל אדם יכול לילך ולרוץ ולעשות כל מה שרוצה, שדבר כזה ליכא כלל שהתורה אסרה ואף תנאי לא מהני אלא מופקר לעבור לכל הדברים בדין התורה והמדינות. (הג"ה עיין לעיל כתשובה סימן י"ט ותשעה מי יודע שהבאתי מדברי הריטב"א והמשכנ"י דבעינן דוקא מופקר לכל באי עולם כלי חוקי מדינה כלל אלא כל באי עולם יכואו כבמקום הפקר ע"ש. המחבר).

יט. ומעם העשירי לפ"מ דחידש כשו"ת בית שערים דהתום' בעירובין דף כ"ב ר"ה דילמא דהקשו דאיך מסיק רמב"ר יצחק בר יוסף אר"י דא"י אין חייבין עליה משום רה"ר הוא רק כמעלות ומורדות והא רבנן סברי דרכים לא מבטלי מחיצתא שא"כ כל א"י אינו רה"ר ע"י דמקף להסולמא דצור מוקף גיסא ומחצתא דגדר מוקף גיסא, שהקשה דהא הם רק שתי מחיצות שלרבנן שתי מחיצות אינו כלום אף מדאורייתא ותיירץ דהוא משום שהיו שתי המחיצות כמין גאם כדפי' הריטב"א וסברי התום' והריטב"א דשתי מחיצות כמין גאם הוא מדאורייתא לאפוקי מידי רה"ר, וכוונתו שאף שעכ"פ איתא בגמ' שהוא רה"ר וחייב כא"י וכבבל הוא משום דמתרצי התום' דמחיצה שאינה עשויה כידי אדם אתו רכים ומבטלי מחיצתא אבל כערים שהבתים הם מחיצות שנעשו כידי אדם לא מבטלי מחיצתא לרבנן, ולבאורה הא להמצריבין שיהיו השערים מכוונין זה כנגד זה אין זה חדוש, שא"כ לרש"י למאי דאסיקנא לעיל דבעיר שאין בה חומה הוא רה"ר אף כשהציאה אינו מכוון וגם אינו מפולש וכן הוא להרא"ש ואפשר שיוודו לזה גם הרמב"ן והארו"ן, אף אולי חדושא דהבית שערים אליכא דהריטב"א הוא עדיפא מאינו מפולש ואינו מכוון דבשתי מחיצות דבעין גאם הוא גם רה"י כפשטות לשון התום' שכתבו כקושייתם דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ומדהכיאו על הא שלא הוקפו

לדירה הא דאמר עולא א"ר יוחנן דקרפף שלא הוקף לדירה אפילו בור ואפילו בוריים הזורק לתוכו חיוב, הא פשוט שזה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש בתוך המחיצות דבעין גאם דהמקומות שהן מחוץ להמחיצות דהוא אחורי מה שימתחו חוט כאלכסון שודאי לא שייך שיהיה רה"י שא"כ מסתבר דגם שייך שיהיה רה"ר, ולכן אין לנו שום יתרון מזה לענין הערים שלנו אלא מה שאין הדרך מכוון ואינו מפולש שכבר כתבתי דאין להחיר בשביל זה.

ב. ומעם הי"א כבר כתבתי מה שאין מניחין לעבור רוב הדרכים הגדולים בלא תשלומין בעד כל קאר וקאר אם אך לא נגרע משיעור הס' ריבוא שצריך לחשיכות רה"ר הוא ברין רה"ר, לא רק בשהתשלומין הוא בשביל מה שיוציאו לתיקון הדרך אלא אפילו שהוא למם בעלמא.

בא. שאין פירוש רה"ר ענין הפקר שהמלכות והמדינה לא ישלטו שם ולא שום דין מדיני התורה אלא ודאי דאיכא דינים מהתורה על כל אדם אך להתנהג כרה"ר בהלכות וברכיבתו על בהמה וב"ש בהלכות בקארם, וכן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והוצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר היה להב"ד ג"כ רשות לקבוע שגיבוי דמי התיקון יהיה באופן זה אם זה הוא יותר טוב להגביה, ומסתבר שלא היה נגרע בשביל זה חשיבות רה"ר בשלא נגרע מספר העוברים דס' ריבוא להמצריכים ס' ריבוא עוברים, ולהאין מצריכין מספר עוברים היה בחשיבות רה"ר כמו בעוברים בלא תשלומים, דהא ודאי אירע תיקון הרחובות הרבה פעמים כמעט בכל שנה בדאיתא ריש שקלים וריש מו"ק ואם היה בשביל זה חלוק ברין הוצאה שם בשבת היה לגמ' למינקט דין זה באזה מקום שלכן אף שאין זה ראייה ברורה איכא קצת משמעות לזה.

ענף ד'

כב. ומה שהארץ שלרש"י עירבו בירושלים דלא ברכתבתי שאיכא שתי לשונות ברש"י הוא פלא הא מסוטה דף מ"א שהביא דרש"י כתב על מה שכל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו פ"י בלישנא ב' א"נ ירושלים דלתותיה נעולות כלילה ומערכין את כולה, הא כתב רש"י גם ל"ק דהוא מחמת דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ, וכיומא כתב רק פירוש אחד בלישנא קמא שמעיו"ב הביאום, והא משום דלא עירבו בירושלים אף ללשון זה ברש"י ברכתבתי שסובר בן רש"י בעירובין אף להלשון שהיו יכולין לערב בעצם, דלא כהא"נ דכתב כסוטה, והתה"ד הביא מרש"י שמעצם הדין היו יכולין לערב בירושלים שלכן לענין עירות אחרות מוקפות חומה מותר דמה שבירושלים לא עירבו לא שייך בעירות אחרות דלא היו באים שם מכל

המקומות אלא ממקומות הסמוכין ואין טעם לאסור, ול"ד לנוא יארק שכתבתי דנראה לאסור משום שהמציאות הוא עתה שכאין לנוא יארק מכולי עלמא, וגם הוא רק עתה בזמננו שאף ממקומות הרחוקים באים באיזה שעות ע"י העראפליינס ויותר ממעל"ע כמעט שאין מקום שלא יוכלו לבא, ואולי אף ע"י מסילות הברזל היו באים מכל המקומות ומדינות שבאמעריקא לנוא יארק שהיה שייך לאסור, אבל מקודם לזה לא היה שייך לאסור אף בנוא יארק, דל"ד לירושלים שכהכרח היו באים שמה כל ישראל ברגלים.

כג. **ולא** מוכן מה שהביא העתקת הסמ"ג לשון רש"י שבגמ' שעל רש"י הא בארתי והוכחתי שבירושלים היו יכולין לערב בעצם אבל מאחר שלא הניחו החכמים לערב היתה ירושלים בדין כרמלית. ומש"כ דפשוט דשלמה המלך בשעה שתיקן עירובין בירושלים תיקן שא"כ הרי תיקן שימלטלו בעירוב בירושלים, לא מוכן כלל דתקנת שלמה היתה לאסור כל החצרות והמבואות גם אלו שלא היו מפולשין שהיו מבואות סתומות, ותיקן שיעשו עירוב שהחצרות ושיתוף בהמבואות ועי"ו יהיו מותרין, ובמבואות המפולשות היה אסור אף כשננעלו הדלתות משום שלא רצו לעשות שם העירוב כדכתבתי.

כה. **ומה** שהביא ראיה מהא דלכה"ג אמר רבה דניחוס ליה חמימי ע"י נכרי מגו ביחאי דרך רה"ר כשהביאו התוס' גיטין דף ח' ד"ה אע"ג וע"י הקשה רבה ב"ר חנן לאביי על מה שלא עשו עירוב ושיתוף הרי חזינן דמעריבין גם רה"ר, לא מוכן קושיתו דהא לרה"ר ממש לא שייך שיערבו ואף לכרמלית לא שייך לערב אלא כשכבר תיקנו המחיצות והוא בדין רה"י א"כ גם ברה"ר הוא דוקא כשיעשו ויתקנו במחיצות שמועיל גם לרה"ר שהוא לעשות מחיצות ולכה"פ דלתות שהוא בדין רה"י אף שחסר עירוב דפת, וככל המקומות שתיקנו מחיצות אף ברה"ר שנעשה מדאורייתא בדין רה"י נותר ממש בעירוב פת להוציא ולטלטל דרך על ירושלים דבאין שם מכל המקומות לא עשו עירוב כדלעיל.

כו. **ומה** שהביא ממה שמותר להכניס מרה"ר לחצר דרך מחיצה של בנ"א כדאיתא בעירובין דף מ"ד לא שייך לכאן כלל דהא נעשית רה"י כד' מחיצות וגם בלא דירויין.

כז. **ומה** שהביא מתיר"ט בפ"י מ"ט דפשוט ליה דלרש"י היתה ירושלים מעורבת או עכ"פ יכולין לערב, הנה פשוט ליה שלרש"י יכלו לערב את כולה אבל לא עירבו, אך שהקשה עליו התי"ט שהוא דוחק שאם היתה יכולה לערב כולה שלא

עירבו כולה, וכעצם משמע דסוכר רש"י שגם מקצת לא עירבו בירושלים, אבל פשוט שהוא מטעם גדול שפירשתי מחמת שהיו כאין לשם לרגל מכל המקומות שהיו גם מקומות שלא עירבו שלא יכלו לתקן או לא ידעו איך לתקן ולא יבואו למלטל גם שם. ופלא מה שהתי"ט כתב דרש"י שפי' דמעריבין כולה היינו לפי פירושו בפ"ה דמפרש עיר של רבים דרכים בוקעים בה ואם דלתותיה נעולות מעריבין את כולה, דשם הא פרש"י דלא היתה רה"ר משום דלא היו רחובותיה של מ"ז אמה רוחב, ואין לפרש כוונתו על מש"ב שם ואם יש רה"ר מפרש בגמ' תקנתא לרה"ר שכתובה דהא לא הזכר בגמ' שם תקנתא דדלתות נעולות וצ"ע. עכ"פ כתי"ט מפורש שבין לרמב"ם ובין לרש"י לא היתה ירושלים מעורבת אלא להרמב"ם לא היה אפשר לערב כולה ומפני בן אפשר שלא עירבו כלל ולרש"י יכלו לערב אבל לא עירבו אף שלא ידע טעם, אבל ודאי ידע התי"ט שרש"י ודאי היה לו טעם והטעם הוא כדבארתי. וגם ככ"מ לא כתב שעירבוה אלא כתב שהכרמלית דירושלים אינה כרמלית ממש אלא מפני שלא עירבוה אבל ודאי היה טעם על מה שלא עירבוה והיה עכ"פ אסור למלטל בירושלים, אבל אין למילף מירושלים לכרכים גדולים אחרות אלא לנוא יארק עתה בזמננו כדכתבתי. ולא נשאר מכל אלו רבנותא שחושב מי שמתיר לכד ל"ב ברש"י דסוטה, אך ככרכים אחרים מוקפים חומה ושעריה נעולות יש שסכרי שמותר לערב, אבל כנוא יארק דמי לירושלים שרש"י ודעימיה דאף בשליכא שום חסרון בהמחיצות יש לאסור מטעם שאין לעשות עירוב כמו שלא עשו לירושלים מהטעם שכתבתי אליבא דרש"י בירושלים שיש גם למילף כנוא יארק, ואולי גם לכרוקלין אף בשלא יהיה חסרון מצד המחיצות.

כת. ולא מוכן מה שהביא מס' תירוש ויצהר שהגה"מ שמואל האריך להתיר השאסיי בעירנו ההולך מווארשא לפעמערבורג שחמצא בו כמה מיליונים כנ"א לראיה שבצוה"פ נותר גם כשעוברין ס' ריבוא, וכי בהשאסיי הארוך כזה עברו בכל אורכן כמה מיליאנים כנ"א אלא במקצת דרך דחמשים מיל מווארשא להערים הסמוכות לה עברו כאלף איש בערך וחמשים מיל האחרים עברו איזה מאות איש אחרים וכן ככל מקצת דרך עברו עליה אינשי אחריני עד פעמערבורג ומעולם לא עברו במקום אחד אף לא ריבוא אחד ואף לא בזמן מלחמה שעברו הרבה, והיו גם מקומות שעבר השאסיי בין כפרים ועירות קטנות שלא עברו עליה אפילו איש ביום אחד, והוא טעה שחשב כל העוברים מתחלתו ועד סופו אף שעברו רק מילים אחרים, וגם על זה ריבה בדמיונו יותר על המציאות שאף ככל אורך הדרך מווארשא עד פעמערבורג לא עברו מיליאנים כיום אחד ואין דבריו כלום.

כט. ומה שכתב דפלטיא הוא דוקא מחוץ לעיר שמשמע ליה בן מלשון הסמ"ג

משום דכן היה במדבר שהיה פלטיא לסחורה חוץ למחנה מתגרי עכו"ם, הנה אף שישראל היו קונים מתגרי עכו"ם לא היה זה ענין קביעות משום שבעצם לא הוצרכו לכולם רובא דרובא לא יצאו מן המחנה כלל ואוה"ע לא ידעו כלל היכן הם מפני שנתכסו ע"י עמוד הענן שבשביל זה הוא חג הסכות שענני כבוד היה מכסה אותן וכשמת אהרן שנמתלקו ענני כבוד נראו ישראל להכנעני מלך ערד, ולא שייך שיוקבע מקום מחוץ למחנה שיביאו לשם תגרי עכו"ם סחורה בשביל איזה יחידים דרובן עסקו בתורה ולא היה חסר להם שום דבר כעדות הקרא, ופלטיא שהוא רה"ר הוא מסברא כיון שהוא מקום מיוחד להקבץ שם ליום השוק אף שהוא חוץ לעיר, ואם הוא בעיר שעוד נקל לבא לשם ודאי הוא נחשב פלטיא ולא שייך לאיסתפוקי בזה, ואולי זה כוונתו מש"כ ומתקבצין שם בנ"א לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כשווקים שבמדינות היינו כשווקים שבתוך הערים וקרי לערים גדולים מדינות, ומש"כ זה הוא פשוט שהוא למעט אם לא נוחא לאינשי שם כמו בשווקים שבתוך המדינה לא נעשו רה"ר שהוא כמו עראי משום שבסופו להתבטל. ופי' הרה"ג שליט"א על ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה זו היא פלטיא היינו שבני העיר נועלין הדלתות ואין מניחין לצאת בלילה מהעיר שא"כ היה טעם שיתבטל רה"ר קמ"ל שלא מתבטל מאחר שבאים ממקומות, לבד שהוא פירוש צחוק הרי הי"ל לאסוקי זה בפירוש אם באים לשם הרבה ממקומות אחרים הרחוקים לא מתבטל חשיבות רה"ר דהא אם לא באים ממקומות אחרים אלא מעט כמו שודאי הוא כן בסתמא ולא לסתום הדברים שמשמע שלעולם הוא כן, ולכן אין פירוש זה כלום, אלא הוא כדהביא בבאה"ט בשם החכ"צ סוף סימן ל"ז וכרכתבי באג"מ ח"א דאו"ח סימן קל"ט ענף ה' שהיא שיטה חדשה, ונראית בעצם לבעל החכ"צ אך כתב שלא ראה מי שהביא זה.

ל. ומה שחזר בסוף עוד הפעם שהיה במדבר פלטיא למסחר או מחוץ למחנה כדכתב לקנות מתגרי עכו"ם וגם במחנה לוויה דכיון שהיה אלפים אמה בין אהל מועד להמחנה היה שם גם פלטיא לשם שווקים הנה חם לנו לומר כן על דור המדבר שבעצם לא היו צריכין לשום דבר אלא כל עסקן היה בתורה ורק יחידים מהגרועים היו מחארים לקנות לפעמים שיעשו להם שווקים למסחר בשום מקום וכ"ש לא במחנה לוויה בדרך שהלכו למשה לשמוע דברי אלקים וללמוד תורה ממנו כדכתיב והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה, וכן היה גם כשישב משה במחנה לוויה אף שהיה שייך לפמים לאינשי לילך לשם לצרכי אינשי בעלמא שהרי היו שם אהלי כל הלויים, נמי רובא דרובא מהליכות אינשי לשם היה לעניני תורה לא רק הליכתם למשה ולאהרן אלא אף להלויים ללמוד מהם שנתייחדו לכך כדכתיב יורו משפטיך ליעקב ואף הזקנים היו שם וכן הנשיאים כמשמעות הקראי בעובדא דבנות צלפחד ועוד, ולא יהיה שם אף מחשבה לאחד לקנות איזה דבר ולעשות איזה מסחר שם.

לא. ומה שהביא מסיגעיט שיש עירוב, הא שם עשיתי בעצמי העירוב כשהייתי שם בקיץ אחד יחד עם הגאון ר' שלמה היימן זצ"ל שהיה הר"מ רתורה ודעת וכמדומה גם עם הגאון ר' אברהם זצ"ל ר"מ דנאוורדאק משום שסיגעיט היא מוקפת בחומה גבוהה משלש רוחות ושעריה נעולין תמיד וא"א ליכנס שם קארס אלא בפתיחת השומר שנמצא שם תמיד וגם הולכי רגל א"א להם ליכנס אלא במקום עמידת השומר דרך פתח קטן, אך בצד אחד הפתוח לים אינה מוקפת בחומה כי שם לא שייך להליכת אינשי כי הוא מקום מיוחד לאבנים וגם במקום גדול מצד ההוא האבנים מונחים כגל גבוה ולא היה שייך לחשוש לשמא יטלום משם שכבר היו מונחים שם הרבה שנים עד שאין שום אדם אפילו מתושבים הזקנים שגרו שם כבר יותר מחמשים שנה היה זוכרם, אבל היה חסר עוד איזה שטח ועשינו שם צוה"פ, ולא היה שם אף חשש שמא יפסק דאין שם עוברים ושבים וגם לא נערים שוחקים שם ומ"מ אמרתי להרב דשם שייך לבקר בכל ע"ש, ולכן תמיהני מה שהזכיר זה. ועיין באג"מ ח"ב דאו"ח סימן פ"ט וסימן צ' שכתבתי לבני הרה"ג ר' דוד בדבר הפתח ובסימן צ' בדבר שאלת הרב דשם שאחר איזה שנים טרח ומרד עוד הפעם והיה לו שם איזה שאלות הרב דשם שהשגיח היטב על צוה"פ דשם וכל צד ההוא שמא נעשה שינוי אף שמדינא אין לחוש, ואף עתה שכמה שנים לא הייתי שם לא אני וגם לא בני אבל יש שם אינשי שחוששין להשגיח וגם הוא מקום עדיף משאר מקומות שאין לחוש אלא למילתא רלא שכחה.

ענף ה'

לכ. **עב"פ** כבר בארתי הטעם שאין לעשות עירוב בברוקלין גם לא בחלק אחד. ומש"כ במכתבו דבארא פארק מוקף בטרעין שהולך למעלה שנמצא שהרחוב למטה מקורה שהוא רק כרמלית כדאיתא בשבת דף ה' ובמקום המוקף בהטרענים ליכא ששים ריבוא בוקעין, וכונתו דלכן לא יצטרפו אלו שתחת הטרענים שהרי הם עוברים בכרמלית וגם לא אלו שאחרי הטרענים מאחר שהטריינס מפסקין את הרה"ר ולא מצטרפין, הנה תמה אני מנ"ל שכשאיכא הפסק כרמלית באמצע רה"ר אין מצטרפין האינשי, ובפרט ברה"ר מקורה שמה שהוא כרמלית אינו מפני איזה עיכוב בהליכה דשם אלא מצד פטורא בעלמא מגזה"כ, שיותר הוא נראה לפרש דבעצם אף כשהוא מקורה הוא לענין המציאות רה"ר אף שמ"מ פטרה התורה מאחר שאינו דומה לדגלי מדבר, שלכן אף ליכא חיוב העברת ד' אמות על מקום ההוא מסתבר שלא שייך זה לענין צרוף המספר דס' ריבוא דצריך לחשיבות רה"ר ויתחייבו אלו המעבירין ד"א במקום שאינו מקורה בשני הצדדין, (עיין כ"מ פכ"ו מהל' שבת ה"ג וכ"ש שלא יתכן וכו' והוא סתירה לדבריו אלו ודו"ק), אלא אף

בכרמלית ממש הא הלכה כרבה אליבא דר' יוסי בשבת דף פ' דאמר הוציא חצי גרונרת וחזר והוציא חצי גרונרת בהעלם אחד לרשות אחד חייב, לשתי רשויות פטור דהוא דוקא בהפסק רה"י שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא ופרש"י דכיון דלא מפסיק לה רה"י חדא רשותא היא, וכן כתב הרמב"ם בפ"א משבת הכ"ד שפסק כרבה היתה בנייהן כרמלית הרי הן כרשות אחת וחייב חטאת, ופרש"י שהוא בקעה, וגם הרמב"ם הוא כפ"י שהוא אף בקעה וכדומה ולא רה"ר מקורה דהא בפ"ד לא קראו כרמלית בה"ד ששם נקט איזו היא כרמלית אלא נקט בה"א בתנאי דיני רה"ר שכתב איזו היא רה"ר מדברות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשין להן ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה, שא"כ מש"כ בפ"א היתה בנייהן כרמלית ה"ה כרשות אחת הוא בהפסק כרמלית ממש, ומה שלא נקט גם בהפסק ברה"ר דיש עליו תקרה שהוא כרשות וחייב חטאת משום דזה פשיטא, וכיון שמפורש שהוא בעצם רה"ר ממש לא שייך לאיסתפוקי כלל לענין צירוף האינשי להמצריכין מספר ס' ריבוא וכמו שליכא ספק בנתקצר הרה"ר באיזה מקום מרוחב ט"ז אמה שמצטרפין להמספר, אבל גם כשהיה הפסק כרמלית מחמת קושי ההליכה ולא ניחא תשמישתיה שם נמי לא מפסיק להו להאינשי להצטרף להמספר. ואף שכתבתי בסימן ק"מ שמפסיק לענין החיוב שזהו פירוש רה"ר מכוון משער לשער מ"מ ודאי מסתבר שלא מפסיק מספר האינשי.

לג. וא"כ אף אם הייתי מסכים אז גם הלכה למעשה הוא טעם מוכרח לחזור מזה, אבל הא יודע הרב הגאון ר"מ קליין שליט"א כי לא ידעתי שהוא נידון למעשה, ומצד סברא בעלמא אין לעשות מעשה ואף לצירוף בעלמא אין למהר לעשות מעשה, וגם הרי התיר לתקן עירובין בכל בארא פארק אף שליכא סברא זו וזה מלמד על הכלל כולו שלא עשה העירוב מצד הסכמת, ואני הייתי מחוייב לפרסם דעתי מאחר שאני סובר בהחלט ובברור כן לדינא שא"כ היה אסור לי לשתוק ולא היה פנאי לחכות עד שיתבטל זה כי נעשה זה בחשאי עד שנודעתי מזה, ועל העשיה בחשאי שלא ידעו מזה יש מדינא להקפיד שהרי ע"י זה עברו אלו שלא היו נושאים כשהיו יודעין שרוב הרבנים ובני תורה סוכרין שאסור.

לה. ומה שהאר"ך בהחיוב לעשות עירובין להסיר מכשול וגם להרכות עונג שבת ע"י שיוכלו לצאת מבתיהם עם התינוקות ולא יצטרכו להיות כלואים בבית, אף במדינה זו אין צורך ממש כי הכל נקל להכין בבית על כל השבת ורגילין להכין אשר בשביל זה ליכא שום צורך לשום אדם בעולם, אבל ודאי יש צורך בשביל הרצון הגדול שאיכא לאינשי ובפרט לנשי שיוכלו לצאת לטייל עם התינוקות ולהרבה אינשי ליכא אף חצר קטן לילך שם עם התינוקות, וגם הרבה אינשי יראים לצאת מהבית בלא מפתח בכיסם ואף שאיכא עצות לעשות תכשיט מהמפתח או כלי

שמוש לכגדיו הוא דבר טירחא להם, שגם כשביל זה יש להחשיב צורך לתקן עירובין אף שודאי אינו צורך כל כך כמו שהיה כיוורפ, אבל לעומת זה איבא צורך להיפוך דהרי כשביל זה לא ידעו כלל שאיבא איסור התצאה, וזה ודאי שאיסור היותר גדול הוא להשכיח תורה אפילו כשידוע שלא יבא שום תקלה מזה, כדחוינן מהא דמהרש"ל באפילו לנכרים באופן שהוכרח להשיב מחוייב להשיב כדין אף שאיבא חשש סכנה, אך לנכרים מסתבר כפשיטות שרק להשיב שלא כדין אסור אבל אינו מחוייב להשיב לו אף שמוה ימעה הנכרי, אבל לישראל הא ודאי אסור אף רק לגרום שלא ידעו מזה, שא"כ בשע"י זה שיתקנו כעירובין כל הערים הרי ישבחו שאיבא איסור התצאה בעולם דהא בכרכים גדולים אין עושין צוה"פ ממש שיכירו כל אדם כי אין צורך לזה אלא להתיר איסור התצאה ששך כרוכא דרוכא כדרכים הבנוין לצורך אחר ואף אם באיזה מקום יצטרכו לזה לא יזדמן לראות זה אלא איזה יחידים, וגם הא מפורש בעיר של רבים ונעשית של יחיד דכשביל שלא ישתבח תורת רה"ר הצריכו שיראו וכוה"י בכרכים שלנו רוכא דרוכא לא יראו זה לעולם ככל דכרים קטנים שנמצא אצל איזה בית, וחוינן שר"מ הקפיד שלא ישתבח אף תורת עירוב היינו היתר דעירובי חצרות כפת מן התינוקות והלכה כמותו או נהגו כמותו כדאיתא כדף ע"ב ואיפסק בן כש"ע סימן שפ"ו, ואף שאנן לא גזרינן יותר ממה שאיתא בגמ' וכדכרי הגאונים מ"מ אין לומר שהוא מעלה ומצוה כשאיבא חסרון זה, אך אולי יש לתקן זה ע"י שבמקום ניכר ככל כתיב בנסיוות תהיה הודעה כתוכה שאיבא עירוב ויהיה היכר קצת לאלו שכאים לכהיב"ג ולרוכא דאינשי שבעוה"ר אין הולכין לכב"ג לא היה שום ידיעה ושם היכר כלל שיש לחוש דאולי לא תיקנו כלל כבה"ג מאחר שחוינן שהקפידו ע"י שלכן נמצא שאין זה גזירה שלנו אלא אפשר היא ככלל גזירה דגמ'.

לו. והתיקון שיש למחללי שכת במזיד כפרהסיא הרי פליגי תנאי כזה דלרשב"ג הא אין צורך דהא אומר שאין מציינין על ערלה ונטע רכעי בשאר שני שבוע דהלעטיהו לרשע וימות, וכירושלמי דמאי פ"ג ה"ה איתא שגם ר' יוסי סוכר בן ומשמע שהלכה בן דהא הלכה כרשב"ג במשנתינו, וגם הא רוב המחללין שכת הם בופרים ככל התורה כולה שאולי ב"ע מודו שליבא חיוב ואף לא מצוה להשתדל לתקן עירובין כשבילם, אך שאולי כשביל אלו שאין יודעין כלום דרשעותן ואף הכפירה שלהן בא להם מצד שחנכו בן אבותיהם הרשעים יש איזה מעלה ואולי גם מצוה לתקן עירובין שלא יעברו גם על איסור התצאה שבידנו למנוע אותו כתיקון העירובין מאחר שיש לדנו כשווג אף שאינו שוגג ממש דאף שאכיו הנכו לרשעותו ולכפירתו הא עכ"פ רואה ויודע משומרי תורה ומצות ויודע שאיבא גדולים ובעלי דעת וחכמה יותר מאכיו שלכן נוטה יותר לומר שליבא חיוב למנעו מעבירה וכפרט להשך יו"ד סימן קנ"א סק"ו להדגמ"ר שכיאר טעמו ומשמע שהסכים עמו לדינא דהא משמע שמתירין למכור דכרים אסורים לכל ישראל מומר

אפילו לבן המומר כשיכול לקנות במקום אחר, אך אינו נוגע זה לעובדא רידן דאף אום נימא שאיכא מצוה הוא דוקא לעשות עירובין כשהוא כדינא ובברוקלין הא נתבאר כמה שכתבתי שא"א לעשות.

נאום

משה פיינשטיין

סימן לג

ד' לחדש הגאולה התשמ"א בני יצו"א.

בימי הגאולה, ישלח לעם סגולה, ישועה וגאולה, ובראשם רב האי גאון הגאונים שר התורה והיראה האי חסיד והאי עניו רבן של ישראל אין דורו דור יתום כנק"ת מוה"ד משה פיינשטיין שליט"א אספקלריא המאירה עבגצ"א.

אחדשכנ"ק ביראת הכבוד וכאהבת אמת.

אקדמות מילין אבא בתורה אל מעכנ"ק שליט"א על אשר לקח לעצמו זמן לעיין בדברינו אדם מיעוט כמוני בקונטרס אום אני חומה משנה הלכות ח"א. ועוד עשה חסד עמי אשר כרוב טובו עבר עלי דברינו מרישא ועד גמירא ומצא כדי מדתו הגדושה להשיב עלי דברינו על כל פרט ופרט הן רב והן מעט ואולי לא הי' לי לכתוב יותר בענין זה אמנם אהבה מקלקלת את השורה ומחמת אהבתי אל מעכנ"ק ואל דברי תורה שלו אמרתי להשתעשע בדבריו היקרים אחת הנה ואחת הנה עד היכן שידי יד כהה מגעת כדי לפלפל בדברי כ"ק שליט"א וגם ואולי אוכה להבנות ממנה ומיני' ומיני יתקלם ברי' ויתרבה הדעת והלימוד בתורתנו הקדושה, שבאמת כפי ששמעתי וראיתי כ"ה הרבה מבני תורה וישיבות המסולאים בפז אשר לא הי' להם שום ידיעה בהל' עירובין ומאז התחלנו בס"ד לכתוב בענין זה ולהקשות ולפרק, אורו כבוד חלציהם ולמדו הענינים עד שרכים מהם כבר בקיאים בכמה וכמה הלכות מהל' עירובין אשר לולי לא כאתי אלא כשכיל זה דיינו שע"י יתרבה דעת תורה ורווחא שמעתא בכמה ענינים.

ומצינו בגמ' (ב"מ פ"ד) ר' יוחנן בטר דנת נפשיה דר"ל הוה קא מצטער בתריה טובא אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ליזיל רבי אלעזר בן פדת דמתחדדין שמעתיה אול יתיב קמיה כל מילתא דהוה אמר ר' יוחנן אמר ליה תניא דמסייע לך אמר את בר לקישא בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע

קושיית ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא הוה קא אויל וקרע מאניה וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה בעו רבנן רחמי עליה ונת נפשיה ע"כ. ופרשי שהי' מצמער על שלא היה מוצא תלמיד ותיק כמותו. והנה ר' יוחנן שהי' גדול הדור וראש הישיבה ובסוף ימיו קודם פטירתו וכבר סידר ש"ס ירושלמי והי' מצמער על פטירת רשב"ל שלא מצא תלמיד ותיק כמותו שיוכל להקשות על דבריו דכל זמן שהי' לו תלמיד להקשות על דבריו והוא מפרק הרי רווחא שמעתא וכל דמקשה יותר עדיף וראב"פ שהביא סיעתא לדבריו לא זה שלא נחה דעתו בו אלא אדרבה קבל עליו אין זה מעלה כלום בלימוד התורה, עכ"פ ראינו דר"י הצמער עד כרי מיתה על אשר לא היה לו תלמיד ותיק להקשות על דבריו אפילו ידע בכיור שנתאמר ביושר מ"מ העיקר לפלפל ולסלסל בדברי הרב, זו הוא הודו ותפארתו.

ולפענ"ד זהו הוא ענין של חוני המעגל תענית כ"ג דלאחר דניים שבטין שנין ואזל לביתיה אמר להו בריה דחוני המעגל מי קיים אמרו ליה בריה ליתא בר בריה איתא אמר להו אנא חוני המעגל לא הימננהו אזל לבית המדרש שמעינהו לרבנן דקאמרי נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל דכי הוי עייל לבי מדרשא כל קושיא דהו להו לרבנן הוא מפרק להו אמר להו אנא ניהו לא הימננהו ולא עבדי כו' חלש דעתיה בעי רחמי ומית אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא ע"כ. ולהנ"ל נראה נמי דהי' מצמער על שלא הי' יכול עוד לפלפל בתורה ולא הי' חברותא ובשני דחוני המעגל הי' מפרק כל הקושיות שהי' נכנס לביה"מ וכולם שאלו ופלפלו עמו בדברי תורה, וזהו כבוד התורה וכיון דלא הי' לו עוד הני תלמידי שלו ורק באו דורות חדשים בעי רחמי דלימות. עכ"פ מבואר דעיקר כבודה של תורה שלא תהא מונחת בקרן זויות אלא שיהיו מפלפלין בה מקשה ומפרק בונה וסותר ועי"ז רווחא שמעתא והתורה מתרווחת ומתברכת.

ורק באחי לעורר מה שכרגע האירו עיני בספרו הגדול והחדש אגרות משה חלק א"ח ח"ד שאך יצא לאור בבני ברק סי' פ"ח שכתב שם ח"ל בדבר שיש לך איזה חשש לקבוע מקומך בבני ברק מצד שבתוך דברי תורה איכא פעמים שאתה אומר שלא כדברי החזו"א זצ"ל לא מוכן שום חשש בזה ואדרבה זהו כבודו אשר מזכירים שימתו בד"ת ומעיינים בדבריו אף שהמסקנא דחכם המעיין הוא שלא כדבריו ולא עלה כלל על דעת החזו"א זצ"ל שלא ימצאו ת"ח שיפלגו עליו ולא שייך שיקפיד על זה אדרבה האמת והשלום אהבו כדאיתא ביבמות י"ד ע"ב על פלוגת דב"ש וב"ה וענין שפתותיו דובבות הוא אף כשמוכרין דברי החכם וחולקין עליו אבל ודאי צריך להזכיר בדרך ארץ וכו' וא"כ כ"ש וכ"ש שאין לחוש מלהקשות ומלחלוק

על גדולי דורותינו אף הגדולים ביותר אבל באופן דרך ארץ, שלבן ליבא שום חשש ושם קפידא להשאר בבני ברק ולומר שיעורים ואדרבה יהי' מליץ יושר בעודך על שאתה מעיין בספריו עב"ל ע"ש והם דברים מאירים קילורין לעינים ופלא על איזה צעירי צאן ואפילו מבוגרים אלא שלא ראו דברי מעבהדר"ג ועורכים מלחמה ושופכים כח על העוסקים בדברי מעבהדר"ג ומפלפלים בדברי מרן הדר"ג שליט"א.

ולבן גם בשקבלתי תשובתו הרמתה שגשלחה לי ע"י נבדו היקר הרב ר' מרדכי טענדלער שמחתי ובעודי בכפי אבלענו ועברתי עליו כמה פעמים ובכל מקום שהי' קשה לי ציינתי לעצמי והגם דלא הגיעו עד עשרין וארבע אבל אמרתי אצרף אותן אחד לאחד במכתב ואשלחם למעכב"ק ואני מקוה שישים עינו הבדולח גם עלי דברינו אלו לטובה ויעבור עליהם מדרך לדרך אפילו רק מקופיא ואולי ימצא איזה גרעין ויביר לי טובה על שע"י נתגלגל הדבר לפרק פירוקא על כל קושיא זזה יהי' חלקי שע"י נגרם לרווחא שמעתא, ואולי בין כל הענינים שבחבתי ימצא גם איזה חידושים הראויים לאומרם ויסכים גם על ידינו, וכפרט כי לא אמרתי דבר מדעתי אלא לקטתי בשושנים מרכותינו הקדושים ונסיתי להעמיד דבריהם הקדושים ולישב ולפעמים לכאר יותר הכל בפי הצריך לפענ"ד, כי כתורה דכתוב כה אמת הלא בלתי אל האמת עינינו וקרא נמי אקדמי' האמת והשלום אהבו ואנכי הרואה לפי ראות עיני כשר ודם בפיסקא דדינא ואם הייתי כסנהדרין והיו שואלים אותי אם מלמול בהוצאה ע"י עירוב זה מותר הייתי מורה להיתר גמור ולא במחלל שבת ח"ו וכבר הוזהרנו שלא לישא פנים בהלכה. ובגמ' כ"ב דף ק"ל ע"ב א"ל רבא לר"פ ולרב הונא בריה דר"י כי אחא פיסקא דדינא לקמייכו וחזיתו ביה פירכא וכו' דאין לדיין אלא מה שענינו רואות עיין רשב"ם שם. וע"כ אחלי ישים נא עיניו ולכו לב חכם כ"ב על מכתבי זה וענותו תרכני להשיבני גם הפעם בדברי מעם, ומגברא דאית ליה בעינא.

משנה הקמן

תשובה להגרמ"פ שליט"א ליישב ההשגות ומבאר יותר ההיתר
לתקן עירובין בעירות גדולות בעולם

סימן לד

המעביר קאר או רשות היחיד שלם לתוך הרה"ר בשבת אי
חייב משום הוצאה

בע"ה ז' אדר ב' התשמ"א

שמחתי בפנשי את שש בשעשעי' תורה ביאור דברים בענין תיקון עירובין
בברוקלין כבולו או כמקצתו כפלעמבוש או בארא פארק מאת כ"ק מרן הגאון
המובהק פוסק הדור כו' מוהר"מ פיינשטיין שליט"א ויצא לחוק שיטתו שכתב
באחרונה לאסור אף בחלק העיר וחזר בו ממה שאמר אלי לפני שנתיים שנה
שאפשר לתקן עירוב כבארא פארק, כמ"ש בקונ"ט אום אני חומה כדף י"א ד"ה
וא"כ וכו', מפני מעמים מוכרחים לדעתו הרמה והגדולה, והנה דבריו הקדושים
סובכים על דברי הפעוט אדם מיעוט כמוני בקונטרס אום אני חומה שבררתי
בעזה"י דעת המתירין לערב בברוקלין, והיות כי הדבר נוגע לברר האמת ושלא יהי'
ח"ו תקלה למאות ולאלפים כאשר כתב מרן הגאון שליט"א, ולפי שלענ"ד אפשר
להעמיד דבריו הראשונים שהם שרירין וקיימין ולא לשויה למרן הגאון שליט"א
הדרנא ח"ו וגם עיי' בעזה"י נוכל להציל לאלפים ולרכבות מחילול שבת קודש
אשר אין לנו מכשול גדול מזה ר"ל ולהיפך הוא תיקון גדול להציל רבים מעון
חילול שבת ח"ו והוא זיכוי גדול לרבים אשר אין לך מצוה גדולה הימנו, לכן אמרתי
לבאר דברי הראשונים אשר נאמרו לפענ"ד באמת וביושר וממילא יקומו ויעמדו
כחומה בצורה גם דבריו הראשונים שמותר לערב כבארא פארק וגם לא יצטרך
לחזור ממה שכתב במכתבו היקר מט' ניסן להרב שטיינבערג בקיו נארדענס וגם
מה שכתב זה עשרים שנה ונרפם בהפרדם כאשר אבאר אי"ה בסמוך ומה' אבקש
שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה ויהיו דברי נשמעין ולא יצא מעמי דבר שלא כרצון
הבורא כ"ה למען קדושת השבת ולמען קדושת שמו יתברך וזה החלי בעזר צורי
וגואלי.

ענף א'

נתיב א'

א. כתב מרן הגרמ"פ דמש"כ טעם ראשון בשם הרמב"ן לא אמר זה לענין חשיבות רה"ר דהא הוא סובר דלא בעי כלל ס' ריבוא בחידושו עירובין דף ג"ט אלא כל דרך ומבוי מפולש שרחב ט"ז אמה הוא רה"ר גמורה ככל עיירות ובכל כפרים שבעולם, ומש"כ הרמב"ן ברף מ"ג ד"ה ומעתה הוא לענין הוצאה מהתחום דסובר דהאיסור הוא דוקא בהליכה ברגליו דכן הוא סתם יציאת איש ממקומו כו' ובעצם סובר הרמב"ן כדמסיק אחר זה שאפילו בספינה קמנה שהיא פחות מעשרה דהא אין חלוק לפ"ו, אך מתחלה הזכיר מה שיתקבל יותר כלשון שכתב ותמה על עצמד הוא יושב ברה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש דאפילו בפחות נמי אין בה איסור תחומין, עכ"פ אך שנימא הוא שייך זה רק לאיסור תחומין, ולא שייך כלל לענין מספר העוברין בהדרך לרש"י ודעימיה המצריכין מספר דס"ר דאף שרק קרנות גדולות יעברו כשאיכא שם אינישי אין לך רה"ר גדול מזה.

ומצד הסכרא בעלמא שאלו ההולכים בקארם שהם לעצמם רה"י לא יצטרפו שכתבתי באג"מ ח"א דא"ח סי' קל"ט שלהקל מצד שנוסעים במאשינעם שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל, ולא כתבתי הטעם הוא משום שבסכרא ודאי אין טעם לזה דמה לנו איך שעוברים אם ברגל או ברכבות או במאשינעם, דמה שתוך הקארם הוא רה"י הא עכ"פ רה"י זה הרי הוא אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא שאינשי הולכים על ידי קארם לאיזה מקום ע"י דרך זו, והמולך הקאר יתחייב על איסור הוצאה דקאר זה מהרה"י לרה"ר כשעמד בחצר בעליו, ועל כל עקירה והנחה שעשה בדרך אם הוצרך ממש לעמוד ואפילו על מה שצריך לעמוד כשביל סימן אור האדם לבר, איסור העברה וכיבוי, ומולך ונושאים דברים שחשיבי רה"י ודאי חייב כדאיתא בשבת דף צ"ב דילוף ר"א מוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב ממשאוי בני קרת שהיו נושאים הארון והמזבחות והם היו בחשיבות רה"י דגובתן עשרה ורוחבן ארבעה, ומה שבכוורת גבוה עשרה ורחבה ששה אמר אב"י שפטור ברף ח' ופרש"י מטעם דממשכן גמרינן שהיו זורקין מחמיהן ולא היו זורקין רשיות הוא בזריקה אבל בהולכה חייב ולא קשה עליו מה שמוכא בגליון תו"י שהקשו עליו מהוצאה דארון ומזבחות, שבהוצאה שייך לחלק בין זריקה להולכה וכו' ע"כ דברי הרב.

ומכאן ואילך דברי התלמיד, וכמה שסיים אפתח מה דפשיטא ליה להרר"ג שליט"א והמולך הקאר יתחייב על איסור הוצאה דקאר מרה"י לרה"ר כשעמד כחצר בעליו ועל כל עקירה והנחה וכו' מיבעיא לי טובא, ולפענ"ד איפכא שמענא דהמאירי שבת דף ח' כתב וז"ל זה שחייבה התורה כמוציא מרשות לרשות או כזרק מתחלת ד' לסוף ד' כרה"ר דוקא בכלים וכיצא בהם מדברים שאינם רשות בפני עצמו כעין הוצאת כלי המשכן אבל אם הוציא דבר או זרק דבר שהוא רשות מיוחד לעצמו פטור מעתה אם הוציא או זרק כלי גבוה י' ורחב ד' על ד' פטור שהרי זה בעצמו רה"י ואם הוציא מרשות היחיד לרשות היחיד הוציא ואין כאן דרך רה"ר שכל שהוא עוכר שם רה"י הוא ואם זרק מרה"ר אין כאן עקירה מרה"ר ולא הנחה כרה"ר שבכל מקום שהיא תופסת מקומה ומכל מקום אסור לעשות כן לכתחלה שלא להקל בהוצאה הא כל שהוא פחות מכן בין בגבהו בין ברחבו חייב שהרי לא רשות הוא מוציא אלא כלי ע"כ.

הנה כתב מפורש המאירי דהמוציא דבר שהוא רשות לרשות אחר פטור משום דאין זה מוציא מרה"י לרה"ר אלא מרה"י לרה"י הוציא, שכל שהוא עוכר שם רה"י הוא ואין לחלק בין הוצאה לזריקה ואם זרק מרה"ר אין כאן עקירה ודלא כפשיטות מרן הגרמ"פ שליט"א והכ"נ בקארוס דירן לפ"ו ופשוט.

והרי"טב"א שבת דף ח' תמה על רש"י כמו שהקשה בנהש"ם ות"י דהנכון שאין הטעם אלא משום דכל שהוא רה"י כשנח כרה"ה עצמו הוא נח ולא חשובה כרה"ה ואפילו דרך הוצאה וכי נקט זורק חר מינה נקט ע"כ הנה כתב נמי מפורש דכין על הוצאה ומעביר ובין על זריקה אינו חייב כשמוציא רשות גמור מרה"י לרה"י ומבואר נמי דפשיטא ליה דכין כמוציא ובין הזורק אינו חייב כמוציא רשות גמור מרה"י לרה"ר. וכן נראה ג"כ לכאורה דעת הרוקח סי' קע"ח שהקשה הוא דבשבת נתנה תורה לישראל ואמרינן כמכילתא מקול הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל הרי יצאו מתחומם ות"י י"ל הואיל ועננים מקיפים אותם הוי כמחיצות בני"א כאלו לא יצאו, ובסי' קע"ט הוסיף שנית והביא מעשה מהר"א ממי"ץ שיהודים באו בספינה מחוץ לתחום והביא בני אדם לעשות מחיצה שלא לדעת הנעשים מחיצה להביא בני"א שבאו בספינה לבית דקיי"ל כר"ג אפי' כדיר וסחר שלא שבת כאויר מחיצות דמהלך את כולה, ובפ' מי שהוציאו משמע שמחיצת בני"א מותר לעשות בשבת שלא לדעת הנעשים ונידונית כמחיצת דיר וסחר הנעשות בע"ש להלך את כולם, כדמשמע גבי דיר וסחר בהילוך כל המחיצה חוזר למקומו כמו שהתירו לנחמ"י כך נותר לבאים בספינה ליכנס בבמחיצת בני"א לבית כדיר וסחר, ואפילו לא מלו גברי עד לבית בני"א הנעשים מחיצה שלא לדעת הנעשים ילכו עמהם עד הכית דרך מחיצה עשוי' והיוצאים מן הספינה ילכו ביניהם עד הכית מאחר שיוצאי

הספינה לא יצאו מן המחיצות נידונות המחיצות כאלו הן ארוכות עד הכית ובכל מקום שהמחיצות הולכות רשאים בני הספינה ההולכים ביניהם להלוך את כולה ואין לומר ספינה יש להם שולים כי אין תלוי כי אם כמחיצות שעל ידם הוי רשות היחיד להחשב כארבע אמות ע"ב.

והנראה מדברי הרוקח ז"ל דאפילו בנ"א הנעשים מחיצה וכאו עד הספינה ואפילו שלא מלאו את כל הדרך עד לבית אלא שהמחיצות כלומר הבנ"א הלכו לביתם אנו דנין הבנ"א כאלו לא יצאו לעולם מן המחיצות של הספינה ונידונות המחיצות של הספינה כאלו הן ארוכות עד הכית ונחשבים כד"א והו"ל רה"י כמ"ש להדיא ח"ל ואין לומר ספינה יש להם שוליים כי אין תלוי כי אם כמחיצות שעל ידם הוי רה"י להחשב כארבע אמות, וא"כ הב"נ בקאר היוצא מן התצר שהוא רה"י והוא מהלכת הו"ל רה"י ככל מקום ולא יצאה מרה"י לעולם אלא אמרינן שהו"ל כמחיצות ארוכות וכל זמן שהוא כרה"י אינו חייב על הצאתו כנלפענ"ד.

וכן ראיתי לרכינו אליעזר בר' שמואל הוכא כראבי' סי' שצ"א דף 734 שהתיר לבאי הספינה ליכנס דרך מחיצות בנ"א לבית ואפילו לא מלו גברי עד הכית כיון שבנ"א הנעשים מחיצה שלא לדעת הנעשים ילכו עמהם עד הכית דרך מחיצת בנ"א הנעשים מחיצה, והיוצאים מן הספינה לא יצאו מן המחיצות, נדונות המחיצות כאלו הם ארוכות עד הכית וכל מקום שהמחיצות הולכות רשאים בני הספינה ללכת וילכו ביניהם עד הכית דהוי מחיצה זו כדיר וסהר הפורחים כאויר וכספינה ההולכת שככל מקום שהספינה הולכת מהלך את כולה, ואין חלוק ביניהם מטעם שהספינה יש לה שוליים כי' שהשוליים אינם גורמים היתר ללכת כל המחיצות כי אם המחיצות שעל ידם נעשה הרשות רשות היחיד להחשב כארבע אמות, ע"ש ואפילו לפ"מ שחלק שם הראבי' עליו כדף 344 כד"ה ועל מחיצת בנ"א שכתב ז"ל דלא דמי מחיצות הספינה שהם קבועות ומיא הוא דקא ממטי לה למחיצת בנ"א שהם נדים ולפעמים שמרחיקין זה מזה ונפרדים ויש ריוח ביניהם ומפסיק הכרמלית או רה"ר ולא הוה מחיצה כהליכתן בדתנן כהזורק ספינות קשורות זו כזו מטלמלין מזו לזו ומעמא משום דמפסיק ביניהם הים שהוא ככרמלית ואע"פ שמוקפות פי' שקרובות זו אצל זו הואיל ונדות מחוצותיהן לא הוי רשות אחת אלא דבעינן מחיצות קבועות, והא דאמרינן כעירובין כדלא מלו גברי שאין תקנה כהילוך המחיצות כי אם כעמידה כמקום אחד ע"ש.

ומבואר דלא פליג במחיצת בנ"א אלא מטעם דנדו ואפשר שכאמצע ההילוך הם נפרדים ומתכטל המחיצה ויש כרמלית או רה"ר מפסיק ביניהם ולא הוי מחיצה אבל כספינה עצמה כל מקום שהולכת רה"י היא ואלו באת הספינה עד לחצירו

לכ"ע מותר ליכנס לחצרו והו"ל מחיצה מעליה והכלל דכל שמונח במחיצות ולא יצא מאויר מחיצות לעולם רה"י הוא והרי הוא כיושב בדיר וסתר לכ"ע זה פשוט וברור מאד. ומעתה פשוט הדיושב בקאר שהוא כספינה ממש שא"א שתתבטל המחיצה כאמצע ההילוך מודה כהא גם הראבי' וכ"ע מודי דכה"ג מקרי יושב ברה"י וכל מקום שהוא הרי הוא ברה"י ולעולם נחשב כד"א ולעולם לא נכנס ברה"ר ולא יצא מרה"י שלו, וא"כ פשוט דא"א לומר דע"י נעשית רה"ר ומקרי ס"ר בוקעים ברה"ר כיון שלא יצא לרה"ר מעולם וברה"ר מעולם לא היו גברי כלל אלא ברה"י זה ברור ואמת.

והרמב"ם פי"ד מה"ש כתב הי"ט זרק כלי מרה"י לרה"ר והיה אותו כלי גדול ויש בו ארבע על ארבעה כגובה עשרה פטור מפני שכלי זה רה"י גמורה ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י, ותמה בתוצאת חיים שהתחיל בזורק כלומר זרק כלי ולא סיים ונמצא כזורק מרה"י לרה"י אלא כמוציא מרה"י לרה"י לשון הוצאה ולא זריקה, ולהנ"ל י"ל דהרמב"ם נמי ס"ל כהמאירי דאין חילוק בין זורק למוציא ולכן בכיון פתח בזורק וסיים כמוציא לומר שאין חילוק ביניהם ועל תרוייהו פטור כשהוציא רשות שלם דכל מקום שהוא עובר הוא רה"י.

וזה נראה נמי שיטת התו"י שבת דף ח' שהקשו שם אפרש"י כמוציא דכוורת שפי' דאנן ממשבן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה ולא היו זורקין רשיות, והקשו בתו"י דאשכחן שהיו מוציאין רשיות כגון ארון ומזבח וכוונתם דכיון דאשכחן שהיו מוציאין רשיות ואפ"ה פטור בזורק כוורת וכיון דזריקה מדין הוצאה הוא א"ב ע"ב דגם על ההוצאה מרשות לרשות לא מחייב כמו על הזריקה, ועיין ח' ח"ס מה שהקשו הא למסקנא לא קיימא בגמ' טעם שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן ע"ש, וכנהש"ם להגרע"א נמי ציין דבגמ' למסקנא לא קיימא הכי דבאמת לא היו זורקין מחטיהן.

וכרגע ראיתי לרכינו חננאל שבת הנ"ל שכתב ח"ל אבל אם הוא שבעה וחצי ושלושה פחות משהו הנה עשרה ועוד, נמצאת בעת שנוחה בארץ גבוה מ' טפחים ואין רה"ר למעלה מ' ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י, הרי שכתב נמי ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י ונראה דפשיטא לי' דבמוציא רשות גמור שהוא י"ט על ד' שאז לא היו חייב כלל וכדעת המאירי. וגדולה מזו כתב הרמב"ן בח' למס' שבת ח' ע"ב גבי האי זירזא דקני רמא וקפה לא מחייב והביא חידוש הראב"ד שמחלק בין מעביר ד"א למוציא מרשות לרשות וחלק עליו בתב עו"ל דההיא כגון שהיתה רה"י גבוה מר"ה ובשהוא מוציאה משפת אסקופת הבית נעקרה ונפלה לר"ה או לצדי רה"ר

והרי יש כאן עקירה וכ"ש למאן דאוקמא בפ' אלו נערות כגון ששלשל ידו למטה מג', וקבלה והא וודאי עקירה וזה מחזור לכל ע"כ ופי' לדבריו דלעולם כל שלא הנביה מארץ אינו חייב על התצאתו אפילו אינו רשות בפני עצמו משום דליכא עקירה ועקירה בעי דוקא שנעקר מן הארץ דומיא דמיא דמשכן ע"ש.

וב"כ הרשב"א שבת הנ"ל לחד שינויא ח"ל ועוד דכלאו הכי האי דמגרר לא קשיא דהא אוקמיה התם בפ' אלו נערות כשצירף ידו למטה מג' וקבלה דאיכא עקירה גמורה והנחה ע"כ נמצא דלפי דבריהם כל שלא הנביה הכ"נ דליכא עקירה כלל וצ"ע.

והמג"א א"ח סי' רס"ו סק"ו האריך בדין עגלה אי הוה רה"י סיים שם מיהו בגבוה י' לא מחייב כדאיתא בשבת דף ח' לענין כוורת, ופי' הלכ"ש שם הטעם כיון דהוא רשות כפ"ע ואם האדם בעצמו מעבירה ליכא חיובא בבהמה מותר לכתחלה, וכ"כ הפמ"ג בא"א סק"ז ח"ל ומש"ש עגלה גבוה י"ט והיינו רחבה ד' בלא הגלגלים דהוי רשות לעצמו ליכא מחמר ושכיחת בהמתו כמ"ש שבת ח' א' כוורת דזורק רשות ומעבר רשות ד"א ברה"ר פטור וכל שבגופו פטור בבהמתן מותר ע"כ, וכ"כ התוספת שבת שם אות י' ח"ל ומ"ש המג"א דאם הוא גבוה י"ט לא מחייב ר"ל אם היא רחבה ד"ט ראו אף אם הי' עומדת ואח"כ עוקרת לא מחייב על העגלה לחד אם אין חפצים בעגלה כיון דהעגלה הוי רשות ממש ועל רשות אין מחייב כמעביר ד"א ברה"ר כמבואר בסוגי' דכוורת ע"כ. הגה מבואר מכל הני פוסקים דס"ל בפשיטות דמעביר רשות גמור ברה"ר אינו עובר כזה בלא כלום דהו"ל כמוציא מרה"י לרה"י. ותו מבואר מדברי הפוסקים דאין לחלק בין זריקה להוצאה.

לאחר החיפוש מצאתי בפסקי רי"ד שבת דף ח' דמחלק בין הוצאה לזריקה דדוקא זרק כוורת פטור אבל המעביר ד"א חייב שהרי מצינו שהיו מעבירין רשויות הארון והמזבח, והוא כדעת הדר"ג שליט"א, גם במחצה"ש ובמק"ח א"ח סי' רס"ו תמהו אתו"ש הנ"ל ופלא שלא ראו דברי המאירי והריטב"א ז"ל שם שכבר היו בדפוס בימיהם ועל פסקי רי"ד לא קשה שלא הי' עדיין בדפוס, ולפ"ז עכ"פ מידי מחלוקת לא יצאנו דעת המאירי והריטב"א והרוקח והתוס' והת"י ורבינו חננאל והרמב"ם ורבינו אליעזר הראב"י והמג"א ולב"ש ופמ"ג ועוד דליכא איסור הוצאה כמוציא רשות גמור מרה"י לרה"ר ואין מחלקין בין זורק למוציא ודעת הפסקי רי"ד והמחצה"ש ומקו"ח דשייך הוצאה.

ומה שנלפענ"ד עוד לחלק בין הוצאת קארם לשאר רשויות דכקארם

שמתגלגלים על הארץ וליכא עקירה מן הארץ כלל כה"ג לכ"ע ליכא חיוב על
הוצאתה ולא דמי להוצאת רשויות אפילו נימא לחלק בין הוצאה לזריקה, שהרי
הרשויות שהיו הלויים נושאים במשכן היו נושאים את הארון והמזבח למעלה
מכתפיהן והיו נושאים ומנביהין אותן מן הארץ למעלה מי' טפחים כמבואר בגמ'
שבת דף צ"ב ואנן ממשכן גמרינן, ולכן בקארם שהם רשויות גמורות וליכא לא
זריקה ולא הוצאה כדרך שהיו מוציאים לכ"ע פטורין, וקצת ראי' מאהל זרק שנחלקו
בו אי שמייה אהל (עירובין ל' גזיר ג"ה ע"א) ועיין רמב"ם פי"א מהמ"מ ופ"ה מהל'
גזירות הי"ח ופ"י הי"ט, אבל אהל המתגלגל על הארץ לכ"ע שמייה אהל עיין שבו"י
ח"ב סי' צ"ב בשם ר' ליב בן נטע בשם תוס' ורשב"א עירובין דדלתות ע"ג שוורים
לכ"ע הוי אהל, וי"ל דהכ"ג בקארם שמונחים על הארץ לעולם לכ"ע לא הוי
הוצאה מרשות לרשות. שהרי במציאות אין יוצא הרה"י מהר"י לעולם אלא נגרר
מרה"י לרה"י שהרי אין שום מפריד בין רה"י לרה"ר.

וקצת נראה להוסיף תבלין בתוספת ביאור דהנה הני קארם רובם הם למטה מג'
טפחים שאמרינן בהו לבוד שתחתיהם ג"כ רה"י הוא וגם הם מכוסים ולא דמי
לעגלות שתחתיהן הי' רה"ר כמבואר בגמ' ועיין תוס' עירובין דף ו' ובמג"א א"ח סי'
רס"ז סק"ז ופמ"ג בא"א סק"ז, והחילוק בזה פשוט דאפילו הפסקי רי"ד לא אמרו
המוציא מרה"י לרה"ר אלא היכא דעכ"פ מוציא מרשות לרשות והגם דהוא רשות
בפני עצמו מ"מ הוציא את הרשות הגמור שהוא רה"י לרה"ר דתחתיו רה"ר הוא
והרי הוא רה"י שמעביר ברה"ר אבל המעביר רה"י ממקום למקום ולא הגביהו
למעלה מג"ט וכל מקום שהוא רה"י הוא ולעולם לא יצא רשות היחיד זה לרה"ר
שהרי לעולם תחתיו רה"י וכל היכא דהרה"י עובר נעשה תחתיו ג"כ רה"י נמצא
דלעולם לא יצא רה"י זה לרה"ר כלל שהרי לא יצא אפילו לרגע מתורת רה"י אלא
הרה"י מתגלגל והולך כה"ג לכ"ע ליכא הוצאה, דהוצאה לא אמרו אלא במוציא
מרשות לרשות וכיון שיש תחתיו עכ"פ רשות רה"ר אלא שהוא הוציא רשות גמור
שלוה יש להסתפק אי חייב או לא אבל כל שלא הוציא הרשות מעולם לרשות אחר
דכל מקום שהרה"י מתגלגל ועובר לעולם הוא רה"י כה"ג לפענ"ד כ"ע מודי דליכא
חיוב הוצאה כלל לכ"ע וזה לפענ"ד ברור מאד. ולפ"ז הני קארם כיון שאמרינן בהו
לבוד ולעולם לא יצאו מרה"י אלא הרה"י נייד ועובר ממקום למקום וכל מקום
שהם רה"י הוא תחתיהם ותוכם ועליהם עד לרקיע כה"ג לכ"ע ליכא איסור הוצאה
בקארם כלל, ולא דמי לארון ומזבח שהיו נושאים אותן הלויים ותחתיהם רה"ר אלא
שהם הוציאו רשות גמור כה"ג עכ"פ י"ל דכיון דהוציא רשות מרה"י לרה"ר חייב
ולא בקאר שמעולם לא בא לרה"ר כלל וזה לפענ"ד אמת.

עוד עלה בלבי הרהורי דברים דבהוצאת קאר שאינו מוציא בידו כלל לא בידו
ולא בגופו אלא שהוא מדליק המכונה והדלק הוא שפועל במכונה שתסובב הגלגל

והרצוה על גלגל הראשון מסוכב הגלגל השני והכוכב של המכונה מזוז את המכונה ע"י הכח הפועל הנ"ל במכונה ע"י הדלק אפשר דכה"ג אינו חייב על הוצאה אפילו כלי היתר שהוא רשות בפני עצמו דלאו דרך הוצאה ככך, ולמשל אם מי שהוא יפעיל מכונה קטנה שאין בה ד' על ד' ואינה גבוה עשרה שלא היו רשות בפני עצמה ויצתה מרה"ר לרה"י או מרה"י לרה"ר מסתבר דאינו חייב על הוצאתה דהרי הוא לא הוציא בידיו אלא הוא שהפעיל הכוח שהוציא ועיין ב"ק דף ס' זורה ורוח מסייעתו חייב התם משום דדרכו ככך אבל הכא לפענ"ד י"ל דפטור. וקצת יש לעיין בסנהדרין ע"ז בכדקי דמיא וכח' הרמ"ה שם בגירי דיליה ודר"ק, עכ"פ כה"ג דההוצאה לא נעשית כידו ממש אפשר דהוה פטור שם בגירי דיליה ודר"ק עכ"פ הראשון ודאי נראה דאליבא דב"ע ליבא הוצאה בקאר לפענ"ד.

מלבד כי הנוסע בקאר לעולם הוא מקורה והרי גמ' נפורשת כמס' שכת שרה"ר מקורה אינו רה"ר אפי' תחתיו רה"ר ממש וכ"ש היושב ברה"י לגמרי וזה ברור כמ"ד.

ומעתה כהא סלקינן וכהא נחתנינן דכהא דינא אי שייך איסור הוצאה כרשיות גמורות שמוציא מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י מחלוקת הראשונים הוא ודעת רוב המבריע בין הפוסקים כנראה דלא שייך הוצאה וכן מסתבר לפענ"ד, האמנם אפילו להפוסקים החולקים, בקאר לב"ע ליבא איסור הוצאה מרה"י בנלענ"ד.

ומעתה לא מיבעיא לפמ"ש דכרשויות גמורות לעולם לא יצא מרשות היחיד וא"כ ודאי דאין מצטרפין לעשות רה"ר שהרי מעולם לא יצאו מרה"י כלל והיאך יעשו רה"ר ברה"י ואפילו אם יהיו ס"ר מ"מ הו"ל כמ"ד שהם ברה"י ולא גרע מס"ר בוקעין ברה"ר ממש רק ביון שמוקף מחיצות נעשה לו דין רה"י והס"ר לא מעלה ולא מוריד ביון שהם מוקפין מחיצות, ורה"ר יש בו כ' תנאים אחד שיהי' ששים ריבוא בוקעין בו והשני שהששים ריבוא לא יהיו מוקפין במחיצות וכל שחסר אחד מזה שוב לא היו רה"ר, וא"כ אפילו כרשות הרבים שיש ששים ריבוא בוקעין בו ורחב ט"ז אמה ורק ביון שהרבים מוקפין במחיצות הרי חסר התנאי השני והו"ל רה"י מבח המחיצות ואז הרבים שהם ששים ריבוא ג"כ מותרים מפני המחיצות כ"ש ברה"י ממש שמעולם לא היו ששים ריבוא יחד וכל אדם ואדם הוא ברה"י שלו לעצמו ומעולם לא יצא לרה"ר ודאי שלא נכלל בגדר רה"ר ואין עליו תורת רה"ר ולא מצטרף כלל דכרחוב ליבא ששים ריבוא בוקעין כלי מחיצות והבוקעין במקום המחיצות ברה"י הם וז"פ.

אלא אפילו נימא כסברת מרן הגאון שליט"א דארשויות נמי חייב אהוצאה מ"מ לענין רה"ר אין החיוב בא מדין הוצאה או לא אלא החיוב בא מכח הרבים שנמצאים ברה"ר וכל מי שנמצא מוקף במקום מחיצות שהוא אינו מצטרף לששים ריבוא בוקעים בו, יהי' מי שיהי', כיון שהוא במקום מוקף מחיצות ומחיצות הם שמפסיקים מלהיות רה"ר ואין בזה נפ"מ אם המחיצות הם קבועות לעולם או רק לשעה כל מי שהוא בתוך המחיצות הרי יצא ונפרד מרה"ר, והרי אפילו הוקף ברה"ר מבני אדם ההולכים שם נעשה המקום רה"י ומותר למלטל שם ואין שם שום איסור הוצאה כמ"ש זה בקונטרס אום אני חומה וכ"ש בקאר דהוה מחיצות קבועות ואין סופן להתפרק כלל ורשות זה הוא רשות קבוע כבית אלא שכל הרשות הקבוע הזה הוא עובר ונייד ממקום למקום אבל המחיצות הם קבועות. וכ"ש בדין דלא איכפת לן עכשיו אי בעי ס"ר או לא והעיקר כיון דנתברר דישבית קאר או ספינה מקרי רה"י וממילא רה"י לאו רה"ר הוא, אלא גם דאפילו אם נימא דאם לא הי' רק קאר אחד אכתי נשאר הרה"ר בתקפו דמה שעבר קאר במקום רה"ר אין זה מקלקל הרה"ר אבל אם הרה"ר מלא עם קארם וליכא רה"ר כלל שהרי אין ברה"ר לא ששים ריבוא בוקעין ולא פחות שהרי אסור לעבור ברחובות וגם יש סכנה אלא שאנו רוצים שהקארם שהם המחיצות הללו יעשו רה"ר הרי פשוט כיון דהרחובות בעצם אין בהם בוקעין רק אנו רוצים לחשוב הבנ"א שהם בתוך המחיצות שהם הקאר שהוא רה"י והם יעשו רה"ר כה"ג לכ"ע ודאי לא אמרינן דהוה רה"ר.

וממילא מובנת נמי הראי' מדברי הרמב"ן שהתחלנו בו (עירובין מ"ג) דההולך בספינה שכתב ותמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רה"ר וספינה היא דקמסגיא וחצר מהלכת ולא אדם מהלך כלל עכ"ל, פשוט דהדברים נאמרו גם לענין דלשווייה רה"ר ולא דוקא לענין תחומין וכ"ש הוא מתחומין שהרי בתחומין עכ"פ במציאות הוא מחוץ לתחום אלא שיצא ברה"י אבל ברה"ר הרי חסר בעצם דין רה"ר שהרי אין כאן בוקעים בו כלל לא ששים ריבוא ולא פחות, וחסר דין רה"ר בעצם כיון דאיכא מחיצות שם.

וב"ש הגרמ"פ שליט"א דמתחלה הזכיר (הרמב"ן) מה שיתקבל יותר כלשון שכתב ותמה על עצמך הוא יושב ברה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש, הנה לענין תחומין יש לומר כן אבל לענין רה"ר עכ"פ נראה למפורש שזה מתקבל ביותר, ודבר תמוה לומר למי שיושב ברה"י שלו שהוא הולך אלא הוא יושב בחצירו וחצר מהלכת הוא וא"כ כ"ש דמהני מעם וסברא זו לענין רה"ר ומתקבל ביותר שהיושב ברה"י שלו ובחצרו ואתה חושש לו משום ששים ריבוא בוקעים ברה"ר ודברים כפשוטן הם וכלשון

שמתקבל דלא חשוב ליה לאדם מתהלך כלל וכ"ש לא ברה"ר. ומש"כ לדחות דהרמב"ן לא בעי ששים ריבוא כלל (עירובין נ"ט בח') ודאי כן הוא אבל אין זה נוגע לדין דאפילו לא בעי ששים ריבוא אבל בוקעין בו בעי. ועיין לבוש מרדכי (מהגרמ"מ עפשמ"ן) דאפילו למ"ד דלא בעי ששים ריבוא בוקעין היינו באותו מקום אבל בעי להיות ראוי לצרף ובעינן רה"ר עשוי לבקע הרבים דאו מצרפינן כל הרבים אף שאינם פה אבל בקעה דאין עשוי לבקע הרבים לא מצרפינן את הרבים שאיננו פה ע"ש דבר חדש.

ועוד דקדקתי בדברי הרמב"ן ז"ל דלכאורה למה לי' להאריך כ"כ, וז"ל ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו שהאי הילוך הספינה אינו קרוי הילוך כלל וחמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רשות היחיד הוא גבוה עשרה ורחבה ארבעה וכדאיתא בפ' הוורק ואתה חושש משום מהלך שלש פרסאות איהו מינח גייח וספינה הוא דקא מסניא וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל, והנה למה לי' להאריך בכל זה הי' די באמרו הילוך הספינה אינו קרוי הילוך לפי שהוא יושב ברה"י שלו ולמה לי' לומר וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל אבל ברור דבא להשמיענו דהספינה יש לו דין חצר שלו וכל זמן שהוא יושב בספינה הרי יושב בחצירו וכל ששם חצירו עליו אין דין מהלך כלל לשום דבר, וא"כ פשוט וברור דהכ"נ לענין רה"ר אין לו דין מהלך כלל אלא יושב בחצירו, וכל מאי שמועיל צירף ממה שהוא עמוד בחצירו אה"נ דמהני בכה"ג אבל היכא דאין מועיל צירוף כזה לא מהני, וא"כ כיון דלענין רה"ר א"א לצרף חצירו א"כ לא מצטרף לששים רבוא.

שוב העיר לי אחד התלמידים דבשפ"א בחי' לשבת דף ק' ע"ב ד"ה הוורק בים, וכ' וקשה דאמאי נקט ים וכו', וצ"ל דלרבנותא קתני דאע"ג דהוי רחב וגדול י"ו אמה כרה"ר וספינות עוברות בו, מ"מ אינו כרה"ר מפני דאין יכולין להלך בו אלא בספינה, ולפיכך הוי כרמלית כמדרבך ובקעה וכדקתני כברייתא לעיל ע' ע"א ע"ש. ומבואר מדבריו ז"ל נמי דכל מקום שאין יכולין להלך בו לא הוי כרה"ר, וההילוך בו דוקא ברגל דאל"כ הרי הספינה נמי הולכת בים הוא, וז"פ מאד.

ואולי מכאן ראי' דהרמב"ן נמי ס"ל דליכא חיוב על התצאת רשות וכדעת המאירי והריטב"א הנ"ל או שאפשר שהוא ז"ל מחלק בין חצר מהלכת למוציאו בידים דרך משא וכל שמהלך מעצמו על הארץ לכ"ע לא מקרי התצאה שהרי החצר מעצמו הוא הולך והו"ל חצר מהלכת וי"ל.

סימן לה

בענין הרוכב על גבי בהמה אי מקרי מהלך ברגליו לגבי איסור שלש פרסאות

ב. (ורק) להעיר במה שכתב הגרמ"פ ז"ל וגם מסתבר ברכיבה על גבי בהמה ואף רק בקרון הקשורה לה כשהוא מוליכה נמי נחשב כמהלך ברגליו שאסור לילך שלש פרסאות מדאורייתא ע"כ. יש להאיר שכתב כאן מרן בלשון וגם מסתבר, שהרי דא הוא מחלוקת המג"א והאעו"ז דהמג"א א"ח סי' רס"ו כתב ולפענ"ד יש ברכיבה איסור תחומין אפילו למעלה מי' דרכוב כמהלך דמי ובס' אבן העזר סי' רמ"ו כתב דדוקא לענין שצריך לעמוד בפני רבו כל שרכבו מהלך בזה אמרו דרוכב כמהלך דמי וכו' אבל לומר אף שהוא למעלה מי' הוי כאלו מהלך בארץ דהוי למטה מי' זה לא שמעינן מהתם אלא דהוי כמהלך במקום שהוא והוא למעלה מי' ע"ש, ועיין תפא"י פכ"ד דשבת מ"א, ותוס' ב"מ ע"ב מה שהקשו מספניה מהלכת ובילקה"ג סי' רס"ו).

סימן לו

הנוסעים במכוניות אי מצטרפין להולכי רגל בשבת

ג. ומש"כ הגרמ"פ ז"ל מצד הסברא כו' שכתבתי באג"מ ח"א דא"ח סי' קל"ט שלהקל מצד שנוסעים במאשינעם שהן רשות לעצמן לא מסתבר כלל ולא כתבתי הטעם הוא משום שבסברא ודאי אין מעם לזה דמיה לנו איך שעוברים אם ברגל או ברכבות ומאשינעם, דמה שתוך הקארם הוא רה"י הא עכ"פ רה"י הרי הוא אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא שאינשי הולכין על ידי הקארם לאיזה מקום ע"י דרך זו ע"כ.

הנה מה שכתב שבסברא אין מעם דמה לנו איך שעוברים, נראה לפענ"ד דהטעם כיון דאנן ממשכן גמרינן כל מילי דרה"ר ובעינן דומיא ודוגמא דמשכן והתם הלכו רגלי ולא ברכבת וקארם וגם הולכים תחת כיפת הרקיע ולא בתוך רה"י, וכתבו להדיא בגמ' שבת (דף ה' ע"א ודף צ"ט) אמר רב הונא אמר רב המעביר חפץ ד' אמות ברה"ר מקורה פטור, וכיון דראינו דאפילו בין זורק למושיט מחלקינן והגם דתרווייהו מין הוצאה נינהו מ"מ כיון דלא הי' כן במשכן פטרינן ליה

כ"ש הילוך ברכבת וקארם שלא הי' שם הילוך כזה אלא הולכי רגל שוב אין מצרפין, וכל זה מצד הסברא עיין רשב"א עירובין ל"ג. גם מה שכתב דהקארם אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא אינשי הולכים על ידי הקארם הרי הספינה נמי אינה קבוע ועשוי רק להעברת אינשי כידוע ואפ"ה קאמר הרמב"ן ז"ל מפורש דספינה נחשבת מהלכת ואיהו מינה נייח וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל מדכתב ולא אדם מהלך כלל כלומר שאין שום דין מהלך א"כ הרי מפורש דקארם נמי הם הולכים ולא אינשי ועוד דעכ"פ לא פחות הוא מרה"ר מקורה כמיש"ל שאין לו דין רה"ר זה לפענ"ד נכון.

כל זה כתבתי אפילו הייתי בעצם המחדש סברא זו והלכה זו אבל באמת אנא לאו מילתא דרתא קאמינא ולא חכימאה אנא ולא חזאה אנא ולא יחידאה אנא ואנא לא אמינא ליה מדעתאי ומסברא דנפשאי אלא גמרנא אנא וסדרנא אנא (פסחים ק"ה) וכן מורין בבי מדרשא, ה"ה בשו"ת ישועות מלכו להגאון מקוטנא סי' כ"ו שכתב ע"ד מסילת הברזל שעיי"ז לא מקרי רה"ר מאחר שהאנשים היושבים בתוך עגלות מסובבים בר' דפנות ותקרה ופשוט שזה רה"י גמורה ואפילו כרמלית לא מקרי וכן הוסיף שנית בסי' כ"ז ח"ל והנה עיקר דברי במכתבי הקודם הי' כי הדרך ההולך על מסילת הברזל אע"פ שנוסעין עליו כמה אנשים לא מקרי רה"ר יען כי האנשים הנוסעים על מסילת הברזל המה מוקפים בעגלות שיש להם ד' מחיצות ומקורה שהיא רה"י גמור לכל הפוסקים לכן ע"י נסיעת האנשים האלו ל"מ רה"ר ע"כ. וכ"כ הגאון מהרש"ם שהשיב לאותו השואל גופי' ששאל להגרי' קוטנא והשיב ח"ל ואני הבאתי ראי' מדברי הא"ז הל' עירובין סי' קכ"ט אות י' וריטב"א שם דף נ"ט ועוד מכמ"ק דאנשים מרכבת אינם מצטרפין עיין דע"ת סי' שמ"ה אות ב' וכ"כ הבית אפרים א"ח סי' כ"ו כ"ז, ובס' תו יהושע, ובשו"ת בית אב, ושו"ת חבלים בנעימים ועוד כמה פוסקים שכתבו כן אלא שאני הוספתי ראיות בס"ד. וציינתי מכבר בקונטרס אום אני חומה ועתה הוספתי עוד קצת ביאור בס"ד. וא"כ פשוט דיש לסמוך אהיתור זה, והגם כי פשוט דאין הדבר תלוי אם מותר או אסור דהעקר דלענין חשיבות המספר לס' ריבוא אינם נחשבין ומצטרפין כלל. כמי"ש בשם הני פוסקים כנלפענ"ד.

ובשנת תשל"ה הקשה לי הרב הגאון ר' שלמה מיללער שליט"א ראש הכולל בטאראנטא מהא דכתבו המפרשים דימים ונחלים חשיבי כרמלית אף שהרבים מהלכים בהם בספינות לפי שאינו נוח תשמיש הליכתן כמבואר במג"א סי' שמ"ה סקי"ד ובש"ע הגרש"ז סי' שמ"ה סי"ט והוא תשובה מר' אברהם בן הרמב"ם והרי הספינה לעולם רה"י היא ומבואר דאי לאו משום שאין נוח תשמיש הליכתן הו"א שהוא רה"ר מבואר דאפילו מהלך ברה"י נעשה רה"ר לולי הטעם של ניותא.

ובענינותיך השבתי בכמה אנפין דלא קשה מידי עיין ספרי משנה הלכות ח"ו סי' ס"ו והעיקר דדברי המג"א סק"ד והגרש"ו הם דברי הר"א ממי"ן סי' ק"ב וז"ל יש לשאול הלא היום עמוק עשרה ורחב ד' ומיא לא מבטלי מחיצה כדאמרין בהזורק וכו' ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים מבטלי מחיצה דאי בתר תשמיש הספינה שע"פ המים אזלינן א"כ ליהוי רה"ר אך הוי טעמא דים שאינו רה"י ויכל חריץ עמוק שאינו משופע כדי שיתלקט עשרה מתוך ד' לא הוי רה"י ורה"ר לא הוי שאינו נוח תשמיש הליכתו מפני המים ע"כ. והעתיק הדברים המג"א סי' שמ"ה סק"ד. והנה פירוש הרא"ם הוא כך דלאחר שהקשה למה לא הוי הים רה"י כיון שעמוק עשרה ורחב ד' ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים וחשבינן שהספינות הם בכלל אתו רבים ומבטלי מחיצה דא"כ אי חשבינן לספינה בכלל רבים בוקעין כלומר דאם נחשוב האנשים שבספינה בכלל בוקעין לענין ביטול מחיצה דאתי רבים ומבטלי מחיצה א"כ ע"כ יעשה הים רה"ר ע"כ כיון דמה שאנשים הולכין בספינה נחשבים לבוקעין א"כ גם לגבי רה"ר נמי מקרי בוקעין דא"א לחלק ולומר דלגבי ביטול מחיצה מקרי בוקעין ולענין רה"ר לא מקרי בוקעין וכי תימא אהכ"נ יעשה הים רה"ר והא ודאי א"א לומר שהים רה"ר, וע"כ דיאן לומר שהספינות ע"פ המים מבטלי מחיצה וע"כ משום דהאנשים שבתוך הספינות לא מקרו בוקעין כלל וכיון דלא מקרו בוקעין לא מבטלי מחיצתא א"כ הדרא קושיא לדוכתה למה לא יהי הים רה"י, וע"ז תי' דרה"י לא הוי דליכא חריץ עמוק שיתלקט עשרה מתוך ד' ורה"ר לא הוי שאינו תשמיש הליכתו מפני המים כלימר הליכה ברגלים אינו נוח מפני המים דהגם שכיון שתי' דע"כ מיירי בים שאין המים עמוקים שאין בו להתלקט עשרה מתוך ד' וברקק מים שבר"ה שאינו עמוק עשורה בטל הוא לגבי ר"ה אם רגילים הרבים להלך בו אע"פ שהוא הילוך שע"י הדחק וא"כ הכ"נ היה לומר כן מ"מ כיון שהוא מים שאין הרבים בוקעין בו ולא ניהא תשמישתי' ולכן לא הוי רה"ר.

ולא קאי הא דלא ניהא תשמישתיא אספינה דודאי בספינה ניהא תשמישתיא ודרכו בכך הוא אבל כונת היראים ז"ל שאנשים בוקעין בים לא ניהא תשמישתיא ולא קאי לא ניהא תשמישתיא אספינה דספינות אין מצטרפין כלל משום דאנשים שבספינות לא מקרו בוקעין בו כלל.

ולא תימא דחויא קמדחינא אלא האירו עיני ומצאתי כן מפורש לרבינו הגדול בעל כנ"י בשו"ת שלו א"ת סי' ו' (דף 9 מרדכי הספר) וז"ל מר הבינונו כוונתו בקושיא שהקשה מדברי מג"א סי' שמ"ה סק"ד ועתה הכנתי שפשיטא דל"ק מידי דכוונת מג"א סי' שמ"ה סק"ד וז"ל מיהא משחינן וא"ת הא מיהא ל"מ מחיצה פי' ויחשוב הגומא כרה"י או עכ"פ ממטה ימשח וע"ז אומר ואין לתרץ מפני שהספינות

שמות ע"פ המים פי' לכך חשבינן המים כקרקע במהלכין על המים א"כ ליהוי ר"ה וי"ל דכל חריץ כו' ועתה חוזר מן וא"ל הנ"ל דמכת הילוך הספינה ל"ח המים כמו קרקע ור"ה לא הוי פי' שיחשוב מקרקע הים ואין כאן מחיצות א"כ הוי ר"ה, ע"ז אמר שאין נוח הליכתו פי' על הקרקע מפני המים שאין בני אדם יכולין להילוך כי אם בספינה (כלומר בעי ברנלים על הקרקע והילוך בספינה לאו הילוך הוא) אמנם בנמל הספינה שהולכין בנ"א מן הספינה שבים דרך המחיצה על המחיצה גופיה רבים דורסין על המחיצה ברנליהם תרמסנה ואין הספינה מבטל המחיצה ודאי אתי רבים ומבטלין ליה וכמו כן אמר בעירובין דף כ"ב כי תיביעיא לך אליבא דר"י כו' א"ל חייבין אפילו עולין לה בחלל וכ"ש לרבנן ולזה י"ל דהו"ל תשמישו בנחת ודו"ק היטיב ע"כ.

הנה כתב מפורש דמה שבנ"א הולכין בספינה לא מקרי הליכה כיון שאין בנ"א יכולין להלוך ולדרוס ברנליהם ומה שהולכין בספינה לא מקרי הילוך ולא ניהא תשמישיתיה לא קאי אהילוך דספינה דודאי נוח לשוב בספינה אלא לא ניהא מלומר הילוך ברנלים וזה ברור מאד. ובשור"ת רבינו יוסף מסלוצק סי' י"א הביאו ג"כ ובשאילת יעב"ץ ח"א סי' ז' הביא דברי המג"א סי' שס"ג סכ"ט מה שכתב אזהריא דמבוי שצד אחד ים וצ"ע מהא דכתבו התוס' דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה ומבטל מחיצה וצ"ל דהכא מיירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל דשם הוי הים מחיצה עכ"ד, ותמוה בעיני אטו ספינות מבטלי מחיצות א"כ יבטלו הכרמלית ותחזור ותעשה על ידיהן ר"ה, ויולד לנו דין חדש מזה שהים במקום הנמל שהספינות רבות עוברות שם כגון אמשטרדם ולונדון שאפשר ס"ר בוקעין בנמליהם יהא לו דין רה"ר, וזה ודאי דבר בטל דהא לא דמי לדגלי מדבר ולא יעלה על הדעת לעשותו רה"ר, וכמדומה שישגג במחכ"ת בכוונת התוס' נמ"ש דאתו רבים ומבטלי מחיצה דפשוט שכיוונו לרגלי רבים הדורסים ברה"י כזו שמחיצותיה בידי שמים לא מתחת ספינות השטות בנמל הים, וע"ל סי' עזמ"ה שהביא הרנ"ז ע"ל עצמו בשם הרא"ם דלא אתו ספינות ושמו רה"ר והוא ברור ומוכרח מטעם שאמרנו כו' דבמקום נמל ודאי לא מהני לבטולי מחיצות אפילו ע"י רגל רבים דיבשה כ"ש דריבוי הספינות העוברות אינו מעלה ומוריד כלום ובמקום שאין נמל מלאכותי אלא חוף הים הטבעי אי איכא רגל רבים דוקא הוא דמהני לבטל מחיצתו שאינה עשויה בידי אדם ומ"מ הליכת הספינות בין הכא ובין הכא לאו כלום הוא לענין זה, ואין לומר שכוונת הרב ז"ל ע"י הספינות רגל בנ"א נחרכה הרבה מצויים שם ונעשית רה"ר ע"י הרבים היוצאים מן הספינות ליבשה ומן היבשה לספינה דמאי איריא ספינות עוברות ואי רבים בוקעים באותו מקום ביבשה אע"פ שאינם פורשים בים כלל לבטלי מחיצות וכו' ע"ש. הנה מבואר לחדיא דהספינות לא מקרי בקעי כלל וכלל. ומן הח"ס בהגהותיו על הש"ע הסכים עמו, עכ"פ מבואר דמספינות לא קשה מידי ואדרבה מפורש להדיא כדברינו.

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ב כתב וז"ל הנה מש"כ הרב בד"ן אם יש בזה"ז דין רה"ר כבר האריך הרחיב הדיבור בזה בשו"ת בית אפרים חאו"ח סי' כ"ו והוכיח דהעיקר נדעת המקילין וגם אני הארכתי בזה בתשובה להרב הגאב"ד חירוב והעליתי דעיקר כדעת הב"א שם דבעינן שיהיו הדרכים רחבים מ"ז אמה ומפולש משער לשער וגם ס"ד עוברים בכל יום.

גם העלה הב"א שם דדווקא עוברים ברגל בעינן ולא העוברים במרכבות ועגלות דבעינן דומיא דגלי מדבר יע"ש באורך כו' והבאתי גם דברי הריטב"א והא"ז ועוד כמה מקומות כו' ולכן גם העירות הגדולות אם אין הדרכים מפולשים משער לשער ורחבים מ"ז אמות וס"ד עוברים בכל יום אין להם דין רה"ר, וזה דלא כאברך ארד שטעה ולא ידע מדברי הגממהרש"ם וכתב דברים הפוכים במחכת"ר בטעות גמור ע"כ.

הנה העלה לן הגממהרש"ם ז"ל שהי' פוסק הדור מובהק שנתקבל בכל העולם כדעת הב"א וכדעת הגר"י מקוטנא ושאר צדיקים אחרונים ז"ל דאנשים הנוסעים ברכבת או בעגלות וכיוצא בהם אין מצטרפין לדין רה"ר ולמספר ששים ריבוא, **ולפענ"ד** בעזה"י הבאנו ראיות ברורות וגדולות לזה וכן העלה גם הגאון בעל כנ"י כמבואר להדיא בדבריו וגם הגאון ריעב"ץ פשיטא ליה דאנשים בספינות אינם מצטרפין אלא בעי הולכי רגל דומיא דגלי מדבר, וא"כ אית לן דעת הרמב"ן והרוקח והרא"מ והמב"א והא"ר וכל הני גדולי האחרונים שפסקו כותיהו ומוי יכול לחלוק על הני גדולי עולם ובפרט בדין שגם מפולש ליכא א"כ ודאי אין כח בדינו לחלוק עליהם, וא"כ הדרינן למה שכתבנו דמה שליכא ששים ריבוא בוקעים בעירות גדולות כנוא יארק א"כ ממילא ליכא רה"ר בעירות גדולות מטעם זה גרידא, לכד מטעמים האחרים בס"ד.

סימן לז

**ביאור וראי' למרן החזו"א דבעירות גדולות ל"ל רה"ר
דאורייתא כלל**

ד. **ומש"כ** ומעם השני שהחזו"ן איש בהל' עירובין סי' ק"ז אות ה' סובר דעומד מרובה על הפרוץ ל"ל שיעורא ולכן הכרכים הגדולים הן בד"ן רה"י מדאורייתא שכיון שאיכא רחובות הולכין לאורך העיר ולרחוב העיר שחלק הבנוי הוא יותר

מרובה הירחוב אף ברחובות היותר רחבים הרי גם במקום הפרוץ שהוא רוחב הרחוב כעומד דמו שא"כ הוא מוקף מחיצות מכל ד' הרוחות לכ"ע אף לאלו שלא מצריכין ס"ר עוברין, הוא דבר תמוה שנמצא שהכרכים היותר גדולים הם רה"י ורק הכפרים והעיירות הקטנים ביותר שאין להם אלא רחוב מפולש אחד הוא בדין רה"ד להיפוך מכפי שכל ישראל סבורין שהכרכים שייכין להיות יותר רה"ד וכדכתב הוא בעצמו שבמ"ב כתב שלא כדבריו.

ולפענ"ד דברי מרן החז"א קשה לדחות בגילי דחישתא שהרי הו' פוסק גדול ומובהק עלה על כל בני דורו והאיך נשויי' טועה בסברא שכל ישראל סבורין שהכרכים שייכין להיות יותר רה"ד "ואם דעת תורה הוא היפוך מסברת הבעלי בתים לדעת תורה שומעין ובחירת רוב הוא כששני הכתות החולקות יודעות בחכמת התורה בשוה שאין לומר שכת חכמים מועטת לא תכריע כת בורים מרובה אפילו כיוצאי מצרים, לשון החינוך מצוה ע"ח". והחכ"צ בשו"ת שלו סי' ל"ז שתמה השואל איך יתכן שארץ רחבת ידיים ויש עליה כמה סרסיות ופלטיות רדרסי בה ס"ר בלא עיכוב כלל תיחשב לרה"י בכח גוד אסיק לחודיה בלא מחיצות כלל והשיב החכ"צ תשובה ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה בכך ואלו היתה אנגלטר' מוקפת מחיצות כל סביבה או ישר בעינך בטול רה"ד ממנה ולא יקשה לך על סרסיות ופלטיות שבתוכה ע"כ. ולכן פשוט אם דעת תורה הוא היפוך מדעת הסבורין, לדעת תורה שמעינן.

ובאמת כי חידוש מרן החז"א לאו חדתא הוא וכבר מבואר כן בשו"ת ב"ח החדשות בסופו תשובה להגאון בעל ב"א באריכות שכתב ואנן חושבין היקף הכתים והחצרות המסבבין העיר כהיקף חומה וכו' והיקף בתים סוג יותר הרבה מהיקף חומה דהוי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמבואר בשו"ת ח"ס ע"ש באריכות, וא"כ בל עירות דיין הגדולות שהשווקים בנוים באופן שהבתים הם מחוברים זו אצל זו הו"ל חומה גמורה ורק בין רחוב ורחוב איבא פירצה שאפשר לעבור דרך שם והו"ל לכ"ע עומד מרובה על הפרוץ ואם אין השוקים מפולשות אלא מתעקמות נמצא דעל העיקום נעשה מוצצה גמורה, וכ"כ בס' תו יהושע, ואחרון חביב מרן הגאון הצדיק ר' יונתן שטייף זצ"ל בשו"ת מהר"י שטייף סי' ס"ח דפשיטא לי" ג"ב דבעירות גדולות שהבתים מקיפים אותם ליכא רה"ד כלל שם וכן מטין דברי מרן בעל בית שערים זלה"ה שהבאתי בקונטרסי זיג"ל והגר"י שטייף ז"ל הרגיש ג"כ במ"ב ודחה דבריו כמ"ש מרן זחזו"א ז"ל והסבימו לזה כל האחרונים ז"ל והי' די לן בזה לישב דברינו שהבאנו היותר זה ממרן החז"א ז"ל ואף כי הם רובא נגד המ"ב.

שוב הקדקתי בגמ' עירובין כ"ה ע"ב הוא בוסתנא וכו' וע"ש ברש"י, ומבואר
 המחיצות הבתים הו"ל דין מחיצות ומוקף לדירה ומהני להיר ופושט, (ועי' ערוובין
 שם מה שציינתי על הגליון).

ואשתמש כאן בלשון רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל בתשו' ברכת אברהם נ"ז
 י"ב שתמה השואל על הרמב"ם שפסק לענין מדברות דקא מפרשי עלמא בזמן
 שהיו ישראל במדבר הי' עפר המדבר רשות הרבים, והשיב לו רבינו אברהם הו"ל
 תשובה דקא קשיא לן לענין מדברות מדקא מפרשי עלמא וכו' "איכא עלמא
 אחריני" דמפרשי בזמן שישראל חונים במדבר וכו'. ואין דברי מרן החזו"א היפוך
 מסברת כל ישראל, וא"כ כ"ש כיון דהם רובא והלכה כדברי המיקל בעירוב. והוא
 כותיהו קי"ל.

והבארני סמוכין למרן החזו"א ז"ל מגמ' עירובין ו' שם יתר על כן א"ר יהודה נזי
 שהיו לו שני בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה כאן וקורה
 מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך והנה החכמים דפליגי
 עליה לא פליגי אלא מפני שלא היו לו רק שני בתים בשני צידי רה"ר אבל אם היו
 לו ג' בתים ואחד היו על הצד השלישי היו מודים ליה לר"י דבכך מערבין רה"ר
 וכ"ש שאלו היו גם מצד ד' לד"ה יוצא מדין רה"ר. וא"כ מבואר בגמ' מחידוש דר"י
 שמעינן לחכמים וכמו לר"י בשתי מחיצות מהני בב' בתים משני צידי רה"ר הכ"נ
 לחכמים כשהיו בתים משאר צדדים.

ד א'. **והא** דתמוה ליה למרן הגאון שליט"א א"כ היאך יהיו העירות הגדולות
 רה"י הנה באמת כי סברא זו לא חדשה וחקרנוה ומצאנוה בח' הרמב"ן עירובין נ"ז
 שכתב על דברת רש"י שכתב דבעי ס"ר וחלק עליו כתב מיהו לר"י דסובר ב'
 מחיצות דאורייתא אין לך רה"ר בתוך העיר אפילו רחב כמה אלא סרטי' ופלטי'
 ומדבר וכיוצא בו שאין להם מחיצה כלל ואעפ"י שא"א שלא יהיו הרים וגבעות
 סביב להם כל שאין המחיצה נראית לעומדים שם באמצע ואין ניכרת להם א"נ
 שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה והכ"נ
 משמע גבי סולמא דצור ואוקיינום וכו'. הנה כתב הרמב"ן ז"ל דלר' יהודה באמת
 בזה"י אין לך רה"ר בעיר כלל וכלל לא ולעולם, כיון דלעולם ישנם ב' מחיצות
 כלומר הבתים משתי הצדדים וממילא מדר"י נשמע לחכמים דבעירות גדולות
 שהבתים מקיפנו גם משאר הצדדים א"כ ליכא רה"ר בכל עירות גדולות וכדערן
 מרן החזו"א ז"ל ודעימיה. איברא דאינו מוכרח דהמ"ב חולק על החזו"א ז"ל גבו
 בכה"ג וי"ל דהמ"ב מודה להחזו"א והגר"י שטייף ז"ל, וכה"ג ליכא מחלוקת וכ"ע
 מודי דהוי מחיצה מעליא.

וכרגע נפל מילתא בליבאי דכאמת היינו מעמא ג"כ דהפוסקים דס"ל דכל דלא
הוי מפולש ומכוון משער לשער ומפתח לפתח לא הוי רה"ר די"ל לדידהו הו"ל כמו
מוקף מג' צדדין כיון דאינו מפולש בראשיו.

שוב העיר ה' עיני ומצאתי לרבינו הגדול הראב"ה ז"ל סי' שצ"א שכתב להדיא
כן חז"ל הילכך עוברא דשאינא קרמיכון אי אמרינן יש בעיירות שלנו רשות הרבים
אינו מותר להוליכו דרך אותו מקום וכן שמעתי מפך בהיותי מציק מים על ירך
אבל מכל מקום נראה לי דמותר דסבירא לן כפי' רבינו שלמה בריש עירובין
בפלוגתא דחנניה דלא הוי רה"ר אלא א"כ רחב י"ו משער לשער ומפולש משער
לשער וכן לא תמצא בכל זה המלכות גם צריך להיות בלא מעלות ומורדות ודגלי
מדבר ע"כ הנה מפורש כתב הראב"ה ז"ל דלשיטת רש"י דקיי"ל כותיה דבעינן
מפולש משער לשער לא תמצא בכל המלכות שלו רה"ר בשום עיר שבמלכותו ולא
חש שהעם סוברים שעירות גדולות הו"ל רה"ר עכ"פ כתב מפורש מין הגאון ז"ל
דכל מקום שאינו מפולש אין רה"ר בכל ממלכתו ואין זה תמיה, גם המאיוי עירובין
ג"ט שכתב דעירות של מלכים אינם רה"ר ואין זה תמיה.

(ועי') תוס' כתובות דף ז' ד"ה מתוך שרה"ר דידן לא הוי אלא כרמלית שאינן
רחבין י"ו אמה ומוכח דביניהם נמי לא הוי רה"ר בכרכים, וע' תורי"ד סוכה דף מ'
ע"א שפתם עיירות אינן לא כרמלית, רק אם יש בה ס"ר ורוחב ט"ז אמה עי"ש,
ומשמע דאף בימי חז"ל בתקנת שמא יעבירנו לא היה רה"ר ברוב העירות וכן בזמן
רבתינו הראשונים, ועי' תורי"ד פסחים ס"ט שכתב דמשו"ה לא נקמינן בגוירה
דרכה מוציא מרשות לרשות רק מעביר ד"א ברה"ר דפתם עיירות הן כרמלית שאין
בהן ס"ר עי"ש).

וב"ב להדיא רי"ו נתיב י"ח ח"ד חז"ל וי"מ שכתבו לפי פירושם בגמ' כי כל אלו
הקרויין רה"ר צריכין שיעבור בה ס"ר בכל יום דומיא דדגלי המוכר וכן פרש"י
ושאין בה חומה או שיש בה חומה שיהיה רה"ר שלה מפולש מפתח העיר עד פתח
האחר ולפ"ז אין בינינו רה"ר גמורה ע"ש. הנה כתב מפורש דכיון דבעי מפולש
וס"ר אין בינינו רה"ר גמורה עכ"פ ראינו שאין זה תמיה להפוסקים הראשונים שאין
בינינו רה"ר כיון דאין המבואות מפולשות ומכוונות. ועוד בו דהרי בעיירות גדולות
כברוקלין וגוא יארק וכדומה להם הרי ישנם לעשרות רחובות שממתימות הנקרא
"דעד ענד" ויש להם ג' מחיצות ממש שא"א לעבור שם משום שאותו הרחוב אינו
ממשך יותר או שהרחובות נגמרות על יד הים או שיש שם דרך המלך (היי ועי')

מן הצד והרחוב נגמרת שמה וכן ראיתי ש"אשען עוועניו" נגמרת על יד הים שקורין ביטש, ויש שם מחיצה בנויה גדולה עם צה"פ והרחוב השני' שנמשבת מן אשען עוועניו נגמרת ע"י השער של סי-געט שהוא ג'כ חומה וכן הם רוב רחובות ומבואות כמעט בכל העיר ברוקלין, ובבר כתב לן מרן החזו"א בהל' עירובין שם סי' ק"ז אות ז' דכל שנמצא אפילו רק רחוב אחת מוקפת ג' מחיצות והוא רה"י (והיינו אפילו ע"י עומד מרובה על הפרוץ) נמצא דכל הרחובות הפתוחות לה הן רה"י ורחובות הפתוחות לתוכן נעשין רה"י והן ניתרין בצוה"פ ע"ש, ובעירות שלנו כברוקלין הרי יש לן הרבה רחובות שהן מוקפות מג' צדדין וכמ"ש אפילו במחיצה ממש בלי צירוף של עומד מרובה על הפרוץ וכ"ש בעומד מרובה שבולם כן הם ורובם אפילו פילושן נגמרת לכרמלית ולא לר"ה שהם נגמרים או אצל הים או נכנסות לגשר שכבר כתב מרן שליט"א דגשרים אין להם דין רה"ר ויש להם צה"פ א"כ ודאי יש לן די סמיכה מרווחת בלי שום קולות להתיר ולתקן עירובין בעירות ע"י צה"פ וכמ"ש החזו"א והגר"י שטייף ולמעלה בקודש הב"א והב"ש ועוד ועוד.

וכרגע ראיתי בפסקי תוס' מגילה (אות י"ד) ח"ל אין נוהרין בהוצאת יו"ט משום דכרכין שלנו מוקפים חומה, ובתים, ודינן ככרמלית ואין רחבים ט"ז אמה ד"ה ויעבידנו דף ד' ע"ב עכ"ל. ובפמ"ג במש"ז א"ח סי' שס"ג סק"ח ח"ל והנה עיירות שלנו שאין מוקפין חומה שיש פרצות בין בית לבית הם אינם במילואם עפ"י הרוב רק פרצה יותר מעשר א"כ אי אפשר בפס ד' רק בצוה"פ כבסעיף ב' ע"ש ופרצה שהיא בעשר א"צ תיקון כלל הואיל שהיא פרצה במילואה ע"כ הובא בדע"ת שבו. והנה כתבו מפורש הפסקי תוס' והפמ"ג ז"ל דהבתים אם הם מחוברים כחומה לכ"ע הוה מחיצה אלא כיון שיש פרצות בין בית לבית ולכן אינן מוקפים חומה אבל במקום שאין פרצות בין בית לבית הו"ל חומה ומותר לטלטל זה פשוט מאד, וא"כ בעירות גדולות שהבתים מחוברים וליכא פרצות בכל הרחוב א"כ הו"ל מוקף חומה זה פשוט מאד, וא"כ הרי שיטת מרן החזו"א ז"ל הוא לאו מילתא חדתא אלא הוא מוסכמת בפוסקים ראשונים ואחרונים ה"ה פסקי תוס', הב"א, הפמ"ג, מרן והבית שערים, תו יהושע, הגר"י שטייף ומרן החזו"א ועוד כמה אחרונים, ומימיהם אנו שותים.

סימן לח

ביאור היאך הי' דרך חניתן של ישראל במדבר

ה. **ומש"כ** עוד ח"ל והא ודאי גם במדבר שהיו ישראל שרויין היו ודאי רחובות ט"ז אמה בין ממזרח למערב בין מצפון לדרום דאין לומר כלל שהיו הרחובות כולן

מפולשות וק לצד אחד דלא היה שייך להגיע למשכן ולמקום משה רק מזהרוב
הסמוך דהא ודאי לא הלכו דרך החצירות דהא הי' מבטל תשמיש הצניעות
דבחצרות שבלעם הי' משבחן בזה כיון שהרבה אינשי היו עוביין דרך החצרות ואף
שרה"ר הי' רק אצל משה אבל כיון שמקום מתנה ישראל הי' נחשב כמוקף מחיצות
והמתנה דישראל הא הי' לד' רוחות המשכן שאם זה שהבנוי הי' מרובה על מדות
הרחוב הי' כמחיצה גם במקום הרחוב הרי הי' נמצא שמחנה לוייה שהי' באמונע נמי
היתה מוקפת במחיצות ולא שייך שיהיה אף מחנה לוי' רה"ר אלא מוכרחים לומר
שמקום הרחובות שנעשו דוקא לדריסת הרבים מפולש מקצה אל הקצה לא נחשב
שהא ג"כ נחשב כגדר מצד שהוא מועט נגד העומד במקום הבנוי ורק נפרצה
בעלמא שצריך להיות נחשב כגדר מהא דעומד מרובה דלא כהחז"א.

ולפענ"ד אי משום הא לא קשיא חדא דאפילו נימא דהיו שרויין בחצירות והיו
יוצאין וכאין דרך החצירות לא הי' מבטל בשביל זה הצניעות דמה שהי' בלעם
משבחן שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה כמ"ש רש"י עה"פ מזה טובו אהליך
וכמבואר בחז"ל והיינו שלא היו יכולין להביט זה בחצר חבירו אבל מה שהלכו
בחצר אחד כמה אנשים זה לא שמענו מבלעם, וגם כי מעולם היו בני' דרים
בחצרות גדולות ובפרט בזמן חז"ל והי' להם חצר אחד להרבה בתים, ודוקא נבתיים
המסתכל יש בו משום צניעות משום שאדם עושה בביתו דברים של הצניעות
כמבואר ב"ב ב' ע"ב הויקא דבית שאני וברשב"ם שם אבל כחצר לא, וכ"ש אם
החצר מתחלה של שותפים דלא מרגלי לעשות דברי הצנע שם כלל, ועיין תוס'
(שם) נפל שאני שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר ולא למדו ליזהר זה מזה אבל
כשלא נפל ולא הי' מחיצה ליכא דבר הצנע.

האמנם לעצם הקושיא כבר נפתח בגדולי הפוסקים וכבר הקשו דהרי כל מחנה
ישראל היתה מוקפת חומה והיינו ענני כבוד והאיך הי' שם רה"ר בכלל, וכיו"ב הק'
הירושלמי דהא הוי רה"ר מקורה ע"ש, ומה"ט פ' דלמד הרמב"ם דבזמן שהיו
ישראל במדבר לא היתה המדבר ר"ה כ"א בזמן הזה ועיין רבינו אברוזם בן
הרמב"ם וברמב"ם פ"ד מה"ש ובכ"מ שם, ואחרים פ' דאהכ"נ משם ילפינן כמה
היו שהם ששים ריבוא אבל לא לענין הוצאה דהם היו מוקפים ומחנה לוי' היתה
רה"ר שהיתה חוץ למחנה ישראל ושם הי' מקום רחב להקים שם המשכן או אולי
מחנה לוי' לא הקימו אהליהם סביב למשה או שהי' מפולש משער לשער ומכוון
אשר כה"ג גם בעיר הוה רה"ר עיין שו"ת הגר"י שטייף, אבל יותר נראה לפנ"ש
בקונטרס אום אני חומה נתיב י"ז ממדרש רבה כמדבר פ"ט בסדר הדגלים וסדר
נסיעתם ח"ל וכן אתה מוצא כשאמר הקב"ה למשה שישרה בישראל דגלים א"ל
השרה אותם לכל רוח רחוק אלפים אמה שנאמר מנגד סביב לאהל מועד יחוננו מהו

מנגד אר"י יצחק מרחוק מיל שהם אלפים אמה וכו', ומבואר דחגיית המחנות ז"ל רחוק מיל מאהל מועד שהוא אלפים אמה שיעור תחום שבת וכיון דסדר חגייתום ה"ל לפי ד' רוחות העולם א"כ פשוט דאהל מועד שה"ל באמצע בין שתי המחנות ז"ל רה"ר דהתם ה"ל מפולש מיל מצד זה ואלפים אמה מצד זה והיו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ושמה באו כל ישראל ללמוד תורה ממושה רבינו ולשמוע קול דבריו, וממילא לא ה"ל שם טעם של עומד מרובה על הפרוץ.

ובאמת כי דברים של טעם הם שהרי במדבר היו לערך 4-5 מיליאן בני"י שהרי היו ששים ריבוא מ"ב ועד ס' הנברים לכ"ד מנשים וקנים וטף פחות מעשרים הרבה מאד ודאי עלו לכמה מיליאנים הגם שלא נצרף הערב רב שהיו מחוץ להענני כבוד כמבואר נמדדשים, ובפרט שהיו ששה בכרס אחד והיו הרבה ילדים וא"א שידיוו כולם יחד בערבוביא ולכן צוה הקב"ה להרחיק חניותם זה מזה ולהרחיק מיל מנל צד עד לאהל מועד ושם ה"ל ר"ה גמור שה"ל מחוץ להמחנות הישראלית רחוק אלפים אמה ומיושבין דברי מרן החו"א ז"ל ודעימיה. וכיון דמרן החו"א ז"ל ראה דברי המ"ב ומניאן וחולק עליו וגם מרן הגר"י שטייף מביא דברי המ"ב וחלק עליו א"כ פשוט דהלכה כותיהו ול"ל למיחש לדעת מרן המ"ב אלא אמרינן אלו זורגיש בת"י זה ה"ל מסכים להם ועכ"פ כ"ש דהלכה כדברי המיקל בעירוב ומסתבר טעמייהו.

וברגע נפל מילתא בליבאי לפמ"ש דבמדבר היו גם הערב רק שעלו אתם והיו רב יותר מבני"י ועכ"פ ה"ל מהם כישראל וא"כ כיון שהם היו מחוץ לענני כבוד והם היו במדבר ושוכנים שם ולא היו מוקפים מחיצות א"כ ה"ל רה"ר שם מחוץ למחנה והא דלמדו ששים ריבוא ממחנה ישראל דעכ"פ היו צריכים למספר ידוע ונתנו למחנה ישראל אבל הרה"ר ה"ל אפשר מחוץ למחנה, ומיושב בזה קושיא אחרת מה שהקשה מרן הגרמ"פ שליט"א בסמוך אמ"ש דפלטיא הוא דוקא מחוץ לעו"י כנוז שכתב הסמ"ג משום דכן ה"ל במדבר שה"ל פלטיא לסחורה מחוץ למחנה מתנו"י עכו"ם ותמה ע"ז מרן שליט"א (בדף ט' ד"ה ומה שכתב) דאף שישראל היו קונים מתגרי עכו"ם לא ה"ל זה ענין קביעות משום דבעצם לא התצרכו לכלום ורובא דרובא לא יצאו מן המחנה כלל ואוה"ע לא ידעו כלל היכן הם מפני שנתכסו ע"י עמוד הענן שבשביל זה הוא חג הסוכות שענני כבוד היו מכסין אותן וכשמת אהו"ן נראו ישראל להכנעני שנסתלקו ענני כבוד ולא שייך שיוקבע מקום מחוץ למחנה שביבאו לשם תגרי עכו"ם סחורה בשביל איזה יחידיים דרובן עסקו בתורה ולא ה"ל חסר להם שום דבר כעדות הקרא, וכו' וביאור דבריו שליט"א דהרי בני ישראל ה"ל להם מן ובמ"ש לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן ולא חסר להם כל דבר ששמעו מן כל דבר במזן.

ולפמ"ש נראה דהרי המן לא ירד בשביל הערב רק בשביל ישראל וכיין שהם היו מחוץ למחנה ולא ירד להם מן היו צריכין לקנות להם מאכל ושאר צרכיהם והיו התגרים באים שם ומוכרין להם בשוקים בסרטיאות ופלטאות שהיו שום ואתי שפיר מאד דברי רבינו הגדול הסמ"ג שהיו הפלטיא והסרטיא מחוץ לעיר וזה הי' ממש דומה לדגלי מדבר דהא אמת שלא היו צריכים בני"י במחנה למחורות ולא הי' פלטיא בתוך המחנה אלא מחוץ למחנה. וע"כ שהי' תגרי עכו"ם מצוין להנז תמיד שאל"כ מאין להם מנחות ונסכים וד' מינים ובפ' התכלת במשנה הלחם מעכב הכבשים וכו' שכן מציינו ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר קרבו כבשים בלא לחם ופרש"י שלא הי' להם והתום' הקשו הא תגרי עכו"ם מביאין להם וכ"כ וזרמב"ן עה"ת שהיו לוקחים תשמישי מצוה מהתגרים ויין לקידוש ולשתיה ואתרוגים וכן מבואר בגמ' יומא ע"ה ע"ב ועיין בסמוך אות ל' שמינה דייק המשכנ"י שהי' רה"ר במדבר. וכל שאר דברים שהיו צריכים לקיים המצות וגם לקחו שם המון עם דברים שלא היו במן ולא טעמו בו טעם בצלים ושומין וכיוצא בו. ומיהו בגמ' דמבואר דמחנה לוי' היתה רה"ר י"ל משום דהיתה פתוחה לפלטיא וסרטיא והיתה מפולשת כיוק דגם מקום מחנה לוי' היה מקום לרבים והפילוש הועילה לעשותו רה"ר גמורה כמו הסרטיא ופלטיא וכמ"ש ואתי שפיר. וממילא הדרינן לדברי החו"א והעומדים בשיטתו דבעירות גדולות ליכא דין רה"ר.

סימן למ

ביאור דברי תוס' ושאר ראשונים דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות ממש רק דין מחיצות שמונע רגל רבים מלעבור

ו. במש"כ בשם תוס' סוכה ד' דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא בעינן למנוע רבים מלעבור וכל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין שלא יהא עוד דין רה"ר ולכן כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רה"ר והוא כגון חוק המלכות שאסור לעבור להולכין ברגליהן באמצע הדרכים לא הוה רה"ר הוא דבר תמוה ובטל וכי יוכיח מתום' שיעשה רה"י ממש גם בלא מחיצות אלא במניעת רגל בהעמדת שומר שלא יכניס לאיזה שטח מקום שום אינשי לשם וגם להיפוך חזינן דהמחיצות שכשרין לשבת אין מונעין הרגל כלל דהא נעשה רה"י ממש גם בצורת הפתח וגם בלחי אף שלא שייך מניעת רגל בזה הרי מוכרחין לומר דהוא דין מחיצות לא מניעת רגל בעלמא ע"כ.

ולפענ"ד הגם שמרן הגאון בטל סברא זו מ"מ אינו בטל ומבוטל כעפרא

דארעא אלא חוזר וניעור וסברא זו חקרנה ומצאונה בראשונים גדולי חקרי לב, הרמב"ן ז"ל שבת דף ז' ע"א ח"ל ה"ג וכן גרסו הגאונים ז"ל ואם חקק בו ד' על יד' והשלימו לעשרה מותר לשלמל בתוכו בכולו ואיכא למידק אמאי לא בעינן שיהיו מחיצות תוך ג' לשפת החקק כראמרין לענין סוכה אם יש משפת חקקו ולכותל ג' טפחים פסולה איכא למימר לענין סוכה דפנות בעי דכתיב בסוכות תשבו בסכת בסוכות הלכך בעינן תוך ג' דליהוי לבוד אבל לענין שבת כל היכי דלא בקעי רבים כלל רה"י הוא והא איתנהו למחיצות מבחוץ דהוו עשרה הלכך תוך החקק נמי תוך מחיצות דעשרה הוי ע"כ הנה כתב להדיא דלענין סוכה בעינן דפנות ולענין שבת לא בעינן מחיצות אלא בל היכי דלא בקעי רבים כלל רה"י הוא.

והמאירי עירובין ו' אחר שהביא דרה"ר צריך שיהא רבים מצויים לבקוע ליכנס ולצאת ביושר בלי שום עקום כתב ח"ל ולמדת שאעפ"כ דיו בדלתות נעולות שמשנעלות אין באן בקיעת רבים ואף כזו גדולי הדור סוכרים שדיו בדלת ארוד מצד אחד ננעלת שמאחר שאין הדבר תלוי אלא במניעת רגל רבים הרי משנסוגר שער אצל ראשו האחד מנעו רבים רגלם מנתיבתו ע"כ. והרשב"א בעבוה"ק ש"ב: כתב ח"ל מקום שהרבים בוקעים בו וכו' ויראה לי שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש באן דלת ננעלת כלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רה"י שאין ר"ה אלא המסור לרבים בכל עת והואיל ויש לזה דלת כלילה וחוסמת העוברים שם כלילות אין זה רה"ר עכ"ל. הנה לן מפורש מדברי הרמב"ן והרשב"א והמאירי כדעת התוס' סוכה דף ד' שהבאנו בקונטרס אום אני חומה וכמו שדייק בזה הגאון בעל אב"ג דלענין שבת שלא להיות רה"ר אין הדבר תלוי במחיצות אלא במניעת רגל רבים וכל שנמנעו רבים מנתיבתם בכל אופן שהוא לא מקרי רה"ר.

ו א'. **והא** דקשיא קושיית מרן הגאון שליט"א דא"כ נוכיח דיעשה רה"י ממש נמי בלא מחיצות אלא במניעת רגל בהעמדת שומר שלא יבנם שם אדם, לפענ"ד לא קשיא דתרי דיני ניהו, א. להוציא מדין רה"ר, ב. להוציא מדין כרמלית ולעשותו רה"י. והנה להוציא מדין רה"ר סגי במניעת רגל דבל שמונע רגל רבים מלעבור יזי' באיזה אופן שהוא כל שאין רבים עוברים ומונעין מלעבור מתמתו מוציאו מדין רה"ר ולזה אין צריך מחיצות כלל אבל לעשותו רה"י צריך מחיצות דוקא ולזה יש דינים באיזה מחיצות, צה"פ, ולבוד, וגוד אחית, וכיצא בו, ויסוד לחילוק זה מבואר במשנה טהרות פ"ו מ"ו ובגמ' שבת ו' ע"ב דתנן התם הנכנס לבקעה בימות הגשמים טומאה בשדה פלונית ואמר נכנסתי למקום הלו ואיני יודע אם נכנסתי לשדה זו אם לאו, ותנן נמי הבקעה בימות החמה רה"י לשבת ורה"ר לטומאה ובימות הגשמים רה"י לכך ולכך ואוקמה רב אשי בדאית לה מחיצות להכי קרי ליה רה"י הא לאו הכי הוה כרמלית ועולא אמר מאי רה"י שאינה רה"ר ע"כ ע"ש,

מבואר מכלהו דלהוציא מרה"ר לא בעי מחיצות אלא כל שאין רגל הרבים שולט בו מחמת שאסור ליכנס בבקעה לאו רה"ר הוא אלא כרמלית ובראית ליה מחיצות נעשה רה"י ולכן ר"א מוקי לה בראית ליה מחיצות מדקרי ליה רה"י ועולא מוקי לה בדלית לה מחיצות ולא הוא אלא כרמלית ואמאי קרי ליה רה"י שאינה רה"ר, ובס' עבודת הקודש להרשב"א ז"ל (שער ג' א) אמ"ש הרמב"ם דמדבר ויער הוה רה"ר כתב ז"ל איזה כרמלית כל מקום שאין רגל הרבים מצויה שם תמיד כמוינות והשווקים והדרכים המפולשין מעיר לעיר אלא מוקצים כמדברות והיערינו אינן בדין רה"ר דבר תורה וכו' וכן אינן בדין רשות היחיד עד שיהא גדור גדר גבוה עשרה או עמוק עשרה כחריץ ע"ש. ומבואר נמי דהני תרי מילי נינהו דיכל מקום שאין הרגל מצויה שם תמיד הרי זה יצא מדין רה"ר ונעשה כרמלית ואפילו הדרכים מפולשין מעיר לעיר אלא מוקצים כמדברות והיערים ומיהו איננו בדין רה"י עד שיהא גדור גדר גבוה עשרה או עמוק עשרה כחריץ ועיין שו"ת אמונת שמואל סי' מ' זה ברור מאד. ולפ"ז שפיר מפורש החילוק בין רה"י לרה"ר ואתי שפיר חידוש האב"ג בדברי התוס' סוכה דכל שאסור לעבור ע"פ חק המלכות שוב לא הוי רה"ר, וממילא בדין נמי כיון דאסור לעבור ברחוב מפי חוק המלכות ומונע רגל הרבים שוב לא הוי רה"ר לכ"ע אלא כרמלית הוא דהוי וניתר ע"י צה"פ וזה לפענ"ד ברור ואמת בס"ד.

וְלֹא אכרוד מעישי דלאחר שהדפסתי הקונטרס אום אני חומה ראיתי בשו"ת שו"מ ח"א סי' רנ"א שנשאל אהא דמבואר בש"ע א"ח סי' שס"ה ס"ב והוא דלא בקעי בו רבים ופרשי' והג"א הובא בכ"י ובמג"א שם דהיינו מקום מטונף או למקום מקולקל בפתחים ושיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מצוי שם אבל אם כ"ז אין עוברין בו רבים כגון שהוא מן הצד וכן במקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה וחשיב ז"ל דלא מיבעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית ליה גדודי שאינו נוח לעבור בה ומכ"ש בזה דשר העיר אינו מניח לעבור ונקומ פורא וליתיב ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב בו, ומ"ש המופלג מהא דאמרו מחיצה שהגדיים בוקעין בו ולא קאמר דבמקום שאינו נמצא גדיים יהי' מחיצה וע"כ כיון שיכולין לבקע אם היו שם גדיים לא מקרי מחיצה וה"ה כאן, לא דמי דשם כל שיכולין להפסיק ולבקוע מחיצה לא מקרי שמחיצה הוא שא"י להפסיק אבל רה"ר לא מקרי רק במקום שיכולין ודרך לעבור כנלפענ"ד עכ"ל. וכן ראיתי להגאון מהרש"ם בד"ת סי' שס"ה אות ב' שהקשה לדברי רב"ש והסכים להשו"מ דהמניעה ע"י השר מהני ולא נעשה רה"ר באופן כזה ואמת כי רא"י ברורה לדבריהם מדברי התוס' והרמב"ן והרשב"א והמאירי זג"ל, ונכ"פ מבואר מכל הני פוסקים דהיכי דהמניעה בא מפי חוק המלכות שלא לעבור ברה"ר תו לא מקרי רה"ר.

איברא דמחיצה שאינה מעכבת את הרבים אפילו הוא מחיצה נמורה אפ"ה לא מהני לענין שבת ודבר זה למדתי מרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בעיר של יחיד עירובין נ"ט לאחר שכתב דלר' יהודה דסבר ב' מחיצות דאורייתא אין לך ר"ה בתוך העיר כתב א"נ שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה והב"נ משמע גבי סולמא דצור ואוקיינוס ע"כ. ביאור הדברים דלענין שבת אם יהיו מחיצות גמורות רק שאינן מעכבות וממעטות ההילוך על הרבים לא מקרי מחיצות לגבי שבת דגבי שבת העיקר שהמחיצות פועלות הוא לעכב הילוך הרבים ולמנוע אותם מלעבור וכל מחיצה שאינה ממעטת את הרבים לא הוה מחיצה וכל שממעט ומעכב את הרים מלעבור הן מעט הן רב ל"ל בה דכן הוא מחיצה שנגעלת כל היונה וממעטת הרבה עוברים ושבים כמחיצה הנגעלת רק לדג על אחת ביום או אפילו רק ראוי לנעול שהוא ממעטת מטעם שסוברים דילמא הדלת סגור כמבואר במאירי.

ובסי' גור אר"י לכק"ז מרן מהר"ל מפרא"ג עירובין כ"ג בד"ה אילמלא כתב דמחיצה ביד"ש הוה מחיצה והיא חזקה יותר ממחיצה בידי אדם שהרי לא יוכלו לבטל אותה כלל וכגון הא דכל העולם כולו מוקף בים אוקיינוס שהוא מחיצה חזקה ונמורה שהקשו התוס' ות"י דביד"ש לא הוי מחיצה עכ"פ מדרבנן והמהר"ל ז"ל ס"ל ההיפוך מדעת התוס' דמחיצה ביד"ש ודאי הוה מחיצה אלא דמ"מ אין ההיקף שבתוכם בטל מרה"ר מטעם אחר דהמחיצות שמתחלת הבריאה לא באו להבדיל המקום הזה לעצמו ולעשותו רה"י ע"ש מבואר נמי דס"ל דלענין שבת כל מחיצה שלא בא להבדיל לא הוי מחיצה כלל והעיקר במחיצת שבת שצריך למנוע הרגל ולהבדיל בין העוברין ללא עוברין ועיין חבצלת השרון א"ח סי' כ"ג.

ז. **ומ"ש** הגרמ"פ שליט"א דחזינן להיפוך במחיצות שבת דהמחיצות שבשרין לשבת אין מונעין הרגל דהא נעשה רה"י בצוה"פ ובלחי הרי מוכרחין לומר דהוא דין מחיצות ולא מניעת רגל בעלמא ע"כ.

לפענ"ד הנה כבר הבאתי לעיל דהם שני דינים א. דין המוציא מתורת רה"ר ולזה לא בעי מחיצות במציאות אלא סגי במניעת הרגל ובל שמונע הרגל מלעבור מבטל דין רה"ר, ב. לעשות המקום רה"י ולזה צריך מחיצות דבלי מחיצות לא נעשה רה"י, ומחיצות אלו ביארו לנו חז"ל מה הם ומה נקרא מחיצה לענין זה ושצה"פ נמי מהני במקומות שמהני והבאתי ראיה לזה מאוקימתא דר"א ודעולא בבקעה דרה"י בימות הגשמים בין לשבת ובין לטומאה ואמר עולא מאי רה"י שאינה רה"ר, ביאור הדברים דלענין שלא להיות רה"ר סגי במניעת הרגל וכל שמעכב הרגל ומונע רבים הרי זה סגי שאינה רה"ר ולא בעי לזה מחיצות כלל ולעשות רה"י בעי מחיצות וזה דין שני ולזה סגי צה"פ או לחי או קורה, (ובאמת

כי בגמ' נחלקו אי לחי וקורה הוי מדין מחיצה או משום היכר) עכ"פ רשות הרבים פשוטו כמשמעו וכפירושו רשות לרבים שיהא רשות הכל ולכל לעבור דרך שם בלי מניעה וניהו לאחר שיצא מרה"ר אכתי לא נעשה אלא כרמלית בדלית ליה מחיצות צריך תנאים לעשותו רה"י והוא ע"י תקון צה"פ ולחיים וכיוצא בו שיש להם דין מחיצה ולא מחיצה ממש רק לעשותו רה"י וגם בהא נסתפק הפמ"ג בצוה"פ של ד' קונדסין אי הוה מחיצה ד"ת ולחייב הזורק בו מר"ה, או דצוה"פ מהני רק להתיר כרמלית או פרצה יותר מעשר דמן התורה הוי מחיצה משו"ה מהני צוה"פ ע"ש. ועיין ביאור הלכה סי' שס"ב בשכל הרוחות ע"י צוה"פ שהנייא כזה מחלוקת הראשונים דלדעת התוס' ורא"ש ורשב"א נראה דהוי מחיצה דאורייתא ולדעת הריצב"א והריטב"א ור"ח ורמב"ם ורי"ף נראה דהוי רק דרכנן ועכ"פ נתיישבו בזה דברי רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל אשר מימיהם אנו שותים שמחיצות שבת לא כעינן אלא למנוע רגל רבים מלעבור דרך שם ודכריהם שרירין וקימינן ומבוארין בדברי הראשונים.

ז א'. **וממילא** מש"כ עוד מרן ז"ל אבל ודאי אם ע"י חק המלכות וסימני אור אדום ומלת סטאפ נתמעטו העוברים משיעור ס"ר אין לו דין רה"ר מצד שליכא עכ"פ ס"ו עוברין אבל ברור שהעוברין ושבין נתרבו ע"י חוק המלכות וסימנים דאור אדום וסטאפ שליכא ע"י סכנה וגם לא דוחק לעבור כמו אם לא הי' חק המלכות והסימנים ומנין לנו לומר חרוש זה שרה"ר הוא דוקא מקם שזמלכות מניה להיות הפקר שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אף שע"י זיק לחברו אלא ודאי דהמלכות צריך לסדר איך שילכו האינשי באופן שלא זיקו ולא נגרע מחשיבתו של רה"ר כשכיל זה וכו'.

ולפענ"ד מלכד מה שכתבתי לעיל בשם הראשונים דכל שהמניעה בא באיזה אופן שהוא ומנוע רגל העוברים לא הוי רה"ר הנה מבואר ברבינו הרשב"א בעבוה"ק שער ב' ח"ל מקום שהרבים כוקעין בו משער לשער ושעריו מכוונין זה כנגד זה כרגלי המדכר אם רחב שש עשרה אמה זהו רה"ר גמורה כו' רצה לערבו ולהתיר למלטל בכלו כיצד הוא מכשירו כו' ויראה לי שאין צריך דלתות נעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת ננעלת כלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רה"י שאין רשות הרבים אלא המסורת לרבים ככל עת והואיל ויש לזה דלת ננעלת כלילה וחוסמת העוברים שם כלילות אין זו רה"ר ע"כ (וע' ריטבא עירובין נ"ט ע"ש שנעשה של רבים היינו שנמסר לרבים כה"ג ע"ש) ומבואר דרה"ר לא הוי אלא המסור לרבים בכל עת ואם יש לו דלת ננעלת כלילה או אפילו ראוי לנעול לדעת י"א כמבואר בש"ע סי' שס"ג תו לא מקרי מסור לרבים לכל עת בלי הפסק כלל, הרי שעכ"פ רה"ר צריך להיות דוקא מקום שהמלכות מניה להיות הפקר שיוכל כל

אחד לילך ולרוץ כרצונו אבל אם יניחו לו דלתות לעכבו שוב לא הוי רה"ר, ומ"ש אור ארום או שאר הפסק ודאי אין חילוק כיון דסוף סוף לאו מסור לרבים בכל עת הוא. וכ"כ בחמד משה סי' שס"ג אות ד' וז"ל רה"ר היינו במקום שיש רשות לכל' מו שירצה לעבור דרך שם ואין לו בעלים מיוחדים למחות כו'.

ובא"א (בומשמש) סי' שמ"ה וז"ל גם י"ל שדרך המלך אין יד כל אדם שוה ננו שמיוחד להקיר"ה להנתינה וכבר הובא בשם מהריב"ל וצלה"ה לחלק בין של יחיד לשל רבים ולזאת אין שום עיר במדינתנו צריכה הכשר יותר מצוה"פ לכ"ע ע"כ ע"ש באריכות, הרי ברור מילל הפוסק הגדול דכל שהדרך מסור לקיר"ה או הממשלה או סתם רבים ולא נמסר לכל הרי אין לו דין רה"ר ולכן אין דין רה"ר במדינתנו, וכ"ש במדינתנו שהדרכים שייכים להממשלה הנקרא פעדעראל ע"ש עוד כמה קולות בזה.

ה. **ומש"כ** הגרמ"פ שליט"א דכל שנעשה לטובת הרבים ולסדרם אך שילנו האינשי באופן שלא זיקו לא נגרע מחשיבות רה"ר, ולפענ"ד פשוט שאם יעשו המלכות דלתות לרחובות במקום האור ארום ובמקום הסאטפ סינים בכדי שלא יעברו בני אדם ויזוקו ולמשל שיראו שיש הרבה בנ"א שלא שומעין ועוברין על האור ארום ויחליטו לתקן דלתות כדי שלא יבואו לידי סכנה והדלתות יסגו אוטאמטי או ע"י בנ"א ויפתחו מיד אחר שיעבור האור ארום ויסגרו שנית כשישתנה האור מדי פעם בפעם בקיצור יעשו דלתות על הרחובות במקום האור ארום פשוט דיודה הגרמ"פ שליט"א דאז לא יהי' לו דין רה"ר הגם שהדלתות לא נעשו רק לסדר אך שילכו בנ"א ולא זוקו ולא יבאו לידי סכנה וע"כ כיון שהדלתות מונעין רבים מלעבור תמיד הגם שהוא לטובת הרבים ואפשר שע"ז יעברו עוד יותר מאלו לא הי' התקון של דלתות מ"מ כיון שהדלתות מונעין הרבים מלעבור ואין הרה"ר מסור לרבים בכל עת אלא המלכות מונע רבים, פעמים לאלו ופעמים לאחרים מלעבור שוב לא הוי רה"ר, ולא איכפת לן כמה יעברו וכמה לא יעברו ואפילו ששים רבוא או יותר לא איכפת לן בזה.

ורא"י גמורה לרברינו עוד מהשראנקען שיש בכמה מקומות שננעלות לסיבוב שעוברים שם הרכבת או כיוצא בה וכדי שלא יבוא בני אדם לידי סכנה שלא יעברו או ויבואו לידי תאונת דרכים סוגרים השראנקען כידוע ומבואר בפוסקים דהוי שראנקען הו"ל מחיצה כל שננעלת אפילו רק פעם אחת ביום רק שתהי' ננעלת עכ"פ ולשיטת הרמב"ם דסגי בראוי לנעול (עיין א"ח סי' שס"ד) ודאי דסגי אבל כל שננעלת ממש כ"ע מודי ועיין זכרון יהודה (סאטמאר) סי' צ"ה, ושו"ת פנינים

מאירות ח"ב סי' קמ"ג, ושו"ת אברהם סי' י"ח, ושו"ת חרות יעקב סי' ס"ד, והובא בשו"ת חלקת יעקב ח"א סי' קצ"ה והגני שראנקען לא נתקנו שלא יעברו האנשים אלא אדרכה שיעברו יותר ע"י הרכבת או אניות ורק שלא יבוא לידי סכנה, אבל כיון שהן נגעלות ומעכבות רגל שפיר מקרי מחיצות ופשוט בכל דלתות נמי דינא הכי דאפילו נעשות לסדר הדרכים ולתיקון ההילוך של העוברינן שלא יפלו מ"מ כיון שמעכבים העוברים לא הוה רה"ר.

עב"פ לפ"ז צדקו דברינו הראשונים שנבנו על דברי רבותינו האחרונים דכל שע"פ חק ומשפט שר העיר אסור לעבור דרך שם לא מקרי רה"ר וא"כ בדין שבכל הרחובת אסור לעבור דרך שם באמצע הדרך לכ"ע ולעולם שוב לא הוי רה"ר, וגם מזה אל תנח ירך כאור אדום שהוה ג"כ מונע את הרכים ואין נפ"מ כזה אם הוא לטובת המעבר של הקארס או לא כל שמונע רבים אפילו לשעה מלעבור לא מקרי רה"ר וא"כ כל העירות כהיום שדינא הכי ל"ל דין רה"ר ולא דמי לעירות בימינו קדומים שלא היו קארס באמצע הדרך והיו האנשים בוקעים ברה"ר יוזר עם העגלות כידוע.

והדרינן להיסוד כזה דכל מקום שהוא מסור לרכים תמיד ורחב ט"ז אמה והוא מפולש אז אם יש ששים ריבוא בוקעין בו בכל יום הוה רה"ר ואם אין בו ס"ד לאו רה"ר הוא, אבל מקום שאינו מסור לרכים אפילו רק שעה אחת ביום ואין יד' כולם שוה אלא יש מי שהוא יחיד או המלכות שמעכבים את הרכים מלהלך בו לא מקרי רה"ר יהי' העיכוב מאיזה טעם שיהי'.

סימן מ

ברוקלין מוקף מחיצות בנויות בידי אדם מג' רוחות וזוב צד רביעית

ט. **ומ"ש** עוד הגרמ"פ שליט"א ח"ל ומצד מחיצות סביב ברוקלין כפי הידיעה שעד עתה אינו כן זה אפשר לברר ע"כ.

ובאמת מאד תמהני על זה איך אפשר להכחיש את המציאות וכפי הידיעה שלפנינו נתבררה ונתבררה היטב וכפי שאמרת' בע"ה וגם כתבתי במכתגי האחרון שבעצמי הלכתי עם עוד ד' אנשים בני תורה חשובים מאד, יחד חמשה אנשים כשרים להעיד ע"פ התורה וסובבנו הקפנו את כל ברוקלין ומצאנו ראינו שברוקלין

מוקף משלש רוחותיו ממי הים ורובא דרובא בנוי לפניו סביב מחיצה גבוה הנעשה בידי אדם וק חלק קטן ממש שהוא בלי מחיצה בידי אדם לערך חצי מיל או כיוצא בו אשר בזה ודאי לכ"ע אמרינן עומד מרובה שהוא רובא דרובא ממש על הפרוץ, וכבר בקשתי את ידידי הרב הגאון ר' ראובן פיינשטיין שליט"א או שהוא בעצמו או שישלח שני בני אדם מהימנים ויבררו לעצמם, או שאני בעצמי אלך אתם לברר, וכמו שאמרו בגמ' (חולין נ"ז ע"ב) אמרו עליו על ר' שמעון בן חלפתא שעסקן בדברים היה ולא סמך אהימנותא דשלמה, ועכ"פ היאך אפשר לאסור על סמך שלא נתברר מה שאפשר לברר ונתברר לאחרים שישנם מחיצות גמורות בברוקלין מג' צדדים ע"י הים וגם מרוח רביעית יש כמעט רוב מוקף במחיצה וכמו שאצרף פה צילומים על זה.

ולא מיבעיא להפוסקים דס"ל דמחיצה בידי שמים נמי הוה מחיצה עכ"ל: מדאורייתא (עיין שו"ת שב יעקב סי' י"ז) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראטערדאם נזהגין בשבת היתר מלטול כעירות המוקפות חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי באותה תמונה כמו ראטערדאם עיר פרוז רק מים מקיפין אותה וגם בהאג נזהגין היתר מלטול בשבת, והראה לי כתוב וחתום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חכמי ספרד שהיו רבנים וחכמים בק"ק ראטערדאם גם יש להם היתר מהמנותא מן הגאון חכם צבי כמבואר בשו"ת סי' ה', והמהרש"נו בהגהות לא"ח הביא לשון רבינו בעל הלכות גדולות מובא בא"ז עירובין סי' קס"ד (עיין דע"ת סי' שס"ג) עיר המוקפת מכל צדדיה בנהר זה הוא ערובה ואין צריכה אלא עירובי הצרות לערב בפת, ובשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח וסי' קי"ג הביא דעת הנוב"י שכל הפוסקים לא ס"ל כתום עירובין כ"כ לחלק בין מחיצה בידי שמים למחיצה בידי אדם, ודעת קצת פוסקים דמדאורייתא הוא דהוה מחיצה ולא מדרבנן, ולדידהו ודאי לא מיבעיא לן, אלא אפילו למ"ד דמחיצה בידי שמים לא הוה מחיצה מ"מ בדין לכ"ע כיון שכנוי סביב הים מחיצה גמורה של אבנים הוה מחיצה לכ"ע וזה פשוט וברור.

איברא דכרגע מצאתי באג"מ א"ח סי' קל"ח בענין אם אפשר לעשות תיקון עירובין בברוקלין (להגאון ר' צבי הירש אייזענשטאט זצ"ל) שכתב שם הגאון ר' מיכאל בער ווייסמאנדעל זצ"ל להחשיב חלק גדול מעיר ברוקלין כמוקף מחיצות משום שבג' רוחות כותב שמוקפת ים ונהר וגידודי הים והנהר נעשו בבנין ע"י ארנו ולא מבטלי רבים המחיצות ונשאר רק רוח אחד שאמרינן פי תקרה לדינא, והארץ שם מרן הגאון שליט"א דלא אמרינן פי תקרה על המריין אבל בהא לא מספקא ליה: דיש ג' מחיצות של מים בברוקלין שמוקפת ים ונהר מג' רוחות והגידודים נעשו בבנין ע"י אדם והו"ל מחיצה ממש, הרי דעכ"פ נתברר ונתברר עוד לפני כשלישינו

שנה ומאז ועד עתה לא נעקרו המחיצות ואדרכה אפשר הוסיפו עליהם, אבל פשוט דתפס מרן הגאון שליט"א בעצמו דיש מחיצות סביב ברוקלין, ופשוט דדבר זה נתברר וגלוי ועומד לכל לראות בעצמו ואין אומרים למי שלא ראה את החדש יבוא ויעיד אלא למי שראה (גדה ז' ע"ב) וברור הוא לכל דברוקלין מוקף בג' מחיצות.

ובכר העידו כן הגרמ"ד וייסמאנרעל זצ"ל בעמח"ס חמד משה והגרצ"ה אייזענשטאט זה לפני יותר מעשרים שנה ולא ערער כזה אדם מעולם שכן הוא המציאות והיאך החי יכול להכחיש את החי ואם אחרים אמרו לו למרן שליט"א שיחזור גם מזה שכתב בספרו היקר סי' קל"ח שישנם מחיצות בברוקלין מג' רוחות עכ"פ אומר אני שעדי שקר הם ובמילתא דעבידי לגלויי הוי כאלו בא הרוג ביגלוי ואפשר להזימם, ואצרף פה מפה כדי שיראה מעכ"ג בעצמו ועכ"פ מציאות א"א להכחיש וא"צ ראי', אמנם אפילו אם הי' מספקא ליה למעכ"ק והו"ל בתרי ותרי החיוב לברר מקודם שליכא מחיצות ואח"כ לאסור העירוב וכבר פסק לן והשו"ך בכללי הוראה ביו"ד סי' רמ"ב דכל שאינו ברור לך כאחותך לאיסור אסור לזוהרות לאיסור כמו להיתר ואפילו בשל עב"ם שמא יבא לידי קולא במקום אחר ואפילו עד למאה והאך א"ב נסמך לאסור מספק ולדין נתברר ההיתר דאיכא מחיצות.

וראיתי במכתב מרן הגאון שליט"א מחודש שבט התשל"ט מה שכתב לרכני פלעטבוש דהיות דבריימען ביטש וקוני איילאנד מתאספין שם על חוף הים כימי הקיץ יותר ממיליאן אנשים לפעמים ביום אחד ולכן חופי הימים אלו רה"ר דאורייתא אינון מדין פלטיא גדולה וממילא דרחובות הפתוחין לה הו"ל דין רה"ר, אלא דמפלפל אי בעי ס"ר בוקעין בכל יום דוקא.

ולפענ"ד נראה דאפילו נניח שיש שם דין פלטיא ויש שם מיליאן אנשים מ"כ הרי המקום מוקף מחיצות מג' צדדים ויותר דעל צד רביעית ג"כ יש חלק מחיצה וכאשר יראה מצו"ב מפה קטנה, ואפילו נסכים לנקוט חומרת מרן הגאון שליט"א לחוש לשיטת הרשב"א בעכוה"ק דלפלטיא לא מועיל דלתות נעולות ולפי ביאור החז"צ ודלא כש"ע ונושאי כליו שכולם לא חשו לדברי הרשב"א בעכו"ק הג"ל, הרי שאר ברוקלין מותר לערב בו שהרי אפילו להרשב"א דלפלטיא לא מהני מחיצות מ"מ מודה הרשב"א ז"ל דחויץ למחיצות כלומר מחויץ לפלטיא אינו אוסר, והרי האומת דאין אפילו רחוב אחת מפולשת להביטש הנ"ל וא"כ אפילו נחליט ונסכים דהביטש הו"ל דין רה"ר עכ"פ לחומרא צריך להכריז דעל הביטש אסור לטלטל ואין העירוב מתיר את הביטש וההולכין על הביטש ומטלטלין שם הם באים לחילול שבת ר"ל אבל מה שחויץ לביטש ודאי שאפשר לערב בלי שום חשש כלל. אלא דגם זה אמת

לדירהו ההולכים שמה בעונ"ה בשבת ודאי די לפסוק כשאר פוסקים דלא ס"ל כרשב"א בעבור"ק אלא כשיטת הש"ע ורוב פוסקים ראשונים ואחרונים דלפלאי נמי מהני דלתות ואינם בכלל מחללי שבת לגבי זה עכ"פ, ולשומרי תורה ויראי השם באמת אינו נוגע כי האישי הירא את השם אינו הולך למקומות אלו ח"ו לא בחול וכ"ש בשבת.

והמענה אשר שמעתי מאיזה טוענים כאשר אוישען עוו. מפולשת היא לפלאי או לביטש הנ"ל אין זה אמת ואני בעצמי הייתי שם עם עוד אנשים חשובים ועינינו ראו ולא זר שאין אוישען עוו. מפולשת להים או להביטש אלא אדרבה בסוף הרחוב יש שם מחיצה גדולה הנקרא בארד וואלק, אלא כשמגיע הסוף של הרחוב הרי היא מתעקמת לתוך רחוב אחרת והרחוב השני נפסקת ע"י החומה של סיגעט ואדרבה סביב הביטש יש שם בנין שהוא בנוי סביב כן ראיתי בעיני שרציתי לראות המציאות ומי שאינו מאמין כבר אמרו מילתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי אמנם כיון שישנם אחרים שאולי רוצים לסלף ולהעלים האמת ממעכב"צ ולכן מוכרח אני לכתוב האמת שהיא המציאות ועל המציאות א"א לפלפל או להביא ראיות אלא המציאות מכריח את הדין. ולכן לא ראיתי גם בה שום סתירה לדיננו. בקיצור העולה לדידן שמה שכתב מעכ"צ שבענין מחיצות סביב ברוקלין אכתי לא נתברר הנה באמת כי נתברר בירור מוחלט, והבירור העלה שברוקלין היא מוקף מחיצות העשויים בידי אדם מג' רוחות חומה גבוה וגם רוב מצד רביעית הוא מוקף מחיצה ורק לערך חצי מיל שהוא בלי מחיצה הבנויה בידי אדם אבל הוא מחיצת הים שמועיל לכ"ע כיון שהוא מיעוטא דמיעוטא וגם יש שם מחיצה אחרת שאין צריך להכניס הביטש בכלל לתוך מחיצות ברוקלין ולכן שפיר מותר אליבא דכ"ע לערב בברוקלין ע"י תיקון צה"פ היכא דליכא מחיצה. ואפילו לפי מה שמעכ"ק רוצה להחמיר שברוקלין צריך ד' מחיצות נמו אם נצרף על צד רביעית ההיי ועמים אז יש גם צד רביעית מוקפת מחיצות מכל הד' צדדים.

ולא באתי רק להעיר מה שכתב מרן בסמוך דף ד' ד"ה והנה רש"י וז"ל והמעם שרש"י סובר שחדוש זה שרה"ר יהא מפולש ולא באופן מעוקם ועקלתון הוא רק כשיש להעיר חומה כל סביבותיה שהיא עיר סגורה שיוצאין רק דרך שערים הפתוחין וכן נחשב שהיו ישראל במדבר שענגים הקיפום והענגים מאחר שהקיפם הקב"ה היה זה בחשיבות מחיצה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים וממחיצות של ברזל וכשהיו צריכים לצאת היו יכולין לצאת כו' נראה דפשיטא ליה דהיקף ענגים הוה מחיצה גמורה ועדיפא ממחיצת הברזל ולולי שהיו יכולין לצאת לא הו' נחשב לרה"ר כלל ולכאורה הרי המחיצות הללו בידי שמים נעשו והאך היו נחשבים כמחיצות כלל לשיטת מרן הגרמ"פ דס"ל דמחיצות

ביד"ש לא הוי מחיצה אפילו מדאורייתא ואם באמת ס"ל דמחיצות ביד"ש ג"כ הוי מחיצות א"כ אמאי מי הים שהם מחיצות מקיפות לא יהני לדידן וצ"ע ובסמוך עוד נחזור לזה.

י. וכו' ש"ח"ל וכפ"מ שכתבתי באג"מ כשאיכא ס"ר צריך דלתות אף כשאינו בדין רה"ר כדבארתי שם באורך, הנה בזה אומר אני מי יכול לדון עם מי שהוא תקיף ממנו ומי אני לחלוק על דבריו אמנם אנן בזה סמכינן אבעלי ש"ע שפסקו בא"ח סי' שס"ג כרוב הראשונים דבג' מחיצות הוי רה"י מה"ת ובס' עבודת הקודש (שער ג' א) ח"ל מקום המוקף שלש מחיצות ונשאר רוח רביעית פתוח לרשות וזרבים, אעפ"י שאסרוהו ככרמלית עד שיכשירוהו בלחי או בקורה אינו בדין כרמלית דבר תורה ג' מחיצות רשות היחיד גמורה היא כמו שביארנו למעלה והזורק מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכו ואפילו למעלה מעשרה טפחים חייב. ויש מי שהורה שהיא כרמלית ולא יראה לי כן כו' ע"ש.

ולעיל שם כתב ח"ל מקום מוקף ג' מחיצות גבוהות י' טפחים ורחב ארבעה יותר בין פתוח לכרמלית בין פתוח לרה"ר הרי זה רה"י דבר תורה אלא שצריך הכשר מדבריהם ברופן רביעית, לחי או קורה או צורת פתח לפי מה שהוא רשות ועיין עירובין י"א ע"ב לימא קסברי ב"ה שלש מחיצות דאורייתא לא לזרוק משתיז הוא דחייב לטלטל עד דאיכא שלש ועיין ח' הרשב"א שם ובפרש"י, וקסבר מחיצות דאורייתא, וכן דעת רוב הראשונים, ועיין ראב"ד פ"י משבת ה"ט, ובריטב"א, וב"י, וב"ח ריש סי' שס"ג, אלא שדעת הרמב"ם פ"ד מהל' שבת ה"ד דבעי ד' מחיצות,

ומידו דעת רוב הראשונים והאחרונים דבג' מחיצות הוי רה"י מדאורייתא, ח"ל הטור מן התורה מקום שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י גמור אלא שחכמים אסרו אותו עד שיעשה לו שום תיקון ברביעית ועיין ב"י וב"ח שם דלא תקשה ממה שכתב סי' שמ"ה דבג' מחיצות הוא כרמלית, ודעת התוס' ושאר הראשונים דג' מחיצות דאורייתא והוא ע"פ הגמ' דף י"א לא לזרוק משלש הוא דמחייב והרמב"ם דס"ל דלא הוי רה"י אלא בד' מחיצות או בשלש מחיצות ולחי ברביעית, דלחי משום מחיצה הוא ולא קורה שהוא משום היכר, ועיין תוס' עירובין דף ו' ע"א ד"ה רב דצה"פ מהני מן התורה אפילו לרב ביותר מעשר ועיין תוס' עירובין דף כ"ב ד"ה והא ח"ה חייבין, וכ"ש בדין דאיכא מחיצות גם בצד רביעית אולי יותר משליש ולזה נראה דלכ"ע לא הוי רה"ר מה"ת כלל אפילו ביש שם ששים ריבוא, וכ"כ להדיא הגאון ר' חיים עוזר גראדזענסקי מווילנא צ"ל בתשובתו לפארז' מיום ו' עש"ק ער"ח אלול תרח"ץ להרה"ג אליהו מונק שליט"א.

ז"ל הגר"ע אולם מעכ"ת כתב דפריו ישנן ג' מחיצות מה"ת בכל ג' רוחות וגב ברוח רביעית יש מחיצה בערך שליש א"כ לפ"ז אין להעיר פרוז דין רה"ר מה"ת לכו"ע, והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוברים את הנהר מכ"מ אין הן אוסרות מן התורה כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר אמות, וא"כ בודאי שיכולים לחקן כל פרצות אלו ע"י צוה"פ. הרי שכתב מפורש דכיון דיש שם ג' מחיצות מדאורייתא אין שם עוד דין רה"ר דאורייתא כלל אפילו היו שם פרצות יותר מעשר, וא"כ הכ"נ בדין ברקלין נמי שמוקף בג' מחיצות עשויות בידי אדם ועוד מצד הרביעית א"כ אפילו נסכים שיש בעיר ברקלין ששים ריבוא בוקעין מ"מ לא הוה רה"ר לכ"ע ולא בעי דלתות לחקן אלא צה"פ.

אלא הגדולה מזו כתב שם הגר"ע דמחיצות הנהר עשויות בידי שמים ודעת התוס' עירובין כ"ב בד"ה אילימא דמחיצות שאינם עשויות בידי אדם לאו מחיצות הן ואפילו אי נימא דאין זה אלא מדרבנן מ"מ אינם יכולין לסמוך על מחיצות הג"ל מדרבנן וצריכים לחקן את כל הרחובות ע"י צוה"פ וכו' אולם יש לסמוך ע"ד הרמב"ן והריטב"א דכל שטח שדרך בג"א להקיפו אפשר לתלות שהם תוך המחיצות כיון שניכר אפילו עשויות בידי שמים ועיין בס' חזון איש הל' עירובין סי' מ"ג סק"א דכיון שהיה לפנים חומה מראין הדברים ששטח זה ניכר עדיין שנמצאו בו מחיצות ולא נתבטל וכו' ע"ש. עכ"פ כתב מפורש דעל הנהר היו יכולין סמוך אפילו בג' מחיצות הגם שיש שם ששים ריבוא וכן כתבו כמעט כל רבוותינו הצדיקים האחרונים ז"ל הלכה למעשה דמהני צה"פ אפילו במקום שיש ששים ריבוא ובפרט הגאון מהרש"ם, ובעל הרי בשמים, והגאון מפרעמעשלאן, והגאון רמ"ג ירושלמסקי מקיעלין שהתירו לערב בנוא יארק למרות שהי' בו ששים ריבוא ע"י צה"פ ברוח שלישיית ולכן אין לפקפק בזה לפענ"ד. ובפרט שמכתב מרן הגר"ע נכתב בצירוף מרן החז"א זצ"ל שהי' ג"כ מן המתירין וודאי שיש לסמוך בעירובין אכל הני פוסקים ובפרט שהלכה כדברי המיקל בעירובין.

סימן מא

בחיודש דלששים ריבוא צריך ג' מיליאן אנשים

יא. ומש"כ ה"ל ומווארשא שעשו שם עירובין אף שהי' כך גדול ידוע לפי חשיבת כרכים גדולים שברוסלאנד ופולין לא היו בה ס"ד ברחובות שהוא רק בעיר שדרים בה קרוב לשלשת מיליאן נפשות ובווארשא לא היו שם כל כך אינשי ואף

המחצה מזה לא היו ועוברים ושבים לא היו שם כל כך שישלימו המספר וכשאר הכרכים לא היו עירובין אלא בחלק קטן בהעיר מקום שדרו שם רוב היהודים ושם לא היו ס"ד אבל ברקלין הא כל חלק חשוב כמו פלעטבוש ובארא פארק ובדומה הם רה"ר בפ"ע דיש בכל אחד על משך שעור פחות מי"ב על י"ב מיל ס"י שאף אם שייך לחלקם לשני מקומות חלוקין היו כל אחד בפני עצמו רה"ר דס"ר הוא ע"כ.

ולא אבוש מלכתוב כי שעות רבות חשבתי ופניתי זמן רב להבין דברי זכמים וחדותם מרן הגאון שליט"א ולא עלתה בידי ובכאן אני אשתמש במליצת לשון המדרש, משה אתה אוהו בחבל בשתי ראשים אם אעברה יש כאן ומלחת אין כאן, והנה כ"ג שליט"א הולך ומחזק השיטה דאפילו פחות מששים ריבוא נמו יש לו דין רה"ר כמ"ש המ"ב כל שיש רחוב רחב י"ו אמה ושוב נתהפך כחומר חותם דאילו בששים ריבוא לא היו רה"ר עד שיהיו שלשת מיליאן אנשים ולכן לגבי ווארשא שעירבו שם והיו שם לערך ב' מיליאן אנשים תופס שיטתו שלא הי' שם רה"ר לא לפי שלא היו שם ס"ד אלא לפי שלא היו שם ג' מיליאן אנשים וכן בכל ערי יוראפא, ובאותו שעירבו בעצם אפילו היו שלשה מיליאן לא עירבו רק בחלק אחד, ומחפש כל הקולות לומר שעליהן סמכו לערב אבל בברוקלין ועירות גדולות באמעריקא אינו כן שיש להחמיר מן הקצה ועד הקצה אפילו בפחות מששים ריבוא שלא לערב כיון דמקרי עיר גדולה ולהחמיר דיש כאן ג' מיליאן אפילו בחלק אחד מברוקלין ולהחמיר להצריך ד' מחיצות ולהחמיר אפילו ליכא מפולש ואפילו ליכא נוקעין כלל ברחבות מפני חוק המלכות ואפילו בארא פארק שמוקף עם דרך מקוויה על כל סביבותיו שבאותו מקום המקורה לכ"ע ליכא אפילו פחות מג' מיליאן ולשליש ולרביע לא שמענו, ואפילו מחצה מששים ריבוא ממש ליכא באורנו וזהיקף שבבארא פארק וחוי' מההיקף הזה לא מצטרף כלל, לא מיבעיא למ"ד פי תקרה יורד וסותם כאשר הרבה פוסקים ס"ל א"כ הו"ל מחיצה ממש שאינו מצטרפין, אלא אפילו למ"ד דהטרעין הו"ל צה"פ עכ"פ כיון דתחת הטרעין מקורה הוא והוא רחב כרוחב רה"ר ומקורה ודאי שהוא מפסיק בנייהו, וכבר הארכתני בזה נספרי משנה הלכות ח"ו, ועוד בו שלשיה דאפילו לפי מה שיהיה הרי כל בארא פארק יחד נמי ל"ל ג' מיליאן אנשים כפי מה שצריך לדעת מרן הגאון שליט"א ודבר זה הוא ידוע ע"פ המספר.

גם מה שחדש דבערי יוראפא כווארשא ועוד שעירבו אפילו הי' בעיר ששים ריבוא לא עירבו רק בחלק שלא הי' שם ששים ריבוא, הנה המציאות אינו כן דבעיר פאריז שהסכימו מרן הגר"ע והחזו"א הסכימו על כל העיר ולא זכרו כלל מחלק העיר, וגם כווארשא מעולם לא שמענו שההיתר הי' רק על חלק העיר וגם בשאר גדולי

העיירות שעירבו בהם כגון האג ואמסטערדאם ונוא יארק שהסכימו הגרש"מ ובעל הרי בשמים והגאון מפרעמישלאן והגאון מקיעלץ לא התנו שלא יהיו שם ס"ר אדרבה כתבו להדיא להגם שהעיר יש בה ס"ר וכל ההיתר הי' מטעמים אחרים אבל לא שאין שם ס"ר, גם בווארשא גופי' שהתירו שם לא התירו משום דהי' על חלק העיר או על ההיתר שלא הי' שם ס"ר לפי החשבון של ג' מיליאן אלא אדרבה ההיתר הי' רחוק מאד וסמכו בעיקר על של אינו מפולש ומכוון משער לשער וכן על זה ההיתר סמכו גם על שאר עירות, וע"ז מעיד מכתב הגאון ר' שלמה דוד כהנא זצ"ל מבני וורשא והגם כי המכתב ידוע הוא מ"מ אעתיק כאן לשונו אות באות בשביל התלמידים שלא ראוהו ולא בשביל כ"ק מרן הגאון שליט"א.

זו"ל המכתב מיום ג' ערב חנוכה תרצ"ד ווארשא:

ע"ד שאלתו אם בעיירות הגדולות צריכין לחוש לר"ה דאורייתא שלא יהי' היתר לתקן הטלטול רק בדלתות. לדעתי בעיירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר אל עבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברור, והמשכנות יעקב בתשובה ארוכה להגאון ראז"מ קרא תגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות, וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל ולא ראינו מי שחולק ע"ז, ועי' ב"י סי' שמ"ה ומ"א סק"ה שפירשו דמפולשות היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה ובכ"מ הל' שבת פי"ד ה"א, ועיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעירנו נוהגין מן הדורות שלפנינו בתקון עירובין ובל לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות. וגם גוף הדין של הש"ע דר"ה בעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים כי דעת הא"ז דאפילו רה"ר ניתרת בצוה"פ דלא קיי"ל כר"י ועיין במ' מנחת פתים שהארץ בזה כו'.

שלמה דוד כהנא

הנה כתב מפורש דההיתר בווארשא היה לא מפני שלא הי' רה"ר או שלא הי' ששים ריבוא אלא שסמכו על ההיתר של אינו מפולש אבל בפירוש אמרו ודנו על עירות שיש בהם ששים ריבוא ועכ"פ רה"ר דאורייתא, וגם שאר הפוסקים שהתירו מטעמים שונים כגון באדעסא כולם כאחד הודו ואמרו דההיתר אינו בשביל שאין שם ס"ר אלא יסוד ההיתר הגם שיש שם ס"ר התירו מכמה טעמים שונים שהי' להם בכל עיר ועיר וגם לא מטעם שרק על חלק העיר עירבו שלא הי' שם ס"ר ולכן באמת לא זכיתי להבין דבריו הקדושים. ועוד דהרי בבארא פארק ליכא ששים ריבוא, ואפי' אם הוה ס"ר הא הדברי מלכיאל והתירוש ויצהר כולם כתבו שמנהג העולם הוא להתיר אפילו במקום שיש שם ששים רבוא ושכן נוהג עלמא והגם שהגאון מרן ר' משה שליט"א בסמוך (דף 9) חלק על הבעל תירוש ויצהר ומ'

שטעה בדמיונו שעל הדרך מווארשא עד פעטערבורג לא היו מיליאנים אנשים אפילו נניח שכן הי' האמת אבל הלא התירוש ויצהר לפי טעותו וכן האחרים שטעו בזה וסברו שכן היו ששים ריבוא ואפ"ה התירו נמצא לדינא לדידן ודאי ראי' דאפילו ביששים ריבוא התירו וכן נראה דעת כל הפוסקים אלו וכן עשו הלכה למעשה עד דורינו אנו פה, ולמה נגרע דוקא במדינה זו ולהתמיר במקום שהקילו כל הגאונים האחרונים ז"ל אשר מימיהם אנו שותים ובפרט בהל' עירובין דקיי"ל הלכה כדברי המיקל.

סימן מב

ביאור פי' שערים מפולשין שיהי' מכוונין זה כנגד זה, יותר מי"ח ראשונים ואחרונים על זה

יב. ומש"כ עוד מרן הגאון ר' משה שליט"א ח"ל וענין שערים מפולשין שנתבתי בסימן ק"מ שאני נבוק בעיקר דין זה שמגלן שצריך שיהיו שערים מכוונים זה כנגד זה דמג"ל שבדגלי מדבר היו מכוונין וכתבתי דרש"י לא כתב אלא שהרה"ר הוא מכוון משער לשער שא"כ אפשר שהולך באופן עקלתון ואף הרא"ש לא כתב אלא על הרה"ר שיהיו מפולש משער לשער שיש לפרש שיהיה בלא הפסק דבר המבטל מדיני הרה"ר וכן הוא הלשון בהגמ"ר על הרחובות ולא על השערים והזבתי מהגר"א שמשמע שסובר כן, הוא הנכון יותר דכן הוא לשון רוב רבותינו הראשונים שהביא הגר"מ קליין שליט"א בהחבורת דקאי על הרה"ר לשון הסמ"ג והמאירי וראבי"ה ובהגמ"ר שבת שחתום עליה אלעזר שהביא לשון רש"י וכו' ור' ירוחם בנתיב י"ב ח"ד בתחלתו וכן בטור סי' שמ"ה ובש"ע סי' נאמר מפולשות על הרחובות ולא על השערים שיהיו מכוונים וכן ברוקח סי' קע"ה כתב ג"כ על הרה"ר שצריך שיוזיה מכוון משער לשער ולא על השערים וכן בסה"ת כ"כ כתב מפולש על הרה"ר וכן בספר המאורות והשלמה שבת דף ו' נאמר מפולשין על המבואות וכו' ולא ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שהמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא אלא רק בא"ז עירובין סי' קס"ד שכתב עיר של יחיד שאין הרה"ר עוברת בתוכה שאין פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון דגלי מדבר ולכן כתבתי שאני נבוק בעיקר דין זה דהמג"א מפרש זה על לשון הש"ע דבשביל שמצא כן רק בלשון הרמב"ן במק"א במלחמות עירובין דף כ"ג ואף שנוסף הא"ז אין לומר כן אדרבה היה יותר נוטה לומר שכל רבותינו שלא וזכירו לשון זה פליגי, ולכן קשה להקל בשביל זה.

אך באמת איתא פעם חד ברש"י שכתב דצריך שיהיו השערים מכוונים דכתב בעירוובין דף ו' על הא דאמר עולא הני אבולי דמחזא אלמלא דלתותיה נגעלות בלילה חייבין עליהן משום רה"ר שהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו בה ס"ר, ומוכרזוין לומר שהוא תרי לישני ברש"י ונמצא שנוסף לנו לשון אחד ברש"י דסובר ג"כ כרמב"ן במלחמות והא"ז, אבל עכ"פ הוא עדיין מיעוט גדול לגבי כמה רבוותא שמזמזע דאין צורך לזה עכ"ל הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א.

ומכאן ואילך דברי התלמיד הרוצה להתלמד ראשונה אמ"ש ולא ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא וכו' הנני כזה להעתיק אות באות לשון הראשונים ז"ל כמו שהוא בספרים שלפנינו בכדי להסיר מעלי החשד שנחשדתי שהעתיקתי ראשונים רק כמצליף בלי לעיין בדבריהם ח"ו רק כדי להשלות הקורא ולכן אעתיק לשון כל ראשון שהבאתי שם ונוסף עליהם עוד מה שכתבו בענין מפולשות.

ובראשונה הגני להקדים כאן הקדמה אחת קטנה מה שראיתי מי שמעה כמה שכתבו קצת מפרשים דר"ה בעי מפולש משער לשער ולא כתבו בלשון מכוון או בלשון זה כנגד זה וטעו לומר דהם לא ס"ל דבעי מכוון אלא אפילו מעוקם נמי מקרי מפולש משער לשער כיון שפתוח משני ראשיו מפולש משער לשער מקרי ואפילו אינו מכוון זה כנגד זה, אמנם הוא טעות דכל מקום שכתבו הפוסקים מפולש משער לשער הכוונה שהוא מכוון ודבר זה מבואר לרבינו הריב"ש ז"ל סי' ת"ה ח"ל שא"ת על ענין עירכם שאינה מפולשת משער לשער ואין בתוכה סרטיאות ופלטאות רחבות שש עשרה אמה ולא ששים ריבוא בוקעין בה כו', תשובה יש לכם לדעת כי מה שמזכר בשאלה כו' ס"ד בוקעין בו אינו עיקר כו' אבל מה שמזכר בגמ' הוא רחב שש עשרה אמה ושלא יהיה מקורה וכן מפולש בברייתא דד' רשויות לשבת בפ"ק דשבת וגם מה שמזכר בשאלה מפולש משער לשער ואין בתוכו סרטיאות ופלטאות רחבות כו' אינו מדוקדק, כי פ' סרטיא היא המסילה שהולכין בה מעיר לעיר וכמו שפרש"י ז"ל ואינה בתוך העיר, ואם היו ראשי מבואות העיר פתוחים למסילה משני ראשיה אף אם היו עקומין כמין דל"ת דינם כמפולשין וכו' וכן אם היו בעיר פלטאות שהם רחבות שמתקבצין שם לסחורה והיו המבואות מפולשין להם אם ביושר אם בעקמומית הרי הם נקראין מפולשין לחד"ר כו' ע"ש.

מבואר מדברי הריב"ש ז"ל דפשיטא ליה דמה שכתבו לו על עיר שאינה מפולשת משער לשער הכוונה ביושר בלא עיקום ולכן השיב להם שהוא שלא בדקדוק מה שכתבו משער לשער ומפולש דאפילו ה"י עקום ולא משער לשער נמי

הי' רה"ר אם הי' פתיחה למסילה משני ראשיה, וא"כ דבר גדול למדנו מרבינו הגדול הריב"ש דכל מקום שכתבו הפוסקים רק מפולש משער לשער נמי הכוונה זה כנגד זה זה ברור מאד בדברי הריב"ש, וכן הוא מוכרח בלשון הרא"ש ז"ל שהביא דברי רש"י ז"ל בעירובין דף ו' וכתב ח"ל ורה"ר פרש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים ריבוא ואין לה חומה או שיהא ר"ה שלה מפולש משער לשער שיהא פילושו דומה לדגלי מדבר ע"כ. ולא זכר כלל מכוון זה כנגד זה מה שכתב רש"י. וכן מוכרח מלשון התוס' עירובין שם ד"ה כיצד שכתבו פ"ה ר"ה כו' ומפולש משני צדדים משער לשער ולא כתבו מכוון והרי רש"י כתב מכוון וכיון דתרווייהו העתיקו מלשון רש"י הו"ל לכתוב מכוון שלא נטעה בה, אבל פשוט דכיון דכתבו משער לשער היינו מפולש ומכוון זה כנגד זה וכמ"ש הריב"ש ז"ל זה ברור מאד ומוכרח בדברי רבותינו הראשונים ז"ל, וכ"כ המהר"ם מרוטענבורג סי' ל"א דלא מקרי רה"ר אא"כ רחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער וס"ד בוקעין בו. ובס' האשכול הל' עירובין סי' ס"ד ח"ל רה"ר הוא כו' ומפולש כולו, או מפולש לפחות משער משער ואינו מקורה עכ"ל. גם צריך לאודיען דבמקום שכתבו הפוסקים מפולש משער לשער כדגלי מדבר נמי כונתם שצריך להיות מפולש כדגלי מדבר שהי' רה"ר שלהם מפולש ומכוון משער לשער. ולאחר הקדומה קצרה זו נבא לעצם ההלכה.

א- ז"ל הסמ"ג (מ"ע א') כל דברי שבת אנו למדין ממשכן ועגלות של ליים ברוחב שש עשרה אמה היו הולכין כדאמר במס' שבת (דף צ"ט) הילכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים ריבוא כמו בדגלי מדבר וכן פי' רבינו שלמה במס' עירובין דף ב' וגרסין בעירובין דף ו' אמר רבב"ח ירושלים אלמלא דלתותיה נגעלות בלילה חייבין עליה משום ר"ה שלה ופי' שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער ומפולש". הגה כתב מפורש ר"ה שלה מכוון משער לשער כלומר זה נגד זה ומפולש.

ב- וזה לשון המאירי שבת דף ו' ומבואות המפולשים להם משני צדדים פירשם גדולי המחברים וחכמי הצרפתים שבהם רחבים שש עשרה אמה וכו' ומ"מ חכמי הדורות משיבים עליה שאף בלא רוחב שש עשרה אמה יהא קרוי ר"ה לפעמים הואיל "המפולשין ישרים ומכוונים זה לה" שהרי רבים נכנסים ויושבים בו וניושר כגון שציורה כאן ע"ש החיזור, והמאירי עירובין דף ו' כתב ח"ל כבר ביארנו בראשון וכו' "ושפתחי שני ראשיו מכוונים זה כנגד זה עד שהדבר מצוי לרבים להיות נוקעין בהם מפתח זה לפתח זה בלא שום עקום כו'". עוד שם וענין ירושלים שמבואותיה רחבים שש עשרה "ומפולשין ככוון זה כנגד זה" ואעפ"י שהוא מוקפת חומה ומכל מקום יש בחומותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל א' מראשי והמבוי

מפולשים איזה מן השערים ונמצאו רבים מצויים לכקוע ליכנס ולצאת "כיושר בלא שום עקום" ולמדת שאעפ"כ דיו כדלתות נעולות שמשננעלה אין כאן בקיעות רבים ואף בוז גדולי הדור סוכרים שדיו כדלת אחד מצד אחד ננעלת שמאחר שאין הדבר תלוי אלא במניעת רגל רבים הרי משנסגר שער שאצל ראשו האחד מנעו רבים הגלם מנתיבתו ע"כ.

ג- וזה לשון הראב"ה (סי' שע"ט ט"ם בקונטרס שכתב סי' ר"א) פרק כיצד מערבין כו' ולא חשיבו רה"ר אלא דומין לדגלי מדבר שהיו ששים ריבוא ושם וזה מתנה ליה שעגלות היו מחזיקין ברוחב י"ו אמות כו' והיו מפולש משני צדדין וכמדבר היו אוהלים ואינו מסוכב בחומה והוא הדין עירות שאין להם חומה שראשי רה"ר שלהם מפולשין היו רה"ר ואם מוקפין חומה "ורשות רבים שלהן מכוון ומפולש משער לשער" ברוחב י"ו אמות היו רה"ר כדאמר רבכ"ח אמר ר"י ירושלים אלמלא כו' פי' רבינו שלמה שמכוון ומפולש רשות הרבים שלה משער לשער ברוחב י"ו אמות וששים ריבוא מצויין בה וכו' ולאחר האריכות סיים אך מורינו ורבינו רבי אפרים מערער לא קבלו דבריו ולכך כתבתי שנראה לי שהיתר הראשונים קיים.

ובס' שצ"א הוסיף שנית הראב"ה ז"ל (דף 244) וז"ל וכל מה שדנתי היינו לפירושינו ולסברתך שאתה עושה עירותינו רה"ר כאשר כתבתי אבל לפי הסברא של רבינו שלמה שפי' הא דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות חייבים עליה משום רה"ר משום דשכיחי בה ס"ר "ומכוונים פתחיה משער לשער וכן פי' במקומות הרבה כמס' עירובין" וגם גבי עיר של רבים ונעשית של יחיד משמע דעירות שלנו שהם מוקפים חומה ואין מכוונים שעריהם משער לשער שהם כרמלית כאשר אכתוב לקמן, ולפי דעתיה אומר לגוי לטלמל בתוך העיר שבות דלית ביה מעשה הוא ע"כ. ובדף 744 הוסיף עוד וז"ל אבל מ"מ נראה לי דמותר (הכאה ע"י גוי) דסכריא לן כפי' רבינו שלמה כריש עירובין כפלוגתא דחנניה דלא היו רה"ר אלא אם כן רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער וכן לא תמצא בכל זה המלכות ע"כ. הנה מבואר דבעי מפולש ומכוון.

ולמדתי עוד מדברי רבינו הגדול הראב"ה ז"ל דליכא ברש"י תרי לישנא בענין דצריך שיהיו שערים מכוונים אלא שימתו בכל מקום חדא הוא דבעינן שיהיו שערי העיר מכוונים זה בנגד זה כמ"ש הראב"ה ז"ל וז"ל וכן פי' במקומות הרבה כמס' עירובין וגם גבי עיר של רבים ונעשית של יחיד וכו' הרי שכתב להדיא דכן פי' במקומות רבים ולא פעם אחת ודלא כמ"ש מרן הגאון שליט"א. וכממך עוד נחזור לדברי הראב"ה ז"ל.

ד- ובהגמ"ר פיי"ט (ט"ם בקונטרס אום אני חומה פי"ז) ד"ה פנים שלכו בני בשכר כו' הגה"ה ומעשה והתיר רבינו אליעזר להביא מת בשבת מן הנזר עד הבית כו' מיהו לפרשי" גבי עיר של רבים ונעשה של יחיד בעירובין דפי' דעירות שלנו אינן רה"ר כי אם כרמלית לפי שמקפות חומה "ואין שעריה מכוונינו" ואין בהם ששים ריבוא יפה דנת להתיר כו' ע"ש. הגה שכתב ג"כ בהגמ"ר מפורש שעריה מכוונים, ולכן גם מה שהביא בסמוך (פ' י"א) תשו' מהר"א ממי"ץ לשיטתו דמכאן ראי' דלא בעינן ס"ר ומה שפי' הקונטרס בפ"ק דעירובין גבי ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' ופי' משום דירושלים הוה רחובות שלה מ"ז ו"מפולשות משער לשער" וס"ר בוקעין בו כבר הקשה ר"ת א"כ כהנים ליום וישראלים נמי ליבעיא ותי' דעיקר הדבר תלוי בי"ו אמה ופ"ק דמפרש איזו הוא ר"ה לא הזכיר רק י"ו אמה ופילוש כו' והכל תלוי בט"ז ופילוש ומה שהזכיר בעירובין ובשבת ס"ר לרבותא דירושלים פי' כן דאפ"ה דיש להם ס"ר ודומה לדגלי מדבר ממש אפ"ה מותרת בנעילת דלתות אלעזר ע"כ. נראה פשוט דכוונת הר"א ממי"ץ ז"ל דכוונתו דהעיקר הוא הפילוש כפי שיטת רש"י ז"ל דהר"א ממי"ץ לא חלק עליו אלא בענין ס"ר דלדעתיה ס"ר לאו דוקא ניהו אבל בענין פילוש לא חלק עליו ואדרבה הרי כתב דהכל תלוי בט"ז ופילוש, ופילוש פירש כאן להדיא כונת דבריו כמו שמפרש רש"י פילוש שהוא פתחיו מכוונים וכמו שכתבו כל הראשונים בכוונת רש"י וזה ברור מאד. ולכן לפענ"ד צ"ע מ"ש מרן שליט"א דלא הזכיר מהר"ם ז"ל דלתות מכוונים רק פילוש אבל נראה פשוט דכוונתו לשיטת רש"י דבעי מכוונות.

ונראה להביא ראי' שהרי כתב וז"ל ומה שפי' הקונטרס וכו' כבר הקשה ר"ת א"כ ליבעיא כהנים ליום וכו' והכל תלוי בט"ז ופילוש והנה בתשובה למרן הגה"ק הגרי"י קניבסקי שליט"א ב"ב הבאתי מש"כ הראב"י סי' שצ"א דר"ת לא פליג על רש"י רק על דין של ס"ר אבל אדין שבעי להיות מפולש ומכוון משער לשער ומזה לרש"י ודלא כמשכנ"י שכתב דר"ת חולק על רש"י גם למעשה, והראב"י הביא ראי' לעצמו מדפסק ר"ת כו' ענוני בר ששון דמותר לצאת בתכשיטין ע"ש, וא"כ כיון דהכי נמי לא פליג אלא מכח דר"ת שפליג על רש"י וסיים שהכל תלוי בי"ו אמות ופילוש ע"כ הכוונה מפולש כרש"י דלענין זה לא מצינו חולק עליו, וכעין זה מצינו לרשב"א בעבוה"ק דהגם דלענין ס"ר חולק על רש"י לענין מפולש מודה ובעי מפולש ומכוון משאר לשאר וזה כנגד זה. ע"ש.

ה- ורבינו ירוחם נתיב י"ב ח"ד כתב וז"ל ויש מפרשים שכתבו לפי פירושם ונגמ' כי כל אלו הקרויין רה"ר צריכין שיעברו בה ס"ר בכל יום דומיא דדגלי המדבר וכן פרשי" ושאינן בה חומה או שיש בה חומה "שיהי' רה"ר שלה מפולש מפתח העיר עד פתח האתר" ולפ"ז אין בינינו רה"ר גמורה וכו' ע"ש. והנה כתב נמי מפורש

דצריך הפילוש מפתח העיר לפתח העיר האחר ולפי"ו אין בינינו רה"ר גמורה וזוא כפי שימת הראשונים הנ"ל וכפרשי הנ"ל ומרן הגרמ"פ שליט"א כתב ח"ל ורי"ו בנתיב י"ד ח"ד בתחלתו כתב וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכין כולם כלומר פתוחין כולם לפלטיא משמע כמפורש שליבא חילוק איך הוא פתיחותן לפלטיא ובכל אופן הם רה"ר אף שאין הפתיחות זו כנגד זו עכ"ל ולא שפיל לסיפא דרבינו ירוחם רק הביא מתחלתו כמ"ש שבתחלתו אבל בסופו כתב כמ"ש בס"ד.

ו- **הרשב"א** בעבוה"ק בית נתיבות ש"ג א' כתב ח"ל וכן "המבואות המפולשות ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה" ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם כדגלי מדבר והעגלות, עוד שם בעבוה"ק ש"ב ח"ל מקום שהרבים בוקעין בו "משער לשער ושערו מכוונין זה כנגד זה" כדגלי המדבר אם רחב שש עשרה אמה זה ר"ה גמורה כו' ע"ש וכ"כ עוד בחידושי עירובין כ"ב.

ז- **והרוקח** סי' קע"ד ח"ל ר"ה שהוא י"ו אמה המפולש מב' צדדין ומצויין שם ס' רבוא ואין שם חומה "או מכון משער לשער" צריכין דלת מכאן ודלת מכאן עכ"ל והנה כתב להדיא דצריך להיות מכון משער לשער.

ח- **ובס'** אהל מועד (הקדמון) דרך י"ג נתיב ב' ואיזה רה"ר סרטיא וכו' וכן מבואות של עיר המפולשין ורחבים י"ו אמה "ופתחיהן מכוונים זו כנגד זו" דינן כרה"ר עכ"ל הנה כתב להדיא ופתחיהן מכוונין זו כנגד זו.

ט- **בארהות חיים** (לוגיל) ה"ש סי' רל"א מביי אם הי' מפולש לרה"ר כו' דהיינו שהאורך "מכון כנגד שערי העיר מכאן ומכאן" או לא סגי בצה"פ כו' ע"ש.

י- **ופסקי רי"ד** עירובין דף ו' ז"ל, אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' פי' ירושלים היתה עיר של ס"ר ומבואותיה היו רחבין י"ו אמה והיו "מפולשין ומכוונין משער לשער כו'" ע"ש.

יא- **והריטב"א** שבת דף ו' ועירובין דף ו' ע"א (רייכמאן) ז"ל כתב רשי" ז"ל במס' עירובין שאין רה"ר אלא כשהוא מכון משער לשער והכי הוא בירושלמי אבל לא הסכימו בזה כל הפוסקים, וכבר תמהו על הריטב"א ז"ל מי הם הפוסקים שלא הסכימו דנראה לכאורה דכולם הסכימו אמנם נראה דקצתם חולקין בזה כנראה מראבי" שם וגם מתחלת לשון ר"י רק שכתב ויש מפרשים שכתבו וכו'.

עכ"פ מבואר בדברי רש"י ורוב הפוסקים כרש"י. ומש"כ הריטב"א דכן מבואר בירושלמי ציינו הפוסקים על ירושלמי עירובין פ"ח ה"ח ע"ש.

ומבאן תמוהין דברי המשכנ"י שכתב בס' קב"ב לפלפל אי רה"ר מפולש בעי נמי מכוון משער לשער ואחר שהביא דברי הירושלמי דאהן פיוסרום הנ"ל כתב דדוחק גדול דר"י מחלק בין מחיצה בידי שמים ולכן פי' דהירושלמי ס"ל שהדרך היה עקמומית ועקלתון וחלק ארש"י ז"ל שכתב כמה פעמים דהרה"ר בעי מכוון משער לשער ומשמע דבעי ביושר ממש ובירושלמי לא משמע כן ע"ש, כי דבריו תמוהין שהרי הריטב"א ז"ל כתב מפורש להיפוך דבירושלמי מבואר כדבריו רש"י דבעי מפולש וזה היפוך סברת הגאון בעל משכנ"י וצ"ע. גם מה שדייק הגמשכנ"י מדברי הרמב"ם פי"ד מה"ש ה"א בתנאי רה"ר לא התנה שיהא מפולש הנה באמת הכ"מ כנראה מפרש דברי הרמב"ם נמי דבעי מפולש ע"ש שכתב דבלאו מפולש הו"ל רה"י גמור מה"ת וע"כ דס"ל כן בדברי הרמב"ם ז"ל ע"ש. ועיין רמב"ם פי"ז מבוי שיש לו ג' כתלים הוא נקרא מבוי סתם ומבוי שיש לו ב' כתלים בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין ברוח שכנגדה הוא הנקרא מבוי מפולש ע"כ ע"ש מיהו מבואר מדברי הריטב"א ז"ל דלא כמשכנ"י. איברא די"ל מה דכתב הריטב"א אבל לא הסכימו בזה כל הפוסקים אין כוונתו דלא הסכימו וחולקים עליו כל הפוסקים דהיל"ל ונחלקו עליו או וחולקים עליו כל הפוסקים וכאמת כי זה אינו דאדרבה רוב הפוסקים ס"ל כרש"י ולכן צ"ל הכוונה בריטב"א דלא הסכימו כל הפוסקים אלא רוב הפוסקים ומיעוט הפוסקים חולקים עליו, וע"כ צ"ל כפי' זה כפי' רבינו הריטב"א דהרי לפי מה שהוא באמת רוב ורובא דרובא דפוסקים ס"ל כרש"י ועכ"פ היל"ל ולא הסכימו בזה רוב הפוסקים וכל הפוסקים משמע דכולם לא הסכימו וזה אינו אמת, אלא ע"כ הכוונה שלא הסכימו בזה כל הפוסקים אלא רוב הפוסקים. ולפי' נמצא אדרבה מדברי הריטב"א נמי אין רא"י נגד רש"י וז"ל זה לפענ"ד נכון.

יב- **ונס' הבתים** על הרמב"ם וכתבו חכמי התוס' שבמבואות המנוולשים ואינן שש עשרה אמה דינן כרה"ר "והוא שיהיו אורך המבוי לאורך הפלטיא" אבל אם הו' המבוי יוצא ברוחב הפלטיא בזה אין לו דין רה"ר ע"כ ע"ש.

יג- **הסמ"ק** מצוה רפ"ב (דף רצ"ו) וז"ל והמוציא מרשות לרשות כו' ות"ר ד' רשויות לשבת כו' ורה"ר היא סרטיא ופלטיא פי' רחב י"ו אמות ובקיעות שול ס"ר בנ"א בוקעין בו ונשים וטף לפי הענין ומפולש משני צדדין כו' וכדף שי"א שם כתב וז"ל מבוי סתום שיש בו שלשה כתלים אומרים ב"ה שמכשירו בלדו או קורה ודי בכך מפני שלשה מחיצות רה"י דאורייתא ואם הוא מפולש שאין לו אלא שני

כותלים בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זה ויוצאים ברוח זה שכנגדו אומר שעושין צה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן ומשמע דהלכה כת"ק ואפילו מפולש לרה"ר.

ובהגהות רבינו פרץ (אות ט) ואפילו למ"ד ד' מחיצות דאורייתא מ"מ מותרות ג' מחיצות בלחי או קורה במבוי כדמשמע בפרש"י במשנה דפ"ק דעירובין בבא ראשונה, ובאות יו"ד ואפילו מפולש לרה"ר "מכאן ולכאן" ואם הוא מפולש מצד אחד לרה"י סגי או בלחי או בקורה ע"ש. ומפורש מדברי הסמ"ק נמי דבעי מפולש ומכוון זה כנגד זה. אלא דהוסיף הסמ"ק דבר חדש דבעי נשים וטף לפי הענין וזה דלא כראשונים שכתבו דנשים וטף לא נחשבו.

יד- **ורבינו פרץ** בתום' למס' דף ו' כתב נמי מפורש דבעי מפולש ומכוון זה כנגד זה.

טו- **וב"כ הר"ן** בחידושו למס' עירובין דבעי מפולש ומכוון זה כנגד זה.

טז- **ולשון הרא"ש** עירובין דף ו' ורה"ר פרש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים ריבוא ואין לה חומה או שיהא ר"ה שלה מפולש משער לשוער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר ע"כ. נראה דכוונתו מכוון פתחיה זה נגד זה וכמו כל הני ראשונים ז"ל דלא מצינו שיטה אחרת בשיטת רש"י ויחד כולם הודו וזה הוא שיטת רש"י ואיך נימא דהרא"ש פליג על זה ועושה לו שיטה חדשה בשיטת רש"י, גם מדכתב שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר כוונתו בזה שהיו דגלי מדבר מכוונים בפילושם זה נגד זה ומכוונים פתחיהם ודבר זה למדתי מדברי הראב"י הנ"ל בס' שע"ט שכתב ח"ל ולא חשיבי רה"ר אלא דומין לדגלי מדבר שהיו ששים ריבוא ושם היה מחנה ליה שהעגלות היו מחזיקין ברוחב י"ו אמות בפרק הזורק וכו' והיה מפולש משני צדדים ע"כ, וכן הוסיף בס' שצ"א אבל מ"מ נראה לי דמותר דס"ל כפי' רבינו שלמה בריש עירובין בפלוגתא דחנני' דלא הוי רה"ר אלא א"כ רחב י"ו אמה משער לשער ומפולש משער לשער וכו' גם צריך שיהי' בלא מעלות ומורדות נדגלי מדבר, מבואר דדגלי מדבר כוונתם שהיו מפולשין משער לשער ומכוונים וצריך רה"ר להיות כדגלי מדבר לגמרי וכל מקום שכתבו כדגלי מדבר בפרש"י לזה כוונתם, וא"כ הרא"ש שכתב שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר כוונתו ככל הני פוסקים הראשונים בפרש"י ולא נשוי' חולק על כולם.

שוב האיר ה' עיני ומצאתי לרבינו הרא"ש כפי' על מס' תמיד פ"ה ה"ה ד"ה על

שרץ בשבת פי' שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם כופין עליו פמכחר ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה וכו', וי"מ משום דעזרה רה"ר ונ"ל שמעו בהא דאמרינן בפ"ק דפסחים דף י"ט זאת אומרת רה"ר היא ולא היא דהתם לענין ספק טומאה קאמר אבל לענין שבת כיון דמוקפת מחיצה ודלתות נעולות בלילה ואין "שערים זה כנגד זה" הוי רה"י מן התורה ע"כ. והנה כתב מפורש ואין שערים זה כנגד זה ומבואר בס"ד דדברי הרא"ש מתפרשין כפשוטן בפרש"י דבעי מכוונין זה כנגד זה וזה הוא דמקרי מפולש זה ברור מאד בס"ד. ומה שכתב ג' מעמים מוקפת מחיצה ודלתות נעולות ואין שערים זה כנגד זה בחידושי ישובתי דאו קתני כלומר דהמציאות שיש שם ג' מעמים דעזרה רה"י הוא וז"פ וברור.

(ועיין רא"ש פ' אין צדין סי' ב' ביצה דכתבו דאין חוששין שמא הביא מחוץ לתחום משום דאין לן רה"ר בזה"ו, ועיין במפרש ביש"ש. וא"כ מפורש ברא"ש וביש"ש דבעי מכוון).

יז- **וממילא** מה שכתב הטור סי' שמ"ה ובש"ע ס"ז איזהו רה"ר רחובות ושווקים הרחבים י"ו אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים "משער לשער" ואין דלתותיהן נעולות בלילה וכו' ופי' המג"א מפולשין משער פי' "השערים מכוונים זה כנגד זה" ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין ר"ה, פשוט שפי' כן ע"פ כל הני פוסקים, וכ"כ הבי"ש שם וז"ל ירושלים רה"ר שלה מכוון ומפולש.

יח- **ובש"ע** הגרש"ז סי' שמ"ה סי"א איזו הוא רה"ר רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה כו' ואין להם חומה סביב ואפילו יש להם חומה אלא שהם מפולשים "משער לשער דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה" הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר ומבואר דדוקא אותו דרך ואותו מבוי אבל מבואות אחרות אפילו באותו עיר שאינם מכוונים אין להם דין רה"ר וסיים שם וע"פ דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו ר"ה גמורה ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמוכו שכן דעת גדולי הראשונים וטעמם ונימוקם עמם בגמ' וכל ירא שמים יחמיר לעצמו עכ"ל.

שוב האיר ה' עיני ומצאתי בפי' הר"ש טהרות פ"ו מ"ח בסילקי וכו' תניא בתוספתא בסילקי שפותחין אותה בימים ונועלין אותה בלילות בומן שהיא פתוחה רה"ר נעלוזה רה"י פי' בסילקי יש לה שני פתחים זה כנגד זה וכן נמזו וכו' שני פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ומורה ר"מ לחכמים בבסילקי שאין פתחיה מכוונים

זה כנגד זה שאחד האמצע ואחד הצדדין רה"י לשבת ורה"ר לטומאה, וכו' ע"ש הנה נתגלה לן הטעם שהוא תוספתא מפורשת בלי חולק דכל שאין פתחיה מכוונים זה כנגד היו רה"י לשבת ע"ש. ועיין פיה"מ להרמב"ם מהרות הנ"ל מ"ט וז"ל כבר נתבאר בתוספתא שזה הבנין אשר יקראוהו פרץ הוא דומה לבטילקין ויהי' לו שני תפתים מכוונים זה כנגד בזאת הצורה, והנה צייר שם הצורה מכוונים זה כנגד זה במפולש ע"ש ופסק כחכמים. ולפ"ז עלתה לן מפורש דעת הרמב"ם ג"נ: דרה"ר בעי' מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה.

יב א'. הנה לן כל הני ראשונים דס"ל דבעי מפולש ומכוון משער לשער זה כנגד זה כדעת רש"י וא"ו ורמב"ן ז"ל ולכן מה שכתב הגאון רמ"פ שליט"א שלא ראה מכל רבותינו הראשונים שהבאתי שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים רק בא"ז ורמב"ן ממקום אחד ורש"י פעם אחד והלא מפורש מכל הני פוסקים דבעי מכוונים פתחיהם זה נגד זה ולא הרחובות אלא פתחיהן מכוונים זה כנגד זה וכפסק המג"א וגם ברש"י ליכא תרי לישנא בזה, עכ"פ אית לן רוב מהראשונים דאזלו בשיטת רש"י ז"ל וא"ו ורמב"ן ורבותינו בעלי הש"ע פסקו כן ויסודי הוראוו המג"א והא"ר והגרש"ז וכל הני פוסקים האחרונים שהבאתי בקונט' אום אני חומה נתיב י"ז בעל ישועת מלכו ודברי מלכיאל ובעל ישועי ועוד הרבה פוסקים ולא היו מיעוט אלא אדרכה הם הרוב, ולעולם י"ל דאפילו הני דלא כתבו מפורש כן מ"מ כיון דלא כתבו מפורש להיפוך י"ל דמודי לרש"י ודעימיה דמוטב לשווין מתאימיה ולהטיל שלום בין הפוסקים מלשויה להו חולקים בלי ראי', וממילא מה שכתב מרן שקשה להקל בשביל זה אלו הי' באמת רק הא"ז והרמב"ן ורש"י אחד לישנא וראינו ראשונים אחרים חולקים להדיא ודאי הי' קשה להקל אבל כיון דבאמת ההיפוך הוא שהני פוסקים הם הרוב וכן פסקו בעלי ש"ע אין לזוז מפסקם ומימיהם אנו שותים ובריוח יש לסמוך עליהם, וכנראה דגם מרן הגאון לא כתב רק מפני שלא היה לדעתו הגדולה רק שלשה רועים ולכן הי' מפקפק בדבר אבל לפי מה שביארנו פשוט דגם לדעת מרן הגאון שליט"א אין לזוז מדברי רבוותא דאין לן רה"ר גמורה.

יג. וברגע נפל עוד מילתא בליכאי מה שכתב מרן בספרו אג"מ שם ק"מ שהשיב להגרצ"ה דלכן לא השיב כלל מדין מפולש דמ"ש הרא"ש והרמב"ן ז"ל דבעינן שיהא פילושו דומה לדגלי מדבר תמוה דמנלן שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשים ומלשון רש"י אין ראי' והמג"א סי' שמ"ה סק"ח שפסק דבעינן מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ג"כ תמוה מנ"ל שיהא השערים מכוונים מנ"ל לחדש בזה בלא ראי' כן הגמרא והניח הדבר בצע"ג ובקונט' אום אני חומה הנ"ל הארכתני בזה והבאתי ראי' מן המדרש ע"ש.

הן אמת דכך קבלנו מרכותינו דדברי ראשונים מתקבלים עלינו אפילו היכא דאין אנחנו יודעים מקום מוצא דינם מן הגמ' כי הם ראו יותר ממה שאנו רואים ואולי הי' להם מדרשים שאינם בידינו ועינינו לא ראו אותם כידוע, וגם כגמ' אלו הרציאו מאיזה דקדוק, ועיין מג"ח מצוה ל"ב (ל"ט מלאכות אות ד') על דברי הרמב"ם בלאו דמעמר ואף דלא נדע מהיכן יצא לרבינו זה אפשר מוצא באיזה מקום יבין שלא נסתרו דבריו מהש"ס לא נוכל לדחות מחמת שאין אנו יודעים מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל.

והגאון בנבוכ"ק יו"ד סי' ה' כתב ח"ל וראיתי קדוש אחד מדבר הוא מחכמי דורנו המנוח הגאון מוה"ר סענדר ז"ל בס' תבואת שור שרא נרנא בהך דינא דפסק הרמב"ם שסותם וע"ש בס' מ"ו סק"ב ואני תמה על המחבר הזה שמלאו לבו לחלוק על הרמב"ם אפילו להתמיר נגדו כיון שלא מוצא סתירה לדברי הרמב"ם רק שהשיב על המקומות שיש להביא רא"י להרמב"ם והשיב המחבר הנ"ל שאין משם רא"י ואטו הרמב"ם פירש לן מהיכן למד דין זה ואם אין ראיות אלו נכונים אפשר שהי' להרמב"ם רא"י אחרת ואחרי שהראב"ד לא נחלק עליו ושאר פוסקים לא פירשו נדבר זה כלום למה נחלוק על הרמב"ם מסכרא דילן וכו' ע"ש. וא"כ נ"ש נידון דידן שהרמב"ם ז"ל יש לו סיוע מרוב הראשונים והיכן פסק בש"ע וכמג"א ובכל האחרונים ז"ל אטו משום דלא מצינו לו רא"י ברורה מגמ' לא נקבל דבריו ח"פ.

ועיין משכנ"י סי' קכ"א (דף קכ"ח ע"א) ד"ה עתה נבא וכו' שהביא זכרי הרמב"ם בשם ר"ת שפי' סוגיא דעירי של רבים שלא כד' רש"י ז"ל וכתב המשב"י ז"ל ואף שאין נמצא בתוס' שלפנינו תוס' הרבה היה לראשונים כידוע והריטב"א ז"ל מזכיר הרבה דברים בשם תוס' שאינו לפנינו וחלילה להכחיש דברי הריטב"א ע"ש. מבואר דאפי' הריטב"א שהביא מי שחולק על רש"י ואינו בתוס' שלפנינו בלל ואפה"כ כתב חלילה להכחיש דברי הריטב"א וא"כ כ"ש דברי התוס' שמביאין בשם הבה"ג וכן הרמב"ן שמביא שצריך להיות מפולש.

וגדולה מזו מצאתי ראיתי לרבינו הגדול הרמב"ם ז"ל באיגרתו אל רבי פנחס ב"ר משלם ח"ל והריני מספר לך מה קרה לי בנדון ביקר אצלי הדיין החסיד ונדידו קונטרס מחיבורו שהכיל הל' רוצח מספר נויקין הוא הצביע על הלכה אחת ואמר לי לקרוא אותה, אמרתי לו מהו הספק כזו, שאלני באיזו מקום נאמרו דברים אלו, אמרתי לו חפש אותן במקומן במס' סנהדרין בפ' נגמר הדין בדיני רוצח או בפ' אילו הן הגולין במס' מכות, והשיב לי כבר עיינתי בכל המקומות ההן ולא רק בהתלמוד

הבבלי אלא גם בירושלמי ובתוספתא, הרהרתי זמן מה וענית לך אני זוכר שבמס' גיטין במקום פלוני נתפרשו דברים אלו, תן לי זמן מה לנוח עד שאזכור באיזה מקום במס' זו נאמרו הדברים הוצאתי מס' גיטין וחפשתי מקומם ולא מצאתי, הייתי תמה ונבהל לדעת היכן נאמרו דברים אלו אמרתי לו הנח לי עתה עד שאזכיר מקומן, הוא רק יצא ואני נזכרתי איפה מקומן, שלחתי מיד שליח אחריו והראיתי לו הדברים שנאמרו בצורה מפורשת וברורה במס' יבמות בדרך אגב, תמה מאד והלך לו.

מאז ומתמיד נגרם לי צער כאשר בא משהו לשאול מקור ההלכה היכן היא נאמרה לפעמים אני זוכר מיד להצביע מקומה ולפעמים לא, וחיך שע"פ רוב אני נזכר את מקומה עד שאחפש אחריה זה גורם לי צער כי הרי בעצמי חיברתי ואך יתעלם ממני מקומו, אם אצלי כך הענין מה יעשו האחרים, ועל זאת אני מתחרט: שלא ציינתי את מקום המקור של כל הלכה ואי"ה ואצליח להתפנות לעבודה זו: אציין לכה"פ מקום של אותה ההלכה שאינה במקום הרגיל ע"ש.

ומעתה אם הרמב"ם ז"ל גדול החכמים ביהודים שבעצמו חבר ספר היד היו הלכות שלא זכר המקור ששאב ממנו ולא ידע מוצא מקורו מן הגמ' אנו יחמי' דיתמי מה נענה אם לפעמים אין יודעים מוצא ההלכה מגמ' ושורשו, אבל ח"ו שבשביל זה לא נתחשב בדברי רבותינו הראשונים כמלאכים.

אמנם ראיתי ודקדקתי לרבינו הראב"ה שנתן מעם לדבר שכתב במס' שע"ט ח"ל ולא חשיבי רה"ר אלא דומין לדגלי מדבר ושם ה' מחנה לוייה שהעגלות היו מחזיקין ברוחב י"ו אמות בפרק הזורק והוא שיעור דרה"ר דמלאכת שבת ממשכן גמרינן, והיה מפולש משני צדדין, הגה הביא ראי' לפילוש זה דהי' מפולש משני צדדים, ונמצא שנתבררו דברי רבותינו הראשונים ומקורם וטעמם. ולכן צ"ל דמה שכתב הריטב"א על פרש"י דבעינן מפולש דוקא, וכתב אבל לא הסכימו בזה כל הפוסקים צ"ל כמ"ש דיש חולקים אבל רובא דרובא הסכימו וכמ"ש.

ורק לעורר באתי שמה שאמרו ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות היו חייבין משום רה"ר לא אמרו דלתותיה אלא מפני שירושלים היתה מפולשת משער לשער ומכוונת זה כנגד זה משני צדדים ולכן צריך דלתותיה נעולות משני צדדים אבל היכא דאיכא ג' מחיצות כמין ח' אין זה רה"ר ונחלקו הפוסקים אי הו"ל דין רה"ר מה"ת עכ"פ והרמב"ם פי"ד ממה"ש ה"א כתב וכן מקום שהוקף ארבע מחיצות וכו' אפילו יש בו כמה מילין כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות בלילה

ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי בצד רביעית וכו' רה"י גמורה הן, וכתב הכ"מ ומ"ש כגון מדינה וכו' ומשמע לי דהא דבעינן שיהיו דלתותיה ננעלות בלילה דוקא כשיש לה שני פתחים זה כנגד זה שנמצא מדינה זו מפולשת משער לשער שאם אין לה אלא פתח אחד מה צורך שינעלו בלילה בלאו הכי הוי רה"י כדין כל חצירות שבעולם דלא מצרכינן שיהו דלתותיהם ננעלות בלילה וכן נראה מדברי רש"י בר' עירובין.

והוסיף הכ"מ ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונינן זה כנגד זה וכו' אבל אם חסר אחד מהם הוי רה"י גמור ע"ש. ועיין טור א"ח סי' שוס"ג מן התורה כ"מ שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י גמורוכו' ועיין ב"י שהוא כוהרמב"ם והב"ח חולק עליו ובש"ע ס"א מקום שיש לו ג' מחיצות אסרו חכמים למלטל בו עד שיעשה שום תיקון, ובמ"ב שם ובגמ' עירובין נחלקו ר' יהודה וחכמים כשיש שתי מחיצות משני צדדין דעת רב יהודה דסני בלחי וקורה מצד אחד ואמרו לו אין מערבין רה"ר בכך אבל בג' מחיצות לאו רה"ר הוא אלא רה"י מה"ת ולא כהבתי זה שהוא דבר פשוט רק לפי שראיתי מי שמעה בזה מעות גדול.

סימן מג

**ביאור דברי רש"י עירובין ו' רה"ר שלא מכוון משער לשער
שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר.**

יד. **גרם** אכתי פש לן לבאר דברי רש"י עירובין דף ו' ד"ה רה"ר אשר נעמד עליהם מעכהדר"ג שכתב משמע רחב מ"ז ועיר שמצויין בה ס"ד ואין בה חומה או שהיה רה"ר שלא מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר אבל תיבת או הוא מוקף בחצאי עיגול (או) שהוא סימן שצריך למתקו אבל ברא"ש סי' ח' העתיק לשון רש"י וגורם אותו שא"כ ודאי יש לגרום כן ברש"י אך שאיזה חכם מדעת נעצמו הקיף אותו שסבר שא"א לגרום ומוזה יצא מרן הגרמ"פ בדבר חודש שם"ל לרש"י שחדוש זה שרה"ר צריך שיהא מפולש ולא מעוקם הוא רק כשיש להעיר חומה כל סביבותיה שהיא עיר סגורה שיוצאין רק דרך שערים הפתוחין דכן נחשב שהיו ישראל במדבר שעננים הקיפום והעננים מאחר שהקיפם הקב"ה היה זה בחשיבות מחיצה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים וממחיצות של ברזל, וכשהיו צריכים ורוצים לצאת היו יכולים כמו שיוצאין ודרך פתחים וזה היה אפשר מכל רחוב שהיה נמצא הרצפה לצאת שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוונים ממש זה כנגד זה ופתוחים תמיד ומחת זה היה נחשב רה"ר אף

שהיו מחיצות וילפינן מזה דעיר מוקפת חומה נעשית רה"ר כשהשערים הם מכוונים אבל עיר שאינה מוקפת חומה אין למילף מדגלי מדבר שהיו מוקפין ולכן כשיש בעיר ס"ר שהוא המספר שמחשיב לרה"ר הוא בדין רה"ר בכל אופן שיכולין לצאת משוכו דרך כשאיכא מחיצות שהוא דבר הסותר לרה"ר שהוא בדין רה"ר אף כשאיכא שם אינשי בלא מספר שצריך שיבטלו המחיצות לא נטבלו מצד שערים הפתוחין אלא כשהן מפולשין וגם מכוונים זה כנגד זה אבל בעיר שאינה מוקפת שאינה שייכת לתשובת רה"ר סגי לחשיבות רה"ר במספר האינשי דם"ר ומדת ט"ז אמה אף שהציאה אינה מכוונת וזה נראה טעם רש"י לפי גירסת הרא"ש ומינה יצא להרש"א כ"כ בברוקלין ובכל ערים באמעריקא שאין להם חומה ומכל רחוב אפשר לצאת א"צ שתהא היציאה מפולשת כלל לא על הרחובות ולא על השערים אך שנפרש בכוונת רש"י וכן הא סובר הרא"ש וא"כ אף לרש"י דאבולי מחווא שפי' על השערים שהיו מכוונים וכן הרמב"ן והא"ז דבעי שערים מכוונים היינו רק בערים מוקפות חומה שיוצאים דרך פתחים אבל בערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שהציאה תהא מפולשת והווי כל הערים רה"ר להאינן צריכין ס"ר ולהמצריכין ס"ר הווי כל הערים הגדולים שיש בהם ס"ר רה"ר אף כשליכא כלל יציאה מפולשת עכ"ל.

ולפענ"ד אסקופה הנדרסת בפני רגלי ת"ח ולומדי תורה לשמה חידוש זה צ"ע חרא מה שכתב דהמדבר היתה חשוכה מוקפת חומה משום ענני כבוד שזה חשוכה מחיצה גמורה ועדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים ומחיצות של ברזל, הגה באמת דא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל אי היקף ענני כבוד בכלל מקרי מחיצה ובפרט לפמ"ש מרן הגאון שליט"א לעיל דמחיצת שבת בעינן מחיצות במציאות ממש ופשוט דענני כבוד לא היו מחיצות במציאות גשמיות רק הי' מחיצה של רוחני ולא היתה רק מחיצה המונעת רגל העכו"ם, והשנית דהו"ל מחיצה הנעשה בידי שמים ולדעת הגאון שליט"א דמחיצה בידי שמים לא מהני וכדעת התום' א"כ לא היתה מחיצה זו של ענני כבוד משמרת כלום להיות נקרא המחנה מוקפת במחיצות, וכ"ש לא עדיפא ממחיצות של חומת אבנים ומחיצות של ברזל, זאת ועוד דאפילו להשיטות מחיצה בידי שמים מהני נראה דרק מחיצה שהוא מחיצה בפועל ולא כל שהוא מחיצה ברוחני, ולשיטת הרוקח ופענח הוא פ' יתרו ורוקח סי' קע"ח שפי' באמת דענני כבוד הוי כמחיצות הם באמת ס"ל דהמחנה היתה רה"י, ובשור"ת מהר"ם ב"ב החדשות סי' ש"צ ואע"ג דענגין של עכשיו אינן נחשבים כממש כיון שהקיפם הקב"ה להגן בפני האומות שאני כו' שמשון בר אברהם, ומיהו מוכח עכ"פ דהיו מחיצות ביד"ש וגם רק מחיצות לעכב הגוים שלא ליכנס.

גם בעצם הדבר דרק רה"ר מוקף מחיצות הי' במדבר א"כ מנ"ל דאינו מוקף מחיצות נמי הוי רה"ר הלא כל מלאכת המשכן ממשכן גמרינן וצריך דומיא דמשכן והתם הרה"ר הי' על שהי' מוקף ומפולש. גם החידוש ברש"י שפי' דבר חדש דבעירות שאינן מוקפות חומה לא בעינן רחובות מפולשות לא מצינו לפענ"ד שחילקו כן ואדרבה כתבו בסתמא דכל שאינו מפולש ומכוון משער לשער לא מקרי רה"ר וכגון דא היה להם לפוסקים להשמיענו כי הוא חידוש גדול ונוגע להלכה וכ"ש שיצא מזה חומרא גדולה ול"ל למימר לא דק דלקולא לא אמרינן לא דק ודו"ק. וגם הא חידוש דא"כ בערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שתהא היציאה מפולשת לענ"ד אדרבה הרי פשוט דלזה ודאי גם עירות שלנו יש להם מחיצות סביב שהם הרחובות מוקפות מד' רוחות אלא שיש להם פילוסים ופתחים לצאת דרך שמה א"כ לפי טעם רש"י דכל היכי דיש שם מוקף מחיצה בעי פילוש ומכוון זה כנגד זה הכ"נ בעירות שלנו דמ"ש.

ולפענ"ד נראה דדברי רש"י כפשוטן נאמרו וכמו שפי' בו סתם כל הראשונים ולא חלקו בין מוקף חומה או לא לענין פילוש ולתרווייהו בעי פילוש וכמו שגם כ"ג מתחלתו פי' כן בדברי רש"י וההולכים בשיטתו וכמו שנראה בספרו היק"ו אנ"מ א"ח ס' ק"מ, ולא מצינו חידוש זה לחלק בין ר"ה בעיר שאינה מוקפת חומה למוקפת לענין פילוש, ומי שבעי מפולש לעולם בעי מפולש, בין מוקפת חומה ובין אינה מוקפת חומה, וביאור דברי רש"י נראה לפמ"ש האשכול ס' נז"ד וז"ל רה"ר הוא מקום שרבים בוקעים בו ורחבו י"ו אמה ומפולש כולו או לפוזות משער לשער ואינו מקורה ע"כ.

וי"ש להקשות מאחר שכתב האשכול דרה"ר צריך להיות מפולש כולו מנא ליה דמשער לשער ולא מפולש כולו נמי הוי רה"ר ונראה פשוט דהאשכול ז"ל כתב שני מיני רה"ר הם אחד רה"ר שאינו מוקף חומה והוא עיקר רה"ר שצריך להיות מפולש כולו וזה הוא עיקר רה"ר, ומיהו לפחות אם הוא מפולש משער לשער נמי הוי רה"ר, ולמד כן מירושלים שהרי ירושלים נמי הוי רה"ר אע"פ שלא היתה העיר מפולשת כולו אלא משער לשער, וא"כ למדנו עיקר דין רה"ר מדרגלי מדיבר שהי' מפולש כולו ולפחות משער לשער שהוא מדין עיר מוקפת חומה שלכודנו מירושלים ואתי שפיר דברי רבינו האשכול ז"ל.

אלא דלפ"ז פשוט דזה נמי ביאור דברי מאור עינינו רש"י ז"ל שפי' ר"ה רחב ט"ז ועיר שמצויין בה ס"ר ואין בה חומה, כלומר דעיקר ר"ה הוא שמפולש כולו ולכן ר"ה הוא רחב ט"ז וכו' ואין בה חומה והרי היא מפולשת והו"ל ר"ה מפולש כולו,

משנה אום אני חומה הלכות רלג

והוסיף או שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער זה כלומר אפילו לא היה מפולש כולו כעיר שאין לה חומה אלא מוקפת חומה משני צדדין מ"מ כיון דלפחות הר"ה מכוון משער לשער זה כנגד זה גמי הוה רה"ר רק שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, כלומר שהמפולש יהא עכ"פ זה כנגד זה דזה הוא העיקר לענין רה"ר, ומפולש כולו כ"ש שהוא מפולש, ולכן עיקר רה"ר הוא מפולש לגמרי ובעיר שאין לה חומה הרי הוא מפולש כולו, וביש בה חומה עכ"פ יהא מכוון ומפולש משער לשער כדגלי מדבר וזה פשוט וברור כפי רש"י ז"ל דלעולם בעי רש"י מפולש בין מוקף חומה ובין אין מוקף חומה לפנינו.

האמנם מה שנראה כביאור דברי רבינו הגדול רש"י ז"ל אם גורסין כגירמת הרא"ש וכמו שהוא לפנינו בלי למחוק תיבות מפרש"י דדבריו הם כפשוטם והוא דרה"ר בעינן לעולם שיהי מפולש משני צדדין ומכוון זה כנגד זה אפילו אינו מוקף חומה דכל שאינו מפולש ומכוון אינו רה"ר לעולם לרש"י, וכ"כ להדיא המאירי עירובין דף ו' שם ז"ל כבר ביארנו בראשון בשבת שרה"ר רחבה שלשים ושנים זרתות (מלשון זרת ארכו) ושפתחי שני ראשי מכוונים זה כנגד זה עד שהדבר מצוי לרבים להיות בוקעין בו מפתח זה לפתח זה בלא שום עקום וכו', וענין ירושלים הוא שמבואותיה רחבים מ"ז ומפולשים ככוון זה כנגד זה ואעפ"י שהוא מוקפת חומה מכל מקום יש בחומותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל א' מראשי המבוי מפולשים לאיזה מן השערים ונמצאו רבים מצויים לבקוע ליכנם ולצאת ביושר בלי שום עקום, ולמדת שאעפ"י דיו בדלתות געולות שמשנעלו אין כאן בקיעת רבים.

ביאור הדברים דהמאירי ז"ל מכאן לן דרה"ר מה"ת בעינן שיהא רחב מ"ז אמה ומפולש ושני פתחיה מכוונים זה כנגד זה כדי שיהיו מצויין רבים לבקוע בו מפתח זה לפתח זה בלי שום עקום כלומר דרה"ר לא יהי עקום דהעקמומיות מעכב ההילוך ורה"ר מדגלי מדבר ילפינן לה והתם הי' דרה"ר עובר דרך מתנה ישראל ביושר ולא בעקום, וכן הוא דין כל רה"ר במקום שאין שם מחיצות ואפ"ה צריך שיהי ישר בלי עקמומיות ומכוון פתחיהם זה כנגד זה ביושר בלי נטיה מצד אחד לצד שני שלא לעכב ההילוך דאז שוב לא הוי רה"ר דבעינן דומיא דדגלי מדבר, שונ פ"י דענין ירושלים שהי' רה"ר הוא מחמת שהיו מבואותיה מפולשים ורחבים שש עשרה אמה ומכוונין זה כנגד זה, אלא דלא תקשה הרי ירושלים מוקפת חומה ולזה ביאר דאע"פ שהוא מוקפת חומה מכל מקום אפשר שתהי' רה"ר כיון שיש בחומותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל אחד משערי המבואות מפולשים לאחד מן השערים ונמצא דהגם שמוקף בחומה מ"מ אכתי רבים מצויים לבקוע ליכנם ולצאת ביושר בלי שום עקום, דהעיקר ברה"ר שיהי' מפולש ומכוון שיהי' נוח לבריות ליכנם ולצאת בלי שום עקום ומצוי לרבים

הבוקעים בו, ולמדנו גם בן שאעפ"כ שדי לן בדלתות נעולות אפי' יש בתים רבים מ"מ משנעלו אין באן בקיעת רבים מעבר לעבר.

בקי צור, המאירי מחדש דכל רה"ר בעי להיות ט"ז אמה ומפולש אלא דמוסיף דאפילו בעיר מוקפת חומה מ"מ אפשר שתהיה רה"ר וכגון שהיא מפולשת משער לשער ומכוון זה כנגד זה, וא"כ האי תיבת "או" לא בא לשלול העיר שאין לה חומה לא צריך רה"ר שלה להיות מפולש, דרה"ר ליבא אלא מפולש, אלא שבא להוסיף דאפי' במוקפת חומה כירושלים נמי שייך בזה דין רה"ו וכגון שמפולשת ומכוונת זה בנגד זה משער לשער זה ברור בס"ד.

וכן כתב להדיא הראב"ה ז"ל בס' שע"ט וז"ל ולא חשיבי רה"ר אלא דיומין לדגלי מרכב שהיו ששים ריבוא ושם ה' מחנה ליה שהעגלות היו מוזיקין ברוחב י"ו אמות כפ' הזורק והוא שיעור דרה"ר דמלאכת שבת ממשכן גמרינן והיה מפולש משני צדדין ובמדבר היו אוהלים ואינו מסוכב בחומה והוא הדין עיירות שאין להן חומה שראשי רה"ר שלהן מפולשין הו' רה"ר. ואם מוקפין חומה ורה"ר שלהם מכוון ומפולש משער לשער ברוחב י"ו אמות הו' רה"ר כדאמר רבה בר בר חנה אמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה כו' פ"י רבינו שלמה שמכוון ומפולש רה"ר שלה משער לשער ברוחב י"ו אמה וששים ריבוא מצויין בה, ות"ר פ"ק דשבת ד' רשויות לשבת סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין סרטיא היינו דרך בג"א שמהלכין בה מעיר לעיר ונלשון אשכנז הירשטרסא, ופלטיא היינו רחוב העיר שהיא גדולה ומצויין שם בג"א עומדים ויושבין בשוק, ונראה לי אפילו אינה מפולשת משער לשער משני צדדין ומבואות המפולשין היינו משער לשער ורוחב י"ו אמה כל אילו הם רה"ר דאורייתא.

ובס' שצ"א הוסיף עוד כדף 744 וז"ל אבל מ"מ נראה לי דמותר דסבייא לן כפיודש רבינו שלמה בריש עירובין בפלוגתא דחנניה דלא הו' רה"ר אלא א"כ רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער וכן לא תמצא בזה המלכות, גם צריך שיהי' בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר וכן נראה לאבא מורי והבי מסתבר שאם הו' רוחב י"ו ובסופו קצר מיי"ו מדאורייתא נידון כסתום והרי הוא כחצר, וליבא למימר אם ניבעיא מפולש מסוף העולם ועד סופו דאפילו דגלי מדבר הפילוש הו' רק במחנה דידהו בעגלות והוה כמו עיר אחת, והארץ שם הרבה ומבואר עכ"פ דס"ל דרה"ר לעולם לא הו' אלא כשהוא מכוון אפילו בעיר שאינה מוקפת, וכן מבואר לכאורה מדברי רש"י שבת דף ו' ת"ר איזה רה"ר ד"ה המפולשין, עכ"פ מבואר ומפורש בדברי המאירי והראב"ה כן, אלא דא"כ גם דברי רש"י עירובין

כאן מתפרשין כן בפשיטות רה"ר משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס"ו ואין בה חומר שזה סתם רה"ר דהתם ממילא המבואות מפולשין או שהיו רה"ר שלה מכוון משער לשער כלומר אפילו יש בה חומה אפ"ה נעשית רה"ר באופן שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער דבלאו הכי ליכא רה"ר אפילו בלי חומה כלומר דזו הוא תנאי רה"ר שיהיה מפולש ומכוון משער לשער ביושר וא"כ אפילו יש חומה נמי הוה רה"ר, וכן נראה לכאורה מלשון המחבר ס"י שמ"ה ס"ו למעייין שם.

ש"ב מצאתי להריטב"א עירובין שכתב להדיא כן בדעת רש"י ח"ל כיצד מערבין רה"ר פירשה רש"י ז"ל ברשות הרבים גמורה רחבה י"ו אמה ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה ושהיא רגילה לשישים ריבוא וכל זה הי' בירושלים ולפיכך היתה חשובה רה"ר גמורה, ועוד דכיון דאוקימנא במסקנא במבואות המפולשות לרה"ר מכלל דהשתא ברה"ר גמורה שמעינן ליה ע"ש. הנה מבואר דפרש"י כפשוטה דבכל רה"ר בעינן שיהיו פתחיו מכוונים זה כנגד זה ורחבה י"ו אמה לרש"י וירושלים הי' בה כל אלו אבל פשוט דבכל עירות נמי בעינן מכוונות ומפולשת דזה הוא תנאי בדין רה"ר לעשותו רה"ר גמורה, וכ"כ הריטב"א ע"ד בשבת דף ו' ח"ל ועוד כתב רש"י ז"ל במס' עירובין שאין רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער והכי הוא בירושלמי ע"ש, הנה מבואר מדברי הריטב"א בב' מקומות כמ"ש דכל רה"ר בעי כוון משער לשער זה כנגד זה בין מוקף חומה ובין אינו מוקף חומה וכמ"ש המאירי הנ"ל והראב"ה, וא"כ זכינו לדין דלרש"י שהביא הרא"ש ע"כ כוונתו דבעיר שאינו מוקף חומה נמי צריכין שיהיו המבואות מפולשות ומכוונות זו כנגד זו וכדעת המג"א ודלא כמו שרצו לחדש דבעיירות פרוצות לא בעינן מפולש לרש"י וזה ברור בס"ד.

ובן נראה מלשון רבינו אליעזר ממיץ (הרא"מ) במרדכי הבאנו לעיל אות ד' נתיב ח' שכתב ז"ל והכל תלוי בט"ז (אמה) ופילוש, ומה שהזכיר בעירובין ובשבת ס"ד לרבנותא דירושלים פי' כן דאפ"ה דיש להם ס"ר דומה לדגלי מדבר אפ"ה מותרת בנעילת דלתות אלעזר ע"כ. הרי דכתב מפורש דמה שהזכיר ירושלים לרבנותא קמ"ל דאע"ג שיש בה ס"ר אפ"ה מותרת לערב (ואגב מבואר דס"ל דירושלים נמי עירבו בה) ואי נימא דמוקפת חומה בעי מפולש ומכוון זה כנגד זה ובלי חיקף חומה די בפילוש סתם א"כ ירושלים ע"כ צריך להשמיענו דפילוש זה אינו כפילוש של רה"ר שאינו מוקף, דאין לחלק בין מוקף חומה אלא לעולם בעי פילוש.

ועוד בה שלישיה בדיוק לשון הגמ' עירובין דף ו' שם שכתב ח"ל ת"ר כיצד

מערכין דרך רה"ר עושה צה"פ וכו', ולכאורה היל"ל כיצד מערכין רה"ר ולמה כתבו דרך רה"ר ומאי רצו לדייק בתיבת דרך, ובסמוך פריך ורה"ר מי מערבא ולא פריך ודרך רה"ר מי מערבא, והנראה דהאיבעיא היתה על דרך רה"ר כיצד מערכין והדרך הי' אז מחוץ לעיר והיה עובר מעיר לעיר ולכשונינו (היי וועי כלע"ז) ומיבעיא להו כיצד מערכין אותו דרך ופרש"י דרה"ר איכא שני רה"ר ונ"י דרך רה"ר משמע רחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ג"כ רה"ר הוא כלומר שיש שם עיר סמוך להאי דרך ויש שם כעיר הוה ששים ריבוא אגל הדרך שמצויין בה ששים ואין בה חומה וע"י אנשי העיר נעשה הרה"ר בדרך ייה וכתב או שהי' לה חומה והי' רה"ר שלה מכון משער לשער שיהא מפולש דוכה לדגלי מדבר.

והנה בשבת דף ו' ואיזהו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו רה"ר גמורה ופרש"י מבואות של עיר רחבין י"ו אמה המפולשין משני ראשיהן ע"ש והנה דס"ל לרש"י דמבואות המפולשין מב' ראשיהן לפלטיא או לסרטיא כפי גרסת ס"א שם ואמר הוה רה"ר גמורה וזה אפשר בניקל כשאין לעיר חומה אכל כשיש להם חומה אינו רה"ר לכן פי' וכשיש לו חומה נמי הוה רה"ר וכגון שהיו מכוננין הפתחים וכנ"ל ודו"ק כי קצרת.

ודבר זה למדתי מפסקי רי"ד עירובין דף ו' שפי' ו"ל ת"ר כו' פי' רה"ר משמע עיר שיש בה ששים ריבוא כדגלי מדבר ומבואותיה רחבין י"ו אמה כהילוך עגלות ואין עיר מוקפת חומה שכל ראשי מבואותיה פתוחין חוץ לעיר שהוא רה"ר, אי נמי כעיר מוקפת חומה כלומר דאו אין מבואותיה פתוחות לרה"ר ואין הרה"ר מחוץ לעיר שהוא הדרך אלא העיר עצמה ואז צריכה העיר להיות עכ"פ מכון משער לשער, הכלל דרה"ר לא הוי אלא במפולש משער לשער ומכון כנגדו אלא דדרך נעשה רה"ר מפני המבואות המפולשות לו, והעיר מוקפת חומה באופן שהוא מפולש, ודוק כי קצרת.

ורביעי בקודש דהאמת לפענ"ד דעירות שלנו מקרי מוקפת חומה לענין שיהא צריך מבואות מפולשות אפילו לפי שיטת מרן הגאון שליט"א דהנה פשוט דמה שיצא לחדש דבמדבר היו מוקפין בענני כבוד וכשהיו צריכים לזאת וזו יכולים לצאת כמו שיוצאין דרך פתחים וזה היה אפשר מכל רחוב שהי' נמצא בו איש הורצה לצאת, שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוננים, נמצא דבמדבר לפי שיטת הגרמ"פ הי' מוקף מחיצות ופתחים פתוחים לצאת, והכ"נ בעירות שלנו איכא היקף מחיצות שהם הבתים מן הצדדים עכ"פ מב' צדדים לכ"ע איכא בתים

מקפים א"כ צריך להיות מפולשין ומכוונים, וכמ"ש בגמ' יתר על כן א"ר יהודה מי שהיו לו שני בתים בשני צידי רה"ר הרי דקרי ליה מחיצה הבית מן הצד וזכ"ע מודי דהוי מחיצה א"כ הו"ל מוקף מחיצות וצריך להיות דוקא מפולש ומכוון אפילו לפי שיטת וסברת מרן הגרמ"פ שליט"א וגם זה לפענ"ד נכון.

א"כ"א דנלפענ"ד דבכרוקלין אפילו לפי שיטת הריב"ש ודעימיה דס"ל דמבוי מפולש מקרי אפילו עקום כל שהוא מפולש מעבר לעבר מ"מ פשוט דלדידהו נכו דוקא כשהוא מפולש משני צדדים אבל אם היה צד אחד סתום וכגון שהמבוי מסתיים ליד המחיצה או ליד הנהר או ליד הים או מה שקוראין "דעד ענד סמריט" כה"ג לכ"ע לא מקרי מפולש ולא הוי רה"ר דהגם שמצד אחד היא מפולש מ"מ בעינן מפולש מב' צדדים לכ"ע וזה פשוט מאד, וכמבואר גם בריב"ש שם סי' ת"ה למעיין שם דבעי מפולש ורחב י"ו אמה אלא דכמפולש מב' צדדים לרה"ר אפילו פחות מ"ו משוי ליה רה"ר וברחב י"ו היא עצמו הוי רה"ר אגל אפ"ה בעי מפולש. ולפ"ז בכרוקלין דכל הרחובות הם מצד אחד סתומות ומסתיימות על יד הים או על יד מחיצה או "דעד ענד" וכיוצא בו, והגם שיש כמה רחובות שהם מפולשות לגשרים הרי כבר כתב הדר"ג שליט"א בספרו אג"מ ח"א סי' קל"ט דגשרים בנוא יארק דין רה"י להם וא"כ הרי הם מפולשים לרה"י ורק מצד אחד קצת מהרחובות שהם מפולשות ל"לאנג אילנד" שגם על זה יש לדון אם הם מפולשות ממש, א"כ כה"ג פשוט דלכ"ע בכרוקלין ל"ל רה"ר מדאורייתא אפילו לפי שיטת מעכהדר"ג שליט"א וזה ברור מאד בס"ד.

עב"פ לאחר שבררנו בעזה"י דבכרי רש"י הם כפשוטן ולעולם בעינן רה"ר שיהא מפולש ופתחיו מכוונות זו כנגד זו הדינין לדינן דלכ"ע יש לסמוך בעירות גדולות ככל העולם שאין לן דין רה"ר וכמו שכתבו הראשונים ז"ל וכמ"ש הראב"ה ושאר ראשונים וכדברינו הראשונים, והדחי' שדחה מרן הגאון שליט"א דלא ראה בשום ראשון ומכל רבותינו הראשונים שיכתבו מפולשין הרי בס"ד נתבררה אצלינו שכן כתבו כל הני הראשונים ויש לן רוב גדול ומכריע רובא דרובא מהראשונים דס"ל הכי וכמעט כל האחרונים הסכימו לדין מפולש ודאי דהכי קי"ל וגם מרן הגרמ"פ שליט"א מודה לזה כיון דאודאי לה טענתו דליכא וק ג' ראשונים דהרי בעזה"י נתברר לן דיש לן רוב ראשונים דס"ל דבעו מפולש ומכוון זה כנגד זה ונפסק בש"ע ובאחרונים ז"ל ומעשה רב ככל מקומות בית ישראל. והנה כבר פסק הב"י א"ח סי' קנ"ט שאם פוסק אחד אומר בפירוש ומדברי פוסק אחר מוכח להיפוך אבל אינו בפירוש רק מכת הוכחה יש לפסוק בהפוסק שאומר בפירוש, וא"כ כ"ש דכל הני ראשונים כתבו בפירוש דבעינן מפולש ובלאו הכי לא הוי רה"ר ושאר ראשונים לא כתבו כלום ואין משמעות

לשונם מוכרח לא כך ולא כך ודאי מוטב לומר שמודים להני, וענכ"פ קיי"ל כהפוסקים שכתבו בפירושו. ובפרט בעירווכין שהלכה כדברי המיקל א"כ אפילו לא הי' רק טעם זה בלבד די וכמו שסמכו עליו בכל מקומות מושבות נג"י מקדמת דנא כמ"ש הראב"ה בשם רש"י ז"ל דאפילו יש ששים ריבוא ומ"מ לא הי' לו דין רה"ר זה ברור מאד.

סימן מד

בענין מחיצות שנעשו ע"י מכוניות (קארס) ומהלכים או עומדים אי הוה מחיצה

טו. וכו"ש בענף ג' ח"ל וטעם השביעי דכל הרחובות דנא יארק וברוקלין וזם מלאים קארס שהם מחיצות אף כשהם מהלכים ולא גרע זה ממחיצה הנעשים בידי אדם אף כשהם הולכין, הנה לבד שהן גבוהות מן הארץ ג' טפחים ולבד שלעולם הם מחיצות רק משני צדדים דבזמן שהולכין ברחובות דנמשכין ממזרח למערב אין הולכין ברחובות דנמשכין מצפון לדרום הרי הסייד וואלקס שישם הולכין האינשי הא אין הולכין שם קארס עכ"ל.

הנה מה שכתב לבד שהן גבוהות מהארץ ג' טפחים אמת אנדי כי לאחר שקבלתי המכתב הגם כי הי' ברור לי שאין הקארס גבוהות מהארץ ג"ט יצאתי בעצמי החוצה ומדדתי את גובה הקאר וראיתי שפתם קארס אינם גבוהים מן הארץ אלא לערך 8-9 אינשעס שזה רק קצת יותר משתי טפחים וא"כ המציאות מתרץ הקושי'. גם מה שהקשה שבשעה שנוסעים ממזרח למערב אין הולכין ברחובות מצפון לדרום וליכא אלא משני צדדים המחיצות גם זה לפי המציאות הירדע לי אינו כן שהרי למשל כשהקארס נוסעים מרחוב 40 ולמעלה עד רחוב 55 ממזרח למערב באותה שעה בריוק נוסעים קארס מצפון לדרום דרך רחוב 55 וכן נוסעים קארס על רחוב 44 מצפון לדרום ככה שלעולם נוסעים קארס בכל הכיוונים מארבע רוחות רק שתלוי בשינוי האור מאדום לירוק ומירוק לאדום ובפוט עכשיו שתקנו ברוב מקומות שהאור החשמלי האדום גשהנה אוטאמאטי זה אחר זה כירדע ברוב מקומות ככה שהמציאות הוא שבשעה אוחת ישנם מחיצות מכל הצדדים, ובפרט כי על פי רוב הקארס שממתינם על אלו הקארס לעבור הם עוברים דרך עליהם מן הצדדי הצדדים שרוצים לצאת מרזוב לרחוב ככה שכמעט לעולם הם נוסעים מכל ד' רוחות זה פשוט.

מז. **ומ"ש** עוד ופשוט שאין ממעטין את הסייד וואקס ממדתה להחשיב בשביל זה שאין בה ט"ו אמות דהליכת ומציאת ריבוא האינשי ברחוב עושין אותו לרה"ר אף שברכיו אינשי נעשה בהכרח רה"י להחולקים כאמצע משום דהא כל ענין רה"ר הוא שהולכין בה יותר ויותר ואף ההלך ע"י הקארם עושין זה ברכתתי לעיל. וגם הקארם שמעמידין אינשי אצל הסייד-וואקס לא שייך שימעיטו את שיעור ט"ו אמה דצריך לחשיבות רה"ר ביון שהוא רק להעמדת עראי שמתחלפין ככל עת שכל מעמיד קאר רק לקצת זמן וגם מצד איסור המדינה להשהות שם אף שמצד היתר העמדת העראי נמצאו עומדים שם כל הזמן לא שייך שיתכטל בזה חשיבות רה"ר מאותן המקומות וממילא יש להאינשי על הסייד-וואקס דין הולכין ברה"ר ע"ב.

ולפענ"ד ודאי אמת שריכוי אינשי ברחוב עושה הרה"ר אמנם כ"ו אם אין מחיצות ברה"ר אבל המחיצות ברה"ר אפילו ירכה כחול אינשי אפילו הולכי רגל ממש לא יהיה בשביל זה רה"ר וזה הוא ההיתר של דלתות ומחיצות שמבטלין את הרה"ר וא"כ ביון שהקארם הם מחיצות גמורות הרי יש לפנינו מחיצה ברחוב המקפת את כל הרחובות והוא מחיצה גבוה עשרה א"כ מעולם לא נעשה הרחוב הזה רה"ר וכ"ש שכבאן הם קארם שהם רשיות היחיד והו"ל כאלו בנו בתים כאמצע הרחוב לכל אורכה והאיך יעשה זה הרחוב רה"ר בשביל הרחוב בנוי בתים כאמצעו והיא מלאה בתים והרי אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים משני צידי רה"ר עושה לו לחי וכו' ואמרו לו אין מערכין רה"ר בכך, אבל פשוט דהבית בהכנתו הוא רה"י והכ"נ הני קארם רשותי היחיד הם בנויים בתים מלאים הנקראים קארם וטרעילארם וכיצא בה והם מלאים הרחובות, ולא מיבעיא הני קארם שעומדים שם ומעמידין אותם שם הן ברשות הן שלא ברשות ודאי שהם מחיצות גמורות וממעטות את הרה"ר דעל מחיצה אין נ"מ אם נעשית ברשות או שלא ברשות אלא אפילו הני קארם שנוסעים ממקום למקום מ"מ לא מצינו שמחיצה ביון שהוא ארעי לא הוי מחיצה וכ"ש שהוא רה"י, ומעולם לא יצאו הקארם הללו מדין רה"י והאיך יעשו עבשיו רה"ר דבר זה אין הרעת סובלו.

ונראה להביא ראי' מרכינו הגדול הרוקח סי' קע"ח שפרך שם דכ"ע ס"ל דבשבת נתנה תורה לישראל ואמרינן במכילתא מקול הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל הרי יצאו מתחומן י"ל הואיל ועננים מקיפים אותם הוי במחיצות בני אדם כאלו לא יצאו ע"כ, ובפענח רזא הוסיף ביאור (פ' יתרו) דמכיון שהקפו בענני כבוד כאלו היו בתצר אחד והוא על דרך שכתב הרמב"ן דהיושב בקרון הו"ל כאלו לא יצאו מרשות היחיד לעולם וחצירו הוא דמתהלך וא"כ כאלו לא יצאו מרשות היחיד לעולם וחצירו הוא דמתהלך וא"כ הב"נ הרחובות מלאים

מחצרות ובתים שהם רה"י. ומה שכתב הגרמ"פ שלי"א דהקארם כיון שלא נחזק שם רק להעמדת ארעי לא שייך שתבטל בזה חשיבות רה"ר, לפענ"ד לא ידענא למה זכל שקיים מחיצה ועומדת שם בטל תורת רה"ר מיניה וזה לפענ"ד ברור מאד.

איכרא דנראה להביא רא' נאמנה מגמ' עירובין בפ' מי שהוציא אוהו דמחיצת בני אדם מבטלת רה"ר ומותר לעשותה בשבת וברוקח סי' קע"ט הביא מעשה שעשה מורי ורבי אליעזר ממיץ יהודים באו מספינה מחוץ לתחום והביא בני אדם לעשות מחיצה שלא לדעת הנעשים מחיצ' להביא בני"א שבאו בספינה לבית דקיי"ל כר"ג אפילו בדיר וסתר שלא שבת באויר מחיצות דמהלך את כולה, ובפ' מי שהוציא אוהו משמע שמחיצת בני"א מותר לעשות בשבת שלא לזיעת הנעשים ונידונית כמחיצת דיר וסתר הנעשית בע"ש להלך את כולם כדמשמע גבי דיר וסתר בהילוכו כל המחיצה חוזר למקומו כמו שהתירו לנתמ' כך ניתן לבאנו בספינה ליכנס במחיצת בני"א לבית כדיר וסתר ואפילו לא מלו גברי עד לבית בני אדם הנעשים מחיצה שלא לדעת הנעשים ילכו עמהם עד הבית דרך מחיצה עשויה והיוצאים מן הספינה ילכו ביניהם עד הבית מאחר שיוצאי הספינה לא יצאו מן המחיצות נידונות המחיצות כאלו הן ארוכות עד הבית, ובכל מקום שמחיצות והולכות רשאים בני הספינה ההולכים ביניהם להלך את כולה ואין לומר ספינה יש לה שוליים כי אין תלוי כי אם במחיצות שעל ידם היו רשות היחיד להחשב כארבע אמות עכ"ל.

הנה ביאר לן הרוקח ז"ל במעשה רב שמחיצה הנעשה אפילו בשבת ומבנ"א ומהלכת ממקום למקום ואפילו אינה נעשית בכל שטח הרה"ר מהספינה עד להבית אפ"ה הוה מחיצה ובל שלא יצא האדם מתוך הרשות היחיד שלו לתוך הרה"ר אלא שהרה"י דהיינו יוצאי הספינה לא יצאו מתוך המחיצות שלהם נידונות המחיצות כאלו הם ארוכות כלומר שהמחיצות שלהם נתארכו ויצאו מן הספינה עד הבית ובכל מקום שהמחיצות הולכות יכולין בני הספינה ההולכים בין המחיצות להלך את כולה והוסיף לפרש שלא נאמר ולחלק דהספינה יש לה שוליים ולכן הו"ל כבית המחיצות של אנשים אינו בית אלא לא תלוי כי אם במחיצות שעל ידם הו"ל רה"י להחשב כארבע אמות ע"ש. ופשוט דה"ה לענין מלמול הדין כן כדמבואר בגמ' שם ובש"ע סי' שס"ב ס"ה ובס"ז כרמ"א ע"ש, וכתב מפורש דהו"ל להמחיצה דין דיר וסתר ממש שנעשית כל הרה"ר כד"א ואין כאן רה"ר כלל ופשוט דאין תלוי באריכת הזמן של המחיצה או בארעיותה ואין לך ארעי גדול ממחיצת בני"א שנעשית בלי ידיעתם, וא"כ כ"ש בדיון שהקארם הם שם והיוצא בקאר יוצא מביתו ורה"י שלו עם הקאר והמחיצה שלו נמשכת

ומתארכת בכל מקום שהוא נוסע עם הקאר ושם הוא הרה"י שלו וודאי שאין נעשה רה"ר ומבטל הרה"ר שהוא שם ואם הרה"ר מלא קארם נמצא הרה"ר בטל לגמרי כמ"ש הרוקח דאם הי' מלא מן הספינה עד לכיתו לא הי' רה"ר כלל וי"פ.

וב"ש בהני קארם שהם על צד הרחוב שהם עומדות שם לזמן והו"ל מוקף מחיצה ועל ידיהו נתבטל דין הרה"ר לעולם כיון דכן הוא הדרך שישגם שם קארנו לעולם א"כ הו"ל מחיצות ממש, והגם שלפעמים נוטלים אותם משם, ולפענ"ד לא מצאונו בשום מקום שמחיצות שבת צריכין להיות קביעות ובסוכה נחלקו ר"י וחכמים אי דירת ארעי בעינן אבל לענין שבת כל שהוא מחיצה מבטל רה"ר, וקצת דמיון מעיר שדלתותיה ננעלות בלילה ואפילו רק לשעה קטנה דג"כ לא הוי אלא מחיצת ארעי דאינן ננעלות רק לשעה בכל יום ומיד פותחין ואפ"ה מבטל הרה"ר כיון שדרכן בכך בכל יום. ולמשל אם יעשו דלתות ובכל יום יביאו אותם ויעמדו אתם לנעול ולמחר יביאו דלתות אחרות, או אפילו אותן הדלתות רק שיעבירו אותם היום לגמרי ולמחר שוב יורידוהו וכן יעשו בכל יום נמי הו"ל מחיצות כיון שכן דרכם לעולם ורה"ר הזה יש לו מחיצות. עכ"פ כיון דיש כאן מחיצות על ידי קארם ולא זאת בלבד שהם מחיצות אלא הם בתים מלאים ברחוב הוי הבתים הללו מבטלים הרחבות מרה"ר שלא נעשה מעולם רה"ר ואין לו דין רה"ר מעולם וא"כ הסייד וואקס משני הצדדים אינם צידי רה"ר דהרי ליכא רה"ר באמצע ולא חלק מרה"ר אלא הסייד וואקלם הם ג"כ מוקפים מחיצות מאותם הקארנו או מהנוסעים או מאותם העומדים מן הצד אם ישגם שם.

ובתוספתא שבת פ' הזורק גבי ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין

מזו לזו הותרו חזרו לאיסורן חזרו וקשרום בין אונסין בין שוגגין בין מזדין בין מוטעין חזרו להיתירן, וכן גבי מחצלאות הפרוסות ברה"ר בשבת ומייתי הברייתא בפ' הזורק ובפ' עושין פסין באו מים חזרו פסין להיתרן הראשון וכן בשלהי עושין פסין גבי מחיצה על גבי מחיצה, וברוקח סי' קפ"א הביאו וסיים וקיימא לן במי שהוציאוהו דף מ"ד דרופן שלישי אסור לעשותו בשבת אפילו בדבר הניטל אבל דופן ד' מותר וכן בפ' כל גנות דאמר שמואל נגודי לי גלימא ע"כ, הנה מבואר דמחיצה לא בעי קביעות אלא כל שנעשה מחיצה ואפילו בשבת הרי זה מחיצה ומתרת ומבטלת הרה"ר וכל שנסתלקה המחיצה שוב נאסרת ושוב ניתרת ודוא אפילו כשהי' כבר רה"ר אבל אם באו מחיצות קודם שנעשה רה"ר וע"י המחיצות והרשויות יעשה רה"ר ויצטרפו בנ"א מרה"י לא שמענו, ולא מיבעיא לדעת המאירי והרישב"א והמנ"א והרמב"ן והפמ"ג והרוקח הנ"ל ועוד דאפילו רה"י חדא לחודיה נמי ליכא ביה הוצאה אלא אפילו להפסקי ר"ד ודעימיה מ"מ כה"ג דהרחוב מלא בבתים שהם רשיות בפני עצמם, כלומר הקאר שהוא עכ"פ כעין

דיר וסתר והוא מלא מהם, ודאי שלא יעשו מהם רה"ר וזה לפענ"ד ברור, ונפרט הקארם העומדין על יד הסייד וואלקס כל שהוא מחיצה מבטל רה"ר וכ"ש עזאינו עושה רה"ר. וממילא האנשים שיושבים בקארם הם כאלו יושבים בביתם אי נמי בדיר וסתר לפי לשון הרוקח ואינם מצטרפים לששים ריבוא לכ"ע.

ובתוספתא פ"ו דעירובין ה"ט אחד חלון שבין שני בתים ואחד חלון שבין שתי מחיצות כו' ומודים חכמים לר"י במעשה גינסר שזה פותח דלת קרפיפו וסותם רה"ר וזה פותח דלת קרפיפו וסותם רה"ר שמעריבין ונושאין ונותנין באמצע שכל מחיצה שנעשית לשבת בין אנוסין בין שונגין בו מוטעין בין מזדיין ה"ו מחיצה החזירו הפתחים למקומן חזרו לאיסורן ע"כ ע"ש, ובחסדי דווי פי' שמעשה הי' באותו שהיו כ' קרפיות בב' צידי רה"ר ואירע שפתח אחד דלת קרפיפו וסתם צד אחד מצדי רה"ר וכן השני ונמצאו מחיצות עומדות מאליהן ברה"ר והתירו חכמים אם נפתחו בע"ש ואם חזרו וננעלו חזר רה"ר לאיסורו ואם חזרו ופתחו חזר רה"ר להתירו ואפילו נפתחו בשבת גופיה בין בשונג ובין במזיד וכו' ע"ש ובפ' הוורק דף ק"א.

סימן מה

דברי עה"ש מתמיהת הגרמ"פ ועוד אחרונים

ז. **ומה** שכתב הגרמ"פ שליט"א וז"ל ומ"ש מעה"ש סי' שמ"ה דרה"ר לא הוי כשאין בעיר רק רה"ר אחד שכל המבואות שהיו גדורות מג' צדדים וזלכו דרך הסרטיא שכל המבואות היו פתוחות לה והסרטיא היתה מפולשת מזשני הצדדים לעלמא, אבל אם יכול כל אחד לצאת מרחוב שדר בו אין שם רה"ר, לכאורה אינו מובן כלל דמשמע בין עיר גדולה בין עיר קטנה שוין דרק מקום אחד שייך להיות רה"ר ולא יותר שליכא טעם לזה ולא דרשת קרא לזה וגם לא רמו בנמ' ואם נימא שרק כשכל אחד יכול לצאת מביתו אינו רה"ר הרי כל הערינו אף עיר קטנה אם צריך לצאת דוקא דרך כל הרחוב הוא רה"ר הרי א"כ רוב הנגדים אף קטנות ביותר נמי הוא בחשיבות רה"ר וגם הא כתב אם יצא דרך רחוב שלו אינו רה"ר, ושייך לומר כדבריו רק כשיש מספר אינשי להחשב רה"ר דהוא להסוכרים דבעינן ס"ר ולכן בעיר שיש בה ס"ר ולא יותר כמו בדגלי מדבר' לא היה שייך להיות שם רה"ר אחד, וזה לא הי' בשאר יציאות מן המחנה שכל אחד היה יכול לצאת ממקומו ולילך גם לפני אהלים דחלק קטן משבטו, אלא בהיציאות מאהליהם לילך אצל משה רבינו שכל ישראל שנחשבו ס"ר הלכו אצלו שלכן רק מחנה לוייה דהיה שם משה היה רה"ר, וא"כ אין כאן טעם חדש ולא

שייך להביאו לעוד טעם. איברא דלא משמע בדבריו כדפירשתי אבל לא מובן כוונתו שא"כ ג"כ לא שייך להביאו ע"כ.

ולפענ"ד דהגם דדברי העה"ש נראין חידוש וכמ"ש בעצמו שהוא מחדש מה הוא ענין רה"ר ואם הייתי מביא רק דברי העה"ש לסמוך עליו בלבד ודאי היו צודקים דברי הגאון רמ"פ שליט"א דעליו לכר אין לסמוך כלל אבל לא הבאתי דבריו רק כמניף בעלמא לצרפו להחזירם האחרים, וידוע דכן הוא דרך הפוסקים מעולם להביא אפילו שיטה דחוי' לגמרי מ"מ לצירוף עם שאר טעמים מביאים וכמו שידוע שהביאו לעולם שיטת הא"י בכמה פוסקים לאחר שהביאו להם ראיות אחרות צרפו גם דעתו הגם ששיטה זו דחוי', והמפורסם בכללי הוראה אין צריך ראי', ולכן אפילו נימא דנוכל לדחות חידושו מ"מ ראה ראינו דעתו דס"ל דל"ל רה"ר וא"כ אפילו יש לדחות טעם אחד נשאר לנו כל הטעמים האחרים, וידוע מה שכתב הגאון בעל לבוש מרדכי (עפשטיין) כפי' ד' דכל שיש ס"ם שוב חייבין לערב ח"ל, נמצא לגבי איסור דאורייתא היו ס"ם אם יש כאן איסור דאורייתא היינו ב' ספיקות, ספק דילמא הא דברה"ר דאורייתא אין מועיל צה"פ הוא רק מדרבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחצתא, דדילמא לא היו רה"ר דאורייתא כלל, ולגבי איסור דרבנן דברה"ר אין מועיל צה"פ הלא גם חד ספק מהני וכמו שכתב הש"ך ביו"ד סימן פ"ג דבכה"ג חשוב ס"ם א"כ מדינא לדידן מותר לשאת ולטלטל במחיצות (אם לא מצד חסידות) ע"י עירוב א"כ שפיר מוטל החיוב להשתדל לעשות עירובים ע"י צה"פ כדי להציל את ישראל מעון חילול שבת השם ישמרנו ע"כ.

וא"כ הכ"נ אגן הבאנו דבריהם עכ"פ כדי לצרף כל הני פוסקים ועכ"פ ס"ם נינהו וכמה ספיקות ובצירוף כל השיטות וכל הפוסקים הללו וכל הטעמים ודאי דהוי יותר מס"ם שצאנו מידי איסור דאורייתא ושפיר מותר לערב, ואודיבה שמעינן מדברי הגאון רמ"מ עפשטיין מסלובארקא וצ"ל דמוטל חיוב להשתדל לעשות עירובין בכל מקום ע"י צה"פ כדי להציל את ישראל מעון חילול שבת, והנה כל זה הי' די התנצלות ולהשיב על מה שהבאתי דברי העה"ש בכלל.

האמנם היות כי בעל עה"ש הי' בעל הוראה מובהק ברור האחרון (ומהגאון ר' אליהו הענקין וצ"ל נאמר שיש לסמוך עליו יותר מעל המ"ב במקום שחולקים) ולכן אמרתי למשכנתי נפשן ולהבין את דבריו כי לא דבר רק דיבר, והנה בקונטרס אום אני חומה ציינתי שם דמדברי אהל מועד דרך י"ג נ"ב ראי' לדבריו, ולא ביארתי כוונתי כי סמכתי על המעיין שיעיין שם אמנם היות כי הספר הזה איננו בנמצא לכל אדם ולכן אמרתי להעתיק כאן דבריו ח"ל ואיזהו רה"ר סרטיא והיא

מסילה שהולכין בה מעיר לעיר וכו' וכן מבואות של עיר המפולשין ורחבים י"ו אמה ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה מבואות שהן רחבים י"ו אמה אע"פ שמקצתן מתקצרין הרי הן רה"ר לדעת רבותינו בעלי התוס' וכן הדין מבואות המפולשין לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברחבן י"ו אמה הרי הן רה"ר גמורה היה אורכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר ע"כ. הגה מבואר דמבואות המפולשין לרה"ר דוקא כשהן מפולשין דרך ארכן לרה"ר אבל הי' ארכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר.

ודבר זה הביא ג"כ בספר הבתים ו"ל וכתבו חכמי התוס' שמבואות המפולשין ואינן י"ו אמה דינן כר"ה והוא שיהיה אורך המבוי לאורך הפלטיא שא"א לרה"ר להיות כולו שוה אלא יש מקומות שמתרחב ומתקצר ונמצא כאילו הכל אחד והוא שהמבוי יוצא באורך הפלטיא כזה אבל אם היה המבוי יוצא ברוחב הפלטיא כזה אין לו דין רה"ר. ולא מצאתי לדבריהם אלו ראי' מבואות ע"ש. וגם המאירי הביא דברי התוס' אלו בעירובין דף ו' ודברי התוס' הם שם ד"ה כיצד. והגה לפי דברי התוס' אלו נמצא דכל עירות שלנו לכאורה כיון דהמבואות אינם מפולשות לרה"ר לא לאורך ולא לרוחב אלא כל אחד הו"ך לדרכו שרצצה ולצד שהוא רוצה לארבע פינות העולם וליכא כאן רה"ר שהוא הפלטיא אשר המבואות העיר יכנסו לשם ממילא כה"ג לשיטה זו ל"ל רה"ר, ואפשר דזה כונת רש"י שבת דף ו' מבואות המפולשין משני ראשיהן לפלטיא והוא כדעת העה"ש דמבואות לא הוי רה"ר אלא כשהן מפולשין משני ראשיהן לפלטיא אבל כשהן מפולשין מצד אחד לפלטיא ומצד אחד למקום אחר אז לא הוי רה"ר כלל וכדעת העה"ש דכן הי' בדגלי מדבר דהמבואות היו מפולשים לפלטיא שהוא דרך רה"ר ובלאו הכי לא הוי רה"ר.

איברא דכעת שזכינו לדברי הפסקי רי"ד שכתב ו"ל ת"ר כיצד מערבין רשות הרבים וכו' פי' רה"ר משמע עיר שיש בה ששים ריבוא כדגלי מדבר ומבואותיה רחבין י"ו אמה כהילוך העגלות, כדילפינן בפ' הזורק, ואין עיר מוקפת חומה שכל ראשי מבואותיה פתוחין חוץ לעיר שהוא רשות הרבים אי נמי בעיר מוקפת חומה והמבוי מכון והולך משער לשער זו היא רה"ר ע"כ. הגה כתב לין מפורש דעיר שאינה מוקפת חומה אפילו יש בה ששים ריבוא לא הוי רה"ר אלא א"כ כל מבואותיה פתוחין לחוץ לעיר שהוא רה"ר שם אבל אם הם פתוחין למקום שאינו רה"ר אפילו יש שם ששים ריבוא שוב לא הוי העיר רה"ר, והגה הוא ממש חידוש העה"ש דהמבואות צריכות להיות מפולשות דוקא לרה"ר שהוא מחוץ לעיר או שיהיו מפולשות ויהיו לעצמן רה"ר א"כ בעירות שלנו שאין כל ראשי המבואות מפולשות לרה"ר כידוע צדקו בזה דברי העה"ש דכה"ג לא

הוי רה"ר, ובאמת כי גם מרן הגר"י שטייף כתב כעין זה וגם מדברי הראב"י ראי' לסברא זו. עכ"פ כיון שזכינו לישב דברי העה"ש א"כ שפיר יש לן עוד אילן גדול אשר יסודו בהררי קודש באחד הראשונים בפסקי רבינו ישעי' דטראני. וכבר הבאתי דאפשר דזה הוא ג"כ שימט רש"י בשבת דף ו' הנ"ל שפי' בדרך פשטות מכואות המפולשות משני ראשיהן לפלטיא דעכ"פ צריך שהמכואות יהיו מפולשין לרה"ר ולא למקום אחר, עכ"פ מדברי הפסקי רי"ד מבואר כעה"ש.

ועיין בתפא"י בפתיחה לה' עירובין שכתב למה נקראו עירובין בתם עירובי חצרות לפי שבזמן חז"ל לא הי' הבתים בנויים ברחוב כבזמנינו רק הבתים בנויים סביב לג' רוחות של חצר ופתוחים לאותו ריוח שבאמצע שנקרא חצר, ומן החצר נכנסין לרחוב שנקרא מכוי, והרבה חצרות פתוחות למכוי וכו' ומן המכוי נכנסין לרה"ר, והנה שצריך ג"כ כלשון הפסקי רי"ד שהרה"ר הי' מחוץ להבתים וזה מוחזק לעיר ואולי דגם בימי משה הי' כן וצ"ע.

וקצת אמרתי לפרש דברי הפסקי הרי"ד בדגלי מדבר היו יושבי אוהלים ולא יצאו אל המדבר שהיו מוקפים בענני כבוד א"כ לא יצאו רק למחנה לוי' שהיתה מפולשת ששם היו העגלות נמצא דהרה"ר שלהם הי' האמצע שהוא מקום העגלות והי' מפולש משער לשער והמכואות שלהם היו כולם פתוחין מפולשים אל תוך הרה"ר הזה וכיון דבעינן דומיא דדגלי מדבר לא הוי רה"ר באופן אחר. איברא דהרי מכוי או רחוב הפתוח מצד אחד לרה"ר ומצד אחד לכרמלית עושה להם צורת פתח ואין צריכין דלת וכמ"ש הרשב"א בעבוה"ק שער ב' ועיין ש"ע סי' שם"ד ס"א ברמ"א וסי' שמ"ה ס"ח וס"ט ובמ"ב שב' ובביאור הלכה ושפיר כתב דאם הרחובות פתוחין לכמה מקומות ולא לרה"ר דוקא א"כ אין כאן רה"ר ודו"ק.

שוב מצאתי לר"ח עירובין כ"ב ע"ב חז"ל אמר ר"י מעלות שבא"י כמו תל שהוא מוקצה וכיוצא בו, ומורדות כגון הריצין מרווחין וכיוצא בהן, אין חייבין עליהן משום רה"ר, לפי שאינן כדגלי מדבר שהיו העגלות מהלכין בהן והיו הדרכין שוין בלא רצפין ובלא נקבין ובלא פתחים עכ"ל. הנה ביאר לן הטעם דבעינן דומיא דדגלי מדבר שהיו ענני כבוד משוין הדרכים וממילא נתבאר לן נמי דמפולשין נמי מה"ט הי' וכמ"ש הראשונים ז"ל.

סימן מו

רה"ר בעי שיהא שייך לרבים ויד כל אדם שולט בו בלי שום עיכוב בכל שעה וכל שצריך רשות אפילו ממלכות לא מקרי רה"ר

יח. ומש"כ הגאון שליט"א ח"ל ושעם התשיעי דרה"ר הוא שיהא כל אדם רשאי לעשות וליך בו כרצונו בלא שום עיכוב בין על ההילוך בין על התשמיש ובעיני נמי דניחא תשמישתיה, ולכן כיון דברה"ר דידן אמורין להעמיד וזפציו ברה"ר ואמורין וגם נענש מחוקי המלכות וגם אין יכולין לילך בקאר כרצוניהם לא לאט ביותר ולא במרוצה יותר הם דברים תמוהים הא מדיני התורה יותר מדיני האומות דהא אמור לרוץ ברה"ר ואף לא לעמוד ואסור להשתמש בכל דבר המונע לרבים מהלך ורק איזה דברים קטנים איכא שהוא הכרח גדול שהוצרך יהושע בן נון להתנות כדאיתא בב"ק דף ל' וגם הקפידו שכל הקודם זכה וכו', ואדרכה מסתבר ברחובות שהוא הפקר שכל אחד יכול להניח כל דבר ויכולין לילך ולרוץ כמו שרוצים אינו בדין רה"ר דזה נחשב לא ניחא תשמישתי' שכתב הרימב"א באיכא בור משום שצריכין להזהר משפת הבור, וכו' ואין בוונת לשון מופקר לכל שכתב הבית אפרים שיהיה כל אדם יכול לילך ולרוץ ולעשות כל מה שרוצים, שדבר זה ליכא כלל שהתורה אסרה ואף תנאי לא מהני אלא מופקר לעבור לכל הדברים בדין התורה והמדינות עכ"ל.

הנה באמת כי אולי בכאן לא ביארתי דברי כל הצורך הנה בגמ' עירובין כ"ב ע"ב בהא דאתי רבים ומבטלי מחיצתא במסקנא א"ל שבילי בית גלגול קאמרת יהושע אורב ישראל הי' עמד ותיקן להם דרכים ופרטיא כל היכא דניחא תשמישתי' מסרה לרבים כל היכא דלא ניחא תשמישתי' מסרה ליחיד ע"כ. והתוס' דף צ"ג ע"ב ד"ה חייב כתבו דפליגי ר"א וחכמים אי רבים יכולים לנרוד להם דרך דר"א למעמיה דאית ליה מה שבררו בררו ורבנן סברי דאין להב' כח לברווי הלכך אע"פ שעוברים שם אינו רה"ר כיון שלא נמסר לרבים ואינו של רבים כדאמרין בפ' שני (כ"ב) גבי שבילי בית גלגול וכו' והבי קמהדרי ליה רבנן אי אתה מודה שאם הוציא מתובה לרה"ר שהוא פטור אבל אמור, שאין לרבים כח שם ולכך אינה נעשית רה"ר אפילו נפלו כל המחיצות סביב והוה כרמלית, מבואר דרה"ר צריך להיות נמסר לרבים דוקא וכ"כ הרשב"א בעבודת הקודש שער ב' שאין רה"ר אלא המסור לרבים ככל עת. והרימב"א כתב כל היכא דלא ניחא תשמישתי' לא מסרה לרבים פ"י ואם רצו המצרנים של שם לסתמן ולמלץ

לעצמן הרשות בידן וכיון דכן לא חשוב אלא כבקעה שהיא כרמלית, וכדף צ"ד ע"א כתב עוד הריטב"א בד"ה ולר"א אטו כו' פי' והא אינה שלהם וכל שאין דרך מסור לרבים אילו היא מסילה גמורה אין לה דין רה"ר וכראיתא בפ"ב ע"ש הנה דרה"ר צריך שיהי' מסור לרבים ופשוט דאפילו מקום של ששים ריבוא בוקעים ורחב ט"ז אמה כל שהוא של יחיד אין כאן רה"ר כלל.

וגדולה מזו כתב המאירי בדף נ"ט ע"א בעיר של יחיד שנעשית של רבים ובגמ' היכי דמי של יחיד ונעשית של רבים ופרשו בה כגון דיסקראתא דנתן זעאר וכו' ויש חולקין בכמרה כולה, ומפרשים שאותו היחיד בנה עיר לעצמו ונתישבו בה רבים ומעלים לו מסים וארנגיות מחמת הבתים שנמצא העיר קנין ליחיד ואין לבני העיר קנין גמור בדרכים וסרמיות אלא לדריסת רגליהם לכד ואותו היחיד רשאי לבנות בהן כשלו וכגון זו אין חייבין ברה"ר שלה, ואפילו נתנם במתנה גמורה שלא במס (כלומר שאין צריכין לשלם מס שנמצא הוא שייך לרבים) הואיל ושייר לעצמו הדרכים ואפילו הי' שם רחב שש עשרה אמה ואפילו מצויים שם ששים ריבוא וכמו שאמרו בפרק שני יהושע אוהב ישראל הי' ונתקן להם דרכים ופלטיות כל היכא דניחא תשמישתיה מסרה ליחיד (לפי הגירסא דמסרה ליחיד) אלמלא כל שהוא רשות היחיד אעפ"י שיש לרבים קנין בהם לדריסת רגליהם ושייש להם שם דרך סלולה אין חייבים בה משום רה"ר, וכענין זה מצינו חצר שהרבים נכנסים בו ויוצאים בו רה"ר לשבת וכ"ש אם כל הדרכים שלו והוא משאילן או משכירן ונמצאו עיירות של מלכים שאין בהם חיוב רה"ר גמורה והדברים מתקבלים ונראים כאוהבים ע"כ.

והנה ביאר לן המאירי ז"ל דרך סלולה וישרה דכל שהדרכים אינם שייכים לרבים ולא נמסרה לרבים ושר העיר הוא משכירן או משאילן או אפילו נותנן בלי מס כיון שלא נמסרו לרבים וכידם לשנות הדרכים הואיל ואין לבני העיר קנין גמור בדרכים אפילו היו שם ששים ריבוא בוקעין ורחב ט"ז אמה וכל דיני רה"ר, מ"מ כיון דלא נמסר לרבים ואינו שייך להרבים לאו רה"ר, הוא ורה"ר הוא כשמו כן הוא רה"ר ששייך לרבים ונמסר להם. וידוע שהדרכים פה לא שייכים להרבים ולא נמסר להם כלל אלא יש שני סוגי דרכים יש דרכים השייכים להמדינה שנקרא סטייט בלע"ז והיינו לממשלת גוא יארק סטייט שתחת הגאווערנאר והם יש בידם לשנות הדרכים כפי שיראו ויתרצו בהם, ויש דרכים השייכים להמדינה שהוא ממשלת וואשינגטאן הנקרא פעדעראל, ולדרכים האלו אפילו המדינה שהוא הסטייט אין להם כח ורשות לשנות אלא הממשלה עם האנשים שלהם כפי מה שיראו ויתרצו, והם המטיילין מסים על האנשים המשתמשין בדרכים שלהם ומי שאינו משלם לא יוכל להשתמש בדרכים שלהם,

וגם יש להם חוקים משונים מחוקי הסמיית בדרכים שלהם והעיר לפי שזה עזיך להם, בקיצור הדרכים הנקרא היי וועים לא נמסרו לרבים אלא הם שייכים להממשלה, וא"כ פשוט דכה"ג לאו רה"ר הוא, ומש"כ ופשוט דדרך היי ועי בלע"ז שמשלמין לכל עובר מכום מסוים ואם יש מי שהוא שאין לו לשלם לא יוכל לעבור דרך זה לא מקרי מסור לרבים שהרי הממשלה מעכבו מלעבור ולא יתנו לו רשות לעבור.

ועיין א"א (מהגה"ק מבוטשמש) סי' שמ"ה שפי' מעצמו שאותן הדרכים כיון שצריך ליתן להמלכות לא הוי רה"ר, וכיון לדברי המאירי, עכ"פ מדברי המאירי רא' גדולה לדבריו ז"ל עכ"פ כיון דהדרכים כאן לא נמסרו לרבים כלל ואדויבה כל מקומות השייכים להממשלה ובשליטתם המלאה מסומנים הם בשם גאווערמענט פראפערטי, ופעדעראל היי וועי, אוי סטעיט היי וועי, וכל אחד יש לו כח להרום ולכנות אחרת כרצונם ואם ירצו יסגרו לגמרי כמו שעשו עם ה"וועסט סייד היי וועי" פה בנוא יארק ועוד בכמה מקומות וכשרוצים לעיזות היי וועי חדש הם לוקחים הקרקע והדרך מאנשים פרטים ומשלמים להם עבור הבתים או הקרקעות שלהם ונכנסם ברשותם והוא אח"כ רשום כערכאות בשם הממשלה שהוא שלהם כה"ג ודאי דלא הוי מסור לרבים. ואף אם נדחוק בזה דהם עושים בשליחות מ"מ כיון דיש לכל אחד רשות לזה בלא זה א"כ לא מקרי כה"ג מסור לרבים ככל עת כלל.

והנה הרשב"א בעכוה"ק ש"ג כתב איזו הוא רה"ר כל מקום שרחב שש עשרה אמה על שש עשרה אמה ומתקבצין שם כנ"א לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשוקים שבמדינות ואעפ"י שדלתות המדינה ננעלות כלילה וזו היא פלטיא שאמרו, וכ"כ הסמ"ג מ"ע מד"ם א' דפלטיא היא מקום רחב מאד מתוך לעיר שמתקבצין שם כיום השוק ע"ש והנה לפי דעת רשב"א ודעימ' יש שני מיני רשות הרבים, א' רה"ר שמתקבצין שם כנ"א לסחורה ומשתהים שם ועושים שם כל תפציהם והכל נעשה כרצון איש ואיש ואין כל אדם מונע את חברו אלא זה הולך ועומד לעצמו ויושב במקום שמוצא וכל כל אחד ואחד, ב- הוא רה"ר כמבואות המפולשות ובדרכים שהרה"ר הוא ג"כ רחב ט"ז וששים ריבוא כוקעים בו (ולהרשב"א לכאורה אפילו בלי ששים ריבוא) ורה"ר צריך להיות מסור לרבים דוקא וראוי לתשמיש כולם בכל עת כדרך רה"ר היינו לעבור שם ברגל ולישא משאות ואם יתעייף יוכל לעמוד שם ולרגוע קצת כמבואר בב"ק כזה כא בבדי, וזה כא כתביתו וזה בקורתו ותרוייהו כרשות הם ובהמתו שרכבה שיש לה רשות לרכוב ולא לכעוטי בה ועוד, וכל שאין לו רשות השתמשות לאו רה"ר הוא, ומה שכתבנו שצריך להיות רשות להניח ברה"ר היינו באופן שכתבנו שיוכל לפוש

קצת וכיצא בזה, וכיון דבדידן ליכא האי מילתא ולא זאת שאין רשות לכל אחד אלא שאין מניחין כלל לעבור ברגל ודאי כה"ג לאו רה"ר מסור לרבים הוא.

סימן מז

שתי מחיצות כמין ג"ם מוציא מידי רה"ר דאורייתא

י"מ. ומש"כ ומעם העשירי לפ"מ דחידש בשו"ת בית שערים דהתום' עירובין כ"ב ד"ה דילמא שהקשו דאיך מסיק דמה שאמר ר' יצחק בר יוסף אר"י אין חיובין עליה משום רה"ר הוא רק במעלות ומורדות והא רבנן סברי דרבים לא מבטלי מחיצתא שא"כ כל א"י אינו רה"ר ע"י דמקיף להסולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא, שהקשה דהא הם רק שתי מחיצות שלרבנן שתי מחיצות אינו כלום אף מדאורייתא, ותירץ דהוא משום שהיו שתי המחיצות כמין גאם כדפי' הריטב"א וסברי התום' והריטב"א דשתי מחיצות כמין גאם הוא דאורייתא לאפוקי מידי רה"ר, וכונתו שאף שעכ"פ איתא בגמ' שהוא רה"ר וחייב בא"י ובבבל הוא משום דמתרצי התום' דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם עשו רבים ומבטלי מחיצתא אבל בערים שהבתים הם מחיצות שנעשו בידי אדם לא מבטלי מחיצתא לרבנן.

ולכאורה להמצריכין שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה אין זה חדוש, שא"כ לרש"י למאי דאסיקנא לעיל דבעיר שאין בה חומה הוא רה"ר אף כשהציאה אינו מכוון וגם אינו מפולש וכן להרא"ש ואפשר שיוודו לזה גם הרמב"ן והא"ז, אך אולי חרושא דהבית שערים אליבא דהריטב"א הוא עדיפא מאינו מפולש ואינו מכוון דבשתי מחיצות דבעין גאם הוא גם רה"י כפשטות לשון התום' שבתבו קושיתם דלרבנו כל א"י תעשה רה"י ומדהביאו על הא שלא הוקפו לדירה הא דאמר עולא א"ר יוחנן דקרפף שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו כוריים הורק לתוכו חייב, הא פשוט שזה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש בתוך המחיצות דבעין גאם דהמקומות שהם מחוץ להמחיצות דהוא אחורי מה שימתחו חוט באלכסון שודאי לא שייך שיהי' רה"י שא"כ מסתבר דגם שייך שיהי' רה"ר, ולכן אין לנו שום יתרון מזה לענין הערים שלנו אלא מה שהאין הדרך מכוון ואינו מפולש שכבר כתבתי דאין להתיר בשביל זה עכ"ל.

ולפענ"ד כמה שדחה דלהמצריכין שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה אין

זה חרוש לפי מה דמסיק לעיל דבעיר שאין בה חומה הוא רה"ר אף כשהציאה אינו מכוון וכו', הנה באמת כי בעוה"י כבר כתבנו לעיל דהראשונים ז"ל לא פירשו כן ברש"י אלא אפילו בעיר שאין לה חומה נמי בעי דוקא מכוון משער לשער וזה כנגד זה ובלאו הכי לא הוי רה"ר, וא"כ פשוט דכל שראינו לרבותינו הראשונים שפי' דעת רש"י דבכל אופן בין מוקפין חומה ובין אין מוקפין חומה לעולם בעינן מפולש להם שומעין כפי הכלל שבידינו שאין כח בידינו לחלוק בפי' דברי הראשון מסברתינו ממה שפי' בו הראשונים ז"ל שהם ידעו לפרש דברי הראשונים וכ"ש רבינו הראב"ה ופסקי רי"ד והרימב"א שפי' גם כן כך ושכן מבואר בירושלמי, ודאי דאין כח בידינו לחלוק על זה ולהם שומעין, וא"כ דברי רבינו מרן מאוה"ג הבית שערים ז"ל חרוש הם אפילו להמצריכין שיהיו מכוונים השערים והפתחים.

יט א'. **אלא** גם מה שפי' מרן הגאון שליט"א דהחדוש דהבית שערינו הוא אליבא דהרימב"א דהיא עדיפה מאינו מפולש ואינו מכוון דבשתי מחיצותו כעין גאב, הוא רה"י וכו', מ"מ זה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש בתוך מחיצות דכעין גאב ולכן אין לנו שום יתרון מזה לענין הערים שלנו אלא מה שאין הדרך מכוון ואינו מפולש דאין להתיר בשביל זה, ולפענ"ד אי נימא דדא הוא חרוש מרן ז"ל כ"ש דיש להתיר בעירות שלנו דעכ"פ כל מה שנמצא בתוך המחיצות כעין גאב הוי רה"י ממש א"כ בעירות גדולות כשנמתח חוט בכל הרחובות שהם כעין גאב וכל מקומות שימצאו בתוך המחיצות הם רה"י גמור א"כ פשוט דהמקומות שהם מחוץ למחיצות שהוא אחורי מה שימתחו החוט הגם דלא הוי עוד רה"י אבל גם רה"ר לא הוי דכיון דכמה רחובות שבאמצע העיר הם רה"י ממש א"כ שאר רחובות שהם פתוחות לרה"י נמי לא הוה רה"ר, וגם לא ישאר שיעור י"ב מיל וצירוף לרה"ר וא"כ כ"ש דאי נימא דהחדוש הוא של הבית שערים דבכל רחוב שהוא כמין גאב הרי היא רה"י ממש כל שימתחו החוט בתוך המחיצות א"כ ודאי לית לן רה"ר וא"כ לב' הפירושים ראיתנו נמדברי מרן רשכבה"ג הבית שערים ראי' גדולה הוא.

סימן מח

מקום שאין מניחין לעבור לשום קאר בלי תשלום לא הוי רה"ר

כ. **ומש"כ** ומעם הי"א כבר כתבתי מה שאין מניחין לעבור רוב הודרכים

הגדולים בלא תשלומין בעד כל קאר וקאר אם אך לא נגרע משיעור הס"ר שצריך לחשיבות רה"ר הוא בדן רה"ר לא רק כשהתשלומין הוא בשביל מה שמוציאו לתיקון הדרך אלא פילו שהוא למם בעלמא ע"כ.

הנה באמת כבר הראיתי לדעת בס"ד ג"כ שלא מיבעיא אם התשלומין הוא בשביל מס א"כ פשוט דרך הזה לא נמסר לרכים אלא כל מי שמשלם מס יכול לעבור וכל שאינו משלם אינו יכול לעבור א"כ פשוט דכה"ג לא מקרי רה"ר שהרי הרשות אינו נמסר לרכים אלא משלם מס על כל מעבר ומעבר, ואדרבה אפילו לזה שישלם אינו נמסר הדרך אלא יש לו רשות לעבור פעם אחת מחמת ששלם לעבור ואם לאחר שעה ירצה לעבור שנית צריך שישלם שנית וא"כ פשוט דאין זה נקרא רה"ר כיון שאינו נמסר לשום אדם אלא שנותנין לו רשות העברה בשביל התשלומין, ועיין ב"ב נ"ד ע"ב עובדא הוה ברורא דרעותא כו' א"ל דורא דרעותא קאמרת התם באני מטמרי הוו דאינהו גופיהו לא הוו יהיכי פסקא למלכא ומלכא אמר מאן דיהיב מסקא ליכול אריא והכי"ג ממשלה קובעת מאן דמשלם מס לעבור ישתמש ברה"ר ומאן דלא משלם לא יעבור ופשוט דכה"ג לא מקרי מסור לכל, ואם יש עניים שאין יכולים לשלם לא יעברו א"כ אינו מסור רק למי שיש לו ממוז, וגם יש לו קאר, אלא אפילו אם הם מוציאין המעות שמקבלין לצורך תקון הדרך נמי נראה דעיי"ו עדיין לא מקרי מסור לרכים כיון שאין בידו לעבור רק מי שמשלם נמצא דלא מסור הרשות רק למשלמים ולא מקרי זה מסור לרכים ולא יד הכל משתמש בו, והגם שצריך לתקן הדרכים וצריך מעות לזה אכל זה הוא ענין על הכ"ד או המלכות שיתקנו הדרכים ועיין שקלים פ"א מ"א באחד באדר משמיעין על השקלים וכו' ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ובק"א ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות והשווקים שנתקלקלו בימית הגשמיים בשביל עולי רגלים א"ג בשביל הרצחים בשגגה דכתיב תכין לך והנה הוא מצוה ב"ד לתקן הדרכים אבל לא על כל יחיד ואם ב"ד צריכין מעות לתקן דרכיכו הרשות בידם לכקש מסים וכיצא כהם או שיבקשו בכלל מעות על תיקון דרכים, אבל אם מטילין תנאי בהעברת דרכים שכל מי שלא ישלם לא יעבור ומי שישלם יעבור הנה דרך זה שוב לא היו נמסר לרכים, ואדרבה מונעים רבים מלעבורי ברה"ר זה כל שאין לו לשלם נמצא דלא הוי רה"ר, ובאמת בי לעיל הבאתי כעין זה מהנאון א"א (בוטשאטש) וזה לפענ"ד ברור. וכ"ש שאין שום רשות לעבורי ברנל כלל לשום אדם.

וזה לשון הא"א סי' שמ"ה גם י"ל שדרך המלך אין יד הכל שוה בו שמויחד להקירה להנתניה וכבר הובא במהריב"ל ז"ל לחלק בין של יחיד לשל רכים וזאת אין שום עיר כמדינתנו צריכה הכשר יותר מצוה"פ לכולי עלמא ע"ש. ועיין מה

שהבאתי בסמוך כשם המאירי ז"ל. ואף אם יתעקש המתעקש לחלק בין מלכות לממשלה אבל עם יסוד ההלכה דאין יד הכל שוה בו אין נפ"מ כזה לפע"ד.

כא. ומש"כ שאין פי' רה"ר ענין הפקר שהמלכות והמדינה לא ישלטו שם ולא שום דין מדיני התורה אלא ודאי דאיכא דינים מדיני התורה על כל אדם איך להתנהג כרה"ר בהלכות וכרכיכתו על בהמה וכ"ש בהלכות כקארס ודאי אמת הוא כן דיש הלכות כיצד להתנהג כרה"ר אבל עם כל ההלכות הם רק להישות כל העוברים דרך שם ושיהיו כולם יכולים לעבור, אבל אם הדינים הם כאלו שאין יד הכל שוה בהם ואין הכל שולטים שם והם מנועים לעבור מחמת שאין כידם לשלם כמו השני וכיוצא בו נמצא דאין זה רה"ר כיון שיש מונע את הרבים מלעבור יהי' מאיזה טעם שיהי' אלא אמרינן דהעוברים הם עוברים רק מדומת התשלומין ולא מפני שדרך הזה ורשות הזה מסור לרבים שהרי כאמת אינו מסור אלא למי שמשלם. וממילא אפילו אם יהא שם ששים ריבוא ויעברו ככל יום מ"מ כיון דלאו יד הכל שוה בו ולא מסור לכל אלא למי שישלם מס וגם מי שאין לו קאר אין לו רשות לעבור כלל כרגל אפילו רוצה לשלם מס כה"ג לאו רה"ר הוא לב"ע.

כא א'. ומש"כ הגאון שליט"א ז"ל וכן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והוצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר היה להב"ד ג"כ רשות לקבוע שגיבוי דמי התיקון יהיה באופן זה אם זה הוא יותר טוב להגביה, ומסתבר שלא היה נגיע בשביל זה החשיכות רה"ר כמו בעוברין בלא תשלומין. ולפענ"ד פשוט ההיפוך דודאי גרע וגרע דהעוברים בלא תשלומין הרי השוה כולם כאחד והוה יד הגל שוים בו אבל אם לא מניחין לעבור כלי תשלומין או חסר כרה"ר שהרי לא נמטר לכל כמ"ש גם הא"א הג"ל.

ובשו"ת משכנות יעקב סי' ק"כ ד"ה הגה הראשון שהביא דברי הריטב"א בכיבוד דברי רש"י מקושית ר"ת דהיכי משכחת לה עיר של רבים שיתיישבו גה מתחלה סי"ד כאחד כתב ז"ל שאין בוונת רש"י ז"ל שיתיישבו בעיר סי"ד בא' דאף ירושלים בשלוחה לא היו בה סי"ד אנשים כאחד תמיד רק בוונתו שהייתה מופקרת ומעבר לס"ד אנשים כגון ירושלים שהייתה רובלת העמים וכאו לתונה אנשים מאפסי ארץ והיה רה"ר שלה מעבר לס"ד ומופקרת להם ואף שאין באין לתוכה כאחד כיון שמוכנת ומופקרת להם היא רה"ר בו' עיי"ש דבריו כי הנה נכונים מאד בדעת רש"י ז"ל שאין צריך רק רשות לרבים וכיון שמופקרת לניל העולם הרי רשות סי"ד שולטים בה בו', כ"ז מורה להדיא דעת רש"י דכל עיר ודרך המפולש ומופקר לרבים הוי רה"ר גמורה ע"ש בכל התשובה, הגה כרוב

מפורש דר"ה בעינן שיהי' מופקר לם"ר אנשים ודייק כמה פעמים דבעינן מוכנת ומופקרת להם וגם כתב וכיון שמוקפרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים בה ומינה דכל שאינה מופקרת לכל העולם לא הוי רה"ר, וא"כ כדידן שבה"ר אינו מופקר כלל אלא אדרבה כל מי שאינו משלם לא יוכל לעבור מפילו במכונה וברגל א"א לעבור כלל ודאי דאין זה רה"ר.

ובמעשה רוקח על הרמב"ם פי"ד ה"א איזו הוא רה"ר הביא קושית המ"מ עליו ותירוצו של רבינו אברהם בנו וכתב דכאמת כשישראל היו במדבר לא הי' רה"ר אלא אצילם דוקא ושם רה"ר ר"ל שהוא מופקר לכל בשווה לכל באי עולמו משא"כ בזמן ההוא שלא הי' הפקר אלא להם דווקא ע"ש, עכ"פ פשוט דרה"ר שאינו מופקר לכל אלא יש שולטים בארץ שאינם מניחים לעבור בלי תשלובו וכיוצא בו גם במקום אחד אין מניחים לעבור רק מצד ימין ולעלות ולא לחזור, ובמקום שני רק לחזור ולא לעלות ובמקום אחר אין מניחים לעבור עם טראקט ועוד כמה ענינים, ולעולם אין מניחין לעבור ברגל ודאי דלא הוי רה"ר כזה דומיא דרגלי מדבר זה פשוט.

(**שוב** מצאתי בדעת או"ח ס' שם"ג סי"ד וז"ל, וכוה"ז גם נגר ישראל מהני דינא דמלכותא ככה"ג שהרחובות שלהם והדרכים שלהם ע"ש, ומבואר דכוה"ז דהדרכים והרחובות של מלכות הם, וא"כ אם הם מעכבים ההילוך לאיזה סיבה תו לאו רשות של רבים הוא).

סימן מט

ביאור ב' לשונות וסתירת רש"י מסוטה ליומא בענין טלטול בירושלים ואם עירבו בירושלים

כב. **בענף** ד' כתב הגאון שליט"א וז"ל ומה שהאריך שלרש"י עירבו בירושלים דלא כדכתבתי שאיכא שתי לשונות ברש"י, הוא פלא הא מסוטה דף מ"א ע"ב שהביא דרש"י כתב על מה שכל אחד ואחד מביתו ס"ת מביתו פי' בלישנא ב' א"ג ירושלים דלתותיה נעולות כלילה ומערבין את כולה הא כתב רש"י גם לישנא קמא דהוא מחמת דקסבר אין עירוב והוצאה ליו"כ וביומא כתב רק פי' אוזר כלישנא קמא שמעיו"כ הביאום והוא משום דלא עירבו בירושלים אף ללשון זה

ברש"י כדכתבתי שסובר כן רש"י בעירובין אף להלשון שהיו יכולין לערב נעצם דלא כא"נ דכתב בסוטה, ע"כ, ולפענ"ד אי משום הא סתירא לא חזינא די"ל דדברי רש"י לאו סתראי נינהו ממקום למקום אלא כולם כאחד הם ולרש"י ס"ל דבאמת בירושלים עירבו כלישנא בתרא ולישנא קמא נמי לא פליג אזה אלא דבלישנא קמא ראשונה יצא לפרש דליכא איסור הוצאה ביה"כ כלל והיינו לימ"ד דאין עירוב והוצאה ליה"כ וכיון דאין עו"ה לא היו צריכין לערב כלל וכ"ש לפמ"ש הפוסקים דביו"ט לא תקנו עירובי חצרות כלל עיין ש"ע א"ח סי' תק"ו ט"ז סק"ב, ולכן למ"ד דאין עירוב והוצאה ביה"כ א"א לערב כלל ועיין ש"מ נגיזה י"ב בשם הריטב"א דלא התירו בעירוב לב"ה להוציא מרשות לרשות דגרים שאין בהם צורך יו"ט ואפילו עבר ועירוב לא מהני ליה שאין רצון חכמים בה ואין העירוב מועיל כלל נפע"ש ולכן פי' לישנא קמא אליבא דמ"ד דאין עו"ה ליה"כ.

אלא דהתיינח ביה"כ שחל להיות בחול אבל ביה"כ שחל להיות בשבת ל"ל להאי מעמא ובגמ' אמרו סתם על כל יוה"כ ולכן פי' א"נ ירושלים דלתותיה נעולות כו' כלומר דהאי מעמא מועיל אפילו ליה"כ שחל להיות בשבת ולפ"י לא פליגי ל"ק אלישנא בתרא דנימא דרש"י מספקא ליה אי מותר לערב בירושלים וס"ל לרש"י בב' לישני דעירוב מהני בירושלים.

שנית י"ל בדברי רש"י דבגמ' שם קאי אתפלת כה"ג שמבדק והשאר תפלה כו' וחתם בשומע תפלה מכאן ואילך כל אחד ואחד מביא ס"ת כו' והנה לכאורה קאי דמעולם כן ה"י הסדר שהביאו ס"ת מבתיהם ביה"כ והי' קשה ליה לרש"י דבשלמא קודם שנפרצו פרצות והיו מערבין שפיר היו יכולין להביא אבל לאחר שנפרצו פרצות הי"אך היו מותרין להביא הס"ת מבתיהם, ולכן פי' בלישנא קמא דאין עו"ה ביה"כ כלומר כיון דבגמ' סתמא אמרו לעולם היו מביאים ס"ת אפילו לאחר שפרצו בה פרצות ולכן ע"כ ס"ל להאי מ"ד דאין עו"ה ליה"כ, שוב כתב א"נ דהאי מכאן ואילך כל אחד ואחד לא קאי דלעולם עשו כן ולא קאי אלא אקודם שנפרצו פרצות ואז כיון דירושלים דלתותיה נעולות כלילה מערבין את כולה ולכן הביאו ס"ת. נמצא לפ"י דרש"י לעולם ס"ל בב' הלשונות דמעריבין אלא דבל"ק אוקמו' לאחר שנפרצו פרצות וצריך ע"כ לאוקמו' משום דאין עו"ה ליה"כ ולל"ב פי' קודם שנפרצו פרצות ומותר משום עירוב וכ"כ להדיא בשו"ת שו"מ דליכא סתירה בדברי רש"י מיומא לסוטה ע"ש מ"ד ח"ג סי' ב' בד"ה והנה הא דאמרו בסוטה דף מ"א.

כב א'. **ומ"ש** רש"י יומא דף ע' דבעי"כ הביאום שהוא פי' שלישי לדעת הגאון שליט"א דביומא לא כתב רק לישנא קמא דגמ' סוטה, ולפענ"ד הוא כאמנת

פי' שלשי ולא פירוש של ל"ק דללישנא קמא הרי כתב דאין עו"ה ליו"כ וביומא לא כתב דאין עירוב והוצאה אלא דמעיו"כ הביאו ולא נתן טעם למה מעיו"כ הביאו, ואיכא למימר יותר לפי שיטתו שלאחר שנפרצו פרצות מיירי ולכן הביאו מעיו"כ.

איברא דברי"ש יומא לא מבואר כלל דמשום איסור הוצאה הביאום מעיוה"כ: מבתיהם אלא כתב סתם דמעיו"כ הביאום שם, וי"ל דרש"י מפרש דלאו משובח איסור הוצאה הוא שהרי ירושלים דלתותיה געולות ומותר להוציא אלא פי' כן דלא מסתבר שביום הכיפורים באמצע העבודה ילכו כולט לבתיהם והניחו הכה"ג ומקום המקדש וילכו להביא ס"ת ולכן פי' כל אחד מביא ס"ת מביתו כלומר אין הכוונה שהלכו לבתיהם אלא שמעיו"כ הביאום מבתיהם אבל לא משום איסור הוצאה עשו כן, כן הו' אפשר לפרש שלא תקשה סתירת דברי רש"י אלא דמפשטות לשון רבותינו האחרונים נראה דמשום איסור הוצאה פירשו עיין מהרש"א בח"א וברש"ש שם, גם בשו"ת תשובה מאהבה הביא שמרן הנוב"י כבר הקשה סתירת רש"י מסוטה ליומא הנ"ל.

ומצאתי בשו"ת בית שערים למרן כק"ו א"ח סי' נ"ב שהארך הרבה בדברי רש"י שגראין סותרין ממקום למקום, ומתחלה יצא לפרש לפמ"ש הרימב"א יומא ס"ו דאפילו למ"ד אין עו"ה ביו"כ הוא רק מדאורייתא אבל מדרבנן אסור ולפ"ז תקשה לרש"י בסוטה שפי' מביא ס"ת דקסבר אין עירוב והוצאה ליה"כ נהי דמה"ת מותר אבל אכתי איכא איסור דרבנן. אך לק"מ לפמ"ש רש"י דנעולת דלתות משוי כחדר של רבים ומערבים את כולה וכ"ז שלא עירבו הוי כרמלית ולא מיחייב ולפ"ז כיון דבשבת נמי ל"ה בירושלים רק שבות וביו"כ אפילו הוצאה גמורה נמי לא הוי רק מדרבנן א"כ הו"ל שבות דשבות דשרי במקום מצוה כמ"ש מג"א כמה פעמים בה' שבת וכאן הוא מקום מצוה כדי להראות חזותי' לרבים, ועוד תי' שם כמה תירוצים כלו נאה וכלו יאה, ולכולהו תירוצי ולישני נראה מפורש דס"ל דלא פליגי הלשונות אהדדי וכן קבלנו אנו מרבותינו ואבותינו הקדושים דבכל מקום שאפשר להשוות לישני משוינן ולא מחלקינן לומר דתרי לישני הם ברש"י ופליגי אהדדי, כידוע דבר זה לכל יודעי דת היכי דאפשר להשוות שתי לשונות דלא ליסתרי ממקום למקום מישיבין אפילו בדוחק גדול, וכ"ש דכאן בריוח מפורשים דברי רש"י שאינם סותרים ולפ"ז יצאו לן דברי רש"י בפשיטות דהוי מערבין בירושלים קודם שנפרצו בה פרצות עכ"פ וכמ"ש גם התה"ד והראב"ה בפשיטות.

וכרנע נפל בליכא דרש"י לשיטתו דס"ל דאין עירוב והוצאה ליוה"כ הכי

הלכתא ועיין שאג"א (סי' ע"א וע"א) מה שהאר"ך בדברי רש"י ולכן שפיר נחב רש"י קודם וכמ"ד דאין עירוב והוצאה ליו"כ כיון דהכי ס"ל להלכה ושוב נחב דאפילו למ"ד יש עו"ה ביו"כ לא תקשה ליה מכאן דבירושלים עירבו וז"פ וברור בס"ד, ועיין תוס' יבמות ל"ד ד"ה אם ובעינים למשפט שם.

כג. ומש"כ הגאון שליט"א ז"ל ולא מובן מה שהביא העתקת הסמ"ג לשון רש"י שבגמ' שעל רש"י הא ביארתי והוכחתי שבירושלים היו יכולים לערב בעצמם אבל מאחר שלא הניחו החכמים לערב היתה ירושלים בדין כרמלית ע"כ.

ואני אסקופה הנדרסת לא זכותי להבין השגה זו שהרי מה שהבאתי דברי הסמ"ג הוא משום דבר חדש שנתחדש לפיו שפי' בדברי רש"י ג"כ שעירבו בירושלים ממש, שאחר שהביא הא (עירובין ו') אמר רבב"ח ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' ופי שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכון משער לשער כו' ואלמלא שנעולים דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום ר"ה, אבל נעולת דלתות משויא לה כחצר של רבים, ומערבין את כולה וכל זמן שלא עירבו היו כרמלית ע"כ. הנה דכתב ומערבין את כולה שהוא לשון שמערבין בפועל ומותר ונכון לעשות כן, או שהוא מצוה לפי דעתו שם דאיכא מ"ע לערב, וכל זמן שלא עירבו היו כרמלית, אבל לא זכר כלל שאין לערב אלא אדרבה כתב ומערבין את כולה כלומר ומערבין לכתחלה בחיוב וזה ברור מאד.

ובן מבואר עוד בסמ"ג שם ז"ל נראה לי מתוך דברי ר' יהודאי גאון (רבינו הבה"ג) כי בימי ירמיה הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלא עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהיא רה"ד ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכך כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אא"כ עירבו, וזה לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים, זה גוף האיסור של תורה ואח"כ אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה ע"ה כי לבני ירושלים היו מזהיר, וכבר אמרנו כי מה"ת מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שע"י שעברו גזירתו באו לגוף האיכור של תורה ע"כ. ומבואר מדברי הסמ"ג דבירושלים גופי' גזר שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות ובכל הרחובות והם הוציאו משאות מעיר לעיר שהוא חוץ מירושלים והזהירם הנביא על זה שע"י שעברו על גזירת שלמה המלך לערב בירושלים ולא עירבו, עי"ז באו לגוף האיסור של הוצאה מן העיירות שסביבות

ירושלים דרך סרטיא שמעיד לעיר שהוא רה"ר אבל אם היו מערבין לא היו באין לכלל זה, עכ"פ מבואר מדברי הסמ"ג דבירושלים היו מערבין, ועיקר התיקון לערב הי' בירושלים. ומדכתב והוציא מן הבתים לרחובות בלי עירוב משמנן דתיקון שלמה הי' לערב בכל העיר שלא להוציא מן הבתים אל הרחובות בלי עירוב.

כד. ובוה יתישב עוד מש"כ הגאון שליט"א ז"ל ומש"כ דפשוט דשלמה המלך בשעה שתקן עירובין בירושלים תקן שא"כ הרי תיקן שימלטלו בעירוב בירושלמי לא מובן כלל דתקנת שלמה היתה לאסור כל החצרות והמבואות גם אלו שלא היו מפולשין ותיקן שיעשו עירוב שהחצירות ושיתוף בהמבואות ועי"ז יהיו מותרין ובמבואות המפולשין הי' אף כשננעלו הדלתות משום שלא רצו לעשות העירוב עכ"ל.

ולפענ"ד נראה דודאי שלמה המלך תיקן לערב בכל ירושלים ובכל מקומו שאפשר וכמ"ש הסמ"ג ז"ל להדיא, וכן מצאתי להדיא לרבינו האי גאון בתשו' הנאונים (שערי תשובה לייפציג תרי"ח) סי' מ"ד ז"ל על דבר ששאלתם לענין עירובין ונטי' שלמה המלך תקן עירובין וידיים וכי לא היו נהגין ישראל בהגז קודם שלמה כו' והשיב רבינו האי גאון ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כול אותם השנים שהיו ישראל טרודים במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתח מבואות ולהניח עירובין כו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן עכ"ל. והובאו דבריו בקיצוני בסמ"ג מ"ע דרבנן א', ובב"ח ש"ע א"ח סי' שס"ו, והנה ברור מילל רבינו האי גאון דהתקן של שלמה הי' לתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין ולא שתיקן רק שיעשו עירוב ושיתוף במבואות אלא שתיקן שלמה המלך הי' לתקן פתחי מבואות ויתקנו פתחים למבואות המפולשות ולסתמם ולערב שם.

ובמדרש שכל טוב פ' בשלח אות י' כתב ז"ל רבותינו דרשו ויהי ביום השישי והכינו את אשר יביאו כלומר יכינו ביום השישי במבואות ובחצרות תיקנו לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושתופים להתיר להם את אשר יביאו ביוג השבת מרשות לרשות עכ"ל, הנה מבואר דהתיקון הי' לתקן ולהכין תיקוני לחיינו וקורות וצוה"פ ופשוט דהתיקון לכל מבואות שאפשר לתקן ואפילו מפולשות שיתקנו להם פתחים ולשאנינו מפולשות צה"פ, וא"כ הרי מצינו מבואר תיקון שלמה המלך היה לערב בכל עירות ולתקן מבואות וצה"פ והארכתי בגה בס"ז במקום אחר. ורבינו הגדול הבה"ג הל' עירובין פרק הדר כתב ז"ל וצריכא מתא למיעבד לה עירוב הדר הודנא (פי' סביב סביב) בחללים או בצוה"פ, ובכל עירות תיקן וירושלים עיה"ק שהי' בונה אותה ודאי תקן לערבה.

כה. ומש"כ הגאון שליט"א וז"ל ומה שהביא ראי' מהא דלכה"ג אמר ובה דניהומו ליה חמומי ע"י נכרי כו' הרי חוינן דמערכין גם רה"ר לא מובן קושיתו דהא לרה"ר ממש לא שייך שיערבו ואף לכרמלית לא שייך לערב אלא כשנכר תקנו המחיצות והוא ברין רה"י ע"כ.

והנה פשוט זה היתה ג"כ כוונתנו שהכאנו דברי הבה"ג דברה"ר נמי איכא מצוה לערב וכיון דאיכא מצוה לערב היאך יערבו אם לא ע"י תקון, שהרי הא דאמר ל' רבה לאב"י (עירובין ס"ח) ליחי ליה חמימי מתוך ביתי דרך רה"ר קאמר ליה וע"ז אמרו בגמ' שם מבואה דאית בה תרי גברי רכרכי כרבנן לא ליהוי לא עירוב ולא שיתוף והרי ברה"ר ליכא עירוב, וע"כ צ"ל דהכי קאמרו ל' מבואה דאית בה וכו' לא ליהוי לא עירוב ולא שיתוף ולמה לא תיקנתם את הרדו"ר שתוכלו לערב, וא"כ אדרבה מדבריהם כאן ראי' ברורה שאפילו ברה"ר ממש מצוה לתקן פתחים וכיוצא בזה כדי לערב שהרי כאן רה"ר היה ומתמה עליוזם רבה בר רב חנן מאד למה לא עירבו, ואם ברה"ר ליכא מצוה מאי קמר להו ומאי קשה ליה אדרבה הרי א"א לערב ברה"ר זה ברור כשמש.

איברא דבעה"ש א"ח סי' שמ"ה סכ"ד כתב דיש מין רה"ר דמהני ליה עירוב ח"ל ודע שיש לי ראי' מבה"ג שיש מין רה"ר דמהני עירוב שכתב בהל' עירובין ואסור לטלטל מידי בשתא ארבעה גרמידי ברה"ר וכו' ולא מיבעיא רה"ר דאזויה מלכא הוא ואסור לטלטל בגייה ד' אמות היכא דליכא עירוב וכו' וקשה היכי קאמר היכי דליכא עירוב דמשמע להדיא דבעירוב מותר והא אין מערכין רה"ר ובלשון הזה כתב גם בה"ג גם בריש הל' שבת ע"ש, אלא ודאי דיש מין רה"ר דמהני ביה עירוב והיינו כדאמרן, ע"ש סמ"ג במ"ע א' שם שהביא דברי הבה"ג ח"ל לא מיבעיא רה"ר דאורח מלכא הוא דאסור לטלטלו ד"א היכא דליכא עירוב אלא אפילו מן מבוי למבוי אסור להוציא אא"כ עירבו כו' ע"כ מדבריהם, הנה מבואר דלרבינו הגדול הבה"ג איכא מין רה"ר שניתר בעירוב ואפשר דס"ל דצה"פ מהני אפילו לרה"ר וכדעת כמה פוסקים וכן פסק בש"ע הגרש"ו, יהי' מאזיה טעם שיהי' עכ"פ ראינו לרבינו הבה"ג דס"ל דמערכין את הרה"ר, וא"כ אזדא לה קושית הגאון שכתב לא מובן קושיתו דהא לרה"ר ממש לא שייך שיערבו דהבה"ג לשיטתיה שייך שיערבו אפילו רה"ר.

איברא כי אם הי' סברא לחלק בין ירושלים לשאר עירות גדולות הי' נלפענ"ו לחלק מטעם אחר, לפמ"ש הראב"י סי' שע"ט ח"ל ותו דאמרינן בפ' ראשון דעירובין בדלתות מי מערבא והאמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, אבל הואיל דננעלות בלילה הוי כרמלית כו'

ומיערבא והיו מטלטלין בה, ומסתמא בלחי וקורה היו מתקנין דלא גרע רה"ר דידיה ע"י נעולות דלת משאר מבואות שאין מועיל עירוב כי אם בלחי וקורה, והרי ירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל הוא הרי לא היתה מיוחדת לאותה שכונה שפותחין כתייה לתוכה וגם כל ישראל היו עוברין ודורכין לתוכה בע"ב ושרי למלט בתוכה כו' ע"ש.

והעיר לן הראבי"ה נקודה חדשה דירושלים שאני משאר עירות כיון דירושלים לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל הוא, וכיון דלא מיוחדת לשום שכונה שפותחין כתייה בתוכה דכל ישראל יד הכל שוין בה, בה"ג קס"ד דחמור הוא ואין מערבין אלא דאפ"ה ס"ל דמערבין ולא מחלקין בהכי לדעת הראבי"ה, ולכן יש לומר דאלו שסוברים כירושלים אין מערבין ומחלקין משאר עירות משום דירושלים לא נתחלקה לשבטים וליבא שם שום בעלות ולכן ליבא רה"י בכלל, אבל כשאר עירות וככל עירות גדולות חוץ מירושלים שהבתים שייכים ליחידים שהרי כל יחיד ויחיד יש לו שם בית או בית חרושת וכיוצא בו א"כ כשאר עירות גדולות לכ"ע יכולין לערב, והנה כל זה ה' אפשר לומר אלו היינו מחלקין נין ירושלים לשאר עירות גדולות שיש בהם ששים ריבוא אבל כאמת הראבי"ה כרוב דגם זה אינו וכנ"ל.

ובבלל כעצם הסכרא דחיישינן שמא יבואו אנשים ממקומות שאין מערבין לירושלים וטעו שמותר להוציא משא בשבת, למה לא ניהוש להפוך כיון שבהרבה מקומות עירבו וכפרט בארץ ישראל שבמעט בכל עירות היו עירובין ניהוש שייבאו אנשים מעירות שיש להם עירוב והם רגילים להוציא משא בשבת ויבואו לירושלים ולא ידעו שאסור להוציא ויבואו לידי חילול שבת כהוצאת משא שרגילים לזה, ובאמת כי כן ראיתי בעיני שהרבה מהבאים מארצינו הקדושה לכארא פארק בשבת קודש מטלטלים מחמת רגילותם, וא"כ אם יש לחוש להני שלא עירבו בביתם שיבאו לירושלים והם לא רגילים להוציא רק שיראו ויטעו, כ"ש שניהוש להני שרגילים וודאי יטעו ויבואו לידי חילול שבת.

כו. **נחזור** לענינינו כי יצאתי קצת מן מהמכוון, והנה רבינו הראבי"ה טי' שע"ג דף 893 בתב ח"ל ותו דאמרינן כפ"ק דעירובין, ובדלתות מי מערבא והאר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל הואיל הנעלות כלילה היו ברמלית כדאמרינן כפ' המוציא תפילין ומיערבא, והיו מטלטלין בה ומסתמא בלחי וקורה היו מתקנין דלא גרע רה"ר דידה ע"י נעילות דלת משאר מבואות שאין מועיל עירוב כ"א בלחי וקורה, והרי ירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל היא הרי לא היתה מיוחדת לאותה שכונה

שפתוחין לבתיה וגם כל ישראל היו עוברין ודורסין לתוכה בעל כרחן ושרי לטלטל בתוכה כו' ע"ש. הנה כתב ג"כ מפורש דירושלים שרי לטלטלא בתוכה ועירוב ממש קאמר.

והרשב"א פסחים ס"ו כתב והשתא משמע בשמעתין דשיך איסור רה"ד בירושלים וכן משמע בריש לולב וערבה דף מ"ב דקתני התם מוליכין את לולביהן מע"ש בעזרה וקשה מהא דפ"ק דעירובין דף ו' ירושלים וכו' ומיהו יש לדחות דהכא בשלא עירבו זה עם זה ור"י מתרץ דהכא מיירי לאחר שפרצו פרצות דכה"ג משני מילתא אחריתא בעירובין וכו' ע"ש, וכ"כ התוס' ב"מ ג"ג ע"ב ד"ה דנפול מוחצות דהיא שמעתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לנך לא היו יכולין להולך סביניהם בשבת לטלטל כדאמר ר"י ירושלים אלמלא כו' וגם בספר המאורות לרמב"ש מנרבונה שבת דף ה' כתב ירושלים אלמלא כו' דכי כתב הר"י פ"ק דעירובין אבל רבינו אפרים כתב דלא היו כרמלית אלא בלילה כו' וכתב דלא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית היא, מיהו לדעת הר"י פ"ז"ל אום עירבו מותרין דכחצר הוא ודעת הרב רבינו דוד כהר"י פ"ב, ובספר השלמה שבת הג"ל אמר ר"י ירושלים כו' ולאפוקי מרבינו אפרים כו' והני מילי בשלא עירבו וצ"ל אום עירבו מותרין דכחצר הוא כד כתב הרב אלפסי ז"ל בפ"ק דעירובין, ורבינו יהונתן עירובין ו' כתב וירושלים נמי מיערבא כיון דדלתותיה נעולות בלילה ולשון מיערבא היינו לכתחלה.

והמאירי עירובין דף ו' כתב ח"ל יש למקצת גאונים שיטה אחרת בזה לומר שאין רה"ד מתערבת בשום ענין ואף בדלתות נעולות וכו' והא דאמר ר"י ירושלים כו' והם מפרשים בשמועות ירושלים אלמא דלתותיהן נעולות אינו רה"ד גמורה אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תקון חכמים והרי היא ככרמלית, אלא שדעתנו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירוב פת, ואף גדולי החכמים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות בלילה ומבוי סתום המוכשר בלחי באחד, אלמא שבדין אחד הם, ואעפ"י שאמרו אין עירוב לכרמלית מ"מ לא ככרמלית גמורה כווננו אלא לענין זה וכעין מרה"י לרה"י שלא עירוב"ל יש למקצת גאונים שיטה אחרת בזה לומר שאין רה"ד מתערבת בשום ענין ואף בדלתות נעולות וכו' והא דאמר ר"י ירושלים כו' והם מפרשים בשמועות ירושלים אלמא דלתותיהן נעולות אינו רה"ד גמורה אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תקון חכמים והרי היא ככרמלית, אלא שדעתנו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירוב פת, ואף גדולי החכמים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות בלילה ומבוי סתום המוכשר בלחי באחד, אלמא שבדין אחד הם, ואעפ"י שאמרו אין עירוב לכרמלית מ"מ לא ככרמלית גמורה כווננו אלא לענין זה וכעין

מרה"י לרה"י שלא עירוב אסור לפלמל. מכואר מכל הנ"ל שעירכו בירושלים ושהיו ממלמלין שם.

ושמענין נמי שלא מחלק בין ירושלים לשאר עירות גדולות וכן לא מצינו לשום אחד מראשונים ז"ל לחלק בהכי וכה"ג לא ראינו ראייה הוא.

ולכן לפלא על הגאון רמ"פ ברף 8 שכתב ח"ל ולא נשאר מכל אלו רבוותא שחישב מי שמתיר לערב בירושלים לכד לשון ב' ברש"י רסוכה והרי כאמת התוס' והרשב"א והראב"ה והסמ"ג והרי"ף וספר האורות והרמב"ש לרעת הרי"ף וכן גראין דברי הרימב"א ברף ק"א ע"ש ועוד הרבה מקמאי דס"ל שעירכו בירושלים, וכנראה פשוט דרוב הראשונים ס"ל שעירכו בירושלים חה ברור בס"ד.

ומיהו מעתה לדין להלכה כיון דאיכא בני רבוותא דס"ל דירושלים היו ממלמלין והיתה מעורבת ממש ואפילו החולקין שהוא רבינו אפרים לא כתב המעם משום שכאו לשם אנשים מכל העולם אלא דס"ל דכרמלית הוא ורק בלילה וא"א לערב ולא ממעם גזירה, וכן שאר הפוסקים דס"ל דא"א לערב כלל כיש מקצת מפרשים שהביאו המאירי ועוד, אבל כיון דאגן לא קי"ל כהני פוסקים אלא קי"ל להלכה שמותר לערב ככל מקום אפילו רה"ר אם יש לו דלתות וכמ"ש בזה הגאון שליט"א בעצמו שלהלכה נמי ס"ל דבירושלים מותר לערב אלא דממעם גזירה לא עירבו, וכיון דלא מצינו בשום פוסק ראשון או אחרון גזירה זו דוקא על ירושלים אלא או סבירא להו איסור או היתר, רק שהגאון שליט"א המציא לעצמו גזירה זו והוסיף עלן גזירה לגזירה דגם במאנהעמען נגזור כן, ושוב הוסיף דאפשר גם בברוקלין נגזור כן, ודאי דאין לנו לחוש לגזירה זו שלא נזכרה בשום מקום לא בראשון ולא באחרון ולא נתקנה ע"פ כ"ד ומפורש בפוסקים היפך זה דלא היתה גזירה כו בירושלים מעולם, וכיון דנפל היסוד נפל הבנין דגם בנוא יארק אין לגזור שהרי עיקר הגזירה בנוא יארק הוא רק משום דבירושלים היו גזרין וחוששין מלערב, אבל כיון דנתברר דבירושלים לא הי' איסור מעולם לערב ולרעת הפוסקים שחששו מלערב לאו ממעם גזירה זו דשמא יבואו ממקומות רבים אלא מצד הלכה, וכיון דאגן לא קי"ל כהאוסרים א"כ לא קי"ל לאיסור בכלל אלא כל מקום שיש מחיצות או דלתות בירושלים מותר לערב חה ברור בס"ד.

סימן נ

ביאור טעם תוי"ט וב"י וחת"ס ותפא"י למה לא עירבו בירושלים

כו. ומש"כ הגאון שליט"א ח"ל ומה שהביא מתו"ט בפ"י מ"ט דפשוט ל"י דלרש"י ירושלים היתה מעורבת או עכ"פ יכולין לערב, וכתב ע"ז דפשוט ליה שלרש"י יוכלו לערב את כולה אבל לא עירבו ובעצם משמע דסובר רש"י שגם מקצת לא עירבו בירושלים אבל פשוט שהוא ממעם גדול שפירשתי מחמת שהיו באין לשם לרגל מכל המקומות שהי' גם מקומות שלא עירבו שלא יוכלו לתקן או

לא ידעו אך לתקן ולא יבואו למלטל גם הם ופלא מה שהתי"ט כתב דרש"י שמי' דמערבין כולה היינו לפי פירושו כפ"ה מ"ו דמפרש עיר של רבים וכי עכ"פ כתי"ט מפורש שבין לרמב"ם ובין לרש"י לא היתה ירושלים מעורבת אלא להרמב"ם לא היה אפשר לערב כולה ולרש"י יכלו לערב אבל לא עירבו אף שלא ידע מעם אבל ודאי התי"ט ידע שרש"י ודאי הי' לו מעם והמעם הוא כדכארתו עכ"ל.

ואני אסקופה הנדרסת שמעתי ולא אבין דברי חכמים וחדותם, הרא דהרי כבר הבאתי בקונט' אום אני חומה שם דהמאירי עירובין דף ו' כתב דעת הרמב"ם ז"ל דירושלים היונה מעורבת והיו יכולין לערב זה הוא גם דעת הב"י והכ"מ כסי' שמ"ה, וא"כ כיון דהמאירי כתב לדעת הרמב"ם היו יכולין לערב גם בירושלים והתי"ט לא הביאו ודאי עדיף לן לומר כהמאירי כידוע דהיכי האחרון לא ראה את דברי הראשון אמרינן אלו ראה אותו הי' חזר ומסכים לדעתו, וגם דעת רש"י הרי מבוארת שם"ל דבאמת היו מערבין בירושלים כמבואר ברש"י סומה מ"א הג"ל וגם ברש"י דף ו' וכמ"ש הראב"י"ה והסמ"ג ושאר ראשונים דזה הוא שיטת רש"י ודלא כתי"ט, וכיון דכל הפוסקים האלו ס"ל דרש"י ס"ל דבמציאות עירבו וגם כל הפוסקים הג"ל ס"ל כן לעצמן שקודם שנפרצו פרצות היו מערבים בירושלים והיו מטלמלים בתוכה למה נימא דלא עירבו, וכותיהו קיימינן שהם מרובים וראשונים היו, וגם מהתי"ט אינו מוכרח דלרש"י לא עירבו כלל אלא שלא עירבו כל העיר, דא תרא.

ושנית נראה דהרי קיי"ל דכל מקום שאפשר לישב דברי פוסק אפילו אחרון וכ"ש ראשון שנראה דבריו סותרין ממקום למקום ואפשר לישב פסקיו שלא יהיו דבריו סותרים אפילו בדוחק גדול מישבין אפילו בדוחק ולא משוינן סותר דבריו ממקום למקום, זה פשוט בכל הפוסקים, וא"כ בדין יש לישב שיטת רש"י ולאוקמי כאן קודם שנפרצו פרצות וכאן לאחר שנפרצו פרצות כלומר דקודם שנפרצו פרצות היו מערבין בירושלים והי"ל דין חצר של יחיד ולאחר שנפרצו פרצות הי"ל דין כרמלית שא"א הי' לערב עוד, וכה"ג נמצא דלא סתרי דברי רש"י אהרדי אלא שכאן פי' אקודם שנפרצו וכאן אלאחר שנפרצו פרצות, ואם נקבל המעם החדש שחדש הגאון רמ"פ שלי"ט א"כ דברי סתראי נינהו ממקום למקום וגם נמצא חולק על דברי התוס' והסמ"ג וראב"י וכל הראשונים שהבאנו לעיל שאזלו כשיטתו שעירבו בירושלים, ודאי מסתבר מצד הסברא ומצד ההלכה שדברי רש"י אחרים הם וס"ל כשיטתו בירושלים היו מערבין אותה ולא היו חוששין לחשש חרש שחדש הגאון שלי"ט א.

ועוד בו שלישיה דאפילו נסכים כהתי"ט וכפי פי' הגאון בו ושרש"י ס"ל שלא עירבו בירושלים ודלא כמ"ש בסוטה שכן עירבו אבל הרי המעם דס"ל כמ"ש לעיל בסמך ומשום עיר של רבים ועיין מלאכת שלמה פסחים ס"ז מה שהאר"ך וכולהו חפשו מעמים אי עירבו בירושלים או לא עירבו וס"ל או שלא עירבו מדינא דהוה כרמלית, באופן שאין לערב או הי"ל ויה"ו ומותר לערבו אבל שום פוסק ראשון או אחרון לא הזכירו מעם זה שמתור לערב אלא שהוא גזירה שלא לערב משום שמה יבואו ממקומות אחרים שאין מערבין וימעו. ואי חיישינן לזה א"כ אמאי לא חששו בעיירות גדולות אחרות מעולם על זה ולא עלתה על דעת ארם ובשעה שהתירו לערב בנוא יארק הגרש"ם ובעל הרי בשמים ודעימיהו נמי לא חששו בשביל זה ועכ"פ שהוא מעם חרש וגזירה חרשה מה שלא שמענו מעולם.

איברא כי אם הי' סברא לחלק בין ירושלים לשאר עירות גדולות הי' נלפענ"ד לחלק מטעם אחר לפמ"ש הראב"י סי' שע"ט ח"ל ותו דאמרינן בפ' ראשון דעירובין בדתות מי מערבא והאמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל הואיל דננעלות בלילה היי כרמלית כו' ומיערבא והיו ממלמלין בה ומסתמא בלחי וקורה היו מתוקנין דלא גרע רה"ר דיריה ע"י נעולות דלת משאר מבוואות שאין מועיל עירוב כו' אם בלחי וקורה והרי ירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבמים ושל כל ישראל הוא הרי לא היתה מיוחדת לאותה שכונה שפותחין בתיה לתוכה וגם כל ישראל היו עוברין דורסין לתוכה בע"כ ושרי למלמל בתוכה כו' ע"ש.

והעיר לן הראב"י נקודה חדשה דירושלים שאני משאר עירות כיון דירושלים לא נזחלקה לשבמים ושל כל ישראל הוא וכיון דלא מיוחדת לשום שכונה שפותחין בתיה בתוכה דכל ישראל יד הכל שוין בה כה"ג קס"ד דחמור הוא ואין מערבין אלא דאפ"ה ס"ל דמערבין ולא מחלקין בהכי לדעת הראב"י ולכן יש לומר דאלו שסוברים בירושלים אין מערבין ומחלקין משאר עירות משום דירושלים לא נתחלקה לשבמים וליכא שם שום בעלות ולכן ליכא רה"י ככלל אבל בשאר עירות ובכל עירות גדולות חוץ מירושלים שהבתים שייכים ליחידים שהרי כל יחיד ויחיד יש לו שם בית או בית חרושת וכיוצא בו א"כ בשאר עירות גדולות לכ"ע יכולין לערב והנה כל זה הי' אפשר לומר אלו היינו מחלקין בין ירושלים לשאר עירות גדולות שיש בהם ששים ריבוא אבל באמת הראב"י כתב דגם זה אינו וכו"ל. ובכלל בעצם זו סברא דחיישינן שמא יבואו אנשים ממקומות שאין מערבין לירושלים ויטעו שמוותר להתציא משא בשבת למה לא ניהוש להיפוך כיון שבהרבה מקומות עירכו ובפרט בארץ ישראל שכמעט בכל עירות היו עירובין ניהוש שיבאו אנשים מעירות שיש להם עירוב והם רגילים להתציא משא בשבת ויבואו לירושלים ולא ידעו שאסור להתציא ויבואו לידי חילול שבת בהצאת משא שרגילים לה, ובאמת כי כן ראיתי בעיני שהרבה מהבאים מארצינו הקדושה לבארא פארק בשבת קודש ממלמלים מחמת רגילותם וא"כ יש לחוש להני שלא עירכו בביתם שיבאו לירושלים והם לא רגילים להתציא רק שיראו ויטעו כ"ש שניהוש להני שרגילים וודאי יטעו ויבואו לידי חילול שבת.

עכ"פ כיון דלא ראינו מעם זה בשום פוסק והגם דרדאי יש כח ביד הגאון שליט"א לחדש סברא ומעם מעצמו אבל כיון דאנן ראינו מעם זה וראינו מעמים אחרים כזה או להב"י או להתפא"י או התי"ם או מעם רבינו אפרים ועוד ראשונים שכתבו מעמים וא"כ אפילו להני פוסקים דס"ל דלא עירכו נמי לא חיישינן בעירות שלנו וכ"ש שלא נחוש לחדש ולאסור מפני מענו שלא כתובהו והוא גזירה חדשה.

כח) ומש"כ עוד ח"ל ולא מוכן מה שהביא מס' תירוש ויצהר שהג"מ שמואל האריך להחיר השעאסיי בעירו ההולך מווארשא לפעמערבורג שתמצא כמה מיליאנים בג"א לרא"י שנבצה"פ ניהר גם כשעוברין ס"ד דכי בהשאסיי עובר כמה מיליאנים בג"י והלא במקצת דרך דחמישים מיל מווארשא להוערים הסמוכות עברו כאלף איש בערך וחמישים מיל אחרים עברו איזה מאות איש אחרים וכן בכל מקצת הדרך ומעולם לא עברו במקום אחד אף לא ריבוא אהוד ואף לא כומן מלחמה שעברו הרבה וכי', והוא מעה שחשב כל העוברים מתחלתו ועד סופו אף שעברו רק מלים אחדים וגם על זה ריבה בדמונו יותר על המציאות שאף בכל אורך הדרך מווארשא עד פעמערבורג לא עברו מיליאנים כיום אחד ואין דבריו כלום.

ולפענ"ד גם כזה הגם כי לא כאתי לפלפל בענין המציאות ואם מרן הגאון שלי"ם א יודע שהמציאות היתה שלא עברו שם ס"ד בכל יום הנני מקבל את זה לאמת גמור (הגם שענין ככל יום באג"מ מפקפק בזה) אבל מ"מ ראייתי מה שהבאתי רא"י לאו דחוי' הוא דעכ"פ לפי מה שעלה על דמיונו של בעל תו"ה להגאון מוה"ר שמואל הנ"ל היו שם כמה מיליאנים עוברים ככל יום שכן כתב להדיא ואפ"ה התירו הדרך בצוה"פ.

וא"כ לעצם ההלכה אין נפק"מ לדידן אם עברו או לא עברו אלא נפק"מ ההם מ"ל דאפילו במקום שיש כמה מיליאנים ויש רה"ר ודאי אפ"ה התירו בצוה"פ ואפשר לערב ככה"ג ולמשל אגן רנין כעת לענין בארא פארק שהן בזה הגאון שלי"ם א וס"ל שיש כאן ס"ד בוקעין ואם יתברר שאין כאן ס"ד בוקעין לא ישתנה הדין של ששים ריבוא הגם שהמציאות נשתנה הדין לא ישתנה והכ"נ אם המציאות נשתנה ולא היו שם ס"ד או כמה מיליאנים על השאמ"י אבל ההלכה של כמה מיליאנים שהתירו לא ישתנה בשביל זה ולכן בשאר מקומות שישנם כמה מיליאנים סמכינן אפקתייהו ח"פ לפענ"ד ואמת.

סימן נא

ביאור בדברי הרשב"א בעבוה"ק

כמ' ומש"כ עוד ח"ל ומ"ש דפלמיא הוא דוקא מחוץ לעיר שמשמע ליה בן מלשון הסמ"ג משום דבן ה"י במדבר שהי' פלמיא לסחורה חוץ למחנה מתגרי עכו"ם, וכו' עיין בסמוך אות ל' מה שאכתוב בזה בס"ד. ומש"כ עוד ח"ל ופי' הרה"ג שלי"ם א על ואע"פ שדלתות המרינה ננעלות כלילה זו היא פלמיא היינו שבני העיר נועלין הדלתות ואין מניחין לצאת כלילה מהעיר שא"כ ה"י מעם שיתבמל חשיכות רה"ר קמ"ל שלא מתבמל מאחר שבאים ממקומות אחרים לכד שהיא פי' דחוק הרי הי"ל לאסוקי זה בפירוש אם באים שם מהרבה מקומות אחרים אלא מעט כמו שודאי הוא בן בסתמא ולא לסתום הדברים שמשמע שלעולם הוא בן ולכן אין פי' זה כלום כו'. והנה באמת אין אני אומר קבלו דעתי ואם לא מתישב פירושי על לב הגאון שלי"ם א בידו לדחותו ואין אני עומד על דעתי לומר כי הוא זה הפירוש המיוחד בדברי הרשב"א ז"ל וארובה הבאתי עוד פי' אחר בדברי הרשב"א ז"ל מה שפי' בג"מ כלל מ"ם אות כ' ושערי התי' לא ננעלו וגם שראיתי במאירי עירובין דף ו' שמפרש דברי הרשב"א כפשמן אלא שכתב עליו דלא קי"ל כותיה והחכ"צ לא ראה דברי המאירי, גם בבית אפרים תי' באופן אחר דברי הרשב"א, ואני לא כתבתי רק לחומר הקושיא וכדי שלא יהיו דברי רבינו הרשב"א תמוהין מאד וחולקין על כל הני פוסקים אשר אז דבריו במלים לגבי רוב הפוסקים כמו שכתבו האחרונים ז"ל ובמ"ש גם הגרמ"פ שלי"ם א בעצמו באג"מ ולכן אמרתי אולי יש לפרש במ"ש ויהיו דבריו מתאימים להלכה עם שאר פוסקים ונקבל את הדוחק ולא נניח את המחלוקת אבל גם אני דעתי ששאר המפרשים לא פירשו בן בדברי הרשב"א ז"ל ואין אני אומר קבלו דעתי כמ"ש.

סימן נב

בענין אי ישראל במדבר לקחו מתגרי עכו"ם

ל) ומ"ש הגאון רמ"פ שלי"ם א"ח"ל ומה שחזר בסוף עוד הפעם שהי' במדבר פלמיא למסחר או מחוץ למחנה כדכתב לקנות מתגרי עכו"ם וגם במחנה לוי' דכיון שהיו אלפים אמה בין אהל מועד להמחנה הי' שם גם פלמיא לשם שווקי, הנה אם לנו לומר כן על דור המדבר שבעצם לא היו צריכים לשום דבר אלא כל עסקן היה בתורה ורק יחידים מהגרועים היו מתאווים לקנות לפעמים שיעשו להם שווקים למסחר בשום מקום וכ"ש לא במחנה לוי' כדרך שהלכו למשה לשמוע דברי אלקים חיים וללמוד תורה ממנו וכי'.

ולפענ"ד הנה כבר כתבתי לעיל (בנתיב ב) לפמ"ש הדערכ רב לא היו בתוך המחנה לחד מ"ד ולא ירד להם המן א"כ פשוט שהיו צריכים לקנות מתגרי עכו"ם שהרי היו במדבר בארץ לא זרועה ולא היה להם מזון ולא שאר דברים וכיון שהיו שם כמה מיליאנים אנשים וודאי שהיו צריכים לשווקים למסחר לקנות כל צרכיהם וגם היו צריכים לקנות כמה ענינים וגם היו בני ישראל בתוך המחנה שהיו צריכין לתגרי עכו"ם לקנות מהם כמה דברים וכמ"ש הרמב"ן ועוד ראשונים שמהם לקחו אתרוגים ולולבים ושאר צרכי מצוה אשר לא בא עם המן, וגם לאחר שהאספסוף אשר בקרבו התאו תאוה והכניסו תאוה גם בבני ישראל והיו לקחים מתגרים ורק הצדיקים שבהם לא היו צריכים לכל, ובגמ' יומא ע"ה ע"כ ת"ר לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו דברי ר"ע וכשנאמרו הדברים לר"י א"ל צאו ואמרו לו לעקיבא עקיבא מעית וכי מלאכי השרת אוכלין לחם כו' אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אויניך דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותם לה ר"א כן פרטא אומר אף דברים שתגרי אר"ה מוכרין להם מן מפיגן אלא מה אני מקיים ויתד תהי' לך על אויניך לאחר שסרחו כו' ועיין ר"ז ות"י שם, ומיהו מבואר דהיו לקחים מתגרי עכו"ם והיו צריכין להשווקים מחוץ למחנה וודאי ואולי גם בתוך המחנה לצרכי מצוה וכיוצא בזה זה לפענ"ד ברור. ואפשר כיון הצדיקים לא רצו לצאת מחוץ למחנה למסחר ולקנות מהתגרים ואעפ"כ היו צריכין לצרכי מצוה גם הם כאו מבני שיצאו ולקחו מהתגרים והביאו לתוך המחנה ומכרו שם לבני הצדיקים שהיו צריכין להם, וגם כי היו כמה דברים שלא מעמו כמנ וג"כ לקחו מהתגרים. עכ"פ צ"ע מה שכתב הגאון שלי"ם א שלא היה אף מחשבה שם לקנות איזה דבר וחם לנו לומר כן על דור המדבר והרי מבואר היפוך זה בדברי חז"ל. ובגמ' סנהדרין ק"ו ע"א הגני הולך לעמי לכה איעצך וגו' אמר להם אלהיהם של אלו שונא זימה הוא והם מתאווים לפשתן בוא ואשיאך עצה וכו' עשה להן קלעים מהר שלג עד בית הישימות, וכו' ובשעה שישראל אוכלין ושותין ושמתין ויוצאין לפייל בשוק אומרת לו הזקנה וכו' ומבואר שהיו יוצאין ועושין סחורה עם העכו"ם ככל מיני סחורה נמי.

ובשו"ת משכנות יעקב סי' ק"כ כתב להוכיח דלרש"י נמי ודאי כל המדבר גם סביבותיהם רה"ר גמורה בזמן תנייתו במדבר לפי שהיתה דריסת רגלם מצוייה בכל המדבר שהרי הולכים וכאים למדינות סביבותיהם לקנות דברים הצריכים וגם תגרי ישמעאליים היו באים אליהם כידוע בש"ס והיה דריסת רגל הרבים מצויה בכל המדבר והי' רה"ר אף שלא היו ס"ר הולכין וכו' ע"ש. הנה אדרכה פשיטא ליה דהיו ישראל יוצאין לקנות צרכם להם גם במדינות אחרים וכ"ש

כמדבר שהיו באים תגרי עכו"ם למכור להם דברים ולסחור עמהם, והגם דלענין וההלכה דכל המדבר היתה רה"ר לא הסכימו הפוסקים עמו כמבואר דרך הרמב"ם ודעימי"ס"ל דהמדבר היתה רה"ר אבל הא ודאי פשוט דהיו לוקחים כנ"י מתגרי עכו"ם ויוצאים לסחור עמהם. ועיין לעיל אות ה'.

סימן נג

בענין אי יש לחלק בין סיגעיט לקיו גארדענס ושאר מקומות לענין עירוב

לא) ומ"ש ח"ל ומה שהביא עוד מסי-געים שיש עירוב הא שם עשיתי בעצמי העירוב כשהייתי שם בקיץ אחר יחד עם הגאון ר' שלמה היימאן זצ"ל שהיה ר"מ תל"ד וכמדומה גם עם הגאון ר' אברהם זצ"ל ר"מ הנאווארדאק משום שסי-געים היא מוקפת בחומה גבוה משלש רוחות ושעריה נעולין תמיד וא"א ליכנס שם קארס אלא בפתחת השומר שנמצא שמו תמיד וגם הולכי רגל א"א להם ליכנס אלא במקום עמידת השומר דרך פתח קטן, אך כצד אחר הפתוח ליום אינה מוקפת בחומה כי שם לא שייך להליכת אינשי כי הוא מקום מיוחד לאבנים וגם במקום גדול מצד ההוא אבנים מונחים כגל גבוה ולא היה שייך לחשוש לשמא ימלום משם שכבר היו מונחים שם הרבה שנים עד כו' אבל היה חסר עוד איזה שטח ועשינו צוה"פ ולא היה שם חשש שמא יפסק ראין שם עוברים ושבים וגם לא נערים שוחקים שם ומ"מ אמרתי להרב דרשם שילך לבקר בכל ע"ש, ולכן תמהני מה שהזכיר זה וכו' ואף עתה שכמה שנים לא הייתי שם לא אני וגם לא בני אבל יש שם אינשי שחוששין להשגיח וגם הוא מקום עדיף משאר מקומות שאין לחוש אלא למילתא דלא שכיחא ע"כ.

ולפענ"ד בכיון ציינתי לסי-געים וגם ציינתי למקומות אחרים וציינתי סיגעיט שלכאורה לפי המעם של מרן הגאון שלי"ם א אשר חדש לחוש משום עירות גדולות אין נפ"מ במחיצות ואפילו ישנם מחיצות נמי אין לערב וכמ"ש דאפילו בחלק אחד בברוקלין לא יעשו עירוב ומ"ש סי-געים שיש לו מחיצות ומעריבין שם ואפילו שצריך עוד צה"פ להשלים למחיצות לאיזה שטח ומ"ש מאנהעטמען שיש לו ד' מחיצות מוקף מכל הצדדים לגמרי במחיצות ואין מעריבין שם ועמידת השומר על הפתח והאבנים הגדולים לא מעלה ולא מוריד לפי מעם הזה דהרי אין האיסור משום שאסור לערב אלא משום גזירה וכיון שאין האיסור משום המחיצות הכ"נ היתיר אין תלוי שם במחיצות ואי המחיצות מתירין יתירו גם בברוקלין שיש היקף מחיצות וכ"ש מאנהעטמען שמוקף לגמרי גם לפי המעם שכתב מרן שימעו אין נפ"מ ביה ואין בזה להחיר סי-געים יותר משאר ברוקלין. גם לפי שימתו דבמקום שיש ששים ריבוא בעי ד' מחיצות וכמ"ש לעיל בשמו ולשימתו דברוקלין יש בו ששים ריבוא וכל העיר ברוקלין מצטרפת א"כ הכ"נ הרי הוא בכלל כל העיר ויש בו ששים ריבוא ואין שם רק ג' מחיצות ואיך מותר לערב לשימת מרן שלי"ם א ולא הועיל כלום בתירוצו שמנ"ג רוחות יש מחיצות וע"צ הרביעית צה"פ ואם מרן סומך על צה"פ על צד הרביעית כמו שעשה הלכה למעשה א"כ הכ"נ בכל ברוקלין הרי ישנם ג' מחיצות עשויות כדי אדם וכמ"ש לעיל תצ"ע.

ברם מה שאני מתבונן על מרן הגאון שליט"א על שמצא כדי מדתו להשיב על תמיהתו בסי- געים ולא השיב כלום על שאלתי מקו גארדענס, שהרי במכתב קדשו מיום ט' ניסן ההשל"ד כתב מעכהרה"ק להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג ח"ל הנה בדבר העירוב אשר תיקן כת"ר סביבות קיו גארדענס הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד ואין דומה כלל לנוא יארק שלא היה זה ברצונו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל ועוד גדולי התורה מאנה"ר כי גוא יארק הוא עיר גדולה מאד וכרכארתי בתשובה בספרי אנ"מ אבל קיו גארדענס הוא קטנה לענינים אלו וליכא הטעם שכתבתי שם דלכן היא טובה גדולה ותועלת לשמירת שבת קודש ואני אומר שיפה עשיתם. עכ"ל.

והנה קיו גארדענס אין לו דלתות ולא מחיצות מקיפות ואפ"ה כתב דרואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד ולא אסרו רק מאנהעטען אבל לא ברקלין ושאר עירות גדולות, ומ"ש בארא פארק מקיו גארדענס או קראון הייטס או פלעמכוש ואדרכה ידוע הוא שקיו גארדענס שהוא סמוך לשרה התעופה קענעדי שעוכרים שם אנשים הרבה הרבו יותר מנכבארא פארק בכל יום ולזה יש סטאטיסטיקא וגם בכארא פארק אין הי וועים, ונוכף לזה היא מוקף מסריין מקורה ואנשים בה מעט באותו התיקף ואין לו שום דמיון בענין זה לכראנקס ואפילו לקיו גארדענס, וכ"ש לכאלטימאר אשר זה מקרוב תקנו עירוב שהיא עיר גדולה ולא שמענו ממרן שמיחה בהם, וגם באמת כי בכל הדורות רבנים שהיו עוסקין בתיקון עירובין נחשבו ככלל מצדיקי ומזכי הרבים וגם מעכ"ג מרן שליט"א כמה פעמים כתב שהגם שאינו מצטרף להמתירים אבל אינו מוחה בהמתירין כיון שטעם המתירין מרובין מכבואר בזהפרדס שנה ל"ג חוברת ט' וגם בתשובה אחת להרב יאנג.

ובמכתבו לידידי הרב הגאון ר' יחזקאל גרובנער שליט"א מיום ח' אלול התש"מ כתב מעכ"ג שאם ירצו רבני דעטרויט יש מצוה להשתדל ולעשות עירוב הגם ששם ג"כ עיר גדולה ואוכלוסיה מרובין. גם במכתבו להרה"ג מוהר"י פאלייעווע שליט"א כתב לאמור ח"ל עכ"פ אני סוכר לדינא כדכתבתי אבל לא רציתי לומר זה לפס"ד ברור מאחר שלא הזכר זה בפירוש בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש נראה שלא נחית לזה ע"ש בס"ט וס"כ כו' בכל אופן לא נראה כלל דרך העה"ש אבל מעם שלא אמרתי למה שאני סוכר לרבנים חשובים לפס"ד ברור כו'. הרי שכתב ג"כ שלא רצה לומר זה פס"ד ברור לפי שאין הרב מוזכר בדברי רבותינו האחרונים ולא בש"ע ובעה"ש נראה מבואר להיפך וכן בשאר אחרונים.

אשר על כן הוא דבר פלא המכתב אשר יצא בשם המלך ונכתב ע"י אגוה"ר ונחתם בשמו של כהר"ג אשר כל מי שיסמוך על העירוב בכארא פארק הרי הוא מחלל שבת כפרהסיא ואלו שעשו העירוב מכשילים את הרבים בחילול שבת קודש ולכן מזהיר שלא לעשות תיקון עירובין בשום שכונה בברוקלין ואסור לסמוך על העירוב שנעשה בכארא פארק עכ"ל. וכל העובר ישתומם אחר שמרן כתב כמה פעמים שאינו מוחה בהעושים עירובין וגם כן אמר לי מפרש כשהיתי בביתו נאוו קודש שנוכל לערב בכארא פארק, היאך זה יצא המכתב כזה שהרבנים העוסקים בתיקון עירוב בכארא פארק הם מכשילים את הרבים בחילול שב"ק מאחר שסמכו אבל הני פוסקים המתירין לעשות עירוב ובפרט אשר מעכ"ג בעצמו כתב שחידושו מה שחידש לאסור לערב אינו מחכר לא בש"ע ולא באחרונים ואדרכה מבואר להיפך, והגם שבוודאי שרב חילו של מרן שליט"א לחדש חידוש כזה אבל מ"מ אם חכמי דורו גדולי הפוסקים עושים ע"פ ההלכה המקובל אצלם מרורות שלפנינו ומבעלי הש"ע לפי פסק המג"א והא"ר ושאר רבותינו

הקדושים אשר מימיהם אנו שותים הם הם מכשילי הרבים כחילול שב"ק ח"ו ודומכים על דבריהם וממלמלים בעירוב זה הם ככלל מחללי שב"ק כפרהסיא אתמה, אין לן זלוול גדול בתורה ולמודיה מזו אשר נאמר על יותר מעשרים מורי הוראה גאונים וצדיקים וחמידים מאורי הגולה מרכיצי תורה מנהיגי עדות לאלפים בישראל בליע"ה יושבים על מדין ומוסרים נפשם על קדושת השי"ת להעמיד הדת על תילה ועל כל קוץ וקוץ של תורתנו הקדושה ומוצות עירובין ככלל שהוא מ"ע דרבנן אשר כתבו לן רבותינו שהיו מנבבין כל הקולות לתקן עירובין כדי להציל רבים מעון וכפרת בעירות גדולות והם הם המוכיז הרבים האמתים האידך זה אפשר להביא על הכתב דברים כאלו על גדולי ישראל ואפילו אם היו מקילין בכבר הרי אמרו שצריך לגבב כל הקולות ולתקן עירובין כדי להציל רבבות מישראל מחילול שבת קודש אבל מעולם לא שמענו שצריך לגבב חומרות משימות דחיות מהש"ע וכל הפוסקים ומהמנהג הנהוג בכלל ישראל בכדי שלא לתקן עירובין ולקרות העושין כהלכה מחללי שבת קודש או גורמים לחללק שב"ק וכ"ש אהני רבנן שהתירו לערב בבארא פארק כלי שום קולות אל א ע"פ הלכה מפורשת שמותר אליבא דכ"ע לפי הלכה המפורשת בש"ע ורבנותיו הראשונים והצדיקים האחרונים יהיו נקדאים מכשילי רבים כחילול שב"ק ולא עוד אלא לפרסם דברים אלו כרבים בעתונים וככל העולם והלא אין מוציא לעז גדול מזה ארוב פוסקי וגדולי הרבנים ח"ו. והנמיהה יותר גדולה לדעתנו שידוע לכל גדול ענותנותו של מרן שליט"א אשר מעולם לא אומר קבלו דעתי, אם לא שנאמר שהמכתב לא נכתב כאמת ממעכהד"ג לא יצא מפי קדשו דברי כווי לרבנים כה, רק שאחרים כוכו כשמו כאשר כבר ראינו דברים אחרים שכוכו וכתבו כשמו דמי הד"ג שליט"א ונקי הוא הצדיק מרן שליט"א.

וכרנע האירו עיני כספרו הגדול אג"מ א"ח חלק רביעי שאך יצא לאור כבני ברק תשמ"א שהביא כס"פ פ"ו מה שכתב לקוי קארדענס וכס"פ פ"ו מה שכתב לפלעמבוש וכד"ו: עכ"פ כתב ח"ל עכ"פ אני סוכר לדינא כדכתבתי אבל לא רצייתי לומר זה לפס"ד ברור מאחר שלא הזכיר זה בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש משמע שודאי לא נחית לזה כ"י ע"ש הנה נתב מפורש ששיטה זו הוא שיטה חדשה ולא הוכאה בשום פוסק לא בש"ע ולא בדברי רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל.

וכספרו הגדול אג"מ א"ח ח"ד שאך יצא לאור כבני ברק כס"פ פ"מ אם למחות ניד המקילין לעשות עירוב כמאנהעמען שכתב להרה"ג ר"א יאנג שליט"א כתב ח"ל הנה בכבר מאנהעמען הרי ביארתי כ"י ולכן אין אני רואה דבר שישנה דעתי כזה, אבל הא כבר אמרתי שאין כיריני למחות כד המקילין וכשיתקנו הרי יהיה מותר לאזה שימות גם הם רבנים גדולים וכו' ימחה בהם מכיון שמוכרים לפי הברעתם שיכולין לתקן והם ראוים להוראה, אבל אני בעצמי איני יכול למייע כ"י אבל רבנים המוכרים שיש לתקן רשאים לעשות עירוב כמו שהם מוכרים כדלעיל. עכ"ל וחתם משה פיינשטיין. והנה מבואר מדברי הד"ג שכתב כן מפורש הדמתירין הם גדולי הרבנים וראוים להוראה ויכולים לפסק כרצונם ולעשות עירוב כמו שהם מוכרים. והנה דברים אלו נכתבו בשנת תשכ"א אבל לא נדפסו עד השתא אבל הרי בהקדמת ספרו היקר העיד לן הדו"ג שליט"א דאף שהינו מרפים הספר כא"י כל השגחת הספר עליו ולא ניתוסף ולא נגרע דבר מלשוננו וא"כ פשוט דגם דברים אלו חזר וראה אותם והמכים עליהם שיש בה כיד גדולי הרבנים לערב וא"ז נתחזק השערותינו ולא יצאו דברים אלו מפי הד"ג ופה קדוש לא יאמר כן על גדולי התורה ומורי הוראה בישראל זה לכאורה מוכרח וכן שמענו מקצת גדולי ישראל שאמרו לנו מפורש וברכים דרשו כן מראשי הישיבות שמכתב זה מעולם לא נכתב מכהד"ג. ודבר זה ידוע ומפורסם.

ברם אם המכתב הוא אמת שיצא מפי כ"ק אז אין לנו הסבר לדבר דלא די שדבריו סותרים ממה שאמר לי וגם מה שכתב עד הנה שאינו מוחה בעושה עירוב אלא כתב גם על רבנים גדולים וצדיקים בב"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א הגאון ממשאקאוואו זצ"ל ולהבחל"ח זגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א, הרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א, הרב הגאון ח"י קעניג מיאקא שליט"א, הרב הגאון ר' שלום קרוי מאדווארי שליט"א, והרב הגאון ר' יחזקאל ראטה שליט"א, והרב הגאון ר' משה שמעון מדערבעצין שליט"א, והרב הגאון מהר"א ליעבעס, וגם אני הקפנ ועוד כמה גדולי ומאורי התורה שכל הני הסכימו עמי בפירוש שמותר לערב בברוקלין ושאין כאן רה"ר דאורייתא ואם קצתם מהם יש להם פקוקים לגבי אופן התיקון אבל לעצם הדין יחד כולם הודו שאין בברוקלין רה"ר דאורייתא והמתקנים עשו ע"פ הלכה המקובלת אצלינו ואלו גדולי התורה ח"ו הם מכשילי הרבים כחילול שב"ק ח"ו אם אמרו ז"ל (עירובין י"ג) גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שאין כדורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו כו' והב"נ אם לא יכלו גדולי הרוח לעמוד על סוף דעתו הגדולה והסכימו גדולי הוראה יושבים על מדין יותר מחמישים שנה מורי הוראות לאלפים ולרבבות באיסור והיתר קלות וחמירות כריתות ומיתה כ"ד וסומכין על הוראותיהן בכל דבר ואמרו שמותר לערב בבארא פארק ע"פ המסורת המקובלת אצלינו דור אחר דור וע"פ המבואר בש"ע ומפרשיו ונושאי כליו וכן פסקו עוד הרבה רבנים וגדולים המורים שלא פרסמו שמותם אבל אמרו בפי' שס"ל דמותר לערב בבארא פארק מדינא ועוד כמה רבנים מפה ומארצנו הקדושה אשר כל בית ישראל נשען עליהם כהוראתם בקדושה ולא ח"ו איזה ראבייס מאמעריקע אלא היותר חשובים מפוסקים שכדורינו אנו ועליהם נתפרסם המכתב שהם מכשילים את הרבים כחילול שבת ע"י הוראתם בקדושה ע"פ יסודי התורה שכל אחד בירר לעצמו במכתבו לפי מה שהראו לו מן השמים ע"פ הש"ע ודרך המקובלת קבלה אמיתית מפי רבותינו הקדושים אשר מימיהם אנו שותים ומפיהם אנו חיים וכצלם אנו חוסים השם עליהם יח"י.

ובפרט בהלכות עירובין אשר קיי"ל הלכה כדברי המיקל בעירובין בכל מקום ואפילו במחיצות כתב המדרכי בעירובין פ"א תפ"ב בשם רבינו מאיר דהלכה כדברי המיקל אף במחיצות כריב"ל ולא כשמואל דאמר בעירובין ולא במחיצות וגם הרא"ש פ"ב סי' ד' כתב ח"ל וכתב ר"מ ז"ל וקיי"ל כר"י המיקל בעירובין דפי תקרה יורד וסותם וכתב רבינו מאיר ז"ל מודבריו של ר"ח ז"ל למדתי דס"ל הלכתא כדברי המיקל בעירובין אפילו בפלוגתא דאמוראי ובביאור הגר"א ציין סי' שנג' סקכ"ט ציין על ירושלמי עירובין (דף י"ב) דמזה שמעינן דהר"מ ודבא בשם ר"מ דהא דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב דילמא בעירוב אמרו ולא במחיצות ע"ש ועיין בהגמ"י וכתב במדרכי הנ"ל דמכח זה פוסק בה"ג כר' יוחנן באבל כמ"ק (כ"ד א') דלא כרב ושמואל והוכ"צ סי' נ"ט ומרן הח"ס חלק ששי סי' פ"ב וישועות יעקב סי' שס"ג ה' ותשו' תועפות ראם סי' ח' ונפש חי' בתשובה והגאון מהרש"ם סי' שפ"ה סי' ס"ב ועיין ברכ"י סי' שנג"ח בשם מהר"ט וכהנ"ל ולקוט"י הרמב"ן עירובין דף ד' ותשו' שמן ראש סי' ל"ד ובק"ג עירובין פ"ב סק"מ תמוה על המור וש"ע שנג"ח שמחמירין כזה וכן תמוה הב"ח והגר"א סקכ"ט והק"ג פסק דהמיקל לא הפסיד... והנה כל זה במחיצות אבל בעירוב גופי' כ"ע מודי דהלכה כדברי המיקל לעולם וכיון דלעצם הדין גם כהדר"ג מרן ר' משה פיינשטיין מודה דאפשר לערב דגם כירושלים מעצם ההלכה היו יכולין לערב רק מפני החשש או הגזירה ובהו דדאי כבר לכ"ע הלכה כדברי המיקל א"כ ודאי דלהלכה בברוקלין ובכל עירות הגדולות הלכה כדברי המיקלין בעירוב ובפרט דעירוב היה לעולם צ"ג ושעה"ד כדי להציל רבים ממכשול ונמ"ש כל

הפוסקים עד דורינו אנו וכמ"ש הרא"ש והח"ס התמרמר מאד על תיקון עירובין. עכ"פ הוא דבר מפורסם לכל דתיקון עירובין נהג בכל העולם ונהג כהיום בכל העולם ואם מי שהוא רוצה להחמיר על עצמו תבא עליו ברכה אבל לקרות אותם שעושים כהלכה מחללי שבת בפרהסיא ומכשילי הרכים בחילול שבת בשעה שהם עוסקים לזכות את הרבים במסירת נפשם הוא דבר שאין לו שום מונח בעולם. ולפענ"ד אם ה' זה שגנה או מעות או כוב צריך תיקון לרבים שידעו הדורות הבאים אחרינו שמעולם לא יצאו דברים אלו מפי כ"ק הדר"ג שליט"א אלא מי שהוא כתבו כשם כ"ק שליט"א.

שוב מצאתי לרבינו הכ"מ כפכ"ז שהביא תשובת הרמב"ם שם כה"ג, ובא"ד וכ"ש שלא יעלה בדעת וכו' והוא סתירה מפורשת להגאון רמ"פ שליט"א ודו"ק.

סימן נד

רשות הרבים מקורה אי מצטרף לרה"ר אחר

לכ) ומ"ש בענף ה' ח"ל עכ"פ כבר ביארתי הטעם שאין לעשות עירוב גם לא בחלק אחד בכרוקלין ומש"כ במכתבו דבארא פארק מוקף במרעין שהולך למעלה שנמצא שהרחב למטה מקורה שהוא כרמלית כדאיתא בשבת דף ה' ומקום המקוה במרעינים ליכא ששים ריכוא כוקעין, וכונתו דלכן לא יצטרפו אלו שתחת המריינים שהרי הם עוברים בכרמלית וגם לא אלו שאחרי המריינים מאחר שהמריינים מפסיקין את הרה"ר ולא נמצטרפין, הנה תמה אני מנ"ל שאיכא הפסק כרמלית כאמצע ר"ה אין מצטרפין האינשי וכפרט ברה"ר מקורה וכו' ע"ש, ולפענ"ד כבר הבאתי מאשל אכרהם (כופשאמש) א"ה סי' שמ"ה שכתב ח"ל פה יש שער מקורה רחב הרבה מד"ט ועל ידי זה י"ל גוד אחית לכ"ע וליכא רה"ר ע"ש.

הנה מבואר דהיכא דאיכא רה"ר מקורה לכ"ע אמרינן גוד אחית ומפסיק וכ"כ עוד הרבה אחרונים, ועיין חלקת יעקב מה שהארץ בזה בתשובה, וגם בתורת חמד נגע בה משום פי תקרה.

עוד כתב הא"א הנ"ל כס"י שמ"ה שם וז"ל דרך המלך שהוא כמזיינות הקיר"ה כעת יש בו כמה פרסאות שראנקין אשר הם מקום שיש להם דין רה"ר מקורה והוא כרמלית לכ"ע ועל ידי זה י"ל שאינו רה"ר כלל בכל הדרך גם אם היו שם ששים ריבוא בוקעים בו בכל יום וכו' ע"ש, הרי כתב מפורש דכל שיש שם רה"ר מקורה מכטל דין רה"ר מכל הדרך וכ"ש שמפסיק בין זה לזה. עכ"פ כתב מבואר דגה"ק ז"ל דאפילו עוברין תחת רה"ר מקורה ששים ריבוא ויותר אפ"ה ל"ל דין רה"ר ולא דוקא באותו תחת המקורה אלא גם בכל הדרך שהמקורה מפסיק וכל שיש שם רה"ר מקורה מכטל דין רה"ר מכל הדרך, וא"כ כדין נמי שיש מקורה סביב בארא פארק פשוט דכן קי"ל. וכאמת כי לפי"ז בכל ברוקלין ועירות הגדולות ליכא רה"ר גם מטעם זה דידוע דכרוכ המקומות יש שם רה"ר מקורה שיש היי-וועים וכמעט ליכא רחוב גדול שאין על גבה קירוי בידוע לכל.

אלא דלפ"ז לא קשה נמי מה שהביא רא"י מר' יוסי שכת דף פ' דהוציא חצי

גרוגרות וחזר והוציא חצי גרוגרות בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות פטור, שהוא דוקא בהפסק רה"י שיש חיוב חטאת בנייהם אבל כרמלית לא ופרש"י כיון ולא מפסקי לה רה"י חדא רשותא הוא וכ"כ הרמב"ם בפ"א משבת הכ"ד דהתם ליכא תקרה וליכא למימר גוד אחית או פי תקרה ולכן פשוט דכה"ג לא מסיק אבל כיון דבארא פארק מוקף כטרעין שהוא מקורה יותר מי"ב אמה ברוחב והוא מוקף סביב ככל בארא פארק כה"ג לכ"ע אינו מצטרף וזה פשוט לפענ"ד.

איברא דמעיקרא לא קשיא דהנה מה שהביא מרן שליט"א מר' יוסי שכת

פ' הנ"ל ורש"י ורמב"ם דכרמלית אינו מפסקי ברשויות היינו דוקא כשהיו שתי רשות הרכים מצד זה למזרח ה"ר וה"ר ומצד זה למערב ה"ר רה"ר נמור וכאמצע שני הרשויות ה"ר כרמלית אם הוציא מרה"ר זה לרה"ר שני או אמרינן דכרמלית אינו מפסיק אלא הו"ל כחדא רשותא וחייב חטאת המוציא מכאן לכאן, אבל היכא דליכא לפנינו רשות הרכים לא מצד זה ולא מצד זה וכלי צירוף הכרמלית ליכא ששים ריבוא בוקעים בשום אחד מהם ורק ע"י הצירוף של הכרמלית יעשה רשות הרכים כה"ג ודאי לא מצטרף שע"י הכרמלית יעשה רה"ר.

וראי' לדברינו מדברי הרשב"ם ב"כ נ"ו שאמרו שם בגמ' רבא אמר אפילו לענין שבת דתניא הוציא חצי גרוגרת לרה"ר והניחה וחזר והוציא ח"ג אחרת בהעלם אחת חייב בשני העלמות פטור ר' יוסי ואמר בהעלם אחד ברשות אחד חייב בשתי רשויות פטור ואמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא, ופי' הרשב"ם ברשות אחת ברה"ר עצמה שהוציא בה ח"ג ראשון באותה עצמו הוציא האחרון בשתי רשות הרבים המופלגים זה מזה פטור דרשויות מחלקות ס"ל ע"כ. הנה שכתב מפורש שהיו כאן שתי רשות הרבים גמורים והם מופלגין זה מזה וכוה פליגי רבה ואביי דלרבה דוקא כשיש חיוב חטאת ביניהם מפסיק ולאביי אפילו כרמלית מפסיק, אבל כשאין רה"ר לא מצד זה ולא מצד זה פשוט דאין כאן רה"ר ולזה אין צריך לכרמלית להפסיק בין רה"ר לרה"ר דהרי אין כאן רה"ר, אלא דאינו בטל הכרמלית לא לצד זה, ולא לצד זה ואדרבה גם השני צדדים האחרים נמי לא היו רק כרמלית וזה ברור מאד.

וכרגע נפל בליכאי ראי' ברורה לדברינו שכתב הרמב"ם בפ"ד מה"ש הי"ד המוציא מרה"י לרה"י או מרה"ר לרה"ר וכרמלית באמצע פטור וכן המושיט או הזורק מזו לזו וכרמלית באמצע פטור המוציא חפץ מרה"ר לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והכניסו לרה"י או שהוציאו מרה"י לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והוציאו לרה"ר הרי זה פטור, וכתב הכ"מ שם הל' י"ג ודוקא שלא העבירו בין שתי רשויות הרבים ד"א הא לאו הכי חייב לפי שהן מצטרפות כל זמן שלא נח החפץ בכרמלית כמבואר פי"ג ע"כ, ובפי"ג הי"ז כתב הרמב"ם המעביר ד' אמות ברה"ר זו עם רה"ר השניה חייב מפני שארבע אמות בשתי רשות הרבים מצטרפים מפני שלא נח חפץ ברשות שביניהם ע"כ. מבואר דדוקא תלוי הכל בהנחה דכל שנח החפץ ברשות השני שוב לא מצטרף וכן הדין בכרמלית שאם הוציא מרה"ר ונח בכרמלית שוב אין הרה"ר השני מצטרף לכ"ע, ומבואר להדיא דכרמלית בין שתי רה"ר לא בטל מיניה דין כרמלית וכל שנח שם החפץ שוב מפסיק גם בין שתי רשויות, והלכה מיוחדת הוא לענין צירוף הוצאה כל זמן שלא נח שמצטרפת הוצאה מרשות זו לזו, אבל פשוט א"כ דלענין שיצטרפו השתי צדדים לעשות רה"ר בצירוף הכרמלית הי' לא תהי', שהרי אין כאן רה"ר ולא כאן רה"ר, וכ"ש דהעוברים דרך הכרמלית או תחת המקורה נחים שם על הארץ כה"ג לכ"ע לא מצטרף הכרמלית לעשות רה"ר, וממילא הדריגין לדין דבארא פארק שהוא מוקפת מהטרעין שהוא מקורה והוא בדין כרמלית או משום גוד אחית מחיצתא או משום פי תקרה יורד ומותם או משום צה"פ יהי' מאיזה טעם שיהי' הוא מפסיק וליכא כאן ששים רבוא לכ"ע. וא"כ גם הצדדים מזה ומזה ג"כ לא היו רה"ר דליכא ששים ריבוא וממילא אפילו

לפי ההו"א שיש בכל בארא פארק ששים ריבוא נמי מותר לערב וכנ"ל והוא אליבא דכ"ע. ועיין מש"כ במשנה הלכות ח"ו סי' פ"ח.

לב א'. **ומש"כ** עוד מרן ז"ל ומה שלא נקט (הרמב"ם) גם בהופסק גרה"ר דיש עליו תקרה שהוא כרשות וחייב חטאת משום דזה פשיטא, לפענ"ד פשיטותי דמר צ"ע דאפשר לפמ"ש הא"א דממעם גוד אחית קאתינא עלה או ממעם פי תקרה יורד וסותם או ממעם צה"פ אפשר דכה"ג הכ"נ דפטווי הוא בכלל ואינו מצטרף הגם דלדידן אין נפ"מ דפשוט כמ"ש דהמקורה מפסיק ולא נעשה רה"ר עי"ז כלל.

לג. **ולבן** מה שכתב מרן ז"ל וא"כ אף אם הייתי מסכים אז גם להלכה למעשה הוא טעם מוכרח לחזור מזה ולפמ"ש בס"ד מכל הנ"ל זכיתי להעמיד דברי מעבנה"ד הראשונים, ודבריו דברי אלקים חיים קיימין ושרירין, הרב דומה למלאך ה' צב-אות בלי שום עקש ופתלתול, ושישו מעיו דכ"ק הגאון שאם הספיקות שלו כך, ודאות לא כ"ש, וחזרתו לאו מוכרחת היא.

סימן נה

בענין הגרמ"פ שליט"א שהסכים לתקן עירובין בבארא פארק ואי שייך לחזור בו

לג א'. **ומ"ש** עוד אבל הא יודע הרב הגאון ר"מ קליין שליט"א כי לא ידעתי שהוא נידון למעשה, ומצד סברא אין לעשות מעשה ואף לצירוף בעלמא אין למהר לעשות מעשה.

הנה אמרו ז"ל ברכות ל"א ע"ב אמר ר"א מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו והיות כי נחשדתי ח"ו בעיני כהדרג"ק מרן שליט"א שעשיתי מעשה במהירות ולא סמכתי על הגאון שליט"א הגם שכתבתי כן במכתבי לכ"ג שליט"א, הנה זה שנתיים שנה שכתבתי בקונט' אום אני חומה אשר שמעותי מפי כ"ק שאמר לי שאפשר לתקן עירוב בברוקלין בארא פארק ונדרפס הדבר ונתפשט בכל העולם, ודברתי כמה פעמים עם הרב בלוט ועם נכדו הרב טענדלער שליט"א וגם הרבה מבאי בית מעבג"ק ובכל פעם שדברו אתי אמרתי להם מה

ששמעתי בזה להלכה מפי מעבג"ק, וביותר באסיפת הרבנים של אגודת הרבנים אמרתי שם ברבים שדברתי עם מעבג"ק ושומר לי שאפשר לעשות עירוב בבארא פארק ושכך הדפסתי בשמו, וכן אמרתי גם עוד פעם באסיפה מאגודת הרבנים שהתקיימה בבארא פארק בביהכ"ל בית יהודה נוכח כמה רבנים ובתוכם הרב עלבערג שליט"א, עכ"פ לא עשיתי דבר במהירות אלא פרסמתי הדבר בשם מעבנה"צ וגם בזה אחר התיעצות עם הרבה רבנים גדולים, לבר ממה שדברתי ראשונה עם מכג"ק וקבלתי הסכמתו לזה ואח"כ התיעצנו כמעט עם כל הרבנים הפוסקים בברוקלין נ"י, ודי לי בזה התנצלות לפענ"ד ובגמ' שם אר"א מכאן לחושד את כו' ואין בו ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר וא' ישראל יתן את שאלתך והגני מתכוין כנגד ברכתו המהורה.

לג ב'. **ומש"ב** עוד מעבג"ק וגם הרי התיר לתקן עירובין בכל בארא פארק אף שליכא סברא זו וזה מלמד על הכלל כולו שלא עשה העירוב מצד הסכמתי, האמת אני כי מאן דהוא סיפר לישנא בישא עלי ומעבג"ק בתומו קבלה כי לא ידע כי בחלקקות לשונו בא, והאמת כי מעולם לא הסכמתי לערב בארא פארק כולו והסכמתינו היתה רק על חלק בארא פארק בין השדראות 81 עד 21 ואך ורק מקום המוקף מן המריין (סאכוויי כלע"ז), ובאמת מאד נכספתי ליכנס לפני מעבג"ק ולדבר אתו פה אל פה כי רואה אני אשר פני מוריגו אינגו אלי כתמול שלשום ואני תולה כי זה מחמת איזה בעלי מריכה שרוצים להכניס ח"ו מחלוקת או אי אהבה עכ"פ, אבל ליהוי ידוע למעבג"ק כי אהבתי אליו כמאז ומקדם ונפשי קשורה בנפשו בקשר אהבה ואין רוח בעולם שיוכל לנתקו ויודע העלומות יודע ועד אהבתי אליו כאהבת בנו על אביו, ואני מבקש מאוד שאל ישמע לקול מלחשים מחבלי כרמים ואני מוכן בכל עת ליכנס אל הקודש פנימה ולקבל פני הדרתו כשמחה כמאז ומקדם ומימים ימימה ולהשתעשע כדבריו היקרים, רק שיסכימו לזה העומדים על המשמרת ובהסכמת הדגב"ק.

סימן נו

הסכמת רוב רבני וגדולי הפוסקים לתקן עירובין בברוקלין

לג ג'. **ומש"ב** מעב"ק שליט"א ח"ל ועל העשיה בחשאי שלא ידעו מזה יש להקפיד שהיה ע"ז זה עברו אלו שלא היו נושאים כשהיו יודעין שרוב הרבנים ובני תורה סברין שאסור ע"כ.

והנה בענין עשי' בחשאי כבר כתבתי שלא הי' בחשאי שהרי היו יותר מעשרים רבנים גדולים שכתבו מכתבים והתייעצו עמהם וגם אותם שלא נתנו הסמכתם בכתב המכינו בע"פ או שעכ"פ דברנו עמהם מזה כאשר אי"ה אכתוב מזה בסמוך השתלשלות הענינים בעוזה"י.

והנני בזה כאן למסור למעכהדג"ק השתלשלות הדברים כדי שיראה בעצמו שלא היו הדברים של מהירות או חשאי, והנה אחר שדברתי עם מעכנ"ק פה אל פה בענין העירוב של בארא פארק והדפסתי הדברים בקונטרס להלכה ולא למעשה כי מכיר אני ערכי ואין אני מתערב מעולם בשום הכשרים לא באיסור והיתר על שום מיני מאכל או משקאות לא בכסף ולא בחנם, ולא על מלח ולא על סוכר בקיצור אין אני נותן השגחות על שום ענינים וממילא גם על עירוב אין אני נותן השגחות אבל במשך הזמן באו אלי כמה רבנים וכמה דברו אתי על הטעלעפאן מאחר שראו הקונטרס, וראו שבאמת יש מצוה לערב ואפשר לערב ושאלו למה לא יערבו בבארא פארק שיש כאן כ"ה רוב הציבור החרדי והזכוי הרבים הוא גדול, ובפרט לשומרי התורה שמצוה יותר להצילם ממכשול מהחפשים, וכיון שבררו כמה מכשולות הנמצאים בכל שבת בשוגג ועוד טעמים, ובפרט אנו מתלמידי תלמידיהם של מרן הח"ס אשר קבלנו עלינו הוראתו כהלכה למשה מסיני למה לא נערב, ודחיתי אותם בלך ושוב כי לא רציתי ליכנס בעובי הקורה. ועוד כי לא ידעתי מה דעת כ"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר שליט"א בזה.

האמנם פעם שבקרתי את כ"ק האדמו"ר מסיגעט שליט"א ודברתי אתו באריכות גם מזה והי' שם עמי עוד רב חשוב והנחתי לו הקונטרס ואמר שאינו רואה התנגדות מ"מ יעיין בדבר, ואדרבה אמר שגם בסאטמאר הי' עירוב וגם הייטב לב שהי' זקנו עשה עירוב מסיגעט וכוה נסתיים הענין עמו. לאחר אזהר שבועות דברתי פה עם די"נ הרב הגאון ר' יחזקאל ראטה דיין ומו"צ דקהל סאטמאר ואמר שהוא בלב ונפש למען הענין החשוב שיש חיוב וצוי לעשות עירוב, ואמרתיו לו שא"כ למה לא יכנס בתוך הענינים אמר לי שהרי הוא רק מו"צ דקהל סאטמאר ושצריך לשמוע מהרב שלהם היינו כ"ק האדמו"ר מסיגעט סאטמאר שליט"א. ובהודמנות שני' שפגשתי עם האדמו"ר מסאטמאר ואמרתיו לו כן בשם המו"צ ואמר לי שהוא ידבר עמו בענין זה ושוב פגשתי עמו פעם שלישית לסיבה אחרת ושאלתי עוד בענין זה ואמר לי שהוא מסכים לזה היות כי כ"ק ש"ב האדמו"ר מפאפא דעתו שצריך לתקן עירוב והגם שאינו רוצה לכתוב מכתב שמסכים לטעמים הידועים לו אבל כיון שכ"ק אדמו"ר מפאפא מסכים אין צריך עוד, והוא לא יעשה היפוך כ"ק אדמו"ר מפאפא, ויש לסמוך ולעשות

הכל ככל היוצא מפי כ"ק האדמו"ר מפאפא, עכ"פ הסכים לתקן העירוב בבארא פארק, וכן הסכים הרב הגאון ר' יחזקאל ראטה ואמר בפירושו לאחר שנתברר לנו שאין התנגדות מצד קהילות סאטמאר, עכ"פ מהרבנים שלהם התקיימה אסיפה עם כמה רבנים פה בבארא פארק ודברו עם קצת גאונים כגון הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א, ואני הייתי עם לערך עשרה ת"ח אצל כ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א, והסכים חיזו לעשות העירוב, ודברתי עם ידי"ג הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א והרב הגאון מיאקא שליט"א וכולם נתנו עדיהן ואמרו שמצוה לערב ובפרט בבארא פארק שיש שם הטרעין וליכא חשש קלקול של העירוב ושלא יוכלו לקלקלו בכל שבת שלא יבואו לידי מכשול. עוד דברתי עם הרב הגאון ר' משה שמערן שליט"א אבד"ק דעברעצין ואמר לי הגב שהוא בעצמו ס"ל שמותר לערב בבארא פארק ובנוא יארק שאין כאן רה"ר מ"מ לא יוכל להצטרף להתיקון מפני שחושש שאם יהי' עירוב בבארא אזי ילכו לקנות בחנויות של עכו"ם באמתלא שיש עירוב וכיוצא, והגם שאין לגזור גזירות מ"מ הוא חש לה, ומ"מ אם יהי' עירוב שיעשו אחרים ודאי העירוב הוא כשר וכאמת כי לאחר שעשו העירוב דרש ברכים שהעירוב הוא כשר ושאין לברך עוד על עירובי הצרות הקטנים. עוד דברו עם כמה רבנים אחרים חשובים כגון עם הרב הגאון ר' יצחק א' ליעבעס שליט"א ואמר ג"ב שם"ל שמותר לעשות עירוב אמנם הוא אינו רוצה להתערב מפני שהוא מעמבער באגה"ר. כ"ק האדמו"ר מבאבאב לא הי' או בארה"ב שהי' או בארצינו הקדושה ולכן לא הי' באפשר לקבל את הסכמתו שליט"א. הרב הגאון ר' רוד זינגער אמר שהעירוב הוא דבר טוב ונחוץ מאד אמנם לא יוכל לריב עם הרב ר' שמחה עלבערג אבל אם יעשו העירוב אין לך דבר טוב הימנו. וכן דברנו עוד עם כמה רבנים חשובים ורובם ככולם הסכימו על העירוב.

ולאחר שיצאו בולם במכתבים או רובם במכתבים ובהסכמתם בע"פ יצאו חמשה אנשים לראות המחיצות סביב "ברוקלין" לראות בכירור אם יש מוקף מחיצות בידי אדם מג' רוחות כדי שיצא לכל הדעות מדין רה"ר דאורייתא ונתברר לן שכן הוא האמת שיש מחיצות מג"ר וגם ברביעית כמעט כולו. אח"כ יצאו לערך עשרה רבנים ובעלי בתים לראות ההיקף והעירוב בעצם סביב "בארא פארק" אם אין בו פרצות ויש בכל מקום צה"פ וחזור כולם בפה אחד שאין שום פרצה ושהכל מוקף, וכן יצאו שנית עוד ג' רבנים עם ב' בע"ג וכולם ראו ההיקף, ושאין שום פרצה, ואח"כ באסיפה סופית החליטו ע"פ הסכמת כל הרבנים להתיר העירוב ולפענ"ד די בזה לראות שלא הי' מעשה מהירות ודבר סתר וחשאי בזה, אלא על סמך מתינות ועיון גדול.

יִיְהִי אחר הדברים האלה כשראו המתנגדים אל הערוב שיצא הדבר לפועל בשלום בלי מבשול ובהיתר מרוב רבני העיר וגדולי ופוסקי הדור, יצאו באיומים קשים בדיבור ובמעשה ואימו על הרבנים שיחזרו מההיתר ולא מנעו עצמם מלהשתמש בכל מיני אמצעים שאינם מקובלים לא רק אצל אחינו בני אלא אפילו אצל להבדיל או"ה שאינם פראים כ"כ, ולדונמא צלצלו לרב אחד לביתו ואמרו לאשתו הרבנית שיהרגו את בעלה הרב ויחתכו את ידיו ורגליו והיא תשאר אלמנה, לרב אחד התקשרו במלפון שישרפו את ביתו, לרב אחד קראו כמה פעמים עד שלא יוכל עוד להשיב וכשהשיבה בתו שאל האם ירבעמ בן נבט הוא בבית, ואיימו עליו. להרבה רבנים קראו שימסרו אותם למלכות בענין מסים וכיוצא בזה וגם בענין שאר מסירות (ולפי הענינים ניכרים הדברים שאפשר גם עשו בן). לכמה רבנים שלחו מכתבים עם צילומים של דופי מדברים המאוסים שאפילו בבית נכרי אין שולחים ר"ל. וגם בסתם בכלל קראו על המלפון לרבנים ולכל מי שמחזיק בהם, להטרידם ולטריחם יומם ולילה לא ישבותו, בשעה ג' בכוכר ובשעה שתיים עשרה בלילה כך שכמה רבנים היו מוכרחים להוריד המעלעפאן או לשנות לגמרי המעלעפאן, וגרמו עי"ז שכמה וכמה שאלות לא יכלו להשיב מפני המעראר, וקורא אני תניא אמר רבי כמה פ"ו ביטלה רשעה זו מישראל (כ"מ פ"ד ע"ב עיין רש"י ל"א על אשתו כ"י) כ"ש שכאן כמה רבנים שכטלו אותם מלהשיב על המעלעפאן שאלות מפני המעראר, לכד מהכביטול תורה ועגמ"ג וצער ובויון וקצף. עוד אחד הי' מעבר לים למסחר ואשתו היתה בבית וקראו אותה ואמרו שיהרגו אותה והוא מעבר לים וכשקראה אותו אשתו להיכן שהי' מלאה פחד ואמרה לו שתיכף ישוב הביתה מפני שהיא מפחדת להיות בבית ורוצה ללכת לגור מחוץ לגוא יארק, ועוד ועוד דברים ומעשיות כאלו וכל אלו נעשו כלומרשט לשם שמים ולשם כבוד התורה ולהגן על כבוד התורה! אוי לה לתורה אם זו כבודה.

ישמעתי לפרש ממור ואנשי סדום רעים וחטאים, כלומר שאנשי סדום היו רעים בכל מיני רשע וחטא ואמרו לה' מאד, שהכל לשם שמים כל מה שעשו לה' הוא וכן הוא בדידן, ובאמת הרבה בעלי בתים אמרו אם זה הוא הלימוד והדרך ארץ ודרכה של תורה אז אינם רוצים שיהיו בניהם בני ישיבה ובני תורה ר"ל, ואין לן חילול השם גדול מזה, ומתוך אותן נגישות ואיומים הלכו גם אל רבנים שיחזרו מהיתרם ויחתמו לאסור העירוב, והנה ידוע ודברתי עם הירבנים שחתמו אח"כ על הקו"ק פה שרצו דוקא שיכתבו לאסור העירוב ולכתחלה לא רצו כלל לכתוב ואח"כ לאחר כמה איומים ובפרט ממנהלי אגודה"ר הסכימו לכתוב רק שלא הסכימו על העירוב, ולא רצו בשום אופן לכתוב שעירוב הוא אסור, ורק כתבו מעולם לא הסכמנו על עירוב זה ואמרו לי בפירוש לי כי לא

כתבו שאמור או שהעירוב איננו כשר אלא כתבו שלא הסכימו על עירוב זה וגם זה רק לאחר שבאו עליהם בנגישות שלא יכלו להימלט, ואחר מגדולי האדמור"ם אמר לי שבקש מהם שעכ"פ לא יחתום הוא בעצמו אלא אחד מהדיינים שלו או חתנו כיון שאינו בקי בכל הנושא כלל והם אלצו אותו שדוקא הוא יחתום והרי הוא מתחרט מאד על זה, ודברים אלו שאני כותב כאן אני יודע שהוא דברים שיצאו לעלמא ואני מוכן לכרר את זה בכל שעה שצריך, וגם אמרו שבעוד איזה שבועות הם בעצמם יעיינו עוד שנית ויראו מה שיוכלו לעשות כדי להכשיר העירוב שהוא כשר בתכלית הכשרות ומותר אליבא דכ"ע רק שבאו עליהם בתקיפות מאת אגוה"ר והנהלת אגוה"ר קראו כל הרבנים המתירים ואיימו עליהם ולכן אין ביכלתם לעמוד נגדם לעת עתה.

והנה הם מעט מהדברים שעברו בענין זה דברים כהויתן, וגם לביתי באו כמה מהרבנים והבטיחו לי כמה דברים שאחזור בי ואימו עלי וב"ה קיימתי בעצמי לא תגורו מפני איש. והגם שכזבו בי שהבטיחו כמה דברים ויצאו ועשו ההיפוך ואחת שכזבו בי שבקשו ממני שלא אכתוב עוד מן ההיתר והם לא יפרסמו את האיסור עד שנשב ונדבר יחד ונראה אל מי הדבר נוטה, זה ה' ביום החמישי וכן הבטיחו לכו"ק האדמו"ר מסאטמער שליט"א שלא יפרסמו עוד בדבר זה וגם אני הבטחתי לדאוג שלא יפרסמו ההיתר ויהי הכוקר אור והם פרסמו מודיעות בכל בארא פארק וגם פרסמו שנית בעתון איד וגם באלגעמיינער ועוד בצוהר ועוד ועוד הגם שמצדינו לא פרסמנו עוד דבר, ועוד כזבו שנית, ואין אני ח"ו תוהה על הראשונות, אכל פשוט דחורה כזו, שחזרו הרבנים מתמת איומים כאלו לאו חזרה הוא וגלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שלולי האיומים והטעראר של הקיבוץ של כמה יחידים לא הי' אף אדם מתנגד לעירוב פה, כולם אהובים בשלום ובשלחה והיו מקבלים עליהם עול מלכות שמים, והמחמירים ממילא יכולים להחמיר על עצמן שלא להוציא, והרי גם אני הקטן אף כשהייתי בירושלים עיה"ק לא טלטלתי שם הגם שיש שם ג' עירובין ומי שמחמיר על עצמו תע"ב ויעשה כרצונו, אבל לאיים ולהכריח הציבויו כולו ולהכשיל את הרבים זה באמת הוא ענין חמור אבל מה אעשה ואני את נפשי הצלתי וכשם שקבלתי שכר על הדישה כך אקבל שכר על הפרישה, אמנם כתבתי כל זה למעכהדרג"ק שידע השתלשלות הדברים שלא עשינו דבר במהירות ובלי התיעצות אלא הכל במתון וכישוב הדעת כדיוק חברים ע"פ התורה הקדושה.

סימן נו

מה נקרא רוב רבנים לגבי פסק הלכה

לר. ברם מה שכתב מעכ"ג שרוב הרבנים ובני תורה סוברין שאסור לערב, באמת כי נקודה זו צריך ביאור ולפענ"ד דבר זה צריך עיון גדול מהו הנקרא רוב רבנים ואל מי כוונתו בזה וגם בני תורה, דלכאורה לענין הלכה הנפ"מ מהרבנים שהם מורי הוראה ובקיאין בהל' עירובין, ולמשל יש כמה רבנים באמעריקא שמעולם לא פתחו הש"ע בהל' עירובין הגם שבקיאין כשאר הלכות, וכמוה יש רבנים הנקראים מחנכים מנהלי ישיבות קטנות או גדולות ואפילו ראשי ישיבות אשר יש מהם שלא למדו בהלכה כי הם מקדישים כל ימיהם וכל כוחיהם ללימוד התורה בנפ"ת ומפרשי הש"ס ולא הלכה למעשה כידוע בזמן הזה אשר ב"ה הצליחו הרבה עם הדור החדש, אבל מ"מ מענין הלכה המה רחוקים וגם אינם פוסקים שאלות כלל, אלא סומכין על פוסק מובהק כל אחד לפי דרכו, וכגון הרבה רבנים סומכים על כנ"ק מרן הגרמ"פ שליט"א והני כלהו רבנן הגמ שהם הרבה במספר מ"מ לענין הלכה אפילו כחד לא נחשבין שכולן בחדא שיטה נינהו. וגדולה מזו כתב הש"ך דרבינו ירוחם והטור כיון שהיו תרוייהו תלמידי הרא"ש לא נחשבו אלא כחדא שיטה וכחד נחשבו לגבי הרא"ש. ויש הרבה בני תורה שנמשכין אחרי גדולים אחרים והנה ודאי כי אשרי חלקם של בני תורה שהם נשמעים לגדוליהם ואין לך דבר גדול מזה, אבל עם כל זאת א"א לחשוב אותם למכריעים שהם קובעים ההלכה בענין עירוב כי הם אינם יודעים בהלכה ולא הגיעו להוראה כמוכן.

גם יש הרבה מהרבנים כשהם לעצמם ס"ל שמוותר לערב אמנם למען כבוד הגאון מרן הדר"ג שליט"א הם חתמו לאיסור, וכן באו גם אלי כשעה שהלכו לבקש חתימות על האיסור לאסור העירוב (שהרי הדבר לא נאסר באסיפת עם אלא ג' אברכים הלכו מרב לרב ובקשו חתימתו והכי אמרו במפורש לי ולרבנים אחרים שאין נפ"מ שאפילו אינו מסכים להלכה שאסור לערב ושיש איסור דאורייתא מ"מ למען כבוד התורה וכבוד הגאון מרן ר' משה מבקש לחתום על האיסור, ורוב מהחותמים שחתמו על האיסור הם חתימות כאלו).

והנה פשוט דחתימות כאלו שחתמו רק משום כבוד אין להם שום דין של רוב ולא דין של דיינות כלל וכלל, אלא אדרבה יש איסור גמור לחתום באופן כזה, וכבר כתב החינוך מצוה ע"ז מ"ע שלא ילך א' מן הדיינים אחר דעת דין

אחד גדול אפילו אחר דעת הרוב על צד שיאמיניהו לחיוב או לזיכוי מבלי שיהי' הדבר מוכן אצלו בשכלו ואם הוא דין התלוי בגזר"כ או מצד גז"ש או זיקש שיהי' יודע אותו בעצמו ולא יסמוך ויבטח על א' מהדיינים ולא על הרוב. שנאמר לא תענה על ריב לנשות, ורצה לומר לא תאמר על הרוב דבר לנשות כלומר מצד הנטי' לכד אחר הדיין אחד גדול או אחר הרוב ולא מצד הבנתך, או שתרצה להחריש מה שבליבך על הדין ולהטות אחר דבריהם לא תעשה כן "ולשון מכילתא על ריב לנשות שלא תאמר די לי שאהי' כר' פלוני אלא אמור מה שלפנך" ע"ש. וכתב במג"ח דדין זה נוהג גם בדיני ממונות וכ"ש באיסורים שכל מי שאינו יודע בדבר לא יוכל לפסוק בו ובפרט באיסורי שבת החמורים והל' עירובין וכיצא בו.

והחינוך מצוה ע"ח כתב ובחירת הרוב זה לפי הדומה הוא כששני הכתות החולקות יודעות בחכמת התורה בשוה שאין לומר שכת חכמים מועטת לא תכריע כת בורים מרובה ואפילו כיוצאי מצרים, אבל בהשוות החכמה או בקרוב הודיעתנו התורה שרובי הדעות יסכימו לעולם על האמת יותר מן המיעוט הנה הודיענו מפורש החינוך דהילוך אחר הרוב הוא רק בחכמים השווים בחכמה או בקרוב זה לזה אבל מי שאינו בזה הענין אינו נמנה להרוב, ומה"ט אפילו בסנהדרין אם האחד אומר אינו יודע היו מכניסין אחר תחתיו שהוא נפסל מלהיות דיין באותו דין כיון שאינו יודע ולכן באמת תמהתי בראותי שזחתמו על האיסור כמה מחנכים ואנשים שאין להם שייכות עם הלכה בכלל וכ"ש בהל' עירובין, וגם מבני תורה המסולאים מפז כי מאור עינינו הם, אבל לענין ההלכה לא ידעתי אם יש להם דעת מכרעת משל עצמם והם סומכים ע"פ נל ראשי ישיבה שלהם וא"כ א"א לחשוב זה לרוב.

ובגמ' סנהדרין י"ז וא"ר אבהו במוסיפין עושין ב"ד שקול לכתחלה, ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא האי דקאמר אינו יודע כמאן דאיתיה דמי, ואי אמר מילתא שמענין ליה קמ"ל דהאי דקאמר אינו יודע כמאן דליתיה דמי ואי אמר מעמא לא שמענין ליה ע"כ, הנה מבואר דהאי דקאמר אינו יודע אפילו אי אמר מעמא לא שמענין ליה וכמאן דליתיה לגמרי דמי.

ולפי"ז אותם החותמין על האיסור ואינן בקיין בדבר רק שחתמו מטעם שראו גדולים אחרים חתומין שם וסומכין עליהם או שחתמו שמם כדי להוסיף בחתימות ולהגדיל הרשימה של רבנים ששיתקבל הרושם שהרבה רבנים אוסרים או משום כבוד מרן שליט"א לא די בזה שאינן מכריעין את ההלכה לקרא רוב אלא אדרבה עוברים גם על לאו דלא תענה על ריב לנשות, מלבד

שעוברים ג"כ שגורמים לכמה מבג"י שנמשכין אחריו שלולי חתימתו לא היו שומעין לו, ואולי דכל הפסק הי' נתהפך שהרוב הוא להיפך ולפי שחתמו כאן ס"ל דהם הרוב ועליהם סומכין, נמצא דגם עוברין על סילוף ההלכה בכלל. וכפרט שאם ישאירו הפסק הזה חתום ובדורות הבאים אחרינו יראו שכל הני חתמו לאסור יסברו דודאי היו אלו גדולי ישראל שידעו לפסוק ויתחשבו בזה ויסלפו ההלכה לדורות הבאים ויצא שקר מתחת ידם שגרמו לזה, ויש להארך בזה כי בעונ"ה הרבה הם החותמין ומיעוטם היודעים ונקיי הדעת שבירושלים לא היו יושבין לדין אלא א"כ יודעין מי יושב עמהן וכן לא היו חותמין על השטר אלא א"כ יודעין מי חותם עמהן (סנהדרין כ"ג).

ובדף ל"ו ע"א אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות ופרך מברייתא דאב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד ומני כי קאמר רב נגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה הוּו צריכי ולסבריה דרב לא הוּו צריכי וברש"י כי קאמר רב דתלמידו נמנה לא אמר אלא כגון ר"כ ורב אסי דלגמריה הוּו צריכי למה ששמע מרבו אבל לסבריה למצוא ראיות וליישב הטעמים אינן צריכין הלכך גברא באפי נפשיה הוא דאי משום גמרא דשמע מיניה כל ישראל נמי ממשה קבלו ואין אלו טעמים הבנת לכו דנימא אם היתה חכמתו מפי רב אחר הוי אומר טעם אחר ע"כ ועיין טוש"ע ח"מ סי' י"ח ס"ה.

והנה הרמ"א ח"מ הג"ל סיים ולענין או"ה או דיני טומאה וטהרה אפילו צריך לסברתיה מונים להם שנים נ"י. ובתומים סק"ה כתב דלפי דברי הרמב"ם דבר"מ אם רבו למדו בשעת הדין אין מונים להם אלא אחד (רמב"ם פי"א מסנהדרין ה"ז) קשה על הרמ"א דגרור בתר דעת המרדכי וגירסתו ופוסק באוה"ח אפי' למדו בשעת מעשה מונים כשנים, ולש' כן דעת הרמב"ם, ועין כנה"ג הגב"י אות ז' ובהנהות על הטור כתב שלא נמצא כן בגמק"י רק הרמ"א הוסיף כן מדעתיה משום דבאמת אין חילוק כלל כיון דטעמא משום דאאתן ביחיד וכדפרש"י וכתב בספר מאזניים למשפט דבליכא אחר יש לסמוך על רמ"א ע"ש.

והנה נראה עיקר מחלוקתם עם הרמ"א דוקא היכא דרבו למדו בשעת הדין מונים להם או לא אבל היכי דלא למדו רבו ורק חתם על השטר אצל רבו כ"ע ס"ל דאין זה הוראה כלל אלא שקר גמור שחותם על דבר שלא קרא ולא שנה ואינו יודע בו כלל ודבר"י לא נחתמו רק להשלוח את הציבור ואין לזה שום דין של דין וכ"ש לא להחשיבו כרוב נגד הפוסקים היושבין על מדין ופוסקים הלכה ע"פ התורה והש"ע והכללים המסורין בדינו.

גם פשוט דאותם הרבנים שאוסרים מחמת יראה או שאר פניות אין להתחשב בחתימה כזו, והנה אני ידעתי, כי כמה רבנים שחתמו הוא רק מפני שבאו אצלם וחתמו משום שטענו לחתום למען כבוד הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שהוא כבוד התורה וכן עשו רבים אבל לענין עיקר ההלכה הם סוברים שאפשר לעשות עירוב בכרוקלין, ואחרים חתמו על האיסור מחמת שיראים שילעזו עליהם המחמירים ויטרידו אותם, ואחרים מונעין מלהביע דעתם ברבים מפני שהוציאו ספרים ויראים מפני הטעראר שלא ילמדו בספריהם כאשר זה קרה בכמה ישיבות שזרקו ספרי גדולי הרבנים מהישיבות בשביל שנמנו להתיר העירוב, ועוד יש רבנים שיראים שיאמרו עליהם שהם מן המקילין בזמן שכחא דמחמירין עדיף, ועוד יש כמה רבנים שפשוט יראים מטעראר חלול מנהגלי מוסד אשר בכחם להשמיץ וגם עשו כן ועושים כן למי שאפשר, ופשוט ריזן זה רוב.

והאמת כי גם לפני כעשרים שנה בשנת כ"ב כאשר רצו לתקן עירוב בנוא יארק במאנהעטען היו המתירין מרובין מן האוסרים ברוב המכריע גדול ממש כאשר עיינינו ראו, ועד הנה שסומכין על האיסור שמונח באגה"ר כתוב וחתום וכפי הקאפי שקבלתי מהאיסור הנ"ל לא חתמו על האיסור רק חמשה רבנים והרבנים המתירים שהסכימו לערב במאנהעטען היו יותר מעשרים במספר החותמים, ויותר שלא חתמו, הנה היו המתירין יותר הרבה פעמים במספר נגד האוסרין, ומי שירצה לרד מי המה החותמין על האיסור ועל ההיתר הנה המכתבים הם מונחים באגה"ר, וגם מצאתי כתוב בספר דברי מנחם ח"ב על ש"ע א"ח מאת הגר"מ כשר שליט"א.

וזה לכר מהרבה רבנים גאונים שלא היו חתומין על ההיתר ואפ"ה הסכימו על העירוב כידוע מהגה"ק אדמו"ר מקלויזענבורג שליט"א וכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ועוד הרבה גדולי הארמורי"ם וגדולי מורי הוראה יושבי על מדין הרבנים שליט"א.

ולאידך גיסא האוסרים נמי כנראה דלא אסרו מדינא ומעולם לא נתנו טעם למה אסרו, ושמעתי מאנשים מהימנים שמעכהגה"ק הגר"א קאטלער זצ"ל נמי אמר שלא ברור ליה כל כך האיסור זי"ע ועכ"י, ומעכנ"ק כתב להדיא בהפרדם שנה ל"ג חוברת ט' דאינו מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להתיר מרובים הם ומצד החשש שהוכיח מירושלים בדיעבד אם עירבו הי' מותר ע"כ, הרי דגם מעכנ"ק לא ס"ל לאיסור גמור דאל"כ בדיעבד נמי אסור, וא"כ אפילו מהרומשה שחתמו על איסור של אגה"ר לכה"פ חתימת כהדר"ג לא היתה בהחלט לאיסור

ונמצא דלא היו רק ד' חתימות לכל היותר נגד כל אלו המתירין, שהם גדולי הפוסקים ובפרט מדור הישן כהגאון מהרש"ם אשר כל בית ישראל נשען עליו, בעל דברי מלכיאל, ובעל תירוש ויצהר, והגאון ר' חיים עוזר, והגאון בעל חזו"א, והבד"צ דווארשא, והגאון ר' צבי פסח פראנק, והגרי"א העניקו, והגאון זקן שבסנהדרין ר' יונתן שטייף זצ"ל, ועוד ועוד, כי אי אפשר לפרטם בולם כי רבים הם המתירין וגדולי המורים וכולם נתנו מעם והביאו ראיות לדבריהם כמבואר בקול קורא ובתשובותיהם, וכמו שביארנו קצת את זה, וידוע הוא בכללי הפוסקים שא"א לאסור דבר בלי ראיות בזה"ו אפילו בסתם וכ"ש שדעת המתירין ברור.

גם כהיום רוב מרבנים ובפרט גדולי התורה היושבים על מדין ועוסקים בהלכה ס"ל דמותר לערב ובדין שאין רה"ר דאורייתא לא בברוקלין ולא בשאר עירות גדולות רובם ככולם מסכימים לזה ואחשוב קצתם מהם הגה"ק אדמו"ר מקלויזענבורג שליט"א, והגה"ק מוהרי"ו קניבסקי שליט"א (הצדיק מאוסטייפעלא) כתב לי במכתבו בדרך פשיטות שהרבנים יעשו עירוב להציל רבים מעון הגם שלבני תורה דעתו הקדושה שראוי שיחמירו לעצמם, והרהגה"צ אדמו"ר מפאפא שליט"א, והרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א, והרב הגאון ר' משה שמערן מדעברעצין, והרב הגאון ר' יצחק אייזיק ליעבס, והרב הגאון ר' יחזקאל ראטה, והרב הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי, וכ"ק אדמו"ר מלויבאוויטש שליט"א, והרב הגאון מיאקא, והרב הגאון משמשאקאווא, והרבנים הגאונים ר' אהרן וויעדער, אבד"ק לינדז, ר' מאיר גרינבערג אבד"ק גאזמארק, ר' פינחס אשר זעליג גאלדבערג אבד"ק מעדער, רא"מ איזראעל אבד"ק האניאוד, ר' דוד זינגער, הרהגה"צ מהרא"ל ווילנער, ראש ישיבה צאנז ועוד כמה מגדולי הפוסקים בדורינו, ורוב מגדולי הדור הפוסקים מדור העבר זי"ע ועוד, בקיצור כמעט עם מי שדברתי כ"ע מודו דאין לן רה"ר דאורייתא בבארא פארק או בברוקלין או במאנהעמען או בשאר עירות גדולות והוא במעמט מוסבם מכל ונמבואר גם בקונטרס הראיות שהבאנו בס"ד בקודם וגם במכתבי הדין, עכ"פ ימחול נא מעכ"צ ויראה כי המתירין הם רובא דרובא ורובא דרובא להיות, הן בשנת תש"כ והן עכשיו, ומה שהעלו קול קורא וחתמו שם כמה רבנים אשר אין להם שום ידיעה בהל' עירובין ודאי דאין זה נחשב לדעות בהלכה כיון שלא חתמו בתור ידיעה, והגם כי ודאי הם אנשים חשובים אבל פשוט שאין בידם להכריע נגד מורי הוראה היושבים על מדין ובפרט באיסור חמור של ש"ק, ואם הי' בומן הסנהדרין ודאי דלא היו מצרפין אותן לדון בדיני נפשות על סמך חתימתן כי האמת שרובן חתמו רק לכבוד מעכ"צ כאשר נקשו גם ממנו. רק יש קצת מחנכים שסוברים שיבא מזה קלקול ולזה לא הסכים גם מעכ"ג לאסור מטעם שיוכל לבא מזה קלקול שודאי מה שתקנו ז"ל תקון אין בזה

חשש קלקול ואדרבה הקלקול הוא גדול יותר מחלק הלא מתוקן מאשר יוכל לבא מהחקון, ולכן באמת מעב"ג. הסכים לתקן בקיו גארדענס ודעטרוויט ועוד מקומות ולא חש לסברא זו.

עב"פ דבר זה שמעב"ג סובר שרוב רבנים אוסרים לערב לפענ"ד המציאות הוא ההיפוך לענין גדולי הוראה ופוסקי הדור. ומבני תורה המסולאים מפו אין רא' להלכה וכמ"ש כבר, אבל ודאי כשהן לעצמן אם ירצו יכולין להחמיר ותע"ב וגם אני כשהייתי בירושלים עיה"ק לא נהנתי בעצמי לטלטל הגם שיש שם ג' עירבין וכן בשאר מקומות וכן ישנם כמה מחמירין בארץ ישראל אבל להחמיר על אחרים לא ראינו אלא אדרבה ידוע שמרן החז"א ז"ל נתן עינא פקחא על העירוב בבני ברק הגם שבעצמו לא טלטל וגם מרן החפץ חיים עשה כן ברארין ועוד גדולים היו שעשו כן, החמירו לעצמן והקילו לאחרים אבל להחמיר שלא לעשות עירוב מה שבכל הדורות תקנו ועשו עירובין לפענ"ד צ"ע ולא ניתן להאמר.

סימן נח

חיוב לתקן עירובין להסיר מכשול ושלא יהיו כלואים בבית ומבטלין עונג שבת

לה. **ומש"כ** עוד מעכהדר"ג ז"ל ומה שהארך בהחיוב לעשות עירובין להסיר מכשול וגם להרבות עונג שבת עי"ז שיוכלו לצאת מבתיהם עם החינוקות ולא יצטרכו להיות כלואים בבית וכו' אבל לעומת זה איכא צורך להיפוך דהרי בשביל זה לא ידעו כלל שיש איסור הוצאה וזה ודאי שאיסור היותר גדול הוא להשכיח התורה אפילו כשידוע שלא יבא שום תקלה לזה כדחוינן מהא דמהרש"ל באפילו לנכרים כו' אבל לישראל הא ודאי אסור אף רק לגרום שלא ידעו מזה שא"כ ע"י שיתקנו בעירובין כל הערים הרי שיכחו שאיכא איסור הוצאה בעולם וכו' ואף שאנן לא גורין יותר ממה שאיכא בגמ' ובדברי הגאונים מ"מ אין לומר שהוא מעלה ומצוה כשאיכא חסרון זה אך אולי יש לתקן זה ע"י שבמקום ניכר בכל בתי כנסיות תהי' הודעה כתובה שאיכא עירוב ויהי' היכר קצת לאלו שבאים לביהכ"ג ולרובא דאינשי שבעוה"ר אין הולכין לבהכ"ג לא יהיה שום ידיעה ושם היכר כלל שיש לחוש דאולי לא תקנו כלל בבה"כ מאחר שחוינן שהקפידו ע"ז ולכן שנמצא שאין זה גזירה שלנו אלא אפשר שהיאצ בכלל גזירה דגמ' עכ"ל"ק.

הנה במה שכתב הדרג"ק שיש חיוב לעשות עירובין להסיר מכשול וגם להרבות עונג ושלא להיות כלואים בבית, לא אמנע מלהביא כאן מה שהארכתי במקום אחר דהחיוב לתקן עירובין אינו בשביל העונג גרידא והעיקר כנראה הוא בשביל להסיר מכשול וכמבואר כן להדיא בש"ע א"ח סי' שצ"ה ובסמוך א"ה אבאר יותר, ואמנם במה שכתב דלעומת זה איכא צורך שלא ישכח תורת איסור הוצאה שע"י שיעשו עירובין בכל מקום ישכחו שיש כלל איסור הוצאה בשבת, ולפענ"ד אי בשביל זה הנה כבר אמרו ז"ל תקנה לזה דבגמ' עירובין ג"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עושה הוצאה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמושים דירובין דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר ג' חצירות של שני בתים ובגמ' נחלקו בדבר, וכתב הרשב"א בעבוה"ק ש"ב היתה עיר של רבים אע"פ שמכרוה ליחיד אם יש לה שני פתחים שנכנסין לה כזו ויוצאין לה כזו אין מערבין אותה להוצאין כמו שביארנו ולא אפילו כולה, אלא אם כן יש לה וחוצה לה שיוור שאינו תוך דלתותיה הנעולות ואינה מתערבת עמה וכו' ולמה הצריכו שיוור זה להיכר שהערוב מחזיר את רשות הרבים הוזה ושרשות הרבים אסור למלטל בו שהרי המקום הנשאר ולא נשתתף עמהם אין ממלטלין אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן, ולשון רש"י שם ושל רבים כו' רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ותחלתה של רבים דלמא הדרא ומתערבא ומתעבדא של רבים ואחו לערובה כולה ואסור לערב עיר של רבים בלא שיוור, ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא תשתכח תורת רה"ר, והוא שיוור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא חוצה לה.

ובש"ע סי' שצ"ב האריך בדבר ומבואר בדבר תקנו חז"ל חשש זה שלא תשתכח תורת רה"ר ואיסור הוצאה ולזה תקנו להשאיר חוצה לה מה שלא נכנסת בעירו, והם אמרו זה על עיר גדולה של ששים ריבוא דמני בה ולא צריך יותר, א"כ אגן בדין נמי אמאי נחדש גזירות חדשות בשביל שלא לשכח תורת הוצאה הרי הם אמרו לתקן עירובין בכל עירות והם אמרו ג"כ באותה שעה בשעת התקנה להשאיר בעירות גדולות בשביל שלא תשתכח ויהיו הבתים הנשארים להיכר וא"כ מבואר דחז"ל כבר תקנו הא חששא שחש לה הדרג"ק, ואדרבה בהני בתים הנשארים הוא דפליגי אי הם מותרים לערב לעצמן ואלו מותרין לעצמן או שאלו אסורין ודעת רש"י והרי"ף ור"ח וגם הרשב"א בעבוה"ק נראה שהם מן האוסרים, ובעה"מ הקשה על הרי"ף שם, ועיין רא"ש שפי' שמותר גם לו, ובר"י ג"כ ח"ו והשיוור הוא להיכר כו' אלא מערבין השיוור לעצמו, ועיין ש"ע סי' שצ"ב ס"ג, עכ"פ הרי בגמ' והכי נפסק בש"ע העצה והתיקון לחשש זה שלא ידעו בשביל העירוב שיש איסור הוצאה, ולעומת זה יש

לומר דאדרכה אם לא נערב בשביל חשש זה ישתכח תורת עירוב כמו שיש באמת הרבה מבני תורה שהם יראי השם באמת אבל חושבין שהעירוב אינו אלא היתר דחוק במקום ובשעת הדחק היכי דא"א באופן אחר, ואם לא נערב תשתכח תורת עירוב בכלל על דרך זה שלא יודו בהיתר העירוב.

איברא דבעיקר מצות תקון עירובין כבר מילתי אמורה ועכשיו מצאתי לרבינו הגדול מהר"י מקורביל מגדולי בעלי התוס' בספרו סמ"ק (ספר עמודי גולה) סי' רפ"ב שכתב ח"ל לערב עירובין שלמה תיקן (עירובין כ"א) לערב בתצירות כדי לעשות אונים לתורה כדי שלא יבואו לידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר וכן מצינו שהזהיר הנביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמיו' י"ז) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וירושלים לא היתה רה"ר וכו', ועיין הגהת רבינו פרץ שם, והנה מבואר דתקון עירובין הוא סייג ואונים לתורה שלא יבואו לידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר והוא גזירה בפני עצמה ומצוה בפני עצמה בכדי שידעו דבלי עירוב אסור להוציא וממילא ידעו להבחין בין הוצאה להוצאה ולא רצה שלמה המלך לאסור הוצאה כל שהוא בסתם בשביל הוצאה מרה"י דאז אכתי לא ידעו להבחין בין הוצאה להוצאה דזו דרבנן וזו דאורייתא, אבל כיון שתיקן לערב וע"י עירוב יותר להוציא מרה"י לרה"י ולכרמלית וכיצא בזה ובלאו הכי אסרו, אז ידעו להבחין בין רה"י לרה"ר ובין שאר הוצאות ולא יבואו לידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר, עכ"פ מבואר מדבריהם ז"ל דהתיקון הי' כדי שלא יבואו לידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר שלא ידעו להבחין, וכן כתב להרי"א הסמ"ק ז"ל א"כ עיקר מצות תיקון עירובין הוא לעשות אונים לתורה להסיר מכשול שלא יבואו לידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר לדעתם ז"ל אלא יש עוד להסיר מכשול שלא יבואו להוציא כמעטות וכו"ל וק"ל.

ולכן גם התיקון שכתב מעכהד"ג דאולי יש לתקן דבכתי נכסיות תהיה מודעה כתוכה שאיכא עירוב ויהי היכר קצת לבאי ביהכ"ג עכ"פ, אלא שחש לאותם שאינם באים לביהכ"ג ולרובא דאינשי שכעוה"ר אין הולכין לביהכ"ג לא יהי' שום ידיעה ושם היכר כלל שיש לחוש שאולי לא תקנו כלל, ולפי הנ"ל לכאורה לא צריך לתקנה זו ותקנת חז"ל מועיל לכולם שהרי היכר שיוור בתים הוא בחוץ אפילו לאותם שאין הולכין לביהכ"ג בעוה"ר ועכ"פ הרי חז"ל כבר דאגו ותקנו שלא יבואו לידי שכתח הוצאה.

ובר מן דין הרי באמת במקום שיש עירוב מכריזין בכל ע"ש אם יש עירוב או שהוא נפסק וגם עשו פעולות שכל אחד יקרא על המעלעפאן אם העירוב לא נפסק, וא"כ בכל ע"ש כבר איכא היכר וגם אם נפסק מכריזין שהעירוב נפסק

ואסור להוציא וא"כ איכא לכאורה היכר גדול ואין לחוש בשביל זה שישתכח תורת עירוב, ואדרבה עד שלא עירבו לא ידעו כלל שיש ענין של עירוב והוצאה וכיוצא בזה, ועכשיו נתברר לכמה וכמה אנשים ונשים וטף ענין עירוב והוצאה והפרסום גרם הידיעה.

סימן נ"ט

בענין אי יש מצוה להסיר מכשול ממחללי שבת במזיד ותינוקות שנשבו

לו. ומ"ש מרן כהדרג"ק שליט"א והתיקון שיש למחללי שבת במזיד בפרהסיא הרי פליגי תנאי בזה דלרשב"ג הא אין צורך דהא אומר שאין מציינין על הערלה ונטע רבעי בשאר שני שבועי דהלעיטתו לרשע וימות, ובירושלמי דמאי פ"ג ה"ה איתא שגם ר' יוסי סובר כן ומשמע שהלכה כן דהא הלכה כרשב"ג במשנתינו, וגם הא רוב המחללין שבת הם כופרים בכל התורה מולה שאולי כו"ע מודי שליכא חיוב ואף לא מצוה להשתדל לתקן עירובין בשבילם אך שאולי בשביל אלו שאין יודעין כלום דרשעותן ואף הכפירה שלהן בא להם מצד שחנכו כן אבותיהם הרשעים יש איזה מעלה ואולי גם מצוה לתקן עירובין שלא יעברו גם על איסור הוצאה שבידנו להציל אותן בתיקון העירובין מאחר שיש לדונן כשונג אף שאינו שונג ממש דאף שאביו חנכו לרשעותו ולכפירתו הא עכ"פ רואה ויודע משומרי תורה ומצות ויודע שאיכא גדולים ובעלי דעת וחכמה יותר מאביו שלכן נוטה יותר לומר שליכא חיוב למנעו מעבירה ובפרט להש"ך סי' קנ"א סק"ו ולהדגמ"ר שביאר טעמו ומשמע שהסכים עמו לדינא דהא משמע שמתירין למכור דברים אסורים לכל ישראל מומר כו'.

והיות כי אני מחשיב כל דיבור ודיבור שיצא מפי הדרג"ק ולכן אשתעשע בהם. אבא על ראשון, מ"ש בדין מחללי שבת שפליגי תנאי הנה באמת כי כבר הארכתי הרבה בדברי הש"ך והדג"מ שם אבל לענין דידן לכאורה אין זה נוגע דפשוט בעיר ואם בישראל כברוקלין ישנם הרבה והרבה לאלפים ורבות שונגים ותינוקות שנשבו שגידולם כן ולא יודעים בין ימינם לשמאלם אשר מצוה להצילם מן החטא, והלא ישנם ב"ה בעיר הזאת מכל המינים ואם היו בעיירות קמנות וגדולות ביוראפ כ"ש כאן שישנם מכל המינים וידוע מה שאמר מרן הגר"י סלנטער זצ"ל שלרשע יענשו בעוה"ב אפילו על שלא נמל ידיו שחרית בכל יום כ"ש להצילו מעונש הוצאה בחילול שבת. ומה"ט כתבו הפוסקים דעירוב לעולם מקרי צורך גדול ושעת הדחק.

והתז"א ז"ל ה' עירובין סי' פ"ז אות י"ד כתב ותינוק שנשבה בין העכו"ם דינו כישראל ושחיטתו מותרת שהוא כחוקת שאם יודעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא יזיד לכלתי ישיב אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מזיד וממאן לשוב דינו כמומר, ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיינים כאשר יופיעו ברוח קדשם בהכרעת דינו, ומה שנחלקו האחרונים ז"ל בצדוקים בדורות האחרונים אי חשובים היינו בהכרעת השיעור הידועה שיודעים ממציאות ישראל ושאבותיהם פירשו מהם ונותנין כתף סודרת אי דיינינן להו כשיעור ידיעה למחשב מזיד כו' או לא ואכתי אנוסים הם ובאמת צריך לדון על כל איש ואיש בפרט ובמ"ב סי' שפ"ה סק"א כו' ותמוה מאד דהרי הב"י בעצמו הביא דברי תוס' ודן דרק על הני צדוקי דשכיחי גבן דבהן שפט ב"י דמעשה אבותיהם בידיהם אבל הצדוקים שבזמן הש"ס ודאי מזידין היו וכן הצדוקים שבסוף זמן הגאונים אפשר שמזידין היו וכל דברי הפוסקים שהביא הוא על צדוקים שבזמן הש"ס וכ"כ אותן שאבותיו פרשו מדרכי צנור והוא נתגדל ללא תורה דינו כישראל לכל דבר ונמי צריך לימוד שיעור ידיעתו אי לא חשוב מזיד ואותו שריינינן ליה כאונם זוכין עירוב עברו ע"כ.

איברא דלא אוכל למנוע מלהביע צערי מה שראיתי לכאורה דברים סתראי ממקום למקום דכתשוכה לקיו גארדענם מט' ניסן כתב כהדר"ג לאמר וז"ל "הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד" והנה כתב מפורש שיש בזה תועלת גדולה להציל שוגגין ומזידין ואלו במ"ש בקונט' אלי כתב כהדר"ג לאמר שלמחללי שבת ליכא מצוה להצילם ממכשול, וגדולה מזו כתב לאמר במכתבו היקר מוח' אלול לידידי הרב הגאון ר"י גרובנער מדעטראיט שכעת ליכא ענין להשתדל בתקון עירובין שכל הנצרכין מכינים לשבוע שלם וגם ליותר משבוע מחמת שיש מקררים בכל בית ולכן אין תיקון עירובין נחוץ אלא לאמפויי הנאה בעלמא אין זה ענין הצריך להשתדל בזה, ואף שהוא דבר טוב בעוה"ז שאיכא הרבה עוברי עבירה שתיקון העירוב ימעט האיסורין ליכא חיוב להפריש בשביל מוגרים במזיד. דהלכה כרשב"ג דהלעיטוהו לרשע וימות ב"ק דף ס"ט עיין רמב"ם פ"ט ממע"ש ד"ו ובש"ע יו"ד סי' קנ"א סק"ו ובדגמ"ר שם ושוגגין שאין יודעין את האיסור אין מצוין ואולי גם ליכא, ולכאורה הני מילי סתראי נינהו ממקום למקום מקיו גארדענם, וגם מה שכתב מעכהדר"ג דשוגגין שאין יודעין האיסורי אין מצוין ודאי צ"ע שהרי כמה וכמה יש שאין יודעין ושוגגין הם ואדרבה מצוין הם ביותר במדינה ואנו רואים כמה מעלי תשובות בעונ"ה שלא ידעו מאומה, ובפרט כמה ענינים שהעולם לא נזהרים ולא יודעין שהוא בכלל איסור התצאה שזה מצוי אפילו בבני תורה ממש, ושוגגין שייך לבני תורה ובני ישיבות הרבה.

איברא דכאג"מ ח"א יו"ד סי' נ"ב לענין להציל מומרין מאיסורין כתב כ"ג דזכות גדול הוא אף למנוע רשעים מה שאפשר שלא יעברו איסורים והוא מצוה גדולה ויש הרבה שהם שוגגין ובתינוק שנשכה בין העכו"ם שודאי גם מחוייבין אנחנו למנוע מהם איסורים כפי שאפשר ואף רשב"ג יודה לזה ע"ש וא"כ הני דברים סתראי נינהו ממש"כ שם להדיא דיש מצוה גדולה למנוע רשעים מאיסורין ולהרים מכשול מהם וצ"ע.

סימן ס

כמה מכשולות שנכשלים בני תורה בש"ק בעיני הוצאה

ואצ"יין כאן איזה ענינים לדוגמא עד היכן הדברים מגיעים אפילו בבני תורה, כס"ח סי' רס"ה הובא בתו"ש סי' ש"נ דהאוכל שומשמן אחר אכילתו בשבת שהוא מעלה גרה מאכילתו וצא כעיר דליבא עירוב עושה הוצאת איסור בשבת וכי"פ סי' ש"נ הניח בצ"ע אי מותר לכלוע הרוק כמקום שאין עירוב דכליעתן היינו הנחתן וגם לרוק ברחוב אסור. ולפעמים הכפתור על המלכוש מצד אחד נטרופף התפירה ותלוי ואינו ראוי עוד לסגור המלכוש דאז יש איסור הוצאה עיין קצש"ע ספ"ד י"ז ומנח"ש סקב"ז ובקו"א וכשירוי מנחה ה' באריכות מזה והרבה פעמים נמצא כבים פרורים קמנים או מוך הנעשה מהבגדים שהוא להרבה פוסקים כאיסור הוצאה עיין קצש"ע סי' פ"ב וכמנח"ש סק"א, וכספר נגיד ומצוה ח"ל ועוד מורי ז"ל (הוא האר"י הקדוש) ראה אחד מכמה שנים שמת שהיו מענישים אותו כשרצו לעלותו למחיצתו על שלא נזהר פעם אחת כשכת שנכנס מעט אפר בתוך מנעלו בלתי כונה ולא נזהר ויצא לשוק שלא היה בו עירוב ונענש עי"ז כדי להעלות ממדרגה אל מדרגה אחרת יותר עליונה, וגם הרבה פעמים משתמשים ע"י עבו"ם וסוכרים כי הוא היתר גמור ולא מיבעיא אי הו"ל רה"ר דאורייתא א"כ הו"ל שכות דאפילו במקום מצוה לא התירו אבל אפילו אי הוא דרבנן מ"מ דוקא במקום מצוה התירו אמירה לעבו"ם ועיין ח"א כלל ס"ג סב"א שמחמיר שלא ליהנות באותו שבת ועיין מחצה"ש ש"ז סק"ח כשם תוס' דאסור למלטל ס"ת ע"י עבו"ם אפילו בכרמלית ואפילו לקרות בה בציכור וכן פסק הא"ז הגדול בה"ש ספ"ד אות כ"ה.

והנה יש עוד כמה וכמה מכשולים שנכשלים בה דוקא בני תורה ולא מחללי שבת קודש או מחמת שכחה שזה הי' עיקר טעם תיקון עירובין או אחד מעיקרי הטעמים כמבואר בגמ' כיצח ט"ז ע"כ כהא דרב תחילי בר אנדימי עבר עוכרא

כוותיה דשמואל (לחומרא ביו"ט שחל להיות ע"ש שלא לערב עירובי חצרות) ואמר רב עליה תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן קלקולא וקאמר בגמ' מאי קלקולא דמקלקלי בה רבים פרש"י ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב היינו קלקולא אם היה מותר לערב אתמול והא אסור עכ"ל, הנה מבואר דהתקנה היתה בשביל שומרי תורה אלא ששוכחין ומטלטלין וחיישינן מחמת שכחה באין לידי חילול שבת ח"ו, וכן איפסק בש"ע א"ח סי' שצ"ה ועיין מ"ב שם דלכּן מצוה לערב בכל מקום ח"ל פּן ישכחו ויבואו לידי איסור מטלטול ע"כ הנה כתב המ"ב ושאר הפוסקים להדיא הטעם שמצוה לערב לא בשביל המזידים והרשעים אלא בשביל הגוהרים שומרי התורה אלא שמא ישכחו ויבואו לידי איסור מטלטול ופשוט דזה הוא מילתא דשכיחא בכל שעה והיום יותר וכמו שביארתי זה במקום אחר ועיין מחצה"ש א"ח סי' של"ד ס"א דמפי ראוי להשיגיה שלא יבא לידי שוגג מכדי שלא יבא לידי מזיד דאין אנו אחראין בשביל פושעים ועדיף להצילו בשביל שוגג, ועיין עירובין נ"ג לכן של ראשונים כו' אמר רב אשי אגן כי אצבעתא בבירא לשכחה ופרש"י כשם שהאצבע נוח ליכנס בפי הכור כך אנו מהירין לשכוח ע"כ ע"ש וכיון שכן בימיהם, אגן נמי כבר כ"ש וכ"ש ששוכחין הכל וא"כ פשוט דמצוה לתקן עירובין שלא נבא למכשול לשכח ולהוציא שהוא קלקול הרבים בעונג"ה ואפילו אותם שלמדו הלכות שבת שוכחין וכ"ש אותן שלא למדו שאינן יודעין לזהר ובאין לידי חילול שבת.

ומלכוד שחשבתי לעיל כמה דברים שרבים מעמי הארץ שומרי מצוות מקילין בהוצאות מפתחות, ומטפחת אף, ובפרט נשים וקטנים, ובעניני רפואות שנחוץ מאד להביא כמה פעמים תרופות וליך לרופא ולישא עמם דברים ולפעמים אפשר שיבא לידי סכנה מפני חשש הצאה ומשא שלא ירצו להביא התרופות, וכמה חולים שנושאים בכיס ניטראגלעצירין למחלת הלב, וחלאים בבית חולים שאינם רוצים לאכול בבית חולים וא"א להביא להם מאכל מבית מפני השבת, ובקטנים היוצאים וא"א להכניסם וההורים מטלטלינו אותם ומביאים לבתיהם, והוקנים שיוצאים במקלות, ומי שקשה עליו השמיעה ויוצאים במכונה הרינג עיר, ונשים יולדות שנכנסים לבי"ח וצריכים להביא מלבושיהם שמה, וכמה בני תורה מתבטלין מתורה מפני שצריכים לשבת בבית ולהיות בעיבי-סיטער בש"ק מפני שנושתיים רוצים לצאת ולא יכולים ליקח הילדים חוצה, וכמה זוגות צעירים לא יכולים ליקח לבית ההורים מפני שיש להם תינוק קטן, וזה לפני שבועיים בא לפני רב אחד שיש לו משפחה עם שמנוה ילדים ומערכת ההסקה (סטי"ם) נתקלקל אצלם ורצו ללכת לבית אמו להנצל מגודל הקור ששרר בבית אבל לא יוכל ליקח התינוקות והי' ממש כרוך כמעט בסכנת נפשות, ובימות הגשמים שמחקלקלים המלבושים הכובעים והשטויימלעך וכאים לידי צער והפסד ממון וגם לידי חילול שבת שאין יודעים שאסור לנפץ

הגשם מהכובע או השטריימעל וכיצא בו, גם בימים טובים שלא הותרה הוצאה אלא לצורך יו"ט כמבואר בש"ע א"ח תקי"ח ושאר הוצאות אסורים ורוב העולם אפילו שומרי תורה אין נוהרין בזה ואפילו בני תורה ובני ישיבה ונשותיהם ועוד כמה ענינים עד אין מספר. ואנשי "הצלה" שהולכין בשבת ומוציאין משא כמה פעמים נבשלים שלא לצורך, נשים שיוצאות בעד שתקנה לנדה, היוצאים בחגרות, או בכובע קטנה, תחת הכובע שלא יוצאים כן בכל השבוע יש בזה שאלות גדולות כמבואר בש"ע.

ובימות החמה שהרבה מע"ה מוציאין בסאות לפני הדלת ואפילו בבתי כנסיות, ובפרט להוקנים, וגם היוצאים בטליתים קטנים שאין להם שיעור שיש בזה שאלות גדולות וגם אם נפסק חוש אחד מהציצית, גם בהוצאות בתי ידים הענטשקעס בחורף, כמה אנשים לא בקיאים בקניית רשות לתקן עירובי חצרות בבתיים גדולים ונכשלים בהוצאה בבית, כשהחום גדול כמה פעמים פושטים המלבוש העליון ולוקחים בידים או תולים על הכתפים ויש בזה איסור הוצאה. עוד ועוד כמה ענינים.

ואכתוב רק עובדא אחת להמחיש עד היכן הדברים מגיעין מה שסיפר לפני הרה"צ רל"י האראוויץ אדמו"ר מבאסטאן שלימ"א שבאה אצלו אשה אחת בעלת תשובה ואמרה בקול בני רבי השבת קודש צריך להיות היום הכי יפה ומאושר וטוב אצלינו אבל נהפך הוא אצלי שדוקא יום השבת הכי אומלל אצלי, והמעימה דבריה כי להם דירה קטנה ויש לה ד' ילדים וא"א להציאם בש"ק והיא כלואה בביתה כל היום כבבית האסורים עם הילדים וחשבה שח"ו תצא מדעתה והגם שיודעת שאסור לומר כן וכ"ש לעשות אבל החליטה שיעבור עליה מה שבשום אופן לא תסכים להתעבר עוד במצב זה שא"א לה בשום אופן לגדלם ואמר לי הה"צ הג"ל אילו הי' עירוב בבאסטאן או לא הי' זה המצב ועכשיו חסרון בתקון חו"ל של תקון עירובין גרם לעיכוב הריון ולעיכוב לידת ילדים וע"ד רמז אמרתי אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות שיתקנו עירובין אז תתעברנה בנות ישראל וילדו ואמרו אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף והא בהא תליא.

עב"פ נחזור לדין שבאמת העירוב הוא דבר נחוץ כהיום כמו בימים הקדמונים הגם כי אין הנחיצות להביא המשאלענד או בשביל מאכל בהמות אבל הנחיצות בשביל מה שתקנו שלא יבואו לידי מכשולות ע"י שכחה וכבו' כתב הש"ל בקיצור הנהגת או"ה אות ט' סי' רמ"ב דאין להחמיר בשום דבר אפילו במקום שאין הפסד ואפילו בשל עכו"ם מפני שעל הרוב יש בו צד הקל

במקום אחר מחמת שנאמר והוי חומרא דאתי לידי קולא עד אחר מאה דברים
ובדידן ודאי דהו"ל חומרא דאתי לידי קולא ולידי קלקול כמ"ש בגמ' להדיא,
מרגלא בפומי כל המחמיר בעירוב מקיל בחילול שבת ח"ו.

סימן סא

מצוה לתקן מבואות בלחיים ופתחים כדי לתקן עירובין בכל מקום

לא. והנה ראיתי יש שטוענין דמה שכתבו בש"ע א"ח ס' שצ"ה דמצוה
לערב היינו דוקא לערב אבל ליכא מצוה לתקן מבואות בפתחים וכיוצא בזה,
האמנם כבר הראיתי לדעת מלשון המכילתא בשלח והי' ביום הששי והכינו את
אשר יביאו מכאן שמערב אדם מערב שבת ועיין תרגום יונתן שם ובמדרש שכל
טוב פ' בשלח אות י' ורבותינו דרשו והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו את
אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר יכינו ביום הששי במבואות
ובחצרות תיקוני לחיים וקורות למבואות ופתחים ועירובין ושיתופים להתיר להם
את אשר יביאו בשבת מרשות לרשות עכ"ל, הנה מבואר דסמכו על הקרא לתקן
המבואות וצה"פ ולחיים ושאר מצדקי כדי שיוכלו לערב חוה הוא המצוה וא"כ
פשוט דמה שאמרו בא"ח שהוא מצוה לערב בס' שצ"ה היינו כפשוטו, ועי'
עירובין פ' ע"ב שאני התם ובתוס' שם ובסריס דגרסי, וברמב"ם פ"ה משכנים
הי"ב ובח"מ ס' קס"ב ודוק.

האמנם כעת העיר ד' עיני ומצאתי תשו' רבינו האי גאון בשו"ת הגאונים
(ש"ת לייפציג תרי"ח) ס' מ"ד שהקשו לו על עירובין ונמ"י ששלמה תיקן וכי לא
היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה והשיב הגאון ז"ל דאותם השנים שהיו
ישראל טרודים במלחמות ובאויבים וככמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למדוד
בין עיר לעיר ולתקן פתח מבואות ולהניח עירובין שהי' להם במחנות ולא נהגו
בעירוב כי במחנה הם פטורים וכו' וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל
רבים כחול הים כו' תקן להם דים ועירובין שלא נהגו מקדם עד אותו זמן עכ"ל,
הנה כתב להדיא דהתיקון של שלמה הי' לתקן פתח מבואותיהם אלא שמקודם
שהיו במלחמה לא הי' להם פנאי לכל זה לתקן כל אלו התיקונים ולכן לא תקנו
את זה עד שהטיב להם ה' והניח להם מכל אוביהם ותקן להם שלמה המלך
שיתקנו מבואותיהם בפתחים ובצה"פ ובכל האפשר כדי לערב להם, נמצא
מבואר דהתקנה היתה לתקן המבואות והעירות מקדם ואח"כ לערב חוה ברור

בס"ד, ותשובה זו הובאה בסמ"ג עשין א' מד"ס ובב"ח א"ח סי' שס"ו ובח' הארכתו בזה בס"ד.

ורבינו הגדול הבה"ג הל' עירובין כתב וצריכא מתא למיעבד לה עירוב הדר הודרנא (סביב סביב) בתבלים או בצה"פ, ורב נטרונאי גאון בתש' גאוני מזרח ומערב סי' כ"ו כתב תימה גדולה תמהני בדבר זה חכמים גדולים כמותכם בעלי תורה מדקדקים בדבר הלכה כו' אי אתם מערבין עירובי חצרות בזכות שמם וכתב הריטב"א עירובין ס"ח מהא שמעינן דלא מיבעיא ליה לצורבא מרבנן למידר במבוי וחצר שאינם מעורבים, ותשו' הרא"ש מפורסמת הוא בכלל ל"א סי' ח', ובתוספתא דב"מ פ"א י"ח ובירושלמי פ"ז דעירובין ה"י כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי, ובשו"ת מהר"י מינץ סי' ח' תש' מהר"מ ב"ב וכן לענין לחי וקורה אם טענו מקצתם למה לתקנם כדי להכניס ולהוציא בשבת אני איני רוצה להכניס ולהוציא או לכלנו אין צריך לנו כל כך בתקנה זו כו' אלמא כופין זה על זה דבש"ע ח"מ סי' קס"ב ס"א בסמ"ע סק"א כתב דלהכשיר המבוי בטלטול בשבת הם עשויין ומינה נלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו בצד אחד בצורה"פ דצריכין לסייע בצורה"פ ובשו"ת מהר"ח א"ו סי' קנ"ג שוכפין זה את זה לעשות מקוה כמו שכופין לעשות לחי וקורה ע"ש הרי דעל לחי וקורה פשיטא ליה דכופין ומקוה למד מהם.

ובשו"ת ח"ס א"ח סי' פ"ט שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את השבת בלי עירוב וכל רב ואב"ד ות"ח בעיר שאינו מתקן העירוב הקולר תלוי בצוארו ובשו"ת חי' הרי"מ סי' ד' ע"ד הטלטול בעירנו על סמך נהר הוויסל איני יודע למה רו"מ מחפש אחר חומרות בדבר שהעיד מהרי"ט שנהגו היתר ע"פ זקנים וכו' כי באמת הוא להסיר מכשול לענ"ד אין להחמיר רק כשאפשר לתקן בנקל, ובשו"ת נפש חי' א"ח סי' כ"ה ולדינא בעיר שרבו המתפרצים ונושאים משאות בשבת בפרהסיא צריכין אנהנו לגבב כל הקולות שאפשר להקל, ובח"ס סי' פ"ט כתב שבעירו ק"ק דרעוניץ חי' פירצא באופן שע"פ הדין אוסרת ולא אמר מידי לאשר הדור פרוץ במילואו והי' קשה לפניו לתקנו, ובשו"ת אב"ג סי' רס"ו והמתקש בזה ומונע מלהעמיד העירובין הוא מחמיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין ושמח לבו שלמעשה לא מלאה לבם של המתקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם. ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחרי פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו ובס' ת"ש סי' שס"ה סקכ"ד כבר כתבתי דשרי אמירה לעכו"ם לחזור ולתקן העירוב דהו"ל מחיצה הנעשה בשבת דשרי כמ"ש סי' שס"ב ס"ג דבזה יש לסמוך על בעל העיטור דשרי אמירה לעכו"ם במקום מצוה ואין לך מצוה גדולה מזו שלא

יחללו רבים שבת. ובשורת מים רבים סי' קמ"ה בשם מוהר"ש אבוהב כמה עמקו מחשבות רז"ל הרועים הקדמונים להרים מכשול מבני עמינו למען ייטב להם לטלטל חפציהם ממקום למקום בהיתר ולא באיסור ע"ש ועוד הרבה מה שכתבו בזה אבל אין רצוני להאריך בזה. ועיין בס' עצי אלמונים סי' שצ"ה מה שביאר בדברי הרמב"ם והראב"ד ז"ל ומה שתמה אכ"מ בברכת על מצות עירוב ובחילוק הרמב"ם במצוה שמברכין על למצוה שמברכין בל'.

היוצא לנו מכל זה מאחר שזכינו בעזה"י להחזיר עטרה ליושנה ולהסיר כל התלונות והשגות מעלי דברינו הקודמים, ובפרט לבאר דברי מרן החז"א ז"ל ובעל עה"ש ז"ל ושיטת רוב הראשונים דס"ל דבעירות גדולות צריכין המגואות והרחובות להיות מפולשות משער לשער ומכוונות זה כנגד זה ממש וכהבנת רבינו המג"א ושאר האחרונים בביאור שיטת רש"י ודעימי', וגם בדין מונע רגל הרבים מרד"ר דלא בעי מחיצות דוקא, הרי יש לן י"ג טעמים כראי מוצקים שכל אחד מהם לעצמו ראוי לסמוך עליו ולהתיר עירוב בפני עצמו וכ"ש במקום שיש מחיצות גמורות משלש רוחות וכ"ש וק"ו שיש עוד מחיצה מוקפת ומקורה סביב בארא פארק ועוד טעמים להתירא ובצירוף כולם כאחד לכ"ע ליכא שום חשש אפילו להמחמירים ביותר ואפילו לשיטת הרמב"ם והמשכנות יעקב יהי מותר לערב אפילו לכתחלה.

וגם הגאון הגרמ"מ אפשטיין בלבוש מרדכי התיר מכח ס"ם ז"ל: נמצא לגבי איסור דאורייתא הוי ס"ם, ספק אם יש כאן איסור דאורייתא דדילמא הא דלא מהני צה"פ ברה"ר דאורייתא הוא רק מדרבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא ודילמא לא הוי כלל רה"ר דאורייתא, ולגבי איסור דרבנן, דברה"ר אין מועיל צה"פ הלא גם חד ספק מהני כמ"ש הש"ך יו"ד סי' פ"ג דבכה"ג חשוב ס"ם א"כ מדינא מותר לדין לשאת ולטלטל במחיצות ע"י עירוב (אם לא מצד חסידות) א"כ שפיר מוטל עלינו החיוב להשתדל לעשות עירובים ע"י צוה"פ כדי להציל את ישראל מעון חילול שבת ה' ישמרנו ע"ש בס' ד'. כ"ש בדין דיש לן כל הני פוסקים שפסקו דל"ל רה"ר דאורייתא ואין כאן ס"ם אלא היתר גמור אפילו להמחמירים ביותר והלכה מפורשת בש"ע א"ח סי' שצ"ה שמצוה יש לתקן עירובין בכל מקום להציל רבים מחילול שבת וכ"ש בעירות גדולות כאלו אשר רבבות בני" נכשלים באיסור התצאה וחילול שבת אשר בעונ"ה בעבור החילול שבת עדיין לא נגאלנו כמ"ש אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין ואין בנו כח לבטל הלכה מפורשת בש"ע ונהגו בה קרוב לשלשת אלפים שנה מפני הטעמים הנזכרים וגם נתברר דדעת רוב הפוסקים דבירושלים היו מערבין עד שנפרצו בה פרצות.

וממילא קמו וגם נצבו דברי מעכהדר"ג מרן רמ"פ שליט"א הראשונים שאמר לן שמותר לערב בבארא פארק ולא טעה ח"ו בפסקו אז ואדרבה הופיע עליו מרוח קדשו לפסוק כדת וכהלכה וכ"ש שעכשיו הוספתי קצת מים וקמח בכירור הלכה זו מפי פוסקים הבנויים על יסודות דברי רבותינו רוב רובנו של הראשונים ממש או על פי גדולי צדיקים האחרונים ולא סמכנו כאן בשום מקום על סברות שלנו אשר גדלה צפרנם של ראשונים מכריסם של אחרונים וכ"ש וק"ו דהלכה כדברי המיקל בעירוב אשר היא הלכה פסוקה בכל הפוסקים מפי הגמרא והראשונים ולא מצינו חולק בזה לפענ"ד לא ראיתי מקום להחמיר ולא לעשות עירוב שהוא חומרא דאתי לידי קולא דכל המחמיר בעירוב מקיל באיסור חילול שבת ח"ו לרבים כמ"ש הפוסקים דלערב לעולם מקרי שעת הדחק וצורך גדול ולא דוקא בשביל המזידים אלא בשביל שומרי תורה שאינם יודעים כל ההלכות שבת ושוגגין ושוכחין ונכשלים בחילול שבת כמבואר בש"ע, ואשמח מאד לשמוע חוות דעת קדשו ולשוחח את מעכהדר"ג פה אל פה או בכתב כי אין אני אומר קבלו דעתי לשום אדם להלכה ורק כותב מה שנראה לפענ"ד וכ"ש למעכהדרג"ק גאון עוזנו השם יאריך ימיו ושנותיו אתנו עד ביאת גואל צדק שיתגלה לנו במהרה בזכות שמירת ש"ק.

אלה דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה המהכה ככליון עינים, להשוכן בירושלים, לישועת ה' כהרף עין, ידי"ג קשור באהבתו דושכגהדר"ק המתפלל בכל יום פעמים, ערב ובקר מלבד בצהרים, לאריכות ימיו ושנות חיים, עדי יבא אסור בנחשותים, המצפה לתשובתו הרמה מלא חרדת כבוד ואענדה עטרה לראשי בלב גופש,

מנשה הקטן בן רחל לאה

סימן סב

זאת תורת העולה בקיצור

(א) **המוציא** קאר (אויט"א) מרה"י לרה"ר לדעת רוב הפוסקים ליכא חיוב דכיון דהקאר רשות בפני עצמה היא נמצא דמעולם לא הוציא מרשות לרשות וגם משום מעביר ד"א כרה"ר ליכא דהרי מקום הקאר הוא רה"י.

(ב) **דעת** רוב הפוסקים דבעי ששים ריבוא בוקעין ברגל והנוסעים בספינה או בעגלות או בקאר אין מצטרפים לששים ריבוא.

ג) **כל** מקום שיש שם מניעה לרכים מלעבור יהי' המניעה מאיזה אופן ומאיזה טעם שהוא בין משום חוק המלכות ובין משום דלתות או דעד-ל'יטס או סמאפ-סיינס (תמרוד עצור) וכיוצא בזה כל שיש מניעה לרכים ואפילו לטובת הרבים מוציאו מדין רה"ר.

ד) **דעת** רוב - ורובו ככולו של הפוסקים ראשונים ואחרונים דכל מקום דליכא רה"ר מפולש ומכוון זה כנגד זה לא הוי רה"ר.

ה) **אפילו** להריב"ש ודעימיה דמפולש מקרי אפילו עקום כל שמפולש מעבר לעבר, מ"מ היכי דמצד אחר אינו מפולש אלא מסיים למחיצה או כיוצא בזה לא הוי רה"ר.

ו) **דררכים** וכיוצא בזה שמשלמין מס (מאל בלע"ז) על כל קאר ועל כל נסיעה לא הוי רה"ר.

ז) **עיר** שיש בה ג' מחיצות סני בצה"פ מצד רביעי אפילו יש שם ששים ריבוא בוקעין. ברוקלין היא מוקפת חומה מג' רוחות עשויות בידי אדם וגם חלק מצד רביעית מוקף במחיצות.

ח) **קארם** העומדים או חונים ברה"ר או אפילו נוסעות שם אם הם סמוכין זה לזה עד שהם עומד מרובה על הפרוץ נחשבים כמחיצות ומוציאין מידי רה"ר.

ט) **יש** לסמוך על דברי מרן החו"א ז"ל דעירות גדולות בזה"ז אינן מפולשות שמקפות מד' רוחות בבתיים.

י) **יש** לצרף שיטת העה"ש דאין לן רה"ר בזה"ז נוסף לשאר שיטות שהבאנו.

יא) **רה"ר** צריך דוקא שיהיה מסוד לרכים בכל עת בלי עיכוב כלל. לדעת רוב הראשונים ירושלים עירבו בה בזמן שדלתותיה נעולות.

יב) **מצודה** לתקן צה"פ ולחיים וקורות ושאר תיקונים בעירות גדולות או

קמנות כדי לערב בהם ולהציל רבים מעון וכתבו הפוסקים שכופין על זה יותר ממה שכופין לעשות מקוה.

(ג) **רוכ** הזיתרים המבוארים כאן מותרים אפילו לשיטת המשכנ"י והריב"ש ודעימיה.

סימן סג

בענין אי יש בנוא יארק רה"ר דאורייתא

ה' מטו"מ תשל"ז בני"ו יצו"א.

מע"כ האי צורב וכו' וכו' הרוצה בעילום שמו הי"ו.

אחדשה"מ.

יסלח לי אם לא תיארתי כראוי כי לא ידעתיזו אכנהו, ובדבר בקשתו להבינהו מש"כ במפרי משנה הלכות ח"ו סי' פ"ו פ"ז דבנוא יארק אין לנו רה"ר דאורייתא מחמת שבאמצע הרחוב אסור לעבור ברגל ע"פ חוק המדינה וגם מטעם סכנה ולכן אין מצוי שם עוברים ושבים ובצדדים שעוברים ושבים ליכא מ"ז אמה וגם ליכא ששים ריבוא כוקעים, ומה שעוברים בהמכוניות הם רה"י ולא מקרי עוברים ושבים כלל אלא הו"ל כיושב בביתו ותמה ע"ז דאמו על המכונית אנו דנין אנו דנין על הרשות הרבים שעוברים שם בני"א ומה לי באיזה אופן עוברים במכונית או באופן אחר מ"מ הרשות אין לו מחיצות ורבים עוברים ושבים שם. תו כתב דבאמת יש רשות לעבור גם ברגל רק שהוא מחולק בזמן איזה רגעים יעברו בו המכוניות ובאיזה רגעים יעברו הולכי רגל ולא יגרע עכ"פ ממקום שחציו מיועד לגדולים וחציו מיועד לקמנים והכ"נ חצי הזמן הוא מיועד להולכי רגל וחצי זמן למכוניות.

אהובי ידידי נא יעשה אונזו כאפרכסת ואבינהו רה"ר הוא מקום שיש בו מ"ז אמה רוחב באורך מחנה ישראל ויש רשות לכל אדם לעבור בו ויוכל לעבור ביושר בלא עיכוב ולדעת רוב גדולים צריך להיות בו ששים רבוא כוקעים עיין תוס' עירובין דף ו' ד"ה כיצד ובמאירי ריש עירובין ד"ה והמשנה ראשונה ועיין שו"ת משכנות יעקב א"ח סי' ק"כ וכתשו' בית אפרים דחה כל דבריו ע"ש דברים

כגחלי אש יוצאים מפי שני שרי התורה, והנה פשוט דה"ר כשמו כן הוא שיש רשות לרכים לעבור בו בלי עיכוב ולכן מקום שיש עיכוב מפי הממשלה שלא לעבור וכ"ש שיש עיכוב מחמת סכנה שלא לעבור בו רכים אין זה דה"ר אלא אדרבה אסור לרכים לעבור בו, ומה שחושב שבכאן נמי יש רשות להלך רק זמנים קבועים יש שמשנתנים ע"י שינוי החשמל מאדום לירוק אין זה כלום, מתרי טעמי, חודא דבאמצע הרחוב לעולם אסור לעבור ברגל אפילו כשהזמן קבוע לעבור ברגל לא התירו לעבור אלא על יד הקרנות מרחוב לרחוב ולא להלך ולעמוד באמצע הרחוב וכיון דאינו יכול לעבור באמצע הרחוב ביושר גלי עיכוב בכל הרחוב כה"ג לא מקרי תו דה"ר אפילו אם היה מותר לעבור מצד זה לצד זה על יד הקרנות בכל שעה ולא דוקא לזמנים ידועים וכ"ש שאין לו רשות אלא לזמנים ידועים, וכיון דמדינא אסור א"כ ליכא בזה דה"ר ופשוט דיש כח ביד מושל העיר לאסור ולהתיר הליכה והכל תלוי בו כמבואר באב"ג בתשובה ועיין גמ' ב"ב כ"ג ע"א אחולי אחיל וכתום' שם ד"ה אחולי.

ועד והנה כתבתי לפי סברתו דרשות לעבור מזמן לזמן נמי הוה דה"ר, אבל באמת כי זה שבוש דלא דמי כלל מקום שחציו מיועד לגדולים וחציו לקטנים, וחציו זמן מיועד לבנ"א וחציו למכוניות, דבמקום שחציו מיועד לגדולים וחציו לקטנים כל הרשות הרכים מיועד הוא בכל עת לכקוע בו רכים ורכים בוקעים בו בכל שעה ומוותרים לעבור בכל שעה אלא דמנהג המקום עוברים גדולים כאן וקטנים כצד השני אבל כולם עוברי רגל הם כה"ג הו"ל דה"ר, אבל בניזיון שבזמן שהאור אדום אסור לעבור ברה"ר א"כ בשעה שאסור לו לעבור הו"ל כעין מחיצה שבשעה זו נסגרה המחיצה ומפסקת שלא לעבור בכל ג' רגעים וכיוצא בו ואח"כ נפתח הפתח, ובאמת כי כבר שמעתי מכמה גדולים שמה"ט גופי' רצו לומר דלא הו"ל דה"ר בנוא יארק משום דבזמן שהחשמל מתהפך לאדום נאסרו הבנ"א לעבור הו"ל כמחיצה וליכא דה"ר דהו"ל כמו פתח שסוגר ופותח בכל שעה, ודין כ"ש הוא דהרי באמת לגמרי אסור לעבור.

ומה שרצה לומר דהעוברים במכוניות נמי עוברים ברה"ר מקרי אפילו שהם ברה"י פשוט דזה אינו, דודאי מה שיושב ברה"י אינו מקרי בוקע ברה"ר וחז"ל כפי' אמרו בוקעין בו ברה"ר ולא ברה"י ואם ימלא אדם דה"ר כולו ברה"י אפילו יעבור הרה"י דרך הרה"ר אין זה בוקע ברה"ר אלא ברה"י, וכנראה לא עיין במפתחות שם בספרי הג"ל כסי' פ"ז שהבאתי מדברי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שכתב בחי' לעירובין במהלך בספינה ח"ל ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו כיון שהלך ג' פרסאות ברגליו שהרי הילוך בספינה אינו קרוי הילוך כלל ותמה על עצמך הוא יושב ברה"י שלו שהספינה רה"י הוא וכי' ואתה חושש לו

משום מהלך ג' פרמאות איהו מינח ניח וספינה הוא דקא מסגיא וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל עכ"ל ע"ש, ועתה אם בספינה שאדם מהלך בה על פני כולה לא מקרי מהלך אלא חצר מהלכת הוא כ"ש מכוננית דלא מקרי מהלך כרה"ר כלל אלא איהו מינח ניח והרה"י מסני תחתיו וחצר מהלכת הוא וליכא כאן בוקעין כו' כרה"ר כלל ולצאת הרי אינו רשאי. ועיין תוס' פ' הזורק (צ"ו) הקשה ר"ת דהאיך תחתיהן הוי רה"ר והא ליכא ס' רכוא בוקעין תחתיהן ואומר ר"י דמ"מ רוכן היה לצאת ולכא באותו דרך ע"ש מבואר דלר"ת אפילו תחת העגלות היה קשה ליה האיך הוא רה"ר ורק מטעם שרוכן היה לצאת הוי רה"ר א"כ לדין דאסורין לצאת פשוט דלא הוי רה"ר ועיין מג"א א"ח סי' רס"ו דעגלה אם היא מקורה מלמטה תחת העגלה נמי הוה רה"י או מקום פטור ע"ש.

ומה שהקשה אהום' עירוכין י"ב דס"ל דמדאורייתא גם החכמים מודים דב' מחיצות הו"ל רה"י מגמ' שבת דף ו' ע"ב הנה באמת כי זה הוא קושיה הגרע"א בנהש"ס שם עירוכין י"ב והניח הדבר בצ"ע אמנם עיין מאירי פ"ק דשבת יש אסקופה זו"ל חכמי הדורות שלפנינו כתבו שכ"מ שיש שם שני כתלים ולחי רה"י הוא וכו' ומה שנחלקו עם ר' יהודה לזרוק דוקא בקורה שאינה אלא משום היכר ולדעת חכמים אינה רה"י אפילו לזרוק וכו' ע"ש הרי להדיא דברי המאירי דמפרש בשם חכמי הדורות כדעת התוס' ולא קשה ליה מגמ' שבת הנ"ל ודברי הגרע"א צ"ע ועיין ספרי משנה הלכות ח"ז סי' ס' באריכות מזה.

סימן סד

ביאור דקיי"ל הא דמסיק רבא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך ואמאי לא הוי רה"ר ע"י הדחק

ועל דבר שנתקשה עוד כביאור דברי הגמ' דף ו' ע"א דקיי"ל קרן זוית הסמוכה לרה"ר הוי כרמלית משום דלא ניחא תשמישתיה וקשה ליה דהא מסיק רבא דהילוך ע"י הדחק שמיה הילוך וכן קשה ליה למ"ד בין העמודין הוי כרמלית משום דלא מסתגי להדיא ומה ככך הא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך, גם קשה לי הלמ"ד דבין העמודין הוי רה"ר כיון דזמנין דדרסי לה רבים כרה"ר דמי ומה בין זה לקרן זוית.

פשר הדבר כך הוא דרה"ר כע"כ תנאים א) שיהו בני אדם בוקעין בו כמציאות ב) שיהא ניחא תשמישתיה כלומר שיהא נוח לכני רה"ר ליכנס בה כל

זמן שירצו ואף אם לא ילכו בו בשעה חדא אבל בעינן ראוי ליכנס בה בכל עת דודאי לא בעינן דבכל רה"ר יהיו ששים רבוא נמצאים בו בכל עת. ולכן בקרן זוית אמרו דלא הוי רה"ר משום דלא ניחא תשמישתיה ופרש"י שאין יכולין להכנס בה להדיא דרך הלוכו וכיון שאין יכולין ליכנס בה דרך הלוכו להדיא כלומר בישרות אלא צריך להסב עצמו ליכנס דרך שם אם ירצה ליכנס דרך שם כבר נקרא מקום שאין רבים בוקעים דאין דרך בני אדם להסתובב וליכנס דרך שם אף שכידו לעשות כן אבל אין ניחא ליה וצריך לזה לצאת מדרכו בכיוון ולכן הוה כרמלית, אבל בהילוך ע"י הדחק לרבא אף דההילוך קשה שם אבל המציאות שבני רה"ר כולם עוברים דרך שם כיון שזה הוא הדרך הרבים וכיון שרבים בוקעים ועוברים דרך המים הללו הו"ל רה"ר דהילוך ע"י הדחק כזה שמיה הילוך שהרי המציאות הוא שרבים עוברים ושבים דרך הזה אף שקשה להם ההילוך שפיר הו"ל רה"ר.

ולפי' השני שפרש"י בית שפניו עומדין אלכסון שזוית אחת סמוכה לרה"ר והשניה משוכה מרה"ר ולפנים זוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס בהדיא בתוך כניסה של זוית אחרת (ועיין רמב"ם שפירש פי' אחר) ולפי' זה נמי המעם דכיון דבקרן זוית זו לא ניחא תשמישתיה לעבור עליו בהדיא ולכן אין הרבים עוברים דרך שם והו"ל כרמלית דהו"ל חסרון בבקיעת רבים במקום הזה אבל אין זה דומה להילוך ע"י הדחק דהגם שקשה ההילוך אבל המציאות שהרבים עוברים דרך שם ולכן שפיר הו"ל רה"ר.

ובזה מוכן נמי למו"ד דבין העמודים הוי כרמלית דלא מסתגי ליה להדיא דכיון דלא מסתגי ליה נמצא החסרון בעוברים ושבים שאין עוברים דרך שם כיון דלא מסתגי להו להדיא אלא צריכים לסבב, ועיין רש"י דהני עמודים היו הרבה באורך ורוחב וזה שלא כנגד זה וצריך לסבב המקומות והעמודים ולא יכול להלך ישר ולא דמי להילוך ע"י הדחק בעוברים ושבים להדיא דרך הזה אלא שקשה להם ההילוך אבל כאן חסר בעצם ההילוך. ופוק חזי דדייקי כלשון דלא מסתגי ליה להדיא ולשון להדיא הכוונה כמו הוא ישר לעבור.

רב"ש דאתי שפיר להפוסקים דרה"ר דינו להיות מפולש דוקא משני ואשים עד שיוכל לעבור ביושר בלא עיכוב ובלי עקמומית וכל שהרה"ר מתעקם באיזה מקום לא הוי רה"ר דלא מסגי ליה להדיא ועיין חז"א א"ח ס' ק"ז דכל עירות בזה"ז שרחובותיהן אינן מפולשות אלא עקומות אינו רה"ר ע"ש. ולפי' אתי שפיר מאד פי' דלא מסתגי ליה להדיא כלומר דהגם שהאנשים מסתובבים תחת העמודים ועוברים דרך שם אמנם כיון דהעמודים היו באורך וברוחב זה שלא

משנה אום אני חומה הלכות רצג

כנגד זה ולא מסתגי ליה להדיא לא הוה רה"ר כיון שאין ההילוך ישר, ולמ"ד דבין העמודים הוה רה"ר צ"ל דכיון דהמקום בעצם הוא רה"ר רק בין העמודין לא מסתגי ליה ולא דרסי בה רבים כיון שצריך להסתובב ס"ל דמ"מ כיון דמנן דדרסי בה רבים הו"ל רה"ר ולא דמי לקרן זוית שהוא מן הצד ולא באמצע רה"ר כהני עמודי ולהכי לא דרסי בה רבים והבן. וקצת י"ל דבאמת בהא פליגי אי בין העמודין רה"ר או לא דמתלקותם אי בעי רה"ר מפולש ממש או לא וק"ל.

ומביאור לשון הגמ' נמי מבואר מה שכתבנו לעיל בביאור לשון רה"ר דכל מקום שאין דורסים בו רבים ואין מסתגי להו להדיא אפילו אי הוא במקום רה"ר לא הו"ל רה"ר וא"כ כ"ש בדין דהרה"ר אסור לדרוך בו בכף רגל כלל וכלל ולא מסתגי להו לרבים כה"ג פשוט דלא הו"ל רה"ר כלל וכלל חוה ברור מאד.

והגם שהעיר שם עור איזה ענינים אמנם יסלח לי כי אין הזמן גרמא ואני מוטרד בשאר ענינים ורק בין הפרקים לקחתי לי איזה רגעים להשיב וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה רושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקמן

סימן סה

אין להביא ראי' מהפוסקים שנדחו מהלכה ותשובה על השגות על קונט' אום אני חומה

ג' לסדר ואהבך התשמ"א בני יצו"א.

הרימותי בחור מעם וכו', ה"ה הבחור החשוב מפלפל ומסלסל בדברי רבותינו הראשונים נוסף על האחרונים הב' חיים פינחס מיללעד הי"ו.

אחדשה"ט. קבלתי קונטרסו עם הערות חשובות על קונטרסי אום אני חומה שיצא לאור זה שנה, ועברתי על דבריו וראיתי שבונה וסותר וכמה דברים ראויים להעיר עליהם.

א) אמנם קודם כל דבר הנני להקדים לכב' הקדמה אחת מה שראיתי בכמה בני תורה היראים לדבר ה' שחסר להם ידיעה מקדימה. מכללי ההלכה לכל יודעי דת ודין דבית שמאי וב"ה הלכה כב"ה ואם יבא מי שהוא לחלוק בהלכה ויביא לעצמו ראי' מב"ש לא די שאין זו ראי' אלא עובר באיסור ומעשה דר"ט יוכיח והנה כן אמרו גם בשאר פוסקים היכא דנפסקה הלכה כאחד מהם אפילו מצינו רבים פליגי עליהם הלכה כהיחיד וע"ז אמרו במשנה עדיות פ"א מ"ד ולמה מזכירין את דברי שמאי והלל לבטלה ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין שאם יראה ב"ד את דברי היחיד ויסמוך עליו שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו ופי' הרע"ב ויסמוך עליו כלומר שעשה כדברי היחיד אין ב"ד אחר שיעמוד אחריו יכול לבטל דברי ב"ד הראשון שעשה כדברי היחיד עד שיהא גדול הימנו בחכמה ובמנין ב"ד הראשון שראש הישיבה של ב"ד האחרון יהיה גדול בחכמה מראש הישיבה של ראשון ובמנין שיהא מנין התלמידים שבישיבה של אחרון מרובין ממנין התלמידים שבישיבה של ראשון.

ב) ואמר ר' יהודה א"כ למה מזכירין דברי היחיד וכו' ע"ש ובא"ז הגדול כתב שמצינו כמה הלכות דנהוג עלמא כספרים חיצונים היפוך ממה שמבואר בש"ס ופוסקים כגון ע"פ מס' סופרים ולמשל קריאת ויחל דע"פ הגמ' ביום תענית קוראין ברכות וקללות והעולם נהג לקרוא ויחל ועתה אם יבא מאן דהו ויאמר שכל העולם טועים שהרי מבואר בש"ס היפוך קריאה דילן ודאי לא נשמע לו אלא הו"ל כאלו יצא בת קול הלכה כהני וכ"כ שאר ראשונים וכה"ג לא אמרינן הלכה כראשונים שאם ימצא ראשון שאומר לנהוג או לפסוק באופן אחר. והטעם דכל מה שהנהיגו בני ישראל בכל הדורות אין לשנות והו"ל כהלכה מפי הגבורה ואין להרהר אחריה.

ג) וכמ"ש הב"א בענין ח"ל: אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על רש"י מ"מ אין כח ביד שום אדם לערער על מנהג אשר נתיסר ע"פ גדולי העולם חכמי צרפת ואשכנז אשר אנו מבני בניהם ומימיהם אנו שותים עכ"ל, ובערה"ש סקי"ח ח"ל אבל מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא (מן השמים) הלכה כשיטה זו ואם נמחה לא לבד שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים וכו' ע"ש. ולכן מה שמביאים לפעמים דעת ראשון דעת יחיד ובעלי הש"ע פסקו דלא כותיה אין זה מעלה ולא מוריד ואפילו יביא הרבה ראשונים כל שבעלי הש"ע ראו אותם והכריעו דלא כמותם אין לחוש להם ועכ"פ אותם הרוצים לנהוג כש"ע ודאי הדין עמם ואין אדם רשאי או יכול

לחלוק עליהם בסברות שלו עיין שו"ת פנ"י סי' נ"א להגאון מגיני שלמה ובשו"ת חר"י בהשמטות ובקיצור תקפו כהן סי' קכ"ג וקכ"ד ח"ל קיימו וקבלו חכמי הדור לשמור ולעשות ככל האמור במטבע הקצר הש"ע והרמ"א ז"ל ולדעתי אין ספק כי הכל בכתב מיד ה' עליהם השכיל ורוח ה' נוספה בם להיות לשונם מכוון להלכה וחפץ ה' בידם יצליח ועיין תומים סוס"י כ"ה ובמשנה הלכות ח"ו סי' ל"ב ודו"ק.

ד) **והנה** ידוע דבכל המקומות תקנו עירובין זה יותר מאלפים שנה בעירות גדולות וקטנות ובפרט בדורות האחרונים ובכל המקומות לא השגיחו לדברי המשכנ"י ולא פסקו כוונתיה בשום מקום ביוראפ כידוע וכן אמר לי להדיא הגרמ"פ שליט"א דאפילו בעירו של בעל משכנ"י הי' עירוב ובווילנא ובווארשא ובריסק ובכל עירות גדולות וכמו שהעירו ע"ז בעל דברי מלכאל והגאון מהרש"ם והב"א ועוד כמעט כל האחרונים עד דורינו מרן החו"א והגר"ח"ע מהרצ"פ פראנק הגר"י קנייבסקי שליט"א ועוד ועוד, כן ישנם כהיום עירובין בכל עירות שיש שם מאחינו בני ישראל חוץ מאמעריקא בכמה מקומות הגם שגם פה ישנם כמה מקומות שישנם עירובין והנה כל זה רציית להקדים. ומעתה לעצם מכתבו היקר.

ה) **הנני** מצרף פה קונטרס אום אני חומה שאך יצא מדפוס ושם ימצא רוב הדברים מה דקשה ליה ושם ימצא תי' על הדברים בס"ד ובמיעוט הדברים אנסה בס"ד להשיב לו כפי האפשר.

ו) **ומה** שהביא בשם האבני נזר הל' עירובין סי' ער"ב אות כ"ד ח"ל מלשון כ"ג יראה כאלו טיבותא עביד בהדאי כאשר אינו משיג על דברי ונהפוך הוא כי מסייע אין בו ממש וכ"ש השותק או העונה אמן יתומה אך ע"י השגות ברצוא ושוב מתברר ההלכה כסולת נקיה ורווחא שמעתתא עכ"ל והוא כעין התנצלות על שמשגי עלי אבל ח"ו אין אני מקפיד על שום בן תורה על שמשגי עלי דבריני ואדרכה אני מחויק לו טיבותא באמת כי ממ"נ אם ההשגה אמתית אז תבא עליו ברכה שהצילנו ממכשול וכ"ש מלהכשיל הרבים ואם אין בהשגתו ממש מה איכפת לי אם משיג וטוחן קמחא טחינא.

ז) **וממילא** בענין ס"ד דבעינן להיות רה"ר הנה כבר פסקו כן כל האחרונים ז"ל וכן נהגו מקדמת דנא בכל ערי ותפרצות ישראל ואין חולק על זה רק המשכנ"י דלא קיי"ל כותיה והגם דהמ"ב צדד בזה מ"מ כתב ג"כ דלא נהג נלמא

כותיה רק בע"ג יכול להחמיר לעצמו ולאידך גיסא פסקו כמעט כל האחרונים דלא כמשכנ"י וכמ"ש המהרש"ם ח"א סי' קס"ב וגם הגרמ"פ בס' אג"מ כתב דכבר איפסק ההלכה כדעת האחרונים דבעינן ששים ריבוא בוקעין בו בכל יום. וכ"כ הדברי מלכיאל והתירושי ויצהר ובעל הרי בשמים והחז"א והגר"ח ע"ז והגרצ"פ אבדק"ק ירושלים והגר"י שטייף זכר כולם לברכה חוץ מרוב ורובא דרובא מהפוסקים שהם בעזה"י אתנו חיים.

ח) **ומ"ש** ד"בכל יום" (אי בעינן בקיעת ס"ר כל יום) מספקא להו לקצת האחרונים אי בעינן הנה אנן לא שבקינן פשיטותי' דראשונים ורוב אחרונים מפני ספיקת כמה אחרונים וכבר הבאנו דעת רבותינו הראשונים הר"ן בשם סה"ת והרמב"ן ורבינו הגדול הבה"ג וכ"כ המאירי דלדעת הפוסקים דבעינן מ"ר בכל יום והכי איפסק לרבינו בש"ע והאחרונים ועיין שו"ת לבושי מרדכי (עפשטיין). ועכ"פ אם לא בעי בכל יום א"כ נפל פיתא לבירא דא"כ לעולם אפשר שיהי' ס"ר בוקעין ואם לא עכשיו למחר ואם בשבוע בשנה או בעשר שנים לפעמים יעברו שם ס"ר ולא נתנו חכמים שעוורים כאלו. ומה שתמה אטו במדבר בכל יום יצאו הששים רבוא, הנה כבר כתבתי בזה דודאי עברו בכל יום שהרי יצאו ללמוד תורה בכל יום מפי משה או לתפילה בציבור שמצותו בכל יום, ובודאי אם לא בא אדם יום אחד למתיבתא שאלו אחריו וכמ"ש בגמ' דאם לא בא יום אחד למתיבתא שאלו מדוע לא קבלנו פניך אתמול בביהמ"ד.

ט) **ומ"ש** לדייק לשון רש"י עירובין מ"ז שכתב בד"ה שלש שנתמעטו אוכלוסיה מעבור ברחובותיה ס"ר ולא דמיא השתא לדגלי מדבר עכ"ל ומשמע ל"י דסני ס"ר בכל הרחובות יחד ולא בעי בכל רחוב ורחוב, הנה אמרו כי אין ברצוני לפלפל כי אפשר הכין, אבל לפי האמת אין לדקדק דיש לומר דכוונת רש"י שנתמעטו אוכלוסיה מעבור ברחובותיה ס"ר כלומר בכל רחוב ורחוב והכי דייק דאל"כ היל"ל בסתם עיר שנתמעטו אוכלוסיה מס"ר או שנתמעטו אוכלוסיה מעבור בה ס"ר ומדקאמר ברחובותיה משמע בכל רחוב ורחוב אבל כאמור אין לדייק כן, ומה שדייק שמרן רשכבה"ג הגרמ"פ שליט"א כתב דאפשר דגם דעת סה"ת כן הנה לאחר הסליחה כיון דהר"ן העיד לן בשם בעל התרומה שם"ל בכל יום וכן פסקו בעלי ש"ע והמג"א והאחרונים אנן אפשרותם סמכינן שפסקו כן, ואם כן נאמר על רבותינו הראשונים שהם שלא בדיוק היאך רוצה לדייק דיוקים בדברי שאר רבותינו הראשונים ולעולם מה שלא נרצה לפסוק ח"ו נאמר שהוא שלא בדיוק וטעות הדפוס ואיזה תלמיד טועה כתבו וצריך למחוק וכיוצא בזה ואז נוכל לשנות התורה כפי רצון כל איש ואיש במהרה אבל לא כן קבלנו מרבותינו אלא שכל קוץ וקוץ מהראשונים תורה שלמה היא ואנו

מדקדקים בהם כפי מה שאפשר ואם לא זכינו להכניסם אתנו תלין השגה והטעות ולא בהם שלא זכינו להכניסם וטח עינינו מראות האמת, ואם מי שהוא רוצה לומר בעצמו שהוא מבאר שיטת שאר פוסקים הוא דבר אחר אבל לומר ההיפך ממה שכתבו הראשונים כהכנת דבריו אין בנו כח לחלוק ולפרש כדכריהם היפוך ממה שפי' הראשונים ז"ל כי הם ידעו יותר וגדולה צפרנם של ראשונים ממתנם של אחרונים.

(י) **ובאמת** כי גם זה הוא אחד ממחלאות הדור שאין כחם להודות שגם גדולי הדור אפשר שלא ראו דבר או שמעו או שמן השמים רצו להניח מקום להתגדר בו לדורות הבאים כמ"ש כגמ' קידושין ח"ל הירושלמי גדרים פ"ז ר' אבא בר זמינא הכין כתב ליה הרי שלחנו לכם אדם גדול ומהו גדלותו שאינו בוש לומר לא שמעתיו ע"כ ע"ש ועי' ירושלמי ס' פ"א דחגיגה. הרי אדרבה אדם גדול הוא זה שאינו בוש לומר לא שמעתיו, וברבא כמה פעמים מצינו שדוור בו והדר אוקי אמורא דברים שאמרתיו אליכם טעות הוא ברם כך שמעתי ולא הי' להם בושא לומר לא שמעתי וכגמ' גיטין ר' ע"ב א"ל אכ"י (לר' יוסף) אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא בשלמא מילתא דתליא בסברא לחיי הא גמרא היא וגמרא לא שמיע ליה ובתוס' ב"ב דלפעמים תנא לא ידע מקרא מלא, ומה לי ליכנס בדחוקים ולעשות חלוקין חדשים ולחלוק על הראשונים בכדי לתרץ אחרון אחד שלא ראה דברי הראשונים הרי כבר כלל לן רבינו הרמ"א בח"מ ס' כ"ה דכל היכי שלא הביא אחרון דברי ראשון הרי הוא בחזקת שלא ראה אותו וכ"ש אם כותב בפירוש שלא ראה בשום אחד מהראשונים ואנן מצינו שכתבו כן להדיא הרי נתברר לן שלא ראה דברי הראשונים שהרי כתב כן להדיא וא"כ הדיינן בזה לכללא דהרמ"א והפוסקים דכה"ג אמרינן אילו ראה אותם הי' חוזר ומודה להם ולמה לן להפוכי מטרטא וליכנס בדחוקים וח"ו להכניס דברים שאינם ולהפוך דברי אלקים חיים, אנן בעוזה"י בכללי הפוסקים נלך ואם בראשונים מבואר הלשון בכל יום ומרן המ"ב כתב שלא מצא כן א"כ הוא דבר שנעלמה ממנו מאותו צדיק באותו רגע ולא נפחת מגדלותו אפילו כ"ש בשביל זה, כי מן השמים העלימו ממנו לסיבה בלתי ידועה לנו ואולי שיבואו אחרונים ויתגדרו בו ועיין מש"כ בק"ו המהר"ל מפראג ז"ל עה"נ אתו עמו כלומר אליו.

(יא) **ובזה** נכלל ג"כ מה שציין שם על הגליון ח"ל וע"ש עוד שכתב דמש"כ המחבר בכל יום לאו דוקא הוא באמת דבר פלא לומר כן ואם הראשונים דייוק דוקא הוא אנן נאמר ח"ו לאו דוקא, א"כ נאמר ס"ר לאו דוקא, ונאמר גם מפולש לאו דוקא, ונאמר גם ט"ו אמות לאו דוקא, ומי זה שיכחין בזה שזה דוקא זה לאו

דוקא, ולאידך גיסא מה שכתב רש"י עיר שיש בה חומה דוקא הוא ומה שכתב בדף ק"ג נמי דוקא הוא להיפוך ממה שכתב בפי' במקום אחר ולמה נשו" חולק, ולומר דשתי לשונות הן נאמר שבכאן לאו דוקא הוא ובדף מ"ג לאו דוקא הוא, אין אלו אלא דברים תמוהים לפענ"ד ואין לי באור כלל לדברים אלו ואדרבה כתב מרן הח"ם בתשובותיו בלשון הב"י ז"ל שהגם שלא כיון מה שכתב מ"מ משמים השגיחו עליו וכתב לשון כזה שהוא אליבא דהלכתא והכ"נ אומר אני דמשמים השגיחו עליו וכתב לשון בכל יום.

יב) ומש"כ עוד אמש"כ בנתיב י"ב דהיושבים בקארם אינם מצטרפים ומע"כ מר אביו הרב הגאון שליט"א הביא ראי' מרבינו אברהם בן הרמב"ם ומדברי המג"א סי' שמ"ה שהביא בסקי"ד שם דברי הרא"ם דהספינות השטות במים מבטלי מחיצתא והוא דעת היראים והובא בש"ע הרב בקו"א שם.

הנה באמת כי מר אביו הגאון שליט"א כתב אלי בדבר זה זה כשנתיים ובס"ד השבתי לו אז והנה הדברים נרפסו בספרי משנה הלכות ח"ז סי' ס' וישבתי כל הדברים אמנם אין ביהמ"ד בלא חידוש ובס"ד נתחדש לי נדברים אלו דאדרבה משם ראי' ברורה לדברינו דאין אנשים שבספינה מצטרפין אלא בעינן דוקא מהלכי גל וכן כתב להדיא בשו"ת כנ"י א"ח סי' ו' (דף 9 מדפי הספר) וז"ל מר הבינונו כוונתו בקושיא שהקשה מדברי המג"א סי' שמ"ה סקי"ד ועתה הכנתי שפשיטא דל"ק מידי דכוונת מג"א סי' שמ"ה סקי"ד ח"ל מיא משחינן וא"ת הא מיא ל"מ מחיצה פי' ויחשוב הגומא כרה"י או עכ"פ ממטה ימשח וע"ז אומר ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים פי' לכך חשבינן המים כקרקע כמהלכין על המים א"כ ליהוי רה"ר וי"ל דכך חריץ בו, ועתה חוזר מן ואין לתרץ הנ"ל דמכח הילוך הספינה לא חשוב המים כמו קרקע ור"ה לא הוי פי' שיחשוב מקרקע הים ואין כאן מחיצות א"כ הוי ר"ה, ע"ז אמר שאין נח הליכתו פי' על הקרקע מפני המים שאין בני אדם יכולין להלך כי אם בספינה" (ביאור דבריו ז"ל דמה שמהלכין בספינה אינו הילוך ובעי הילוך ברגלים על הקרקע ובספינה לאו הילוך הוא), אמנם בגמל הספינה שהולכין כנ"א מן הספינה שכים דרך המחיצה על המחיצה גופיה רבים דורסים על המחיצה ברגליהם תרמסנה ואין הספינה מבטל המחיצה ודאי אתי רבים ומבטלין ליה, וכ"כ אמר בעירובין דף כ"ב כי תיבעי לך אליבא דר"י כו' א"ל חייבין אפילו עולין לה בחלל וכ"ש לרבנן ולזה י"ל דהו"ל תשמישו בנחת ודו"ק היטב עכ"ל, הנה מבואר מדברי הכנ"י דמה שכתב המג"א והיראים שהספינות שטות במים אדרבה ראי' דאין זה הילוך ועיין בשו"ת רבינו יוסף מסלוצק סי' י"א.

יג) ועיין באום אני חומה בענין זה מדרף כ"ט עד דף מ' שהעליתי בס"ד מכמה פוסקים ראשונים ואחרונים, הרמב"ן והרוקח והרא"מ והמג"א והכ"נ והגר"עב"ן והא"ר והחמד משה והגר"י מקוטנא והב"ח והגמ"רש"ם ועוד הרבה אחרונים שהיו כולו פוסקים מובהקים לדורותם ולדורות עולם וס"ל דהולכי ספינות ועגלות וקארם וכיוצא בזה, בקיצור ההולכים שלא ברגלים רק מוקפים ברה"י, לא מקרי הילוך לענין רה"ר שיהיו בזה ס"ר בוקעין בו כלל אלא בעי בוקעין ממש ברגלים תרמסנה. ועיין גם בשו"ת מים רבים סי' ל"ה שפי' בכונת המג"א כהכ"נ והגר"עב"ן דהרבים שכתב הם האנשים היוצאים מן הסיפנה לחוף וברגלים תרמסנה. ועיין ח"ס שם על הגליון מה שהסכים להגר"עב"ן ז"ל.

יד) ומה שכתב בענין שיטת מרן החז"א נא ימחול ויעיין מה שביארתי בעזה"י והבאתי רא' לדבריו ז"ל ע"ש בנתיב ב'. ומ"ש מלבד דעצם הדבר תלוי באשלי רכרכי בפלוגתת המשכנ"י והבית אפרים אי עומד מרובה על הפרוץ מהני מה"ת ביותר מ', בזה כבר הראיתי לדעת בס"ד דנהג עלמא כהב"א וכן פסקו האחרונים ז"ל וכמו שהבאתי זה בספרי אום אני חומה נתיב ב' (חלק ב'). ולכן מש"כ ח"ל איברא דבקרית ספר להמבי"ט פמ"ז מהל' שבת כ' כל מחיצה דרה"י שיש בה פרוץ כעומד הוי מחיצה ואפילו ביותר מעשר אמות ואפילו בכל ד' מחיצות מדאורייתא ואפילו לזרוק דהכי אנמריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובה כו' עכ"ל, מ"מ לפענ"ד חלילה להקל בזה דכלל נקטינן יחיד ורבים הלכה כרבים ובפרט בספק חילול שב"ק מדאורייתא דשקולה שבת ככל מצות התורה ודי בזה עכ"ל. פשוט דאינו כן וכמ"ש לעיל דכבר פסקו לן רבותינו האחרונים ז"ל דסמכינן בעומד מרובה על הפרוץ דמדאורייתא הוי מחיצה ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר ופשוט דיכולין לתקן הפרצות.

וכ"כ להדיא מרן הגר"ע בתשובה לפאריז במכתבו ער"ח אלול תרח"ץ בד"ה אולם מעכ"ת כתב דפאריז ישנן ג' מחיצות מה"ת בכל ג' רוחות וכו' והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוברים את הנהר, מ"מ אין הן אוסרות מה"ת, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצות אלו ע"י צוה"פ עכ"ל. והנה כתב להדיא דפאריז הי' בה ס"ר בוקעין והי' רה"ר מה"ת ואפ"ה התייר לערב מצד עומד מרובה על הפרוץ, וכיון דכל הני אחרוני חלקו על המשכנ"י ופסקו בהא כהב"א, ועכ"פ בהא דעומד מרובה על הפרוץ מהני ורק צריך לתקן בצוה"פ פשוט שדכותיהו קיי"ל, והמחמיר בזה מקיל בחילול שבת ובעונג שבת ועוד כמה וכמה ענינים כפי שבררתי בעזה"י דהחומרא בעירוב הוא קולא בחילול שבת וזלול בדברי חז"ל ח"ו וכבר ראיתי להגאון ר' שלמה יצחק משעביז (בס' תקן שבת) שכתב על דיין אחד שוהתנגד

לחקן שם העירוב ו"ל כמה גדולה החרפה למעון שעירוב בעיר הוא מכשול, נגד הש"ם ונגד הגאונים בעלי התשובות קמאי ובתראי, שכולם חתרו והקילו בכמה קולות לחקן המבואות, וכמה השתדל הרמ"א בד"מ לקיים מנהג ראשונים וכן בעל הת"ד וכמה גאונים הקודמים, והמה מחשיכים שמש האמת עכ"ל ע"ש.

(טו) **ובדף** ו' כתב וע"ד אשר נכנס כו' בנתיב טו"ב אודות אי בעינן ברה"ד מכון משער לשער והארץ להביא דברי הרבה ראשונים דבעינן מכון משער לשער, אך דברש"י מבואר דדוקא בעיר שיש לה חומה בעינן מכון משער לשער וכן הוא להדיא פסק מרן המחבר בשו"ע סי' שמ"ה ס"ז ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ופלפל שם בהאי יש לה חומה או אין לה חומה.

הנה ימחול נא לעיין במפרינו אום אני חומה נתיב ו' ויראה שני דברים שלפענ"ד לא הבינו בזה כהוגן דברי רש"י ושאר ראשונים, א' דכל מקום שכתבו מפולש משער לשער או מכון לשער לשער אע"ג שלא כתבו מכון זה כנגד זה מ"מ הכוונה הוא שהוא מכון זה כנגד זה וזה ברור מאוד ומוכרח מדברי התוס' והרא"ש והאשכול והרבה מאד ראשונים, וכמ"ש הריב"ש להדיא בזה דכו"ג מפולש ומכון מקרי, למעיין שם, ובראבי"ה ואשכול ועוד הרבה ראשונים. ותמוה על המשכנ"י שכתב דכירושלמי משמע דמעוקם נמי מקרי מפולש ולא זכר השר מדברי הריטב"א שכתב מפורש להיפך דכירושלמי משמע כדברי רש"י דמפולש היינו מכון זה כנגד זה, עוד כתב דדעת הרמב"ם ז"ל פי"ד מה"ש דרה"ר לא התנה שיהא מפולש בתנאי רה"ר שם אבל הכ"מ מפרש שם דברי הרמב"ם דבעי נמי תנאי שיהי' מפולש ומבואר מדברי הריטב"א וכ"מ דלא כמשכנ"י ז"ל. וע"ש מה שהבאנו בעזה"י יותר מעשרים ראשונים שכתבו להדיא דרה"ר בעי דוקא להיות מפולש ומכון משער לשער זה כנגד זה דומיא דגלי מדבר וכן פסקו כמעט כל האחרונים ז"ל.

(טז) **שנית** כמה שכתב רש"י דף ו' ועיר שמצויין בה ס"ר ואין בהחומה או שהי' ר"ה שלו מכון משער לשער, אין הכוונה דבשאין בה חומה לא בעי מפולש דזה לא אמרה אדם מעולם אלא הכי פירושו לא מיבעיא כשאין לה חומה דאז הוא רה"ר כיון דהוי מפולש בכלו כיון שאין לה חומה אלא אפילו בעיר שיש לה חומה מ"מ אם יש לה רחוב מפולש משער לשער זה כנגד זה הגם שאינו מפולש בכלו מכל הצדדים מ"מ הו"ל רה"ר עכ"פ מדין מפולש, וראי' לזה מדברי האשכול והמאירי ז"ל, וע"ש עוד שני פירושים בדברי רש"י אבל פשוט שאין לפרש בדברי רש"י פירוש שלא שערום אבותינו לפרש היפך שיטתו ושיטת כל

הפוסקים דרה"ר בעי מפולש וזה פשוט מאד, ע"ש כי לא רציתי לכפול הדברים שכבר נדפסו בס"ד, ולכן גם מה שסיים וסוף דבר וכו' חלילה לכאורה להקל ולהכריע בפלוגתת הראשונים בפרט דיש הרבה ראיות דלא בעינן מכוון משער לשער ועיקר ההיתר בכל הדורות הי' משום דקיי"ל דבעינן ס"ר כמבואר בכל הפוסקים משא"כ בעיירות גדולות וכו'.

(ז) **והנה** כתב חלילה להכריע והרי הוא מכריע ופוסק בכל ענין וענין שאין לסמוך על אלו וכיוצא בו, וכשם שאסור להתיר האסור כך אסור לאסור המותר עיין ש"ך יו"ד סי' רמ"ב בכללי או"ה שם, ובפרט לאסור לקיים מ"ע ודבנן ולהביא מכשול לרבים, ומי נתן לו רשות להכריע נגד כל האחרונים נוסף על כל הני הראשונים שהבאתי לעיל, וכמעט ליכא אפילו מיעוטא רק מעוטא דמעוטא החולקים על זה ועכ"פ כבר הכריעו לנו רבותינו.

(ח) **ומה** שכתב ואין לך אלא נשיא שבימך, הדבר זה הוא טעות גמור דלאו על הלכה נאמרה, ואדרבה הראיתי בס"ד לדעת דח"ו לסמוך על שום נשיא היכא דלהלכה נראה לו להיפוך ועובר מי שסמך עצמו על נשיא או גדול הדור על לאו דלא תענה ועל לאו דמדבר שקר תרחק ועל לא תתן מכשול ועוד כמה איסורים עיין מש"כ בנתיב י"ט באריכות בזה, וגם בזה טעו קצת מבני תורה ונשתבשו מאד מאד וכבר הארכתי בזה בקונטרס אחד ואצרף גם זה למעלתו כדי שיראה הדברים עד היכן מגיעים.

גם כי דבריו סותרים מיניה וביה שהביא דהמשכנ"י הכריע בראיות בוורות דגם מחנה ישראל הי' רה"ר והרי הגרמ"פ שליט"א הוכיח בדמחנה ישראל לא הי' רה"ר, אבל כמ"ש בתורה אמת כתיב וכל מי שחננו השי"ת בדברי תורה וראוי להורות לפי כללי ההוראה אסור לו לשקר בדברי תורה אפילו בשביל נשיא או שום גדול.

(ט) **בענין** מנ"ל דבדגלי מדבר היו מפולשים והבאתי ממדרש ולא הבין ראייתי, ימחול נא לעיין שנית במדרש ויבין שכדברינו כן הוא, ועיין גם באום אני חומה חלק זה שהבאתי גם מדברי הראבי"ה ראי' דדגלי מדבר היו מפולשים הדרכים זה נגד זה וזה פשוט מאד. אמנם באמת הוספתי אפילו אם אנן לא ידעינן מגלן דדגלי מדבר היו מפולשין ומכוונין מאחר דרבותינו הראשונים כתבו לן כן עליהם אנן סומכין ומימיהם אנו שותין והם ידעו יותר ממה שאנן ידעינן, וע"ש מה שהבאתי מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל שקבל עצמו על ששכח

מוציא דין מה שבעצמו כתב וא"כ איך אנן נדחה כל הראשונים ז"ל שכתבו שדגלי מדבר היו מפולשין משוער לשער מכח שאין אנן ידעינן מקום מוצא הדין ואם אין אנו יודעינן הם ידעו וזה פשוט.

כ) ומה שהביא מערוך השלחן ימחול נא לעיין בסעיף י"ז דף ע"ח מה שהארכתי ליישב שיטת העה"ש, והגם כי לא סמכתי עליו אבל לסניף ודאי שראוי הוא לצרף וז"פ.

כא) ומה שהביא להקשות עלי דברינו שכתבנו דרה"ר דיהן דלא ניהא תשמישיתיה שהרי אסור לאנשים להשתמש שם ואין משתמשים בה כלל ותמה ממתני' ריש המניח את הכד ובא אחר ונתקל בה כו' ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזק והלא זה הוא בור ברה"ר דקרא דכתיב וכי יפתח איש בור וכו' ואולי כוונה אחרת היה לו אלא שאינו מבואר יפה בלשנונו עכ"ל.

הנה פשוט דהכוונה שרה"ר כל אדם שהולך ברה"ר יש לו רשות לפוש ולהניח כדו שם ותרמילו, וגם להשני רשות להניח כדו לפוש קצת אבל לא להניח ולעשותו בור, עיין מה שבארתי גם זה יותר בספרי סעיף י"ח והבאתי ראיה ממשנה הג"ל דזה בא בכדו וזה בא בחביתו ואין משם תיובתא אלא ראיה לדברינו ע"ש.

כב) וע"ד אשר תמה עוד בעשירי' בדברי כ"ק וקיני מרן הכי"ש ז"ל דב' מחיצות כמין גאם הוי רה"י אם פה קדוש יאמר כן הרי א"כ בטלת תורת ג' מחיצות דבכל ב' מחיצות כמין גאם הרי הוא ג' מחיצות ודל מהכא והמחיצה השלישית, אהובי ידידי כנראה שלא ראה דברי הכ"ש בפנים ימחול נא לעיין בפנים הדברים ומה שהקשה לו מג' מחיצות לדירי אף ריח קושיא אין כאן דבב' מחיצות בעריבין אין כאן רק ב' מחיצות אבל מבוי שיש לו ב' מחיצות זה כנגד זה והם מתקממות במקום העקום יש כאן מחיצה ג' כיון שיש כאן ב' מחיצות זה לעומת זה, ואין זה דומה למחיצה אחת בעריבין וזה פשוט מאד, ובעיקר דברי מרן מש"כ עוד עיין ג"כ בספרינו אום אני חומה זה סעיף י"ט דף פ"ד נתיב י"א, והם קילורין לעינים בס"ד.

והנה יש עוד לפלפל בדבריו אמנם מחמת שאין הז"ג כלל ורק מה שכתבתי הוא מחמת ידידות יתירה למר אביו הגאון שליט"א ולהלחיב לב בחורי חמד הפך בה והפך בה דכולה בה וי"ר דלאילנא רבא ותקוף יתעביד דמטי נופי עד

רום שמיא והוריו נחת ינחתו ממנו עד לאחת. ולענין עצם ההלכה בעוה"י בירדנו דפשוט כביעתא בכותחא דל"ל בזה"ז רה"ר דאורייתא בשום אחד מעירות הגדולות וכל טעם בפני עצמו סני להתיר ויש לסמוך עליו וכ"ש וק"ו בצירוף כל הטעמים שכולם לשכח נאמרו הרי זה היתר גמור ורק שיהיו רבנים גדולי התורה שיראו וישגיחו על הצוה"פ שיהי' מסודר כראוי וכנכון וח"ו לא יפלו העירוכין בידי הראביים כידוע,

ובזה הנני מטרכו בברכת התורה ובכתיבה וחתומה טובה בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן סו

אינו מסכים לעירוב אי יכול לאסור רשותו על אחרים

ו' לסדר ראשיכם שבמיכם וגו' התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידי"נ, הרכ הגאון, וו"ח, נו"נ, אי"א, מרכיץ תורה לרכים וכו', כש"ת מוה"ר שלמה אלי' מיללער שליט"א ראש הכולל כטארמאנא.

אחדשה"ט ושכ"ת כידידות.

שמחת במכתבו היקר, ומה שהתנצל על מכתב בנו היקר שאולי כתב שלא בלשון כבוד כראוי ח"ו אין אני מקפיד על זה ואדרבה מאד אני מחשיב בני תורה ודתלד כוותיה תלד וי"ר שיזכה מעכ"ג לראותו אילן גדול עד דמטי נופי' עד רום שמיא ויתרם ריש' אכולא כרכא כאות נפשו ונפש ידידו. ויישר כחו גם בדברי ברכה שכתב אלי והמברך יתברך מאת השם המבורך, בכפלי כפלים, בתורה וגדולה ושנות חיים.

ובאב ובנו שראו את החדש חדושי תורה שדרשו וחקרו בדברינו ומאד נכפסה נפשי לפלפל בדבריכם בין אין לך תענוג יותר מהתרת הספיקות האמנם כפי הירוע למעב"ג כי גרתי בעדי כל"ג שלא להשיב בדבר אחד פעמיים כדי שלא לבוא ח"ו להשיב לנצחון אשר גוח לו שלא נברא ולכן אבקש סליחה אם לא אוכל להשיב יותר בענין זה לכנו וגא להכינהו כי ח"ו לא מחמת קפידא איני משיב לו יותר כי אני מחשיב מאד מה שכתב וגם לא מחמת שאין לי מה להשיב כי ת"ל יש בידי לפורטה בפרטות ופרטי פרטות אבל מפני גרדי הג"ל כל"ג לא אוכל לצאת מגדרי וי"ר שילך בכחו זה להגדיל תורה ולכרר הלכה לאמיתה של תורה והגני מקוה שאי"ה יהי' לוחם במלחמתה של תורה עבור תקון עירובין בכל המקומות כדי לזכות את הרכים כשמירת שבת קודש שבשכיולה נזכה להגאל כב"א.

ובדבר הערת מעב"ג האיך נתיר העירוב כשכיל אלו שאינם מסכימים ואינם רוצים בעירוב וכפרט דיש רבנים מוכהקים שאינם מסכימים ויפה דחה מעב"ג לעצמו כיון דשוכרין רשות משר העיר לא כעי הסכמתן, והאמנם כתשובה אחת הכאתי דגם זה לאו חדתא היא וכבר הי' לעולמים דבכל דור ודור ובכל עיר ועיר כמעט היו הללו אוסרים והללו מתירין אבל לא חשו שלא יבטלו רשותם ועיין שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב בקנט"א סי' ח' כשני צדדים שצד אחד רוצה לעכב העירוב וכתב הכ"י דפשוט שאין בידי שומרי תורה לאסור עירוב לרכים ושארית ישראל לא יעשו עולה כיון שעל ידם יגרמו להם טלטול בשבת כלי עירוב ח"ו והו"ל ככלל מבשיל את חבירו כחילול שבת ודאי אינו רוצה כזה, ועיין שו"ת ובחרת בחיים להגרש"ק ז"ל סי' קב"ג דאפילו עומד וצוח איני רוצה לא מהני וכשו"ת שו"מ מהר"ת ח"ב סי' ס"ב שיש דין זכיה אף לשאינו מודה בעירוב והרוצה לאסור הטלטול הכל יפצה פיהו וכו' ע"ש.

ועוד בו שלישי' דדברתי עם האוסרים ואמרו שודאי דבר גדול הוא לערב כשכיל הנכשלים רק שיעשו העירוב כחשאי שלא ידעו מזה הכני תורה וא"כ הם ג"כ רוצים שלא יכשלו בנ"א וכו'.

והנה ראיתי למעב"ג שלכו עליו דוי על העירוב כמאראנמא שאין לסמוך עליו משלשה טעמים, א) דבכמה מקומות הוי צה"פ מן הצד, ב) דאין תיקונים בראוי על הגשרים שסומכין על הנהר וכבר כתב החזו"א סי' מ"ד שאין לצרף אפילו לסניף שיטת הסוכרים דא"צ תיקון על הגשרים, ג) שבכמה מקומות יש פרצה יותר מי' על הנהר וכיון שהנהר כרמלית הוי כמו אמת המים שכתוך החצר שאם אין גדרים מחלקטים י' מתוך ד' אוסרת כל החצר כמ"ש המג"א

והמ"ב, ופעם סלקו העלעקטריק קאמפאני חוטי העלעקטריק במקום אחד ולא הודיעו ע"ו המשגיח על העירוב ועוד כמה מיני פסלנות והי' שם מהרע-בנים המחזיקים בעירוב ומענו עליו שיותר טוב שלא יודיע מהחסרון ומוטב שיהיו שוגגין וכיוצא בזה שיש כמה חסרונות מהעירוב שם וחסידים ובני תורה אינם מטלטלים אבל רוב העיר סומכין על העירוב אבל הם סומכין על משענת קנה רצין.

ולפענ"ד היא היא הנותנת דבשלמא אלו לא הי' שם עירוב ולא היו יכולים לערב או ודאי הצדק עם המחמירין אבל כיון שיש שם עירוב וס"ל דמותר לערב מעיקר דינא הקולר תלוי בצואר הרבנים ובני תורה יראי השם לתקן כראוי וכמ"ש מרן הח"ס ז"ל, וידוע דבעיר בריסק הגאון ר' חיים בעצמו הלך להשגיח על העירוב והדיין ר' שמחה זעליג ז"ל כשקבלוהו להיות מורה הוראה דבריסק התנה תנאי עם אנשי בריסק שאינו מקבל עליו אחריות על העירוב בעיר ושאלו אותו ומה יעשה אם ישאלו אותו אם מותר להוציא והשיב אני אניד שהמו"צ הממונה על העירוב אומר שמותר להוציא ומ"מ הסכים שבכל פעם שיבקשו ממנו שיראה את העירוב ואך צריך לתקנו ואם הכל בסדר הוא בעצמו ילך ויראה ויגיד להממונה על העירוב את דעתו, וכתב לי נכדו ידידי הרה"ג ר' חיים דובער גולבסקי שהוא זוכר שכך הי', המו"ץ רבי ליב אייזן הי' אחראי על עירובין וקנו רש"ז זצוק"ל והרב רבי ליב הי"ד ולהבבחל"ח נכדו זה נסעו יחדיו כל אורך העיר ולרחבה וראו את העירוב והגרש"ז אמר לו מה לעשות, ובביהכ"נ הודיעו והכריזו שרבי ליב הודיע שמותר להוציא, והנה כמה כרכורים עשה שלא לקבל אחריות אבל לאידך גיסא גם זה אחריות שהעיר יהי' להם עירובין כשרים ולא להזניח העירוב ביד הרע-בנים ח"ו וממילא כל העיר.

ובאמת כי דברים כאלו וכיוצא בזה גרמו שכל העיירות והנהלת העיירות הכשרות והעירובין ועוד ועוד נמסר ביד הראביים והם תקובעים לכל העיר, והם הם המורי דרך להעם, ובני תורה נשארו כמתי מעט לפעמים מנין ולפעמים פחות מעשרה, אבל אם היו בטאראנטא אנשים יראי השם כמעכ"ג בתורה ובחכמה ויראת שמים היו משגיחים על העירוב והיו מתקנים כל הפרצות או היו מכיטים עליהם כגדולי ורבני העיר ועל הראביים היו מסתכלים כאל עמי הארץ גמורים קלי הדעת ר"ל וחוץ מזה שהיה זיכוי הרבים גדול, וידוע דהחזו"א ז"ל בעצמו הלך לראות העירוב בבני ברק מזמן לזמן, וכן הי' עוד בזמן מרן הח"ס, וכן הוא בזמננו בערי ישראל בארצנו הקדושה, ולכן לפענ"ד הוא עוולה גדולה להזניח ולהניח את כל העיר ביד הראביים וכל מי שיש בידו למחות בין בעניני עירוב ובין בשאר ענינים ימחה, אבל ודאי אם אין העירוב כהלכתו כעת ח"ו

למלמל כך עד שיתקנו כל התיקונים הצריכים תקן ויעמידו משגיח יר"ש שילך ככל ע"ש ויראה אם לא נתקלקל שם איזה קלקול כי כמו שהעושה עירוב כשר הרי הוא מזוכה את הרבים וזכות הרבים תלוי בו כמ"ב ח"ו להיפוך אם אין עושין עירוב כראוי הרי הם כבלל מחטיאי הרבים וז"פ מאד.

ובזה הגני ידי"ג דושכ"ג, וקצרתי כי רציתי לגמור עוד קודם ר"ה השתא, ויכתב ויחתם בסשצ"ג עם כל הגלויים אליו ויזכה לראות בנים גדולי התורה ויקיים אצלו תורה וגדולה במקום אחד כאות נפש וכעתירת ידיו בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן סז

עוד בהנ"ל ובענין שכירת רשות בשביל ישראל אי מהני

אור ליום כ"ו סיון התשמ"ב בני יצו"א.

מע"ב האי צורב עוסק בחוקי חורב כרקאי עדיו לגאון בו, הכח' חיים פינחס מיללער הי"ו בן ליד"ג הרב הגאון בו' כש"ת מוהר"ש מיללער שליט"א ראש הכולל טאראנמא.

אחדשה"ט בידידות.

מכתבו קבלתי והגני אין להשיב והגם כי אני טרוד למאוד בהדפסת ספרי החרשים כס"ד גולתי לי מעט זמן כדי להשיב ולהלהיב לב לומדי התורה וכפרט בן ידיד נפשי החשוב לי מאד מאד, אמנם רק בקצירת האומר בפי מיסת הפנאי.

ובד"ת אשר יצא לחלוק ומצא כדי מדתו אמ"ש למר אביו הגאון שליט"א דהאיך נחיר העירוב כשביל אותם שאינם מסכימים ואינם רוצים בעירוב וכפרט שיש רבנים שאינם מסכימים לערב, וכתבתי שיפה דחה לעצמו כיון דשוכרין רשות משר העיר לא בעי הסכמתם וציינתי דגם דא לאו חדתא היא וכבר הי' לעולמים דככל דור ודור היו אוסרין ומתירין ולא חשו לה שלא יכמלו רשותם

וציינתי לשו"ת בית יצחק ח"ב בקונט"א סי' ח' ושו"מ מהר"ת ח"ב סי' ס"ב
 ובחרת כחיים להגרש"ק ז"ל סי' קכ"ג דאפילו עומד וצווח אינו רוצה לא מהני
 ובמקום אחר הארכתי בזה. ועתה יצא מע"כ וכתב דמשו"ת בית יצחק אין ראי'
 דשם מיירי דכבר הי' עירוב אלא דעכשיו צד אחד רוצה לחזור בו וע"ז האריך
 להקל אבל לערב לכתחילה כשצד אחד אינו רוצה לא, וכ"כ בתשו' מחזה
 אברהם סי' ע"ד גם השו"מ לא כתב כן אלא כמחלל שבת שאינו מודה בעירוב
 והוי זכות גמור שניצל מאיסר שבת וגם ע"ז פליג בשו"ת מחזה אברהם הנ"ל
 דלא הוי זכות. וגם מה שכתבתי דשוכרין משר העיר לא נראה לו מתלחא טעמי,
 א) דשכירות שהקילו בה לא הקילו אלא בדירת עכו"ם דקיי"ל לא שמה דירה
 אבל בישראל לא, ב) דבם' עצי אלמוגים סי' שצ"א סק"ג האריך להשיג על בעל
 גוו"ו והאריך בפלפול מאד נעלה כמעט דשכירו ולקטנו מהני בעכו"ם ולא
 כישראל ג) דמה אם בני ביתו אין מערבין לו בע"כ כ"ש שכירו ולקטנו. והאריך
 קצת גם בזה. ובאמת כי מאד רציתי לפלפל ולבאר יותר דבריו אבל מה אעשה
 כי לא אוכל כעת ולכן רק אכתוב בקיצור להלכה ואי"ה לפלפל עוד חזון למועד
 אם אוכה לכשאפנה קצת.

וזה יצא ראשונה כתב המחבר סי' שצ"א ס"א וז"ל ככל משפטי כיטול וכו'
 וככל משפטי ישראל כחצר עם הנכרי כן הוא כמכוי או בעיר וכו' וכשיש שתי
 חצירות של בתי ישראל בעיר צריכים לשכור מכל חצר וחצר של אינו יהודי ואין
 מספיק במה שישכור משר העיר וכו' בד"א בשר שאין הבתים שלו וגם אין לו
 רשות להשתמש בכתי בני העיר כלל אפילו בשעת מלחמה אבל כמקום שכל
 צרכי העיר אינם נעשים אלא ע"פ השר או הממונה שלו ודאי ששכירות מהשר
 ההוא או משכירו או לקטנו מהני שהרי יש לו רשות להושיב אנשי וכלי מלחמתו
 בכתי בני העיר בשעת מלחמה שלא מדעתם ע"כ.

והנה יש לעיין שכירות רשות מן השר כשהוא כח להשתמש בבתי וכידו
 להשכיר אי מהני גם כשביל ישראל או לא ודוקא לנכרי מהני ונראה דהריב"ש
 סי' תכ"ו כתב בא"ד ח"ל ומה שקניתם הרשות מן הארון אינו מועיל אם אין לכם
 עירוב שהרי אפילו יהי' רשות העכו"ם שלכם הרי הישראלים אוסרים כל אחד
 על חבירו כיון שלא ערבו, ואין לומר שכל שיקנה אחד מהם רשות כל
 הישראלים מן הארון שלא יהא צריך ערוכ לפי שהאחרים יהיו אורחים גביה
 שהרי רבים אינם נעשים אורחים, אצל יחיד כמ"ש בפ' הדר חד לגבי חמשא הוי
 אורח חמשא לגבי חד לא הוו אורחים והנה מדרנתן טעם דלא מהני קניית רשות
 ישראל מן הארון לפי שרבים לא הוו אורחים לגבי יחיד משמע דלעצם השכירות
 מהני מה שקנו מהשר אפילו רשות של ישראל דאל"כ היל"ל בפשיטות דלא

מהני קניית רשות בשביל ישראל כלל.

וראיתי בעצי אלמוגים סק"ג ד"ה ובתשובת גנו"ו בא"ד כסוגרים שהרגיש בדברי הריב"ש דאמאי לא השיב בקיצור כיון שאין היתר בשכירות לגבי ישראל ותי' ב' תירוצים תי' אחד שהריב"ש השיב לו לפי מעותו, והשני דבאמת הריב"ש ס"ל הטעם שכתב שם העצי אלמוגים ע"פ מה שאמרו בגמ' ב"ב נ"ח הני זהרורי דזבין ארעא למסקא זבינייהו זביני וכתבו שם התוס' ד"ה א"כ דלמס המלך אפילו קרקע שוה אלף זוז משועבד לדבר מועט והקרקעות עיקר הן של מלך וכבר הוא מוחזק ולא מיחסרא גוביינא ע"ש, וא"כ ק"ו ומה לענין ירושת בכור שהוא דאורייתא חשבינן לקרקעות כאלו הן בחזקת המלך ואין הבכור נוטל מהן פי שנים כ"ש שיש לחושבן ברשות המלך לענין שכירות רשות שהוא דרבנן בעלמא והקלו בה כמה קולות, ועיין תוס' ע"א דף ג"ט ד"ה בצר ובפ"ק דחולין דף ז' שמתעם זה אין אנו מפרישין תרומות ומעשרות משום דחשבינן קרקעות שלנו שהם ברשות המלך וכ"ש לענין שכירת רשות ויצא לפרש שם גם דברי הרשב"א בן. והנה תי' הראשון דלפי מעותו כתב לן כן צ"ע דהאך כתב לו לפי מעותו להמעותו יותר וגם אחרים עמו אבל תי' השני לכאורה נראה דהריב"ש נמי ס"ל דהיכי דיכול לקנות מן השר מהני אפילו בשביל ישראל.

אלא שקצ"ע שהרי הריב"ש בעצמו שם כתב דמה שיש לאדון איזה מס על אנשיו אינו יכול להשכיר רשותם ולכאורה זה סותר למ"ש העצי אלמוגים בתי' הב', אלא דיש לחלק דהריב"ש כתב אע"פ שיש לאדון איזה מס על אנשיו הנה כתב שיש לו מס על אנשיו לא על הבתים ויש לחלק בין אם המס על הבתים דאז הבתים הם ברשות המלך ובין היכא דהמס על האנשים ולא על הבתים הגם שיש ביד המלך ליקח הבית בשביל החוב אבל מ"מ אכתי זה רשותו של האדון וי"ל. אלא דמ"מ כתב הריב"ש שם דיכול לשכור רשות מן האדון שאם הי' להאדון שום תפיסת יד שהיו לו קצת כלים או אפילו אין לו בפועל אלא שיש לו רשות להניח שם שום כלים שוכרין אפילו מן המשכיר שאינו גרוע משכירו ולקיטו, עוד יש טעם כי ידוע כי דרך הרבים הוא לעולם לאדון לשנותה כמו שירצה ולתת לבעה"ב דרך ממקום אחר א"כ הרי בידו לסלק העכו"ם מן המבוי ר"ל מן הדרך ההוא וכיון שיכול לסלקם הרי יכול להקנות רשות, והנה בדין הרי יש לשר העיר לשנות לא רק הדרכים אלא גם הבתים אם יראה לצורך העיר יכול לסלק את מי שירצה מן הבתים כידו, דהפלענינג קאמישאן (ועדת התכנות) יכול לשנות כפי רצונם בזה, וכיון שיכול לסלק א"כ הו"ל כח להשכיר רשות ג"כ, ובפרט שבכל בית כעת יש מודד מים (מיטער בלע"ו) ששייך לשר העיר, א"כ הו"ל בכלל מה שכתב הרשב"א שיש לו לשר תפיסת יד בכל הבתים ששייך

לשר העיר וגם המעלעלפאן קאמפאני וגעזי שיש להם בכל בית מקום על כליהם והו"ל שכירו ולקיטו.

עב"פ נראה מדברי הריב"ש ז"ל דשכירות בשביל ישראל מהני מן השר באופנים הנ"ל ויש להעמיס גם בשו"ת גינת ורדים מטעם זה ודלא כמו שהקשה עליו העצי אלמוגים ז"ל. ובנידון דידן שידוע שאם לא משלמים המס או השר לוקח את הבית ומוכרו על אקשן בלע"ז (מכרו), ומעשים בכל יום הם א"כ כה"ג נראה פשוט דיכול להשכיר.

ומה שהביא קושית העצי אלמוגים ז"ל דמדעת הרא"ש ומדעת הב"י נעקר ח"ו תקנת עירוב לגמרי דהרא"ש ס"ל דשכירות מהני מישראל והב"י דשכירות מהשאר מהני כמו שכירות מבעה"ב עצמו א"כ נעקרה תקנת עירוב, ולפענ"ד לא ידענא מאי קשיא ליה דכיון שצריך לשכור מהשר ואז נשאר עיר של יחיד היינו עירובו ואם רבו ותלמידיו כלם אוכלין על שלחן אחד וכיוצא בו אב ובניו נמו מבטל ועוקר תורת עירוב, וע"כ דכיון דעושה תיקון אשר כה"ג לא צריך עירוב לא מקרי בזה עוקר ועל כל תקנה אפשר לתקן נגדו באופן שהתקנה ממילא אינה, ואין להאריך בזה כי לפענ"ד דבריו צ"ע. גם כי אח"כ כנראה חזר בו שהרי כתב תי' השני דמהני בשביל ישראל נמי ודו"ק.

איברא דכבר הורה לן גבר בגוברין בשו"ת שכו"י ח"ג סי' כ"ט שנשאל מרב אחד מה שלא הזכירו הפוסקים הדין במקומות המוקפין חומה וכעת שכולן נקראין כרמלית אם ישראלים או רבים מבני עמנו שאינם רוצים לבטל רשות וגם אם ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות איך הנהוג בקהלות גדולות כגון כפראג וכה"ג בענין טלטול, תשובה הנה מעכ"ת קיצר מאד בתוך שאלתו ואם כוונתו ע"ד שמתמיה שם בתשו' חו"י סי' קל"ה וגסתבך מאד בדין זה ובאמת לדידי לא קשיא מידי והכל ערוך ומסודר לפנינו כשלחן ערוך והרי סכין והרי בשר דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל צד ושנשכר או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקיטו ע"י אחד מיועציו כנהוג ודאי דמותר לטלטל בכל העיר אפילו ברחוב הגויים וא"צ לשום אדם לבטל רשות וכן נתפשט המנהג פה ק"ק מיין לטלטל בכל העיר בכל שום ביטול רשות וכן נהיגי מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה וכו' וכיון שקנה המקום פעם אחת מהשררה שוב א"צ לקנות פעם שנית וכו' ע"ש וכמ"ש עוד שם בח"ב סי' ז'.

והרי לן הגאון בעל שכו"י שהי' פוסק מובהק בדורו ונתקבל בכל הדורות

שבמקום שישראלים או רכים מהישראלים אינם רוצים לבטל רשותם די במה שקנו רשות מהשררה אפילו לכתחילה, ושכן הוא מנהג ישראל בעירות גדולות מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה ומי זה אשר יכול לבטל את כל אשר עשאוה כבר רבותינו הקודמים לפנינו, זה נמי מעם הגנ"ו כלל ג' ס' כ"ב הובא בבאה"ט ס' שפ"ו סק"ג, ועיין שע"ת ס' שצ"א אות א' שציין שם, ואפילו לפי המ"ב שם ובבאה"ל דמספקא ליה ומצדד לפי קושיית החכ"צ דבמקום שאין ביד השר לעשות מלחמה לא מקרי ארון לשכור מ"מ דידן עדיף לפמ"ש לעיל דכאן המסים הם חלק מהבית וגם יש כח להשר משאר ענינים כגון לענין שלא ישלמו הדמי שכירות אם לא יתקנו הכל לפי רצונם ואם לא יתנו חום (מסים בלע"ו) וכיוצא בו שאם יש להם וויאלעשאן (דו"ח) על ביתם הרשות נתונה ביד השר בשביל זה ליקח הבית מהם וגם לענין המארגעזעם שרובם יש להם מארגעזע (משכנתא) על בתיהם ואם לא ישלם בזמנו יקחו ממנו הבית וא"כ הבית הוא גם של העכו"ם הנותן המארגעזע, עכ"פ פשוט שפה יש כח גדול להשר על הבתים ואדרבה כמעט אין כח לבעל הבית על ביתו לעשות כלום בלי הסכמת השר ואפילו לפתוח חלון בכותל או פתח צרף לזה הסכמה מן המשרד הקובע בזה וכיוצא בו, עכ"פ במה שנהג עלמא בכל העולם זה רבות בשנים לשכור מעכו"ם ח"ו לפקפק בדבר.

וביין דראינו להריב"ש ושבו"י ובעל גנו"ו דבישראל נמי מהני שכירות פשוט הוא דיסוד חזק הוא למעשה, שוב ראיתי דהמאירי עירובין דף ס"ב ע"א כתב נמי ח"ל ובישראל אין צרף לשכור, הא מכל מקום אם שכר כ"ש שמועיל, הרי שהי' לו לדבר פשוט דשכירות כ"ש הוא שמועיל והוא לכאורה דלא כמ"ש הרמב"ם מי שאינו מודה בעירוב אין מערבין עמו כו' ואין שוכרין ממנו, ועיין ירושלמי עירובין פ"ו ה"ג הלכה ישראל מבטל ועכו"ם משכיר ובשירי קרבן שם הנראה מירושלמי כדעת מהר"ם בר ברוך שמישראל אין מועיל שכירות ודלא כהרא"ש ומג"א, ועיין סמ"ג מ"ע מד"ס א' והא דאמר ר"י בירושלמי ישראל וגוי הדרין בבית אחד צריכין ישראל והגוי להשכיר ועיין פני משה שם, והב"י הביא שתי דעות עכ"פ בדין נראה דלכ"ע מועיל.

וממילא מה שרצה לרחות דברי השו"מ שהבאתי דמיירי דוקא באינו מודה בעירוב אבל במודה בעירוב לא ולפענ"ד אדרבה מדברי השו"מ איפכא מסתברא שהרי כתב שם (מהר"ת ח"ב ס' ס"ב) בא"ד ח"ל ומן האמור נוכל למצא היתר למה שבומיניו בעונ"ה ישנו כמה אנשים שאינם מודים בעירוב וצריכים לבטל רשות כמבואר ס' ש"ה ומי יאמר להם שיבטלו רשות ואינם רוצים לבטל רשות ומה נעשה ולפמ"ש י"ל כיון ששכרו רשות מהמלך שהרשה אותם א"כ גם

בבתיאם יש לו רשות להמלך ואין לומר כיון דסוף סוף הם אינם מודים בעירוב א"כ הם אוסרים עלינו ומה מועיל השכרת רשות סוף סוף אינן מודים בעירוב ואינם משתתפים בעירוב שלנו וכו' ע"ש, הנה מבואר דמה שתמה מה מועיל השכרת רשות לא תמה רק מפני שאינם מודים בעירוב אבל אי היו מודים בעירוב מועיל השכרת רשות אפילו לישראל מן השר או המלך ורק השאלה דהתם מפני שאינן מודים בעירוב א"כ מה מהני שכירת רשות כיון שאינם מודים ואינם משתתפים וא"כ אין נפ"מ בזה לדידן אלא בכל אופן מועיל שכירת רשות מן השר אפילו לשומרי תורה שאינם רוצים להשתתף, ח"פ מאד.

אלא דלפענ"ד נראה כאן להוסיף דבשומרי תורה מועיל לכ"ע אלא שא"צ לשכור שהרי מה שהשומרי תורה אינם רוצים להשתתף אינו מחמת שאינם מודים בעירוב ח"ו דאל"כ הם ממש מינים כמוהם אלא מה שאינם רוצים להשתתף מפני שהם חושבים שאסור לערב וא"כ אלו היו יודעים שבאמת ההלכה שמתיר לערב ומצוה א"כ ודאי היו משתתפים ובטלו רשותם ובאמת כך אמרו לי הרבנים שהתנגדו לעירוב שבאמת אם יעשו עירוב בחשאי כדי לזכות את הממלטלים ממילא הם ג"כ מסכימים לערב רק לא שיעשו בפרהסיא א"כ בעצם גם הם מבטלים רשותם כדי לזכות את ישראל בעירוב וא"כ אין כאן שום חשש וכה"ג לכ"ע מותר.

ובתשובה אחת כתבתי עוד לבד מזה לפמ"ש הא"ז ח"א סי' תרי"א דאין אדם משים עצמם רשע והואיל והכריעו חכמים דעתו לדבר אינו נאמן לומר בענין אחר כדאשכחן בכמה דוכתי נוחא ליה לאיניש דלעיבד מצוה בממוני' אע"ג דשוכר אמר אדעת' דהכי לא שכרתי והוי מעות אעפ"כ לא סמכינן אדבוריה אלא על דעת חכמים כמו שהכריעו חכמים את דעתם, וע"פ דברי הרשב"א בקידושין דף כ"ג דבזכות גמורה אפילו העבד עומד וצווח מהני, ועיין ירושלמי ספ"ז דעירובין ובספ"ק דב"ב ר' יוחנן בשם ר' לעזר בי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערבין לו בע"כ והארכת' בדבר הרבה, ובפר"י מלוגיל פסחים דף ד' נוחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה אפילו יהיה קפיד הוא בזה עד שמביאו לב"ד לא שמעינן ליה דבטלה דעתו אצל כל אדם וכו' המנוחה על הרמב"ם פ"ב ה"ח ואע"ג דחוינן ליה דקפיד בהכי עד דמומין ליה לדינא אפה"כ לא שמעינן ליה דבטלה דעתו אצל כל אדם כו' ע"ש, ובשו"ת בנימין זאב סי' רפ"א לענין נדר אע"ג דצווח ואומר דאינו יכול לעמוד על שבעתו אנו קים לן דיכול לעמוד כו' דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בגופו, וממילא בדידן נמו כיון דבוה"ז אין גובין הפת אלא מוכין לכל העיר א"כ אמרינן דזכין לו שלא בפניו חזות הוא לו אפילו הוא עומד וצווח שאין רוצה בעירוב מ"מ זכות הוא לו חזות הרבים תלוי בו שאם לא ישתתף נמצא שכל אלו שסומכין על העירוב יחללו

שבת מחמתו וכ"ש אותן שממילא יטלטלו אפילו בלא עירוב ואותן שכאו ליד שכתה כדאמרינן בנמ' ביצה תחלת הוראתו של אותו צ"מ לקלקולא עיין פרש"י שם מה הקלקול שיש הרבה שוגגין שמשכחין ומוציאין בשבת בשוגג, וודאי מי שאינו מבטל רשותו הרי הוא מכשיל כל אלו שהי' בידם להציל מן החטא עכ"פ לפי שיטתם ושיטות רוב הפוסקים, כאשר כתבו כל הפוסקים שבעיר גדולה הוא זיכוי הרבים לעשות עירוב וכמ"ש הגאון הקדוש בעל חידושי הרי"ם שסמכו בווארשא על היתר של מהרי"ט, וכ"כ מרן הח"ס ז"ל דהקולר תלוי בצוארן של הרבנים שאין מתקנין עירובין ח"פ מאד.

ומיהו ודאי מי שרוצה להחמיר על עצמו ולא לטלטל בידו הוא להחמיר על עצמו וידוע דהרבה גדולי ישראל החמירו לעצמן, והגר"ח מבריסק זצ"ל והגר"א והגאון בעל משכנ"י שהחמירו מאד בענין עירובין ואפ"ה היו עירובין בכל ערי ליטא ומעולם לא עלה על דעת מרן הגר"ח זצ"ל לומר שאינו מבטל רשות שלו אפי' כשמצוא לדעתם פקפוקים או הגאון בעל חפץ חיים, ואפילו בעירו של בעל משכנ"י ה"י עירוב, וכל הני גדולי ישראל הגם שהחמירו לעצמן אבל לאסור לאחרים ולומר שאין מבטלין רשות לא שמענו משום גדולי צדיקים הידועים לנו אע"כ כמו שכתבנו, והנה עד הנה כתבתי לפי ההלכה ולמעשה גם אני בעניותי לא טלטלתי אפילו כשהייתי בארצנו הקדושה הן בירושלים והן בבני ברק אבל מ"מ על משמרת אעמודה ולא אמנע מלהגיד ההלכה שקבלו אותה אבותינו לא שנתנה וזאת התורה לא תהא מוחלפת מאת הבורא יתברך שמו.

סימן סח

עוד להנ"ל. בענין אי עזרה הוי רה"ר לענין שבת

ובדבר הערתו מה שמצא ברא"ש על מס' תמיד הל' ה' ר"ה על שרץ בשבת די"מ משום דעזרה רה"ר, ונ"ל שטעו בהא דאמרינן בפ"ק דפסחים י"ט זאת אומרת עזרה רה"ר היא ולא היא דהתם לענין ספק טומאה קאמר אבל לענין שבת כיון דמוקפת מחיצה ודלתות נעולות בלילה ואין שערים זה כנגד זה הויא רה"י מה"ת, ותמה מעכ"ת מאחר דמוקפת מחיצה ודלתות נעולות למ"ל עוד דאין שערים מכוונין זה כנגד זה. יפה העיר מאד והוא קושיא נאה וראוי לו.

ומה שנלפענ"ד בכמה אנפי או יאמר למ"ד דלא סני נעולות בלילה ובעי גם ביום, וביום הרי אינן נעולות, ולכן הוסיף דאין שערים זה כנגד זה וממילא כה"ג לכ"ע מהני, ואגב מכאן ראי' דעת הרא"ש נמי דבעי מפולש ואם אין שערים זה כנגד זה הוי רה"י ודלא כמ"ש בזה ידינ"פ הגאון פוסק הדור מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א.

שנית נראה דאהכ"נ במוקף חומה סני או בדלתות נעולות לחוד או באין שעריה מכוונין זה כנגד זה, ורק כאן זו ואצ"ל זו קתני, שהרי יש לו כל הני מעלות וא"א בשום אופן לומר דעורה הוי רה"ר לענין שבת.

ועוד בו שלישיה די"ל לפמ"ש הרשב"א בעבוה"ק דנעילת דלת לא מהניא לפלטיא וכבו הארכנו בזה באום אני חומה ח"א נתיב כ"ג כ"ד ע"ש, ונמצא לכאורה לפי שיטת הרשב"א דפלטיא אינו מועיל לו דלתות נעולות נמי וא"כ מוקף חומה ודלתות נעולות לא מהני לפלטיא לשווי' רה"י לפי דעת הרשב"א, והנה פלטיא פרש"י שבת ו' רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה ע"ש ועיין סמ"ג מ"ע מד"ס א' נמצא דפלטיא הוא מקום רחב שמתקבצין שם אנשים, וא"כ עורה אין לך מקום רחב יותר שמתקבצין שם אנשים ולפי דעת הרשב"א מוקף חומה ודלתות לא מהני לשווי' לפלטיא רה"י, ולכן כתב הרא"ש דדוקא בדלתות נעולות אבל אם אין שעריה זו כנגד זו אז מהני דלתותיה נעולות אפילו לעורה שהיא כפלטיא ודו"ק, ולפ"ז עולה לן חידוש נכון דאפילו להרשב"א הא דדלתות נעולות לא מהני היינו רק כשהרחוב מפולש אבל כשאינו מפולש אז מהני אפילו לפלטיא דלתות נעולות וממילא עלתה לן היתר חדש אפילו להרשב"א בעבוה"ק להחיר פלטיא.

והגם כי יש לי עוד אריכות דברים ויותר משהעגל רוצה לינק וכו' ובאמת כי הנתיבי מדבריו ודחלד כותיה תלד הגם דאית ליה פירכא ואני רואה שאי"ה עוד יהי' בעתיד מהלוחמים הראשונים לתקן עירובין לבני' ולהצילם מחטא הנורא של חילול שבת ח"ו,

והנני מברכו כברכת צלח ורכב והפך בה והפך בה דכולה בה ומינה לא תזוע עדי יבא ינון ולו יקחת עמים המברכו בלב ונפש

סימן סט

בענין דעת מהרש"ם אי חזר בו מהתירו בפסקיו

ב' שופטים התש"מ כנ"י יצו"א.

מחיה החיים יכתב ויחתם לחיים טובים ארוכים ושלום את מע"כ הרה"ג
כו' כו' ור"ח נר"ג, כש"ת מוה"ר מנחם ז. באש שליט"א, ירושלים עיה"ק.

אחדשכ"ת בידירות והוקרה.

מכתבו היקר היום קבלתי ותודה רבה על הצילום מהתשובה של מרן
הגר"א קאטלער ז"ל ואי"ה לכשאפנה אולי אעיר על דבריו הקדושים ז"ל.

ובדבר אשר ביקש הגרמ"מ שליט"א להעיר בפסקו של הגרש"ם שפקפקו בו
ואחר אמר שחזר בו, ודאי צדקו בזה דברי הגרמ"מ שליט"א שהם רק פטפוטי
דברים וכל מי שרוצה להכחיש את האמת יעשה כן ויאמר שחזר בו, גם אנו
נאמר שהמשכנות יעקב לאחר שאמר עירובין חזר בו והתיר, ולמה לא נאמר
שהמשכנות יעקב חזר בו והסכים להתיר כפי ההלכה משנאמר שהגמרהרש"ם
חזר בו לאיסור שהוא שלא כהלכה, שהרי הביא ראיות לפסקו ולא בדה הדברים
מלבן, היום אומר כך ומחר אומר כך, והרי אם נאמר שחזר בו צריך קודם לדחות
הראיות הראשונות ולהביא ראיות אחרות אבל אלו רק דברי הבל הם, וצדק בזה
הגרמ"מ וגם אני שכתבתי במקום אחד שחזר בו הגרש"ם כלומר שחזר בו והתיר
יותר דבמכתבו הראשון לא התיר רק בשעה"ד ואמר שבע"ג יחמירו על עצמן
ואח"כ חזר בו והתיר בהיתר גמור ומרווח לכ"ע, וזה היתה חזרתו אבל דבר זה
ג"כ לא היינו יכולין לומר מעצמינו אם לא שראינו שוב מכתבו השני עם ראיותיו
וז"פ וברור מאד.

עכ"פ כלל גדול בדיניו שאין להשתמש בחזרות כאלו ועיין שו"ת נוב"י ת'

סי' כ"ט שכתב מרן הגאון ר' שמואל בנו הגדול של הנב"י להגאון מפאקש שכתב שהנב"י ז"ל חזר בו מהוראתו בענין דג שקשקשיו נקלפים ע"י לויג או ע"י פעולה אחרת וז"ל ותמה אני שכתב מעלתו שאאמ"ו הגאון ז"ל הדר בו מהוראה זאת וצוה על מעלתו לשלוח אגרת ההדרנא להרב מט"ו, ימחול לי מעלתו שדבר זה הוא שקר מוחלט וידוע לכל גדול צדקתו של אאמ"ו הגאון ז"ל והי' מהיר וריז במלאכת הכתיבה ולמה לא כתב בעצמו להרב מט"ו שהיה מכירו והיה מאוכלי שלחנו של אאמ"ו כמה שנים להודיע לו שחזר מהוראתו, ולא הי' סומך על מעלתו להיות שלוהו להודיע הדבר להרב ההוא ולא הי' נח ושקט מלשלוח אגרות ע"י גמלא פרחא לפרסם הדבר לאיסור שלא יכשלו באיסור שרץ דאורייתא, ומה גם לא נמצא גם העתק מאגרת שכתב למעלתו וחזקה לחבר שאינו מניח דבר שאינו מתוקן ואיך הגיח התשובה להיתר בספרו ולא חש לתקלה למוחקו או לכתוב בצדו שחזר בו, ופשיטא שאין מעלתו נאמן בזה מאחר שאין בידו גוף האגרת ומרחיק עדותו לומר ששלחו להרב מט"ו ונאבד. גם למה לא הודיע הרב מט"ו ברבים לאסור הדג הזה כל זה הוא למופת שכמ"ע שקר ענה בשם אאמ"ו הגאון ז"ל.

ובסי' לי השיב שנית להגאון הנ"ל ז"ל ועל מה שהתלונן עלי שכתבתי שמעלתו אינו נאמן שאאמ"ו הגאון ז"ל חזר מדבריו, האמת אני שמעלתו החזק כפרן בעסק זה כי הדבר אלי יגוב וכו' ואני מזהירו שלא ילמד לשונו שקר ומרה תהי' באחרונה אם יתגלה גלונו ברבים ויפורסם תשובת אאמ"ו הגאון ז"ל בדפוס, ואף אם היה מעלתו במוחזק לאיש אמיתי אעפ"כ אם לדין יש תשובה ולא מצינו בפוסקים כדין ע"א שאינו נאמן לאסור שמחלקים אם העד הוא מוחזק בנאמנות ואדם כשר או לא וכו', ולכן גם מעלתו לא ירע בעיניו אם אין אנו מאמינים לו בדבר שאין להאמין ונראה לעינים שהוא שקר מוחלט כמ"ש במכתבי הראשון וכו' ע"ש, והכ"נ כל אלו דברים פשוטים הם ג"כ לענין טענת שהמהרש"ם חזר בו. ועוד אני אומר שאפילו חזר בו אגן לא חזרינן שהרי ראיתו חזקה להתיר ואגן אראיותיו שהם מכוארים בתורה סמכינן ועיני בשר לנו בעזה"י להבין ולהשכיל בתורתינו הקדושה עכ"פ פשוט שאין לסמוך על זה כלל וכלל. ועיין א"ז הגדול אלפא ביתא אות ל' מ' ג' למד מאמר נאמן שלא תאמר מימרא בשם אדם גדול אם שלא שמעת מפי אדם גדול אחר שהי' מכירו שאמרה משמו דומיא דמשה רבינו שראה שכינה ואמר מפי הגבורה ובידוע שמאמר נאמן הוא וכדאי לסמוך על אותה הקבלה כי תורה שבקבלה שקבל מרבותיו הוא עיקר, ועי' ירושלמי פ"ק דשבת ה"ב ע"ש.

מנשה הקטן

סימן ע

בענין אי יש לגזור שלא לערב בשביל ע"ה שלא יטעו שמותר לטלטל

עש"ק פ' שלח התשל"ח כנ"י יצו"א.

מע"כ ידידי ורכ חביבי הרכ הגאון המפורסם כולו אומר בכבוד כש"ת מוה"ר נחום צבי קארענמעהל שליט"א בעמח"ס תפארת צבי סידערהוירסא נ"י.

אחדשב"ג שליט"א. יקרתו הגיעני בתודה ואסיר לו תודה על אשר קבל את ספרי בדרך כבוד והואיל בטובו להעיר והגם כי אין הז"ג לפלפל אבל היות כי אני הגני עסוק בעת בתשובה בענין עירובין אמרתי לשלוח למעב"ג העתק מתשובה הנ"ל.

ולעשות רצון מעבת"ר ידידי היקר חפצתי ועיינתי בספרו שו"ת תפארת צבי ח"כ סי' ס"ו וס"ח ולפי שראיתי איזה דברים שצריכין להכין אמרתי כבר להעיר בזה. ראשונה לא ידעתי כוונת מעב"ג שיצא לגזור שלא לערב בשביל ע"ה כיון שהמדינה משובשת בבורות קלי הדעת תקלה גדולה יוכל לצמוח מתיקון זה כי עי"ז הרבים יתחילו להקל ככל ענייני שבת ע"י התחדשות הזאת כי מי מבין ענין צה"פ, ועוד למה החמירו הרבנים עד עכשיו ולמה היו הרבנים עצלים עד עכשיו וגם למה לא הותר ככל אמעריקא להוציא והיבן יש הוצאה שאסור, וישאלו אפשר שיש היתר גם בעלעקטריק וקארס כשבת וגם למצוא התירים בממזרים וכדומה וגם לא יסירו דברים המוקצים מהפאקטטבוקס, ועוד החובא אם ישמעו שרק הקנין בראללאר מן שר העיר די חזה עושה ההיתר, וכפרט הצעירים ישכחו לגמרי שיש איסור הוצאה וכפרט היום הוא אכן הכוחן בין שומרי המצוות למקילים הוא ההוצאה הנוהר מאיסור הוצאה מוחזק ליר"ש. והיה אפשר לעשות חומים חשמליים ככל סביכות העיר פרטית ויעשו גם חשמלי ככל ביהב"ג שאיר ע"י אלו החומים שידעו שנעשה כמיוחד לצה"פ ויעשו עירוב בביהב"ג ולא יתירו ככל המקומות אז הי' אפשרות להקל ודבר זה

תלוי בהרבה הוצאות וגם על זה טוב שב ואל תעשה, עכ"ל.

וכרגע נפל בלבי בדרך צחות לפרש דברי חז"ל בשעה שתקן שלמה עירובין יצתה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני דלכאורה אינו מובן למה דוקא בעירובין במצות עשה דרבנן זו יצתה בת קול אבל כנראה דגם בזמנו היו כאלה שאמרו שע"י שיתקן שלמה עירובין יבאו החכמים ויאמרו שחידש דברים חדשים ועי"ז יאמרו שאפשר לשנות ולהתיר ממזרים וכיוצא בו ולכן יצתה בת קול אם חכם בני ישמח לבי דודאי חכמה נפלאה הוא לתקן לטובת הכלל ולא יחוש לה ומעולם לא חששו להם, ואטו הרשעים הם פרי חדש של אמעריקא והלא ביוראפ נתהוו הרעפארמער בנערמאניא, ובהונגאריא, ובכל המקומות שהיו שם בני ישראל כצרפת, ומה לי לחשוב מקום ומקום וגם אטו המושג עם הארץ או בור נולד באמעריקא הלא כבר בימי חז"ל היו יותר ע"ה מת"ח וראיתי בני עליה והמה מועטים, ורובם ע"ה, ובווארשא או מונקאטש או שאר עיירות ביוראפ היו ע"ה הרבה, ובזמן חז"ל היו ע"ה יותר גדולים ולא במלו מצות עירובין בשביל זה.

ומה שחש שהצעירים ישכחו לגמרי מאיסור הוצאה הנה בזה ח"ו הרי מטיל דופי בעיקר תיקון שלמה המלך ומצות עירוב. ולמה לא חששו להם מזמן שלמה המלך ועד היום ואם יחשוב אדם שבחיפה או בתל אביב או בירושלים או בשאר עירות ליכא ע"ה וצעירים הלואי מי יתן והי', וכבר כתבתי במקום אחר על מה שרצה הגאון המובהק ידי"נ רמ"פ שליט"א לומר דלכן לא יערבו בנוא יארק משום דבאים בה אנשים הרבה מהרבה מקומות שאין עושין עירובין ע"ש חלק א"ח סי' קל"ט, וא"כ בתל אביב שבאים אנשים הרבה ב"ה מכל המקומות לביקור וכיוצא נמי לא יערבו וכן בשאר מקומות בארצינו הקדושה, ועכ"פ אין לי פתרון על גזירה זו ובשבילה לבטל מ"ע חיובית דרבנן ולהציל אפילו אחד מישראל מחילול שבת ואיסור סקילה ח"ו, ואדרבה אומר אני אם סברא היא ההיפוך והוא האמת דכך הוא דרכו של אדם אם מחלל שבת בהוצאה ממילא מקיל עצמו בשאר מלאכות שיאמר ממילא אין אני שומר שבת כראוי ואיני יכול למנוע עצמי מלטלטל ובעונ"ה הרבה אנשים הם כן ושוב אומר כיון שממילא כבר אינו שומר שבת כראוי עובר ח"ו על כל, אבל להיפוך שאם יוכל להוציא ולטלטל בהיתר ויהי' שומר שבת ישמור עצמו גם מדברים אחרים ויהי' שומר שבת כולו, ובעין סברא זו מצינו הרבה פעמים, לכד שמונע הרבה אנשים מעונג שבת כי במה פעמים לא יוכלו ליקח המפתח עמו ולא רוצה לעזוב את ביתו וגם גורם לביטול תורה שהאשה לא יכולה לצאת מביתה ואם צריכה לצאת צריך הבעל לישב בביתו ולהיות בייבי סיטער ואינו יכול ללכת להשיעור שלו ועוד

הרבה דברים. וכלל גדול בידינו שע"י מצוה לא יוכל לכא קלקול ומה שחכמינו ז"ל ראו לתיקון ח"ו לומר שזה מביא לידי קלקול אלא שאין אנו מבינים תקנתם הקדושה, ועיין תוס' רי"ד בשו"ת התצאת ירושלים תשכ"ה סי' מ"ה לענין מראית הענין שבכמה מקומות הקילו חכמים בדבר חמור והתמירו בדבר קל הנראה לעינים ואין אתנו יודע עד מה ואין מבינים כי דעתם גדולה מדעתינו. וכל זה כתבתי לעצם הענין אבל מעתה נכא קצת בפרטות.

(א) **מה** שתמה מי מבין היתר צורת הפתח לפענ"ד ממ"נ אם רוצה לדעת נסביר לו יכין ושכ ורפא לו ואם לא ירצה לדעת אין נפ"מ לן רק נאמר לו שכך ההלכה לענין הוצאה.

(ב) **מה** שכתב בעיני העם נראה כחוכא ענין צורת הפתח וכ"כ עוד החוכא אם ישמעו שרק הקנין בדאללאר מן השר העיר די וזה עושה היתר עכ"ל, ואומר אני כי שביק כאן להסידותיה וח"ו לומר כן ואם ימצא רשע שישחק על דברי חז"ל ח"ו וישחק על צה"פ - וישחק על תקנה שעשו חז"ל שיקנו משר העיר כדאללאר אחד ואפילו בביטול רשות, וכי בשבילו לא נקיים אנחנו מצות ח"ו, הלעיטוהו לרשע וימות, ואדרבה הקהה את שיניו ואמור לו, ואומר אני כי החסרון הכי גדול הוא זה שאנו רוצים ללמוד תורה עם בני"ל לפי שכלם הנפסד ח"ו אם הוא אינו מבין ואינו רוצה להבין לא יכין ולא ישכיל כי טח עיניו מראות ותורת ה' תמימה, ואם כסברתו יאמר גם על מכירת חמץ שאין זה רק חוכא וכן יאמר על היתר עיסקא מרבית ועל שאר מצות דרבנן וגם גזירות ותקנות שגזרו חז"ל, אבל הנסיון מעיד כי אדרבה הצעירים אומרים שהתורה היא ככה שא"א לחיות עמו התורה והרציה לחיות כאדם א"א לו להחזיק התורה וע"ז הויקו רוב החומרות והתורה היא באמת תורת חיים ודרכיה דרכי נועם ולא דרך אפלה וחשכות ח"ו, והרי הרמ"א פסק שהבחורים המתענגים במרוצתם מותרים לרוץ בשבת וגם התיר לשחוק בכדור להמתענגים בה הגם שאנן מחמירין לפי דעת קצת אחרונים, אבל ראו ראינו שאדרבה חז"ל שקדו על בני"ל והתירו להם כמה פעמים בשר כוס כוס ואל יאכלו רוטב של חלב, ובאמת כי בכל ה"באנגעלאו קאלאנים" בקיץ עושין עירובין ויודעים מעירובין ומוסיף ידיעות, וודאי במקום שעושין עירובין צריכין לעשות כל הפעולות להסביר הע"ה ולהבינין גדול ענין העירוב, ושמעתי בשם הגאון ר' מאיר שמחה כמדומה לי שפעם בא אצלו אדם אחד ושאל על עוף והכשירו ואמר נא אנושער רב, כי אמר הע"ה אומרים שהחכמים הם חכמים רק להרע, להטיב לא ידעו, ולמה לן לגבב חומרות על העולם אם אחד רוצה להחמיר על עצמו יחמיר על עצמו ודאי, כי ח"ו להקל במקום שאסרו ז"ל וע"ז אמרו לא תוסיפו ולא תגרעו.

ומה דקשה ליה למה החמירו עד עכשיו ולמה היו עצלים ע"ז התשובה פשוטה דעד עכשיו לא הי' העולם מתעניין והיו מרודים בדברים אחרים, וגם בעונה"ר שומרי שבת הם מיעוט קמין. ובשאלתו למה לא הותר בכל אמעריקא לא ידענא מה כוונתו דודאי בלי עירוב אסור ובעירובין מותר, ואם יש מתמירין בכמה מקומות מה עלינו לעשות ופוק חזי מה שכתב הרא"ש לאותו חכם ודי בזה. ומה שאמר שישאלו גם להתיר העלעקטריק וקארם הרי המה ממילא מבקשים אבל אנן הסברנו להם שכך כתיב בתורה שזה היתר זה איסור, וגם להתיר ממזרים לא ידענא מה כוונתו דא"כ יאמרו ח"ו נהפוך קערה ואטו אנן אחראין להרעפארמער הרשעים העיקר בזה תמים תהי' עם ה' אלקיך ולהשיב בתמימות לכל שואל. ומה שחש שלא יסירו המוקצה מן הפאקעטבוקס (הארנקים) לא ידענא מה זה ענין לזה ואטו בבית שמותר למלטלל נחשוש על מלטול מוקצה וא"כ יאסור למלטלל גם בבית בשביל זה, או בחצר או בחצרות שזה ודאי נהוג בולי עלמא ונגזור משום שמא ימלטלל הפאקעטבוק ולא יסורו המוקצה. ואם בשביל איסור הוצאה שישכחו לגמרי הנה באמת במקום אחר כתבתי שלכן עיר של רבים אין מערבין כולה שלא לשכח תורת עירוב אבל באמת גם הא אינו שהרי מוזמן לזמן העירוב מתקלקל ומכריזין שאסור למלטלל בשבת זו, וזה כבר מודיע כל הדין ואיסור הוצאה, ועכ"פ מעולם לא חשו לזה וגם עכשיו אין חוששין לזה בארצינו הקדושה אשר חד מינייהו כתיי מינן ח"פ. גם מה שכתב שזה האבן הכוחן, אדרבה יהיו כולם שומרי שבת ואנן נבחין בדברים אחרים ואפשר לא נצטרך לימי הבחנה כי יהיו כולם שומרי שבת, כי אחר ההרגל ימשך הנבר, עיין חנוך מצוה י"ז שאחר הפעולות נפעל האדם ואם זמן הרבה ישמור השבת אפילו מאונס סוף ישמרהו מרצון ע"ש לשונו הזהב.

ומעתה אתן קנצי למילין ויסלח לי מעכ"ג שהארכתי קצת בדברים פשוטים כי באמת כבוד השבת נגע בי מה שראיתי לפענ"ד מזולזין בו מחמת רוב העונה ועליהם נאמר ענותנותו של ר' זכרי' בן אבקיילם הרבה עירנו ושרפה בית מקדשנו, ומיהו ודאי במקום שעושין עירובין צריך על זה השגחה יתירה ולראות שהכל נעשה כדת וכדין ולא יחוסו על הטרחות והוצאות כי להציל נפש אחת מישראל מחלול שבת כדאי לפור טרחות וממון שבעולם, כ"ש להציל אלפים ורכבות כי בעונה"ה גם לי ידוע כמה אנשים שהם שומרים שבת בכל ענינים אבל בענין הוצאה של מפתח מקילין ח"ו, וכן קמנים שגם הם במצות שבת, וקנים, בקיצור ודאי שראוי לעשות ולתקן ע"צ היותר טוב ומ"מ מי שאחר התיקון רוצה להתמיר על עצמו ולא למלטלל אעפ"כ הרשות בידו ולא מקרי אינו מודה בעירוב בשביל זה ח"ו.

אלו דברי ידידו דושכ"ג באהבה וידידות וי"ר שיזכה ליתן לנו מפרי עמו
בעתו ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן עדי יבא יגון ולו יקחת עמים כלב ונפש

משנה הקמן

סימן עא

בענין הילוך ע"י הדחק ברה"ר

ג' מג"א התשל"ח לסדר דברים הרבים בני"ו יצו"א.

מע"כ ידי"ג הרב הגאון מתון ומסיק אלקי אברהם בעזרו שלמה שמו ושלמה
משנתו כש"ת מוה"ר אברהם שלמה בלומענקראנין שליט"א רב דביהכ"ג ת"ת
ברוקלין.

אחדשבת"ר וכאש"ל בירידות נאמנה.

ובדבר אשר העיר אמ"ש בספרי משנה הלכות ח"ו סי' פ"ח והוספתי קצת
ביאור בח"ז סי' ס-סא-סב דל"ל רה"ר בזה"ו אפילו בעיירות גדולות ונכנס
בפלפול אי הילוך ע"י הדחק שמה הילוך ושתלוי במחלוקת אב"י ורבא והביא
מסוגיא דף ח' בשבת דהילוך ברקק מים ורה"ר מהלכת בו דשמה הילוך וא"כ
הכ"ג לענין הילוך ברה"ר הגם שאסור להלך בו משום דינא דמלכותא מ"מ
הילוך ע"י הדחק שמה הילוך וסיים ח"ל ממילא העירות דכאמצע הדרך מיוסד
במקום לא רק למכוניות אלא גם לרבים ההולכים בו אע"פ שאסור לעבור בעת
הולכים המכוניות אבל אכתי רבים דורסים בו ודין רה"ר לא בטלי ורק כמה
שהמכוניות הולכים הוה זה הילוך ע"י הדחק ושמי' הילוך דרגילין להלוך, ומקרי
ניחא תשמישתיה ושאני מצירי רה"ר דלא רגיל להלך שם כלל לכן הוה לא ניחא
תשמישתיה וככרמלית דמי עכ"ל.

ולפענ"ד לא קרב זה אל זה דמה שנחלקו בהילוך ע"י הדחק אי שמייה הילוך היינו דכאמת מותר להלך שם וגם דרך להלך שם אלא שההילוך הוא ע"י הדחק שיש שם רקק או צידי רה"ר וא"כ מעצם ההילוך ליבא מניעה אלא דקושי ההילוך הוא שגורם לו שאינו רגיל להלך בו כבשאר רה"ר בה"ג נחלקו אי הילוך ע"י הדחק שמייה הילוך או לא אבל היבא דמצד עצם ההילוך ליבא כאן רשות להלך שם, ופשוט דרה"ר כשמו כן הוא שהוא רשות שיש לרכים להלך שם וכיון שהסדר הוא להיפוך שאסור לרכים לילך בו ודאי דלאו רה"ר הוא ואיסור הרבים הוא ולא רשות הרבים. ואם יעמדו איזה שוטרים ומקלות בידם ולא יניחו לשום אדם לעבור במקום ואפ"ה יהיו איזה גנבים שיגנבו דרכם ויעברו וכי כשכיל זה מקרי רשות הרבים, ובגמ' אמרו על ר' יוסי למטימ שכמותך כבשוהו ולא הו"ל רה"ר, וב"ש הבא דככל שעה עומדים שוטרים ומשמרים על אמצע הדרך שלא יעברו בו כנ"א ואם יעברו יענשו ומה שאין עונשין הוא רק מפני שהשוטרים עצלים וכיוצא בזה אבל פשוט דלא מקרי כשכיל זה רה"ר וזה פשוט וברור מאד. גם כי ברור מאד שיליך כאמצע הדרך הוא מקום סכנה וכבר שמעתי בשם הגאון מבריסק זצ"ל שאמר שאם מי שהוא עבר ברה"ר במקום שאסור לעבור או שהאור הי' אדום (רעד לייט בלע"ז) וח"ו נהרג הרי זה מתחייב כנפשו, שעבר אדינא דמלכותא שאסור לעבור שם משום סכנה, וא"כ אם מי שהוא עובר במקום שאם יחזק יתחייב כנפשו מקרי רשות הרבים אתמהה זה ברור מאד לפענ"ד.

ומה שכתב דכאמצע הדרך מיוסד לא רק למבוניות אלא גם לרכים ההולכים בו, לא ידענא כוונתו אדרכה אמצע הדרך מיוסד דוקא למבוניות וצידי הדרך נעשים לרכים להילוך ולא כאמצע זה ידוע וברור מאד, ואין זה שהדרך נעשה לרכים וגם יש שם מבוניות ובעת שהמבוניות שם קשה להלך כאמצע והו"ל הילוך ע"י הדחק אלא הפירוש שבאמצע הדרך מיוסד דוקא למבוניות ואפילו אם יהי' האמצע הדרך פנוי מכל מבוניות ואפ"ה אסור לעבור שם מדינא דמלכותא וזה פשוט להיודע דינא דמלכותא בזה, א"כ אדרכה ראי' דאין זה רה"ר ולא הו"ל הילוך ע"י הדחק אלא אסור להלך לגמרי בידוע.

ואתרוין חביב מה שהביא שיטות כמה רכותא שחשב המשכנות יעקב רס"ל דכל הרחובות הרחבים ט"ז אמה דין רה"ר להו אפילו בלי ס"ר, רכותא למיחשב גברי והרי הבית אפרים חשב כמה רכותא כנגדו ומה לן להתערב במחלוקת הראשונים אשר לא זכינו להבין דכריהם הקדושים, האמנם כאמת אנן אפילו אליבא דמשכנות יעקב נראה דלא הוי רה"ר כיון דאסור לעבור שם דהרי גם המשכנות יעקב מודה דרה"י אינו רה"ר ועב"פ בעי שהיא מותר לעבור

ברחוב הזה אפילו לא ס"ר, אבל כל מי שירצה יוכל לעבור ויהי' לו רשות לעבור בלי מניעות ז"פ.

ומה שכתב בדרך הלצה שבמחלוקת המשכנות יעקב והבית אפרים אמר אחד מן הגאונים שהגאליציאנער האט פארשפילט נגד הליטוואק כלומר הבית אפרים נגד המשכנות יעקב, הנה באמת לא שמעתי מהבריחותא הזו אבל אניד לו מה שעל לבי שאם אמר כן אחד מהגדולים בדרך בדיחותא לאחר סליחתו ההיפוך הוא האמת שראינו למעשה שבכל בית ישראל הקרובים והרחוקים בכל העירות בחו"ל כמו ווארשא לארזש גוא יארק וטאראנאטא ושאר ערי ישראל הגדולים שהיו שם ששים רבוא וכ"ש הקטנים בכל תפוצות ישראל תקנו עירובין ולא השגיחו בשיטת בעל משכנות יעקב ז"ל ועשו כהב"א, וגם לאחר המלחמה בעזה"י עשו עירובין בכל ערי ישראל בארץ ישראל כירושלים ותל אביב וחיפה, וכ"ש בעירות הקטנות מהם, בקיצור בכ"מ שישנם שם ישראל בעזה"י עושים עירובין ולא חשו לדעת המשכנות יעקב. גם ידי"ג הגרמ"פ שליט"א אמר לי דבכל מקום לא השגיחו במשכנ"י, אפילו בליטא.

ועייין ערוך השלחן מה שכתב בסי' שמ"ה סי"ח ח"ל: אבל עכ"פ מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לבד שלא יציתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה שנתפשט בכל ישראל ופוסקים דהאידינא אין לנו רה"ר רק בערים ספורות גדולות בעולם וכו' ויען כי מצוה וחובה ללמד זכות על כלל ישראל ולכן שמתי לבי להמציא איזה היתר כמו שנבאר בס"ד ע"כ ע"ש באריכות גדולה, ומבואר דג"כ פשוט לי' דעושין עירובין בכל מקום עד שאמר שמי שאומר שאין לעשות עירוב נראה כמשוגע בעיני העולם. ואדרבה גם הוא בסוף דבריו אמר כי מצוה ללמד זכות על בני ישראל שעושין עירובין ולא כמו שבעונ"ה בימינו אלה שדוקא מחפשין ללמד חובה ובעונ"ה בכמה איסורים חמורים מחפשים אחר קולות כידוע לכמ"ע, כשנוגע לעצמו וכשנוגע לרבים מחפשים אחר חומרות, והמחמיר יחמיר לעצמו אבל לרבים אין להחמיר מה שלא החמירו אבותינו ואבות אבותינו זה פשוט לפענ"ד מאד.

ומה שחש רבזמן הזה יש כמה חששות בתקן עירובין, דע כי מצות ה' עומדת לעד ואטו שלמה המלך כשתקן עירובין לזמן תיקן או למקום אחד תיקן והלא הוא תיקן עד סוף כל הדורות וח"ו לבטל מ"ע של תיקן עירובין בשביל מי

שהוא רוצה לחדש לעצמו חששות, ופשוט שמי שאינו רוצה לסמוך על עירוב כזה הרשות בידו אבל מה לו למחות בבנ"י הקדושים אשר רוצים לקיים מצות ה' ותקון חז"ל לעשות עירובין שהוא מצות עשה דרבנן ולהציל אלפים נפשות מישראל מחילול שבת, ולדעתי אין זה אלא מעשה שטן שאינו רוצה בזיכוי הרבים גדול כזה שאמרו אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים ואולי זה ה' מסייע לביאת המשיח ולכן הצליחו מעשה שטן בזה דרוקא בעיר ואם בישראל שהי' זה תיקון ותועלת גדול מונעים מזה, והלואי שלא יהיו מאותם שנאמר אליהם וכל המונע רבים מלעשות מצוה ח"ו לבי לפומי לא גליא, כי ודאי כונתו לש"ש, ובאמת ידעתי כי דעת מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א ג"כ לתקן עירובין כל כמה שאפשר ובפרט כי כבר הראיתי לדעת עוד טעמים להתירא ולדעת מרן החז"א ליכא רה"ר כלל בעירות בזה"ז כמ"ש ג"ז בספרי, וא"כ מי הם אשר בידם לחלוק על כל גדולי ישראל ולמחות ביד ישראל לקיים מ"ע ולעשות עירוב. והנה פשוט דבעצם התיקון צריך מתינות והתיעצות בבקיאים בדבר ולראות האך עשו בעירות גדולות כירושלים ות"א וחיפה וכיוצא בזה וגם צריך לזה מפקחים נאמנים אבל לומר שא"א לעשות לפענ"ד הרי זה סילוף בהלכה, אבל האמת כי הכל אפשר לעשות ע"פ ההלכה.

ובזה הנני ידי"ג דושה"ט ושכת"ר וכאש"ל והנני חוזר בתודה על דבריו היקרים ידי"ג העמום והטרוד בעבודת הקודש דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן עב

בענין המכתב גלוי, שתוכנו עדות מוכחשת

מע"כ ידידי היקר וכו' וכו' נ"י

אחדשה"ט ושלוש כל הנלוים.

הגם כי כמעט גמרתי בעדי שלא לכתוב בענין זה עוד כי לאו בעל מלאכה אחת אני וכבר ידוע שאין אני אומר קבלו דעתי והשומע ישמע והחרל יחרל,

מ"מ כיון דהדבר נוגע לכרר האמת אמרתי לציין ולרשום דעתי הענייה בענין זה.

בדבר שאלחכם מה שיצא מכתב גילוי דעת בענין תיקון עירובין כג"י שראיתם עדות מוכחשת בדעת כ"ק אדמו"ר הגה"ק בעל דברי יואל מסאמאר זי"ע דמשמשו בקודש הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי שליט"א העיד בכתב שהסכים לתקן עירובין בווייליאמסבורג ושגם נתן בפועל (300)

(ג' מאות דולאר לצורך הוצאות לתקן עירובין הג"ל, וכן העיד ע"ז הרה"ג ר' אשר אנשיל אבד"ק ראצפערט שליט"א ואחיו הגאון מאודווארי ר' שלום קרויז שליט"א ולעומת זה יצא גילוי דעת בשם ד' רבנים האחד הרה"ג ר' משה שטרן אב"ד דעברעצין והרה"ג ר' רפאל זילבער אבד"ק פרימאן והרה"ג ר' ח"ל טייטלבוים אבד"ק נירבאטור והרה"ג ר' משה זאב פאללאק אבד"ק גראסווארדיין שהעידו בשם כ"ק אדמו"ר הגה"ק מסאמאר זצלה"ה שבעת שעסקו בתיקון עירובין כמאנהעמען לא רצה להסכים על תיקון עירובין לא במאנהעמען ולא בברוקלין ונמצא כאן עדות מוכחשת.

ואמת אניד דגם אני התפלאתי על דבר זה וחשבתי קצת לעמוד על האמת ועם מי האמת, ולפום ריהטא הי' נראה לפמ"ש כגמ' יבמות ג"ה ע"ב כי אתא רכי דימו א"ר יוחנן וכו' אמרו ליה והא רבב"ח לא אמר הכי, אמר להו או איהו שקראי או אנא שקרי, ואם הי' כאן ענין של גביית עדות בפני כ"ד והו"ל דין תרי ותרי והו"ל ב' כיתות ותרווייהו פסולים כיון שמכחישין זה את זה, ויש נפ"מ לענין דאורייתא ודרבנן ואי נפסלו העדות אלו ואלו, וגם אני בעצמי שמעתי מפה הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי בעת שמחת נישואין בקאנטינענטאל האלל בווייליאמסבורג והיה בנוכחות הרה"ג ר' יחזקאל ראטה דומ"ץ דק"ק סאמאר בב"פ, וגם אני הקטן, והדיין מק"ק מאנרא, שאמר בפירוש ששמע מכ"ק אדמו"ר מסאמאר שאמר להרה"ג ר' אשר אנשיל קראויז אבד"ק ראצפערט לתקן עירובין בווייליאמסבורג ועכ"פ איכא לפנינו עדות מוכחשת והו"ל דין תרי ותרי ואין שומעין לא לזה ולא לזה וא"כ הו"ל במל עדות שניהם ונשאר הדבר בלי ידיעה דעת הגה"ק מסאמאר.

האמנם אחר העיון נלפענ"ד להכשיר העדים ובפרט שהם כולם רבנים חשובים והיאך נאמר שאלו ואלו משקרים והכל ממללים. ולכן נלפענ"ד ליישב בתרי אנפי, א) דהנה עדות הד' רבנים הג"ל הוא שמעידים שבעת שעסקו בתיקון עירובין במאנהעמען או גילה דעתו הגה"ק שלא ניחא ליה בתיקון עירובין בנוא יארק, והנה פשוט דמאז ועד עתה שהוא לערך עשרים שנה אפשר ששינה

דעתו הגה"ק דבהלכה קי"ל זקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהם ולכן י"ל דאז בשעת התעסקות במאנהעטען דעתו הקדושה היתה שלא לערב ואח"כ חזר בו והסכים שמותר ומצוה לערב ובפרט דהך עובדא בתראי הוא, וכה"ג מצינו בכל התורה שגדול אחד הורה הוראה וחזר בו ואפילו בתנאים ואמוראים מצינו ובמה פעמים הדר אוקי רבא אמורא ואמר דברים שאמרתי אליכם מעות הוא בידי כרם כך שמעתי, וממילא המעשה של וויליאמסבורג שאמר לתקן עירובין היתה בשנת תשל"ג-ד שהיתה זמן רב אחר המעשה דעירובין במאנהעטען, ואולי ראה הצדיק המכשולות בלי עירוב ולכן הדר ביה וצוה לתקן עירוב או מאיזה טעם שיהי'.

והשנית נראה לפמ"ש בגמ' יבמות דף ע"ו בעמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי שחגר חרבו כישמעאל ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ופרך ומי מהימן והאמר רבי אבא אמר רב כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין, פ"י דהתם רצו דואג האדומי לפסול את דוד שבא מרות המואבי' והעיד עליו שכשר הוא ופרך דהאך מהימן כיון שעכשיו שעת מעשה הוא והו"ל נוגע בדבר, וערש"י אם קודם מעשה שבאת הוראה לידו ואמרה ושנאה לתלמידיו בבית המדרש בשם רבו שומעין לו בשעת הוראה ואם לאו אין שומעין לו שמא מחמת מעשה הבא לידו אמרה, ומשני שאני התם דשמואל ובית דינו קיים והו"ל מילתא דעבידא לגלויי ולא משקר בה, משמע דבלאו הכי לא הי' מהימן אפילו הי' עמשא בן איש ושמו יתרא, ולדעת ר"ת שם עכ"פ היכי דהוא עצמו נוגע בדבר כגון יתרא שצריך לאותה הוראה ע"ש, ועכ"פ לכ"ע היכי דנוגע בדבר באיזה טעם שהוא לא מהימן היכא דליכא לגלויי אפילו יהא גדול כיתרא הישראלי ועוד גדול ממנו ועיין טוש"ע יו"ד סי' רמ"ב.

ומעתה בדין גמי כיון דלדעת הגי' רבנים הא הוראה תלוי היה ששמעו לפני שנים ולא אמרוה מקודם, ועכשיו שהי' נוגע בדבר זה, כידוע לכל שאלו הרבנים ממעמים הפאליטיים וכו' שלהם לא רצו כתיקון העירוב א"ב אין לשמוע לעדותם כלל כיון דליכא מילתא דעבידא לגלויי, והי' בל זה אפילו אם לא הי' עדות מבחשת נגדם גמי לא היינו יכולים לסמוך על עדות זו, כיון שלדעתם ידעו ולא העידו על זה קודם לכן.

האמנם באן בר מן דין הרי עדות מוכחשת ובטלה היא שלהם שהרי העדות

שהעידו הרב מראצפערט בשם הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה שהסכים וצוה לחקן עירוב בוויילאמסבורג זה הי' עוד בשנת תשל"ג ויצא אז במכתבים מגדולי ישראל כולם מנהלי התאחדות הרבנים בנשיאות כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצלה"ה ה"ה ה"ה כ"ק אדמו"ר הגה"צ מפאפא שליט"א סגן נשיא ההתאחדות, והגאון הגדול מהרש"א זלמטענרייך משמשאקאווא זצלה"ה, ולהבחל"ה הרב הגאון מהר"ש קרויז אב"ד אודווארי שליט"א, שכתב להדיא במכתבו אז שהגה"ק מסאטמאר הסכים לחקן עירוב וכן נתפרסם אז בעתונים לכל ולא פקפקו בזה שום אדם, והני ד' רבנים שהיו אז לא השיגו ולא פקפקו על דבריו א"כ פשוט דמה שכתבו עכשיו אינו אלא ענין של פאליטיקא, ואין לסמוך על דבריהם אלו כלל כיון שבשעת מעשה בשנת תשל"ב תשל"ג כשנתפרסם בשם הגה"ק הנ"ל בעדות כל המכתבים לא השיגו כלל ע"ז, ע"כ הסכימו שכן דעתו ועכ"פ הגדלת ההתאחדות וגדולי הרבנים שלהם נתנו עדיהם במכתבים לחקן עירוב בוויילאמסבורג פשוט דידעו דזה ג"כ דעת הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה, דבלאו הכי לא היו כולם יוצאים במכתבים נגד דעת נשיא שלהם שהי' מקובל עליהם ועכ"פ היו מתחשבים בדעתו הגדולה והי' להם להזכיר שלמרות שהגה"ק אינו מסכים לזה הם כרבים חולקים עליו, והם אדרבה הזכירו שהוא בהסכמת הגה"ק הנ"ל א"כ פשוט דעדות זה של הרה"ג ר' אשר אנשיל קרויז ועדותו של הרה"ח ר' יוסף אשכנזי וכל שאר הרבנים עיקר הוא להלכה ועליו יש לסמוך בלי שום פקפוק ועדות הד' רבנים אין להם מקום בהלכה כלל וז"פ וברור.

וכל זה אם הד' רבנים היו מעידים עכשיו ועומדים בעדותם שלא חזר בו, אבל באמת הם רק מעידים מה שאמר הגה"ק בשעתו א"כ יש להתאים עדותם עם עדות השני' ותרווייהו אמת אלא שאחד אמר בשחרותו ובזקנותו חזר בו, והכ"ג כן כדי דלא לשווייהו ח"ו משקרים בדברי הגה"ק, ולדין עכ"פ נשאר להלכה דדעת הגה"ק להתיר תקון עירובין וז"פ וברור מאד, דממ"ג אם נימא דחזר בו א"כ הלכה כבאחרונה כידוע זה ליודעי הלכה, ואם נימא דס"ל דלא חזר א"כ פשוט דאין בעדותם כלום.

שוב דקדקתי במכתבו של הרה"ג מדעברעצין וראיתי שלא כתב רק שא"א לו להאמין שכן דעת קדשו לחקן עירוב בברוקלין, ולא ידעתי מאי קאמר כיון שיש ב' עדים נאמנים שהעידו כן בשמו וגם כל המכתבים הנ"ל, האיך זה אומר וא"א לי להאמין, וגם עדות ר' רפאל זילבער לא כתב רק מוזמן עסקתי בעירוב במאנהעמען וכן עדותו של הרחי"ל טייטעלבוים, וכיון דהמכתבים של גדולי הרבנים להתיר לערב נתפרסמו לפני כמה שנים, ואז לא חלקו עליהם ולא השיגו נגדם פשוט דהני ד' מכתבים אין להם שום תוקף בהלכה כלל וכלל, והפרסום

של הענין הוא מאנשי פאליטיק וממיות עינים לההמון עם שאינם בקיאים בדרכי הוראה ואין לסמוך עליהם כל וכלל לא ח"פ וברור.

ידידכם דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן עג

בענין הקו"ק בנוגע לבארא פארק

עוד להנ"ל.

ועל דבר שאלתכם עוד על דבר הקול קורא נגד העירוב בבארא פארק דא עקא, דמתחלה נדייק בלשון הקו"ק שנכתב ח"ל אהחמ"ט הרבנים יושבי על מדין בשכונת בארא פארק מודיעים ברבים שמעולם לא הסכמנו לעירוב בשכונתו, שנתפרסם בעתונים, וע"כ אנו פונים אל כל היהודים יושבי שכונת בארא פארק שלא יהיו איש להוציא ברחובות העיר כמאז וכמקדם ולא יסמוך על העירוב הנ"ל כלל. ובזכות שמירת שבת כהלכתו נזכה לגאולה שלמה במהרה. וע"ז באנו על החתום ח"י טבת תשמ"א לפ"ק....

והנה ראשונה עלינו להודיע שבקול קורא לא נזכר שום איסור על העירוב ושום מעם בפסול העירוב, רק שמעולם לא הסכמנו לעירוב בשכונתנו, ולא הבנתי פירושו ומה הסכמה צריך על עירוב הרי עירוב הוא מציאות או שהוא כשר או שהוא פסול ואינו עירוב, ואם כוונתם שלערב צריך לקבל רשות והסכמה הרי קיי"ל חזקין לאדם שלא בפניו, ואם כוונתם שכיוון שלא הסכימו כלומר שאין מבטלין רשות הנה דבר זה נפתח בגדולים רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל אם יש כח ביד מי שהוא שלא להסכים על העירוב ושלא לבטל רשותו ועי"ז יאסרו כל העיר במלמול, עיין שו"ת ובחרת בחיים להגר"ש קלוגער סי' קכ"ג שכתב שאלה כוו שהי' מוחה בעירוב וכתב שאין המחאה כלום, ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב בקונטר"א סי' ח' בשני צדדים שהשתתפו מקודם

בעירוב ואח"כ חזר בו צד אחד ואינם רוצים בשיתוף ואין מטלטלין בשבת פשוט דמותר הצד השני לטלטל כרצונם, ובשו"ת שואל ומשיב כתב דהכל יפצה פיהו למי שאינו רוצה לכתל רשותו ולהשתתף בעירוב, וכן כתבו כמעט כל האחרונים דאין ביד החולקים לאסור על אחרים ואם מי שהוא רוצה להחמיר לעצמו שלא לטלטל הרשות בידו וגם על זה יש מפקפקים אבל לאסור לאחרים מאן דכר שמי', ובפרט בלי שום טעם וראי' רק שלא הסכמנו ולא כתבו כלל שאסרו, וכן אמר להדיא הרה"צ אדמו"ר מסיגעט סאטמאר והרומ"צ שלהם הרה"ג ר' יחזקאל ראטה שבכיון לא כתבו שאסרו העירוב רק לא הסכמנו.

אמנם אני מה שעל לבי כתב יושר דברי אמת שהני חתימות על הקו"ק הג"ל לא היו מרצון הטוב מהני רבנים אלא שהלכו במה אברכים המתנגדים לתיקון עירובין בכלל (ואני חושדם שמא ח"ו מינות נזרקה בהם ואין מאמינים בתיקון חו"ל ובתיקון שלמה המלך) ומתוך איומים גדולים ולחץ פאליטי וטעראר על המעלעפאן לחצו ורחקו על רוב הרבנים לחתום את שמותם על הקו"ק הג"ל, ואפ"ה לא רצו רוב הרבנים לחתום, וגם באו אלי ודברו אתי לחזור מההיתר והבטיחו לי הרים וגבעות, ואח"כ קראו אותי על המעלעפאן באיום שימסרו אותי אל הממשלה באילו בביכול עשיתי ח"ו דבר שלא כהוגן, ויאסרו אותי ויגרשו אותי מאמערקא וכיוצא בו, וגם הפחידו אותי שאם לא אחזור בי ובו' ועוד ועוד נגישות, ומתוך נגישות כאלו חתמו הני רבנים על הקו"ק הג"ל.

והנה דברתי עם ידידי ב"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר לאחר שחתמו על הקו"ק הג"ל ואמר לי בפירוש שהוא לא הי' בדעתו ולא רצה לחתום רק שבאו שני בניו של רב... ואלצו אותו מאד, וגם מטעם אגודת הרבנים לחצו עליו ולא הי' בידו שלא לחתום, אבל אמר בפירוש שאין זה איסור על העירוב, וכן אמר לי הדומ"צ ידידי הרה"ג ר' יחזקאל ראטה שליט"א להדיא שהוא חתם רק מפני שהוא דומ"ץ ועושה מה שאומרים לו מטעם הרב הקהילה שלהם, וב"ק ידי"ג הרה"ג צ"א אדמו"ר מכאבוב אמר לי בפירוש שלא רצה לחתום בשום אופן ובקש עכ"פ שיניחו לחתום חתנו כי הוא אינו רוצה לחתום נגד עירוב שאבותיו חקניו הקדושים מסרו נפשם על תיקון עירוב, ואלצו עליו שמוכרח לחתום ובלית ברירה חתם, אבל ח"ו אינו רואה שום איסור אלא אדרבה בקש לאסוף אסיפה ולחקן עירוב בכל בארא פארק, והרה"ג ר' משה שמרן אבר"ק דעברעצין לאתר החתימה הבריז רבנים בשיעורו כליל שב"ק שהעירוב הנו בשר לחלוטין להלכה ולמעשה ושהמערב בחצירו לא יכרך על עירובו והיה ברכה לכתלה, והדברים ידועים ומפורסמים ואיזה מן החתימות שחתמו היה בתומם שראו אחרים חתמו הסכימו לחתום גם שמים. וא"כ פשוט דהא קול קורא אין לו שום תוקף להלכה

כיון שהחתימות לא היו ברצון ולא לאיסור כלל וכלל והי' כלא הי', ולא כתבתי כל זה רק כדי שידעו דורות הבאים האמת.

ומעתה לאידך גיסא הרי לן הרבנים הגאונים הפוסקים מובהקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם כהלכה מפי הגבורה שהתירו לערב והסכימו לזה בכתב או בעל פה מרצונם הטוב ע"פ בירור הלכה מן התורה הנתונה מסיני, ואלו הם וכו', ולכן תמוה אני היאך נאסור מלטול ונביא מכשול על רבבות בני מפני קו"ק כזה אשר נכתב מלא עם פאליטיקא ולחץ מטעם גורמים שונים מי פתי יסור הגה ולתת חשש ולהטיל דופי בכל הני גדולי ישראל מורי הוראה יושבי על מדין בישראל מפני איזה שועלים קטנים שלוחצים על כמה רבנים ולחתום נגד רצונם על קו"ק זה או אחר, ובפרט נגד מצוה מפורשת ששקדו בכל הדורות לתקן עירובין בכל האפשר.

כל זה ראיתי להעיר ולהבין בקו"ק זה והשי"ת שמו ישפות שלום עלינו ועל כל ישראל אמן.

דושה"מ בלב ונפש

מנשה הקמן

סימן עד

בענין לא תענה על רב

א' ותלך לדרוש את ה' התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם ג"א ג"ה חוב"ט כג"ת מוה"ר שמחה עלבערנ שליט"א בעמח"ם שלמי שמחה עורך הפרדס מנהל אנה"ר.

אחדשכ"ג. את נדרי אשלם בדבר אשר נדבר באסיפת ראשי עם קודש

באנה"ר ואשמע אחרי קול רעש גדול אשר העבירו קול במחנה לומר הביטו אחרי מגשה במעשה החשובה אשר נכתבה בענין תקון עירובין בעירות גדולות באמעריקא ובכל העולם והגם כי רובם ככולם הסכימו גם אז גם עתה שלענין הלכה הדין אתי, מ"מ כיון דגאון ופוסק הדור מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א אוסר אסור לחלוק עליו, ולפי שאמרו הסר ממך לזות שפתים ועקשות פה וכפרת כה"ג שנראה ח"ו לדעתם כחולק על הרב, אמרתי להסיר מעלי תלונותם ושכל דבריהם הם נגד ההלכה וזה החלי בעזר צורי וגואלי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.

דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד (קהלת יב) למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין את לומדיה מדרכי מיתה לדרכי חיים, אי מה דרבנן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין ת"ל נטועים, מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין. בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסיפות אסיפות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד (כולם נתנו מרועה אחד) א-ל אחד נתנן, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב וידבר אלקים את כל הדיברים האלה, אף אתה עשה אוניך כאפרכם וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ודברי מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם אין דור יתום שר"א ב"ע שרוי בתוכו ע"כ (חגיגה ג' ע"ב).

ופרש"י א-ל אחד אמרן, אין לך מבני המחלוקת מביא ראי' מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלקינו, פרנס אחד אמרן, אין לך מביא ראי' מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו עשה אוניך כאפרכם מאחר שכולן לבן לשמים עשה אוניך שומעות ולמוד, ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יבשר יקבע הלכה כמותו ע"ש, ועייין ח"א למהרש"א ז"ל. ומעולם מצינו חולקין בדברי תורה הללו אוסרין והללו מתירין ומשה רבינו רועה הנאמן הודה לו לאהרן כשאמר לו שמא לא שמעת אלא בקדשי שעה והודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי, ואח"כ במחלוקת בסמיכה יוסי בן יעזר אומר שלא לסמוך יוסף בן יוחנן אומר לסמוך יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך נתאי הארבלי אומר לסמוך יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך שמעון בן שמח אומר לסמוך שמעי' אומר לסמוך אבטליון אומר שלא לסמוך הלל ומנחם לא חלקו יצא מנחם נכנס שמאי שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך, הנה נמשך כמה דורות

משנה אדם אני חומה הלכות שלא

מחלוקת אחת ופשוט דהי' איזה מנתג בזה ואפ"ה נחלקו הקטנים על הגדולים ועיין תו"ט שם.

ומשרבו תלמידי הלל ושמאי שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונחלקו התנאים ואמוראים, והגאונים, ואפילו בן על אביו, ולהדיא אמרו קידושין ל' ע"ב כי ידברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער אמר רבי חייא בר אבא אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זוים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה ופרש"י נעשו אויבים ע"י שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה. ורבינו הקדוש שהיה ענוותן מכל בני דורו נחלק על אביו פעמים אין מספר, ור"ע חלק על רבו ר"א, ור"ל על ר' יוחנן, והרי"ף שעלה על כל בני דורו חלק עליו בעה"מ והראב"ד ז"ל, ורבינו הבה"ג שכל דבריו דברי קבלה חלק עליו הרמב"ם בתוקף שהי' מאות שנים אחריו, והראב"ד על הרמב"ם, והב"י שעשה והכיר את הש"ע חלק על כל הקודמים לפניו ופסק כהרא"ש והרמב"ם והרי"ף שלשה רועי ישראל ועיז את כל שאר הפוסקים וחלק עליהם, עד שבא מרן הרמ"א ז"ל וחלק עליו ופירס מפה על שלחנו הטהור והחזיר עטרה ליושנה, ואח"כ הט"ז והש"ך חלקו על המחבר בכמה מקומות, וגם זה על זה, ועיין פסקי מהרא"י מה שהאר"ך בזה, והגם שהש"ך יו"ד סי' רמ"ב פקפק על המהרא"י מדברי המהר"ק בשו"ת יעב"ץ ח"א סי' ה' האר"ך הרבה לישב דבריו והעלה בדבר הנוגע להלכה ולהוראה לא שרשאי לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו לסתור דברי רבו אלא אפילו חובה איכא שלא ישתוק מפני כבוד רבו וכבוד התורה עדיף.

ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב ס"ג כתב הרמ"א דמותר לחלוק על רבו באיזה פסק או הוראה אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו שהדין עמו (פסקי מהרא"י סי' רל"ח), ובביאור הגר"א חזק ההלכה דבכמה מקומות מצינו שהיו חולקין על אביהם ורבים כמ"ש בקדושין מ"ב א' ור"ג כו' וכן רבי על רשב"ג ע"ש, ובברכי יוסף הראשונים היו חולקים על רבם וכן ככל דור ודור ויכול לחלוק עליו כחיו בראות כרורות דרך משא ומתן אבל לא לקבוע ישיבה ולדרוש ברכים, ובשו"ת הרדכ"ו סי' תצ"ה האר"ך הרבה רבינו הקדוש חלק על אביו רבא על רכה בר נתמני הרשב"א על הרמב"ן הרא"ש על הרמ"ה וכן ככל דור ודור אלא שיהא כדרך כבוד אנל לכתוב בספר דברי רבו וראיותיו ודברי עצמו וראיותיו אפילו שהם סותרים דברי רבו דבר זה מותר, וכן עשו כל הראשונים ואין כזה ביוזן כי הבא אחריהם יבחר לו הדרך הישר והטוב ע"ש. רמז עליהם כפת"ש וגם הביא השאלת יעב"ץ ע"ש נפלאות גדולות כענינים אלו.

איברא דהגאון מרן ר' משה פיינשמיין שליט"א בעצמו בהקדמתו לא"ח ח"א הביא דברי מרן הגרע"א והתנצלות ברוב ענותנותו על מה שיצא לכתוב תשובות להורות הלכה לרבים כתב ח"ל ולכן מצאתי גם לנכון להדפיסם מאחר שאיני בזה אלא כמברר הלכה שכל ת"ח ומורה הוראה יעיין בהדברים ויבחון בעצמו אם להורות כן וכאשר יראה שאני לא סמכתי כסומא בארובה אף על חבורי רבותינו אלא בדקתי בכל כחי להבין שהם נכונים כאשר צוה הגרע"א שם, וכן אני מבקש לכל מעיין בספרי שיבדוק אחרי דברי ואז יורה למעשה עכ"ל ע"ש. הנה שכתב הגאון שליט"א להדיא שאין לסמוך על דבריו בסתם כסומא אלא לבדוק אחר דבריו כאשר עשה הוא, והרי גם זה הוראתו וצריך לשמוע אליו כמו בשאר הוראות, א"כ מאי זה הרעש אם מי שהוא מקיים דברו ומעיין לפי שכלו הקט בדבריו היקרים ומפלפל בהם ואם כמו שראה הגאון שליט"א בכמה מקומות לחלוק על אחרים לפי שכלו הגדול שנתנו לו חלקו בתורה מן השמים כן יש ביד אחרים להעיר ע"ד הקדושים ואין בזה ח"ו שום פחיתת הכבוד, אדרבה יקר וגדולה הוא שמפלפלין בדבריו וזה רצונו ורצון כל ת"ח שיחברר האמת ולא ח"ו שיצא מבשול מיד מי שהוא, ואטו ח"ו מי שהוא חושד את מרן הגאון שליט"א שיסכים ח"ו להכשיל את הרבים רק כדי שלא יסתרו דבריו אם האמת הוא כהמשיג, ואם המשיג טעה ודאי שלא יזיק ולא יפחות מגדלות הגאון שליט"א.

בר מן דין זה לי כשלשים שנה כד הוינא מליא וילדות היתה בי כתבתי למרן הגאון שליט"א בענין לצאת בשבת כ"העמקאווער" מפני הגשמים בשבת וכתב לי אז ח"ל מה שמתנצל כתר"ה במה שחולק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו מלשתוק מי שסובר שאינו כן בין לקולא בין לחומרא, ומצד לא תענה על רב עיין בנמ"י סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים דאדרבה אסור לו לשתוק אלא הכי אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב וכו' ולכך זה אין דין זה אלא בעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך לימודו או אף דרך תשובה ולא היה בצירוף למנין, וגם מסתבר שאין בזה"ז דין גדול ומפולג לגבי דין זה שלא לחלוק עליו, ואף שהרמ"א ח"מ סי' י"ח כתב דטוב להתחיל מן הקטן הוא משום דלכתחלה יש עכ"פ להחמיר גם בזמן הזה שליכא דין גדול ומפולג, לכן אף אם יחשוב אותי כתר"ה לגדול רשאי לחלוק וממילא מחוייב לומר דעתו ואין הצורך להתנצל עכ"ל ע"ש, והובאו דבריו כספרינו משנה הלכות מדור התשובות ח"ב סי' ע"ג באריכות ע"ש ועיין אגרות משה א"ח סי' ק"ט ויו"ד ח"ב סי' מ"ה וא"ע ח"ב סי' י"א. הנה מפורש כתב לן הגאון שליט"א דלית לן בזה"ז דין גדול שאסור לחלוק עליו ועכ"פ נתן לי רשות

לחלוק, ולא שנתן רשות אלא שהטיל חובה לחלוק עליו כל שלא נראה לו כדעתו, וא"כ לא ידעתי מאי קאמרי רבנן בכבוד הגאון שליט"א שאינו לפי כבודו ח"ו שמפלפלים בדבריו ופשוט דדברים כאלו הם רק פטפוטי דברים בעלמא ולא נוחא ליה להגאון שליט"א לכבד דברי תורה למי שנראה לו אחרת לאחר העיון ביראת הכבוד בדברי הקדושים ח"פ.

והנה כל זה היה לי די התנצלות על כתבי הקונטרס אום אני חומה ויצאתי כחולק בענין תיקון עירובין בעירות גדולות.

ברם בנידון דידן מטעם אחר נראה דאין זה בכלל חולק דנלפענ"ד דחולק לא מקרי אלא כשהולק בסברא או בראיות אחרות שמביא לעצמו לסברתו, אבל אם בא גדול לפסוק בדבר אחד מסברא דיליה שהמציא לעצמו והביא ראיה לדבריו ובא אחר והביא מקבלה או מפוסקים אחרים מפורש הא הלכתא היפוך סברת הגאון הוזה אין זה בגדר חולק עליו שהרי הוא בעצמו אינו אומר כלום אלא מראה מקום הוא לו מה שפסקו אחרים או מעיד על קבלתו מפי אחרים ואין לזה דין חולק כלל. אלא אדרבה אם אעפ"כ יחלוק האחרון על הקבלה או הפוסקים נמצא הוא חולק על הפוסקים הנ"ל כלומר הגדול חולק על הראשונים אבל לא אותו התלמיד, ולזה אפילו תלמיד ותיק יכול להכריע אפילו לגדולי ישראל.

ורא'י' גמורה לדבר זה ממשנה עדיות פ"א הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו ושמאי אומר תשעה קבין וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא עד שבאו שני גרדיים משער האשפות שבירושלים והעידו משום שמעי' ואבטליון שלשת לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם, ופי' הרע"ב שם ורש"י שבת ט"ו שהזכיר התנא שם אומנותן ושם שכונתן לומר לך שלא ימנע אדם את עצמו מבית המדרש שאין לך אומנות פחותה מן הגרדי שאין מעמידין הימנו לא מלך ולא כה"ג ואין שער בירושלים פחותה משער האשפות והכריעו בעדותן לכל חכמי ישראל ע"כ. ובתוספתא הובא בראשון לציון שם כתב ח"ל ולמה הזכירו שם מקומם ושם אומנותן והלא אין לך אומנות ירודה אלא גרדי ואין לך מקום ירוד משער האשפות אלא מה אבות העולם לא עמדו על דבריהם במקום שמועה, על אחת כמה וכמה שלא יהא אדם עומד על דבריו במקום שמועה עכל"ק

ולכאורה צ"ע דהני גרדיים היאך הרהיבו בנפשם לחלוק על הכלל ושמאי

וחכמים שברור שהיו חכמים גדולים ושני גרדיים היו פחותי ערך ממקום ירוד וגם למה קבלו דבריהם חכמי הדור, האמנם לפמ"ש אתי שפיר דהם לא אמרו מדנפשם אלא אמרו שכך קבלו מפי שמעי' ואבטליון וכיון דהי' להם קבלה בטלו הלל ושמאי את דבריהם, ופלא באמת דהלל ושמאי נמי תלמידי שמעי' ואבטליון היו ואדרבה הרי הלל אמר הי' שכך שמע מפי שמעי' ואבטליון וחייב לומר בלשון רבו, ועיין רמב"ם מפני שהיו גרים ולכך אמרו אין, וא"כ לכאורה הי' זה מחלוקת בקבלה והגרדיים אמרו מפי שמעי' ואבטליון ג' לוגין והלל אמר מפיהם הי'ן ושמאי אמר מפיהם תשעה קבין וקיימו את דבריהם ע"פ הני תרי גרדיים ולא עמדו הלל ושמאי על דבריהם, והכלל כי הקבלה מכריע ואין בזה משום חולק על הגדול.

ורבינו הגדול בא"ז באלפא ביחא אות למ"ד מ"ם נו"ן כתב וז"ל כי תורה שבקבלה שקבל מרבתינו הוא עיקר ומביא ראי' מההיא (פסחים ס"ו) דהלל הבבלי שאמרו לו שכח ולא הביא סכין מע"ש מהו אמר להם הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח להם לישראל אם אינן נביאים בני נביאים הם, למחר מי שפסחו טלה סכין תחב לו בצמרו כו' ראה מעשה וזוכר הלכה, כך מקובלני מפי שמעי' ואבטליון, ואמר עלה בירושלמי ר"ז בשם ר' אלעזר כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה כלומר כל תורה שאין לה קבלה אינה תורה לסמוך עליה למעשה אלא הקבלה היא העיקר למעשה ולא מסברא אע"ג דסברא נמי דאורייתא הוא כדאמר איבעית אימא קרא אי בעית אימא סברא ואפ"ה קבלה היא עיקר, ויש לאדם לומר הקבלה אפילו קבלה מקטן ממנו כדאמר בירושלמי בשביעית (פ"ו ה"א) ר' בא בר זבדא ר' אבוה בשם ר' אלעזר הלכה כר' יהודה דמתניתין, ואמר התם אקלם פי' ר' בא בר זבדא דאמר שמועה בשם קטן ממנו, פי' אקלם כמה משוכח בעיניה ר' בא בר זבדא שבחו, ששמע דבר שההנהו מר' אבוהו שדו' קטן ממנו ואמרה לתלמידיו משמו שיקיים הא דאמר בירושלמי פ' כל ישראל נתנו מרועה אחד, אמר הקב"ה למושה אם שמעת מפי קטן מישראל והנייד לא יהיה בעיניך כשומע מפי קטן אלא כשומע מפי גדול, ולא כשומע מפי גדול אלא כשומע מפי נביא, ולא כשומע מפי נביא אלא כשומע מפי רועה, ואין רועה אלא משה וכו' ולא כשומע מפי רועה אלא כשומע מפי הגבורה נתנו מרועה אחד ואין אחד אלא הקב"ה שנאמר ה' אחד שהקב"ה הוא אמת ודבריו אמת וכל מי שאמר אמת דבריו של הקב"ה ע"כ ע"ש.

ומבואר דאפילו קטן שקבל תורה שיש לה בית אב קבלה הוא והיא תורה לסמוך עליה כי הקבלה היא עיקר, והגם שהגדול הוא כיהושע בן נון והמקבל שקבל בקבלה מפי רבותיו הוא קטן כהני גרדיים, הקבלה מכריע, שהוא כאלו

קבלה מפי הקב"ה כביכול, וכל שאמר אמת הם דבריו של הקב"ה, וממילא כל מקום שהגדול אומר מסברא והקטן אומר מקבלה הוא מכריע ואין זה בכלל לא תענה על רב כלל. ובראש דברי שי"ר (טארן) אות כ"א כתב דמחלוקת בדבר התלוי בשיקול הדעת אבל דבר המפורש החיוב על כל אדם לענות ולהראות הטעות ואם אין עונה הרי הוא עובר על לפנ"ע. ועיין גמ' זויר ל"ח ע"ב מתיב ר' פפא לאב"י מברייתא דלוקה חמש ומסיק דברייתא לא תניא חמש ופי' הטעם דם"ל דלאו גמרא הוא בירידה אלא סברא, והי' חזר מסברתו בקל ולא ידחוק לתרץ הברייתא לדבריו, אבל לא הדר דגמרא הי' בירידה שכן קבל מרביה עיין תוס' שם.

ועוד בו שלישיה דנראה דבמקום מנהג שנהג עלמא מקדמת דנא וכו' גדול ורצה לשנות או לבטל מנהג הקדום כה"ג נמי אפילו קטן יכול לחלוק ולמחות ואין זה בכלל חולק, כי אדרבה הגדול הוא דחולק על כל הקודמים אליו ורצה לעקור מה שנטעו הם כבר, ועל זה נאמר לא חסין גבול עולים גבול שגבלו ראשונים, ומהאי טעמא יצא רבינו הרמ"א לחלוק על הב"י על שלחנו הטהור כמ"ש בהקדמה בד"מ לפי שהב"י פסק בכל מקום ע"פ שנים ושלושה הלא המה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ובכל מקום ששנים מהם נצמדים לא חש לשאר פוסקים ואפילו הם בתראי ולא חש על מה שצווחו קמאי דקמאי הרי"ף פ"ב דעירובין ומהרי"ק ומהרא"י דהלכה כבתראי ואפילו תלמיד במקום רב, ועי"ז סתר כל המנהגים אשר נהגו בכל מדינות אשכנז אשר רובם בנויים על הכלל הזה בפשיטות ותמימות, ופשוט דכל ישראל יוצאין ביד רמ"א דהלכה כבתראי ואין אחר המנהג כלום, ואפילו אם המנהג הונהג בדוחק מ"מ כבר קיי"ל דמנהג דוחה הלכה כמבואר בש"ך ח"מ סי' ל"ח ועוד, ואם בא אפילו גדול להנהיג מנהגים שלא כמנהג אבותינו ואפילו הביא לו סמוכים וראיות משיטת הגאונים אין שומעין לו, ואפילו אם קטן יהיה זה שרצה להחזיק במנהג אבותינו לו שומעין בי בן נהגו. ובגמ' יבמות ק"ב אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל וכו' ע"ש, הרי דאפילו אליהו יעיד שלא לחלוץ בסנדל אין שומעין לו דאיתא לבטל מנהג ישראל.

ובא"י הגדול כתב כן שאנן נוהגין לקרות בת"צ פ' ויחל ובגמ' מבואר לקרות כברכות וקללות, ומנהגינו ע"פ ספרים חיצוניים והוא קבלה כאלו יצא בת קול שקוראין ויחל ואם יבא גדול אחד ויאמר לקרות כברכות וקללות כמבואר בגמ' ויאמר שנשתבש עלמא כמה שקורין ויחל ע"פ ספרים חיצוניים דהלכה כש"ם דילן נגדם לא נאמין לו ולא נשמע לו שכבר נהג עלמא לקרות ויחל, וכעין זה

כתבתי מה שרצו קצתם לעקור מנהג אבותינו במצות מילה למול באיזמל ולפרוע בצפורן, וקצתם רצו לשנות אופן המילה ולחתוך עור הפריעה יחד עם הערלה והביאו לעצמם משענת קנה רצוץ מתשו' המיוחסת לרב האי גאון, וכתבתי דח"ו לשנות סדרי המילה הנהוג בינינו אלפים שנה אפילו אם ה' רב האי גאון חתום על התשובה זו, וכ"ש דלאו מר רב האי גאון חתום עלה ולאו מר בר רב אשי חתום עלה מאן ספון לשנות מנהג אבותינו במצות מילה הבנוי על מנהג ותיקין עד משה רבינו ע"ה.

עוד כרוב הש"ך בכללי או"ה סי' רמ"ב דכל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים אחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים והוא שיש להם ראיות ברורות לחלוק עליהם אבל בלי ראיות ברורות ודאי גדול צפרנם של ראשונים ממתנן של אחרונים, אבל אם נמצא ראשון שלא ה' מפורסם כל כך ולא ה' לו להאחרון לדעת מאותו ראשון וכתב להיפוך כה"ג קי"ל להלכה כראשון דאמרינן אלו הוה ראה אותו ה' חזר ומודה לו וכה"ג הדינין לכללא להלכה כראשונים עיין מהרי"ק שורש צ"ד, ורמ"א ח"מ סי' כ"ה, ובש"ך שם סקכ"א בשם מהר"ם אלשיך בתשובה סי' ל"ט דאע"ג דסברת מהרי"ק שלא כדעת התוס' וסמ"ג אל יעלה על דעתך כיון דבתרא הוא נקטינן כותיה, דהא דנקטינן כבתראי היינו כשראה האחרון הראשון ומהרי"ק ז"ל נראה דאישתמיטתיה דברי התוס' שלא הזכירם ע"ש, ועיין רדב"ז סי' תרמ"ב כתב ואם הרשב"א ה' ראה מעמו של הרא"ש ודוחה אותו או ה' מקום לסמוך עליו אבל כיון דלא שמיע ליה תלינן דאי הוה שמיע ליה דלמא הוה מקבל ליה והדר ביה וכו', ועיין כנה"ג ח"מ סי' נ"ה ב"י אות ח' וח"ס יו"ד סי' רל"ג, ושו"ת פרח מטה אהרן ח"ב סי' כ"ג בשלהי התשובה וכיון דהרא"ש מרבוותא קמאי ליה צייתין וכוותיה עבדינן כיון דהרדב"ז והר"ש עזיאל מרבוותא בתראי לא מייתי האי מלתא דברא"ש ודאי לא חוי ליה א"כ ודאי כהרא"ש קי"ל ע"ש ועין משנה הלכות ח"ג סי' ב' ופסקי מהרא"י סי' רמ"א. ולפ"ז היכא דאחרון אפילו הוא גדול מייתי ראיות לסברתו ונמצא שלא כדבריו בהקודמין לפניו אין הלכה כמותו לפי שלא הביא אותם האחרונים ולא ראה אותם והגם שעכשיו מחזיק בדבריו יש לומר דאדם עביד לאחזוקי דבור' וכעין הא דאמרו אם הורה קודם שבא מעשה לידו קי"ל כותיה ואם לאו אין קי"ל כותיה ודו"ק.

ופשוט' הוא שאין כח באחרון לחלוק על ראשון היכא שפסק הלכה ונתקבלו

דבריו הגם שאין אנו יודעין מקום מוצא דין זה ואפילו חידש דין זה מעצמו אנו מתחשבין בו וכדבריו הקדושים שהראשון הוא בעצמו מקור, ורק לדונמא ביו"ד סי' ל"ז ס"ד אבעבוע שנמצא בשיפולי הריאה נוהגין לאיסור וכתבו התוס' כן

בשם בה"ג, וכתב הש"ך סקכ"א דין זה אין לו שורש בש"ס רק מדברי בה"ג הוא ודחקו הפוסקים למצוא טעם ליישב דבריו מפני שכל דבריו דברי קבלה עיי"ש ובט"ז, ופסקו כן, ובסי' ל"ג ס"ב ניטל לחי העליון להרמב"ם טריפה וראוי לחוש לדבריו ואין לו מקור בש"ס, ועיין פר"ח אע"פ שהטור תמה עליו אין להשגיח על תמיהתו וכו' והכי קיי"ל, ועוד הרבה הלכות כאלו, ובמנ"ח מצוה ל"ב על לאו דמעמר כ' ואף דלא נודע מהיכן יצא זה לרבינו הרמב"ם אפשר מצא באיזה מקום וכיון שלא נסותרו דבריו מהש"ס לא נוכל לדחות מפני שאין אנו יודעין מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. וא"כ כ"ש מה שהביאו רבותינו בעלי השו"ע להלכה ופסקו כן בשם ראשונים שאין כח בשום אחרון; לחלוק עליהם מסברא לפי שאין יודע מקום מוצא דין זה מהש"ס.

ואביא ראי' ברורה ומופת חותך מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ששאלו אותו על כמה הלכות שיאמר מקום מוצא ולא זכר והתחרט על אשר לא עשה וציין המראה מקומות בש"ס כאשר תפס עליו רבינו הגדול הראב"ד ז"ל כידוע, ועתה אם רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל אשר תורת אמת בפיהו כמלאך אלקים שבעצמו כתב כמה הלכות ואח"כ לא זכר מקור מהיכן מצא הלכה זו ועכשיו אנחנו באים לומר כיון שלא מצינו מקור להלכות הראשונים בש"ס נדחה לדבריהם ח"ו, וכי גדולים אנו מרבינו הרמב"ם ז"ל וכיון דנפסקה הלכה בש"ע מרבתינו האחרונים נוסף על הראשונים עליהם שומעין ולא ניטה מהם ימין ושמאל זה ברור מאד.

ואכתי פש לן לבאר קצת הא דסנהדרין ל"ו לא תענה על רב לנשות ודרשו חז"ל דיני נפשות מתחילין מן הצד, וכתב הסמ"ג לאוין קצ"ה והרא"מ סי' רמ"ה דהוא אוהרה על הקטן שלא יחלוק על הרב ע"ש, והגם כי הבאתי לעיל בשם הגאון הגדול מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א דבזה"ז ליכא דין זה דל"ל דין גדול כזה בזמן הזה ולכן אין בזה"ז דין זה דלא תענה על רב מ"מ גם בזמן הסנהדרין נמי נראה דכה"ג לא מקרי מענה אל רב, חדא דלא תענה על רב מסתבר שאינו אלא באותו מנין שיושבין שם כל הב"ד והקטן משיב על הרב כה"ג הוא בכלל לא תענה אבל היכא שאמר גדול דין בעל פה או בכתב ורב אחר דרך לימודו או דרך תשובה באופן אחר כה"ג ליכא דין דלא תענה וכמ"ש גם בזה הגרמ"פ שליט"א.

ואולי דלאחר שהורו ב"ד ובא אחר וחולק על הוראתם ומביא ראיות נגדם נמי ליכא האי דינא דלא תענה על רב וליכא דינא דלא תענה אלא יש כאן איסור לחלוק על פסק ב"ד, אבל בהא הא קיי"ל דיכול כל אדם וחייב לומר דעתו דעת תורה ואם לא יסכימו עמו הרי בזמן הסנהדרין מיירי שאז בידם לילך לב"ד של

לשכת הגזית, ולכן מסתבר דגם בזמן הבית ליכא לאו דלא תענה לאחר שפסקו אלא שאם לא יסכימו עמו אח"כ ב"ד הגדול של לשכת הגזית צריך לחזור בו ואם לא יחזור בו ויעשה מעשה או הר"ל בכלל זקן ממרא וגם בזה תלמיד שלא זניע להוראה אין לו דין זה כלל, עכ"פ לפענ"ד דאפילו בזמן הסנהדרין לא הי' דין לא תענה על מי שחולק על פסק הב"ד שמביא ראיות לדבריו. ונראה לכאור קצת דברינו בזה דהנה ברפ"ק דהוריות אמרו הורו ב"ד וידע אחד מהם שטעו או תלמיד שהגיע להוראה והלך ועשה מעשה על פיהם הרי זה חייב מפני שלא תלה בב"ד ושקיל וטרי ומוקי לה בש"ס כגון שידע דטעו ב"ד אלא שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, וביותר מכואר כן בירושלמי ריש הוריות ואי דטעה במצוה לשמוע משום דאחריהם אחריהם לאו שמעון בן עזאי הוא דהרי תניא ימין ושמאל עד שיגידו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל ע"ש, ולכאורה כיון דהורו ב"ד ועמדו במנין ופסקו הלכה למעשה הרי הוא מוכרח לעשות ע"פ הוראת ב"ד כדבריהם שאסור לחלוק עליהם והרי הוא אנוס ע"פ הוראתם למה חייב קרבן אדרבה אם לא יעשה הרי הוא בכלל חולק על הב"ד ועל הרב והרי הוא כמעט כזקן ממרא, והאיך יתחייב קרבן.

האמנם כבר עמד על מדוכה זו רבינו הגדול הרמב"ן בשורש א' וכתב שם וז"ל ויש בזה תנאי יתבונן המשתכל פ"ק דהוריות, והוא שאם הי' בזמן סנהדרין חכם וראוי להוראה, והורו ב"ד הגדול בדבר אחד להיתר והוא סוכר שטעו בהוראות אין עליו לסמוך על דעת החכמים ואין רשאי להתיר לעצמו דבר האסור אבל ינהג חומר לעצמו, וכ"ש אם היה מכלל הסנהדרין יושב עמהם בב"ד הגדול ויש עליו לבא לפניהם ולסדר טענותיו והם ישאו ויתנו עמו ואם הסכימו כלם בביטול הדעת שאמר ושכשו עליו סברותיו יחזור וינהוג בדעתם אחר ההסכמה עכ"פ, ורמז לדבריו הר"ן פ' הנחנקין, והחינוך פ' שופטים, ועיין גם בבאור שבע רפ"ק דהוריות, ובפני משה בירושלמי ריש הוריות, מה שכתבו בזה.

והמכואר מדברי הרמב"ן ז"ל דדוקא זקן שהי' במנין עם הסנהדרין וטעון כל טענותיו לפניהם ונשאו ונתנו בדבר ואפ"ה הורו שלא כדבריו אז אסור לו לחלוק על הוראת הב"ד אבל אם הוא רק ישב ושמע דבריהם ולא הרצה סברותיו ודעתו לפני הב"ד להראות טעותם וכך עמדו למנין אז יכול לחלוק ואסור לו לנהוג כדעת הרוב היכי שיודע ודאי שטעו, והגם שאמרו אחרי רבים להטות י"ל דהכא ליכא דין דאחרי רבים שאפשר שאם היו שומעין דעתו וראיותיו היו חוזרים בהם והיו מורים כהיחיד, וכ"ש היכא שלא הי' עמהם כלל בשעת המנין ודאי שלא נתבטלה דעתו כלל, וכה"ג אם עשה כהוראת ב"ד חייב קרבן אבל

היבא שטען טענותיו והסכימו לבטל דעתו כה"ג חייב לעשות בהמרוכבין ואפילו על ימין שהוא שמאל, נמצא לעולם מי שלא הי' בשעת המנין יכול לחלוק על הכ"ד אם יש לו ראיות אחרות מה שלא ראו כ"ד זה ואת הטענות נגדם. אבל אם הי' עמהם במנין שוב אסור לו לזוז מהם במנין, ואם חולק עליהם זה נכנס בגדר חולק על הכ"ד ובכלל זקן ממרא לבסוף כשיעלו ללשבת הגזית.

וראי' לזה מגמ' שבת ל"ד ע"א אמר רשב"י להאי סברא (שפקק על מה שטור מקום מסופק) אלמלא הית עמנו ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה את אומר (כלומר דכאופן זה לא נתבטלה דעתו כיון שלא נמנה עמהם) שיכול לפתור דעת המרוכבים אם מראה להם שטעו, אבל עכשו שהיה עמהם ונמנה עמהם ביחד שוב אסור לו לזוז מהם ולהרהר אחר דברי המבריעין, ועיין תוספתא סוף אהלות שישכנו רבי ורבי ישמעאל כ"ד יוסי ונמנו ופטורו את אשקלון מן המעשרות ושאל רבינו הקדוש לר"י כר"י מה טעם לא רצה למנות עמהם מפני שאם הי' נמנה גם הוא עמהם לא היה יכול להתבטל המנין לעולם, ועיין בנה"ג סי' ט"ז, ובגט פשוט כלל א' בסוף ספרו שהסכימו להרמב"ן ז"ל דלא שייך אחרי רבים להטות רב ברובו מתוך כולו שהיו יחד בישיבה או נתבטלה דעת היחידים.

והרמב"ם בפיה"מ (שבת י"ג ע"ב) כו"ח דבר שנמנו ורכו כ"ש על כ"ה כתב ח"ל חנניא גדול הדור היה והיו חכמים מבקרים אותו תדיר ופעם אחת בקרו אותו בעת חליו ונתקבץ שמה קיבוץ גדול עד שלא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה ולא היה באותו המעמד והיו כ"ש יותר מב"ה והתורה כתבה אחרי רבים להטות, הנה שכתב שהיה קיבוץ גדול ולא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה ולא היה באותו מעמד, משמע דאם היה נעדר משם חכם או יותר ראוי להוראה ולא הי' באותו מעמד אבתי הי' אפשר לחלוק על ההסבמה ע"י החכמים האחרים, וכוה מוכן לשון הרמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"א כ"ד הגדיל שדרשו כאחת ממדות שהתורה נדרשת כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו כך ועמד אחריהם כ"ד ונראה להם לפתור אותו הדין הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניהם ע"ש, ולכאורה צ"ע האך יכולין לחלוק, ולהג"ל אתי שפיר שהרי באו כ"ד האחרון בסברות אחרות ובטעמים אחרים, ועיין ש"ך יו"ד סי' רמ"ב שהתעורר אחרי דרוב הוא דאורייתא וא"כ מה טעם סומכין בהפסד מרובה על דעת יחיד ומה בכך שהוא הפסד מרובה הרי דיני נפשות הוא, דגופו של אדם חביב מממונו ואין לך הפסד גדול מזה ואפ"ה אולינן בתר רובא, וכאמת מצינו גם בגמ' גדה כיוצא כזה כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק ופי' בגמ' אחר שראה שר"א יחידאה הוא ואיך נסמוך ולהג"ל אתי הבל שפיר ודו"ק בי קצתו, ועיין משפטי הוראה למהר"ן חיות.

ועוד דאפילו לדעתם לכאורה הוא רק לענין דיני נפשות אבל לענין איסור והיתר מ"ל דליכא לא תענה, לכד כי כבר הקשה המל"מ בדרך מצותיך והדבר תימה שאם כבר דיבר המופלא שיענו חבריו בע"כ אמן ויטו את הדין ויאמרו שקר ויעוותו את התורה ח"ו. אלא דבם' ווי העמודים תי' די"ל כמ"ש התום' סנהדרין שם בדרך' שאלה יכול לענות אלא שאסור לחלוק עליו ועיין תי"ט פ' אד"מ.

ברם הנמק"י פ' אד"מ שם כתב בשם המפרשים דלאו למימרא דאסור לענות על רב אלא אדרבא אסור לו לשתוק אלא ה"ק שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב שידברו הם תחלה ממעם שמא לא ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב שיתבייש ממנו וחששו בדיני נפשות משום חומר שבהם ולא חששו בד"מ, וסיים ומיהו טוב הדבר להתחיל לעולם מן הצד כדאמר בהנזקין כלהו מנייני דבי ר' מן הצד הוו מתחיל, ופי' הרא"ה שם אע"ג דקרא לא חשש אלא בד"ג רבי חשש אפילו בדיני ממונות ע"ש, והתי"ט כתב אנמק"י דנראה דם"ל דקרא לא תענה משתעי נמי בד"מ מ"מ לא חששו, ופלא שלא סיימוהו קמ' דברי הנמ"י וכבר הקשה בווי העמודים ע"ש.

ובחי' הר"ן סנהדרין שם כתב דהאזהרה היא על הגדול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחילה ולא על הקטן שלא יענה וכ"כ הרדב"ז ח"א סי' ש"ח ח"ל וכי אחד מן הסנהדרין שראה את המופלא טועה בדין ומזכה או מחייב לא יוכל לחלוק עליו, ולא עוד אלא שאם חלק עליו עובר בלאו והוא כתיב מדבר שקר תרחק, תשובה אין האזהרה זו על הקטן אלא עיקר האזהרה הוא על הגדול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחילה ע"ש, גם מלשון הר"מ מצוה רפ"ג כתב הזהיר הדיין מהטות לדעת דיין אחד על צד ההשען עליו בחיוב החייב או זכות הזכאי מבלתי שיהי' הדבר מוכן אצלו לפי היקשו ושכלו מהקדמות התורה והוא אמרו לא תענה על ריב לנשות ע"כ. וכדעת הר"ן כתב גם המאירי שלא ירצו לחלוק עליו וכ"כ רבינו יונה דהאי לא תענה גו' אין פי' שיהא אסור לחלוק עליו אלא פי' שהרב לא יאמר דעתו תחילה, וחשש הכתוב כדי שלא יהא מושא פנים בדבר ולא יירא אחד מהם לגלות דעתו, וכ"ג דעת הרמב"ם פ"י מה' סנהדרין והתינוק מצוה פ"ג דאין האיפור על הקטן אלא האיפור הוא על הגדול שלא יתחיל וכן נראה דעת רש"י כמ"ש המהרש"א שם וכ"כ הריטב"א בפ' תנוקין ועיין ש"ע ח"מ סי' י"ח ובסמ"ע ותומים שם. ובתוספתא פ"ז דסנהדרין כתבו דבר"ג מתחילין מן הצד שלא יהא סמוך על דברי רבו ע"ש, וכ"ה במכילתא, נמצא לפ"ז אדרבא רוב פוסקים ס"ל דלא תענה על רב אזהרה הוא על הגדול שלא יאמר דעתו קודם הקטן שלא יהא

הקטן מירתת מלומר דעתו ונמצא לקה מדת הדין, אלא חייב כל אחד לומר דעתו ע"פ התורה.

והנה כי כן א"כ נמצא אדרבה הני תלמידי שצועקין כבוד התורה וכבוד הרב ואסור לחלוק אדרבה הם הם הגורמים לעבור על איסור של לא תענה, שהרי הם מאיימים שאסור לחלוק על הרב והדין הוא להיפוך שמהאי טעמא אסרו והזהירו את הרב שלא להתחיל כדי שלא ייראו לאמור דעתם, והוא הוא עיקר המצוה לומר כל אחד דעתו בדעת התורה כפי אשר חננו ה' זה ברור מאד.

ובאמת כי עיקר הענין לדעתי הוא רק סמיות עינים ולא מחלוקת בהלכה לשם שמים ולא ענין של כבוד חכמים וגדולי התורה כאשר כביכול צועקים כבוד התורה, דכל מי שכבוד התורה נוגע בלבו אינו מבוה גדולי התורה רבנים וראשי ישיבות רבים ברדיפות נוראות יומם ולילה בשביל כבוד התורה המדומה, וראי' ברורה שהרי עשרות הלכות ישנם ואולי למאות אשר רבנים מורי הוראה חולקים עם מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א הן בהלכות שבת כמבואר בכמה ספרי גדולי זמנינו בכמה ענינים וכן גדולי התורה שחולקים בע"פ, ומעולם לא שמענו פוצה פה ומצפצף שאסור לחלוק בהלכה ושיחרימו ושישמידו החולקים הן באיסורי או"ה או בא"ע ולא רציתי עכשיו פה לאסוף כל המקומות והמפורסם אין צריך ראי'. ואדרבה בומנים האחרונים חברו איזה אברכים ספרים בענגליש ובלה"ק ובאידיש ומביאים שם בהלכות חדשות דעת האגרות משה, ודעת הבאר משה ודעת ספרינו משנה הלכות זה אחר זה ולא חששו כלל שחולקים זה על זה ועל האגרות משה, ודוקא בהלכה זו צועקים. אבל נראה פשוט שהוא ענין של פאליטיקא וזוה של כמה אנשים שבשביל פאליטיקא שלהם רוצים לבזות ולהשפיל כבוד התורה וכבוד הרבנים וכתוכם גם כבודו של מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בכפה עליהם הר כניגית, וככאן מודעה רבה לאורייטא ונעשה זה אמצעי נוסף לכופ דעתם של כמה אינשי במסוה ובקרדום של תורת אמת היתה כפי, אבל והתורה באהבה וברצון הנחילנו לא בשוטם תרתי משמע וכ"ש שברדיפתם את הרבנים שאינם מסכימים להם הוא ממש רדיפה של הנאצים רח"ל, ואוי להם ולנפשותם הגורמים בזיון התורה ולומדיה וגייהנם כלה והם אינם כלים וניצל אותו צדיק מאותו עון.

היוצא לנו מזה:

(א) שחייב אדם לעשות אזניו כאפרים ולשמוע דברי מטמאין ומטהרין ואוסרין ומתירין ופוסלין ומכשירין וללמוד דברי כולן, וכשידע להבחין אי זה יכשר יקבע הלכה כמותו.

(ב) **מותר** לו לאדם, וגם חיוב יש, לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו בהלכה אפילו לסתור דברי אביו או רבו ולא ישתוק משום כבוד אביו או רבו דכבוד התורה עדיף.

(ג) **חייב** כל אדם לבדוק ולבחון בכל כוחו והשגתו להבין דברי רבותינו ואז יורה הלכה למעשה.

(ד) **לא** תענה על רב שהזהירה תורה הוא על הגדול שלא יתחיל תחילה שלא יצטרכו לחלוק עליו כדי שלא יהא משוא פנים בדבר ולא יירא אחד מהם לגלות דעתו ולא שיהא אסור לחלוק עליו, ואין האיסור על הקטן ואדרבה החיוב על הקטן לגלות דעתו ולא לשקר ולומר כהגדול, והמאיימים על הקטן שלא לגלות דעתו הם מגלים פנים בתורה שלא כהלכה ועתידין ליתן את הדין.

(ה) **בזמן** הזה אין דין גדול ומופלא בכלל לגבי דין דלא תענה על רב.

(ו) **לא** תענה על רב ליכא אלא בב"ד העומדין למעין אבל לא באמר הגדול הלכה דרך לימודו או שכתב תשובה ולא היה בצירוף למעין.

(ז) **החולק** על הב"ד לאחר שפסקו ההלכה אינו עובר על לא תענה על רב, ועיין הוריות הורו ב"ד שחלב מותר.

(ח) **דעת** רוב פוסקים דלא תענה על רב אינו עובר אלא בדיני נפשות ולא בד"מ ושאר איסורי תורה.

(ט) **גדול** שהמציא הלכה מסברא ובראיות מש"ס, וקטן יש לו קבלה היפוך דינו, הלכה כקבלה, ואם הגדול לא ישמע להקבלה הרי הוא כחולק על הקבלה.

(י) **השומע** קבלה מפי קטן כשומע מפי הקב"ה ומכריע נגד הסברא שהגדול אומר.

(יא) **מנהג** שנהג עלמא מקדמת דנא אפילו נראה קצת נגד ההלכה וגדול רוצה לשנות, אפילו הקטן חולק עליו הלכה כקטן.

(יב) **כל** מקום שדברי הראשונים כתובים על הספר והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הלכה כבתראי, אבל אם לא הביאו האחרונים את שלפניהם הלכה כקמאי ואפילו רק מדור או שני דורות שלפנינו וכ"ש יותר.

(יג) **היכא** דהראשונים פסקו הלכה אפילו לא נודע לנו מהיכן יצא להם הדבר כל שלא נסתרו דבריהם ואין לנו ראיות מן הש"ס היפוך דבריהם לא נוכל לדחות דבריהם מחמת שלא ידענו מקום מוצא הדין כי ראתה עיניהם של ראשונים יותר מאתנו.

אלו י"ג סעיפין דרחמי ועמודי יסוד שיצא לנו בעזה"י לכאר בהא שמעתתא דלא תענה על רב, ומעתה הרואה יראה שלא זאת שליכא איסור אלא מצוה איכא וחוב קדוש לחוות דעתו כדי להעמיד הדבר על האמת ועל בוריו, והשותק יש בוה גם מדבר שקר תרחק, וגם בכלל חרב בא לעולם על המורים בתורה שלא כהלכה, ומהאי טעמא נכנסתי בעובי הקורה לברר הא הלכתא הגם שאני מכיר מך ערכי ושאינו ראוי לחלוק על גדולים וכ"ש הגרמ"פ שליט"א, והמאיימים דשלא לענות על רב שייך גם כאופן כזה, עתידין ליתן את הדין שרוצים לסלף דיני התורה ח"ו ולגלות פנים בתורה שלא כהלכה ח"ו, ואני הן אותם לכף זכות מפני שלא למדו הלכה זו על בוריה ובחושכם להגן על כבוד התורה נכשלו בכזיון התורה ח"ו, וככזיון ת"ח, ופוסקים אחרים, ובסילוף דברים, ובדברי שקר שהוציאו על רבותינו הצדיקים האחרונים, והגני מקוה שיתקיים בנו את הב בסופה ובפרט כי הכוונה לש"ש ודרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, ובירושלמי אמרו טעם אמר ר' יהושע מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה רכובה לחברתה ושלחה עירוכה ביד בנה נסכתיה גפפתיה ונשקתיה אתא ואמר קומי אימיה אמרה הכין הות. רחמה לי ולא הונא ידעא מתוך כך עשו שלום כיניהם הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ע"כ. ובעונ"ה שיש כ"כ חלוקי דעות ופירוד לכבות אולי יתן ה' בזכות מצות עירוב שנתקן מפני דרכי שלום, שיתן ה' ויתקיים בנו שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול ועושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ונאהוב לכל איש ישראל כמונו ותשרה שכניה במעשה ידינו ונזכה לכיאת משיח צדקינו כב"א.

אלו דברי ידידו אדם מועט לעולם דושה"ט ושכ"ג אסקופה הנדרסת תחת רגלי חכמי התורה האמתיים הלומדים אותה לשמה לעשות נחת רוח למי שאמר הדי' העולם מן העולם ועד העולם, בלב ונפש,

סימן עה

בענין הנ"ל

א' לסדר מה פשעי ומה חטאתי התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח ברקאי כו' כש"ת מוה"ד יוסף געלב שלימ"א.

אחדשכ"ת בידידות כראוי. הנני לרשום בכתב מכתב פתוחי חותם אשר שאול שאל עליהם בעת בקרתם בביתי עם חבריו מקשיבים לדבר ה' זו הלכה אשר נבוכו בה אולי יועילו דברינו עכ"פ לקצת תלמידים הרוצים לעמוד על האמת ולהסיר הספיקות והתרעומות מלבם, כי באמת בני הישיבות בזמן הזה רובם ככולם הם תמימים וישרים ושואפים לבא אל האמת ולפעמים החסרון ידיעה שלא למדו הלכה פרטית גורם אי הבנה ולא ידעו ולא יבינו הדרך ילכו בה ולכן אמרתי להעלות על הכתב דברים אלו ומה' אבקש שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה.

(א) **ברין** אי מותר לחלוק על גדול הדור או על אדם גדול שנמרו בדעתם שהוא מגדולי הדור או ראש ישיבה שלו, או אדמו"ר מחסידים, והרבה תולים עצמם בקרא דלא תענה על רב לנמת (משפטים כ"ג ב') ודייקו מינה שאסור לחלוק על גדול, ולכן אם מי שהוא חולק בהלכה על גדול או למי שהוא נחשב בדעתם לגדול או ראש ישיבה או אדמו"ר הרי הוא עובר בלאו זה דלא תענה, ורואים בזה גם ביוון התורה שמכזים גדול הדור או את רבם וממילא מותר לבזות אותו הת"ח החולק, אפילו יהי' צודק במחלוקתו אבל הרי עבר על לא תענה וכ"ש שאין הלכה כאותו החולק שהרי אסור לחלוק על גדול הדור והלכה כמותו שמן השמים מסכימים כן.

והנה פשוט דהאומר כן הרי הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה דהלכה פסוקה היא דמותר לחלוק על רב וגדול ואם הוא ענין של איסור גם חובה איכא ומצוה לעולם איכא לחלוק ולברר האמת ואפילו על אביו ורבו מותר וחובה איכא לחלוק ולברר האמת, וכמ"ש רש"י חגיגה ג' ע"ב עשה אונק שומעת ולמוד ודע דברי כולן (המטמאים ומטהרים האוסרין ומתירין הפוסלין ומכשירין) וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו ע"כ, וכן מצינו ברבינו הקדוש שחלק על

אביו בכמה מקומות ומר בר רב אשי כתב על אביו רב אשי הא בבא דקמנותא הוא כלומר שאמרה כשהי' קמן ולאו הלכה היא (עיי' גיטין כ"ט ע"ב) וכ"כ כל הפוסקים להדיא, ומבואר בטוש"ע יו"ד סי' רמ"ב ס"ב ברמ"א בשם מהר"א סי' רל"ח, ועיי' פת"ש שם בשם הרעב"ץ ח"א סי' ה', ועיי' רדב"ז סי' תצ"ה ועוד שהוא מבואר בכל התורה כולה וכל החולק על זה כחולק על השכינה ורוצה ח"ו לבטל תורת משה רבינו ע"ה שיש לכל תלמיד ותיק חלק בתורתנו הקדושה וחייב להגיד דעתו כפי מה שהראו לו מן השמים, ואני דן אותם לכף זכות שמחמת שלא למדו הלכה לכן טעו בטעות גמור כזה, ולא די שהם טועים אלא שרוצים לכופ אחריים לילך אחר טעותם והרי הם ח"ו בכלל מחטיאי הרבים שמונעים רבים מללמוד תורה ולברר האמת וללכנו כאשר נצטוינו לצרף וללכך ולברר הדברים כנתינתם מסיני.

וקרא דלא תענה על רב דוקא בב"ד ובשעת הדיון נאמרה ובזמן הזה ליכא דין דלא תענה על רב לפי גדולי הפוסקים, וכ"כ להדיא מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א עיי' בספרו א"ח סי' ק"ט וי"ד ח"ב סי' מ"ה שכתב להדיא דליכא בזמן הזה דין גדול שאסור לחלוק עליו. וחוי' מזה אין הפי' דלא תענה על רב להזהיר את הקמן שלא יחלוק על הגדול אלא שלא יאמר דעתו קודם שיאמר הקמן באופן שהקמן יירא מלחלוק על הגדול כמבואר כל זה בפוסקים ובקונטרס הראיות המצורף פה ע"ש.

וז"ל הגרמ"פ שליט"א: א' תצוה ה' אדר תשי"ב. מע"כ ידידי הנכבד מאוד הרב הגאון מוהר"ר מנשה קליין שליט"א כו'. הנה מה שהתנצל כתר"ה במה שחולק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו לשתוק מי שסובר שאינו כן בין לקולא בין לחומרא, ומצד לא תענה על רב עיי' בני" סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים לאו למימרא דאסור לענות על רב דאדרבה אסור לו לשתוק אלא הרי אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב כלומר שידיברו הם תחלה ולא מפני כבודו אלא שיש לחוש שמא לא ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב עיי"ש וכו' ולבד מזה אין דין זה אלא בעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך לימודו או אף דרך תשובה למעשה ולא הי' בצירוף למנין וכו' וגם מסתבר שאין בזמן הזה דין גדול ומופלג לגבי דין זה אלא לחלוק עליו וכו' לכן אף אם יחשבו אותי כתר"ה לגדול רשאי לחלוק וממילא מחוייב לומר דעתו ואין הצורך להתנצל והנני מוקירו ומברכו בכל הטוב והשלום ולהצליח בתורה וביראה ובכל עניניו, משה פיינשטיין, עכ"ל. עיי' משנה הלכות ח"ב סי' ע"ג ובאגרות משה א"ח סי' ק"ט הנ"ל.

ועתה הגע עצמך עיקר אוהרת התורה שהזהירה שלא לענות על רב היתה כדי שלא יירא הקטן מלחוות דעתו ולא ימנע מלחלוק לפי שיחשוב מי הוא לחלוק על הגדול ולא יתברר האמת לאמתו של תורה, ועל זה הזהירה התורה על הגדול שלא יאמר דעתו קודם כדי שיבררו האמת ויצדפו ויתלכנו הדברים על בורים ולאמתה של תורה, וא"כ כ"ש המונעין ת"ח בויון גדול ועבירה גדולה והם הם המבזים התורה ולומדיה ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה ועוברים על רצון הבורא שרצה שהת"ח יאמרו כל אחד דעתו כפי מה שהורוהו מן השמים כדי שיצא הדין אמת לאמתו, כי זה עיקר רצון הבורא, ואפילו כביכול לגבי השכינה מצינו קודשא ב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמר טמא ואמרי מאן נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים כו' כי הוה קא נח נפשי' אמר טהור ויהוה ויצתה נפשיה כהרהר (ב"מ פ"ו ע"א) ושם נ"ט נצחוני בני נצחוני בני, ותורה לא בשמים היא ואפשר לחלוק, ע"פ הכלל המקובל אצלינו מפי משה רבינו ע"ה אפילו על בת קול ואפילו אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו בסנדל (יבמות ק"ב ע"א), והעוברים על זה ורוצים לסלף התורה עוברים על כל אלו ועל ידם בעונ"ה חרב בא לעולם שמורים בתורה שלא כהלכה שגורמים שלא להתברר ההלכה (עיין אבות פ"ה) וה' הטוב יכפר בעדם, חוץ ממה שמבזים ת"ח העוסקים בתורה לשמה ומינעם עליה והתורה תובעת את עלבונה הגם שהת"ח האמתים מוחלים על עלבונם ושמחים ביסורים אבל עלבון התורה אין בידם למחול, והשם הטוב יכפר עליהם הגם שהם שונגים ע"פ רוב מ"מ אחד שונג ואחד מזיד כחלול השם, ובויון כל ת"ח או בן תורה הרי יש בו מחלול השם ר"ל. דלענין בויון אין נפ"מ אם הוא גדול הדור או מקמני בני ישיבה לעולם יש בויון.

סימן עו

בענין חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר

עוד להנ"ל

(ב) **בהא** שהעיר לן עוד בדין חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר וכיון ששאל לרב אחד אסור לשאול לרב אחר ומינה יצא לטעון ידידי הרב לובין על רבני פלעטבוש, הנה כבר אמרתי לכם שאין אני מדבר בשם רבני פלעטבוש ולא מעירוב של פלעטבוש וזה כתבתי בקונטרסי, וגם אמרתי זה לכל מי ששואל אותי וגם אמרתי לכם שאין אני גר בפלעטבוש ואין אני נותן הכשר או השגחה על

העירוב שעשו רבני פלעטבוש ולכן אין אני יכול לדבר ואין אני רוצה לדבר בשמם ואין אני אחראי על מה שעשו או על מה שלא עשו, ואין אני שומר וב"ד הגדול לפקח על רבני המדינה או רבני העיר היאך מתנהגין ואין אחריות הרבנים עלינו כלל לא של פלעטבוש ולא של שאר מקומות, ואני רק בבחינת מלמד, אשר שואלין אותי אני משיב כס"ד. ואם יש לכם טענה עליהם לכו אליהם ודברו עמהם.

ומיהו לעצם דינא דחכם שאמר דם"ל דכיון דשואל לרב אחד אמור לשואל לרב אחר אלא יעשה כמו שפסק לו הרב הראשון, הנה כבר אמרתי לידידי הרב לובין בדבר זה שגגה הוא והנה התום' נדה כ' ע"ב ד"ה גמרי' הביאו יש מקשה על ילתא דביתהו דר"נ היכא עבדה הכי (כלומר ששאלה קודם לרבה בר בר חנה וטימא לה ואתת לקמי' דר' יצחק בריה דר' יהודה ודכי לה) הא אמרינן בפ"ק דע"ז דף ז' ע"א הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר וי"ל דקפידא לה הויא אשואל אלא אחכם אבל השואל ישאל כל מה שירצה דמתוך כך ידקדקו בדבר ופעמים שהראשון טועה ויצא הדבר לאורה ע"כ, הנה אדרבה מבואר דהשואל צריך שישאל מממה חכמים וע"י כך ידקדקו יותר בדבר ויצא הדבר לאורה דכל ששואלים חכמים יותר ויודעים שישאל השואל גם במקום אחר לא יסמוך עצמו אלא ידקדק יותר ויותר קודם שיפסוק, וגם מהא מבואר דיש חיוב לחוות דעתו ולחלוק על חבירו אם ס"ל דאין הלכה כוותיה.

והר"ן פ"ק דע"ז כתב הנשאל לחכם כו' כתב הראב"ד ז"ל בפירוש מס' ע"ז שלו דלא משום כבודו של ראשון נגעו בה אלא משום דכיון דאסרה ראשון שוי אנפשי' חתיכא דאימורא ושוב אין לה היתר דאפילו התירה השני אינה מותרת וכו' והנ"מ בדבר שאין בו מחלוקת אלא משיקול הדעת אבל אם טעה בדבר משנה חוזר ומטהר ומתיר וכו' והסכים לדבריו הרשב"א והרמב"ן, והר"ן הקשה דבשיקול הדעת נמי מחזירין הוראתו ע"ש ובתום' חולין מ"ד ע"ב ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב סל"א בהג"ה חכם שאמר אין חבירו רשאי להתיר משיקול הדעת אבל אם יש לו קבלה שטעה (ר' ירוחם בשם י"א) או שטעה בדבר משנה יכול להתיר (הר"ן בשם ראב"ד ורשב"א ורמב"ן ז"ל ורא"ש ותום' ור' ירוחם נתיב ב') ואפילו אם טעה בשיקול הדעת יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו (סברת הר"ן). ולכן אין אימור לשואל לשאול לשני (מדרכי ואגודה ותום' ורא"ש ורבינו ירוחם) ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאמור (ר"ז נתיב ב' ותום' ורא"ש) ע"ש. מבואר מיהו דלכ"ע השואל יכול לישאל לכמה חכמים ואדרבה מעליותא הוא שישאל לכמה חכמים וע"ז יצא ההלכה לאור העולם כמ"ש התום' וכל השואל יותר יוצא לאור האמת יותר ולא מיבעיא אם יש לו קבלה או

טעה בדבר משנה שע"י השאלה אפשר להתברר אלא אפילו שיקול הדעת יכול להתברר יותר ע"י שישאל כמה חכמים ועיין ר"ן ע"ז הנ"ל ובש"ך סי' רמ"ב ס"ק נה-נה נט. ומיהו במשכנות יעקב סי' נ"ט חלק על הש"ך ומסיק דדברי רמ"א נכונים ע"ש.

איברא דבשו"ת הרמ"ע מפאנו הובא בבית לחם יהודה כתב דדין זה דחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר אינו נוהג בזמן הזה ובפרט מה שנוהגים בזה"ל באיסור שהולכין אחר המחמיר די לנו מה שמחמירין האחרונים אבל לאסור מספק באשר שאינו בקי בדינים מפסיד ממונן של ישראל והתורה חסה על ממונן של ישראל, וכתב הרשד"ם דלא אמרינן חכם שאסר כו' אלא בהוראה חדשה אבל דבר שהותר כבר ע"י חכמים ונהגו בו היתר כמה ימים וחכם אחד אוסר יכול אח"כ להתיר ע"ש, עוד כתב הר"ש דלהחמיר משום גזירה בלא שום טעם מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה הוא ע"ש. מכואר מיהו דלכ"ע מותר לשאול לשני חכמים ואדרבה כן הוא הנכון לשאול מכמה חכמים, ולמטי לי כשיבא מכשורא, וכן הו' זאת מלפנים בישראל בכל שאלה שנתהווה כל הדבר הקשה כין בענין איסור והיתר ובין בענין הלכות שבת או גיטין וקידושין או עירובין ועגנות ששלחו לכמה גדולים ושאלו מהם, וכמו שמצינו בשו"ת רבותינו הצדיקים האחרונים ששאלה אחת נשאלה מכמה גדולים ואחר שכולם או רובם השיבו בשאלה זו הלכו אחר רוב דעות או אחר בירור היותר ברור לברר הלכה ברורה וזה הוא הדרך הנכון לברר הלכות, ולכן אינו מובן כלל מה שחמה בענין שאלה שאין שואלין לשני חכמים זה אחר זה, ולמדנו עוד מדברי הרשד"ם דלהחמיר משום גזירה מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה הוא וזה תיובתא נמי להרוצים לגזור כאן משום שלא יבואו לידי מכשול דהרי הפוסקים שלפנינו לא חשו לה ואמרו להדיא שלא נחוש לה.

ומה שתמה כיון שחכם אסר היאך יכול לסמוך על השני המתיר הנה פשוט שאם יש כח ביד השני לפסוק להיתר יכול הוא לסמוך עליו והחכם השני המתיר הרי אינו מתיר מכח שיקול הדעת אלא מקבלה או ממשנה והו"ל הראשון טעה בדבר משנה הואיל ואין איסורו איסור וזה פשוט וברור.

ובאמת כי זה דרכם למו גם בזמן הזה כי אני רואה כמה בחורי חמד שבאים כשאלתם אצלי ואח"כ מספר לפני שכבר שאל אצל רב פלוני ופלוני, ואח"כ שוקל לעצמו כדת מה לעשות, ובאמת כי בגמ' אמרו בזה בדאורייתא להחמיר ובדרכנן להקל והולכין אחר המיקל.

והנה כל זה אמרתי לרשום ולשלחו למעכ"ת וישמע חכם ויוסף לקח, ולפענ"ד די בזה להסביר כל הענין והטעות לכל מי שרוצה להודות על האמת והשם הטוב יתן בעיני בני אדם לדונינו לכף זכות וכל הדין לכף זכות מן השמים, דינן אותו לכף זכות, ידי"ג דושה"מ ושכת"ר בלב ונפש,

מנשה הקמן

סימן עז

עוד בענין לא תענה על הרב

ח' לסדר ותרי"ג מצות שמרתי ואחר עד עתה התשמ"א בני יצו"א.

מע"ב ידידי ורב חביבי הרה"ג ור"ח כו' כש"ת הרב מוה"ר יוסף געלב שליט"א בעמח"ס ברכת יוסף לייקוד ג"ז.

אחדשכ"ת בידידות נאמנה.

סימנא מילתא הוא ואמרתי כיון ששלחתי מכתבו וחזר אלי ראיתי בזה השגחה מן השמים להוסיף עוד כמה מילים מה שנוגע, ואולי יועיל גם לחבירי היקרים בני התורה המסולאים מפז אשר בדור היתום הזה לא נשאר לנו רק התורה הזאת ובני התורה והישיבות הקדושים אשר מוסרים נפשם לילות כימים על לימודה וקיומה הם הם המקיימים את העולם ועל הבל פיהם בונים עולמות חדשים בכל יום כמבואר בווה"ק, ומי זומר מה שאמר אביי לא מגינא רישא אבי סדיא להפוך בזכותיה, ואחד מן החכמים אמר פסלינא להו לדינא וודאי וודאי אנן יחמי דיתמי כד חוינן צ"מ אפילו לא שנה רק פרק אחד וכ"ש ת"ח מופלגים צריכים למשכוני נפשין להבינם ולהבינם ואם ח"ו קצתם מהם לא הבינו או חושבים להלכה דרך אחרת הריני דן אותם לכף זכות והרי ראב"ע אמר הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא וכל אחד יש לו חלק בתורתנו הקדושה כל זמן שכוונתו לשם שמים.

והנה בשבוע העברה כתבתי למעכ"ת כמה שבו דברנו אי מותר לחלוק על גדול הדור ובדין חכם שאמר אי חבירו רשאי להתיר וגם צרפתי לו שם מכתב שכתבתי להרב עלבערת בזה, ואני חושב שכזה יראו הדרך ילכו בה שאדרבה לא זה שמותר לחלוק על גדול הדור ואדרבה איסור גמור ועבירה גדולה הוא שלא

לחלוק אם יצא לו ע"פ הלכה לאחר שיקול דעתו ושכלו בתורתנו הקדושה ע"פ יסודות נאמנים המקובלים עלינו מפי משה רבינו ע"ה, וכל המונע אחרים מלחלוק על גדול מפני איזה טעם שהוא הרי הוא מבשיל את הרכים ומנחיל שקר בכרם ישראל, ופשוט שכל ת"ח וכ"ש גדול הדור כשפוסק הלכה אינו פוסק שכן רצונו אלא שכן רצון הכורא, ושזה הוא לדעתו בוונת התורה, ואם ח"ו טעה וודאי רצונו שלא יפסקו בוותיה ולא יסמכו דאטו אנן חשדינן שגדול הדור או סתם ת"ח רוצה ח"ו שכני יחללו שבת או יעשו איזה עבירה אחרת על פי פסקו אם ח"ו טעה כמה שפסק, וודאי ישמח הגדול הדור אם מי שהוא יחלוק עליו, ויודה על האמת אם יראו שניחא לו זאת ואם לאו ממילא החולק לא יגרע מגדולתו וכן להיפך החולק אם בוונתו לעמוד על האמת ח"ו בדעתו לסלף התורה, ומי שחושדין בו שכותב הלכות נגד התורה כרשעותו אוי לו ואוי לנפשו אם ח"ו יקום אחד אשר מפני הכבוד המדומה ירצה לחלוק על גדול הדור רק לשם כבוד שלו ולסלף דברי תורה, וח"ו יבואו ישראל או רבים מבני ח"ו לחילול שבת בשביל זה, ומי שחושדים בו בדבר כזה הרי חושדים אותו שהוא רשע גמור ואין לצרפו למנין שהוא ככלל חטא והחטיא את הרכים, ומי זה אשר לא חש לנפשו לחשוך בכשרים רבנים מפורסמים, אבל האמת כי מצוה הוא לברר האמת ועל הב"ד הגדול שכירושלים אמרו ז"ל הורו כ"ד להתיר את החלב ואח"כ בא תלמיד וחלק עליהם והראה שטעו לא זה שחייבים לחזור מהוראתם אלא חייבים להביא קרבן ובכר אמר המלך שגיאות מי יבין.

האמנם עכשיו ביון שדבר אלי על הטעלעפאן והזכיר מענין עירוב דכארא פארק וגם מה שאמר רב אחד מפלעמבוש, והנה כבר כתבתי לו במכתבי הראשון שאין לי דוברים אחרים ואין לשום רב גדול או קטן הן בפלעמבוש הן במקום אחר לדבר בשמי בלום, ואין אדם יכול לדבר בשם מי שהוא אלא אם עשאו שליח ואני לא עשיתי שליח לשום אדם לדבר בשמי, וכבר כתבתי בקונטרסי והנני שונה ומשלש שאין לי שום עסק וידיעה מהעירוב שנעשה בפלעמבוש האך נעשה ומי הוא שעשאהו ולא שאלו אותי ביצד לעשותו ואין אני משגיח ולא נותן השגחה עליו, האמנם בעצם מצות עירובין ותיקונם ככל העירות על זה כתבתי והנני מוסר נפשי להחזיר עטרה ליושנה מצות עשה דרכנן שמצוה לקיימה ואין בנו בח כסברות שלנו אפילו הבי גדולות וטובות לבטל מצוה ממצות התורה ואפילו מנהג אין לנו בח לבטל וכ"ש מצוה שתקנה לנו שלמה המלך ובית דינו לבטל ח"ו בטעמים קלושים וחלושים ואפילו היו טעמים טובים וחזקים ונאמנים, ובשלמא אלו היינו אנחנו עכשיו רוצים לחדש מצות עירובין אז היינו יכולין לטעון ולשקול טעמים זה כנגד זה אם עדיף לתקן מצות עירובין שע"ז אפשר שיבואו אחרים למלטל מלמולים שלא היו ממלטלים כלי עירוב או עדיף שלא לתקן ולהניח חילול שבת שמחללין ע"י שבחה ושונג וכלתי ידיעה וכיוצא בזה כמו שהארבתי

בוה, אבל כאמת לפנינו אין זה המכוון שהרי יש לפנינו מצות עשה שתקן שלמה המלך ובית דינו לתקן עירובין בכל מקום שאפשר מפני המכשול, עיין ביצה ט"ז קלקולא וברש"י שם, ובש"מ שם, ובגמ' עירובין ס"ד, ורבינו הגדול הרא"ש כתשו' נידה לרבינו יעקב מבאלינסא על שלא רצה לתקן עירוב עם צורת הפתח רק שהחמיר וקרא לו זקן ממרא, והתשב"ץ קרא שמא מינות נזרקה בו זכות גדולה הוא למתקן, וגדול האחרונים האב"נ בתשובה כתב שמי שאינו מניח לעשות עירוב עתיד ליתן את הדין וכדומה, ואין להאריך כי כבר הארבתו, וא"כ השאלה לפנינו אם לקיים המצוה כמו שתקנו לנו שלמה ובית דינו או לסמוך על סברתו שאפשר יגרום לטלטול שלא היו מטלטלים בלתי זה, ובפרט כי בדבר זה גמי לאו יחידאה אלא, חדא דמעולם לא חששו לחששות באלו שהרי היו עירובין מימות שלמה עד דורינו אנו בכל העירות גדולות וקטנות, עירות באלו שהיו בהם הרבה אנשים מאדערנים מקילים כאיסורי שבת, ואדרכה שקדו בשבילם לתקן עירובין.

והגאון ר' צבי פסח פראנק ז"ל רבה של ירושלים במכתבו כ"ה מר חשון תש"ב לועד למען תיקון עירובין בנוא יארק כתב לאלה הגדולים שמורים שיש דרך לעשות תיקון עירובין ולהרים מכשול מדרך עם ה' רק שהם נמנעים מחשש תקלה צדדית שאפשר לצאת מתיקון זה שאחרים יחשבו הואיל והותרה הותרה גם כלי תיקון כתב שמלבד שכבר אמרו הראשונים שאין לנו לגזור גזירות מעצמנו והביא שם דברי המג"א סי' ש"א סעיף נ"ח ודברי הח"ס או"ח סי' צ"ט וגם הביא דברי הגה"ק בעל חי' הר"ם ששמח מאד בתיקון עירובין בווארשא שיש לסמוך על תשו' מהרי"ט הגם שיש לפקפק הרבה בחי' מהרי"ט עם כל זה בשעת הדחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא כודאי בדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו עב"ל. הרי דאף שלמעשה הי' מפקפק בדינו של מהרי"ט מ"מ כשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמח וסמך עליו מפני הדחק, א"כ מב"ש כמנהטן שהנחיצות לתיקון עירובין גדולה עד מאד כודאי כל המסייעים למצוה רבה זו זכות הרבים יגן עליהם על העושים והמעשים עב"ל, וגם הגה"ק ר' יונתן שטייף זי"ע והגאונים הגר"ע והחזו"א לא חששו לה.

איברא דגם גאון דורנו ר' משה פיינשטיין שליט"א לא חש לה שהרי כתב להדיא במכתבו לקיו גארדענס שדבר גדול עושים להציל רבים מחילול שבת, וגם בתשובה לדעמרי"ט מח' אלול תש"מ כתב שיש להתיר לתקן עירובין וגם המציאות שבכל עירות בארץ ישראל בירושלים עיה"ק ת"א חיפה ועוד, אנטווערפען, וגם פה בארה"כ כפאר-ראקאוויי, פארעסטהילס, קיו-גארדענס, סי-געייט, מאנרא, ניו סקווער, וגם בכל מעוני קיין בבאנגעלאס ועוד ועוד, ולא חששו משום שמא יוכשל בה, ולמה נחוש דוקא בברוקלין מה שלא חששו בשום מקום.

ולא אוכל לעבור מלהגיד קושט דברי אמת דבכול קורא שיצא בכסלו תשל"ט
 ח"ל אזהרה חמורה נגד תיקון עירובין בניו יארק, היות שבזמן האחרון התחילו
 איזה אנשים בשכונת פלעמבוש להרעיש אודות עירובין שם אנו מפרסמין בזה
 דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר על ידי גדולי הרבנים שבארה"ב שבדורנו
 ושבדורות שלפנינו בין בניו יארק ובין בשאר עיירות גדולות בכל רחבי ארה"ב
 וביום ח"י סיון תשכ"ב התאספו באגודת הרבנים מגדולי ראשי הישיבות והרבנים
 מגדולי ישראל ביזמת מרן הגאון ר' אהרן קאטלער זצ"ל וחתמו על איסור לעשות
 עירוב בניו יארק וכו'.

והנה הרואה יראה בקול קורא זה שהוא מזוייף מתוכו ורצו איזה זייפנים
 להשלות הרבנים שכ' ז"ל אנו מפרסמים בזה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר
 ע"י גדולי הרבנים שבארה"ב שבדורנו ושבדורות שלפנינו בין בניו יארק ובין
 בשאר עיירות גדולות בכל רחבי ארה"ב, וזה אינו אמת שמעולם לא נאסר לא על
 ידי רבנים גדולים ולא על ידי רבנים קטנים בכל עירות גדולות בארה"ב לתקן
 עירובין ולא הי' ולא נברא דבר כזה והוא שקר מוחלט.

ומה שהביאו בסמוך מיום ח"י סיון תשכ"ב אמת הדבר אבל שם הי' האיסור
 על ניו יארק, ועל ניו יארק לבדו ואפילו לא על עיר ברוקלין כלל וכן מבואר
 בהאיסור שם שמונה באגודת הרבנים, וכ"כ להדיא הגאון ר' משה פיינשטיין
 במכתבו ממ' ניסן תשל"ד להרה"ג מוהר"ר שטיינבערג שרק על ניו יארק הי'
 האיסור ע"ש, וא"כ שני זיופי ישנם חרא שלא נאסר מגאוני דורות שלפנינו כלל
 וגם מגאוני דורינו לא נאסר, ועוד שלא בכל רחבי ארה"ב, וא"כ כל החותמים שם
 על שטר מזוייף חתמו ובאמת כי הרבה רבנים שחתמו שם אמרו לי שלא ידעו
 כלל מה שכתבו שם, רק שאמרו שרבנים חופשים מפלעמבוש רוצים לעשות
 עירוב וביקש הגאון ר' משה פיינשטיין לאסור עירובם והכל חתמו על סמך זה
 שאיזה רבנים חופשים רוצים להרוס הדת ולבן החליטו אגודת הרבנים ובראשם
 הגאון ר' משה שליט"א לאסור העירוב שלהם ולהפך עצת הראב"ם
 הקאנסערוואטיווען והמאדערנים.

עוד זיוף אחר יש בקו"ק זה שחתמו שם הגאון ר' משה פיינשטיין בין החותמים
 והוא ג"כ שקר כי למען האמת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מעולם לא חתם
 על קול קורא זה והם זייפו חתימתו ולי יש קאפי מהארניעל ושם לא נמצא שמו
 של הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א ולוטה פה צילום מהארניעל ויראה שלא נמצא
 שם חתימת הגאון שליט"א.

ועתה אשאל למעכ"ת כל בית ישראל מדליקין נרות חנוכה כפי שתקנו לנו חשמונאי ובית דינו ובמדינה זו בעונ"ה הרבה בתים מאדערנים שמדליקין נרות אבל ג"כ מדליקין אורות וכיו"ב לחגאות העכו"ם החל באותו דומן רח"ל, ובהרבה פעקטארים ישנם שניהם יחד ועתה האם יבא מי שהוא ויאמר שיש לבטל הדלקת נרות חנוכה מפני שגורמים עי"ז שנכשלים על ידי הדלקתן שמדליקין גם לשם חגאות נכרים, וכי לא נאמר שזה ח"ו בא לעקוד מצוה ממצות חו"ל, אלא אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע ואם יש איזה רשע שיכשל בה ע"ז אמרינן צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם ואין לנו חשבונות במצות הבורא ב"ה אלא לקיימם כמו שקבלנו מאבותינו, ויש לי ב"ה קבלה אמיתית מאבותי ומרבתינו הקדושים אשר מקיום המצוה לא יצא דבר רע, ולא יבא מכשול ותקלה ח"ו ממקיים מצוה או מצוות באמונה ובתמימות בשביל שאיזה רשע ח"ו יכשל ועי"ז אמרינן הלעיטהו לרשע ואין אנו אחראים להם באופן זה לבטל מצוה, והרי אמרו ז"ל אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שזכה חברך, וכ"ש שאין אומרים לרבים שיחטאו ח"ו בחילול ע"י הוצאות בלי עירוב בשביל שזכה אחד שאולי יכשל ח"ו.

איברא דבמחצה"ש א"ח ס"י של"ד ס"א בנפלה דליקה בשבת מצילין מזון ג' סעודות ולא יותר משום דאיכא למיחש משום דטרודים בהצלה ישכחו השבת וכו' וכתב המג"א סק"א יש מתירים דוקא בבית אחר ובמחצה"ש הטעם שלא התיר כ"א מזון ג' אם דאי לא נתיר לו להציל א"ל שמא יחלל שבת במזיד ואם נתיר לו להציל א"ל מצד טרדה ישכח שהוא שבת ויחלל שבת לכן יותר טוב שלא להתיר לו להציל (שאר מוקצה) כדי שלא יחלל שבת בשוגג דטפי ראוי להשגיח שלא יבא לידי שוגג מכדי שלא יבוא לידי מזיד דהמחלל במזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין לפושעים ועדיף להצילו מהשוגג ע"ש, הגה מפורש דעל השוגג יותר יש לחוש להציל מהמזיד ונפשט נמי ספיקן דחו"ל תקנו עירובין בשביל השוגגין ועל המזידין אין אנו אחראין וזה ברור בס"ד, ולזה העיר אותי הרה"ג מהר"ח מיאקא שליט"א.

והיות כי אז אמר הרב לובין כי כנראה שאני הוא יחיד בדבר שאומר שמותר לעשות עירובין בעירות גדולות הגם כי באמת לענין תורה אפילו יחיד נמי צריך לומר דעתו אמנם כבר ביררתי בעזה"י בקונטרסי אום אני חומה שאדרכה כמעט כל הפוסקים ס"ל להיות מ"מ אשלח לו פה כמה קטעים כדי שיראה כמו עיניו ואם ירצה יכול להראות גם לידידי הרב לובין ועוד למי שהוא לתועלת הענין ושח"ו אין אני מחדש חדשות אלא מלבן ומברר העתיקות.

והנה פה רצוף איזה מכתבים מגדולי הרבנים שיחי' שכתבו לעורר לעשות ולתקן עירוב בווייליאמסבורג וגם רצ"ב ברוז שנתפרסם בשנת תש"ך מ"ועוד הרבנים למען תיקון עירובין במאנהעטען" והנה כל הני גדולים שחתמו ואמרו לתקן עירובין והכרזו שבותבים למען כבוד השבת והצלת אלפים ורבבות מישראל מחללה ואמרו כל הני גדולי ישראל לא נחשבו לכולם ואין דעתם דעת תורה חמ"ו וגם בזמן הזה כמעט כולם שדברתי עמהם אמרו שלדינא מודים הם שמותר לעשות עירוב (לכר מאחד), והלא גם הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א כתב בכמה מקומות שדעת המתירים מרובה ויש לסמוך עליהם ושאינו מוחה נגד המתירים לעשות עירוב כמבואר בקול קורא הג"ל, ולכן באשר ראיתי כי מן השמים הוא דנודמן שהושב המכתב כדי להוסיף הני מילי מעליותא למען האמת ולברר האמת בתורתנו הקדושה, וי"ר שלא נכשל ח"ו ולא נבוש לא בעולם הזה ולא בעוה"ב ואם ח"ו טעיתי מוטב שאכסוף בעולם הזה ולא אכסוף בעוה"ב ח"ו.

ובזה הגני ידירו דוש"כ ואבקש מכמ"ע לעבור על דברי אלו ויכול לפרסם האמת בין החברים ותלמידים המבקשים וצמאים לדבר ה' זו הלכה לאמתה של תורה. אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת תחת כפות רגלי ת"ח הלומדים תורה לשמה דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן עח

בענין ביזוי ת"ח

עש"ק לסדר צדיק בעיר הוא זיוה התשמ"א בני יצ"א.

מע"כ ידידי כו'... נ"י.

אחדשה"ט מכתבו כתנע קבלתי עש"ק אחה"צ ונבהלתי משתומם ממה שכתב ששמע שהרב... ח"ו רוצה לכוזת גאון וצדיק הדור מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א חה עלול לדעת מעלתו לחלוש אמונת חכמים ולעורר מדנים בין בני תורה הליטאים בלתי חסידיים. ואני משתאה ותוהה מי הוא זה אשר לא יחוש שיבוה בגזלתן של ת"ח שגשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב, ואמרו ז"ל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו וודאי אם שמע ממקור מהימן ויש בזה

שמץ אמת ח"ו נא להזהיר הרב הנ"ל בכל תוקף שלא לעשות דבר כזה וישפיע עליו כפי יכלתו שילך מדרך זה וגם אני מצדי אעשה בל"ג מה שבידי לעשות.

אהובי ידידי בעונ"ה בזמן האחרון ח"ו הרשו לעצמן צעירי צאן לבנות ת"ח זקני הדור דע כי לחלוק בהלכה דרך כבוד מותר אפילו על גדולים ממנו, ואדרבה הוא חיוב מפורש בתורה דלא תענה על רב כמבואר כ"ו בנמק"י סנהדרין ל"ו וכיו"ד סי' רמ"ב ברמ"א אבל לבנות ת"ח אין לך עבירה גדולה מזה וכל בר דעת יבין את זאת ואם אחד אינו מסכים עם חבריו בהלכה יכתוב לו תשובה או קונטרס ויברר שלא כדבריו והלא התורה מונחת בקרן אורה וכל מי שיש בידו יכול לברר כפי דעתו אשר חגנו השם ית"ש ואין התורה קנינו של אדם אחד, אלא של כל ישראל וכל תלמיד ותיק יש לו חלק בתורתינו הקדושה, אבל אוי לו ואוי לנפשו למי שח"ו מבזה ת"ח יהי' מי שיהי' ואפילו ת"ח קטן ממנו כ"ש זקן ונשוא פנים ראש ישיבה ומפורסם לכל בצדקתו ויראתו הקודמת להכמתו, הגר"מ פיינשטיין שליט"א וזה ברור מאד.

ולכן מה שכתב מעלתו שצריך לעכב אותו מלכתוב בזיונות ח"ו בשביל שעשויים דבריו אלו לערער את בני תורה הבלתי חסידיים ולחלוש אמונת חכמים בהם לענ"ד ח"ו אין זה הטעם למנעו ולעכבו בשביל שיעורר מדנים אם הוי' האמת אתו אין לחוש שדברי תורה מעוררים מדנים ואנחנו מחוייבים למסור נפשנו על דברי תורה ואין נפ"מ בין חסידים לליטאים ובין אשכנזים לספרדים, אבל העוולה והחומר בזה שהוא איסור גמור ולא יעשה כן בישראל ויש בו גם חילול השם והשומע בבזיונו של ת"ח צריך לקרוע ע"פ הלכה, ולכן דעו נא כי לא זו הדרך אשר קבלנו מאבותינו וגם מרבנותינו הקדושים, אלא כל מי שאינו מסכים עם רב אחד בהוראה מצוה לחלוק עליו ומותר לפרסם דעתו דעת תורה ואם יראה שיש ממש בדבריו ודאי ת"ח אמתי יחזור בו ואם אין ממש בדבריו יודיעהו שטעה בהשגתו וכל זה הוא שנצטוינו מפי משה רבינו ולא יותר, כי אין אנתנו ב"ד הגדול וזה מוטל על הב"ד הגדול, ודברי חכמים בנחת נשמעים ואם קנאת ה' כוערת בו על דברי תורה אבל צריך לדעת אם הוא באמת צודק ושמעתי משם מרן הגאון בעל חפץ חיים שאמר ההורג את האדם עם ס"ת גם הוא בכלל רוצח.

ומה שאמרי שיש כמה הלכות שהוא אינו מסכים, גם אנחנו אינם מסכימים כמה פעמים שלא עלתה בידי להכין דבריו הקדושים כדברי תורה וחלקתי עליו אכל בדרך כבוד ואהבה, ובמוצ"ש"ק העבר הלכתי להמלוה מלכה שעשו לכבוד ישיבתו רק לכבוד הגאון שליט"א, והלואי שיכבדו את כל הת"ח כמו שאני מכבד

להגאון שליט"א ואנן מצלינן בכל יום ויום לבריות גופי' ולאריכות ימיו ושניו שיאריך ימים ושנים דשנים ורעננים, עכ"פ מי שמע כזאת חס מלהזכיר מלכות או לכתוב דבר שנראה ח"ו כביוון לאותו זקן וצדיק, ואני מזדויר בהתראה גדולה לכל השומע לדברי שלא לפגוע ח"ו באותו צדיק אלא אדרבה לרוממו ולגדלו ולנשאו, ובוה ממני ילמדו שבעזה"י אני מקיים בעצמי דרשת ר"ע את ה' אלקך תירא לרבות ת"ח ובפרט האי צדיק ועניו ונוכה כלנו יחד לקבל פני משיח צדקיננו.

ידידו דושה"ט בלב ונפש,

משנה הקטן

אם יחשוב שמכתבי זה ישפיע על הרב הנ"ל יכול להראותו לו כדי שידעו כי בנפשם הוא ואם על ראבר"ש אמרו על ששמע כוילותא דצ"מ פעם אחת יצאה לו רימה מאזנו לפי שלא מיחה מה יאמר מי שח"ו מבזה בעצמו.

סימן עט

בענין אי יש מצוה לתקן עירובין בכל המקומות שאפשר

אור ליום שנכפל בו כי טוב התשמ"א בני"צו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג כש"ת מוה"ר יוסף געלב ומע"כ הרה"ג כו' כש"ת ר' שלמה לובין שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת בידידות נאמנה.

קבלתי מכתבכם עם הערות על מכתבי הנה מה שכתבתם שלא מצאתם כש"ע שיש מצוה חיובית לעשות עירוב ובלשון ש"ע הל' עירובין סי' שס"ו דגורו חכמים למלטל עד שיערבו, ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית לעשות עירוב ובוה הקשיתם הדמיון שדמיתי ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית ולכן שפיר חיישינן לתקלה כיון דלאו מצוה חיובית היא, וזה פשוט לכם שזה דעת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א דכיון דליכא מצוה חיובית שפיר חיישינן לתקלה דזמנין דהעירוב מתקלקל והעמי הארץ מטלטלין בלי עירוב ע"כ.

ולפענ"ד לא ידענא מה ארון ביה חדא מה שכתבתם שזה דעת הגאון ר' משה פיינשטיין, באמת כי הגאון ר' משה שליט"א במכתבו לקווינס כתב (ט' ניסן תשל"ו להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג) ח"ל הנני רואה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשונג ובמזיד וזה היה גם דעת מרן הגר"א וצוק"ל נא לעיין שם בכל המכתב (ואם תרצו ואין לכם שם המכתב אשלח לכם צילום מהג"ל) והנה דלא חש שם הגאון ר' משה שמא יתקלקל העירוב או משום מכשול שיבא ע"י העירוב, וכן התיר הגאון ר' משה את העירוב בפאר-ראקאוויי, ואך זה ח' אלול תש"מ כתב מכתב להרה"ג ר' יחזקאל גרובנער בדעטרויט שבמקומות שמבקשים הציבור עירובין יש להתישב באיכא רבים תובעים לצורך גדול ויש להשתדל בזה ע"ש, והגם שהזכיר מקלקול אמנם הרי כתב שיש להשתדל ולעשות עירוב וגם מעולם לא חששו שיתקלקל העירוב דא"כ האך עשו עירובין בכל מקומות מושבות בני ישראל בכל העולם כולו מימות שלמה המלך ועד עתה ואטו כל הני לא ידעו מה שאנן ידעינן, וגם בזמן הזה בכל העולם ישנם עירובין לכד בארה"ב באיזה עירות ואטו כ"ע קמלי קניא אינון, ובירושלים ותל אביב וחיפה והאג ואנטווערפען ווארשא ווילנא ויען ופאריז לא חששו ואין חוששין לקלקול ואנן נגזרו מה שלא נזרו מעולם.

ומה שכתבתם דלאו מצוה חיובית היא נא לעיין מה שכתבתי בזה בקונטרס אום אני חומה דף ה' נתיב ב', אמנם מה שכתבתם דבש"ע ס' שם"ו לא נזכר בלשון ש"ע רק ואסרו וגזרו חכמים למלטל ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית לעשות עירוב הנה כנראה לא באתם בש"ע רק עד ס"א אבל הנה בס' שם"ו ס"ג כתב ח"ל מצוה לחזור אחר עירובי הצרות ס"ד, מברך על מצות עירוב, והטור ס' שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירוב, בין אחר עירובי הצרות בין אחר שתופי מבואות ע"ש ומבואר דמצוה לערב. ועיין ביאור הגר"א וראב"ד בהשגות סוף הלכות עירובין.

ואגב כמ"ב ש"ע הנ"ל כתב מצוה לחזור ח"ל פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול ע"כ, הנה כתב מפורש דהטעם שמצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ולתקן עירובין הוא בשביל העם ששוכחין ומטלטלין ולא משום סוסים וחמורים ובהמות שהיו להם או בשביל המשאלענט וכיוצא בזה שיוכלו להוציא ולהכניס, אלא המצוה לערב הוא בשביל השונגים שלא ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול וחייב זה הוא לעולם, ותיתבא הוא להסברות שהוציאו דתקון עירובין היו רק במקומות שלא הי' אפשר באופן אחר להשקות הבהמות וכיוצא בזה זה ברור מאד.

עב"פ בעירות גדולות שרכים צריכים לעירוב ורוצים בעירוב לכ"ע הוא מצוה לערב ומצוה חיובית ולפי דעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ברכות הוא כמצות מעקה ומוזה שאין אדם חייב עב"פ לעשותן שאם רוצה אדם לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב אבל אם יש לו בית חייב במוזה ובמעקה בע"כ והכ"נ לענין עירובין דכל שהוא דר יחודי אין צריך לערב אבל אם הוא דר בעיר או חצר של רבים מצוה להדר אחר עירוב ולתקן ע"ש ועיין מרדכי עירובין ס"ח ז"ל מכאן משמע דמצוה לערב דלא ליתי לידי איסור ובהגמ"י כתבו כן בשם תוס' עכ"פ ודאי דאיכא מ"ע לערב בעירות ובחצרות של רבים והם הם דברי הסמ"ג אשר הכאתי.

ומש"ב עוד בביאור הלכה סי' שמ"ב סק"ו שיש להחמיר בענין עירוב אע"ג שאין ששים רבוא בעיר אם הרחובות רחבין מ"ז אמה וכיון דהמשנה ברורה הוא פוסק אחרון שכל בית ישראל נשען עליו ממילא צריך לשמוע להחפץ חיים בענין זה.

אהובי ידידי לולי שהכרתי אתכם בטוב וידעת שכונתכם לשם שמים הייתי חושב שרק לקטנר באתם והייתי מתחרט על מכתבי הראשון אשר כתבתי אמנם אני דן אתכם לכף זכות ושפשוט נעלמה מכם כללי הוראה וכלל גדול הוא בידינו היכי דגדול רוצה לחדש דבר ולא נהגו כותיה אין הלכה כמותו אפילו יהי' כאליהו וכמו שכתבתי לכם במכתבי הצעיר, ועתה וכי לא ראינו דבכל העולם עירבו בכל העירות בין שהיו שם מ"ז אמה ובין לא היו וכי אין בכל הפוסקים כח להכריע נגד המשנה ברורה שהיה פוסק גדול בדורינו והיכן ראה שנהגו כהמשנה ברורה בזה, צר לי מאד שאני רואה שבני תורה אינם מוכנים לראות או להודות על האמת ואפילו המחמירין בכאן לערב לא הביאו טעם זה אלא חפשו טעמים לאסור או משום ששים רבוא לפי שיטתם דס"ל שיש ששים רבוא או משום גזירה וכיוצא בזה אבל מה טעם לאסור על דבר שנהגו כ"ע שלא כדברי המ"ב בזה, והרי אפילו על דברי תנאים והמוראים אם נהג עלמא אמרו שכבר נהג עלמא ע"פ ספרים חיצונים וכיוצא בזה והארכתי בזה הרבה במקום אחר ומה לן ענין של המ"ב לכאן.

איברא גם בעיקר הערתו לדין ליכא תיובתא מדברי מרן המ"ב אפילו לשיטת מע"כ דיש לפסוק כותיה דפשוט דהמ"ב כתב דבריו במקום אינו מוקף מחיצות אבל במקום שהעיר מוקפת מחיצות מודה דלא הוי רה"ר, ולא זאת בלי ששים רבוא אלא אפילו איכא ששים רבוא דלדעתו לפי שיטה זו אין נפ"מ בין

ששים רבוא בוקעין או ליכא ששים רבוא בוקעים בו אלא כל שיש לו ט"ז אמה רוחב ושאר תנאי רה"ר יש לחוש דהו"ל רה"ר כשיטת קמייתא בש"ע והוא פשוט למעיין שם וא"כ אדרבה לדין עלתה לן קולא מדעת המ"ב לענין עירובין בברוקלין שהרי המ"ב לשיטתו כיון דאין נפ"מ לדידיה בין ששים רבוא לפחות מששים רבוא אלא העיקר אצלו שאם המקום מוקף מותר לערב בו ואם אינו מוקף אסור לערב וא"כ פשוט דלדעת המ"ב אפילו עיר שיש שם ששים רבוא אם הוא מוקף מחיצות מותר לערב בה א"כ נוא יארק וברוקלין שהוא מוקף מחיצות נוא יארק הוא מוקף מד' רוחות כמבואר כל זה בשו"ת אגרות משה סי' קל"ט ע"ש. וברוקלין מוקף מג' צדדים במחיצות המים שהם בנויים בידי אדם יותר מרוב מחיצות והו"ל מחיצה לכ"ע לא מיבעיא לדעת החולקים על התוס' שהוא שיטת הרמב"ן ודעימיה דאפילו רק מחיצת המים הו"ל מחיצה כל שטח שדרך בני אדם להקיפו מקרי שניכר שנמצא תוך אפילו עשויות בידי שמים עיין שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח וסי' קי"ב דעת הנוב"י שכל הפוסקים לא ס"ל כתוס' לחלק בין מחיצה שנעשה ביד"א או ביד"ש, ועיין חזו"א הל' עירובין סי' מ"ג סק"א, ובמכתב הגר"ע זצ"ל מוילנא אלול תרח"ץ שכתב לפארז להרב אליהו מונק. יאלא אפילו לשיטת התוס' עירובין כ"ב דמחיצות העשויות בידי שמים לאו מחיצות הן ע"ש ד"ה אילימא ובח"צ נראה דפסק כתוס' ומיהו לחלק בין מחיצה שנעשה ביד"א או ביד"ש ועיין חזו"א הל' עירובין סי' מ"ג סק"א ובמכתב הגר"ע זצ"ל מוילנא אלול תרח"ץ שכתב לפארז להרב אליהו מונק. אלא אפילו לשיטת התוס' עירובין כ"ב דמחיצות העשויות בידי שמים לאו מחיצות הן ע"ש ד"ה אילימא ובח"צ נראה דפסק כתוס' ומיהו הגר"ע כתב דאפילו להתוס' אינו אלא מדרבנן וצריך צוה"פ אבל מדאורייתא יצא מדין רה"ר אלא דלא מהני לשם מחיצה בלי צוה"פ והמג"א סוס"י שם"ג כתב דאפילו להתוס' דאתי רבים ומבטלי מחיצתא בי"ש ומיהו לא מקרי רבים פחות מששים רבוא אלא שמדברי א"ז ה' עירובין לא משמע הכי והמג"א לא ראה דברי א"ז כידוע ומיהו היכי דנעשה מחיצת המים בידי אדם להחזיק השפת הים כה"ג לכ"ע מהני וא"כ כיון דברוקלין נמי איכא ג' מחיצות מוקפים במים ורוב נעשה בידי אדם כה"ג כיון דהוי עומד מרובה על הפרוז ודאי מודה המ"ב דלא הוי רה"ר זה פשוט מאד. וכ"ש דליכא כאן מבואות מפולשות מעבר לעבר ועוד כמה טעמים להתירא א"כ כ"ש הוא דלהמ"ב נמי מותר לערב בברוקלין ובנוא יארק ואדרבה לדידיה אין נפ"מ בין ששים רבוא לליכא ששים רבוא וא"כ לדידיה נמי ליכא האי חששא דחש לה הנאון ר' משה פיינשטיין דבעירות גדולות ימעו שמותר לערב ואדרבה הרי להמ"ב אין נפ"מ אם הם גדולות או קטנות שהרי אפילו ליכא ששים רבוא נמי לדידיה רה"ר מקרי ולא נפ"מ אלא אי מוקף מחיצות או ל וא"כ יצא לנו ראי' ברורה מהמ"ב שלא חש להאי חששא שמא ימעו שמותר לערב בעירות שיש שם ששים רבוא דלדעתו מותר לערב אפילו יש שם ששים

רבוא ואין בו איסור אלא כשאינו מוקף ואפילו פחות מששים רבוא וששים רבוא לא מעלה ולא מוריד.

איברא דלדעה ראשונה בש"ע ולשימת המשכנות יעקב ודעימיה שכתבו כולו דאפילו פחות מששים רבוא נמי הוה רה"ר ולא תלוי רק בדיני רה"ר א"כ כולו ס"ל דאין נפ"מ בין פחות ליותר מששים רבוא וא"כ ה"ה להפוסקים דס"ל דתלוי בששים רבוא מ"מ לא חיישינן משום מעותא כמו שלא חיישינן לדידהו ודו"ק כי זה נקודה יקרה וחדשה הוא אצלי בזה נגד המחמירין וראי' ברורה ואפריון נמשייה דרלי לי מרגניתא טבא בס"ד, לכד מכל הני טעמי שכתבתי בקונטרסי הנ"ל דכאן כ"ע מורדים.

וכל זה לפמ"ש לעיל אבל גם לעיקר ההלכה הרי מרן המ"ב בעצמו כתב שרק לעצמו יש להחמיר אבל לאחרים אין להחמיר ואין למחות באחרים הרוצים לסמוך אמתירין לעשות עירובין וכ"ש הני שחולפים ומשברין את העירוב שהוא בגדר מזיק ממון ישראל ומכשיל את הרבים שהרי באמת כמה וכמה שסומכין על העירוב שכבר נעשה והמקלקל את העירוב הרי הוא מכשיל הרבים וחטא הרבים תלוי בו והגם שכונתם לש"ש מ"מ וה' יסלח לה ואפילו כשלא נעשה האיסור וכ"ש להיפוך, כדאי' בפ' יוחסין וכו'.

עוד אחת מה שכתבתי כבר והנני לחזור על זה דהרי קי"ל אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך וכ"ש היכא דהחטא הוא ודאי והכות הוא ספק ודאי שאין אומרים לו חטא וא"כ התיקון הוא ודאי שממש אי אפשר להזהר מאיסור הרצאה שלא להכשל בה וכמ"ש הח"ס סי' צ"ט בא"ח שם שהוא מעיד שתיקון עירובין הוא תיקון גדול שממש א"א להשמר מאיסור הרצאה ע"ש לשון קדשו והמכשול ספק שמא יקילו קצתם באיסור ע"י העירוב כה"ג ודאי דאין מניחין הודאי שהוא ודאי תיקון מפני הספק קלקול זה ברור בס"ד.

ועייין מחה"ש סי' של"ד דטפי יש להשגיח שלא יבא שוגג בחילול שבת מכדי שלא יבא לידי מזיד דהמחלל שבת במזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין על הפושעים אבל שקרו חכמים להציל מהשגיאה והכ"נ מצות עירוב הוא להציל מהשגיאה ואם אחד יחלל במזיד אין אנו אחראין לו.

ועתה אשאל למעלתכם אם באמת אורייתא ומצוה קמרתחא בהני מוחים

ולוחמים להידורי מצוה למה לא נלחמו נמי שאגודת הרבנים תקבל לשמור שבת כפסק המ"ב שפסק כשיטת ר"ת להמתין ע"ב רגעים אחר השקיעה והם מחללים שבת לפי שיטת ר"ת וחייבים סקילה ואלפים ורבבות מישראל ע"פ פסקם ואין פוצה פה ומצפצף ושיטת ר"ת היא מוסכמת מרוב הפוסקים הראשונים ואחרונים ובפרט הגר"ח מבריסק ז"ל ומרן הגר"א קאמלער ז"ל ושבת הוא איסור סקילה האך לא נחוש להמ"ב וכל הפוסקים ולמה שותקים, וגם בענין בלוריות שפסק המ"ב שאין להניח תפילין ושיש חשש ברכה לבטלה וקרקפתא דלא מנת תפילין למה לא חששו לו ומגדלין בלוריות, ומדוע מגלחין כמה הפאות והזקן והמ"ב העלה זה בצ"ע ועכ"פ סתם בעלי בתים, ובגילוי בשר, ועוד עשרות ואפשר למאות פסקים אשר המ"ב אוסר ואין איש שם על לב ומולזין ומקילין ועושין כרצונם רק במקום שיש מצוה להציל אלפים ורבבות מישראל מחילול שבת אשר שקדו עליהם כל בית ישראל ע"י תיקון עירובין ופסקו בגמ' ובכל הפוסקים דהלכה כדברי המיקל בעירוב ואמו דברי חז"ל אינן נאמנין עלינו מספיק אלא שיש לנו להתמיר ולחפש אחר חומרא אשר כל הפוסקים חולקים עליה והרי זה בעצמו הוא ח"ו בלבול המוחות ועקמימות גדול אנחנו מאמינים באמונה שלמה בכל התורה ושזאת התורה לא תהא מוחלפת ואם פסקו להקל ואינו מוכן לקבל זאת הרי הוא ככופר בכל התורה דמה לי הלכה אחת ומה לי כל התורה וגדולתו של המ"ב לא נתמעט אפילו כל שהוא בשביל זה אלא כך הוא דרכה של תורה ואם מר בר רב אשי לא חש וכתב על אביו רב אשי הא דאבא דקטנותא הוא (בגמ' גיטין) לפי שהיו מחפשיין אחר האמת ואם ראה שאין הלכה כאביו ח"ו לא רצה לומר דבר שיהא נראה נגד הכבוד אלא אמר שהוא דקטנותא ולכסוף נתחכם אבל לומר על אדם יהי' מי שיהיה שהוא כמשה רבינו ואסור לחלוק עליו אין זה דרך התורה שנתנה לנו ע"י משה רבנו.

איכרא דאפילו משה רבינו ע"ה מה שהוציא מדעתו יש בגמ' שאמר משה נשא ק"ו בעצמו אמר ומה מדיינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צרור את המדיינים והכיתם אותם מואבים עצמן לא כ"ש אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרדות טובות יש לי להוציא מהן וכו' (ב"ק ל"ח) ועיין תוס' ד"ה נשא ודו"ק ואהרן אמר לו שמא שמעת בקדשי שעוה והודה לו ולא בוש.

ומ"ש שראה כמה בירושלים יראים שאינם מטלטלים בעירוב שם אני תמה וכי זה ראי' אדרבה למה לא הביא שראה כמה מטלטלים וכל הרבנים לא מיחו בידם אלא שמיעוטא דמיעוטא לעצמן החמירו ותכבא עליהם ברכה אבל לכל העולם לא ראינו מחאה לא מהגאון מבריסק ולא מהגאון ממשעבין ולא משאר הגאונים

שמיחו על חילול שבת ולא קראו שום בן ישראל שממלמל ע"י עירוב שהוא מחלל שבת וחייב סקילה ואסור לו לעלות לתורה וכיצא בדברים מי שמע כזאת על מי שסומך עצמו ועושה כדון וכדת של תורה שיקראו אותו מחלל שבת וחייב סקילה ח"ו אין לך מלשניות והוצאת שם רע גדול יותר מזה ואפילו מי שסומך רק אדעה יחידאה לא קוראין לו מחלל שבת בפרהסיא וכ"ש מי שסומך על הלכה כרורה מדעת רוב הפוסקים בהל' עירובין דהלכה כדברי המוקל ומוציא שם רע אל עאמינו בני ישראל עתיד ליתן את הדין. לבר שנראה כאינו מודה בעירוב וכופר בתורת משה שאחרי רבים להטות.

זמנה שכתב בענין פלעטבוש, הנה בפלעטבוש הדבר ידוע שאני לא תקנתי העירוב וכבר כתבתי לכם וכי, ובבארא פארק אם באמת יעשו העירוב הרכנים החרדים לדבר ה' ואשר נפשם עגומה על חילול שבת קודש ומוסרים נפשם על קדושתו גם אני אצטרף אי"ה להתיר וח"ו לי להכחיש האמת ולכתוב שקר, קכ"ה אמת ותורתו אמת ושונא שקר ואין אני חוזר מההלכה שמותר לעשות עירובין בכל העיירות כארה"ב ובכל העולם ע"פ תורתינו הקדושה וכל מקום שיאספו רבנים חרדים לדבר ה' ויתקנו עירובין תבא עליהם ברכה ואני אי"ה אצטרף עמהם ולאחר מאה ועשרים שנה שלמה המלך יצא לנגדי על אשר הגנתי על תקנתו לתקן עירובין ולא הנחתי לבטל דבריו ות"ל כל זמן שאני חי לא תהי תורת ה' הפקר וכל מה שבכחי אעשה בעזה"י שיקיימוה.

דברי ידידכם המצפה לישועת ה' כהרף עין הכותב למען כבוד התורה וקיומה דושה"ט ואם יש לכם מה שהוא להעיר אשמח מאד החותם בלב ונפש, מנשה הקטן

אם פלטה קולמסי דבר שלא כרצונכם ח"ו אתכם הסליחה לומר קבלו דעתי ולא ח"ו להכריח לשום אדם אבל כמו כן אין ברצוני לבטל תורת ה'

סימן פ

עוד בענין הנ"ל והיכן מצינו מצוה לתקן עירובין

א' לסדר ויאמן העם התשמי"א בני"צו"א.

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג גו"נ כו' כש"ת מוה"ר יוסף געלב שליט"א בעמח"ס ברכת יוסף לייקווד נ.ו.

אחדשכ"ת בידירות.

קבלתי מכתבו עם הערות והגם כי דרכי מעולם שלא להשיב פעמיים בדבר אחד כידוע ומפורסם הוא בעולם התורה והמעם בזה כדי שלא לכא לידי לימוד לשם נצחון או ח"ו יותר מזה שנוה לו לאדם שלא נברא ואין אנו אומר קבלו דעתי מעולם לשום אדם וכ"ש לת"ח והשומע ישמע פעם ראשונה והחדל יחול ומה לי ולצרה הזאת לשאת אחריות אחרים עלי צוארי האמנם כיון שראיתי כאן שנשתבש הענין ונתקלקל ונתרועע עיקר היסוד של תיקון עירובין בעונ"ה וכל אחד בונה לעצמו סברות כרסיות בעצם תיקון עירובין וכוזה רוצים להפל חומה ולהכחיש הידוע ומפורסם זה אלפים שנים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים אשר שלמה המלך תיקן עירובין וכמבואר בנמ' עירובין כ"א ועוד בכמה מקומות בשעה שתיקן שלמה עירובין ונשילת ידים וכתבו תיקון עירובין ולא כתבו שלמה גזר על הצאה הגם שגזר הוא ובי"ד גם על הצואה, ובמעט נכנסים ככלל אינם מודים בעירוב כלל הם ח"ו בכלל צדוקים ופלא קצת כרבינו תנאל עירובין הג"ל שגזר ח"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין וגזר טומאה על הידים, הנה בעירובין כתב תיקן, ונמ"י כתב וגזר טומאה על הידים ואפ"ה הו"ל נמ"י מצוה דרבנן וזה פשוט לכל בר כי רב דחד יומא. ולכן החלטתי לכתוב מכתב זה למען האמת ולמען כבוד שמו הגדול.

(א) **הנה** מעב"ת כתב ח"ל קודם כל מבל הראיות שכתב שמצוה לעשות עירוב לא מבואר רק בעירובי חצרות יש מצוה לעשות עירוב אבל אם יש מחיצות מהיכי תיתי והוא מצוה לערב עב"ל.

(ב) **היבן** מצינו דמצוה לעשות מחיצות וכן שמע שמען הרב ביק על ראי' זו וא"כ חזרו כל הדברים שכתב אודות התקלה בנוגע העירוב. וברש"י עירובין ב"א ח"ל שלמה תיקן עירובין חצירות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד תבירו לעשות סייג והביאו דשלמה תיקן איסורים ולא מצוות ע"ב.

אהובי ידעתי אני שאתם נבויים כפושרים עבשיו אי אתם נבויים אפילו בחמי חמין (עיין רש"י שם ברכות ט"ז ע"ב). המרדכי פ' הדר והטור א"ה ס' שצ"ה כתב ח"ל מצוה לחזר בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ועל שניהם מבוך על מצות עירוב ע"ב וכתב הכ"י מצוה לחזור בו"כ המרדכי בפ' הדר והביא ראי' מדאמר מבואה דדיירי בה תרי גברי ברכנן ליהוי בלא עירוב וטעמא רבה איבא דלא ליתו לידי איסור לאפקוי ולעיולי באיסור וכ"כ בהג"ה בפ"א

מה"ע. והב"ח כתב וז"ל מצוה לחזור כו' כלומר אע"ג דערוכי חצירות וש"מ מערבין אפילו לדרב הרשות מכל מקום מצוה לחזור אחריהם כדי שלא יגיעו לידי איסור מלטול בחצר ובמבוי וכו' ע"ש ורבינו הכי"ש בש"ע א"ח סי' שצ"ה ס"א ז"ל מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ומברך עליו על מצות עירוב וכו' ועיין ביאור הגר"א שם שצ"יין ס"ח א' ושבת כ"ג כלומר דשם מבואר דמברכין אמצות דרנן וכן מבואר מכל הפוסקים דאיכא מצוה לערב ולשתף מבואות ולא רק עירובי חצירות ובאמת לא הו' לכתוב יותר אלא להראות שנעלמה מכם הלכה מפורשת המבוארת בראשונים אחרונים ונפסקה הלכה זו האמנם אכתוב עוד נקודה בזה דהנה המ"ב שם כתב וז"ל מצוה לחזור וכו' פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול ע"כ, הנה ביאר לן המ"ב הטעם שמצוה לערב הוא פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול והוא טעם הגמ' ביצה ט"ו שהבאתי כבר בקונטרס אום אני חומה ובכמה מקומות שעיקר מצות עירוב תיקן שלמה שלא ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול ובשבילם המצוה לערב והיא היא סברת המרדכי והטור והש"ע והפוסק האחרון בעל משנה ברורה והגר"א ז"ל ובטלו בזה כל הסברות האחרונים שבדו לעצמם בטעם תיקון עירובין אלא כתבו פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול והאי טעם שפן ישכחו איכא היום כמו שהי' אז ואולי עוד יותר וא"כ כל הטעמים של הסברות חדשות וגם סברות כרסיות שכל אחד בודה לעצמו בטלים ומבוטלים נגד חכמינו ז"ל שביארנו לנו הטעם של מצוה זו ותיקון זה של עירובין שחששו ז"ל לשומרי התורה והמצות שלא ישכחו ויבואו לדי איסור מלטול הפך בה והפך בה ותראה דזה אמת לאמתו.

עוד כתבו טעם אחר משום עונג שבת דכתיב וקראת לשבת עונג שלא יהא אדם ביום העונג ושמתח לבו כמו עצור אסור בביתו ולא יוכל להניע מאומה ממקום למקום וגלגלו בסייג. ההוא גלגול להרוחה כדי שלא תחשוב לעמל השתדלותם בתורה ויהי' ריוח לבנ"א בהשתמשם ולא יגיעו אל הריוח ההוא אלא ברשות ורשות הוא עשיית העירוב כדי שתהי' הכרה בין המותר לגמרי ובין האיסור ובין הסייג עיין חזו"ר מאמר ג' סי' ג'. ובפרט לנשים וקמנים שכמעט א"א להסגירים בבית ביום המנוחה והעונג להיות כבבית אסורים ואם לא יתירו להם יעברו איסור וגם על עונג שבת וצער צהוא להם ובאים לידי חילול שבת והחוט המשולש לא במהרה ינתק והטעם שכתב הסמ"ג והראב"ד והרמב"ם ועוד ראשונים כדי שיהי' סייג לשמירת שבת שע"י שיערבו ויוציאו במקומות האלו בהיתר ע"י עירוב ידעו להבחין ויהי' להם להיכר שאסור להוציא מרה"י לרה"ר וזהו סייג לתורה.

ולכל הטעמים פשוט דיש מצוה גם היום בכל מקום שאפשר לערב עירובי חצירות ולשתף שתופי מבואות בכל מקום שאפשר ע"פ התורה והלכה כדי שלא

יבואו ח"ו בני ישראל לידי איסור מלטול ע"י שכחה ויבואו לידי איסור חילול שבת ח"ו.

וממילא מוכן נמי דכל שהעיר יותר גדולה ואפשר לערב יותר מצוה לערב, שהרי שם איבא חשש יותר פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול ואינו דומה איסור דרכים לשל יחיד והר"י ערמאה בעל עקידה כתב דאיסור דרכנן לעבור כרכים חמור מאיסור דאורייתא של יחיד ולכן שקדו כל הפוסקים לתקן עירובין בעיירות גדולות אפילו בכל הקולות שאפשר במבואר בשו"ת ח"י הרי"ם סי' ה' למחותני ז"ל בעיר ווארשא ועוד וכ"כ הגרצ"פ פראנק מירושלים כמכתבו וכל הפוסקים ועיין ר"ן שבת כנחלת של עין ומ"ש הגכה"ג, ועיין מש"כ מרן הח"ס א"ח סי' צ"ט דלא שייך וצונו על המניעה. ואפילו נאמר דמצוה לערב הוא בשביל הנאתינו וכשביל לקיים וקראת לשבת עונג ועיין פרישה והטעם בעין מה שתקנו לאכול חמין בשבת שלא נהי' בצדוקים והכ"נ לענין הוצאה מרשות לרשות ולכן שמחין לשמרו ולערב עירבו זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו מ"מ הרי המ"כ ורש"י והמרדכי והטור והכ"ח והח"ס והסמ"ג ועוד ועוד כולו מפרשי משום שמא ישכח ולא יבואו לידי איסור מלטול וכטלו כל הטענות של המעוררין שבהיום שכבר אין צריכין להביא סידור לביהכ"נ או חמין מהנחתום או להשקות הסוסים להאכיל החמורים ליבא מצות עירובין אלא המצוה המפורשת כהיום עוד יותר משהי' שהשכחה נתרבה כדורות האחרונים ואם כדורות הראשונים אשר לכם כלב הארי ואימת שבת הי' עליהם עד שאמרו ע"ה אימת שבת עליו ואינו משקר ואפ"ה הי' מ"ע לערב כדי שלא ישכחו ויבואו מלטול בשבת כ"ש כדורות הללו דהשכחה ירדה לעולם כמבואר עירובין ג"ג לכן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מחט סידקית כו' ואמר אכ"י ואנן כי סיכתא בגודא לגמרא אמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסכרא אמר רב אשי אנן כי אצבעתא ככירא לשכחה ופרש"י בשם שהאצבע נוח ליכנס בפי הכור כך אנו מהירין לשכוח ע"כ.

והנה מבואר דכל ששכח יותר השכחה מצוה יותר לתקן עירובין שלא לבא לידי איסור שכחה ולידי מלטול כשבת ולזה הי' התיקון וכיון דאיבא מצוה להציל כל הני שכאין מלטול ע"י שכחה ח"ו מי זה אשר יכול להבשיל כל אלו בשביל סכרות חדשות או גזירות חדשות ולכמל דברי הראשונים ועוד וכי אומרים לו לאדם חטא כשביל שיזכה חברך וכ"ש וכי אומרים לרכים שיחטאו ויכשלו ח"ו כאיסור מלטול ע"י שכחה כשביל גזירה שמא ימצאו איזה רשעים ויקנו עתון כשבת או סתם איזה גזירה שלא שערום אכותינו לכד כי יש כזה כמה מעמים אשר כתבתי בס"ד ואשאלו לו צילום בקיצור על כל הטעמים שיש חיוב לערב.

עכ"פ אם הי' הפלפול בסברתי הייתי מבטל דעתי מפני דעת אחרים אבל כאן הסברות החדשות הם נגד המבואר בנמ' בש"ע וכפרט נגד הפסק של המ"ב אשר מעכ"ת בעצמו כתב שצריך לשמוע לדבריו וא"כ הרי המ"ב ג"כ נתן טעם למצות עירובין ולשתופי מבואות משום פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול א"כ מצוה ההיא לפנינו ואין לבטלה מפני שום טעם וסברא שלנו זה ברור כשמש.

וממילא האי טעמא הוא סברא נמי לענין מחיצות דכל מה שבידינו צריכין לעשות להציל מן המכשול רבבות מישראל פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול והוצאה ובספר הבתים דף ק"ג שערי עירובין ח"ל יש בה מ"ע א' מד"ם והוא עירובי חצירות ושתופי מבואות ועירובי תחומין ע"כ. ועיין בהשגות הראב"ד פ"ו מה"ע הכ"ד אמ"ש הרמב"ם שם כשם שמברכין על עירובי חצירות ושתופי מבואות כך מברכין על עירובי תחומין וכו' וכתב עליו הראב"ד א"א והיכן צונו לערב בתחומין בשלמא עירובי חצירות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר ע"כ ע"ש הנה מבואר דשתופי מבואות לכ"ע מצוה הוא וצונו על זה אלא עירובי תחומין נחלקו ועיין מש"כ ה"ה ומגדל עוז להמליץ בעד הרמב"ם ובספר העתים עמוד ק"ח ובספר הפרדס לרש"י ס"י ק"ח וברמב"ם בסה"מ שורש ראשון בהשיגו על הבה"ג ועיין מגילת אסתר שם ובספרי אום אני חומה נתיב ב' בירתי דלהרמב"ם הו"ל מ"ע כמו מעקה שאם יש לו בית חייב במעקה הכ"כ כל שדר בעיר שרוצים שם לטלטל לכ"ע איכא חיוב ומצוה לערב ע"ש באריכות ומה שהביא עוד במכתבו בשם הרב ביק שטוען על ראי' זו שיש מצוה לתקן עירובין אבל מהיכי תיתי דיש מצוה גם על שתופי מבואות וגם היכן מצינו דיש מצוה לעשות מחיצות לתקן עירובין, הנה באמת חשבתי דאולי אין זה מכבוד לידידי הרב הגאון ר' משה ביק שליט"א לכתוב לאחרים אודותיו ומ"מ כיון שהטענה ידועה והוא רק בענין הלכה החלטתי להשיב כי הדבר מפורש שיש חיוב לעשות מחיצה וצה"פ וכיוצא בה עד שנתקן עירובין.

והוא בשו"ת הרא"ש כלל עשרים ואחד סי' ח' ח"ל: ומה ששאלת בענין עירוב כו' תשובה שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב אתה רבי יעקב ברבי משה דבאלינסיא כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל במבואות המפולשין בין הגוים בצורת פתח ואתה אסרת אותו לקהל פרי"ש וכתבתי לך ראייתך ואני הודעתך שאין בהם ממש והזהרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו ע"פ גדוליהם והנה הוגד לי שאתה עומד במדרך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שיתנן לך כתב זה בעדים שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של גוי בצורת פתח תוך שבועיים אחר שחראה מכתב זה ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני

מגדה אותך ואם היית בימי המנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שמידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הוזה אותם שמחו ז"ל ואת אשר חיים עד הנה לכן חוזר כך ואל תמוש תורת משה רבינו ע"ה נאם אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל עכ"ל.

הנה מבואר דצוה עליו לתקן המבואות ולעשות צורת הפתח ואם לא יתקן צורת הפתח נדחו על שמכשיל את בני ישראל בחלול שבת קודש ומבואר דישי מצוה לתקן צורת הפתח וכיוצא בו שיוכלו בני ישראל להוציא ולא יכשלו וכל מי שבידו לתקן ואינו מתקן הרי הוא ח"ז מכשיל את הרבים וכמ"ש הרא"ש להדיא.

ובמדרש שכל טוב פ' בשלח (ט"ז אות י' בסופו) ז"ל ורבתינו דרשו והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר יכינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות עכ"ל. ועל דברי המדרש העירני ידי"ג הרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א הנה כתב מפורש שמה שאמרו מצוה לתקן עירובין במבואות וחצרות המצוה לתקן בלחיים וקורות וצורות פתחים ואדרבה לפי דעתו נראה שהוא מה"ת מדין ודוכינו והגם שמצות עירובין לא הוי אלא מדרבנן אמנם כיון שאם לא יתקן העירוב לא יוכל לקיים והכינו וכיוצא בזה ולכן הו"ל בכלל של והכינו שהוא דאורייתא ועיין יונתן בן עוזיאל ומדרש לקח טוב עה"ת דס"ל דהוי דאורייתא ואולי שהוא רק אמסכתא בעלמא עכ"פ לד"ה המצוה והחיוב גם לתקן מחיצות היכי דאפשר והוא בכלל המצוה להסיר מכשול מעמנו ולפי דעת הרא"ש מי שאינו עושה כן או מונע אחרים הרי הוא בכלל מגודה ומי הוא זה אשר לא יחוש לנפשו נגד כל בני פוסקים גם כי כבר פסק מרן הח"ם בתשובתו הנ"ל שחיוב על כל רב מישראל לתקן עירובין והקולר תלוי על צוארו א"כ מה לי על פמפומי דברים שרוצים לעשות לפי דעתם חומרות ועוברין על איסור חמור של חילול שבת שנגרם על ידם ח"ו בינה זאת.

ובירושלמי ספ"ק דב"ב ר' יוחנן בשם ר' לעזר בי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב כו' וחני כן כופין הן בני המבוי זה את זה לעשות להן לחי וקורה למבוי, ומבואר דבני מבוי כופין לעשות להן לחי וקורה ואי ליכא מצוה האך ובמה כופין, והאי כופין מבואר שם דאפילו בלא ב"ד ועיין ערוה"ש מה שהעלה שם מירושלמי זה דא"צ דעת אשתו כלל וכשיטת הרי"ף והרמב"ם ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח אות נ"ז ושלמה המלך ובית דינו ראו שישראל חוטאים בכל שבת

שמוציאים מרה"י לרה"ר ולכן עשה תקנה טובה כדי להסיר מכשול מבני אדם וזהו הנקרא עירוב כי עמי הארץ שכחו וכו' ולכן תיקן שלמה המלך שכל רשות המחלקת דיוורין כו' ובשעה שתקן שלמה תקנה זו יצאה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ויש שני מיני עירובין האחד נקרא עירובי חצירות והשני שתופי מבואות כו' (ס"ה) ומצוה גדולה לעשות עירובי חצירות כו'. שיתופי מבואות מה הוא דעו כי כל רחוב שיש לו שלש מחיצות והוא פתוח ברביעית נצד הרביעית נקרא מבוי סתום וכל שיש לו שתי מחיצות אחת מול השני נקרא מבוי מפולש כלומר מבוי פתוח ובשניהם אי אפשר להביא משא בשבת כי שניהם דין רשות הרבים להם ושלמה המלך דאג לעשות תיקון גם לזה וכו' כל זה הוא תיקון כדי שאפשר יהי' להביא משא במבוי עצמו כו' והשתדל שלמה המלך לעשות עוד תיקון לחוד עיי' שאוספים קמח או סולת או שמן או מאכל אחר אפילו מעט ושמים אותו בחצר אחת וזה נקרא שתופי מבואות כו' ומצוה להשתדל ולעשות שיתופי מבואות כדי שלא יכשלו הדיירים באיסור ע"כ, עיי"ש. עכ"פ מבואר מכל הפוסקים דאיכא מצוה גדולה לערב ולשתף שיתופי מבואות ולתקן צוה"פ ולחיים כל הצרף כדי שיהי' עירוב לבני ישראל ולהצילם מאיסורים וזה פשוט וברור.

הכלל בזה דכל המחמיר בעירובין ובתיקונם מקיל בחלול שבת קודש ואם הוא לרבים הרי הוא בכלל מכשיל ומחטיא את הרבים ולפעמים בא גם לכלל פק"נ ושפיכת דמים שימנעו להביא רפואות ושאר צרכי החולה או דברי מאכל וכיוצא בו מחשש הוצאה בשבת ועבור גם על לא תעמוד על דם רעך ועוד כמה קלקולים כמו שכתבתי כל זה במכתב אחד הרצוף פה.

בר מן דין הרי קיי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב שנמצא לפ"ז אינו מודה גם בדברי חז"ל דהלכה פסוקה היא דהלכה כמיקל בעירוב, וחיישינן שמא ח"ו מינות נזרקה בו כמ"ש הרא"ש והתשב"ץ ושאר רבותינו הצדיקים ז"ל וכן ראינו שחפשו אחר התיורים וסמכו בכמה מקומות על קולות גדולות בתיקון עירובין כידוע ומפורסם בין הפוסקים.

ובאמת כי המעיין בגמ' מבואר ממשנה ראשונה מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט ותיקון מבואות ותיקון עירות, ושקדו לערב בעירות ובמבואות ולתקן דלתות או מחיצות ועכ"פ מי שבידו למחות ואינו מוחה וכו' ומי שבידו להציל ממכשול רבים הרי חטא הרבים תלוי בו ואמרו ניהא לי' לחבר דליעבר איסורא וזמא שלא יעבור ע"ה איסורא רבא וכ"ש וק"ו כאן דכמה וכמה

אלפים ורכבות ע"ה וגם בני תורה וגדולי התורה שלפעמים נכשלים בטלטול ע"י שבתה שזה שכיה וגם שאר ממשלות כאשר ביארתי כל זה במקום אחר ודאי דמצוה לתקן כל מה דאפשר וזה פשוט וברור מאד והחולק על הזה כחולק על האמת.

ומה שצ"ן לרש"י עירובין שלמה תיקן עירובי חצרות וגזר שלא להוציא מרה"י בו לעשות סייג ודייק מינה דשלמה איסורים תיקן ולא מצוה, באמת כי שגגה היא, דכוונת רש"י דשלמה תיקן עירובי חצירות כלומר דלאחר שתיקן לערב גזר שלא להוציא ושני דברים הם שתקן לערב והוא המצוה וגזר שלא להוציא רק ע"י עירו וכל זה הוא לעשות סייג שע"יז יבירו שלא להוציא מרה"י לרה"ד כמבואר כ"ז בסמ"ג וברמב"ם ובהשגות הראב"ד הג"ל ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח שכתב דכל חלקי עירובי חצירות ומבואות הכל תיקן שלמה המלך ע"ה וכבר ביארתי כל זה במכתבי הראשון לכמ"ע וזה פשוט וברור אבל ח"ו לומר ששלמה לא תקן מצות עירוב ואדרכה לנא להגיד לי מי הוא שתקן לערב אם שלמה אסר וגזר רק האיסור ואין כ"ד יכול להחיר מה שב"ד הגדול ממנו אסר וא"כ איזה כ"ד הוא שהחיר מה שאסר שלמה המלך וב"ד ואיזה כ"ד ה' גדול משלמה וב"ד, ועב"פ לא מצאנו משום מקום שתקנו עירובין ומי הם אשר תקנו זה ועל מי סומכין לערב ולהחיר טלטול מה שאסר שלמה המלך, וא"כ הכ"ג דאסור הרי זו דרך מינות וצדוקים ח"ו שאינם מודים בעירוב כלל, אבל פשוט שהם דברים במלים בדויים מלב וסברת כרס ואין כדאי להשיב עליהם ולבטל זמן ואין זה ישירות בלמוד התורה אלא עקמימות ע"ה גמורה שאפילו בר בי רב דחד יומא לא טעה כזה אלא שלמה וב"ד תקנו עירובין שאסרו להוציא במקומות המותרים מה"ת כמבואר בסמ"ג וברמב"ם וחקנו לערב ולהוציא ע"י עירוב וע"י זה יהי היבר גמור ולא יכשלו בחילול שבת דאורייתא וזה הוא הסייג שכתב רש"י ופשוט מאד. וממילא נדחו כל דבריו מה שכתב דשלמה תיקן איסורים ולא מצוה דזה טעות מוחלט דודאי שלמה המלך וב"ד תיקן עירובין והלא אך זה מרהיבין לכתוב נגד כל הראשונים ונגד הגמ' ופוסקים ובלי לעיין בהם כך מספרות ברסיות כלי ראיות והוא מעשה בורות וע"ה גמורה.

וגם מה שכתב דברוקלין רוב מחיצות עשויות בידי שמים כלומר המים הם מחיצות בידי שמים, אהובי ידידי כזה מבחישי המציאות, אני בעצמי נסעתי עם הרב שעהן מכולל מיר וגם בחור אחד שמו בעק בנראה שהוא מחשובי הבחורים ועוד ה' שם הרב לערנער וחתני עדיו לגאון הרב יהודה אר"י אלטר ועברנו את כל ברקלין ובעינינו ראינו שרוב ורובא דרובא של המים בברוקלין הם בניויות מחיצות בידי אדם ורק חלק אחד לערך חצי או מייל שלם הוא כלא מחיצות והוא

פחות ממיעוטא זאת היא המציואת שא"א להכחיש, והנה גם לזה ישנם מחיצות מן הצדדים אבל לא ראיתי לצרפם מ"מ פשוט שאני מעיד בתורת עדות שרוב ורובא דרובא של המחיצות של מים בברוקלין הם נעשים בידי אדם והדבר הוא מלתא דעבידא לגלוי לכל מי שרוצה לראותו, וא"כ פשוט דהוא ממש כמו שהי' בפאריז ולא כמו כתב כ"ת דבפאריז היו המחיצות בידי אדם דגם התם היו כמו שהם הנא, ואם התם התירו הגרמ"ע והחז"א הכי נמי כן הוא. וכבר כתבו המפרשים ובפרט המהרש"ם ועוד דכל דרוב מחיצות נעשו בידי אדם אפילו המיעוט לא נעשה בידי אדם הרי הוא מותר.

ודע דבשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח ובסי' קי"ב שם הביא דעת הנובי" שכל הפוסקים לא ס"ל כהתוס' עירובין כ"ב לחלק בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים ועיין שו"ת ב"א סי' כ"ו וברע"ת סי' שס"ג ובמנחה חדשה סי' פ"א ד"ה והנה בדין הר מקיף העיר ודו"ק ובחי' הארכתי דגם דעת רבינו הבה"ג כן וכן פסק המהרש"ם והביא מרוקח ועוד הגרמ"ע כתב דעכ"פ מדאורייתא יצא מדין רה"ר ודו"ק.

ובל זה אם היו רוצים לסמוך על מחיצה זו אבל באמת אין סומכין על זה אלא מחוץ מזה עושים צורת הפתח וא"כ אין סומכין על זה וכה"ג לכ"ע מועיל ועיין ש"ע הגרש"ז שפסק כהפוסקים דצורת הפתח מ ועיל אפילו לרה"ר דאורייתא וכ"ש כה"ג דליכא כאן רה"ר דאורייתא כלל לכ"ע.

ובזה נדחה נמי טענת ידדי הרה"ג כו' ר' משה שטערן שליט"א אברק"ק דעברעצין שלמרות שם"ל רמותר לעשות עירובין בכל העירות הגדולות וגם אמר לי בפירוש וכן אמר ברבים באחד משיעוריו ליל שבת קודש שמעכשיו שעשו העירוב הכללי אין לברך על מצות עירוב בעירובי חצרות הפרטיים דס"ל דהעירוב כשר הוא אלא דמ"מ ס"ל שאין לעשות עירוב מפני שאפשר שיבואו לידי מכשול ע"י העירוב שיבואו קלי הדעת ויקלו לעצמם למלטל גם דברים אחרים וגם אפשר שיבואו לקנות דברים בשבת.

והנה מלבד שכבר כתבתי דאין אנן גזרי גזירות וא"א לגזור מה שלא גזרו הקדמונים עיין בקונטרס אום אני חומה נתיב י"א בשם הה"מ פ"ה מוהח"מ וברא"ש פ"ב דשבת סימן ט"ו ושו"ת ריב"ש סי' רמ"א דאין לחדש גזירות אחר התלמוד והגאונים ועיין ב"י או"ח סי' י"ג ומג"א סי' ש"א סקנ"ה, ועיין משנה הלכות ח"ה סי' צ"ה, ובפרט בדין שהוא נגד מצוה מפורשת ולבטל מצוה בשביל גזירה.

ז"ל שו"ת הרי"ד סי' מ"ה בר"ה נחזור כו' ואפילו אם הי' שם איסור רשאינו אנו לדמות איסור דרבנן זה לזה הם שקלו בפלם בינתם אי זה איסור שלהן נדחה באי זה מקום נדחה ובאיזה מקום אינו נדחה כדאמרינן בשלהי פרק האשה וכמו שמצאנו בכמה מקומות בתלמוד אבל אנו אין רשאינו לבטל דבריהם עד שנמצא ראייה בפירוש מאותו דבר ולא שנדמה דבר לדבר שהם ידעו אנה יש לומר ולהחמיר ואנה יש להקל ואין לנו כי אם לקבל דבריהם דבכמה מקומות מצינו שהקילו בדבר חמור והחמירו בדבר קל ואין צורך להאריך בהן עכשיו ואע"פ שבעינינו נפלא הדבר בעיניהם לא הי' נפלא שהם עמדו על דעת בריות וידעו לבחון כל דבר מה שאין אנו יודעין עכ"ל. וא"כ כ"ש בדין שיש לפנינו מצוה מפורשת ותקן חז"ל לתקן עירובין מי ספון וחשוב לבטל דבריהם אשר שקל בפלם חכמתו החכם מכל אדם ולא חש שמא יכשלו עיי"ו בני אדם ושלמה המלך ובית דינו ידעו לבחון כל דבר מה אין אנו יודעין.

אמנם בר מן דין הרי ראינו לרבותינו ואבותינו הקדושים שלא חשו לזה ואדרבה הרי מרן הח"ס ז"ל בתשובה לו"ב שהיא היתה עיר מאדערני והיו בה כמה שאפשר שיכשלו בעירוב כמו בנוא יארק ולא חש לה אלא אדרבה כתב שחובב גמור הוא לתקן עירוב וכל מי שאינו מתקן הרי הוא בכלל מכשיל את הרבים ע"ש וכן נהג עלמא בכל עירות וגם מרן הגר"מ פיינשטיין לא חש לה שכתב במכתבו (ממ' ניסן תשל"ד) להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג ח"ל הנני רואה בזה תועלת גדולות והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד וזה הי' גם דעת הגר"א קאמלער זצוק"ל והתשובה הזו מפורסמת לכל א"כ מפורש דעת הגר"מ פיינשטיין דלא חיישינן שמא יבואו לידי מכשול דמ"ש קיוקארדענס מברוקלין בארא פארק או שאר מקום, וכן ידוע שהסכים מרן הגר"מ פיינשטיין לתקן עירוב בפאר-ראקאוויי ובבראנקס וגם במכתבו משנת תש"מ התיר לתקן עירוב באוקפארק דעמרויש ועוד כמה מקומות וגם בלאנג-בימש ובסגעיש ועוד במקומות אין מספר והמפורסם אין צריך ראי' והרי דלא חש לה שמא יבואו לידי מכשול על ידי העירוב.

זמ"ש עוד בענין מ"ז אמות דע כי כבר כתבתי בזה אבל אשאל למע"כ א"כ איך עושין עירובין בימי הקיץ בבאנגעלא קאלאנים והרי התם ע"פ רוב יש רחוב מ"ז אמה ומפולשין ולדעת המשכנות יעקב הו"ל רה"ר דאורייתא ולפי מה שכתב המ"ב יש להתמיר בזה א"כ איך עושין בכל הבאנגעלאם עירובין ואין מדקדיקין ואין מחמירין בדבר אבל פשוט דאנן לא קי"ל כלל בזה כהמ"ב ולא כהמשכנ"י, וכמ"ש במכתבי הקודם למעכ"ת.

מש"ב עוד דכמאנהטעטען נמי פרוץ במילואו יסלח לי מאוד שהרי בזה גם הגר"מ פיינשטיין בספרו אגרות משה כתב המוקף מכל ד' צדדים במחיצות ע"ש ולמה לכתוב נגד המציאות.

ומש"ב דבענין הרעד-לייטס והמכוניות לא מסתבר ליה כלל שעיי"ו לא היו רה"ר מה אעשה ליה אם לו לא מסתבר, מסתבר הוא להפוסקים אשר קמנם עבה ממתנגנו הלא המה הגאון ר' יהושע מקוטנא בישועות מלכו ועוד שאר גאונים כהב"א ומהרש"ם ועוד ועוד ומה לי אם לא מסתבר למע"כ ואולי כדאיע הי' למע"כ לעיין יותר בדבריהם ולהעמיק עצמו ולהבין דבריהם הקדושים ואם לא יבין דבריהם הלא המה היו גדולי הדור בדורות שלפנינו.

ז"ל השו"מ ח"א סי' רנ"א שנשאל במקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל ח"ל לא מיבעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית לי' גרודי שאינו נוח לעבור בה וכ"ש בזה דשר העיר אינו מניח לעבור וכו' ופשיטא דשר העיר יכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד קצת ואין רבים עוברים שם ג"כ לא מקרי בקעי לבה רבים כו' וברע"ת להגאון מוהרש"ם הסכים להשו"מ בס"י שס"ה אות ב' וכן הוא דעת האב"נ הבאתי בקונטרסי אום אני חומה ומבואר מהני חלתא סבי פוסקי הדור דכל שע"י חוק משר העיר אסור לעבור לא היו רה"ר דלא גרע מאית ליה גרודי א"כ הכ"נ כיון דמתוק שר העיר הוא שלא לעבור ברחוב הרי אין זה רה"ר וזה פשוט וח"ו למי שאינו מבין דברי רבותינו לומר עליהם שאינו מסתבר כלל.

והנני בזה ידידו הושה"ט וש"ת ונא לדרוש בשלום ידידי הרב לובין וכל ידידי וכל בניך לימודי ה' שלום רב לאוהבי תורה בלב ונפש אסקופה הנדרסת לרגלי לומדי תורה לשמה ובאמת,

מנשה הקמן

סימן פא

בעיקר תקנת שלמה המלך לתקן עירובין

עש"ק לסדר ואשר הוא עושה ה' מצליח בידו התשמ"א בני"צ יצ"א.

מע"כ ידידי ת"ח מופלגי התורה תלמידי הישיבה הקדושה.

אחדשה"ט וש"ת כירידות נאמנה.

בדבר הקשה לכם מה שכתבתי דתקון עירובין הוה מ"ע דרבנן שתקן שלמה המלך ע"ה ואין לנו כח בשום סברא לכטל מ"ע זו מלתקן עירובין וקשה לכם ממה ששמעתם בשם רב גדול אחד ששלמה המלך לא תקן עירובין כלל אלא שלמה המלך גזר על איסור הוצאה והסתייע מרש"י שבת י"ד ע"כ ואכתי שלמה גזר דא"ר יהודה אמר שמואל בשעה שתקן שלמה עירובין וגמ"י יצאתה כת קול ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לכי גם אני וגו' ופרש"י שלמה גזר דכתיב ואיזן וחקר שעשה אונים לתורה כלומר סייג והרחקה בכפיפה זו שנוטלין אותה כאונים ואין נוגעין בה. עירובין אונים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו ואעפ"י ששניהם רה"י ע"כ. שנית קשה לכם דא"כ ליבא מצוה כלל בתקון עירובין אלא שאם רוצים, והעיקר מצות עירובין לפי דעת הרב הג"ל חכמים שהיו אחרי שלמה המלך תקנו בזמן שתקנו כל שאר התקנות ורצונכם לדעת חו"ד העני' בזה.

אהובי יידי דעו כי טעות גדול טעה הרב הג"ל ולהדיא אמרו בשעה שתקן שלמה עירובין יצתה כת קול ולא אמרו בשעה שגזר שלמה המלך על הוצאה מרה"י לרה"י, פשוט דהוא מ"ע מדרבנן והיא היתה מ"ע ראשונה שנכנסה בסדר הש"ס וכמ"ש להדיא כאן ובגמ' עירובין ב"א ע"ש ועי"ז אנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירובין וכל שאינו מצוה אין מברכין עליה ולא היתה בזה תקן או גזירה אחרת אלא משלמה המלך ע"ה ומה שפרש"י שבת הג"ל עירובין אונים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשות לרשות חבירו וכו' זהו הפי' מה ששלמה גזר שהוא סייג ואונים לתורה שאסר להוציא מרשות לרשות הוא מרה"י לרה"י נמי ותקן להוציא ע"י עירובי חצירות ושיתופי מכוואות וזהו גזר ותקן דשני דברים עשה הוא ובית דינו. והכי מפורש להדיא לרכינו הגדול הסמ"ג הל' עירובין ע"ש שהביא בשם רב האי גאון כי לכך לא נתקנו עירובין עד שלמה המלך מפני שהיו כל הימים כמלחמות עד שלמה שביימו נתן הקב"ה שלום ושנינו כפ"ק דעירובין (דף י"ז) ד' דברים פטורין כמתנה כמלחמה מביאין עצים בוק ומלערב ערובי חצרות הנה דהי' קשה ליה לרכינו האי גאון למה לא תקנו עירובין עוד קודם שלמה המלך ותי' מפני שקודם שלמה המלך היו כמלחמה ומילא לא רצו לתקן עירובין לאסור הוצאה ולהתיר רק ע"י עירוב אכל פשוט דשלמה המלך תקנה ע"ש כאורך בסמ"ג וברמב"ם כסה"מ שורש ראשון וכספרו היר פ"א מהל' ברכות וכך כתבו שאר פוסקים להדיא ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח שכל חלקי העירוב של חצירות ומכוואות הכל תקן שלמה המלך ע"ה.

ומה שרצונכם לומר דליכא מ"ע הנה נא לעיין בסמ"ג הנ"ל שמונה מ"ע דאורייתא ולבסוף כתב אחרי שסיימנו מ"ע של תורה נחל לבאר מ"ע שהם מד"ס ומהם מדברי נביאים והם וחמש מצות, מצות עירובין, מצות אבל, מצות תשעה באב, מצות מגילה, מצות חנוכה, וכבר בארנו מצות נט"ו שהיא מד"ס בהל' ברכות (מצוה כ"ז) הנה מבואר ומפורש מדברי רבינו הגדול הסמ"ג דמצות עירובין היא מ"ע כמצות מגילה וחנוכה וכיוצא בהם, וע"ש מה שהאר"ך הרבה בקיום מצוה זו, והרמב"ם בסה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג שמנה מצות דרבנן בכלל התרי"ג תמה עליו למה לא מנה גם נר חנוכה ומקרא מגילה ונט"ו ומצות עירובין, כי הנה אנחנו מברכין אב"ו כמו שמברכין על מקרא מגילה ונר חנוכה, וכבר התברר שכל שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן וכביאור אמרו (עירובין כ"ז) בשעה שתקן שלמה ידים ועירובין יצתה בת קול ואמרה חכם בני ושמח לבי ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים. ועיין רמב"ן בהשגתו שם ובמג"א וברמב"ם פי"א מהל' ברכות ה"ב והמרדכי עירובין ס"ח כתב מכאן משמע דמצוה לערב דלא ליתי לידי איסור ובהגמ"י מביא בשם תוס' ובתוס' שלפנינו ליתא ובמו"ש"ע א"ח סי' שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירוב בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ועיין ב"י שם ובש"ע סי' שס"ו סי"ג מצוה לחזור אחר עירובי חצרות ובס"י שצ"ה מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ומבכ"ד עליו על מצות עירוב ובמ"ב שם פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלמול. ועיין ח"ס א"ח סי' פ"ט מה שהאר"ך בזה וכיאר דברי הגמ' עירובין הנ"ל וקושיית התוס' שם ואין כאן מקומות דכבר הארכתי בזה בקונטרס אום אני חומה נתי' ב' ע"ש. מבואר עכ"פ צווי המצוה ועיין ביאור הגר"א מצוה צ"ה ס"ח א' והוא גמרא עירובין שהבאנו בכמה מקומות, ועיין קונטרס אום אני חומה נתיב ב' בשם המרדכי עירובין ס"ח מכאן משמע דמצוה לערב וכ"כ הגמ"י בשם התוס' ועיין רמב"ם סה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג ובהשגות הרמב"ן והמג"א שם ובקונטרסי הנ"ל הארכתי קצת.

והנה הרמב"ם ה"י מה"ע הכ"ד כתב כשם שמברכין על עירובי חצירות ושתופי מבואות כך מברכין על עירובי תחומין וכו' והראב"ד כתב עליו ח"ל א"א והיכן צונו לערב בתחומין בשלמא עירובי חצירות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר וכו' ע"ש. ועיין ה"ה ומגדל עוז מה שדחקו להמליץ על הרמב"ם ז"ל אבל לכ"ע מ"ע הוא עירובין כנט"ו ושחיטה עכ"פ מ"ע הוא ולהראב"ד מפורש דהוא לשם היכר וסייג שלא להוציא וכמ"ש הסמ"ג שהבאתי כמה פעמים בקונטרסי. ועיין צפנת פענח על הרמב"ם ובש"ע סי' שצ"ה שם עוד אימתי מבכ"ד בשעה שמוקף וכו' עיין ב"י וב"ח ובספר העתים עמוד ק"ח ובספר

הפרדם לרש"י סי' ק"ה כתבו ואח"כ מניחין אותו במקום שמור או כתיבה ובשעת הנחתו מכוון מקודם כמו בכל מצוה וכספר הבתים דף ק"ג שערי עירובין יש פה מ"ע א' מד"ס והוא עירובי חצירות ושתופי מבואות ועירובי תחומין.

האמנם מה שנראה קצת כביאור לשון רש"י שבת הג"ל דהסמ"ג הג"ל דלה לן מרגלית טובה שכתב ח"ל נראה לי מתוך דברירוב יהודאי גאון כי בימי ירמיה הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלא עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרבים ומביאין אותן המשאות בשערי ירושלים ולכך כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא א"כ עירבו וזהו לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לבני ירושלים הוא מזהיר וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף האיסור של תורה עכ"ל"ק ע"ש.

וזה לשון ילקוט מעם לועז פ' בשלח איסור הוצאה אות נ"ו ושלמה המלך ובית דינו ראו שישאל חוטאים בכל שבת שמוציאים מרשות היחיד לרשות הרבים ולכן עשה תקנה טובה כדי להסיר מכשול מבני האדם זה נקרא עירוב וכו' והמון עם טועים בדעתם ואומרים כשם שמותר להוציא מן החצר לבית כך מותר להוציא מן החצר לרה"ר או מן רה"ר לחצר וחושבים שמותר להוציא מרשות היחיד לרה"ר או להיפך ולכן תיקן שלמה המלך כו' אי אפשר להוציא מן האחד צלשני אלא ע"י עירוב ובשעה שתיקן שלמה תקנה זו יצאה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני ויש שני מיני עירובין עירובי חצרות והשני שיתופי מבואות. (ס"ה) ומצוה גדולה לעשות עירובי חצרות ואם אחד מבני החצר אינו רוצה ליכנס בכלל העירוב כופין אותו בית דין עד שירצה כו'. שתופי מבואות מהו, כל רחוב שיש לו שלש מחיצות, והוא פתוח בצד הרביעי נקרא מכוי סתום וכל שיש לו שתי מחיצות אחת מול השני נקרא מכוי מפולש כו' ושלמה המלך דאג לעשות תקון גם לזה וכו', כל זה הוא תיקון כדי שאפשר יהיה להביא משא במכוי עצמו עם כל זה אסור להוציא דבר מן החצר למכוי ולא מן מכוי לחצר כי המכוי נקרא רה"ר לגבי החצר כו' ולכן השתדל שלמה המלך לעשות עוד תיקון לחוד עיי"ז שאוספים קמח או סולת או שמן או מאכל אחר אפילו מעט ושמים אותו בחצר אחת וזה נקרא שתופי מבואות כו' ומצוה להשתדל ולעשות שיתופי

מבואות כדי שלא יכשלו הדיירים באיסור כו' וכל חלקי העירוב תיקן שלמה המתלך עכ"ל ע"ש הרי מבואר ג"כ כמ"ש.

ובמה שכתב וכפל עוד במכתב אחד שאין מצות עירובין מצוה קיומית הנה לא די לו כל הני פוסקים ומדרש שכל טוב ולקח טוב ותיב"ע והש"ע וכל הפוסקים אביא לו עוד את דברי הגרמ"פ שליט"א בספרו אגרות משה או"ח סי' קל"ט (דף ר"מ) ד"ה גם הא שהכריח דע"כ היתה אסור ה לערב שתמוה טובא מ"ט לע עירבו שדוחק לומר שאותה שעה לא הי' דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ומכח קושיא זו חידש כל דינו דאין לערב במאנהעטען ואי נימא דליכא מצוה לערב והרוצה מערב והחדל יחרול מאי קשיא ליה ומתמה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לע עירבו כיון דתליכא חיוב אותה שעה לא עירבו ומהיכי תיתי עכ"פ לדייק מזה הלכה חדשה אבל פשוט דס"ל בקושיא זו דאיכא חיוב לערב ולכן תמה דעכ"פ על שעה אחת למה לא עירבו עכ"פ פשוט דאיכא מצוה גדולה לערב כל דאפשר וכן מפורש בתשובת ח"ס ז"ל וכתב דכל המונע מלערב מקרי מכשיל את הרבים והאיך הרהיב בנפשו לכתוב נגד כל זה.

הנה ביאר לן הסמ"ג דבר גדול דתקנת שלמה המלך לערב הוא סייג לשמירת שבת ולפי שזוללו בסייג התורה באו לידי איסור תורה וכבר אמרו הזהירו בשניות וכיוצא בו בכל סייגי התורה ובנייר אמרינן סחור סחור אמרינן לנוירא לכרמא לא תקרב ומצות עירובין הוא סייג לשמירת שבת ולכן נראה דשקדו כל כך אבותינו ורבותינו הקדושים לתקן עירובין בכל מקום שהוא סייג לאיסור תורה שהוא ח"ו יגרום לידי חילול שבת וירמיה הנביא מפי הקב"ה הזהיר אותם על שלא שמרו סייג הזה ולכן נכשלו בגוף האיסור ח"ו מעתה מה מדוייקים בזה דברי רבינו הגדול רש"י שבת הג"ל שלמה גזר דכתיב ואיזן וחקר שעשה אונים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באונים ואין נוגעים בה כלומר דגזירת שלמה הוא סייג לשמירת שבת ועירובין הם אונים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשות לרשות חבירו בלי עירוב והם האונים שע"י העירוב ממילא ידע ויתרחק מאיסור הוצאה מהר"י לרה"ר שידע דוקא בהגני רשויות מותר ע"י עירוב וק"ל.

שוב ראיתי לרבינו הגדול הר"י מקורביל מגדולי בעלי התוס' בספרו סמ"ק מצוה רפ"ב ז"ל ערב עירובין שלמה תיקן לערב בחצירות (עירובין כ"א) כדי לעשות אונים לתורה כדי שלא יבואו לידי איסור מלמול מרה"י לרה"ר וכן מציינו שהזהיר ירמ'י הנביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמיה י"ז) ולא תוציאו משא מכתיכם ביום השבת וירושלים לא היתה רה"ר שהרי אמרו (שם ו' כ"ב ק"א)

ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות חייבים עליה משום רה"ר, וברכינו פרץ ח"ל הגה"ה שלמה תקן שלא לטלטל בלא עירוב מן הבית להצר כשיש באותו הצר בע"ב אחרים וכן לא למכוי אלא ע"י שיתוף שמשותפים כל החצרות יחד ומערכין עירובי תחומין ומשתפים שתופי מכוואות בכל דבר וכו' ע"ש.

עב"פ יהי מביאזה מעם שיהי' פשוט וברור דשלמה המלך תקן עירובין והוא מ"ע מדרבנן בלי חולק בעולם ולכן פשוט דיש עלינו חיוב לקיים ככל מצות עשה רבנן ואין כח ביד שום חכם ואפילו יאספו כל חכמי הדור וירצו לבטל מ"ע רבנן ח"ו לא נשמע ולא נאבה להם זאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תורה אחרת מאת הבורא ית"ש ובפרט תקנה ראשונה שהוא סייג לשמירת שבת קודש אשר אמרו ז"ל אלמלא שמרו שתי שבתות מיד נגאלים ואילו היינו באים עכשיו לתקן עירובין לפי הסכמת חכמי ונדולי הדור היינו חושבין סברות זה לעומת זה אם טוב לתקן בשביל השוגגין או שלא לתקן בשביל המזידין אבל עכשיו שהוא מ"ע שתקן לנו שלמה המלך משום סייג לשבת אין כח ביד שום אדם בעולם ח"ו לבטל מצוה וכמו שאם ח"ו יצא מי שהוא וירצה לבטל מצות הדלקת נר חנוכה ע"י סברא שבמדינה זה עב"פ גורם שהרכה בנ"י מדליקין קראצמעך טרים וכיוצא בזה ח"ו לא נשמע לו והרי הוא ח"ו רוצה לעקור מצוה ממצות חכמים או מצות נט"י שימצא מי שהוא יוציא סברא שנטי"י גורם מכשול שמדליקים בשבת החשמל בבית שנוטלין שם הידים או שנכנסים לבית שימוש ליטול ידיים וכדי שלא יבואו לידי מכשול נבטל מצות נט"י ח"ו הכ"נ במצות עירוב זה ברור ואמת.

אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת בפני גלילי צדיקי אמת הלומדים תורה לשמה ומזמרים נפשם עליה דושה"ש בלב ונפש,

משנה הקטן

סימן פב

תמצית יסודי ההיתר לסדר עירוב בבארא פארק

(א) **העיר** ברקלין הוא מוקף מג' צדדין במים בימים ונהרות והישוב של העיר נמשך עד המחיצות, והנה מלבד שהימים ונהרות שהם מחיצה בידי שמים ועיין שו"ת שב יעקב (סימן י"ז) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראטערדאם נהגין בשבת היטר טלטול כעירות המוקפין חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי באותה תמונה כמו ראטערדאם עיר פריז רק מים מקיפים אותה וגם כהאג

נהגין היתר מלטול בשבת והראה לי בתוב וחתום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חבמי ספרד שהיו רבנים וחכמים בק"ק ראטערדאם גם יש להם היתר מהמנותא מן הגאון חכם צבי במבואר בשו"ת סי' ה' והמהרש"ם בהגהות לא"ח סי' שס"ג הביא לשון רבינו בעל הלכות גדולות מוכא באור זרוע עירובין סי' קס"ד, עיר המוקפת מכל צדדיה בנהר זה הוא עירובה ואין צריכה אלא עירובי חצירות לערב בפת, ופסקו הפוסקים דשלש רוחות מוקפות נמי הוה רה"י מן התורה ועיין משנה טהרות פ"ז מ"ט הפרן רה"י לשבת ובר"ש ותו"ט שם בשם הערוך, מגדל שלשה רוחותיה בתוך הים ורוח אחד ביבשה וכש"ע סי' שמ"ה כמג"א בשם הרא"ש וסי' שס"ג ס"א כביאור הלכה וכשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח ובסי' קי"ב הביא דעת הגוב"י שכל הפוסקים לא ס"ל בתום עירובין כ"ב לחלק בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים ועיין דעת תורה סי' שס"ג מלבד זה הנה יש לו ג"כ מחיצות עשויות בידי אדם בגידוד החוף למעלה או למטה וגם בצד הרביעית על כמה מקומות יש מחיצה ורק צריך כמה תיקונים ע"י צה"פ אשר לפ"ז לב"ע ברוקלין אין לו דין רה"ר.

(ב) **שי"מ** גדולי הפוסקים שהנסיעה כמכוניות וכרכבת אינה נחשבת הילך דבוקעים בו גבעינן בתגלים עיין שו"ת בית אפרים וכישועות מלכו סי' כ"ז שמסלת הברזל היא רשות היחיד וכשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"א וכשו"ת חקת ובר" דף מ' ובית אב תנינא עמוד ע"א ואום אני חומה נתיב י"ב.

(ג) **דעת** הבית אפרים כתשובות הב"ח החדשות בסופו (והובא בתו יהושע) מרן החזו"א ובית שערים שכל הערים הגדולות שהרחובות בנויות בבתיים משני צידיהם וצד הג' וגם פעמים צד הד' פוגע בשורה של בתיים זה לעומת זה אינם רה"ר דאורייתא אם העומד מרובה על הפרוץ ולפ"ז כל העירות בזמנינו עשויות כאופן זה ואין להם דין רה"ר כלל ועיין שו"ת מוהר"י שטייף שג"ב פשיטא ליה כן.

(ד) **שי"מ** תוס' סוכה דף ד' והשו"מ ח"א סי' רנ"א והאב"ג והגמ"ר ש"ס לענין דלתות נעולות כתבו דלענין מחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא כל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה ולפיכך היבי דלפי החוק משר העיר שאסור לעבור שם לא הוה רה"ר ביון דע"פ חק המדינה אסור להלך שם וא"כ בעירות גדולות שלנו שע"פ חק העיר והמדינה אסור להלך ברחוב באמצע הדרך והו"ל דין דשר העיר מונע מלעבור דלא הוה רה"ר.

(ה) **שי"מ** המאירי עירובין נ"ט דבעירות של מלכים גדולים אפילו מסר המלך

הדרכים לרבים לדריסת הרגלים כל ששייר לעצמו הדרכים שכידו לשנותם לפי רצונו אפילו נתנם במתנה גמורה שלא במס הואיל ושייר לעצמו הדרכים אפילו היו שם שש עשרה אמה ואפילו מצויים שם ששים רכוא אין זה רה"ר נמצא עכשיו עיירות של מלכים שאין בהם חיוב רה"ר גמורה ע"ש וא"כ הכ"נ בעירות שלנו שהרחובות שייכים להממשלה ומשלמין מס וביד הפלענינג-קאמיטע לשנות לפי ראות עיניהם אין כאן רה"ר בעירות גדולות וכ"ש על הדרכים (היי-וועים) ששייך להממשלה.

(ו) **לפמ"ש** הגרע"א והח"ס והכנס"י דבמי נהר הנקרשים כיון דהרבה בנ"א מתפתחין ללכת על הקרח שלא יתמוטטו מקרי לא נחא תשמישתיה ועדיף הוא מהא דעירובין ו' דאיכא גידודי ואין נח תשמישתיה וא"כ כ"ש בעירות גדולות שלא זה בלבד שלא נחא תשמישתיה אלא שיש איסור להשתמש באמצע הדרך מצד הממשלה וגם להלוקם הוא סכנה גדולה שלא יהרג ממכוננית ואפילו לעבור כשהאור ירוק ג"כ צריך לפחד לעבור וגם מעכבים מלעבור קודם שישתנה מאדום לירוק ודאי כה"ג לא מקרי נחא תשמישתיה וליכא תשמיש מרווח ולא הוי רה"ר.

(ז) **שימת** ריב הראשונים דרה"ר בעינין שיהיו המבואות מפולשים משני ראשיהן זה לעומת זה ושיהיו מפולשים לסרטיא או לפלטיא וצריך דוקא שיהא מכון משער לשער כ"כ רש"י והרמב"ן והתוס' והרשב"א והאהל מועד וסמ"ג והש"ע ומג"א וכנראה דעכ"פ רובא דרובא דהפוסקים ס"ל דבעי מפולש דוקא ומכון משער לשער ולפ"ז בעירות גדולות ליכא שום מקום כמעט מפולש משער לשער ואדרבה בעירות קטנות נמצא הרבה מפולש.

(ח) **שימת** הערוך השלחן סי' שמ"ה סי"ט דרה"ר לא הוי רק בשאין בעיר רק רה"ר אחד לשני צדדי העיר כגון מזרח ומערב או דרום וצפון וכל אנשי המקום פונים דרך אותו רשות הרבים אבל אם יש עוד מבואות וקצת אנשי המקום פונים אליו לכאן ואלו לכאן דרך אחרת כה"ג לא הוי רה"ר ולפ"ז בדין נמי איכא כמה דרכים.

(ט) **שימת** הא"ז דבשתי מחיצות מפולשות זו כנגד זו נמי לא הוי רה"ר דאורייתא והביאו הבית אפרים והגר"י שמי"ף לסניך ומרן בבית שערים הוסיף דבמבוי עקום בשתי מחיצות עקומות לכ"ע לא הוי רה"ר דאורייתא ולפ"ז הכ"נ בעירות גדולות דהרחובות עקומות ומשני צדיהם מחיצות לכ"ע לא הוי רה"ר.

(י) **שיטת** כל הפוסקים דרה"ר עכ"פ בעינן דרך מופקר לרבים שכל אחד עושה בו והולך כרצונו בלי שום עיכוב בין על ההילוך בין על התשמיש וכמ"ש הריטב"א כ"ב ד"ה מפניו א"כ בדין שאין מניחין להשתמש כלל וגם אינו מופקר כלל וגם בכמה מקומות אין מניחין ברחוב לילך רג בכיוון אחד וברחוב השני בכיוון השני כגון באחד למזרח והשני למערב וגם רק במכוניות ולא ברגלים כה"ג לכ"ע לא היו דה"ר.

(יא) **הנה** ברשות הרבים מקורה קי"ל דהו"ל כרמלית ובבארא פארק יש הרכבת הנקרא עלעוועיטעג-טרעניס שתחתיו הוה מקורה א"כ התם הו"ל כרמלית לכ"ע ולדעת הגאון ר' מיכאל רוב ווייסמאנדעל זצ"ל אמרינן פי תקרה יורד וסותם בהני עלעוועיטער, ואפילו להחולקים עכ"פ מקורה הוה לכ"ע והוא רחב יותר מד"א כה"ג שבפנים הרכבת לכ"ע ליכא דה"ר וליכא שם ששים רבוא בוקעים והו"ל כמוקף במחיצות לדעת הגרמ"ד הג"ל ולדין עכ"פ מהני מטעם צה"פ.

(יב) **בענין** הגשרים שיוצאים מברוקלין לנוא יארק ולשאר מקומות כבר נתברר דכל הגשרים יש להם צורת הפתח ונכתבו תאורי צורת הפתח על ידי הגר"צ כמבואר במכתב להגר"ע והחזו"א ובאגרות משה סי' קל"ט להגר"מ פיינשטיין שליט"א

(יג) **אופני** ההיתר שכתבנו רובם מותרים אפילו לפי שיטת המשכנ"י שם"ל דאין לחלק בין ששים רבוא לפחות מששים רבוא ופסק דכל שיש רוחב ט"ז אמה אפילו אין בה ששים רבוא בוקעין וגם לענין צה"פ חלק והדברים מפורסמים אבל באופני ההיתר של אינו מפולש או בהיקף מחיצות מג' רוחות ועוד גם הוא ז"ל מודה דמותר לערב וכה"ג כתב להדיא הגרש"ד חבר הבר"צ בווארשא במכתבו שההיתר של אינו מפולש מהני אפילו למשכנ"י ולפ"ז כתב דבעידות קטנות שדרך המלך עובר שם ומפולש מעבר לעבר יש יותר חשש מעירות גדולות כי ההיתר של ששים רבוא תלוי במחלוקת אלא שאנן קבלנו להיתר אבל ההיתר שאינו מפולש מוסכם ונתקבל מרוב הפוסקים וכן בווארשא נוהגין כן מדורות שלפנינו בתוקן עירובין בלי לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות.

וכתב הסמ"ג במ"ע א' מד"ם (הלכות עירובין) לאחר שהביא דברי רב האי גאון ז"ל דבימי ירמיה הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלי עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות

שסביבות ירושלים כל משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרבים ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכן כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו וזהו לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משה מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לכני ירושלים היה מזהיר, וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלצמה הזהיר מפי הגבורה, שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף של תורה עכ"ל ע"ש הנה מבואר שלפי שלא עירבו עירובי חצרות ושתופי מבואות ולא שמרו מצות שלמה המלך וגזירתו באו לדי חילול שבת דאורייתא והשומר מצות המלך הוא סייג לתורה ולשמירת שבת קודש שמעה עמי בינה זאת.

סימן פג

בענין לתקן צה"פ ופתחי מבואות אי הוה בכלל תקנת שהמע"ה

ג' לסדר כי תשא את ראש התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח... בכולל לייקווד נ.ז.

אחדשכ"ת בירידות נאמנה.

הנה בדבר אשר כתב שיש טוענים שהגם שאמת כמ"ש שיש מצוה לתקן עירובין אבל מ"מ ליכא מצוה לתקן צה"פ או פתחי מבואות דעל זה לא תקן שלמה המלך אלא שאם יהי מקום מתוקן אז מצוה לערב בפת.

דע לך אהוני ידידי כי טעות גדול הוא וטעו גם בזה הטוענים האלו וכבר כתבתי, ומ"מ לא אמנע מלכתוב שנית מקור הדברים שהם נובעים מדברי רבינו האי גאון הובא בתשו' הגאונים (שערי תשובה לייפציג תרי"ח) סי' מ"ד והובא בסמ"ג מ"ע דרבנן א' הל' עירובין ובב"ח א"ח סי' שס"ו ח"ל רב האי גאון ז"ל, על דבר ששאלתם לענין עירובין ונט"י שלמה המלך תקן עירובין וידים כו' וכי לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה תינח עלינו לשבח תקנת יהושע שהיו קודם

בח"ל ועכשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו ודאי כך הוא הענין מורה לכך אבל עירובין היאך לא היו נוהגין קודם.

והשיב הגאון רבינו האי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתח מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במחנות ולא נהגו בעירוב כי במחנה הם פטורים כמו ששינונו ד' דברים פטורים במחנה מביאים עצים מ"מ ופטורין מנט"י ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל רבים כחול הים בו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן עכ"ל.

והנה המעיין בדברי רבינו האי גאון ז"ל ומדייק בלשונו הטוהר יראה מפורש שכתב הטעם שלא תקנו קודם שלמה עירובין מפני שלא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין מבואר בהתקן שתקן שלמה המלך הי' דוקא לתקן פתחי מבואות כדי שיוכלו לערב דלערב במקום שהי' מתוקן לא הי' צריך לתקן זה היו ממילא עושין או לא עושין מקודם והעיקר תקן שלמה המלך הי' דוקא לתקן פתחים וצה"פ וכיוצא בו באופן שיוכלו לערב אח"כ בפת וא"כ ודאי מבואר ממקור נאמן רבינו האי גאון שהי' המקור להסמ"ג והב"ח והבאים אחריו דהחויב בתקן של שלמה המלך הי' דוקא לתקן המבואות בפתחים ולחיים וצורות פתחים ולתקן בכל מקום שאפשר שיהיה להם עירוב וזה הי' תקנת שלמה המלך ומצותו זה פשוט מאד.

וממילא פשוט שמה שאמר בשם רב אחד ששלמה המלך לא תקן עירובין אלא תיקן ונור איסור על הוצאה הם דברי הבל וכמו שביארתי כל זה באריכות במקום אחר ימחול נא לעיין בקונטרס אום אני חומה ב'.

וכבר הבאתי ממכילתא בשלח והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו מכאן שמעבר אדם מערב שבת לשבת ובמדרש שכל טוב פ' בשלח אות י' ורבותינו דרשו והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר יכינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות עכ"ל הנה מבואר ג"כ דסמכו על הקרא והכינו את אשר יביאו שמצוה לתקן לחיים וקורות וצורות פתחים ע"ש כדי שיוכלו להוציא מרשות לרשות והוא הוא המצוה לתקן כל האלו ולא לערב בפת בלבד המצוה וא"כ

פשוט ג"כ מה שאמרו בש"ע א"ח סי' שצ"ה שמצוה לערב בין עירובי חצרות ובין שתופי מבואות כפשוטו הוא ועיין מדרש לקח טוב בשלה שכתב לך נאמר והכינו את אשר יביאו יכינו היאך יביאו ע"י עירוב. ועיין תרגום יב"ע ובמרכבת המשנה עכ"פ פשוט דהמצוה שתקן שלמה המלך הוא לתקן צה"פ ולחיים וכל מה שצריך כדי לתקן עירובין זה הוא עיקר המצוה ופלא שכל כך נשתכחה התורה בעונ"ה עד שח"ו רוצין לבטל מ"ע דרבנן בעם-הארצות של הבל ופמטוטי דברים של מה בכך נגד המבואר בכל דברי רבותינו ז"ל.

ורבינו הגדול בהלכות גדולות הל' עירובין פרק הדר כתב וז"ל וצריכא מתא למיעבד לה עירוב הדר הודרנא (פי' סביב סביב) בחבלים או בצוה"פ. ורב נטרונאי גאון בתש' גאוני מזרח ומערב סי' כ"ו כתב תימה גדולה תמהנו בדבר זה, חכמים גדולים שכמותכם בעלי תורה, מוקדקים בדבר הלכה וכו' אי אתם מערבין עירובי חצרות בזכות שמים, אוליסאנו אין בה גוי שאוסר עליכם מפני מה; אין אתם מערבין עירובי חצרות כדאמר ליה רבה בר רב נתן לאביי (עירובין סח.) מבואה דאית נה תרי גברי רבכי כרבנן ניקו בלא עירוב ובלא שיתוף והריטב"א שם מהא שמעינן דלא מיבעיא לי' לצורבא מרבנן למידר במבוי וחצר שאינם מעורבים, ובתשו' הרא"ש כלל כ"א סי' ח' כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלילות ישראל להתיר מבואות המפולשין בין הכותים בצורת הפתח ואתה אסרת אותו לקהל פרייש והזהרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו ע"פ גדוליהם, והנה הוגד לי שאתה עומד במדך ואתה מכשיל את הרבים בחילל שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן את המבואות המפולשין לרה"ר של כותים בצוה"פ ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך וכו' והנה הרא"ש צווה ככרוכיא לנדות מי שמונע לעשות עירוב ושהמונע מלעשות עירובין מכשיל הוא את הרבים וכתשכ"ן ח"ב סי' ל"ז זכות גדולה היא למתקן מבואות ומי שלכו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו.

ובתוספתא דב"מ פי"א סי"ח כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי והוא ג"כ בירושלמי פ"ז דעירובין ה"י ובשו"ת ר"י מינין סי' ח' תשובת מהר"ם בר ברוך כ' וכן לענין לחי וקורה אם טענו למה לתקנם כדי להכניס ולהוציא בשבת אני איני רוצה להכניס ולהוציא או לכולנו אין צורך לנו כל כך בתקנה זו וכו' אלמא כופין זה על זה, ובש"ע ח"מ סי' קס"ב ס"א סמ"ע סק"א כתב דלהכשיר המבוי בטלטול בשבת הם עשויין ומינה נלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו בצד אחד בצורת הפתח דצריכין לסייע בצוה"פ ובשו"ת מהר"ח א"ז סי' קנ"ג שכופין זה את זה לעשות מקוה כמו שכופין לעשות לחי וקורה ע"ש הרי דעל לחי וקורה פשיטא ליה ומקוה למד מכאן.

ובשו"ת ח"ס שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמו את כל בני ביתם קטנים וגם לא נשותיהם וחלושי הדעת וכו' א"כ השכל הפשוט גוזר שראוי ומחויב לתקן החצרים והמבואות בעירוב בעירוב המתיר מלמול ובשו"ת הרי"מ סי' ד' ע"ד המלמול בעירנו על סמך מחיצת הווייסיל איני יודע למה ר"מ מחפש אחר חומרות בדבר שהעיר מהרי"ט שנתנו היתר ע"פ זקנים ואחריו כנה"ג תלמידו והג' החסיד דבר שמואל סי' ק"ג ושיבת הרבה המתירין כי באמת הוא להרים מכשול וכו' לענ"ד אין להחמיר רק כשאפשר לתקן בנקל כו' הק' יצחק מאיר ובשו"ת נפש חי' א"ח סי' כ"ה כסופו ולדינא כעיר שרבו המתפרצים ונושאים משאות ביום השבת בפרהסיא שחלילה דינם כמחללי שבת בפרהסיא (עירובין סט) ע"כ צריכין אנחנו לגבב כל הקולות שאפשר להקל וכו"ס סי' פ"ט כתב שבעירו ק"ק דרעזניץ הי' שם פרצה במקום כאופן שע"פ הדין אוסרת ולא אמר מידי לאשר הדור פרוץ במילואו והי' קשה לפניו לתקן ובשו"ת אב"נ סי' רס"ו והמתקש בזה ומונע מלהעמיד העירובין הוא מחמיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין ושמה לבי שלמעשה לא מלאה לבם של המתעקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם.

ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחרי פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו ובס' ת"ש סי' שס"ה סק"ד כבר כתבתי שרי אמירה לעכו"ם לחזור ולתקן העירוב דהו"ל מחיצה הנעשה בשבת דשרי כמ"ש סי' שס"ב ס"ג דכוה יש לסמוך על בעל העיטור דשרי אמירה לעכו"ם במקום מצוה ואין לך מצוה גדולה מזו שלא יחללו רבים שבת.

ובשו"ת מים רבים סי' קמ"ה בשם מוהר"ש אבוהב כמה עמקו מחשבות חז"ל הרועים הקדמונים להרים מכשול מבני עמנו למען ייטב להם למלטלל חפציהם ממקום למקום בהיתר ולא באיסור.

ומה שכתבו עוד שיש להתחשב עם המ"ב שהי' פוסק הדור והחמיר בעירובין אפילו במקום דליכא ששים רבוא שחשש לדעת הרכה פוסקים שגם בעיירות לא גדולות יש דין רה"ר אם הוא ברחוב שיש ברחבו מ"ו אמה, הגה כבר כתבתי גם בזה שהוא טעות דהאמת שלא פסק לאיסור אלא כתב דיש להחמיר לעצמו וגם פשוט שלא נהג עלמא חומרא זו בשום מקום בעולם ומה לן לגבב חומרות בעירובין מה שאמרו להדיא שהלכה כרברי המיקל בעירובין, אמנם כעת הזמין לי הקב"ה צילום מהספר דוגמא מדרכי אבי לבנו של מרן הבעל משנה ברורה כדף ל"א סקי"ד ח"ל היה משגיח מאד על העירובין בעיר, אמנם הוא בעצמו לא

הוציא שום דבר מעורו, בחששו לרעת הרבה פוסקים שגם בעירות לא גדולות שייכא דינא דר"ה אם הרחוב הוא ברחבו מ"ז אמה ולפי דעה זו אינו מועיל עירוב בעלמא (רק בדלתות וכדומה) ע"כ, הנה מבואר מדברי המ"ב היפוך דכן עשה עירובין וקדק אחריהם בעירו רק לעצמו החמיר לחוש לרעת המחמירין אבל לכל העם אדרבה תקן ועירב וזה הי' דרכו האמיתי שאחז צדיק דרכו בקודש וזה פשוט וברור. ומי שרוצה יכול להחמיר על עצמו אבל לא על כלל ישראל עכ"פ כן מבואר בספר שיחות החפץ חיים ע"י בנו הג' מוה"ר ארי' לייב זצ"ל ע"ש ותמצא דברינו כנים ואמיתיים. גם בבני ברק שנהג החזו"א ז"ל להחמיר על עצמו שלא להוציא דבר, מ"מ כל העירובין נעשו על פיו והתענין על כל פרט ופרט. ובכלל הוא דרך לא דרך מאיזה צעירי צאן שלא שנו לא קראו להוציא לעז על כל רבותינו זה אלים שנה ואבותינו הקדושים אשר לאורם אנו חיים ולומר שכולם ח"ו חללו שבת והכשילו את הרבים בחילול שבת אוי לאזנים שכך שומעות בוין התורה וחילול השם.

ובהיותי בבני ברק השתא ודברתי עם ידי"ג הגה"ק מוהרי"י קניבסקי שליט"א בעל הקהילות יעקב ואמר לי בזה הלשון אך וויים נישט ואם זיי ווילען עם אם דאך פשוט א דבר פשוט מאד שוין מווענדער יאהרען ווי אידען מאכען עירובין, וגם הגאון הגדול פוסק הדור מוה"ר שלמה זלמן אויערבאך סיפר לי שסיפר לו הגאון רבי בן ציון ידלר שבשעה שבא האדר"ת לירושלים עיה"ק והוא הי' ממונה על העירובין קרא אותו לכיתו ואמר לו היות כי אמרו ז"ל שמי שנהנה מגזל הרבים תקנתו לתקן צרכי רבים ובכן מבקש מאתו היות כי יש עוד חלק בירושלים שאין לו עירוב נתן לו מעות משלו לתקן עירוב על חשבוננו וישנית עליו בכל שבוע ולא יאמר לשום אדם בעולם שהוא נתן מעות לתקנו וכן המשיך ג' שנים עד לאחר פטירתו של האדר"ת ואז בא אל הועד הכללי וסיפר להם העובדא ושמעכשו אין לו עוד כסף להחזיק העירוב ומיד הסכימו הועד ליתן לו חצי העירוב ואמר לו שביקש החצי מהגרי"ש אלישר שהי' אז הראשון לציון הספרדי ויתנו מחצה על מחצה, והרב הספרדי וכו'. וגם כהיום בכל העולם ישנם עירובין ומה לן להתעקש דדוקא בארה"ב ובמדינה זו שב"ה זכינו קצת מקצת מן המקצת לבני תורה וקהל שומרי התורה לאסור עליהם המותר ומצוה בכל העולם ולגרום להם חילול שבת ומכשולות גדולות וביטול עונג שבת.

ובהיותי בארצנו הקדושה ראיתי שבכל עיירות ירושלים עיה"ק ת"א ב"ב חיפה ועוד מקמץ ועד גדול ישנם עירובין ובכל העולם באנטאווערפן יש עירוב ובמאראנטא ולאחרונה תקנו עירוב בבאלטימאר (שיש שם אנג יותר מששים רבוא) וע"פ הסכמת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א וגם בקי-גארדענס

בברוקלין ובבראנקס ועוד הרבה מקומות ואלה הצאן של ברוקלין מה חטאו שגזרו דוקא עליהם ואם מי שהוא רוצה להחמיר על עצמו יחמיר אבל לאסור על הציבור במקום שיש עירוב כשר ע"פ כל החומרות מי שמע כזאת, ומי הוא שמוכן לקבל על עצמו צער של בני ובנות ישראל הכשרים שמצטערים הרבה בשבת קודש ע"י שאין להם עירוב וגם באים לידי חילול שבת קודש ח"ו ע"י הוצאה בשוגג או ח"ו במזיד והלא אנו חוששין שלא לצער שום בעל חיים וכ"ש זרע קודש לאלפים שמצטערים וכ"ש ביום שבת קודש על ידינו ומי התיר צערם ודמם של אחינו בני ישראל בשביל איזה חומרות שהמציאו על עצמם ואם יש להם טענות על העירוב שיש לחקן יותר יטענו ויתקנו אבל לאסור דבר שנתקן ע"י שלמה המלך ע"ה ונהגו אבותינו מדורי דורות ואסמכוהו אקרא של והכינו, מי שמע כזאת.

והרה"צ ר' לוי יצחק הורוויץ אדמו"ר מבאסטאן סיפר לי שבאת אצלו אשה אחת בבכיות ואמרה רבי השבת קודש צריך להיות היום הכי מאושר וטוב אצלינו אבל נהפוך הוא שהוא היום הכי אומלל אצלי ושאל אותה למה והשיבה כי יש לה דירה קטנה בת ג' חדרים ויש לה ד' ילדים וא"א להוציאם בשבת קודש והיא יושבת סגורה בבית כל היום כבבית האסורים, ואמרה הגם שאסור לומר אבל היא לא תסכים לילד עוד ילדים שא"א לה בשום אופן במצב כזה לגדלם ואמר האדמו"ר אילו הי' עירוב בבאסטאן או לא הי' מצב כזה. ואמר שלא יודעים האוסרים שע"י החומרא שלהם בא לידי קולא עד ח"ו להשחתת זרע ולמעט הולדת בני ישראל ועוד כמה וכמה מכשולות שמביא ובפרט בחולאים שצריכים להביא רפואות וכיוצא בזה.

ומה מאד מובנים בזה דברי רבינו הגדול הש"ך ז"ל יו"ד סי' רמ"ב בקיצור הנהגת הוראות איסור והיתר סק"ט ח"ל כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובד כוכבים ואפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים ע"ש, והנה הדבר זה אצלינו שע"י החומרא שמחמירין בעירובין יבא עי"ז קולא ח"ו להשחתת זרע ועיכוב הריזן ומי יכול לחשוב עוד כמה וכמה קולות שיצאו מזה וכבר כתבתי דהחמיר בעירובין מקיל הוא בחילול שבת ח"ו.

ובזה אמרתי בהפטרה ואל יאמר הסרים הן אני עין יבש כי כה אמר ה' לסריסים כל שומר שבת מחללו ומחזיקים בבריתי ולכאורה אין להם שייכות

הסרים עם השבת ולהג"ל אתי שפיר דהסרים הוא שאשתו מסרכת להוליד יותר מפני שיראה מהצער שיהי' לה בשבת קודש עם הילדים ואמר הנביא ואל יאמר הסרים הן אני עין יבש כי כה אמר ה' לסריסים כל שומר שבת מחללו והיאך אפשר ע"י שישמרו השבת ויתקנו עירובין ולא יבואו לידי חילול שבת ועי"ז יחזיקו בברית קודש ויהיו להם בנים. וגם שמעתי מהגה"ק משינאווא שתקון עירובין הוא סגולה לחשוכי בנים ואמר לאחד מחסידיו שהי' ל"ע מחשוכי בנים בלשון אידיש אז די וועסט געבען געלט מתקן צי זיין א עירוב וועט דיין ווייב טראגען, וכן הוה.

והנה יש לדייק לשון כל שומר שבת מחללו, כיון שאמר שומר שבת די, דודאי מחללו הוא. עוד יש לדייק כל שומר שבת דהרי שבת לא תעשה הוא ושומר שבת משמע בקום ועשה, וראיתי לאחד מהמפרשים שפירשו שע"י תקון עירובין שתקן שלמה יבא לידי שמירת שבת מחללו שבלאו העירוב יבואו להוציא מרה"י לרה"ר וכמ"ש הסמ"ג והרמב"ם ז"ל וע"י תקון עירובין ידעו שאסור להוציא מרה"י לרה"ר ומרה"ר לרה"י ולכן שפיר קאמר כל שומר שבת מחללו כלומר ששומר את השבת ע"י תיקון העירובין שומר את השבת שלא יבואו לחללו בהוצאה ואתי שפיר.

ובדבר אשר חששו אחרים שילכו להם המשתכנים ולכן תשאר העיר בלי עירוב ולא ידעו מהדבר ויטלטלו בלי עירוב הנה באמת כי קשה מאד לפלפל בזה וכבר הארכתי בזה בקונטרסי אום אני חומה שאין אנן גזרי גזירות ולא נוכל לגזור על מה שתקנו לנו רז"ל, אבל מה שאני אומר בזה הנה כמה שקדו רבותינו ז"ל על תיקון עירובין אפילו רק לשבת אחד דתנן (עירובין ט"ז ובש"ע א"ח סי' ש"ם) יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות גרועות כגון שתי בלא ערב או ערב בלי שתי עד סאתים מותר לטלטל בכלו ואם הם שנים ג"כ הדין הכי ואם הם ג' ישראלים חשובים כשיירא ומותר לטלטל בכלו אפילו הוא גדול הרבה ובלבד שלא יקיפו יותר מכרי צרכם שלא ישאר בית סאתים פנוי שאין צריכין לו לתשמיש אבל אם נשאר בית סאתים פנוי אין מטלטלין בכל המוקף אלא בד' אמות בד"א כשהקיפו יותר על שש סאים אבל אם לא הקיפו יותר על שש סאין אע"פ שיש סאתים פנוי כיון שהם ג' מותר ע"ש באריכות הנה דאפילו רק שבת בבקעה לשבת אחד אפ"ה שקדו להם שיתקנו עירוב במחיצות גרועות ומה הרעש הגדול הזה אם ישבות שבת אחד בלי עירוב בבקעה ובפרט אם הם ג' ישראלים שהתירו להם עד שש סאין ויותר למה להם כ"כ ולמה ליכנס בדוחקין כאלו בשביל שבת אחד ובשבת הבא ילכו מזה, אבל פשוט שחז"ל דאגו לתקן עירובין אפילו בשביל שבת אחד כיון שהוא מצוה ואם אח"כ ילכו להם ילכו להם אבל שבת אחד לא יהיו בלי עירוב ואם א"א להם לתקן במחיצות גמורות וטובות התירו להם במחיצות גרועות רק שלא יהא ישראל שבת אחד בלי עירוב.

עוד מצינו בגמ' עירובין ס"ה ע"ב ר"ל ותלמידי דרבי חנינא איקלעו לההוא פונדק ולא הוה שוכר והוה משכיר אמר מהו למיגר מיניה כל היכא דלא מצי מסליק ליה לא תיבעיא לך דלא אנרינא, כי תיבעיא היכא דמצי מסלק ליה מאי כיון דמצי מסליק אנרינא או דילמא השתא מיהא הא לא סלקיה, אמר להן ר"ל נשכור וכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל אתו שיילו לר' אפס אמר להן יפה עשיתם ששכרתם כו'. ועיין רש"י שם ד"ה פונדק ובתוס' ד"ה איקלעו לההוא פונדק, ומבואר דרק איקלעו לההוא פונדק באקראי בעלמא ומיד עירבו ולא רצו להיות אפילו שבת אחד בלי עירוב, והגם דהי' מספקא להו אי יכולין לשכור אמר להן ריש לקיש לשכור ולאחר כך לשאל וכן אמר עוד שם בר"ח בר יוסף ור' חייא בר אבא ורב אסי ועשו מעשה קודם ואח"כ אתו ושאלו ומאי כולי האי שחששו בשביל שבת אחד להיות להם עירוב וע"פ קולות גדולות וספיקות וגם לא חששו כלל שבשבות הבאה ילכו להם ויראו אחרים שטלטלו ועל סמך זה יטלטלו אחריהם ופשוט דמעולם לא חשו על זה ואדרבה אפילו רק ליום אחד שקרו לעשות עירוב וחכמים גדולים טפלו בזה זה פשוט מאד. ובהי' הארכתי בזה דאין שום מקום לחשש זה כלל ומעולם לא חששו לה.

ואדרבה אומר אני הרי אנו אומרים אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואע"פ שיתמהמה עכ"ז אחכה לו בכל יום שיבא וא"כ כל העירובין נעשין רק לשבוע ומידי שבוע בשבוע מחכים בכל יום שיבא מלך המשיח ויגאלנו ועלינו לחקן בכל שבוע מה שצריך לאותה שבוע ואין לנו לחוש לשבועות אחרות ואם לחוש יותר יש לחוש להכשרים שנותנים על קאמפאנים ובעוד איזה זמן לוקחים ההכשר ואז"כ חושבים הציבור שיש עוד הכשר ולא חששו לכל זה וכ"ש שלא נחוש שלא לחקן עירוב בשביל זה זה פשוט מאד.

סימן פד

בענין דבר שאסרוהו ע"י קול קורא אי הו"ל בכלל מקום שנהגו בו איסור שאין ב"ד אחר יכול לבטל דבריהם

עוד להנ"ל

ובדבר אשר שאל עוד בענין האיסור לעשות עירובין בעירות גדולות שחתמו עליו כמה רבנים והו"ל דבר הנאסר כבר והיאך נוכל להתיר.

דע אהובי ידידי כי קשה לי מאד מאד לכתוב בענין זה אבל ליהוי ידוע כי אין באיסור זה שום ממש חרא דקיי"ל ב"ד שגזרו גזירה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם ב"ד אחר ובקש לבטל דבריהם ולעקור אותה תקנה ואותה הגזירה או אותו המנהג אין יכול עד שהיא גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין עיין מס' עדיות ופ' אין מעמידין ורמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"ב ובהשגות הראב"ד שם ואם גזרו ב"ד דבר לעשות סייג לתורה אם פשט איסור בכל ישראל אפילו ב"ד גדול מן הראשון אין יכול לעקור ולהתירן וא"כ בתקן עירובין שתקנו שלמה ובית דינו מי לנו גדול מהם שיוכל לבטל את דבריהם וא"כ כל תקנה שיתקנו נגדן לאו תקנה הוא שהרי הוא לבטל דברי ב"ד.

שנית דהרי האי איסור המדומה הוא לאסור לערב בכל עירות גדולות נמצא דהאיסור הוא לבטל מצות עשה דרבנן ופשט דאין שום ב"ד בעולם שיכול לבטל מצוה דרבנן ואפילו יתכנסו כל גדולי עולם אין בידם לבטל קוצו של יו"ד וכ"ש מ"ע דרבנן שהם תקנו מצוה לתקן עירובין בכל עירות, וא"כ הו"ל הורו ב"ד במעות אפילו ה' זה הוראת ב"ד לא ה' צריך לשמוע להם אלא אדרבה צריך לשמוע להמצוה שנצטוונו עליה ולתקן עירובין כל מקום שאפשר. אבל כאן גם הוראת ב"ד לא ה' כלל ולא ה' לזה כינוס רבנים אלא שלחו שני אברכים מבית לבית ואמרו לחתום על איסור ולא ידעו מה זה ועל מה זה רק חתמו למלא בקשתם כי אמרו כן בשם הגאון ר' משה שליט"א וגם אצלי היו אז ובקשו שאחתום על האיסור וכל אחד שחתם חתם רק על סמך שהגאון ר' משה בקש לחתום זה אינו אמת שהגאון ר' משה בעצמו לא חתם על קול קורא הזה ויש אצלי צילום מכת"י האיסור הזה.

ופשוט כביעתא בכותחא שאם יבואו כל גדולי הדור ויביאו כל חתימות שבעולם לחתום שלא להדליק נר חנוכה או לבטל מצות נט"י לא נאבה ולא נשמע להם אפילו אם נמציא לנו חששות ומעמים כי הם ידעו יותר שתקנו הכל ע"פ נבואה וסוד ה' ליראיו ובפרט שלמה המלך ובית דינו שה" נביא ה' ואפילו מהתקנות הנאים אחריהם ג"כ הם ידעו ולא אנחנו ואין בידינו מחמת חששות שלנו לבטל שום תקנה וכבר הבאתי דברי התוס' רי"ד בשו"ת שלו סי' מ"ה ח"ל בד"ה נחזור ואפילו אם ה' שם איסור רשאים אנו לדמות איסור דרבנן זה לזה הם שקלו בפלס בינתם אי זה איסור שלהם נדחה באיזה מקום נדחה כו' אבל אנו אין רשאים לבטל דבריהם כו' ואין לנו רק לקבל דבריהם דבכמה מקומות מצינו שהקילו בדבר חמור והחמירו בדבר קל ואין צורך להאריך בהן עכשיו ואע"פ שבעינינו נפלא הדבר בעיניהם לא היה נפלא שהם עמדו על דעת הבריות וידעו לבחון כל דבר מה שאין אנו יודעין עכ"ל. וא"כ כיון שהם לא חששו לכל

החששות האלו וגם ברורות שלפנינו לא חששו ותקנו עירובין בעירות גדולות וקמנות כידוע ח"ו אלינו לאסור ולבטל מה שחקן שלמה המלך ויאבדו אלף כמותו ולא יתבטל קצו של יו"ד מתורתנו הקדושה וכל החששות שאנו יודעין ידעם שלמה המלך החכם מכל אדם אשר עליו יצתה בת קול מן השמים אם חכם בני ישמח לבי גם אני.

וכזה הנני ידו דושה"ט וכאש"ל ומחמת חוסר הזמן לא אוכל להאריך וה' שנותיו יאריך המברכו בברכת התורה בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן פה

אי יש חיוב או מצוה לתקן עירובין וטענה למה לא תקנו עד היום

ליל ששי לסדר שמיני החשמ"א בני יצו"א.

למאן דלא חזינא מברכינא מע"כ הרה"ג כו' ר' הערשל גאנו הי"ו בכולל לייקווד ג.ז.

אחדשה"ט כראוי. ראשית הנני מבקש סליחתו אולי לא שתי עדיו עליו כראוי כי בבילתי מכירי קאמינא, וכד"ת כתיב ענה בדבר אשר העיר ומספק אי יש מצוה או חיוב לתקן עירובין ומפלפל בדברי הרמב"ם והרא"ש שהבאתי אבל אהובי ידידי מה לי לפלפל פלפולים של הבל ושל מה בכך וכי לא די לן מה דמבואר בש"ע בטור ומחבר וכל האחרונים עי' סי' שצ"ה ח"ל מצוה לחזור אחר שיחופי מבואות ומבדך עליו וכו' וכתבו הפוסקים דהטעם שמצוה לחזור הוא פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול הנה מבואר שיש מצוה לערב בכל מקום שאפשר וכי מצוה הוא לחלוק על הש"ע וכל הפוסקים מפני איזה עקשות והלא ברור מילל הש"ע והאחרונים שמצוה לערב וגם כתב מפורש דהטעם שמצוה לערב אינו בשביל הטשאלענד להביא מהאופה או להביא מים לבתים או סידורים כמו שכתב מעלתו במכתבו אלא הטעם כתבו מפורש שהוא משום פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול וכ"כ להדיא המ"כ סי' שצ"ה שם ע"ש וא"כ מה זה ענין לטשאלענד או סידורים והלא ודאי דטעם שמא ישכחו איכא כהיום כמו שהי' לפני המלחמה העולמית, ואם נלך כן נוכל לשנות כל הש"ע בשנה אחת והלא זה דרך המתחדשים אשר משנים טעמי הש"ע ואין הש"ע קובע להם אלא

לפי שרוצים עכ"פ פשוט דבש"ע מכואר שמצוה לערב בכל מקום ובכל עת ואין שום טעם ח"ו לשנות ולבטל מה דכתיב בש"ע ועל שלמה המלך אמרו במדרש שרצה לבטל היו"ד של ירבה אמרו יאברו אלף כמותו וקוצו של יו"ד לא יבטל ואין כח בעולם לבטל דברי הש"ע המפורש ומכואר בלי שום חולק שמצוה לערב. וכן נהגו אבותינו ואבות אבותינו ורבותינו זה קרוב לשלשת אלפים שנה.

ובתשו' רב האי גאון ובמדרש שכל טוב ממכוהו אקרא וכ"כ בת"י והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו מכאן שצריך לתקן לחיים וקורה ולחי וצה"פ ועוד כדי לערב שיוכלו להוציא בשבת מרשות לרשות עיין בקונטרס אום אני חומה ח"ב שהארכתי בזה וגם כתבתי עוד במקום אחר ואשלה לו צילום על זה ולכן אבקש מכ"ת שאם יודע מי שהוא שרוצה עוד להטריד בענין זה יראה לו מה שמכואר בש"ע ואחרונים וילמדו בש"ע מקור המצוה ולא יצטרכו לבטל זמן שלי זמן שלהם.

ובדבר קושית מרן המ"ב דאם צריך לרה"ר ס"ר למה אסרו תקיעת שופר לולב ומגילה בשבת שמא יעביירו הא כמעט אין לנו רה"ר בכל העולם, ובמילתא שלא שכיחא לא גזרו רבנן ע"כ. והנה לא ידענא מאי קאמר מעכ"ת שהביא קושית המ"ב ואטו קושיא זו לדידן קשיא, קושיא זו קשה על כל הראשונים אשר מימיהם אנו שותים ולא חשו לה אבל באמת כבר כתבתי בזה בתרי אנפי, הפן האחד דגזירה דרכה הוא גזירה קדמונית ולא שרבה גזרה והיתה עוד כומן המקדש עיין ר"ה כ"ט וסוכה מ"ב וכריש מס' מגילה ע"ש וא"כ אפשר שהיתה גם קודם תקנת שלמה המלך לתקן עירוב ואכתי היו העיירות רה"ר. הפן השני דודאי גזרו כומן הבית וכומנם היום הרבה רה"ר שלא יכלו לערב וכיון שגזרו שוב אין אנו יכולים לבטלה אפילו ליכא רה"ר כומנינו או מטעם דשמא יחזור הדבר ויבא לתקלה כמכואר בניטין ה' שמא יחזור הדבר לקלקולו או מטעם דקיי"ל כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אפילו בטל הטעם וכמ"ש הרמב"ם פ"כ מה' ממרים ה"ב וא"כ כיון דשופר ולולב ומגילה נאסרו בשבת בלי ע"ח וש"מ כמנין נאסרו אף עכשיו שבטל הטעם א"א להתירו אלא כמנין שגדול הימנו בחכמה וכמנין וליכא כמ"ש רמב"ם שם.

ולפמ"ש דהיתה תקנה קדמונית יש לפרש קצת מה דקאמר בגמ' והיינו טעמא דשופר והיינו, טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה דיי"ל דשופר כאמת נאסר כבר אבל מגילה שהגם הי' רק לאחר החורבן ובכל הרי אמרו אין אוכלסין בבבל ועכ"פ כבר עירבו א"כ אמאי גזרו במגילה שמא יעביירו ולכן אמרו והיינו

מעמא דשופר והיינו מעמא דמגילה כלומר שאין זו גזירה חדשה אלא היינו מעמא וא"כ נכלל בגזירה הראשונה ושפיר גזרינן הגם שהי' כבר בבבל תיקון עירובין.

ובאמת כי קושיא זו של המ"ב קושיא קדמונית היא ובשביל קושיא ליכא לדחות כל הגי פוסקים ועיין שו"ת בית שערים למרן כק"א א"ח סי' קל"ב שכבר נשאל למה בזה"ז במלו שופר ולולב בשבת משום שמא יעבירונו והוא קושית אחרונים ע"ש מה שתירץ לפי דרכו בקודש, ועיין מוש"ע א"ח סי' רנ"ב ומג"א סק"ו שם ובאחרונים ופשוטו.

ועל דבר מה שכתב דהקאנטרים אין מערבין רק הבאנגעלאס באמת אני מדבר היכי שיש באנגעלאס משני צידי דרך הרבים ומערבים שם כפי שעייני ראו ולא זר בכמה מקומות.

ועל דברת הקארם הגוסעים עיין מג"א א"ח סי' רס"ו לענין עגלות ובמקורה לכ"ע פמור ועיין לכ"ש שם ובפמ"ג שהמוציא רשות פמור ועיין מאירי שבת דף ח' דהמוציא רשות אינו חייב על הוצאה דלעולם רה"י הוא ולא מעביר ברה"ר וכ"כ הרמב"א שם ע"ש ודו"ק ועיין רוקח סי' קע"ט ובקארם שהם נמוכין פחות מג"ט לקרקע אמרינן לבוד ולכ"ע כל מקום שהם רה"י תחתם ובתשובה שערכתי לכבוד מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א הארכתי בזה ואי"ה בקרוב אדפיסנה ויקח משם יותר וכאן קצרתי מחמת חוסר הזמן.

בענין הרעד לייטס שהבאתי דברי השו"מ והמהרש"ם והאב"נ שע"פ חוק אסור לעבור וגם באמצע הרחוב שאסור לרבים לבקוע שם הם דברים מאירים כספירים דכל המונע רגל הרבים בכל אופן שהוא מפקיע מדין רה"ר ואפילו המניעה היא לטובת הנסיעה ולטובת הרבים וכ"כ המאירי והרשב"א ועוד וגם בזה האירכתי בעזה"י בתשובה הנ"ל.

כמה שכתבתי דמרן הגר"א קאטלער לא התנגד רק לעירוב כמאנהעמען ולא בשאר מקומות ומע"כ תמה איפה מקור דבר זה, ימחול נא כבודו לעיין מה שכתב הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א במכתבו ממ' ניסן תשל"ג להרה"ג ר' פריץ שטיינבערג שליט"א בקו-גארדענס ונאמן עלי עדותו של מרן הגר"מ פיינשטיין שליט"א ואם אין לו המכתב אשלח לו צילום ממה שכתב.

ומה ששאל למה לא עשו עירובין בשנים שהיו עוד כתיים חיותם האדמו"ר הגאון הצדיק מסאטמאר זצ"ל, וש"ב הגאון הצדיק מצעהלים, והגאון הצדיק ממטערדסדארף ועוד, יפה שאל אבל ליהוי ידוע למעלתו שלפני עשרים שנה רצו כל צדיקי הדור לתקן עירוב כראש הגאון הצדיק מרן ר' יונתן שטייף שהי' פוסק הדור מובהק והיו רבים וגדולי ישראל כידוע יותר מעשרים רבנים גולים ובראשם גם הגרצ"פ פראנק ועשו כל התיקונים ולא הניחו אותם כידוע ומפורסם זה ומה יעשו ואפשר וודאי ראו יותר ממה שאני רואה עכ"פ הגאון הקדוש מסאטמאר בשנת תשכ"ב לא ראינו שהי' מנגד ואילו הי' מנגד פשוט שלא הי' הגאון ר' יונתן שטייף ור' מיכאל דוב ווייסמאנדעל זצ"ל בראש הוועד לתיקון עירובין כי ידוע שהם היו אוהביו ואנשי בריתו וע"כ שדברו מזה עם הגה"ק מסאטמאר אז והסכים עמהם אבל כיון שראה התנגדות אז לא רצה עוד ליכנס במחלוקת.

אבל גם זה אמת אשר בשנת תשל"ג רצו לתקן עירוב בויליאמסבורג ואז נתנו הסכמותיהם רבני ההתאחדות כלומר הגה"צ אדמו"ר מפאפא והרה"ג משארמאש והרה"ג צ"מ שאקאווא ועוד י"א רבנים מגדולי המורים בהתאחדות הרבנים וההסכמות ותעודות ישנם אצלי אם רוצה אשלח לו צילום, וגם אני שמעתי בעצמי מפי הרב יוסף אשכנזי משמש בקודש אצל אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל ששמע בעצמו שהסכים לעשות עירוב ונתן מעות על העירוב והוא איש מהימן ומה לו לשקר בזה. אלא שאח"כ לא יצא הדבר מכח לפועל שלא הי' מי שיטפל בזה או מאיזה טעם עכ"פ לא משום שאסרוהו או ח"פ מאד.

ואומר אני שבאם אי"ה בעוד איזה שנים יעמוד אחד או כמה רבנים גדולים וירצו לערב שוב יאמרו למה לא עירבו לפני שנים כשהיו רבנים גדולים כמו זה או זה והאמת הוא שרצו לערב אלא שלא הניחו להם ולא מחמת שיחושו שיאמרו שהם מקילין ואטו מי שמקיים הש"ע כפשוטו הוא הנקרא מיקל שרצוה לקיים המצוה, ובשו"ת מהר"ם מינץ סי' ח' כתב שאין לצורכא מרבנן לדור במקום שאין עירוב, והוא מדברי הריטב"א והרי אדרבה המונעין מלעשות עירוב ומלקיים מה דכתיב בש"ע הם המקילין בחילול שבת ובזלזול הבעלי שו"ע. מאד לבי עלי כואב שאני צריך לכתוב דברים כאלו והלא מעולם הי' הש"ע המורה דרך והחיים שלנו והאיך אנו מזלזלין בהלכה המפורשת בש"ע שהוא מצוה לקיים ובשלמא מי שסובר שלהלכה א"א לתקן עירוב מפני רה"ר זה מוכן מאד אבל הני שסוברין שאין לן רה"ר ומודים דאפשר לערב רק שאין לערב מפני טענות שלהם אין לך מיקל גדול מזה.

ומה שכתב שסמכנו על פי תקרה יורד וסותם במחיצה לאחר הסליחה זה אינו אמת כי לא סמכנו ע"פ תקרה.

אלו דברי אדם מועט המצער עצמו על חילול התורה והש"ע אשר בעונ"ה נדרם לעינינו ויה"ר שנוכה כולנו לקיים את כל התורה ומצותיה בכללות ובפרטיות ולא נחסר עד לאחד עדי יבא משיח צדקינו בב"א דושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן פו

בענין אי תיקון עירובין הוי מצוה חיובית או שלילית

ג' לסדר כי תשא את ראש התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג שליט"א

בדבר אשר מתקשים עוד שתקן עירובין לא הוי מצוה אלא שלילית ושלמה לא תיקן מצוה לערב אלא שלמה ובית דינו אסרו הצאה מרה"י לכרמלית וכן גזירתם לא היתה רק שלא להוציא אבל לא שיהא מ"ע דרבנן לערב.

הנה כבי כתבתי לכם דשלמה ובית דינו תקנו עירובין כמצות עשה וסין לתורה לחילול שבת והוא מ"ע חיובית ולא שלילית וכמבואר בטור ובש"ע סי' שצ"ה ח"ל מצוה לחזר בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ועל שניהם מבוך על מצות עירוב וכו' עיין קטנזרם אום אני חומה ח"ב סי' ס"ד ועוד בכמה מקומות באריכות. אמנם כרגע ראיתי במ"ק (להר"י מקורביל) סי' רפ"ב ח"ל לערב עירובין שלמה תיקן (עירובין כ"א) לערב בחצרות כדי לעשות אונים לתורה כדי שלא יבואו לידי איסור מלמול מרה"י לרה"ר וכן מצינו שהזהיר הנביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמי' י"ז) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וירושלים לא היתה רה"ר שהרי אמרו (שם ו' כ"ב ק"א) ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבים עליה משום רה"ר וכו' ובהגהת רבינו פרץ שם הג"ה שלמה תקן שלא למלט בלא עירוב מן הבית לחצר כשיש באותו חצר בעלי בתים אחרים וכן לא למבוי אלא ע"י שיתוף שמשתתפים כל החצרות יחד וכו' ע"ש.

הנה מפורש כתב: א) דשלמה המלך תקן עירובין ולא שום אדם אחר, ב) והוא

הוא הגזירה שתקן הוא המצוה של תקן עירובין ומ"ע הוא שהוא כדי לעשות אונים לתורה כדי שלא יבוא לידי איסור מלמול מרה"י לרה"ר זה ברור מאד ואין זה רק שלילית אלא אדרבה ירמי' הזהירים ע"ז שלא קיימו תקנת שלמה והאזהרה היתה על כל התקנה שכיון שלא תקנו עירובין עברו על חילול שבת וכמ"ש הסמ"ג במ"ע דרבנן סי' א' וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות וכל המכחיש בזה הרי הוא כמכחיש בתורת משה רבינו עליו השלום ולא כתבתי זה רק לפי שראיתי עדיין מזדונין בזה כאלו תיקון עירובין הוא ענין של דוחק שלא תקנו רק במקום שא"א ובשעת הדחק אבל האמת שהוא חיוב בכל מקום ובכל זמן וכמ"ש והוא מ"ע דרבנן וכל המונע מלקיים מצוה זו הרי הוא ח"ו רוצה לעקור מ"ע דרבנן זה ברור.

סימן פו

בענין דשתי מחיצות מהני מה"ת ומצוה לכל מי שבידו לתקן עירובין

ערב שבועות התשל"ו בני"צ יצו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח גר"נ אי"א כש"ת מוה"ר בנימין עובדי' הלוי פארסט
שליט"א מגיד שיעור בביה"מ שאר ישוב פאר-דאקאוויי ג"י.

אחדשה"מ וש"ת בידירות.

קבלתי מכתבו היקר ודאי שאני זוכר את מעכ"ת ממאמריאל ואני מקוה
שהכל אצל מעכ"ת על צד היותר טוב.

ובדבר שאלתו מה שנוגע לר"ה בנוא יארק שכתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו
סי' פ"ו-פ"ח וכתבתי שם דמדברי התוס' נראה דמודי לר' יהודה דמדאורייתא ב'
מחיצות מהני, יפה כיון בזה מעכ"ת וכוונתי על דברי התוס' עירובין כ"ב ד"ה
דרבנן הגם שיש לדחות דהוה מצי לשנויי דרבנן לא פליגי אבל כיון דלא משני
א"כ ע"כ דלא ס"ל הכי אמנם יותר נראה כוונתם דהכין הוא האמת ומחי'
הריטב"א אין ראי' דכנראה דהריטב"א חולק אתוס' דמה שכתב ועוד תימה גדול
אי ר' יהודה לאו מדברי התוס' הוא ועיין תוס' עירובין י"ב ע"ב ד"ה איתביה יתר
על כן ואפילו רבנן לא אמרו אלא דמדרבנן בעי שלש מחיצות גמורות ועיין

בגהש"ם שם מה שהקשה מפ"ק דשבת דף ו' והניח בצ"ע ומיהו עיין מאירי שבת בפ"ק דשבת יש אסקופה וז"ל חכמי הדורות שלפנינו כתבו שכל מקום שיש שם שני כותלים ולחי רה"י הוא מיהו לזרוק שהלחי משום מחיצה הוא ולא נחלקו בכאן בלחי לזרוק אלא לטלטל ומה שנחלקו עם ר' יהודה לזרוק דוקא בקורה שאינה אלא משום היכר ולדעת חכמים אינה רה"י אפילו לזרוק ולפ"ו לכאורה אתי שפיר דבשתי מחיצות ולחי מודי רבנן דהוה רה"י מדאורייתא ולא נחלקו אלא בקורה שהוי משום היכר ולא מהני ומיושבת קושיה הגהש"ם שם וקצת מזה ראיתי בשו"ת בא"ח סי' ב' ענף א' אות ג' ע"ש. גם בתוס' עירובין דף ו' ד"ה והאמר רבה נראה מדבריהם די"ל דמודי חכמים לר"י מדאורייתא וכמו שציין כ"ת דאין הכרח אבל סובל הפי' הוה בריוח.

אלא דבאמת דבר זה לא הוי אלא סניף להתירא דל"ל רה"ר בזה"ו דלפענ"ד בעצם הדין דרה"ר ל"ל מטעם דאסור לעבור גלגלי ברה"ר, ורה"ר צריך דוקא שיעבור בו ושיהא ראוי ורשאי להלך בו ועיין מאירי עירובין כ"ב ד"ה העיירות והנני מצרף פה גליון אחד שכעת הולך ונדפס בענין זה בספרי ח"ו בס"ד והגם כי לא נגמר עדיין וימצא בו כמה טעותי הרפוס אבל עצם הענין יכול להבין משם כוונתי בזה.

ועיין עוד שיטה מקובצת ביצה ט"ז שכתב ומכאן למדנו שמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול וכ"ש אם הורגלו בדבר ובאמת כי תמיה גדולה על כמה מהיראים שמנגדים לתיקון עירובין ורוצים לעקור מצות עשה מדרבנן שחקנו לנו דוקא לתקן עירובין והוא מ"ע דרבנן ומברכין עלה אשר קדשנו והיתכן להסתפק בזה אם הוא מותר לתקן עירובין ובטעמים בדויים מלבם שעיי"ז יראה השבת כחול שיצאו הנשים בעגלות עם הילדים ויצאו ומה בכך אם מותר וכי אשה וילדיה תהיה בביתה בשבת ותצטער ביום חם וכיוצא בזה ויכולה לצאת למה לא תצא אם היא מותרת וכן כל כיוצא בזה ומה לי לסברות כרסיות כי זה זילותא דשבתא בשעה שחכמינו ז"ל תקנו לנו לעשות כה"ג ואטו אנן ידעינן יותר ח"ו מחז"ל.

ובס' פתורא דאבא ענין ערב שבת סי"ג כתב וז"ל וראיתי למחז"ל (האר"י הקדוש) שבשחרית יום שבת הוי מוליך עמו המלית והחומש מביתו לביהכנ"ס וגם הוי מוליכו לבית המבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא הוי מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת ת"ו או אשר נעשה לבית המבילה אם היו נעשין כהלכתן או לאו והנה לן האר"י הקדוש

בעצמו הי' נושא הטלית והחומש לביהכנ"ס בשבת וסמך על עירובין ועשה עירוב בעצמו בכל ע"ש ג"כ כמבואר בש"ע במג"א. עכ"פ לפענ"ד פשוט דהני שאינם רוצים לעשות עירובין משום זילותא דשבת יש בזה ח"ו צד מינות שאינו מודה בעירוב שכן תקנו לנו חז"ל וזאת התורה לא תהא מוחלפת וכמ"ש הרא"ש בתשו' כלל כ"א על אחד ר' יעקב בר משה שלא רצה לעשות עירוב מחמת חומרת שהמציא לפרש באופן אחר ונדרוהו הרא"ש ז"ל כמ"ש שם.

עוד כתב במכתב אחר להחכם ר' יעקב ס"ט ב"ר יצחק ט"ע ז"ל הכתב ששלחתי לאותו חסר מוח ואתה ואחר נתנו לו ואם לא יחזור בו אני מתרה אותך ואת כל הקהל שינהנו בו נידוי באותו המשוגע יעקב ב"ר משה וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל כי דבר זה צריך חיזוק שלא יבא כל שומה חסר דעת לבטל תורת משה רע"ה ואם יעמוד במרדו ולא ינהוג דין מנודה בעצמו אני גוזר עליו במצות אדונינו המלך יר"ה שיתן אלף זוז למושל העיר, ואני גוזר עלך ר"י שתמסור כתבי זה למושל העיר שיגבה ממנו קנס הנוכר ואם כל זה לא יועיל גזרתי עלך שתודיעני הכל ומצוה לגדותו בכל הקהלות ספרד וגם ידונו אותו למות בדין זקן ממרא כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלקים ולבער עושה הרעה מקרבנו. והמכתב הזה השני העתקתי מספר בא"ת. עכ"פ ראינו כמה חרד עלינו הרא"ש ז"ל על זה שלא רצה לעשות עירוב כנהוג בישראל מאז ומקדם. בקיצור ודאי מצוה גדולה הוא על מי שיכול לתקן עירובין בכל מקום שאפשר ואין לחוש להמשכנות יעקב ובית מאיר שהרי כבר ראה ראינו בכל מקומות מושבות בית ישראל שלא חשו להם מאז ומעולם. והגם דבמ"כ חשב י"ב פוסקים כרש"י וי"ב דלא כרש"י מיהו בת' בית אפרים חשב עוד י"א כרש"י ובספר תק"ו הביא עוד ג' שיטות כרש"י ובבא"ת הוסיף עוד שיטת א"ח (לוגיל) בשם תשו' הגאונים כרש"י ודעת העיטור שער ג' חלק א' בהל' ציצית כתב דר"ה הוא מקום שיש בו ס"ד ובת' מהרי"ל ובליקוטי מהרי"ל בשם מהר"ש ובתשו' מהרי"ו ליקוטים סט' י"ח מלבד שכבר כתבו התומים ועוד שאין להתחשב עם החשבונות כי ודאי יש הרבה פסוקים שאין אנו יודעים מי הם ולכן אין להתחשב רק במקום שיש מחלוקת סמכינן אקבלה וברידין הרי ידוע ומפורסם דנהג עלמה בבית אפרים בכל העולם כולו זה מאות בשנים ומאז ומלפנים נתקבלה הוראה בכל ישראל כן.

ידידו דושה"ט וש"ת בלב ונפש,

סימן פח

**בענין ישראל שאינו רוצה למסור רשותו שרוצה למחות בעירוב,
אי מהני קניית רשותו מיד שר העיר**

עוד להנ"ל

ב) ובדבר שאלתו עוד כנוגע לשבונה אחת שעשו עירוב בנייהם וקנו רשות משר העיר כרינא וישנם ישראלים אחדים יראים שהתנגדו להקמת העירוב מטעמים ונימוקים שלהם רצו לעכב הקמת העירוב ופרסמו ברכים שאינם ויזים לזכות בפת השיתוף ורצו לאסור כזה על הכל (ואינו נכנס כזה אם יפה עשו) ואחדים טענו שאין להם כח לאסור מכיון שגשבר המקום משר העיר ונסתלקו כל הדיורים וטענות כנגדם דלא מהני שכירות רשות מישראל וכענין שיתוף דוקא והביא תשו' דברי מלכיאל סי' י"ח שמתיר לשכור מישראלים מומרים ובשו"ת שכו"י ח"ג סי' כ"ט אפשר דמ"ל דמהני שכירות גם בעד ישראל והארץ כזה קצת ורוצה לדעת חו"ד העני' בכל זה.

הנה כדיון אם יפה עשו הני הנה כבר ראה מה שכתבתי לעיל בסמוך וודאי הני הם מחטיאי הרבים ממש שהרי גורמים לטלטל כלי רשותם או גורמים לכבול העירוב שכבר עשהו ותרווייהו בכלל מחטיאי הרבים הם ח"ו ואם כי כוונתם אפשר לטובה מ"מ גם בלי דעת נפש לא טוב וכ"ש כי בנראה דמי שעשה העירוב עשאו ע"פ רכנים מורי הוראה א"כ הרי הם גם בכלל מבזה ת"ח ברכים שמשפטו ח"ו חרוץ כיו"ד הל' ת"ח סי' רמ"ג ס"ו ומיהו כיון דלא נשאלתי כזה לא אארץ כזה מ"מ מה שנוגע לענייניו נלפענ"ד דאפילו עומדים וצווחים לא שמעינן להו ואין ברכיהם ממש.

דגרסינן בגמ' עירובין דף פ' ע"א ההוא טורוינא דהוה כשיכבותיה דר"ז אמרו ליה אוגיר לן רשותך לא אוגיר להו אתו לקמיה דר"ז א"ל מהו למיגר מדביתוהו א"ל הבי אמר ר"ל משמיה דגברא רכה ומנו ר"ח אשתו של אדם מערכת שלא מדעתו מיתכי נשים שערכו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובן עירוב ואין שותפן שיתוף ל"ק הא דאמר הא דלא אסר הכ"נ מסתברא דאל"כ קשיא דשמואל אדשמואל דאמר שמואל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף בני המבוי נכנסים בחוך כיתו ונוטלין שיתופן ממנו בע"כ רגיל אין אינו רגיל לא ש"מ.

ר"ח דאסר עליהו כלומר שממחה על אשתו מפני שעירכה עמהן אוסר על בני חצר אינו ממחה על ידי אשתו אינו אוסר עליהן ופי' מיחה ולא מיחה היינו שמוחה לאשתו והרא"ש והטור א"ח סי' שס"ז כתבו אפילו אם מיחה בה שלא לערב ואפילו אם אין רגיל לערב עמהם מערכת לו שלא מדעתו ואפילו אם אינו רוצה לערב וכך פרש"י הא דאסר על בני מבוי לא בעי דעתיה ומתני' כדלא אסר וכתבו התוס' רגיל אין שאינו רגיל לא דרגיל אוסר כמו פתח הרגיל אבל שאינו רגיל לא אסר ונזילין שיתופו בע"כ של בע"ה אבל דעת אשתו צריך עכ"פ ועיין ב"י ומה שפי' הב"ח.

ומיהו הרמב"ם פ"ה מה"ע ה"כ כתב וז"ל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי ולא גשתתף בני מבוי נכנסין לביתו ונזילין ממנו שיתוף בע"כ ואחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי כופין אותו להשתתף עמהם נראה כיאור הדברים דכרישא מיירי כאחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עמהם אלא שעכשיו אינו רוצה להשתתף ביון שרגיל לעולם להשתתף עמהם בני המבוי נכנסים לביתו ונזילין ממנו בע"כ שלו ולא בעי לא דעתו ולא דעת אשתו וכסיפא מיירי כאחד מבני מבוי שלא הי' רגיל להשתתף עמהם או שעד השתא לא עשו שיתופי מבואות כלל או שעכשיו הוא שבא לכאן לגור כמבוי הזה כופין אותו להשתתף עמהם ועיין ר"ף שנראה דעתו בהרמב"ם.

והחילוק בין רישא לסיפא כתב ה"ה דכירושלמי ספ"ז מבואר דין זה וכיאור הענין דכשהוא רגיל אם כאו לביתו ונטלו עירובין עירוב ולא בעי כ"ד אבל כשאינו רגיל אינו יכולין לבא לביתו ולרדת לנכסיו אבל כופין אותו בב"ד להשתתף עמהם ונראה דבין כך ובין כך כופין אותו אלא דכרגיל כופין בני המבוי ולא בעי כ"ד וכאינו רגיל כופין אותו ע"י כ"ד אבל ע"י כ"ד כופין אותו אפילו כאינו רגיל וכש"ע הביא שימת הרא"ש, ושימת הרמב"ם כשם ו"א ועיין מ"ב ובביאור הלכה סי' שס"ז מה שהאר"ך לישב שימת הרמב"ם ושכן הוא שימת הר"ח והרי"ף ולדידהו מתיישב טפי סוגיא דעירובין אבל הא"ר פסק כדעה קמיותא ולקולא ע"ש ולכסוף חזר בעצמו ופסק להקל.

איברא דכירושלמי ספ"ק דכ"ב וז"ל ר' יוחנן כשם ר' לעזר כי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערכין לו כעל כרחו ופריך והא תני והוא אינו רוצה לערב אינו ממאן נכנסין לביתו ומערכין לו ע"כ מפני שאינו ממאן אבל אם הי' ממאן לא ותני בן כופין הן בני המבוי זה את זה לעשות להן לחי וקורה למבוי א"ר יוסיף כי רבי בן לא שאינו רוצה לערב אלא מנפש כישא לא בעי מערבא,

ביאור הדברים נראה דהאי ממאן מיירי שהוא מין וצדוקי שאינו מודה בעירוב כה"ג אין כופין אבל האי שכופין מיירי שהוא נפש בישא כלומר כלי וקמצן ואינו רוצה ליתן פת מפני הכילות או מפני שהוא נפש בישא שאינו רוצה שיהי' להם עירוב ועיין ערוה"ש שכתב דמירושלמי הג"ל נראה כשיטת הר"ף והרמב"ם דא"צ דעת אשתו כלל ושמעין נמי דהכפיה לא בעי בב"ד ודלא כדעת ה"ה אלא שהם בעצמן נוטלין ומש"כ שכופין כלומר בני המבוי זה את זה ומוזה יצא הערה"ש לחדש שיטה חדשה דלהר"ף והרמב"ם אין נ"מ ברגיל או לא רגיל ואם באשה אין לה כח כשמוחה בה בעלה רק כל זמן שאינל מוחה בה יד אשה כיד בעלה אבל הם בעצמם לעולם יכולין לכופן ולהתום' והרא"ש הם בעצמן אין יכולין לכופו אפילו ברגיל אלא מדעת אשתו או אחד מבני הבית ע"ש באריכות.

ומעתה בדין כיון דעד עכשיו לא עירבו ול הו"ל רגיל א"כ הי' תלוי במחלוקת הג"ל דלהר"ף והרמב"ם יכולין לכופו בע"כ ולהתום' והרא"ש עכ"פ אשתו מערכת עליו כשאינו מוחה וכיון דהני שמיחו שאין רצונם בעירוב ולזכות בפת לא מיחו נשותיהם שלא יזכו או אחד מבני ביתם שלא יזכו בשיתוף א"כ מחאתם לא מהני דכיון שאשתו של אדם מערכת שלא מדעתו והם לא מיחו בנשותיהם א"כ מהני מדין אשתו ולפי מה שפי' בשם הירושלמי דגם דלהר"ף והרמב"ם בני מבוי כופין ולא בעי בב"ד א"כ גם לדידהו כופין אפילו ליתן משלהם וכ"ש שאין בידם למחות כשמוזכין אלא לה"ה דבעי כפיה בב"ד י"ל דלא מהני כיון דאינו רגיל א"כ עכ"פ יש לסמוך ע"ז כיון דהא"ר והאחרונים פסקו כדעה קמיתא שהוא שיטת התום' והרא"ש א"כ יש לסמוך על זה בניקל.

איכרא דנלפענ"ד לחדש דהכא אפילו אי מיחו כפירושו לנשותיהם שגם הם לא יזכו מ"מ אין במחאתם כלום חדא דמה שאמרו אשתו של אדם מערכת לו שלא מדעתו ולא בע"כ נראה הטעם שהרי כיון שצריכה ליתן מפתו לעירוב וכיון שמוחה בידה שלא תתן מפתו הו"ל גול בידה אבל כל שאינה מערכת מפתו אלא מפתה וכגון שיש לה משלה עצמצמה וכיוצא בזה דאינה נוטלת משל בעלה לאו כל כמיניה למחות בידה וכן כתבו הפוסקים דדוקא מפת שלו הוא דאין בידה לערב שלא מדעתו כשמוחה אבל מפתה יכולה אפילו לזכות לאחרים לכ"ע ומעתה בדין כיון דהכא לא בעי ליתן מפתו שהרי עושי העירוב יזכו מפתן לכ"ע וגם אשתו בכלל הוא וא"כ הגם שאם היו גובין מפת של כל אחד ואחד הי' בידם למחות לנשותיהם שלא יתנו מפתם אבל כיון שמוזכין להם לנשותיהם אין בידם למחות שלא יזכו מפת זה וכיון שאין בידם למחות נמצא שזכו בעירוב זה בע"כ א"כ שוכ אשתו של אדם מערכת בע"כ ואפילו כשמוחה בידה כיון שאינה מערכת מפת שלו וכה"ג הוה עירוב.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בִּיאֹוֹר לִפְנֵי שְׂאֵמְרוֹ בְּגַמְ' דָּף ע"ט וְתַנְן שֵׁם דָּף פ"א וּמוֹדִים וְכוּ'
 שְׂאֵין מְעַרְבִין לוֹ לְאָדָם אֵלָא מְדַעְתּוֹ א"ר יְהוּדָה בְּד"א בְּעִירוֹכֵי תְּחוּמִין אַבְל בַּע"ח
 מְעַרְבִין לְדַעְתּוֹ וְשֵׁלָא לְדַעְתּוֹ לְפִי שְׂזֻכִין לְאָדָם שְׂלָא בְּפִנּוּי וְאִין תְּבִין לְאָדָם שְׂלָא
 בְּפִנּוּי וְעִיין רַש"י שֵׁם ע"ת חוֹב הוּא לוֹ שְׂמַפְסִיד לְצַד הָאֲחֵר וְשִׂמָּא אִין נַח לוֹ ע"ב
 וְעִיין טוֹש"ע א"ח ס' שֵׁם"ו ס"ט וּבְגַמְ' וְא"כ בִּין דְּאוֹסֵר עֲלֵיהּ אִם לֹא יִשְׁתַּחֲתֵף יֵשׁ
 לְזֻכּוֹת לוֹ בַּע"כ וְלֹא מִיִּבְעִיא לְהַשְׁיִטוֹת דְּכוּפִין אוֹתוֹ לְהַשְׁתַּחֲתֵף וּנְכַסְמִין לְבִיתוֹ
 וְנוֹטְלִין מִפְתּוֹ בַּע"כ בְּלֹא ב"ד א"ב כ"ש בּוֹיְכוּי אֵלָא אִפִּילוּ לַמ"ד דְּבַעֵי ב"ד וְכַדְעַת
 ה"ה, מ"מ לַעֲנִין זִכּוּי בִּין דְּבַעֲצֵם זְכוֹת הוּא לוֹ בַּה"ג זְבִין לוֹ בַּע"כ וְכַעֲנִין זֶה
 מִצְּאֵתִי לְחַזוֹ"א ז"ל ס' צ"ט אוֹת ט' בַּא"ד וְשִׁפִּיר אִיכָא לְמִימֵר דְּבַמְזוּכָּה מִשְׁלוֹ
 אִיירִי וְכוּ' אַבְל אִם רְגִיל לְעַרְב מְזַבִּין שְׂלָא לְדַעְתּוֹ וְנוֹטְלִין מִשְׁלוֹ שְׂלָא לְדַעְתּוֹ וְאִף
 אִם עוֹמֵד וְצוּוּה וְאִף דַּעַת אִשְׁתּוֹ אִינוּ צַרְךְ אֵלָא דְּבִאוֹת י' שֵׁם עֵלָה בְּמַסְתַּפֵּק
 דַּאֲפִשֵׁר דְּהִיכִי דְּמְעַרְבִין בַּע"כ צַרְךְ דּוֹקָא מִשְׁלוֹ אַבְל אִין מְזַכִּין בַּע"כ ע"ש וְצ"ע
 וְקַצַּת הִי נִרְאָה לְתַלּוֹת בְּמַחְלֻקַּת הַקְּצוּה"ח וְהַגְּתִיבוֹת כְּמָה כַּח ב"ד יִפָּה אִם רַק
 לְהַפְקִיד אוֹ גַּם לְהַקְנוֹת לְאַחֵרִים וְעִיין רַשְׁב"א גִּיטִין ל"ו וְצ"ע.

מִיָּהוּ מַה שְׂנוֹגֵעַ לְדִידֵן נִלְפַעְנָד פְּשוּט דַּאִין כִּידָם לְאִסוּר כִּין דּוֹדָאֵי אִיכָא
 אִשְׁתּוֹ אוֹ אַחַד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ שְׂנִיחָא לְהוּ בַּהֲאֵי עִירוֹב וְלֵהֵם שְׁפִיר יְכוּלִין לְזַכּוֹת אִפִּילוּ
 בְּשִׂמוּחָה וְכִין דַּאִשְׁתּוֹ אוֹ אַחַד מִבְּנֵי בֵּית שְׁעִירֵב הוֹתֵר כֹּל הַבֵּית שְׂכָן הוּא עִיקֵר
 תְּקַנַּת חֲכָמִים דְּסַנִּי בְּאַחַד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ וְעִיין חוֹ"א עִירוֹכִין ס' צ"ט אוֹת ה' וְכ"ג
 בַּעֲרַה"ש וְלִכְּן בְּדִידֵן נִמְי מוֹעִיל הַזְּכוּיָה שְׁפִיר לְהַתִּיר הָעִירוֹב וְשִׁהַגֵּם לְמַעַן הָאִמַּת
 כִּי אֵלּוֹ הִירָאִים שְׂמוּחִים נִמְי אִין מִחֲאֲתָם מִפְּנֵי שְׂאִינָם מוֹדִים בְּעִירוֹב וְאִינָם רֹצִים
 בּוֹ ח"ו אֵלָא שׁוּחַם לְפִי טְעוּתָם חוֹשְׁבִים שִׁישׁ אִיסוּר בְּעִירוֹב מַזֶּה וְלִכְּן מוּחִים
 בְּרַכִּים כְּדִי לְכַמּוֹל הָעֲנִין אַבְל כִּין דְּבִאִמַּת הֵם טְעוּעִים בּוּה וְלוּלִי שְׁהִיו יוֹדְעִים שִׁישׁ
 מַצּוּה בְּעִירוֹב זֶה וְאִדְרַבָּה אִיסוּר הוּא לְמַחְתּוֹת וְכ"ד בּוּפִין אוֹתָם עַל זֶה וְדַאֵי שְׁהִיו
 מַסְכִּימִים לוֹה א"כ בַּעֲצֵם הוּוּה זְכוֹת לְהֵם בַּה"ג וְעִיין גִּיטִין י"א ע"כ הָאוֹמֵר תֵּן גַּט
 זֶה לְאִשְׁתִּי וְשִׁטֵּר שְׁחָרוֹר זֶה לְעַבְדִּי ר"מ אוֹמֵר אִם רָצָה לְחַזוֹר בְּשִׁנְיָהּ יִחְזוֹר
 וְחַכ"א בְּגִישֵׁי נָשִׁים אַבְל לֹא בְּשַׁחְרוּרֵי עַבְדִּים לְפִי שְׂזֻכִין לְאָדָם שְׂלָא בְּפִנּוּי וְאִין
 תְּבִין לוֹ אֵלָא בְּפִנּוּי וּבְתוּס' שֵׁם בִּירוּשְׁלַמִּי בְּעֵי הַגַּע עַצְמָךְ הִיָּה עַבְדּוֹ שֶׁל קִצִּין הָרִי
 חוֹבָה הוּא לְעַבְדֵי הָרִי שְׁהִיתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל מוֹכָה שְׁחִין הָרִי זְכוֹת הוּא לֵה לִית לָךְ
 אֵלָא כְּהָדָא אִילוּ הַמוֹכֵר עַבְדּוֹ שְׂלָא מְדַעְתּוֹ שְׂמָא אִינוּ מְבוּר אִילוּ הַמְגַרְשָׁה אִשָּׁה
 שְׂלָא מְדַעְתּוֹ שְׂמָא מְגוֹרְשֶׁת הִיא פִּירוּשׁ עַל יְדֵי אַחַר הָעַבְדֵי נִמְכַר עַל כְּרַחוּ וְאִין
 הָאִשָּׁה מְתַגְרָשֶׁת עַל יְדֵי אַחַר בַּע"כ וּמִשְׁמַע לְבִאוּרָה בִּין דַּאֲפִשֵׁר בַּע"כ זְבוֹת הוּא
 לוֹ חֻכִּין לוֹ שְׂלָא בְּפִנּוּי וְאִינוּ יְכוּלִין לְחַזוֹר וְא"כ בִּין דְּבַעֲרִירוֹב נִמְי יְכוּלִין לְכוּפּוֹ בַּע"כ
 לְעוֹלָם זְבוֹת הוּא לוֹ וְדו"ק. עַב"פ לְפַעְנָד פְּשוּט דַּאִין כִּיד הַיְחִידִים כַּח לְאִסוּר עַל
 הָרַכִּים וְלְהַכְשִׁילָם כְּחִלּוֹל שַׁבַּת ח"ו וְגַם הֵם אִין בְּדַעְתָּם אֵלָא לְפָנִים.

שוב מצאתי דבשו"ת ובחרת בחיים להגרש"ק ז"ל סי' קכ"ג הביא שאלה כזו שהי' יחיד מוחה בעירוב העיר בלא טענות ושאלוהו כיצד דינו והשיב הגרש"ק ז"ל שאין המחאה כלום בשביל שזהו זכות גמורה להם ומקנין בעל כרחם ע"פ דברי הרשב"א בקידושין דף כ"ג דבזכות גמורה אפילו העבד עומד וצווח מהני, וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב מהר"ת ח"א סי' ס"ב לענין שיש דין זכיה אף לשאינו מודה בעירוב וראיתו ג"כ מדברי הרשב"א הנ"ל והגרש"ק כתב על אחד שרצה לחזור מעירובו ולאסור הטלטול ז"ל והבל יפצה פיהו בעצה זו ופוק חזי מה עמא דבר שמימיים ימימה נזדמן שנפל מחלוקת בין יחיד ובין בני העיר ולא נשמע שיפול על עצה זו אחד לומר כן דודאי לא נעלם זה מאחד מישראל אך בוודאי הבל הוא ע"ש.

ועיין א"ז הגדול ח"א סי' תרי"א דאין אדם משים עצמו רשע והואיל והכריעו חכמים דעתו לדבר אין נאמן לומר בענין אחר כדאשכחן בכמה דוכתי ניהא לאינש דליעבד מצוה בממוני' אע"ג דשוכר אמר אדעתא דהכי לא שכרתי והוי מן הטעות אעפ"כ לא ממכינן אדבורי' אלא על דעת חכמים כמו שהכריעו חכמים את דעתו ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב בקונ"א סי' ח' בשני צדדים שהשתתפו מקודם בעירוב ואח"כ חזר בו צד אחד ואינם רוצים להשתתף ואינם מטלטלין בעירוב בשבת מ"מ מותרים אנשי הצד השני לטלטל וכן דעת השואל שם והב"י עכ"פ לפענ"ד פשוט שאין ביד שומרי תורה לאסור עירוב לרבים ושארית ישראל לא יעשו עולה כיון שעל ידם יגרמו להם לטלטל בשבת בלי עירוב ח"ו והו"ל בכלל מכשיל את חבירו בחילול שבת ודאי אינו רוצה בזה ח"פ מאד.

ומחמת כי אין הזמ"ג כעת יותר מחמת מטרדות לא אוכל להאריך בשאר שאלות ששאל עוד ואי"ה לכשאפנה קצת אישנה פרקו עוד בס"ד ועד התם אבקש מליחתו ועין ויאמר מלחתי וי"ר שיזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורה באהבה ידידו דושה"ט וש"ת בכל עת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן פמ

אין להשאיר תיקון עירובין ושאר צרכי ציבור ביד קלי הדעת

מע"כ הרה"ג א"א וו"ח גו"נ חו"ט וכו' כש"ת הרב בנימין עובדי' הלוי פארסט
שליט"א ר"מ כפאר ראקאוויי ג"י.

אחדשכ"ת כידירות.

מכתבו היקר אך ורק קבלתי וכאמת כי יפה עשה עבשיו שכתב מכתבו זה להאיר לן קושט הדברים כי לפי מכתבו הראשון הי' נראה ברור שעושי העירוב היו הרבנים הותיקין שכשכונה רק שהיו איזה פרומע שהיו מנגדים להרכנים בדרך וסדר כומן הזה אכל פשוט שאם הרבנים החרדים עמדו נגדם ורק הראביים עשו העירוב ודאי כי אין לאלו לעשות ערוב כמוכן ומי שאינו בקי בעירוב ואפילו לא בהלכות קטנות האך יעשה ועסוק בעניני עירוב שהם הלכות מסובכות ולנדולי הדור נאמרו ועיין עירובין ס"ח ע"א א"ל רבה בר בר חנן לאביי מבואה דאית בה תרי נברי רכבי כרבנן לא ליהוי בה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי ניעבד מר לאו אורחיה אנא טרידנא בגירסאי אינהו לא משגוחי מבואר דעל הגדולים נברי רכבי הי' לראות שיהי' להם עירוב זה פשוט.

אבל אשמים אנחנו על אחינו כנ"י אשר ראינו כהתחננם אלינו כפי מה שאמר כ"ת שהבע"כ אלצו על הרבנים שהם ג"כ לא רצו לעשות אלא שהבעלי בתים אלצו עליהם ובשעה שהי' לנדולי התורה לקיים מצוה זו לנדור נגד ולעמוד כפרץ ולתקן עירובין כראוי להם וכיון דהחרדים לדבר הי' לא עשו הנה כאו שועלים קטנים ועשו מה שעשו, וכאמת זה הוא המחלה הגדולה שכני תורה כדור הזה מתחמקים לדרוש כצרכי רבים ורק יושבים כד"א שלהם וכדורות שלפנינו ראה ראינו שנדולי הדור פעלו לטובת הרבים כפי הדרוש להם ע"פ התורה וממילא לא יכלו ההמון והע"ה אח"כ לעשות להם צעדים שלא ע"פ התורה וכמו שציין כ"ת לענין שכונה אחרת שאצלכם שעשו עירוב ע"י חומי מעלעפאן שההיתר דחוק מאד והי' אפשר לתקן בדרך היתר מרווח אבל כיון שהחרדים עמדו מן הצד עשו לעצמם כפי הע"ה שלהם.

ומנמו' עירובין הנ"ל מבואר ג"כ שאמר אביי לרכב"ח מאי נעביד וכו' אינהו לא משגחי ופרש"י אינהו שאר בני המבוי לא משגחי משמע דאלו הי' משגחי

ועשו עירוב הי' עירוב אפילו שהיו שם גדולי הדור כרבה ואבוי וכיון דרבה ואבוי לא עושים מי שכידו לעשות עושה והכ"ג כן הוא כיון דגדולי הרבנים לא עשו כאו הראביים ועשו ולפענ"ד העני' כבר כתבתי שבאם עושים עירובין במקומות שיש פקוקים ויש מחמירים החרדים יכולים להכריז שכל מי שיחמיר על עצמו תע"ב וכמה פעמים מצינו בש"ע כן שכתב הרמב"ם שהדבר מותר והמחמיר תע"ב והכ"ג אם המחמירים על עצמם אינם רוצים להוציא בעירוב כזה יש לעשות עירוב אעפ"כ לאותן שאינם רוצים להחמיר וכאשר זה מלפנים מאות שנים בישראל והמחמיר על עצמו תע"ב אבל למחות בדבר שאין בו איסור גמור אלא מצד שיטות שלא קבלוהו עליהם אבותינו אין לנו לאסור ובפרט במקומות כאלו שכונות כפאר-ראקאווי וכיצא בו שלכ"ע אינם רה"ר.

ומה שחוששין שע"י העירוב יהי' השבת מחולל זה באמת חסרון אמונה בתקון חו"ל ח"ו וכמ"ש במכתבי הקודם אמנם אין הו"ג לכתוב כזה כעת. רק נקודה אחת מה שכתב כ"ת ובודאי אנשים אשר יראת אלקים נוגע בלבם איננו בכלל חוטאים ח"ו ודאי הצדק אתו, אמנם ימחול נא לעיין בגמ' גיטין ג"ו אמר ר' ענותנותו שלר' בי זכריה בן אבקיילם החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצינו ובגמ' מפרש שם שהי' אומר סבור רבנן לקרובי' חיש שלא יאמרו וכו' וסבר רבנן למקטליה וכו' ואמרו וכיון שהי' ראש ב"ד לא יכלו לעבור על פיו נעשה החורבן, ור' יוחנן חיש לכתביה להלכה לדורות והוא ללמד אותנו שמנהיגי ישראל צריכין להיות רך כקנה וקשה כארו, וכבר אמרתי דלכאורה קשה מה הי' לו לעשות לר"ז בן אבקיילם והלא הצדק אתו שיאמרו וכו' אבל אמרתי במ"ד דה"ט דר' יוחנן דכשסבר רבנן למימר כן אמר יאמרו וכו' וכשסבר רבנן לומר כן וכו' אמר יאמרו, אבל לא בא ר' זכרי' בעצה כדת מה לעשות, והלא ראה שיש סכנה בדבר לכלל ישראל ואם עצתינו לא טובה ואתה ראש הסנהדרין תן לנו עצתך הטובה מעצתינו ואם אין לך עצה יותר טובה אזי נעשה כפי האפשר לפי עצת הרבנין שמכור למימר, בין כך ובין כך והשב ואל תעשה הוא והחסרון בשנוע לכלל ישראל (ועיין רש"י שמבל את זה ולא הרנו), אל תצדק הרבה אם הוא רודף הכלל אל תחום עליו ולא תסבלו, אולי כך, אולי כך, (אפשר אזוי ואפשר אזוי), ועי"ז חרב הכל עכ"פ הסבלנות והבלתי עשי' הוא שחריב את ביתינו וכוה"ז נמי הוא מחליש ומחריב את בית ישראל בכמה מקומות שהיו וישנם רבנים כשרים שרוצים לתקן ע"פ התורה ורק ענותנותו של ר"ז שמיד כשרוצה מי שהוא לעשות עירוב שומעים הכרוז יאמרו כך ויאמר כך ומתהרשלים הרבנין הכשרים שלא לעשות מתמת הקפדת ר' זכרי' בן אבקיילם שבזה ועובמקום אחר לעולם ימצא אחר מי שחש לחומרא אחת ואח"כ הרבנים הכשרים מונעים עצמן מליכנס בעובי הקורה מפני כבודו של ר' זכרי' בן אבקיילם ור"ז אינו נותן

עצה עדיפה ויותר טובה אלא מונע ומחליש את כל הפעולה לטובת הכלל, ובאים מתבלי כרמים האלו ומחריבים את כרם ה' צב-אות ולא כן היתה ההנהגה מימות עולם שגדולי ישראל משכנו עצמם בעד כלל ישראל וכמ"ש למע"כ במכתבי הקודם, וגם ברורם היו בעל משכנות יעקב שאסר לעשות עירובין וצווח בכרוכה ואפ"ה עשו עירובין בכל תפוצות ישראל וגם בזה"ו עושין עירובין בכל תפוצות ישראל מקום שיש בעלי תורה אמיתיים ובפרט כי כנראה עיקר התקנה היתה כדי להציל מהוצאה בשוגג וכמבואר בגמ' ביצה ובש"ע סי' שצ"ה ווראי דבר זה נוגע לעולם ובכל אדם ובכל מקום ואפילו בגדולי ישראל כידוע, וכן היו עירובין בלאנדאן, ובערי יוראפ מימות עולם, ורק כל החומרות גבבו ונל אמעריקא, וחששו כל החששות שהשבת יראה כחול ואטו בתל אביב ובווארשא ובוויען והאמבורג והאג שבהאללאנד ולאנדאן לא ידעו מאלה החששות וכי שלמה המלך לא ידע מאלו החששות ואדרבה בנבואתו ידע שיהיו ח"ו מחללים שבת תיקן להם שלא יחללו ולא יצאו באיסור עם העגלות אלא בהיתר וניחא ליה לחבר בתיקון הע"ה, כ"ש היכא דהחבר לא עבר אפילו באיסורא זוטא ומציל לע"ה מאיסורא רבה כי כבר כתבתי שהחבר אם אינו רוצה להוציא ולסמך על עירוב כזה הרשות בידו ותבא עליו ברכה.

כתבתי קצת מה שעל לבי כי ראיתי דוקא מחמת צדקות ועניויות יתירה באים מכשולות גדולות ח"ו והחסרון בזה כי אצל רבים החרדים נעשה ההרגש עיקר ולא ההלכה שקובע אלא ההרגש אבל האמת כי כן לא יעשה כי מה שקבעו לנו בעל הש"ע וגדולי אחרונים וכן נהג עלמא עליו אין להוסיף ואין לשנות ועיין תומים ח"ימ סי' כ"ה בקת"כ אות קכ"ד קבלה בידינו וכן הוא דן ומורה דאין לטעון קים לי נגד פסק הש"ע והרמ"א כיון שהב"י ורמ"א לא זכרו דעת החולק בש"ע אין לחוש לו וכ"כ בחו"י דף רס"ג ע"ב ע"ש והח"ם ז"ל כתב שמדברי הרמ"א לא נטה ימין ושמאל והוא תהלתי ותפארתי ולא חששו לההרגש אלא להלכה פסוקה.

ידידו רושה"ט ושכ"ת בלבב ונפש,

סימן צ

בענין אי יש לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת

ב' לסדר למען תספר החשמ"א בני יצו"א.

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כו' כש"ת הרה"ג מוה"ר מרדכי ראזענבוים הי"ו.

אחדשכ"ת בידירות.

ובדבר מכתבו שמחתי מאד לקרוא אשר הקונטרס אום אני חומה האירו עיני ת"ח להבין קצת בעניני עירובין המסוכנין ולהבין כל השיטות על בורין ומנוש החייתני כי מצאו דברי תורה חן בעיני לומדי התורה כי זה חלקי מכל עכולי שיעיינו לומדי התורה וישתעשעו בדברינו ויפלאו בהם הן לקרב והן לרוזק כדרכה של תורה וי"ר שתזכו ללמוד תורה לשמה וללמדה עדי יבא ינון ולו יקחת עמים.

ובדבר אשר בקש להבינו נקודה אחת האך זה אפשר שיהי רצון ה' לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת ושמו שלום ורצונו שלום. הנה כאמת נגע בנקודה יקרה אשר א"א לעבור עליה בלי הערה וודאי אין לך דבר שעומד בפני השלום ושמעתי בשם הגאון בעל אור שמח או בעל אבני נזר שבעיר אחת עשה רב עירוב והיו שם מנגדים על העירוב ובאו להגאון ושאלו שיכתוב מכתב נגד הרב שעשה עירוב שהוא בניגוד לכמה והשיב הגאון ז"ל אם לא אכתוב מכתב נגד הרב אז המנגדים ינגדו ולא ימלטו אבל אם אכתוב מכתב אגרום לשנאת חנם וביוון ת"ח ולכן לא כתב כלל.

במה ששאל היכן מצינו שיהא רצון הבורא לקיים מצות שעי"ז ח"ו מביא מחלוקת הנה הטור א"ח ס"א א' התחיל יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמוי קל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אבך שבשמים פירש ד' דברים בעבודת הבורא יתבדך והתחיל בעז כנמר לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתבדך לפי שפעמים אדם חפץ לעשות מצוה ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו ועל כן הזהיר שתעז פניך כנגד המלעיגין ואל תמנע מלעשות המצוה וכן אמר

ר' יוחנן ב"ז ועיין ב"י וב"ח מה שהאריכו בזה והכלל כי בענין עשיית המצוה אין להתחשב רק אם הוא מצוה ורצון אביך שבשמים ואם לפי דעתי או דעת אדכ אחר הוא מצוה ורצון אביך שבשמים ואם לפי דעתי או דעת אדם אחר הוא מצוה ורצון הכורא אל ימנע מלקיים המצוה מפני המלעיגים שילעיגו עליו וירדפו אותו כמבואר בבית יוסף כי אלקים יבקש את הנדרף והוא יודע ועד ואם פנחכו בקנא את קנאתו נמי רצון להורגו כמבואר בירושלמי ולא חש לדבר רק כי מצוה הכורא קודם למורא אדם והשם ית"ש יודע ועד כי כונתינו רק לעשות נחת לו כביכול ולקיים מצותיו ואל המלגלגל אני שואל מי נתן רשות לאיזה צעירי צאן ללעוג ולבזות גדולי התורה ויראה מורי הוראה בישראל. ומי ששכן את שמו בבית המקדש ועושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו.

ידידו דושה"ט מוקירו כלתי מכירו כלב ונפש,

משנה הקמן

סימן צא

עוד להנ"ל

לאחר חיתום שמרות ראיתי מעבר לך במכתבו שהעיר מנקודה הלכות דרה"ר צריך להיות ניחא תשמישתיה וכמבואר בגמ' כ"ב ע"ב וממעם זה כתכתי הרבה מעמים למה כל רה"ר שלנו אינם ניחא תשמישתיה, ומע"כ הקשוה דאפשר סברת הגמ' שם הוא רק לענין בקעי בה רבים דרק אם ניחא תשמישתיה נקרא בקעי אבל לעצם החפצא של רה"ר אפשר הוי שפיר רה"ר אפילו בלי ניחא תשמישתיה ע"כ.

ולפענ"ד פשוט דניחא תשמישתיה הוא שעושה את הרה"ר דפי' רשות הרבים כשמו כן הוא שיש רשות לרבים וניחא להו כמוח שהיתה ברגלי מדכר והאיך נעשה זה רשות הרבים, וראי' גמורה דרש"י פי' וכן הוא בהג"א ומג"א ס' שם"ה ס"ב אהא דלא בקעי בו רבים דהינו מקום מטונף או מקום מקולקל כפתחים וטיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם ובשו"ת שו"מ ח"א סי' רנ"א שאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מצוי שם אבל עם כ"ז אין עובירן בו רכים כגון שהוא מן הצד וכן מקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיכ ז"ל דלא מיבעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם

דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית לי' גרודי שאינו נוח לעבור בה ומכ"ש בזה דשר העיר אינו מיה לעבור ונקט פורא ולתיב ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד וכו' דרה"ר לא מקרי רק במקום שיכולין ודרך לעבור כגלפענ"ד ברור עכל"ק ע"ש וכן הסכים הגמהרש"ם ברע"ת סי' שס"ה אות ב' לבעל שו"מ ומבואר דהיכי דהשר העיר אינו מניח לעבור מפני החוק שלו פשוט וברור דלא הוי רה"ר וכ"פ הגמהרש"ם והאבני נזר שהיו פוסקי הדור גדולים בדורות שעברו וא"כ פשוט דברידין שהשר העיר אוסר שלא לעבור מחוק המדינה שאסור לעבור באמצע הרחוב לשום אדם רק למכוניות כה"ג ודאי לא הוי רה"ר ונרע הוא מכל הני כמו מקום מטונף או גרודי דעכ"פ אפשר לעבור. וכבר הבאתי כן ממרן הח"ס בשם הכנ"י לענין רה"ר על גליד דלא הוי רה"ר משום דלא ניהא תשמישיתיה שקשה לעבור שם שבנ"א חוששין שלא יפלו וכ"ש ברחובות דידן זה פשוט וברור מאד והארכתיו בזה במקום אחר. ועיין מאירי עירובין נ"ט ד"ה המשנה החמישית ונמצא עכשיו עירות של מלכים וכו' ודו"ק.

שוב מצאתי לרבינו חננאל עירובין ב"ב שכתב דמעלות ומורדות לא הוי רה"ר דבעינן דומיא דגלי' מדבר שהרחובות היו שוין בלא פתחים ובלי בורות ומעלות דכמדבר העמוד ענן השוה הכל ע"ש.

סימן צב

מכתב עידוד לתקן עירובין והרבה מכשולות במקום שא"ן מתקנין

ד' לסדר וראשו מגיע השמימה התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח נו"ג עוסק בצ"צ אשכול הסופר בנש"ק כו' כו' נש"ת מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א רב דקהל ראצפערט בני"י.

אחדשכת"ר כראוי ליראי ה'.

בשורה טובה תרשן עצם, שמחתי בשמעני מהבשורה הטובה אשר מעכת"ר עזר מתניו ולקח על עצמו להחזיר עטרה ליושנה קבלת אבותינו הקדושים מדור דור עד שלמה המלך ע"ה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר כדי להסיר מכשול ולהציל הרבה מאחינו בני"י מחילול ש"ק, ובפרט בויליאמסבורג ובארא פארק. ואמרו ז"ל בשעה שתקן שלמה עירובין יצאה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם

אני, מבואר דצריך חכמה יתירה לתיקון עירובין ואשרי חלקו שלקח על עצמו מצוה גדולה כזו, ובפרט במדינה זו ועירות גדולות אשר בעונ"ה החילחל שבת יותר גדול המצוה לתקן עירובין ג"כ יותר גדולה כמבואר תשב"ץ ח"ב סי' ל"ז וח"ס א"ח סי' צ"ט, והגם דהאחריות נמי מרובה האמנם כבר ביררתי בעוה"י בקונטרס אום אני חומה ובשאר מקומות כי דוקא בעירות גדולות האלו מצד ההלכה יותר קיל לתקן עירובין ממה שהי' בערי יוראפ, ומותר אפילו להפוסקים שפקפקו בתקן עירובין בערי יוראפ כבעל משכנות יעקב כאן גם הוא ז"ל מודוה. וכ"כ כבר הגרש"ד כהנא דומ"צ בווארשא. ומה שרצו קצת לחדש גזירות חדשות הלא כבר יצא הדבר מכל הפוסקים שלפנינו וגם בדורינו אנו שלא חששו להם וכבר כתב הר"ש הובא בבית לחם יהודה דחכם שמחמיר בדבר מטעם גזירה מה שהפוסקים לא גזרו טעה בדבר משנה מקרי ע"ש, והש"ך בקיצור הנהגת הוראת או"ה אות ט' כתב דאין להחמיר אפילו במקום שאין הפסד ואפילו בשל עו"כ מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאוני לידי קולא, ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מצד זה קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עדי אחר מאה דברים ע"ש, וכדין ודאי אם נגזור ונחמיר שלא לעשות עירוב יבא קולא וקלקול ומכשול ממש שיבאו לידי חילול שבת ח"ו, ועוד דהוי הוא מצות עשה דרבנן כמבואר בסמ"ג עשין וברמב"ם ובשאר פוסקים וא"א לגזור גזירה לבטל מצוה.

והנה המכשולות והקלקולים רבים הם כי בעונ"ה רבים מעמי הארץ מקליז בעניני התצאה לענין התצאת מפתח, ומטפחת אף, וכיוצא בו ובפרט נשים וקטנים שהגיעו לחינוך, וגם הרבה בנ"א שונגים ותינוקות שנשבו עיין חו"א הל' עירובין סי' פ"ז אות י"ד. וכעניני רפואות והרופאים שצריכים להתצאות בש"ק לחולה שאין בו סכנה עכ"פ ואפילו לחולה שיש בו סכנה שבת דחוייה היא ולא הותרה, וחולי הלב ההולכים לביהמ"ד צריכים לישא אתם כדורים ניטראגלעצירין, וחלים בבית חולים שאינם רוצים לאכול שם וצריכים להביא להם מביתם מאכלות כשרות. ובמלטול הקטנים שמוציאין לחוץ וכמה פעמים אינם רוצים להלך בתגליהם ומביאים אותם בידים, וגם לזקנים היוצאים במקל, ובמכנות שמיעות, ונשים יולדות בשבת שמביאים לבי"ח, ואנשים ששוכחים וממלטלים בלא עירוב דקרי ליה מקלקלי בה רבים עיין רש"י ביצה ט"ז ב' דמקלקלי בה רבים ששוכרין וממלטלין בלא עירוב היינו קלקולא אם הי' מותר לערב והוא אסר לערב. וגם תכשיטי נשים שלא התירו אלא מרוחק וכ"ש תכשיטי אנשים, וכמה בני תורה אין יכולין לילך לביהמ"ד בשבת ללמוד תורה שב"כ רוצים לצאת ומוכרח לשמור על הילדים ואם הי' האשה יוצאת עם הילדים הי' בעלה הולך לביהמ"ד, מלבד דמבטל וקראת לשבת עונג כמ"ש הכחרי שמה"ט תקנו עירובין שלא יהא אדם ביום העונג ושמחת לכו כמו עצור אסור בביתו ככבבית האסורים ולא יונל

להניע מאומה, וביום הגשם שמתקלקלים מלבושיהם הכובעים והשטריימלעך שנפסדין ע"י הגשם ומצערים הרכה ואין בידם להוציא מכסה עליהם להצילם מצער והפסד ממון, גם בימים טובים שלא הותרה הוצאה אלא לצורך יו"ט ושאר הוצאות אסורות והעולם לא נוהרים בזה ובאים לידי חילול יו"ט שמוציאים את הכל ועוד הרבה מכשולים עד אין מספר עיין קונט' אום אני חומה

והיות כי כבר הסכימו אתו גדולי ופוסקי דורינו כמו ש"ב הרהגה"צ נ"ק אדמו"ר מוה"ר יוסף גרינוואלד מפאפא שליט"א והרב הגאון מהרש"א זעלמטענרייך אבדק"ק טשאקאווא שליט"א והרב הגאון משארמאש שליט"א ומר אחיו ידי"ג הרב הגאון מוהר"ש אבדק"ק אודווארי ועוד הרבה רבנים גאונים שליט"א וודאי יעשה כל ע"פ דעתם ולפי פסקי גאוני הדור ע"פ ב"ד מומחה לבן הנני בזה כיהודה ועוד לקרא לעודדו ג"כ ולברכו שזכה לברך על המוגמר ויהי' ממזכי הרבים שאין לך מצוה גדולה מזיכוי הרבים עיין סוטה י"ד ע"א משה חטא הרבים נשא זכות הרבים תלוי בו.

דושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקמץ

סימן צג

דעתו של כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע.

מ' טבת התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי היקר מאד נעלה הרב הגאון חוב"ט אלקי אברהם בעזרו המאיר בספריו היקרים כש"ת מוה"ר אברהם מאיר איזראעל שליט"א אבד"ק האניאד בעמח"ס ילקוט המאירי.

אחדשכ"ת כידירות יתירה.

בדבר אשר שמע בשמי שדברתי עם הרב החסיד כו' בנש"ק מוה"ר יוסף אשכנזי שליט"א משב"ק אצל כ"ק אדמו"ר הגה"ק מרן מוהר"י טל"ב אדמו"ר מסאטמאר זי"ע ולה"ה ואמר שכ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר הסכים לתקן עיוויבין בווייליאמסבורג ורצה לדעת האם אמת השמועה מה ששמע.

הנה אמת נכון הרב שפגשתי את ידידי הרב החסיד וכו' מוה"ר אשכנזי הנ"ל מ' טבת כלומר ליל ט' טבת על חתונת ש"ב בן בנו של הרה"ג צ' משאמשאן נכד מרן בעל בית שערים, ובהיותינו בצוותא חדא עוד שם הרה"ג ידי"ג מוה"ר יחזקאל ראטה שליט"א דומ"ץ דקהל יטב לב דסאטמאר בארא פארק וכנו של הרה"ג ממוזשאל' שהוא גר במאנרוא נ"י, ושאלתיו מהשמועה הזו ואמר לי מוה"ר יוסף שליט"א שכן הדברים ואמר לי בזה הלשון שנכנס הרב ר' אשר אנשיל קרוי שליט"א להנה"ק מסאטמאר זי"ע והביא אתו מכתבי ערוך לעשות עירוב בויליאמסבורג והנה"ק זי"ע ראה את המכתבים מהגאונים הצדיקים מה שכתבו שמצוה לערב בויליאמסבורג כדי להציל אלפים מישראל מחילול שבת וגם ורזו אותו שמצוה גדולה עושה וזכות הרבים יהי' תלוי בו וברכו רבינו הקדוש בברכת צלחה שיצליח במפעלו לטובת הכלל והחזיר לו המכתבים, ואמר עוד שאמר לו שלאחר שיתקנו העירוב יניחו בכל בית המדרש ציור עד היכן מגיע העירוב להודיע להמונ עד היכן יכולין לטלטל ולא יצאו בטלטול חוץ ממקומות האלו, ואמרי לי שכן כתב גם מכתב להרב אשר אנשיל קרוי אבר"ק ראצפערט מכתב כזה ובודאי יפרסם המכתב.

והנה פשוט דאין לך הסכמה גדולה מזו שראה את כל המכתבים ובנרמט מגאונים וצדיקים שהיו סרים למשמעתו כמו הנה"צ אדמו"ר מפאפא שליט"א והרה"ג צ' משארמאש והרה"ג צ' משמשאקאווא כולם אנשים צדיקים ראשי ישראל וגם הרה"ג מאדווארי ועוד כמה רבנים שהיו באמת סרים למשמעתו של אותו צדיק וקדוש האיד' ירהבו ליתן מכתבים ולהורות נגד דעתו ורצונו וגם שצוה להניח ציור בכל ביכנס"ם אבל פשוט שזה הי' רצון אותו צדיק עכ"פ הדי העיור לן להדיא משב"ק הרב ר' יוסף הנ"ל שהוסכים וברכו בהצלחה בענין תקון עירוב הנ"ל וזה פשוט וברור וכן הסכים ידי"ג הרה"ג מוה"ר ראטה שליט"א שזה הוא הוכחה ברורה לכד מעדות הרב ר' יוסף וכ"ש דאית לן עדותו מנאמן וביתו משב"ק מוה"ר הרב כו' ר' יוסף שליט"א, ולכן פשוט דמצוה גדולה להוציא ומח לפועל ולתקן עירובין גם לעשות רצון האי צדיק זי"ע.

אלו דברי ידי"ג דושכת"ר המברכו בלב ונפש,

מנשה וקמן

סימן צד

בענין אי שייך לא תתגודדו במקום שעושין עירוב ואחרים אין רוצים לטלטל שם

ב' בשבת פ' בא התשמ"א בני"י יצו"א.

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו', כמר נתן לנמשיין הי"ו תלמיד בישיבה תורה ודעת.

אחדשה"מ. מכתבו קבלתי וכו'. ועל דבר שאלתו לענין עירוב אי שייך איסור ללא תגודדו, לפמ"ש בערוה"ש דבהוראה לא שייך לא תתגודדו אבל ברבר הנמסר ביד ההמון שאלו יעשו כך ואלו יעשו כך שייך לא תתגודדו, ואף שהדבר יצא מב' בתי דינין מ"מ הדבר מכוער שיראו שישאל בעיר אחת מופלגין לשתי מפלגות, מקצת נוהגין מנהג זה ומקצת מנהג אחר לפ"ז בעירוב נמי יהיה אסור אף להמקילין לטלטל בתוך העירוב מפני אלו הנוהגין כהאוסרים ע"כ.

הנה ברבר של שב ואל תעשה ליכא לא תתגודדו כמבואר במשנה פ' מקום שנהגו, וא"כ הני שמקפידין שלא להוציא אין זה בגדר לא תתגודדו. ועוד דבאמת בכל המקומות בישראל היו מחמירין שלא רצו להוציא אפילו ע"י עירוב, ובגורמ אחינו בני ישראל בני תורה במדינות ליטא שנהגו כפי חומרת הגר"א ומשכנות יעקב ומרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, ואפ"ה היו עירובין בכל המקומות ואנאילו כבריסק ווילנא וגם בעיר של בעל משכנות יעקב נמי הי' עירוב, ואותן שלא טלטלו לא טלטלו וליכא כזה משום לא תתגודדו, אמנם אם יש לחוש משום לא תתגודדו יש לחוש שבמוצאי שבת אגן פסקינן כשיטת ר"ת לענין מוצאי שבת קודש וכן פסקו יותר ממאה ושבעים ראשונים ואחרונים ז"ל והוא איסור סקילה והיתר מלאכות לל"ט מלאכות ואחרים מתירים לעשות מלאכות חצי שעה או יותר קודם לזה שלשיטות אלו נראה להדיא במחלל שבת בפרהסיא והוא איסור דאורייתא ממש לפי שיטת ר"ת, וכן פסקו גאוני ליטא בנות המ"ב והגר"ח מבריסק והגאון ר' אהרן קאמלער וכל ישיבות ובני ישיבות דליטא נהגו כן וגם פה מחמירין עוד יותר לשיטת הגר"ח עד ל-29 מינוט עכ"פ לכ"ע לכתוב ולפרסם בלוחות חצי שעה או יותר מוצאי שבת הוא דבר זר מאד, אבל כיון שנהגו מי יכול למחות וגם עוד הרבה דברים כאלו. עכ"פ מה שנוגע לענינו אין בזה שום חשש משום לא תתגודדו.

דושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צה

בענין שתי עירות הסמוכות בלי שום הפסק אם מצטרפין האוכלוסין לענין רה"ר

ב' לסדר כן תעשה כאשר דברת התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי ורב חביבי הרב הגאון המפורסם נו"נ אי"א כג"ת מוה"ר יחזקאל
הלוי גרובנער שליט"א.

אחדשכ"ג כידירות נאמנה ובאהבת אמת.

את נדרי אשלו"ם להעיר למעב"ג בדבר ספיקתו בשתי עירות שהם קרובים זה
לזה בלי שום הפסק אבל יש להם ב' שררות נפרדות, כלומר שעיר אחת יש לה
ראש העיר ושופטים ושוטרים לעצמן וכן שני, ואין לזה שום רשות להתערב
בהנהלת העיר הן לגבי מסים ושאר דברים של העיר השני, אבל מ"מ הם
סמוכים זה לזה שאין שום הפסק ביניהם ומותרים הבני אדם של עיר זו ליכנס
בעיר השני ואין להם עיכוב לזה מה דינם לענין עירובין, אם למשל העיר הגדולה
יש בה ששים רבוא והקטנה שאצלה אין בה ששים רבוא כשלעצמה אבל עוברים
ושבים שם מהעיר הגדולה וגם היא פתוחה לשניה מה דיניהם לענין עירובין.

ולפום ריהטא הי' נראה ממתני' דריש גיטין המביא גם ממדינת הים צריך
שיאמר בפ"נ ובפ"נ ר"ג אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר ר"א אומר אפילו
מכפר לודים ללוד ופרש"י אפילו מכפר לודים שהוא מחו"ל ללוד שהוא סמוכה
לה והוא מא"י, ובתום אומר ר"י שהזכיר לוד לאשמעינן אע"פ שהיתה נקראת
כפר לודים על שום בני לודים שהיו מצויים בה תמיד אפ"ה צ"ל בפ"נ ובפ"נ ולא
חשוב כלוד עצמה ע"כ. ועוד שם רשכ"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא ופי'
בגמ' וברש"י שם עיר אחת שהיו כה שני הגמונים ומקפידין זה על זה שלא יהיו
בני הגמוניא זו וזכנסים לחברתה (ועיין נדרים נו"ו ע"ב הנודד מן העיר ועיין א"ע
סי' קכ"ח) ונראה לכאורה דאפילו כפר לודים ולוד שהיו שתי עירות סמוכות
ממש והיו מצויים שם בני לודים תמיד ואפ"ה הו"ל כשתי עירות ואפילו עיר אחת

בשתי דוגמניות ומקפידים מקרי ב' עירות, וא"כ לענין עירובין נמי כששהו עירות ממוכין זה לזה כיון שיש להם ב' ראשי העיר ושאר פקידים הכל באשר לכל עיר לעצמו נחשבין כשתיים גם לענין עירובין.

איברא דבש"ע סי' שצ"ח ס"ז היו שתי עירות זו ממוכה לזו קמ"א אמות ושליש כדי שיהי' ע' אמה ושירים לזו וע' אמה ושירים לזו חשובים שתיהם כעיר אחת ונמצאת כל עיר מהן מהלכות את כל העיר השני' וחוצה לה אלפים אמה ע"כ, ועיין עירובין ג"ה הנה מבואר דלגבי עירובין כל ששמוכין זה לזה נחשבין כעיר אחת לענין תחומין עכ"פ. ולענין אי הוי רה"ר נראה דתלוי באם יש להם רשות לעבור שם בלי עיכוב, ואם יש שם עוברים ס"ר באורך י"ב מיל כדגלי מדבר ואפילו אינם מאותה עיר גופא אלא באים ממקומות אחרים כל שעוברים שם בכל יום ויום ס"ר על משך שמת של י"ב מיל הו"ל רה"ר, ועיין רש"י עירובין ג"ט ע"א במשנה עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של בנ"א ולא חשיבא רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר, ועיין תוס' שם, והנראה מרכתב רש"י ולא היו נכנסין שם משמע דאם היו נכנסין לשם ס"ר אפילו לא הי' בעיר ס"ר מ"מ הוי רה"ר ולפ"ז נראה לפענ"ד בשתי עירות נמי הסמוכות זו לזו, הגם שיש לזה ראש העיר לחד וכל פקידים יחד לשמור על העיר ותקנותיה, מ"מ כיון שנכנסין בה ס"ר בשמת של י"ב מיל נראה דהו"ל רה"ר דלענין רה"ר הכל תלוי אם יש שם ס"ר עוברים ברשות הרבים בלי עיכוב ומגיעה יהי' באיזה מקום שיהי' נ"ל שיש רוחב מ"ז אמה וס"ר בוקעים בו בלי עיכוב ומגיעה זה מקרי רה"ר, ומיהו פשוט דאם יש להם חוקים ידועים שזה מעכב ההילוך וכיוצא בו הו"ל זה רשות בפני עצמו זה בפני עצמו.

וגדולה מזו כתב השואל בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' רנ"א שנשאל אהא דמבואר בש"ע א"ח סי' שס"ה ס"ב והוא דלא בקעי בו רבים, ופרש"י והג"א הובא בכ"י ומג"א שם דהיינו מקום ממונה או למקום מקולקל בפתחים ומיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם, ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום ממונה וגם אין המיט מצוי שם אבל עם כ"ז אין עוברין בו רבים כגון שהוא מן הצד וכן במקום ששר העיר אינו מניח לעבור אם מקרי פרצה, וכתב דלא גרע מאיז ליה גדודי שאינו נוח לעבור בה ומכ"ש בזה דשר העיר אינו מניח לעבור ונקט פורא וליתוב ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד קצת ואין רבים עוברים שם ג"כ לא מקרי בקעי בה רבים כו', ועיין דג"ת סי' שס"ה אות ב' שם"ל ג"כ הכי ע"ש. וממילא אית לן תלתא מבי השו"מ, ובעל אבני נזר, והגאון מהרש"ם, כלהו ס"ל דהיכר דשר העיר לפי חוקו אסר לעבור אז לא מקרי רה"ר, ולכן פשוט דאם יש להם חוקים ידועים שאסור לעבור באיזה

אופן שהוא אז ודאי לא מקרי רה"ר אבל בלאו הכי לפענ"ד כיון דמוחר לעבור לכ"ע רה"ר הוא, ולא מקרי עיר של יחיד דהרחוב של רבים ושל כ"ע הוא, כגלפענ"ד. ומיהו היכא דשתי עירות מתאימות הם אבל יש שני ראשי העיר והעיר הזו שייך לזה חו שייך לזה, כלומר שהם בעלים של העיר ומקפידים זה על זה אז ליכא רה"ר כמובן.

ונתתי את לבי להבין מכתב פתוחי חותם תשובה שלמה להגאון הגדול מוהר"מ פיינשטיין שליט"א מיום ח' תש"מ שכתב למעכ"ג והעלה שם דבר חדש, ח"ל דאף דמצינו בגמ' עירובין ס"ח דאיכא חיוב על חכמי העיר לתקן שיוכלו לטלטל בעיר, וכן הא דבכל עירות שהיו נמצאים יהודים היו מתקנים עירובין אמרתי שהיה זה במקומותינו שלא היה אפשר בלא זה דהיו צריכין להאכיל את הבהמות שלא הרבה אינשי ה' הפסק בין הבית והרפת שהיו צריכין להביא להם מה שצריכין לאכילה ושתייה ואלו שהיו להם סוסים הרי הוצרכו להשקותם מהבארות שזויה רה"י ולהוציאם להרחוב שבלא תיקון היתה כרמלית וגם לצורך האדם עצמו היה צורך גדול שהיה קשה להכין מים כל הצורך וכן הרבה דברים נחוצים היה קשה להכין כל הצורך, וכדומה וגם בערים גדולות היה זה דבר קשה שלכן היו גם ערים גדולות שהיו מתקנים עירובין. אבל כאן בומנינו שאין שום צורך להביא אף בחול בכל יום ויש אנשים שמכינים לשבוע שלם וגם ליורר משבוע מחמת שיש מקררים בכל בית ובית שלכן אין תקן עירובין דבר נחוץ אלא רק לאמפויי הגאה בעלמא אין זה ענין להשתדל בזה, ואף שהוא דבר טוב בעוה"ר שאיכא הרבה עוברי עבירה שתיקון העירובין ימעט האיסורין ליכא חיוב להפריש בשביל מומרים במזיד להלכה כרשב"ג דהלעישהו לרשע וימות בב"ק דף ס"ט עיין רמב"ם פ"ט ממע"ש ה"ז ובש"ך יו"ד ס' קנ"א סק"ו וכדגמ"ר שם, ושוגנים שאין ידעין האיסור אין מצויין ואולי גם ליכא, ולעומת זה איכא חסרון בתיקון עירובין שירגילו להוציא ולפעמים שיתקלקל בשבת ולא יוכלו להודיע ויכשלו בעלי תורה אבל בשנים האחרונות התחילו לתבוע שיתקנו עירובין מחמת שהנשים מצטערות הרבה מזה מפני שמגיעת הגאה הוא צער גדול להם מפני הרגילות להיות מפונקות, ואלו שיש להם תינוקות אין יכולים לצאת מהבית נ"ל השבת וכדומה, ויש גם שאין יכולות להבליג על דעתן ורצונם ועוברות והתחילו בשביל זה בנמה מקומות לתקן עירובין, ושייך להחשיב כשאיכא הרבה תובננין לצורך ויש אולי מקומות ששייך להחשיב גם צורך גדול ושייך להרב המקומי לידע זה, וא"כ ודאי לא שייך למחות ואולי יש גם להשתדל בזה, אבל צריך לדון על המקום לעשות שם תיקון עירובין, עכ"ל"ק.

והרבה טרחתי והתבוננתי להבין דבריו הקדושים, האמנם תמהני פה קדוש

יאמר כן שהרי תקון עירובין הוא מ"ע מד"ס כמ"ש הסמ"ג סוף מ"ע דאורייתא, וז"ל אחר שסיימנו מ"ע של תורה נחל לבאר מצות עשה שהם מד"ס והם רומש מצות מצות עירובין, מצות אבל, מצות תשעה באב, מצות חנוכה, מצות נמילת ידים, הגה ביאר לן דתקון עירובין הוא מצוה כנטי' וגר חנוכה ואטו מי שלא ידליק נר חנוכה לא יחשב עבריין שעובר על מ"ע דרבנן כל שיכול לקיימה, ואטו מ"ע זו תלוי בזמן או בטעם ובמקום שיש סוסים וחמורים וקשה הטלטול וקל הטלטול, והלא שלמה לעולם תיקן, ועיין בקונט' אום אני חומה שחברתי בס"ד הרחבתי בזה, והבאתי שם דברי הרמב"ם בסה"מ שורש ראשון שכתב מפורש דמ"ע דרבנן הוא מצות עירובין כי אנו מברכין עליה אקב"ו כמו אנר חנוכה ומקרא מגילה ונט"י, וברמב"ם פ"א מהל' ברכות ה"ב ומרדכי עירובין ס"ח מבואר דמצוה לערב דלא ליתי לידי איסור ובהגמ"י מביא כן בשם תוס' דאיכא מצוה לערב בכל מקום כדי דלא ליתו לידי איסור, וזה בין צריכין ליה ובין לא צריכין ליה כיון שבלאו הכי אפשר שיבא לידי איסור.

ובגמ' ביצה ט"ז ע"ב ת"ש דרב תחליפא בר אבדימי עבר עובדא כותיה דשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקלולא כו' מאי קלולא איכא ומשני כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלולא, ופרש"י כיון דמקלקלין בה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא ערוב היינו קלולא אם הי' מותר לערב אוטמול והוא אסר עכ"ל. ובש"מ שם, וז"ל ומכאן למדנו שהמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבאות כדי לשמור הרבים מקלול ע"כ. וכ"כ להדיא בש"ע א"ז סי' שצ"ה, ועיין באחרונים ובמ"ב שם שהטעם של תיקון עירובין שלא יבואו לידי חילול שבת ע"י ששוכחין ומציאין בשבת, ע"ש. הגה מבואר מפורש דהטעם דמצוה לערב הוא כדי שלא יתקלקלו רבים ע"י ששוכחין ומטלטלין בשבת בשונג ונמצא חילול שבת בשונג, ולמה לן לבדות טעם מסברת עצמנו, ודבר זה ודאי שכיה גם בזמן הזה כמו שהי' בזמניהם אם לא יותר, ואם התם כשכיל שבת אחד קרי ליה מקלקל את הרבים ק"ו לתקן בכל השנה ושנים רבות, וראיתי לרבינו הגדול מרן הח"ס ז"ל א"ח סי' צ"ט שנשאל מהמאה"ג מוה"ר אר"י ליב לבור לו בראיות מדברי חז"ל שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבאותיהם כדי שלא יכשלו רב המון עם בהוצאה מרשות לרשות ביום ש"ק.

תשובה דבר זה אינו צריך לפנים ולראי', והוא מן השכל ומן המבואר בדברי חז"ל. השכל מחייב כאשר ששמירת שבת קודש הוא אצלנו ממצות הראשיות ומי שאינו משמר כהלכתו הרי הוא ככופר ומומר בכל התורה כולה כמבואר בעירובין ס"ט, ואיסור הוצאה הוא מאותן המלאכות שהעובר עליהם הוא מומר

לכה"ת, וזה מבואר בעירובין ס"ט דההוא נפיק חומרתא דמדושא, פרש"י שהוא טבעת שבאמצע ודנוהו כרין כופר בכה"ת וכמי שיצא מדת ישראל, וכ"כ חמור שאפילו בדליקה לא רצו להתיר לחצר שאינה מעורבת (א"ח ס' של"ד ס' ומג"א סקי"ד שם), ואנו מצווין על הקמנים שלא להרגילם בחילולי שבת כמבואר בש"ע א"ח ס' שמ"ג סעיף ג' ואפילו בדברים של שבות, ומבואר שם דמיירי אפילו בקמן שלא הגיע לחינוך שהוא כבן ר' ובן ה' שנים, אבל כשהוא בן שש שכבר הגיע לחינוך כמבואר שם בש"ע ס' תי"ד ובמג"א סק"ב ודאי איכא חיוב, וא"כ כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קמנים כאלו וגם לא נשותיהם וחלושי דעת לשמרן בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו חוצה דברים קמנים ומטפחת וקמנים ופתם בידם, וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנוהרים וכו', א"כ השכל הפשוט גוזר שראוי ומחויב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר מלטול.

ואמנם ע"כ מצינו לחז"ל ביצה ט"ז סוף ע"כ דההוא מרבנן שהי' אוסר לערב ב"ט שחל להיות בע"ש ואמרו עליו שהוראתו לקלולא, ופרך הש"ס מאי קלולא הרי החמור, ומתריך כיון דמקלקלי ביה רבים היינו קלולא, פרש"י ששוכחים ומטלמלים כו'. א"כ ק"ו השתא ומה התם אינו אלא לשבת אחד ובקל יכולים להזהר בטלמול שבת א' ומה המורה שהוא כן משום חומרת י"ט שלא לערב בע"ש שהוא י"ט קרי ליה קלולא, מכ"ש שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות השנה כולה, והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מכשול וקולד העם על צווארו כדאמרינן בעירובין ס"ח ע"א א"ל רבב"ז לאב"י מבואה דאית ביה גברי רכרכי כרבנן לא ליהוי בה לא עירוב ולא שיתוף, והוצרך אב"י להתנצל שם על המכשלה שתחת ידו, ע"ש מה שהארך שהברכה על מצות עירוב הוא על מצות התיקון הגדול להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו, וברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן בלב מלכים וסגנים ושרים אשר עם ה' חוסים בצלם שנותנים רשות לשמור דתנו בכלל וכפרט לקבוע עירובין במבואותיהם אפילו במבואות שגדולי מלכות דרים בה אם צריכים להתיר מלטול לישראל גותנין רשות, ומי לנו גדול מעירנו פרעסבורג ממרופולין דמדינתא כו'. ע"כ אין להאריך יותר ופשוט שמעלתו ידירי הרב ג"י ישתדל בכל עוז לתקן בני קהלתו וה' יתגהו לחן ולחסד בעיני הבישאף הארון הגדול החסיד נסך עירו ויתן רשות להסיר מכשול ותקלה ובחסדו ירים הודו וכסא כבודו ע"ש.

הנה כתב מפורש מן הח"ס ז"ל דמצוה הוא להשתדל בכל עוז לתקן עירובין בכל מקום ואפילו במטרופולין ועיירות גדולות, והמעם כדי להסיר מכשול,

והמכשול אינו כשביל התצאה שצריך להביא מאכל לבהמות או סוסים או כיוצא בזה, אלא אדרבה המכשול שלא יוצאו בשוגג או סתם התצאה שא"א להאדם ולנשים ולקטנים להזהר בהם, ואדרבה לא הזכיר כלל ענין של בהמות וסוסים, והטעם נראה פשוט דבהמתם היו בחצרות ועירוני חצירות ה' להם ממיילא, ורק עירובין להתצאה בכל העיר ה' כדי להסיר מכשול עכ"פ כתב מפורש מרש"י ביצה הנ"ל ומשאר מקומות דהמכשול והתקלה הוא או כשביל נשים וקטנים או בסתם בנ"א שישכתו, וזה ודאי שייך היום ככומנו ופשוט מאד. וכ"ש הוא מזמניהם שהדור פרוץ יותר ויותר ואין יכולין לעמוד כידוע. ובפרט הטעם דנשים חלושי דעת לא יוכלו לסבול לישיב עם הקטנים ולשמרם בכל יום השבת מלהוציא וכו'.

ועיין גמ' עירובין כ"א אמר שמואל בשעה שתקן שלמה עירובין ונמ"י יצתה ב"ק אם חכם בני ישמח לבי גם אני ולא ביארו טעם לתקנה זו ועיין רמב"ם פ"א ה"ד מעירובין ומפני מה תקן שלמה דבר זה כדי שלא ימעו העם ויאמרו כשם שמותר להתצאה מן החצירות ולרחובות המדינה ושוקיה ולהכניס מהם לחצרות כך מותר להתצאה מן המדינה ולשדה ולהכניס מן השדה למדינה ויחשבו שהשוקים ורחובות הואיל והן רשות לכל הרי הן כשדות וכמדברות, ויאמרו שהחצרות לכד הן רשות היחיד ושידמו שאין ההוצאה מלאכה ושמותר להתצאה מרה"י לרה"ר ע"ש וכתב ה"ה דטעם הרמב"ם פשוט וברור וראוי אליו. ועיין לח"מ שם גם הסמ"ג מ"ע דרבנן מצות עירוב כתב ג"כ הטעם שתקן שלמה עירובין כי היו בנ"א אומרים כיון שהבית מיוחד לאדם אחד והחצר מיוחדת לרכים ואעפ"כ מותר להתצאה מן הבית לחצר וכן מן הבתים לרחובות העיר שרכים בוקעין בהן, והיו טועין בזה לומר מעתה דאין התצאה מלאכה ומותר להתצאה מרה"י לרה"ר גמורה, עמד שלמה ותיקן שלא ימלטו מן הבית לחצר שיש בתוכו בע"ב אחרים וכו', ועירוב שעושים בחצירות והשיתוף שעושים במבואות עושה הכל רשות אחד וע"י כן מותרין להתצאה ומעתה לא ימעו לומר שמותר להתצאה מרה"י למרטיא ופלטיא גדולה ולכל רה"ר גמורה שאין יכולין לערב שם כו', וירמיה כשהזהיר על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שעל ידי שעברו על גזירתו באו לגוף האיסור של תורה ע"ש.

מבואר דהטעם אדרבה דוקא תיקן לערב במקומות ועירות גדולות במקום שאפשר לערב כדי שידעו לחלק ושלא להתצאה במקום שאסור לערב, ותנ"כ"פ לא מצינו נישום מקום הטעם דלא תקנו רק במקומות שלא ה' אפשר להביא מאכל לבהמות וסוסים וכיוצא בו וזה לפענ"ד פשוט מאד. מלבד שהאמת שיש כמה בנ"א חולין שצריכין לצאת מבתים ולהוציא מערעם יענין ולפעמים צריך לילך לרופא ולהביא התינוק אצלו והנשים צריכות לילך לביה"ח וכו', וכבר

הבאתי בקונטרס אדם אני חומה דברי הכוזרי מאמר ג' סימן ג' שלמה תיקן עירובין כדי שלא יהא אדם ביום העונג ושמתח לכו כמו עצור בביתו ולא יכול להגיע מאומה ע"ש עכ"פ לפענ"ד פשוט דיש מצוה גם כעת לעשות עירובין בכל עירות להרים מנשול חילול ש"ק מעל כל העם כמבואר בגמ' ובדברי מרן הח"ם ז"ל להדיא.

ג מה שכתב מרן הגאון ר"מ פיינשמיין שליט"א דבשביל למעט בחילול שבת דרשעים ליכא חיוב להפריש מומרים, דהלכה כרשב"ג דהלעיטוהו לרשע וכו' ושונגין שאין יודעין האיסור אין מצויין ואולי גם ליכא ע"כ. הנה במה שציינ לדג"מ וגם להלכתא דרשב"ג, לא מיבעיא להחולקין עליו ועיין רי"ו ח"א נתיב ח' ובחי' הארכתי בזה הרבה, בר מן דין כתב מרן בבית שערים דהא הלכתא דהלעיטוהו לרשע וימות לא נאמרה בתקנה שהיא לכלל ישראל, רק ביחידים, עוד כתב מרן הבי"ש א"ח ס' קפ"א דלא אמרינן הלעיטוהו לרשע אלא דבשעה שעושה איסור אחד א"צ להפרישו באותה שעה שלא יעשה עוד איסור אחר כיון דמ"מ רשע הוא באיסור א', אבל אם אפשר להפרישו שלא יעשה איסור כלל ולא יהיה רשע ודאי אנו מצוויין לעשות תקנה להפרישו ע"ש, והכ"נ הרי התקנה היא שלא יצויאו כלל וכה"ג ליכא טעם משום הלעיטוהו, ומעיקר תקנת שלמה למדנו דתקן עירובין מפני שלא יטעו העם ויאמרו כשם שמוותר להוציא כיון שהבית מיוחד לאדם והחצר מיוחדת וכו', הרי שתקנו שלא יטעו.

ב מה שכתב עוד הגאון שליט"א דשונגין שאין יודעין את האיסור אין מצויין ואולי גם ליכא, לא זכיתי להבין דבריו הקדושים ובכאן שבק לחסידותיה דעשה כל מחללי שבת חמנינו למזידין, והלא ידוע דרוב מהדור החדש עכ"פ הם דין תינוק שנשבה להם ואפילו מהדור הישן הרבה מהם הם תינוקות שנשבו, והגאון בעצמו כתב כן כמה פעמים והלא כל אלו אינם יודעים בין ימינם לשמאלם והם שונגים גמורים וודאי מצוה עלינו להפרישם ממכשול כל מה שאפשר, ח"ל החזו"א הל' עירובין סימן פ"ז אות י"ד ותינוק שנשבה בין העכו"ם דינו כישראל ושחיטתו מותרת שהוא בחזקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא ייד לכלתי שב וכו', ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיינים כאשר יופיע ברוח קדשם בהכרעת דינו, וכמו כן אותן שאבותיו פרשו מדרכי הציבור והוא נתגדל ללא תורה דינו כישראל לכל דבר ונמי צריך למוד שיעור ידיעתו אי לא חשיב מזיד, ואותו שדיינינן ליה כאנוס וזכין עירוב עבדו עכ"ל. הנה מבואר עכ"פ דישנן לאלפים ורבבות שונגים ואנוסים בזמן הזה שמצוה עלינו לזכות עירוב עבודם ולהצילם מן איסור חילול שבת כמה דאפשר ופלא על הגר"מ פיינשמיין שליט"א שכתב דשונגים בזה"ז ליכא.

ועיין חו"א הנ"ל שהביא עוד כמחלוקת האחרונים לענין צדוקי גדרות האחרונים אי חשיבי כאנוסים, ותמה אמ"כ סי' שפ"ה סק"א וכשעה"צ שום אות א' כ' כתב דדעת כל הפוסקים דגם צדוקי מחלל שבת כפרהסיא דינו בעכו"ם, ותמה על הכ"י והט"ז והמג"א, ומרן החו"א כתב דתמוה מאד תמיהתו שהכ"י בעצמו זביא דברי התום' ודן על הגי צדוקים דשביחי גבן דמעשה אגותיהם כידיהם, וכזמן הש"ם מזידין היו וכל דברי הפוסקים על הצדוקים שכימי הש"ם ע"ש ודו"ק.

וגדולה מזו כתב באג"מ יו"ד ח"א סי' ג"כ לענין להציל מומרין מאיסורין, ח"ל ולכן ודאי דבר גדול שעשה בתר"ה שינהגו שם כשרות כמשגיח חרדי וכו' וכות גדול הוא לכתר"ה כמה שיציל אלפי נפשות ממאכלות אסורות, ואף למנוע מרשעים מה שאפשר שלא יעברו על איסורים הוא מצוה גדולה דהא מרנ"י קרי להו צנועין וגם הרמב"ם בפ"ט ממע"ש ונטע רכעי פסק שטוב לעשות נצנועין. וכפרט שהוא מניעה מהרבה אנשים, ויש מהם גם הרבה שהן בעין שוגגין שאין יודעין חומר האיסור מחסרון ידיעתם שהם כתינוק הנשבע בין העכו"ם שודאי גם מחוייבין אנהגו למנוע מהם איסורים כפי שאפשר, ואף רשכ"ג יודה בזה עכ"ל.

אלו דברי ידי"ג דושכ"ג ובאש"ל וכל הנלוים אליו כלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צו

בענין אכסדרה מצד אחד ושני עמודים ומצד השני היא מרוברת לכותל

ה' לסדר נותן לפניכם היום כרכה התשכ"ו בנ"י יצו"א.

כבוד ידידי ורב חכימי הרב הגאון המפורסם ג"ה ג"א אי"א נו"נ פ"ה כש"ת מוה"ר יחזקאל שרגא רובין האלבערשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב.

אחדשכ"ת. וע"ד שאלתו כאכסדרה שיש לה גג ועומדת מצד אחד תמוכה בשני עמודים ומצד השני היא מחוברת לכותל כיהמ"ד, וכפי הנראה בסו"ם שמ"ו אסור להוציא מביהמ"ד לשם ומשם לביהמ"ד, וקשה ליה למה יגרע זה מעירוב שיש לו לחי מכאן ולחי מכאן ולחי ע"ג דהוה צורת הפתח, והכ"ג

העמודים יהיו צורת הפתח שהרי הוא מקורה והוי לחי וקורה עכ"פ. וגם קשה למה לא אמרינן כאן פי תקרה יורד וסותם, ובמ"ז מבואר אפילו יש ג' מחיצות לא אמרינן ביה פי וקרה ע"ש וצ"ע.

ונראה דהנה מדין תורה כל מקום שיש לו ד' מחיצות אע"פ שאינן שלימות כל שיש להן אמה מכאן ואמה מכאן בכל זווית, כגון ד' קורות הנעוצים בקרקע ברה"ר לארבע זוויות וכל אחת עביה אמה על אמה שנמצא שלכל רוח יש מחיצה כרוחב אמה מזוית זו וכרוחב אמה מזוית זו אם אין ביניהם אלא י"ג אמות ושליש הרי זה רה"י מה"ת, אבל מד"ם אינן חשובות מחיצות להתיר הטלמול בתוכו אפילו הן בכרמלית הואיל והפרוץ מרובה על העומד ולא התירו אלא לעולי רגלים בלבד לעשות כן סביב הביראות שבר"ה כדי שיהיו מים מצויים להם בשבתות, וזה מבואר בגמ', וכן מקום המוקף ג' מחיצות גמורות אלא שפרוץ ופתוח לגמרי ברוח רביעית או אפילו אין בו אלא ב' מחיצות ולחי שלחי זה נדון כמחיצה ג' כמו שנתבאר בש"ע סי' שם"ג הרי הוא רה"י גמורה מה"ת, וחכמים אסרו לטלמול גם בתוכו יותר מד"א ושלא להוציא ושלא להכניס מתוכו לרה"י ולא לרה"ר, ויש חולקים אם הוא פרוץ ופתוח לכרמלית או לרה"ר עיין ט"ז סי' שם"ג ועיין טור ולבוש שם.

ולפום זה באכסדרה שאין לה אלא מחיצה אחת והעמודים אינם בכלל מחיצות כיון שאין רחבם אמה על אמה משני צידיהם שיהיו הם מחיצות ודאי דאסור לטלמול תחתיה וממנה לבית. אלא דלכאורה לא דמי אכסדרה להני, שהרי אכסדרה מקורה הוא ואנן קי"ל פי תקרה יורד וסותם, ואפילו נפרצה יותר מעשר כל שלא נפרצה במילואה הרי אמרינן פי תקרה. אמנם גם זה ליתא דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא בדאיבא מחיצות ונפרצו וגם הפירצה אינה במילואה אז אמרינן פי תקרה יורד וסותם כשמואל בגמ' עירובין צ"ד ע"ב ואפילו לתום' ור"ח ורא"ש שאפילו הוא במילואה אמרינן פי תקרה יורד וסותם, מיהו היינו דוקא בנפרצו ב' מחיצות זו אצל זו במילואם ונשארו ב' מחיצות שניות דבוקות זו בזו וקירוי עליהם אמרינן פי תקרה, אבל אם נפרצו ב' מחיצות זו כנגד זו במילואה או ביותר מעשרה ונשארו ב' מחיצות שלימות זו כנגד זו וכיון יש ביניהם פילוש וקפנדריא מפרצה זו לפרצה זו שכנגדה אין אומרים בו פי תקרה יורד וסותם. והטעם דדין דפי תקרה הוא מטעם פתח ולכן כל המפולש לא אמרינן דהוה כפתח, ומה"ש אם נפרצה בקרן זווית לא אמרינן פי תקרה דבקרן זווית אין עושין פתח כמבואר בגמ' שם.

והנה כי כן כיון דתקרה שאין לה מחיצות מן הצדדים לא אמרינן בה פי תקרה

יורד וסותם, עיין בש"ע סי' שם"א, ולכן החלל שתחתיה דינו לזמרי כישות המהלכת לפניו ואסור לטלטל תחתיו, א"כ בדין נמי כיון דהני עמודין לא היו רחבן באופן שיהיו עכ"פ ב' מחיצות דבוקות לא אמרינן פי תקרה.

והא קשיא דא"כ כיון דשני העמודין נתונים תחת התקרה עכ"פ ליהוי כצורת הפתח שמחיר כדקיי"ל בש"ע סי' שם"ב דהא לא גרע תקרה על העמודים מקורה על הלחי דמועיל וכ"ש הוא מקורה כולה, לא קשיא דצורת הפתח שמחיר היינו טעמא דאיכא לחי וקורה בכל הצדדים ואיכא צורת הפתח אבל הכא אף דאיכא צורת הפתח מלפנים במקום ששתי עמודים עומדים תחת התקרה והכ"נ נידון הוא משום צורת הפתח אבל אחתי ליכא צורת הפתח מצד השני מקום שהאכסדרה דבוקה לכותל, נמצא דמן הצדדים אין שם מחיצה כלל והוי פרוץ במילואו מזה לזה במפולש דאין לה לאכסדרה רק שתי מחיצות, מחיצה הדנוקקה בה וצורת הפתח מלפנים אבל חסר מחיצה משני הצדדים האחרים והזרינן לכלל דכל שאין כאן שני מחיצות דבוקות זה בזה וליכא כאן פי תקרה ולא מחיצות, ולכן אסור לטלטל בה. והתקנה לזה, כלומר לתקן אכסדרה זו, שיעשה עוד שני לחיים קנה אחד אצל כותל הבית מקצה מזה וקנה אחד אצל כותל זבית מקצה מזה מכוונים כנגד העמודים שבקצוות ויהיה הקנה עם העמוד שנגדו מצד זה נדון משום צ"ה וכן בצד השני ויהיה צה"פ מכל הצדדים וכותל זבית היא מחיצה רביעית ומותרת לכל הדעות. ואף שמן הדין א"צ אלא ג' מחיצות ורביעית אומרים פי תקרה וכמ"ש לעיל, מ"מ לכתחלה טוב להחמיר ולחוש לדעת הפוסקים דגם רביעית צריך תיקון, ועיין מג"א סי' שמ"ו סק"ג שכתב כן כמו שכתבתי ועיין עוד בש"ע הגרש"ז סי' שמ"ו ס"ק י"ב ואתי שפיר בס"ד.

אלו דברי ידידות מדי"נ דושכ"ת בכל עת מברכו בברכת כתיבה וחתימה טובה
מכברו ומוקירו כערכו בלב ונפש,

מנשה הזקמן

סימן צז

**בענין רחוב מוקפת משלשה צדדים בבתיים אי מותר לערב כולה
ע"י צוה"פ**

ג' חיי שרה התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כש"ת משה דוב אייזדארפער וה"ו

בישיבה הקדושה עצי חיים סיגעט בני יצו"א.

אחדשה"פ. בדבר שאלתו ברחוב שבצד אחד סתומה (דער ענד) ומצד אחד פתוחה והיא מוקפת משלשה צדדים בבתיים כחומה וכל הבתיים עושים לעצמן עירובין אי שפיר דמי לתקן בקורה או לחי ולטלטל בכל המבוי ע"י שתופי מבואות.

הנה ברין מבוי עיין עירובין י"ב ורא"ש שם ובש"ע א"ח ס' שם"ג סכ"ו דאין מבוי נותר בלחי או קורה עד שיהיו פתוחים לתוכו ב' חצירות ולכל הצד שני בתיים ושלא יהא רחבו יותר מעשר אמות ועוד תנאים בדיני מבוי, והרמ"א ז"ל כתב דנוהגין האידינא לתקן כל המבואות בצורת הפתח דכל המבואות שלנו יש להם דין חצירות (ת"ה ס' ע"ד), והמנהג הפשוט לתקן ע"י החבל הקשור לרחבו של מבוי ויש להניחו על שני קנים מכוונים תחת החבל והחבל עליהם והוא הנקרא צורת הפתח ע"ש, ולכן בדין נמי אם רוצים לתקן רחוב זה צריך לתקן צורת הפתח באופן שמשני צידי הרחוב יעשה שני לחיים גבוהים עשרה או יותר ולא למעלה מעשרים אמות, וגם יראו שיהיו הלחיים אצל החומה בתוך שלשה טפחים ועליהם חבל או חוט ברזל וכיוצא בו לשם צורת הפתח ואז מותר לטלטל בו ע"י שיתוף בפתח.

ודע דיש לזהר שלא יהא ברחוב זה פרצות גדולות בין בית לבית מה שנמצא כמה פעמים, שאם נמצא פרצות צריך לתקן את זה שלא יבואו ח"ו לידי חילול שבת.

ובזה הנני ידידו בלתי מכירו וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה ולהרבות פעלים למען קדושת השבת עדי יבא ינון ולו יקחת עמים המברכו בברכת צלה ורכב בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן צח

בדין אם העלעוועיטער כשר לצה"פ

א' למדר כי כל העדה כלם קדושים התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידי"ג הרב הגאון המפורסם וו"ח נו"נ אי"א כו' כג"ת מוה"ד יחזקאל דאטה שליט"א דומ"צ רקהל ייטב לב דסאטמאר בארא פארק בעמח"ם וזשוכים לחועלת הרבים.

אחד"שכ"ג בירידות נאמנה ובכבוד הראוי למעב"ג.

את נדרי אשלם לברר בהא שמעתתא בה נדברנו בענין תיקון עירוב לבארא פארק ומע"כ העיר דהגם לעצם תיקון מסכים שהוא תיקון גדול ומצווה לתקן כמכואר בש"ע וכמו שנהגו מעולם ועדיין נוהגין בכל המקומות להציל רבבות מאחינו בני ישראל מחילול שבת האמנם פקפק על עצם ההיתר מהעלעועטמאר על רחוב ניו יורק שבצעצמו הלך לראות אם הוא צה"פ כשרה ונראה לו לכ"ג שכיון שהתם העמודים אשר מחזיקים את הקורה הם מן הצד כוה. !!צורה !!

ולפי שכבר העירו לי מזה גם אחרים ושמעתי בני תורה מהנחזין בהא שמעתתא ולכן אמרתי להעלות על הכתב ולברר שהוא הלכתא פסיקא והיתר ברור לכל הרוצה לסמוך על מצות עירובין בכלל, ובאמת כי כבר התיירוהו הפרושים הגאונים הצדיקים מדור שלפנינו ה"ה הגאון הגדול פוסק הדור בעל מהרש"ם, והגאון הגדול בעל הרי בשמים, והגאון מפרעמישליאן, והגאון מקיעליץ, ובעל תירוש ויצהר, כאשר מובא בקונטרסו של הרב סיגל, שהתירו לערב כמאנהעטן ומחיצה אחת מהעלעועטמאר הנקרא מירד-עוועניו-עלל. כידוע ומכואר דכבר התיירו לצרף העלעועטמאר למחיצה, וגם שהמפקקים אז על העירוב פקפקו מטעם זה שעלעועטמאר אינו מצטרף ולא הוי מחיצה טובה, אמנם הרי המהרש"ם והרי בשמים, ועוד התיירו ומה שמען עליהם אז רב אחד הרי נראה להדיא שלא שמעו לו אלא עשו הלכה למעשה ועירבו עם העלעועטמאר ומ"ל דהו"ל צה"פ, א"כ הרי לן הדבר יצא להתיירא מכל הפוסקים הראשונים ז"ל ברור שלפנינו לסמוך על העלעועטמאר כמחיצה חיה פשוט מאד.

האמנם לידן לענ"ד אפילו להחולקים נמי מותר, ומה שמוען מעב"ק שבצעצמו הלך לראות את העלעועטמאר והגם שמג' צדדים הוא בסדר אבל מצד מערב וברחוב ניו יורק (New Utrecht) עד רח' ששים הו"ל קורה מן הצד עכ"ל, ולפ"ז צ"ל דאפשר דהעלעועטמאר מאז לא ה"י הקורה מן הצד או לא סיימה קמייהו דהני גאונים שהקורה מן הצד ולכן התיירו. איברא דגם זה קשה לומר שהרי בהדיא החולקים אז מענו הטענה נגד העלעועטמאר דהצה"פ הוא מן

הצד, ומשמע דכבר טענו זה ואפ"ה התירוה וא"כ נראה דכבר יצא גם זה להתירא ואין לנו להרהר אחר פסקם דקמאי ומ"מ כדי שלא יהיו דבריננו בלי ראוי' וכתורה חתומה ולכן אמרתי לברר הא מילתא ומה' אשאלה שלא אכשל בדברי הלכה.

גרסינן בגמ' עירובין י"א ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב דאמר רבין בר רב אדא אמר ר' יצחק מעשה באדם אחד מבקעת בית חורתן שנעץ ד' קונדיסין בר' פינות השדה ומתח זמורה עליהם ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים כו' ר' יוחנן אמר לכלאים התירו לו לענין שבת לא התירו לו, במאי עסקינן אילימא מן הצד והאמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום אלא על גבן כו', ופרש"י מן הצד שמתח הזמורה מזה לזה באמצעותו ולא על ראשיהן ע"כ (וקצת יש לדייק תיבת באמצעותו שכתב רש"י, אי הכוונה דוקא באמצע אבל למעלה אצל ראשיהן אפילו לא הוי על ראשיהן ממש שפיר דמי או דילמא אמצעותו לאו דוקא אלא כל שאינו על ראשיהן באמצעותו מקרי ובלמדי לפני התלמידים בישיבתו הקדושה בשיעור אחד הראתי לדעת דדא לכאורה: במחלוקת שנוי'.

ור"ח פ"י מן הצד קנה מיכן וקנה מיכן, כלומר שיש לו שתי מזוחות מן ב' צדדין ואין קורה על גביהן ולא משקוף, ויש שמפרש פתחא מן הצד כגון קנה עומד כנגד הקונדס הנערץ בויתן ונתן קנה על גביהן, צד אחד על קנה וצדו אחד על הקונדס שנמצא כצורת פירצה ולא כצורת פתח, כלומר שהרי לא עשה לה ב' מזוחות אלא מצד אחד מזוחה ומצד השני הקונדס במקום מזוחה והיינו מן הצד, והרי"ף הביא פ"י הגאון והרא"ש הסכים לפרש"י, ועיין תוס' זבחים ג"ט ע"ב ד"ה ואימר קלעים ורו"ק.

והנה בירושלמי פ"א דעירובין הלכה ט' וז"ל רבי יונה אמר רב הושעיא בעי הדא פ"אה (פ"אה פ"י צוה"פ) אמה איתמר מלמעלן מן הצד אין תימר מלמעלן כ"ש מן הצד (לפי שהחבל יותר סמוך לקרקע הוא ונראית כבנין המחיצה אבל) אין תימר מן הצד הא מלמעלה לא, עכ"ל הירושלמי. ופי' שם הק"ע והפנ"מ דהאיבעיא האי צוה"פ היכן הוא גותן מלמעלה או מן הצד, א"ת מלמעלה מהני צוה"פ כ"ש דמוהני מן הצד דרומה למחיצה שהחבל יותר סמוך לקרקע הוא ונראית כבנין אבל א"ת מן הצד איכא למימר דלמעלה לא מהני משום שאינו נראה כ"כ כמו מחיצה משום שהרוח פתוח הוא עד למטה, וכיון דלא הוי מחיצה בשום צד לא מהני צוה"פ עכ"ל. והנראה מירושלמי דאדריבה צוה"פ מן הצד עדיף

וכשר לכ"ע יותר מצה"פ מלמעלה דמיבעיא ליה אי מהני, וזה היפוך נמה שפירש"י, ולפרש"י ש"ם דילן חולק עם הירושלמי דלש"ם דילן למעלה כשר ומן הצד לא מהני ולהירושלמי מן הצד כשר ולמעלה מיבעיא. ומצאתי בקונטרס התשובות סי' א' שתמה למה פרש"י היפוך מדברי הירושלמי, יותר הי' ליה לפרש באופן שלא יהא סתירה אלא להשוותן.

והנה רבינו האי גאון ז"ל פי' מן הצד כגון שעשאה מצדו של כותל (עי' רוי"ב כאלפס שלו) דהוה ליה פתחא בקרן זווית ולא עברי אינשי, הביאו הר"ף ז"ל ונ"ב הרמב"ם ז"ל פמ"ז מה' שבת ה"ב ח"ל וזה"פ שעשה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זווית אלא באמצע, ע"ב ע"ש. וזה דלא כפרש"י, וכתב ה"ה דדעת הרמב"ם כדעת רב האי גאון, אבל הרשב"א כתב כרש"י עיין ה"ה שם. ובר"ן פ"א דסוכה תתקפ"ו ד"ה גרסינן בפ"ק דעירובין א"ר חסדא כו', ופי' הר"ף משמיה דרב האי גאון כו' ולא נהירא כו', לפיכך נראה עיקרן של דברים בפרש"י כו' ע"ש וכתו"ח הקשה על רב האי גאון כקושיית הרא"ש אלא דהקשה אפרש"י דמאי קאמר הגמרא וזה"פ שעשאה מן הצד כיון שאינו עושה מן הצד אלא קנה העליון לחוד לאו וזה"פ אלא שלשת הקנים ביחד מהוה וזה"פ כמ"ש קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, והניח בצ"ע ע"ש.

והאמנם במג"א סי' תר"ל ס"ב הוכיח מירושלמי לענין סוכה כצוה"פ שנעשה מתחילה לכך, וז"ל קליעת הזמורה מצלת בסוכה ואין סוף סכך מצלת, מה בין זה לזה זה נעשה לשם כך וזה לא נעשה לשם כך, ותמה אמרתי שכתב לזתיר אע"פ שלא נעשה לשם כך ע"כ יש להחמיר, כ"כ המג"א, ובשו"ת קרן לדוד א"ח סי' ק"ה הביא תשו' מהרש"ם ח"ג סי' רס"ב שרצה לדייק מדברי המג"א דגם העמודים שלא נעשו מתחלה לשם כך לא מהני, ותמה עליו שהוא פליאה נעוגבה הא אפילו לחי העומד קיי"ל כאביי (עירובין ט"ו) דמהני וכן מבואר בש"נ סי' שס"ג ובמג"א סקיא ע"ש א"כ כ"ש צה"פ שמהני כשסמכו עליו כמבואר לזדריא בטור וש"ע סי' שס"ג ומג"א סקב"ח וככמה דוכתי בש"ע, וכתב דמה שכתב המג"א במי' תר"ל מיירי בקנה ע"ג שצריך לעשות לשם צה"פ, דהיינו וזחוט ההולך מקנה לקנה וכו' ע"ש, וכן ראיתי בהרבה אחרונים שס"ל דצה"פ לא בעי נעשית לשם כך אלא בעי לסמוך עליו מע"ש, והנה מתו"ח הנ"ל לכאורה נראה היפוך דעון הקרן לדוד, דהתו"ח ס"ל דהקורה לעצמה לא מקרי צה"פ, רק כל הג' קנים ביחד ולהקל"ד קורא לקורה בעצמה צה"פ ודו"ק.

ודאיתני בשו"ת קונטרס התשו' סי' א' שיצא לומר דמה"ט נדו רב האי והי"ף

והרמב"ם מפ"י רש"י ופי' צה"פ מן הצד בקרן זוית, דאל"כ תקשה מן הירושלמי דמן הצד כפרש"י אררבה מעליותא הוא והאיך יהי' מחלוקת הבבלי וירושלמי מהיפוך להיפוך, ומה"ט כתב לאמור דצה"פ מן הצד עכ"פ במחלוקת שנוי' מה הוא צה"פ מן הצד, בפרט שגם לפרש"י קשה לשון הגמ' והגם שהקשו הרשב"א והרא"ש ור"ן על פי' רב האי מ"מ יש לדחוק ולהתאים שני השס"ם אפילו בדוחק ולא לשוי' מחלוקת בריוח, ובפרט לפי פי' רבינו חננאל דמן הצד מיירי בלא תקרה ובלא משקוף כלל יש לישב בריוח שני השס"ם ולדיד' לא קשה קושית הרא"ש והרשב"א. וגם בעל פני משה על הירושלמי הנ"ל בפירוש מראה הפנים כדוב דלכן נדו רב האי והר"ף ורמב"ם מפרש"י, ובתשו' הנ"ל כתב שאולי לא ראו הפוסקים דברי רבינו חננאל שלא נדפס אלא בזמנינו, וא"כ יש לומר כיון דלא הביאו דברי ר"ח מסתמא לא ראו דבריו כמבואר בח"מ סי' כ"ה ברמ"א ס"ב ועיין שו"ת הרי"מ א"ח סי' ד' כעין זה. והי' אפשר לפי זה לפלפל גם לדין, אמנם לא צריכנא ליה וההיתר פשוט אליבא דהלכתא ואפרש שיחתי.

ומתחלה אציין הגבולים של העירוב. מצד מזרח העלעועטמאר על כל צד של מעקדאנאלד עוו. מצד דרום עד קאני איילאנר. ומצד צפון עד רחוב 73 שעום יורד העלעועטמאר למטה בקרקע, אלא ששם יצא ויפרד לעלעועטמאר אחר אשר עכשיו לא משתמשים בו (וכנראה שרק מן השמים ביחוד הניחוהו להציל בני' מחילול שבת) והעלעועטמאר זה נמשך בכל צד צפון עד ניו יומרד. ברחוב ניו יומרד יש מחיצות נעשות בידי אדם ממש וחוסם שם כל המקום שבין העלעועטמאר זה להרכבת הנקרא ניו יומרד מרעין. רכבת הגיו יומרד נמשך משם עד לקאני איילאנר מצד מערב ושם על התחנה שוב מתאחדים עם המעקדאנאלד מרעין. ולכך זה יצאנו שבעה כוכבי לכת, רבנים הבקיאום בהלכות עירובין ועוד איזה בעלי בתים ת"ת, וראינו שאין בשום מקום בשמח הזה פירנה של עשר טפחים או פחות מזה, ממש השמח כולו מסובב במרעין הנ"ל.

והנה על ג' צדין היינו מצד מזרח, צפון, דרום ורוב מערב יש צה"פ כהוגן שהקורה למעלה עומדת ועוברת על העמודים שתחתיה, אמנם בניו יומרד על צד מעריב יש חלק מהרכבת שהקורה אינה למעלה מהעמודין ממש אלא מן הצד לכאורה ונמשך כך כמה רחובות, עד ששוב חוזרת הקורה על ראש העמוד, וזה צורתה.

האמנם לעומת זה במקם יציאת הרכבת ממקום המחיצות יש שם עמודים שהקורה עומדת על גבם ממש ולא מן הצד וזה צורתם: וגם ברחובות אח"כ עזוב

הקורה נמשכת על גב העמודים.

והנה הקורה המתחלת פה מצד האחד לצד צפון היא הקורה הנמשכת עד לסוף אלא שבקצת מקומות הוא מתעקמת קצת וחוזרת ומתפשטת, ומאחר דקורה זו עומדת למעלה מן העמוד מתחלה ולא מן הצד, וכן היא עומדת למעלה מן העמוד ברחובות הגבוהות לאחר ששים, רק בשטח זה ישנם כמה עמודים שהקורה נראית מן הצד, דבר זה לא מעלה ולא מוריד ולא מוסיף כלל לצה"פ, ואדרבה הרי הוא צה"פ כריאה וחוקה כאשר נבאר אי"ה.

עוד שמעתי מוענים שהצוה"פ מתעקמת באיזה מקומות שם, ולפענ"ד גם בשביל זה ל"בא לפסול כמה שמתעקמת, ואינו מפסיד כזה צוה"פ. וכמבוי עקום כתב מרן הגרע"א ומרן בעל משנה ברורה כסי' שם"ד ס"ג אמה שכתב המחבר מבוי עקום כמין דלי"ת דינו כאילו הי' מפולש בעקמומות ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה או צ"פ בכל אחד משני ראשיו ולחי או קורה בעקמומות, וכתב ע"ז כמ"ב אות י"ב דבמבואות שלנו שיש להם דין חצירות כמבואר לעיל כסי' שם"ו דעת כמה האחרונים דאף אם הם עקומות ומפולשות משני צדדין לרה"ר א"צ שום תיקון בעקמומות כמ"ש כסי' הנ"ל כמ"ב סקי"א ונוכל לסומך על זה להקל כמו שבירדנו בבה"ל.

ובסי' שם"ג סכ"ו כמ"ב אות קי"א כתב והנה במבואות שלנו שאין כונים וחצרות פתוחות לתוכן אם הוא מבוי עקום יש דעות בין האחרונים וכו' והמנהג להקל שדי כמה שעושה התיקון בשתי ראשיו, וכן פסקו המג"א סי' שם"ג סקנ"ז, וא"ר, ותו"ח, ושע"ת סי' שם"ד, וכן פסק מרן הגרע"א והאר"ך להתיר ובשו"ת אמרי אש א"ח סי' כ"א תמה על הב"י ורמ"א שהחמירו שהרי גם הרמב"ם נ"י"ו משבת הי"ט פסק כדעת ר"י דא"צ תיקון בעקמומות ע"ש וכ"ה בריטב"א עירובין דף ז' בשם ריב"ן, ועיין מהרי"ט סי' צ"ד וא"ר בשם מהרי"ו. ועיין בה"ל שם ד"ה דינו שהביא מחלוקת במבוי עקום, וסיים ע"ב גלענ"ד דבשעת הדחק יכול לסמוך על שיטת הר"י, והוא אפילו במבוי שבזמן הש"ס ובפרט לענין מבוי שלנו כודאי יש לסמוך להקל כדעת האחרונים המקילין, המג"א וש"א דא"צ לעשות תיקון בעקמומות אלא בשני צדדין צוה"פ וכנ"ל בהג"ה שם, וזה מהני אפילו הי' דחב המבוי יותר מעשר אמות ע"ש.

והיוצא לנו מבואר מדברי כל הני פוסקים ובפרט מרן המ"ב והגרע"א שפסקו דכל שבשני צדדין יש תיקון של צוה"פ כראוי א"צ יותר בעקמומותו ושכן הנה:

עלמא לסמוך ע"ז אפילו שלא בשעת הדחק והנה כל זה אפילו במבוי עקום כמין ד' ממש ומפולש לרה"ר וכ"ש נידון דידן דאינו עקום כמין ד' אלא קצת מתעקם בשני מקומות כה"ג לכ"ע סני בתיקון משני צדדין וזה ברור מאד וא"כ בדידן שהתיקון יותר משני צדדין ויש כאן הרבה מקומות שהקורה מונחת על העמודין ממש ורק בכמה מקומות הוא שאינו על העמודין אלא על הצדדין כה"ג לית דין זה צריך בשש דסמכינן על המקומות שהוא למעלה ממש ומותר אפילו לכתחילה ופשוט מאד.

והנה האחרונים נחלקו בענין צה"פ על הטעלעגראף או מעלעפאן או חשמל לעקטער שטאנגען שהדרך שתוכיין ראש הקנה מן הצד כמין יתר של ברזל מעוקם ועליו כמין גביע או ביצה מזכוכית וע"ז נכרך החוט של ברזל דראהט בלע"ז ובשר"ת נפש חיה סל"ד כתב דלא הוי עירוב מן הצד (ועיין בה"ט ס"י שס"ג סק"ג ומקו"ח סוף דיני תיקון עירובין וברע"ת א"ח ס"י שס"ג ס"ו) וכתב שכן נהגו בווארשא וכמה קהילות קדושות ובשר"ת תורת חסד להגאון מלובלין בס"י ט' כתב ג"כ דצוה"פ אינו מן הצד בטעלעגראף כיון שהחוט מונח על העשישית והאונקלי הוציא יחד על ראשי עמוד דמהני כמ"ש הפמ"ג ס"י שס"ב בסופו, ומה שדקשו מתום' עירובין ב' ע"א זבחים ס' ע"א דמשמע דכה"ג מקרי מן הצד עיין חסל"א מה שתי' דעיקר כתי' אחד בתום', וכן הביא דעת השו"מ, וש"ת דבר אלי' ס"י ט', ותשו' מאמר מרדכי ג"כ מתיר בפשיטות.

ובקונמ' התשובות ס"י א' אות ה' הביא בשם בעל נפש חי' שכתב בתשובה להרב מזארקאטשין בעל מח"י (מחשבות ישראל) דכל שהי' בתחלת הט"ג לחי תחת הדראט או תחת היתד והזכוכית גבוה י"ט ובסופו ג"כ לחי אחר שבהצטרף אלו שניהם הוזה צוה"פ, שאין לצוה"פ שיעור לארכו והעמודים שביניהם הם רק מחזיקי הקנה שלמעלה שהוא הדראט, וכ"כ לו הגאון ר' יעקב מאיר זצ"ל חתנו של מרן רב הקדוש זצ"ל בעל שפת אמת שכן עשה חמיו הרב הקדוש הנ"ל בעצמו, וגם הריב המ"ץ דגור כתב לו כן והאריך שם הרבה דאפילו בלי לחיים מתחלתו ועד סופו מותר, וכ"ש בלי הלחיים ביניהם, וסיים ז"ל ופוק חזי מאי עמא דבר ובפרט שכן הוא בגור שעשה כן הרב הצדיק בעצמו שהי' רבן שכבה"ג ואם היה ח"ו שום פקפוק קצת לא היה עושה כן.

(ואני מוסיף על זה שהרי באו אליו כל חכמי ישראל להסתופף בצלו ואלו הי' שום פקפוק על העירוב האדך לא העירו לו שיש להסתפק על העירוב, וכה"ג ראי' ברורה וכמ"ש בגמ' שאני דבי נשיאה דשכיחי גביה רביים) וכן פסק הגאון בעל

דברי מלכיאל ח"ב סי' ט"ז ובתשו' שערי ציון סי' מ' מהגאון דק"ק בילסק שהשיב להגאון ר' זאב וואלף דק"ק ווארשא בשנת תרמ"ה להלכה לעשות כן לכתחילה.

ובן עשו בווארשא הגם שהי' נמשך ארכו כמה וויארסט והרבה עמודים אינם מכוונים ואינם עומדים בשווה והחוט הנקרא דראטה אינו ישר אלא עקום וכמה פעמים פעם לצד זה ופעם לצד זה, בין עקום לצד מטה או לצד מעלה או לצדדין, והגאון מטאכטישאוו זצ"ל אמר שיש לסמוך על הגאון מבילסק בכל נוסקיו להלכה שהוא גאון גדול.

ומעתה אם בווארשא עיר ואם בישראל גדולי התורה וחסידות היו נוהגים להתיר לערכ בצוה"פ כזה אפילו עקום לצדדין ע"י המ"ג וכגור וככל העולם וכמ"ש המ"כ דנהוג עלמא להתיר בכה"ג, א"כ לדידן דהצה"פ הוא צה"פ גמור ובנוי וכרוב מקומות מסביב הקורה ממש על העמודים ולא מן הצד, רק באיזה עמודים העמודים יוצאים מתחת הקורה, כה"ג לכ"ע מותר ואפילו להמחשבות ישראל שזכיא בשם הגר"י מקוטנא להחמיר בעקום, אבל כה"ג בדין גם הוא ז"ל מודה כיון שנבנה כאן כגין גמור כזה שהוא חשוב לכ"ע כצה"פ ומותר אפילו לכתחלה לכ"ע.

שנית נלפענ"ד לפמ"ש המאירי ז"ל עירובין י"א הנ"ל ח"ל זה שיעדנו לבאר בצוה"פ שעשאה מן הצד שלא עשה כלום פרשו גאוני הראשונים שעשאה בצד הכותל סמוך לקרן ובאים עליה משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, והאריך והרבה בכל הפירושים, ולבסוף הביא דעת הראב"ד ז"ל ח"ל ויש מי שכתב שלא נאמר שאין פתח שבקרן זוית פתח אלא דוקא בקנים וכיוצא בהן, הא בבנין גמור בכל מקום היו פתח, וכן מה שאמרנו שאם נתן הקנה העליון באמצע אינו פתח דוקא בקנים וכיוצא בהן אבל בבנין או מחיצה גמורה אף בדרך זה הוא וזשכב פתח, וכן יש מי שכתב שאף בכותלים שצריכין צוה"פ או תקרה על גביו לאו דוקא תקרה אלא איזה בנין על עמוד שבצדדין ואם הי' פרוץ על גביו ואין בו אלא עמוד שבצדדין צריך שיהיה ב' מזוזות ר"ל שלא תהא הכותל שוה במקום המזוזות (ומה שציין המגיה שם שצ"ל שתהא טעות הוא דהכוונה שלא תהא הכותל שוה במקום מזוזה כלומר אלא שיהא נראה מזוזה ח"פ).

ומיהו למדנו מדברי המאירי ז"ל דדוקא קנה וחוט וכיוצא הוא דאמרינן ויאין צה"פ מן הצד, אבל בבנין גמור או כמחיצה גמורה אף בדרך זה הוא חשוב ונתח דסוף סוף הרי יש כאן במציאות פתח ומה לי אם עושין אם אין עושין אחרים,

הרי הוא עשה פתח כזה והרי במציאות יש לפנינו, ולפ"ז פשוט דברידן נמי שהוא בנין גמור בעמודין וקורות על גביהן ונתקן כן דוקא בכדי שיוכלו לעבור תחת העליוועטאר ויטעו מלמעלה ולמטה ומכל הצדדים כה"ג כ"ע יורו דהו"ל צה"פ כשר, ועיין רשב"א עירובין דף ו' ע"א ובריטב"א ובתוס' שם ד"ה דפתחא ודו"ק כי קצרתו בזה.

ועוד בו שלישיה הבאמת מג' צדדים ורוב רביעית יש צה"פ כהוגן, כלומר שהקורות מכוונות למעלה מראש העמוד, ורק בצד הרביעית יש חלק מהעליוועטאר אשר העמודים אין עומדין ממש במכווין מלמעלה אלא קצת מן הצד והנה על חלק זה יש לומר פי תקרה יורד וסותם, דידוע שיטת הגרמ"ד וייסמענדעל וצ"ל שרצה מה"ט להתיר לערב בברוקלין, עיין בספרו תורת חמד, ועיין ש"ע א"ח סי' שם"א כתב הרמ"א דאמרינן פ"ת יורד וסותם אפילו בשתי מחיצות דבוקות כמין ג"ם, אבל זו כנגד זו לא, ובסי' שמ"ו פסק דפ"ת מהני אפילו בב' מחיצות זו כנגד זו ותמה עליו המג"א ז"ל מסי' שם"א דלא אמרינן פ"ת אלא כמין ג"ם, ותי' דמצד הדין אפילו זה כנגד זה מהני, ובסי' שם"ג כתב מצד חומרא לשיטות דסברי ולא אמרינן פ"ת אלא בב' מחיצות כמין ג"ם ומיהו ברוח רביעית אפילו שמואל מודה דאמרינן פ"ת, עיין עירובין צ"ד, ולדעת רש"י בסוגיא דפ"ת לרב מהני אפילו בר' מחיצות.

והתוס' עירובין פ"ו ד"ה קורה כתבו דתקרה ד' שאינה מקורה טפח דאפילו לפ"מ דקיי"ל כרבא עירובין י"ב מ"מ פ"ת רחבה ד' חשוב מחיצה מעלייתא יותר מלחי וקורה, וכ"כ רש"י בסוכה דף כ"ב בד"ה שאין כנגו בענין חבוט רמי, ועיין סמ"ק מצוה רפ"ב (דף שי"א), ח"ל ופסק ר"י דקיי"ל כרבא שהוא בתראה שאמר בפ"ק דעירובין וקורה משום הכירא ולא משום מחיצה, ולא אמרינן פ"ת יורד וסותם להתיר תחת הקורה אלא כשהיא רחבה ד', אבל אין הלכה כרבא דלחי משום היכר ע"כ ובהגהות ר"פ שם אות י"ב תמה, ח"ל צ"ע דלעיל פסק דתחת הקורה מותר ומסתמא אסתם קורה קאמר שהיא טפח, וצ"ע אם חולק בין פתח פתוח לפתח נעול כרמפליג בשמעתין דאסקופה פ"ק דשבת וצ"ע בסמ"ג וברב אלפס ע"כ.

ועיין ת"ח חלק התשובות סי' א' ודע"ת סי' שם"א וסי' שם"ג סקמ"ו, דהיכא דרשיך לומר פ"ת הוי קורה מחיצה, ובכה"ג גם בנעשית מאליה כשרה דהא כל הטעם דפסולה היכא משום דקורה משום היכר ולא משום מחיצה, עיין סי' שם"ב ס"ב ולשיטת השו"ע דפסק כרש"י ורמב"ם דגם בטפח אמרינן פ"ת, משא"כ לדידן צ"ע למה לא מהני קורה בכל גונוי אפילו נעשית מאליה.

ולבאורה צ"ע בעיקר דין פ"ת מה הוא, ובפשיטות נראה שהוא מדאורייתא, וברש"י סוכה י"ט נראה קצת שהוא כעין גוד אחית ע"ש ד"ה דמחיצות פי תקרה וכו', גם מדבריו התוס' נראה דעכ"פ בקורה ד"ט הו"ל דאורייתא, ודעת הרא"ש בעירובין דף צ"ד ע"ב ד"ה במאי עסקינן דטעמא דפ"ת משום דדמי לפתח מדמפלגינן בסמוך בין עשר ליתר מעשר, ופתחא כקין זויית לא עבדי אינשי ע"ש, ומשמע מיהו דלכולהו הוא דאורייתא, אמנם דעת הרמב"ם פ"ו מהל' שנת משמע שהוא דרכנן שכתב אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בתוכה אע"פ שהיא בת ג' מחיצות ותקרה אמרנן פי תקרה יורד וסותם והזורק לתוכה פטור כדן מבוי שיש לו קורה עכ"ל, משמע דפי תקרה לא הוי אלא כדן מבוי שיש לו קורה והוא מדן קורה ולכן הזורק לתוכה פטור.

ובקרן אורה תמה עליו דא"כ מאי פריך הש"ס משתי רוחות נמי נימא פ"ת, כיון דאין לה אלא דין קורת מבוי פשיטא דלא מהני אלא מרוח אחד כמו מגזי, ועוד אמאי אמרנן פ"ת אפילו ביתר מעשר כיון דאין לו אלא דין קורה, וכן אמאי מהני לענין כלאים שוב הביא סמוכין לדבריו ע"ש ובדף פ"ו הביא בשם ירושלמי דפ"ת ומחיצה תלוי' חד טעמא הוא.

ולבאורה לכל הפוסקים מ"ש אי המחיצות לתוכן עבידי או לא, ורש"י סוכה הג"ל פי' דפי תקרה זו לשם אכסדרה נעשה להיות לו מחיצה לחלל זה אבל לא להיות מחיצה לאויר שחוצה להן כו', דכי אנמרי' רחמנא למשה לגוד אוזית במחיצה העשויה לחלל שלה אנמריה ולא לחוצה לה ע"כ. אמנם הרא"ש ז"ל סוכה הג"ל כתב א"נ הא דאמר רבא דלא מהני פי תקרה כיון דמחיצות לגואי עבירן ולא לכראי היינו מדרכנן בעלמא, הלכך לענין טפח שוחק מהני נראה מבחוץ ע"כ. ולתי' זה דברא"ש נמצא דכאמת פי תקרה מהני מדאורייתא אפילו לא עבדי לאויר מבחוץ נמי רק מדרכנן לא מהני, ועיין רש"י עירובין צ"ה וז"ה לאו לסוכה לשם סוכה אע"ג דלא כעי מחיצות לשמן כולי האי מיהו לא מקיילינן, נראה הכונה הגם דלענין עירוב מקילינן דלא הוי רק דרכנן מיהו לגבי סוכה דאורייתא לא, ועיין רא"ש דמחלק בין עירוב דרכנן לסוכה דאורייתא, והקדן אורה עירובין פ"ו ד"ה תוס', כתב די"ל כקורה נמי י"ל דמה"ת סני בטפח אלא דרכנן גזרו שלא תתיר בחצר ולפי דעת הרא"ש הג"ל יש לו סמוכין ודו"ק, ונז"ש פי תקרה יורד וסותם כקורה ד' ולא כטפח, פי' שהוא דוקא להתיר תחת התקרה כלומר הקורה עצמה בלא מחיצות, אבל כשיש ג' מחיצות מוקפות ולא צריך פי תקרה אלא למחיצה אחת ולהתיר משום מחיצה לא בעי מקורה ד' ומותרת בטפח, ע"ש ודו"ק כי קצתתי בזה ויש להארך אלא שאין הו"ג כעת יותר.

והעולה לדין, א) דצה"פ ע"י העלעועטמאר טריין כבר התירוה הג' מהרש"ם ובעל הוי בשמים ודעימייהו וכן עשו הלכה למעשה, ב) צוה"פ שיש לה לחי מצד אחד ולחי מצד השני ואפילו באמצע יש עומדים שאין עומדים תחת הקורה ממש כשר הוא, וכן נהגו בכל תפוצות ישראל, ג) צוה"פ שנעקמת בכמה מקומות כשרה, ד) צוה"פ שנעשה בבנין כשרה אפילו מן הצד, ה) צוה"פ אפילו לא נעשה לשם צוה"פ מ"מ אם סמכו עליה מע"ש כשרה וק"ו מלחי העומד מאליו, ו) צוה"פ מעלעועטמאר טרעין הוי נעשה לשם פתח כיון דמתחלה נבנה שיעברו תחתיה. והנני מבקש ממעכ"ג שאם יש לו עוד לפקפק בדבר נא ונא להעיר כרי שעכ"פ יצא ההלכה לאורה כדת שלא יבואו דורות הבאים אחריו וישחקו עלינו.

והנני חוזר על הראשונות דלאחר שבררנו בעזה"י שהצה"פ שנעשה בהיקף העלעועטמאר טרעין הוא כשר והוי צה"פ טוב, א"כ שוב אין לפקפק כלל בהיתר העירוב בס"ד וכל המוציא לעז הרי הוא בכלל מוציא לעז על בני"ח"ו הקדושים אם לא שיש לו ראיות ברורות נגד זה.

ידי"ג רושכ"ג המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפש,

משנה הקטן

סימן צמ

בענין תיקון עירובין בברוקלין שמוקף מג' צדדים

א' לסדר ושמרתם ועשיתם התשמ"ב בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג משה בונים פירומינסקי שליט"א.

אחדשה"פ. בדבר אשר השיג עלי דכרינו בקונטרס אום אני חומה, והגם שכתב שלא כתב להלכה רק להראות שמ"ש בקונטרס שההיתר פשוט מאד אינו כן לפי האמת לידוע הענין, ולכן אשיב לו על דבריו.

א) כתב מעכ"ת שהמחבר שכתב להתיר עירובין בברוקלין נגד גדולי דורנו

שפסקו להיפך, דאפילו אלו שהציעו לחקן עירוב במנהטן לא הסכימו לענין ברוקלין כידוע שיש חלוק גדול במחיצות בין ברוקלין למנהטן ועוד הרבה טעמים ע"כ.

ולפענ"ד חילוק לא ידענא, אמנם הלכה פסוקה ידענא מכתב מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מנ"י ניסן תשל"ד שכתב להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג ז"ל בדבר העירוב אשר תיקן כתר"ה סביבות קיו גארדענס הילס והיה זה בהסננמתם של הרבנים וכו' הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד, ואין דומה כלל לנוא יארק שלא היתה זה ברצוננו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל ועוד גדולי תורה כי נוא יארק עיר גדולה מאד וכדכתבתי בתשובה בספרי אג"מ וכו' ע"ש. הנה כתב מפורש דאדרבה נוא יארק חמור משאר מקומות. וכל עיקר הספק לא הי' רק על מאנהעמען ולא על ברוקלין ושאר עיירות ופשוט.

(ב) מש"כ שיש לחלק לענין מחיצות, האמת דברוקלין יש ג' מחיצות שומקיף את ברוקלין והמחיצות עשויות בידי אדם, אשר בכה"ג ממילא ליכא רה"ר דאורייתא והמחיצות הם מציאות, ולא דמיונות או איזה טעאריא, וב"ה לא נתעצלתי ובעצמי הלכתי לברר המציאות עם עוד רבנים חשובים ותלמידי ישיבות, ולא כמו שאותם שכותבים שאפשר יש ואפשר אין מחיצה, ועל המציאות אין לפלפל אלא מי שרוצה להכחיש את האמת. ועוד לפני כעשרים שנה העידי הגאון ר' מיכאל רוב ווייסמאנדעל והרה"ג רצ"ה אייזענשטאט ז"ל על שבררו שיש ג' מחיצות נעשות בידי אדם סביב ברוקלין ורק שרצו לסמוך על העליוועמאר מצד הרביעי ועל זה פקפק מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בספרו אג"מ א"ח סי' קל"ח שם"ל שאין לצרף מדין פ"ת יורד וסותם, אבל על עצם המחיצות גם הוא לא פקפק, והרי במילתא דעבידי לגלויי אפילו עד אחד מהימן. וכ"ש בזה שגלוי לכל הוא, ולא אוכל להבין רק שיש רוע לב או פאליטיקא זולה שרוצים לטשטש האמת ואין לי חלק בעזה"י עם הפאליטיקא הזה, וכשביל פאליטיקא ח"ו רוצים להכשיל עשרת אלפים מישראל בחילול שבת ומי לא יחוש ליתן דין וחשבון עבור חילול שבת של אלפים מישראל, עכ"פ המציאות הוא שיש בברוקלין היקף מחיצות של ג' צדדים, מחיצות עשויות בידי אדם אשר אין לפקפק עליהם. וגם רוב מצד רביעי מוקף במחיצה כפי שעניני ראו ב"ה ואין שום ספק לה"ר דאורייתא בברוקלין, וא"כ לדידן אפילו לשיטת המשכנ"י נמי מותר לערב ונדחו כל דבריו מה שרצה בסמוך לפלפל.

ומש"כ וכתב להתיר עירובין בברוקלין נגד גדולי דורינו שפסקו להיפך, כבר כתבתי ואני מוכרח לכתוב שנית שאני דברתי עם הגאון ר' משה פיינשטיין וכבר

הדפסתי הדבר במשנה הלכות אום אני חומה ח"א והסכים לי לעשות עירוב בבארא פארק, וגם הסכימו עמי גאוני הדור הגה"ק מו"ר אדמו"ר מקלזענבורג שליט"א, הגה"ק ש"ב אדמו"ר מפאפא שליט"א, הרהגה"צ מהרש"א ועלמטענרייך זצ"ל הגאב"ד משאקאווא, הרהגה"צ מוה"ר פישל הערשקאוויטש שליט"א אבד"ק האליין. הרהגה"צ מוה"ר אהרן ויערער אבד"ק לינו שליט"א, הרהגה"צ מוה"ר ש קרויז גאב"ד אודווארי שליט"א, הרהגה"צ מוה"ר יהושע כ"ץ אבד"ק סאמבאטהעלי שליט"א, והרהגה"צ ר' מנחם מעדל רובין אב"ד שארמאש שליט"א, הגאון הגדול ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א ראש ישיבת ת"ת ליובאוויטש, ר' יצחק אייזיק ליבעס אבד"ק גריידיק, הרבנים הגאונים ר' חיים ישעי' קעניג אבד"ק יאקא, רא"מ איזראעל אב"ד הוניאר שליט"א, ר' יחזקאל ראטה דומ"ץ דקהל יטב לב דסאטמאר שליט"א, וגם כ"ק הרהגה"צ מוה"ר משה מייטעלבוים שליט"א אדמו"ר מסאטמאר אמר לי בפירוש שאם כ"ק אדמו"ר מפאפא מסכים אז נוכל לתקן עירוב, וגם הרה"ג מדעברעצין אמר לי בפירוש שמתור לערב (רק שחושש משום שלא יכלו להקל לקנות בשבת אצל חנויות העכו"ם), ועוד הרבנים הגאונים ר' יוסף אליהו שטיינער דומ"ץ עדת יראים, ר' גבריאל צינער מנהל רוחני ישיבת פאפא ועוד הרבה רבנים מורי הוראה בישראל.

חז"ן מגדולי הרבנים אלו קבלתי מכתב ממוריניו צדיק הדור מרן יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בבני ברק בפשימות שרבנים יתקנו עירובין בכל מקומות להסיר מכשול עכ"פ לכמה שימות אלא שלבני תורה דעתו הקדושה שאפשר להחמיר, הגאון הק' פוסק הדור ר' יונתן שטייף זצ"ל, הגרי"א הענקין זצ"ל, הרה"ג ר' יעקב לעבאוויטש אבד"ק קאפיש זצ"ל, הנרצ"פ פראנק רבה של ירושלים זצ"ל, גם קבלנו עדות ברודה ממשמש בק' אצל הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל שהסכים לערב בויליאמסבורג, ועוד כמה רבנים ות"ת, ולכן תמה אני מה זה שכתב מעכ"ת שכתבנו להתיר נגד גדולי דורנו ואטו כל הני שחשבנו לאו גדולי הדור המה ולא מורי הוראה ופוסקי הדור המה, ומי לנו גדול מכל הני מאורי אור בדורינו אנו ואם כולם הסכימו לערב אתנו החרש והמסגר, ובפרט שגם מרן הגרמ"פ ג"כ הסכים מתחילה והאוסרים לא היו ולא נבראו וכ"ש לומר שהם הרוב אלא שאז"כ באו כמה פאליטיקאים וכתבו מה שכתבו בשמו, והלא במכתב אלי הודה מרן הגרמ"פ שהסכים לי לערב בבארא פארק, ואני אומר שאותם אנשים הרודפים את האמת ומבזים את האמת ומבזים כל הני גדולי ישראל עתידים ליתן את הדין. עכ"פ בעזה"י דברינו הם כנים בנויים על אמת וישר וע"פ הסכמת ופסקם של רוב גדולי המורים שבדורינו הבקיאים בפסק ויראים וחרדים לדבר ה' וע"פ היסודות של מרבנן ורבנן של דור הקודם בקבלתם דור אחר דור עד משוה רבינו.

ומש"ב מעב"ת ח"ל וראשית כתב שהעיקר כדעת הי"א שבטוש"ע שכל שאין ס"ר עוברים בו בכל יום אינו רה"ר שכן דעת רוב הפוסקים והביא שם רעת המשכנ"י והמ"ב, וכתב אמנם ידוע שהרבה אחרונים סמכו ע"ז להקל כדעה השני' שבש"ע המג"א והט"ז וכו' והח"א כתב כל י"ש יחמיר על עצמו וכ"כ בשן"ע הגרש"ם וכל האחרונים רק צירפו לס"ס, ומי הוא בדורינו שיכול לומר בענין זה שהוא פשוט ע"כ.

מאד תמהתי מה ראו על ככה איזה בני תורה וגם איזה רבנים שעזבו כללי הלכה שקבלנו מפי אבותינו ורבותינו בעלי ש"ע ובעלי הלכה מדור דור, וידוע ומפורסם דהלכה שנחלקו בה רבותינו הצדיקים הראשונים או האחרונים ולא מצאנו הכרע ברבר, הקבלה מכרעת בזה, וע"ז נאמר פוק חזי מאי עמא דבר ומה שנהג עלמא כן ההלכה, ואפילו לפעמים מצינו ראיות נגד המנהג והקבלה מגמ' כתב הא"ז דהקבלה מכרעת, וראי' ממה שאנן קורין בתענית ויחל, וע"פ הגמ' צריך לקרות ברכות וקללות רק אנן סמכינן על ספרי חיצונים שהם מס' סופרים שכתבו שם לקרות ויחל, ומעתה אם יבא מי שהוא ויחלוק עלינו ויביא ראי' ברורה מגמ' שצריך לקרות ברכות וקללות בתענית לא ישחקו עליו כולם ויאמרו ע"ה או מינות נזרקה בו כי רוצה לבטל קבלת אבותינו וכתב בא"ז שכן הרבה דברים שנהוג עלמא ואין לשנות.

והנה ראה ראינו בכל העולם שנתקבלה הלכה כבית אפרים וכמ"ש בעה"ש שהוא כעין פיתקא מן השמים שהלכה כב"א, ומאז ועד היום נהוג כולי עלמא כב"א בכל המקומות הן בארץ והן בחו"ל, ועוד לפני המלחמה בעירות גדולות כווארשא, ווין, פאריס, נוא יארק, טאראנטא, וכעת אנטווערפען, בכל ארץ ישראל, האג, באלטימאר, בראנקס, דעטראיט, ועוד בכל מקומות שיש שנו בני ישראל נהוג עלמא כב"א, הן לענין ששים ריבוא והן לענין שאר דברים שלו, והאידך זה יהינו לחלוק על זה ואידך לא נבוש ולא נכלם מאבותינו ורבותינו מלהוציא לעז עליהם ועל זרעם שהם היו מחללי שבת ח"ו על שנהגו כב"א ודלא כמשכנ"י, והלא בשום מקום לא פסקו כהמשכנ"י ואפילו בעירו של המשכנ"י לא פסקו כותיה, והמחמירין כמשכנ"י לא מיחו בהמקילין ומה נשתנה הדור הזה שקמו כמזו שרוצים לשנות מנהגי ישראל ע"י אלימות וכפיה לומר קבלו דעתינו. עכ"פ פשוט הוא שנהוג עלמא כהב"א ואין לתמוה מי בדורינו יכול לומר בענין זה שהוא פשוט. וזה הוא גם סברת כל הגדולי המורים שפסקו להיתר לערב.

בר מן דין הנה באמת גם מרן הגר"מ פיינשטיין שליט"א בספרו אג"מ א"ה סי'

קל"ט דף רל"ח בד"ה אבל כתב, ו"ל וא"כ למאי דנהוג עלמא להקל וכו' ועוד שם ברף רל"ז וק"מ כתב כמה פעמים שכן נהוג עלמא להקל כב"א. גם במכתבו להרה"ג ישראל פאלייטאו שליט"א מד' שבט תשל"ט אך בזה כיון שבש"ע כהב ברעת שיטה זו דצריך שיעברו ס"ר בכל יום סי' שמ"ד ס"ז יש אולי להקל, ובמכתב אחר כתב להדיא דהפוסקים הקילו בזה אלא הוא שליט"א מתמיר וכהב דלא רצה לומר זה לפס"ד (ר"ל מה שהעלה לענין בתים ועוד) ברור מאחר שלא הוזכר זה בפירוש בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש משמע שודאי לא נחית לזה וכו' ע"ש, הרי דכתב מפורש רעלמא נהוג כש"ע וחידיש שלו לא נמצא בפוסקים כלל, וא"כ כיון דאנן סמכינן ארבותינו הראשונים ואחרונים וגם מדורינו אנו מה הרעש.

במש"ב ו"ל עוד האריך לסתור דברי הגאון מאור עינינו מהרמ"פ שליט"א מ"ש לבאר דס"ד בוקעין אין הכוונה על כל רחוב ורחוב אלא שמצורף לזה ג"כ ס"ר הדרים בעיר וכתב להקשות ע"ז מר"ת עירובין דף ו' ממ"ש (שבת צ"ח עגלות תחתיון רה"ר) ואומר ר"י דמ"מ דרכן ה' לצאת ולבא באותו דרך, ואי נימא דס"ר של כל העיר מצטרפין לא מקשה כלום ומכאן שצריך ס"ר בכל רחוב, הנה דברי ר"ת בלא"ה קשה, ויצא לחלק בין עיר קבוע ללא קבוע לדרך. וכל אלו הם דקדוקי עניות במכ"ת והדברים כפשוטן וכמ"ש בדברי מלכיאל שהביא בעצמו שכתב בח"ד סוף סי' ג' להיתר זה פשוט. וכעת אמרתי דע"כ ס"ל להפוסקים דהיושבים בבית בעיר אין מצטרפין, דאל"כ מה מספקא להו אי עובר ברכבת או בקרון או בקאר אי מצטרפי או לא, והלא אפילו יושב בבית מצטרף למה לא יצטרף יושב בקרון או ברכבת או בקאר, אלא פשוט דלא מצטרפין רק הולכי רגל ברחוב ו"פ. ומה שהעיר עוד מדברי הרמב"ן עירובין ג"ט והביא שנית דברי המשכנ"י לא ידענא מה ארון ביה, ועל דברי הראשונים אסמך גם בזה.

ומה שכתב בד"ה עוד כתב בקונטרס הג"ל, והרמב"ן עירובין מ"ג במי שהלך בספינה כ' ו"ל ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו, ונראה מדברי הרמב"ן דהילוך בספינה לא הוי הילוך, וכתב דכל בר רעת יראה שאין לזה שייכות כלל, דשם לענין תחומין האיסור ההילוך והוא אינו מהלך כלל אבל על כ"פ משתמש ברה"ר ולא גרע מעמוד תשעה שרבים משתמשים בו בהנחת חפצם אע"פ שאין דורסין עליו והוי רה"ר, וה"ה ו"ל רע"י שמשתמשין במקום הזה כל אחד להוביל שם המכונה שלו נעשה רה"ר והאריך כזה.

ולפענ"ד לא דמי לעמוד כאוכלא לדני, דהתם יש לפנינו רה"ר והעמוד תשמיש לרה"ר הוא שפיר אמרינן דהוי רה"ר, אבל הכא הרי הוא עומד כרה"י שהוא הקאר מאי שייטא לעשות רה"ר, והגע עצמך אם יהיה עמוד עשרה נמי יהי רה"ר ודאי לא, והכ"נ האי קאר שהוא עמוד עשרה ויותר שהוא בית עשויה והיאך בית שהוא עשרה טפחים ויותר והיא רה"י גמור והאדם יושב שם יעשה רה"ר, ואם יבנס ברחוב מאה בתים שכולם רה"י עיי"ז נעשה רה"ר אין אלו אילא דברי תימה ודברים כמלים, ועיין מג"א סי' שמ"ה ושו"ת כנסת יחזקאל א"ח סי' ו' ד"ה מר הבינו דהילוך כספינה לא מקרי הילוך דליכא רגלים תרמסנה דבעי הילוך כרגליו על הקרקע דוקא ע"ש ועיין שו"ת רבינו יוסף (מסלוצק תלמיד הגר"ח ז"ל מוואלאזין) סי' י"א ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' ז' ותמוה בעיני אטו ספינות מבטלות מחיצות וכו', שאפשר ס"ד בוקעין כמליהן יהא לו דין רה"ר ודאי דבר בטל הוא, דהא לא דמי לדגלי מדבר, ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ב דכבר העליחי כב"א דדוקא עוכרים ברגל בעינן ולא העוכרים במרכת ועגלות דבעינן דומיא דרגלי מדבר וכו' ע"ש, וא"כ מדכרי הרמב"ן וכל הני פוסקים ראי' ברורה דאנשים בקאר אין מצטרפין לעשות רה"ר והחולק על זה כחולק נל המציאות ועל האמת.

ומש"כ וגם אפשר לומר דאפילו נימא דתחת העגלה אינו חייב משום רה"ר כיון שהוא מקורה אין הפירוש דבטל שם רה"ר משם, דודאי כ"ז שיש רשות לנבל להביא העגלות ולהשתמש במקום הזה נקרא שהמקום רה"ר, רק מתנאי רה"ר שלא לחייב אם הוא מקורה אבל מיד שסילק הקירוי הוי בדין רה"ר גמורה, וצ"ע מדכרי התוס' שבת דף צ"ח ע"כ. ולפענ"ד יפה כיון ודאי אמת כן הוא, ומדכרי התוס' שבת לא קשה דהתם בשעה שהקרון עומד, אבל מ"מ אין זה נוגע לדין דהתם מיירי שיש רה"ר וששים ריבוא בוקעין באותו רה"ר, אלא שבמקום אחר עומד שם עגלה זו ושפיר לאחר שלקחו העגלה שוב הו"ל רה"ר וכמו במחנה מאנשים וכיוצא בזה, אבל כל זה דוקא שיש שם כבר רה"ר ע"י אנשים הולכי תל, אבל בדין הרי לית לן רה"ר כלל שהרי אין כאן בוקעין, רק אנחנו רוצים שע"י האנשים שהם במכונה יעשה רה"ר זה א"א, א"כ לאחר שילך הקאר ישאר כרמלית כמו שהי' דער עכשיו היתה רה"י ע"י הקאר והקאר הלך נשאר כרמלית כיון דליכא תנאי רה"ר שיהיו ס"ד בוקעין בו, ח"פ מאד.

ומיהו כל זה לרווחא דמילתא דמעיקר דינא אמחיצות סמכינן וכוה לכ"ע ואפילו למשכנ"י מהני ח"פ.

ומ"ש עוד בדברי החז"א, הנה הארכת בדברי החז"א ז"ל באום אני חומה ח"ב נתיב ב' ע"ש ודבריו נכונים לכל רואה בהם אין בהם עקש ופתלתול והוא ה' פוסק הדור גברא דמרי' סייעי'.

עב"פ פשוט וברור דברקולין אין בה רה"ר מדאורייתא וכפי דעת כל הפוסקים בזה, ולכן מותר לערב בו ומצוה יש, וכל החולק על זה כחולק על האמת, והגם כי רוב המורים ס"ל שמותר לערב.

דושה"ט בלב ונפש,

משנה הקטן

סימן ק

ישׁוב על השגות בספרי אום אני חומה

א' בשכת לסדר ושמרתם ועשיתם התשמ"ב בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרב הג' כו' מזה"ר חיים אלעזר פריעדמאן שליט"א.

אחדשה"ט. ראיתי השגותיו על קונטרסי משנה הלכות אום אני חומה, שכתב וז"ל ונילך בחר נתיב ונתיב להראות אך שבמחכ"ת ברוב דברים אינם עולים יפה להלכה א' עד נתיב ז' שמארך ומכרך אך שמצוה רבה היא לעשות עירובין, אבל זה יודה לי הרה"ג שאם יש חשש כעצם כשרות העירוב אז לא די שאין מצוה רק שהוא מכשול גדול, ע"כ אנו דנין כאן שהוא רה"ר מה"ת, א"כ אינו מועיל דלתות א"כ בודאי שאינו בכלל מצוה לעשות עירובין, ומכל הראיות שהביא מע"כ שמצוה לערב התם לא כתיב רק מבואות ובגמ' עירובין ס"ח א"ל רבב"ח לאב"י מבואה דאית בה תרי גברי רבכי כרבנן לא ליהוי בה לא עירוב ולא שיתוף, הרי הקפידה מפני שהיה מבו, וממילא כיון שיש כאן רה"ר דאורייתא כאשר יברר, ע"כ עד נתיב ז' אינו נוגע ע"כ.

ולפענ"ד במזכ"ת שגה בשתים חדא מש"כ דלרה"ר דאורייתא אינו מועיל, הרי מבואר בגמ' עירובין דף ו' פלוגתא דב"ש וב"ה ואמר רבב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבן עליה משום רשות הרבים, ואמר

עולא הני אבולא דמחוזא אלמלא ננעלות חייבין עליה משום רה"ר, ועיין תוס' שם ד"ה והאמר רבה דג' מחיצות לכ"ע מדאורייתא מותר והיכא דהשלישית ע"י דלת רביעית נמי בעי דלת, אבל דלתות מהני עכ"פ, ובטוש"ע סי' שם"ד רשות הרבים עצמה אינה נתרת אלא ברלתות ואחר שעשה להן תיקון דלתות חשובה כולה כחצוי אחר ואין מבאוותיה צריכין תיקון, אלא דנחלקו הרמב"ם והרי"ף, והרא"ש אי בעי ננעלות בלילה או לא, דעת הרמב"ם דאע"פ דאין ננעלות רק צריך שיהו ראויות לנעול, ולהרי"ף והרא"ש והוא שננעלות בלילה, אבל פשוט דדלתות מהני ועיין מ"ב מה שהצריך עיון דמש"ע משמע דאין מערבין הרבה ומפולשין משער לשער (ואגב נמי כתב ומפולשין משער לשער ובלאו הכי לא הוי רה"ר) עכ"פ פשוט דדלתות מהני אפילו לרה"ר, וא"כ עכ"פ יש לתקן אפילו רה"ר ולעשות דלתות או צה"פ או איזה מחיצה המועלת, ושפיר עולין יפה להלכה דבוינו עד נתיב ז' ונגוע לנו מאד, וכל מישי יש בידו לתקן ולהסיר מכשול של חילול שבת מאחינו ב"י הרי נתפס באותו עון וכמ"ש כל הפוסקים.

והשני, במה שכתב שאנו דנין כאן ברה"ר דאורייתא, גם זה מעות מוזלזל במחכ"ת דבבר כתבתי כמה פעמים דברוקלין הוא עיר מוקפת מחיצות מג' רוחות מחיצות שוגעשות בידי אדם וכמ"ש בזה בסמוך באות ב' בס"ד, ועוד כל ז"ג טעמים שברוקלין לא הוי רה"ר דאורייתא ואיך כתב שאנו דנין כאן ברה"ר דאורייתא, וא"כ פשוט דשוב הדרי לן כל הו' נתיבים נוגעים לן מאד לתקן עירובין ולהסיר מכשול מרבים.

ואגב מה שכתב עוד מגמ' עירובין דרבב"ח לאביי דלא הוי רה"ר, הנה עיין תוס' גיטין ח' ע"ב ד"ה אע"ג דאמירה לעכו"ם בא"ד ומיהו בהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי וכו', שפי' דליתו מתוך ביתא דרך רה"ר וכו', ומפרש הגמ' דהי' שם רה"ר ואפ"ה אמר רבב"ח לאביי ע"ש. ונחזור ונזמה אני אמאי לא הביאו גם דברי הרישב"א עירובין ס"ח דאסור לצורבא מרבנן לדרור בעיר אין בה עירוב ע"ש.

(ב) בנתיב ז' מאריך ומסיק להלכה כדעת שניה בש"ע ומעתיק את הערוך השלחן אבל הערוך השלחן כתב ע"כ אין לנו רה"ר רק בערים ספורות, ואשאל האם שייך יותר עיר גדולה מאשר ברוקלין ואם ישנה שדרה גדולה מאשר אוישען פארקווי בפלעטבוש, הרי מפורש בעה"ש דבפלעטבוש יש רה"ר מה"ז.

ולפענ"ד ידידי לאו כל הניגונים ניגון אחד, ונא לדייק בלשון העה"ש שכתב

בערים ספורות ולא כתב בערים גדולות סתם, ופשוט דעירות גדולות שיש להם תנאי רה"ר הרי הם רה"ר אלא דעיירות ספורות הם שיש להם כל תנאי רה"ר (ואולי בוונתו להוציא מירושלמי דס"ל דאין רה"ר בזה"ז). ואפרש שיחתי.

(א) פשוט דהיכי דיש מחיצות המקיפות ואפילו ג' מחיצות מג' צדדים לא הוי רה"ר, ואפילו עיר גדולה כאנטיוכא או אפילו ככל ענגלאנר, עיין חכ"צ מה שכתב בזה, וא"כ והרי ברקלין הוא מוקף מג' צדדים במחיצות גמורות, והמציאות א"א להכחיש אשר עיני ראו ולא זר, וכן העידו ע"ז עוד הגאון ר' מיכאל רוב והגר"צ הירש איזענשטאט לפני כעשרים שנה, והסכים עמהם אז הגר"מ פיינשטיין עיין בספרו אגרות משה א"ח ח"א סי' קל"ח, רק שרצו לסמוך ברוח ד' על הטריין ועל זה פקפק הגרמ"פ, אבל על המחיצות לא פקפק. והאמת כי אך אפשר לפלפל על המציאות, נא יטריח עצמו ויצא לברר לעצמו האמת, ואם לא יוכל אז אני מוכן להוציא את מי שירצה ולהראות שיש מחיצות סביב ברקלין בג' צדדין, וגם מרוח רביעית יש יותר מרוב מוקף, וכה"ג לכ"ע לא הוי רה"ר.

(ב) מה שציינ לשררת אוישען פארקווי שהיא רחוב גדולה, למען האמת כי באוישען פארקווי כפי מה שנתברר לנו מהמנין (סטאטיסטיקא בהעיר) ליכא אפילו מאה אלף איש, רק 91 אלף איש ונחשב בזה גם האנשים בתוך הקארם בכל מכל כל, והיא מהרעקארדז הידועים לכל, וגם זה ההילוך מצפון לדרום וגם מדרום לצפון, ואת אומרת שרוב מאלו האנשים שהולכין בבוקר חוזרים כלילה ואינם רק לערך 50 אלף איש ס"ה. והולכי רגל ליכא אפילו אלף איש.

(ג) אפילו להמחמירין לצרף אפיל אנשים מהבית ועוד כמה חומרות, מ"מ המציאות שאושען עוו. או אושען פארקווי מסתיימת למחיצה, ואני בעצמי הלכתי לראות המציאות שהרחוב אושען עוו מסתיים להחומה של הביטש שם (בארד וואלק), והנוסעים באושען עוו בסופה נכנסים ברחוב אחרת, וגם הרחוב השני נפסקת ומסתיימת ע"י החומה של סיגעייט. נמצא דלכ"ע הני רחובות כיון שמסתיימות ע"י המחיצה הרי יש להם מחיצה ואינם מפולשות כלל, וזה פשוט מאד לכר שהיא ג"כ בתוך מחיצות המים כדלעיל. וכ"ש דליכא לא ס"ר ולא הולכי רגל ולא מפולש אלא מוקף מחיצות, ופשוט דלא הוי רה"ר. וא"כ כל מה שכתב וז"ל הרי מפורש כעה"ש שבפלעטבוש יש רה"ר מה"ת הוא טעות גמור.

בנתיב מ' בס"ר אי בעי ברחוב דוקא, וסילף בזה את קושיית ר"ת בהזורק וגם

דברי מהרש"ם וישועות מלכות שכתבו מפורש דאנשים בקארם לא מצטרפי דהם ברה"י ורה"י לא מצטרף להיות רה"ר, דכל זמן שהוא בקאר הרי הוא ברה"י ולא ברה"ר, ועיין מג"א סי' שמ"ה סקי"ד בפי', ובשו"ת כנסת יחזקאל א"ח סי' ו' (דף 9 מדפי הספר) ד"ה מר הבינו דהילוך בספינה לא מקרי הילוך דליכא ברגליהם על המחיצה וכו', וכתב מפורש דהילוך בספינה לא מקרי הילוך ועיין שו"ת רבינו יוסף ממלוצק סי' י"א (תלמיד הגר"ח ז"ל מוואלאז'ין), ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' ז', ח"ל ותמוה בעיני אטו ספינות מבטלות מחיצות, א"כ יבטלו הכרמלית ותחזור ותעשה על ידיהן רה"ר ויולד לנו דין חדש מזה שהים במקום הנמל שהספינות רבות עוברות כגון אמסטרדם ולונדון שאפשר ס"ר בוקעין בנמליהן יהא לו דין רה"ר, ודאי דבר בטל הוא דהא לא דמי לרגלי מדבר ולא יעלה על הדעת לעשותו רה"ר, ומרן הח"ס הסכים עמו בהגהותיו על הש"ע ע"ש.

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ב, ח"ל הגה מש"כ הרב בד"ן אם יש בזה"י דין רה"ר כבר האריך הרחיב הדיבור בשו"ת בית אפרים א"ח סי' כ"ו והוכיח דעיקר כדעת המקילין, וגם אני הארכתיו בזה בתשובה להרב הגאב"ד חירוב והעליתי דעיקר כדעת הב"א שם דבעינן שיהיו הדרכים ט"ז אמה ומפולש משער לשער וגם ס"ר עוברים בכל יום. גם העלה הב"א שם דדווקא עוברים ברגל בעינן ולא העוברים במרכבת ועגלות דבעינן דומיא דרגלי מדבר, יע"ש באורך, והבאתי גם דברי הריטב"א והא"ז ועוד כמה מקומות, ולכן גם העירות הגדולות אם אין הדרכים מפולשים משער לשער ורחבים ט"ז אמה וס"ר עוברים בכל יום אין להם דין רה"ר, עכ"ל ע"ש.

ופשוט מאד דאין נפ"מ בין ברכבת ועגלה או קאר, דכולהו לא הוי דומיא דרגלי מדבר וכולהו הו"ל רה"י, ופשוטי דברים בזה לסלף דברי אמת אך למותר, וזה פשוט וברור מאד. וכבר טעה בזה אברך אחד או בכיוון יצא לסלף האמת ועשה קונטרס מיוחד ע"ז וטעה טעות גדולה בביאור מהרש"ם.

ומיהו למדנו עוד מדבריהם דס"ר בעינן ברחוב דוקא, לא מצטרפין מן הבתים, דאל"כ מאי גרעיותא דרכבת ועגלה מן הבית, אם מי שהוא בבית מצטרף לששים ריבוא למה לא יצטרף היושב ברכבת או בעגלה או קאר, אלא פשוט דאין מצטרפין רק ההולכי רגל, וזה פשוט וברור, ובכל מקום אמרו ס"ר בוקעין ולא יושבין בעיר.

ומש"כ מעב"ת ה"ל וברצוני לדייק, וכי יעלה על הדעת דאם היו בוקעין ברחוב של מדבר בכל יום ויום ס"ר אנשים שלא הלכו חלק גדול מן העם בין רה"י, דהיה בודאי מחיצות אנשים סביב סביב, א"כ נעשה רה"י והלכו ברה"י ואך יצטרפו ויחשבו שהי' שם ס"ר, אלא ראי' שאין שום נפ"מ אך שבקעו אם ע"י רה"י או כנגל בין שהי' בקיעות של ס"ר א"כ חשוב רה"ר והב"נ בקיעות ע"י הקאר בין שישנם ס"ר חשוב רה"ר, ע"ב.

ואני תמה למה צריבין בוקעין כלל, ישנו בולם כבתיהם ויש ס"ר בעיר הו"ל רה"ר ה"ל כל עיר שדרים שם ס"ר הרי הוא רה"ר, אמנם כאמת תמהני על מעב"ת כי הברתיו זה כבר בת"ח והיאך יאמר דבר כזה, מי הגיד לו שהלכו כמה אנשים כמחיצות אנשים ולכן הצטרפו לס"ר מה שמבואר בכל הפוסקים ההיפוך, אפשר שלא הלכו כמחיצות, וכי בשביל שכל אחד ידמה לו איזה דמיון מהדמיונות בשביל זה נשנה ההלכה ונחלוק בשביל הדמיון על גדולי הפוסקים ואפילו אולי הי' לו קושיא שהי' מפורש באיזה מקום דמיון שלו היינו אומרים שהפוסקים לא התחשבו בדמיון זה ולא ס"ל לקושיא, והלכה בוותייהו שהם היו גדולי הפוסקים מדורות הקודמים שסמכו עליהם כל בית ישראל, אבל בשביל זה להמציא הלכות ואיסורים בשביל איזה דמיון לא שמענו ולא ראינו.

ובבלל אני תמה מה ראו על כבה איזה רכנים שעזבו כללי ההלכה שאנחנו מקובלים מפי אבותינו ורבתינו בעלי הש"ע וההלכה, שככל הלכה שנחלקו בה הקבלה מברעת ואין לזוז מהקבלה, והרי ראה ראינו שככל העולם קבלו עליהם את דברי הב"א ולמעשה תקנו עירובין בעירות גדולות עוד לפני המלחמה בוורשא וויען ופאריס מאראנטא ונאו יארק, וגם בעת כארצינו הקדושה וכאנטווערפען וכהאג וכבאלטימאר כבראנקס בוון, ואך לא נבוש ולא נכלם מאבותינו מלהוציא לעז עליהם ועל זרעם שהיו או שהם מחללי שבת, והלא בשום מקום לא פסקו בהמשכנ"י, ואפילו החמירים שהחמירו לעצמם החמירו ולא לאחרים. ושמעתי מתלמיד הגר"ז מבריסק ז"ל שקבלה בידם להנהיגים כמנהג הגר"א ומחמירין בעירובין כמשכנ"י מ"מ מעולם לא מיחו באחרים, והטעם דאל"כ הו"ל כבלל אינו מודה בעירוב, ורק הם לעצמן החמירו. וגם המ"כ כתב להחמיר לעצמו אבל להחמיר לאחרים לא שמענו ולא ראינו בדבר שנתקבל כהלכה פסוקה ככל תפוצות ישראל, ואטו הגר"י שטייף קטלא קניא הוה, ועכ"פ ל"ע ליבא רה"ר דאורייתא לא כבוקלין ולא כנוא יארק.

במש"כ כדן מפולש משער לשער פי' זר ומעוקם נא לעיין בספרי אום אני

חומה פי' מפולש משער לשער (אום אני חומה ח"ב נתיב ו').

והנה בתחלת מכתבו כתב שילך כתר נתיב ונתיב ולא עשה כן, ולא השיג אפילו לפי דעתו רק בנתיב ז' ונתיב ט' ונתיב י"ב ונתיב י"ג, והנה ס"ה ד' נתיבים, ואכתי נשאר כ"ב נתיבים. ואפילו לפי טעותו נקח הו' נתיבים הראשונים אכתי נשאר ט"ז נתיבים עם כל הטעמים להיתרא, וא"כ למה זה הפריז בראש מכתבו שרוב דברים אינם עולים יפה. ואמנם אפילו לפי דעתו שרוב דברים אינם עולים יפה אבל מיעוט עולים יפה, והרי על מיעוט נמי סגי דאם בין י"ג טעמים יש רק טעם אחד שעולה יפה כבר אין כאן רה"ר דאורייתא ומותר ומצוה לערב, ח"פ וברור מאד, וכ"ש שכעזה"י הראיתי לדעת שכל טענותיו במחכ"ת אינם אלא מטפושי דברים וא"כ הדרינו לדרכינו דמותר לערב בברוקלין אליבא דכ"ע.

ובאמת לא ידעתי מה לו למעכ"ת שהתעקש לחלק על כל המורים שקבלנו התורה מהם בעלי הש"ע ונושאי כליו, ובפרט הגאון הק' מוה"ר יונתן שטייף שכולם אמרו עליו מקודש ונתקבל על כולם כפוסק הדור אחרון, ועוד גדולי הרבנים, והם כולם הורו להתיר תיקון עירובין בברוקלין, ואטו מצוה הוא לחלוק על בעלי הש"ע וגדולי האחרונים והקבלה האמיתית שקבלנו מהם ולאסור מה שהתירו ולגרום חילול שבת לאלפים ולרבבות בני", וראי שכל מי שמונע מלעשות עירובין הרי הוא בכלל מכשיל את הרבים וכמ"ש בזה כל רבותינו האחרונים, החי' הרי"ם, והאב"ג, ועוד מקודם וכמ"ש זה בעזה"י באום אני חומה כמה פעמים, וכן ורק שיהי' ע"פ הוראת גדולי התורה והשגחתם זה פשוט מאד.

והנה כל זה ראיתי להעיר כמכתבו, ואני חוזר על הראשונות שמהיום והלאה יקיים מוצא שפתיך תשמור שהבטיח לכתוב לי קודם ולא לכתוב בפרסום ברכים, ואני חושש שיש בזה קצת נגיעה של פאליטיקא ולא הכל לש"ש, ואם כן אז אני מבטל את כל דברי אלו ונא להחזור לי המכתב הזה כי אין רצוני לנהל פאליטיקא עם שבת קודש ולהכשיל הרבים ח"ו, וכזה הנני מקוה שמעכ"ת יעבור עלי דברינו לש"ש ואם יש את נפשו הנני מוכן ומזומן או כעל פה או בכתב או להפגש או על הטלעפאן לברר האמת למען שמו ית' ולמען קדושת השבת.

ידידו רושה"ט וש"ת בלב ונפש,

משנה הקטן

הגם שיש עוד איזה נקודות שלא עכרתי עליהם אל יחשבו שאין כידי להשיב

אלא חשבתי שאין כדאי וחסתי על כבודו, ומעכ"ת ממילא יראה ממה שכתבתי על הכלל כולו.

סימן קא

בענין אי עירוב הוא תיקון להתיר או לאסור שנכתב לרב אחד.

הנני בתורה רבה על אשר לקח מזמנו היקר להעמידני על האמת שלא אהי' ח"ו כמגלה פנים בתורה אבל מ"מ כיון שהתיר לי לעיין במכתבו היקר ארשום כאן מה שעלה בעמי להעיר על דברי כ"ג.

במ"ש בנידון תיקון עירובין כתב מעכ"ג ח"ל שלמה לא תיקן עירובין לישר רה"ר ולהתיר להוציא, תיקונו הי' לאיסור, ולא להתיר, שעד שלמה לא אסרו הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד, מוצר לחצר חבירו, וציין לרש"י שבת י"ד ע"ב ד"ה עירובין שכתב אזנים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו, ועי' יבמות כ"א ד"ה אזנים שכתב לאחוז הקופה וזה פירושו אזנים להוסיף על איסור תורה ולא להקל, רק להחמיר, וכן מבואר ברמב"ם פ"א מה' עירובין ה"ב וה"ד, ואף בעירובין כ"א בר"ה שלמה תיקן עירובי חצירות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חבירו, לעשות הרחקה לאיסור תורה שלא יבוא להתיר מרה"ר לרה"י עכ"ל.

ותורה רבה על העמדתו על האמת. אמנם לפענ"ד הני תרי מילי ותרי ענינים הם, ולא דבר אחד כפי דעתו, ואם אני נכשלתי בעירוב פרשיות אבל אנסה שלא להכשל בעירוב ענינים ולהוציא ההלכה בלי מכשול בס"ד, דשלמה גזר על הוצאה מרשות לרשות זה בכלל גזירה ולא תקנה, וכמה גזירות וסייגים עשה שלמה, ועשה תקנה לגזרה זו שגזר והיינו שתקן עירובין לתקן איסור הוצאה שגזר הוא ובית דינו שלא להוציא מרשות לרשות, והתיקון של עירובין הי' להתיר הוצאה ולא להחמיר, אלא להקל על הגזרה שגזרו שלא להוציא, תיקן עירובין, שלא יהיו בני ישראל אסורים בשבת כבמאסר, בלי היתר הוצאה, ועל התיקון הזה יצאה בת קול מן השמים ואמרה אם חכם בני ישמח לבי אם אני, היינו על התיקון, דעל הגזרה, כמה גזרות גזרו, וכמה גזר גם שלמה המלך ולא אמרו מן השמים אם חכם בני, אבל על התיקון שתקן עירובין לתקן הגזירה ולהתיר וזה הי' בכלל מ"ע רבנן כמבואר בגמ' ובש"ע א"ח שצ"ה וכן בגמילת ידים היתה גזרה שלא לאכול בלי נטילת ידים שגזרו על ידים שיהיו שניות וא"כ זה הגזירה,

והתיקון ליטול הידים, וגם יצתה הב"ק, שכיון שעשה תיקון על הגזרה שגזר בזה יצתה ב"ק.

ובזה מוכן רבנמ' שכת גבי גזירת י"ח דבר קחשיב רק הגזירה שגזר שלמה כמ"ש ואכתי שלמה גזר, וע"ז פרש"י שלמה גזר איזן וחיקר שעשה אונים לתורה, והתיקון קאי על ההיתר שיהא מותר להוציא ולכן יצאו דוקא אהני תרתי בת קול מן השמים אם חכם, דהיודע לתקן לבני ישראל זה חכמה וכמ"ש רש"י ביצה דכתא דהתירא עדיף שצריך ליגע ולהתיר ע"פ התורה. ועיין תוס' עירובין כ"א ד"ה בשעת שתיקן אע"ג שתיקן נמי שניות כו', ולפי הג"ל אתי שפיר דבהני ה' התיקון להתיר אבל בשניות ליכא היתר ולכן לא יצתה כת קול, ורבנמ' עוד שנינו גזרו טומאה על ארץ העמים ועוד, אבל כאן היתה התקנה, וביבמות לא הזכיר נמי יצתה ב"ק אם חכם בני כו', דעל הגזירה על ידענו מה הוא, ולא עוד אלא שלפעמים הוא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ולפעמים לא נתפשטה בישראל שאין רוב הציבור רוצין לקבלה, ואפילו גזירת דניאל על השמן ועל הפת לא נתפשטה כמבואר בע"ז אבל גזרה ותקנה בצדה חכמה יתירה הוא.

(ב) במה שתפס דלא אמרו הלכה כדברי המיקל בעירובין (עירובין מ"ו) אלא בעירובי חצירות ותחומין, ואנו דנין במחיצה לעשות מדה"ר דה"י. שנית אניד כי אין אני מציו עצמי כפוסק הדור ולא אפילו כפוסק עיר אחת, אכל מ"מ לענין דה"ר כפי ששמעתי וראיתי שכבר פסקו בזה גאוני קמאי דל"ל דה"ר כוה"ו, ומרן החו"א בא"ח סי' ק"ז כתב להדיא דכל העירות בזה"ז הו"ל כעירות מוקפות ות' שם דברי המ"ב כסי' שמ"ה, וידוע שהי' פוסק מובהק אשר הי' מכריע בפסקו את כל בני דורו. וגם בכל ערי ישראל היו עירובין, אפילו בעירות גדולות כווארשא, וויען, ופאריס שלח מרן ר' חיים עוזר תשובה להתיר לעשות עירוב, וגם בנוא יארק הי' כאן כבר עירוב מלפנים ע"פ היתר גדולי רבנים. גם יש עוד סברות רבות וגדולי הפוסקים שמתירין בזמן הזה, וכיון שכבר נתקלבה ההלכה לעשות עירובין בכל ישראל כנראה שכן ההלכה.

ומה שהעיר על מה שהבאתי מהגאון ממונקאטש וכתב מע"ג דהגר"א אוסר ואנן נמשכין בתר הגר"א, הנה כהא כבר לא אוכל לכתוב כלל דידוע דאפילו בעירו ווילנא הי' עירוב, והבעל משכנות יעקב שהרעיש עולמות לאסור כל העירובין וידוע ומפורסם שבעירו הי' עירוב בחייו ולא שמו לו לאיסור, ועכ"פ המפורסם אין צריך רא"י שבדורו וכדורות הבאים אחריו עד דורינו אנו בכל עירות ישראל עשו ועושים עירובין וא"כ פסקו בכלל ישראל דלא כמרן הגר"א ז"ל ואך נוכל לומר דכן העולם נמשכים, ואם ישנם גדולי ישראל או תלמידים

יחידים או יותר שנמשכים ומחמירין לעצמן אבל האדך יכולין להחמיר ולאסור על כלל ישראל מה שהתירו אבותיהם ואבות אבותיהם.

ואדרבה צ"ע גם אי מותר להחמיר לעצמו לפי מה שכתבו בירושלמי פ"ח דע"ז אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לאו כתיבנא עלך זקן ממרא, וכתב המאירי בע"ז ל"ו ע"א הטעם שכתב לו בן שמאחר שהתירו את השמן אין ראוי לת"ח להתחסד יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להוציא לעז על הנוהגים בו היתר כמה שאי אפשר להם לעמוד, וב"ב התום' חולין, ועיין רמב"ם פי"ז מהמ"א הב"ב, נראה דבדבר שהיתר ונהגו בו העולם להתיר אין להתחסד יותר מדאי אפילו לעצמו שלא להוציא לעז, וב"ש שיש כאן לעז על כל הדורות שח"ו חללו שבת שעשו עירובין שלא כשיטת הגר"א, ובעין זה כתב הרא"ש כלל ס"ח לר' יעקב ברכי משה דבאלינסא, כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל כמבואות המפולשות בין הגוים בצורת הפתח, ואתה אסרת אותו לקהל פרידיש וכו' והנה הוגד לי שאתה עומד כמרדך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת, לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה כעדים שתתקן המבואות בו ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מצדה אותך ואם היית בימי הסנהדרין היו ממתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואותם שחיים עד הנה, ולכן חוזר בך ואל תמוש תורת משה רבינו ע"ה ע"ש. הנה כמה הרעיש על זה רבי יעקב שרצה להחמיר כמה שכבר הקילו ותקנו הגדולים שהיו עד היום וקרא ליה מכשיל את הרבים.

וא"כ בזה"ז נמי אשר רוב ורובא דרובא מהעולם של אחינו בני ישראל קכלו מאבותיהם ורבתייהם לעשות עירובין בכל ערי ישראל, וגם בהיום עושים עירובין בכל ערי ישראל כיוראף וארצינו הקדושה ולא פסקו ברכינו הגר"א אדך בזה"ז נכוף את כל ישראל לשנות סדרי בראשית והתורה שקבלנו מאבותינו ואבות אבותינו כשכיל רבינו הגר"א אף שגובה ארזים גבהו בתנא אלקי ממעל מ"מ בין דנקבע הלכה דלא בוותי' הכי קיי"ל. והלא מצינו כעין זה כמה הלכות שנקבעו ע"פ ספרים חיצונים נגד הגמ' והש"ס דילן, מ"מ ביון שכן נהוג עלמא הו"ל כיצאה בת קול מן השמים שכן ההלכה, ואחד מהם קריאת התורה בתענית שע"פ הגמ' הוא בכרבות וקללות ואנן קוראין ויחל וכיוצא בזה, ועיין א"ז הגדול מה שהארדך בזה.

ומעתה כ"ש בזה"ז הו"ל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה, שידוע

כמה בני אדם עכ"פ מוציאים מפתחות מכותם, וגם מטפחת אף, וכיוצא בזה בתי ידים, ועוד ועוד, וכ"ש קטנים, וישנם לאלפים בני"א אשר שומרים השבת ובאיסור הוצאה נכשלים בטענה שא"א להם באופן אחר, וכ"ש הוא מדברי המאירי הנ"ל שאין להתחסד יותר מדאי, וכ"ש מה שנוגע לכלל ישראל, ואפילו אחד רצה להתחסד ולהחמיר על עצמו, אבל לכתוב על אחרים שנוהגים כמקילין שהם מחללין שבת ולהוציא לעז עליהם לפע"ד הדבר קשה מאד. ובאמת כי מדברי המאירי לכאורה ראי' גדולה גם להבני יששכר שלא רצה להחמיר על עצמו וכמ"ש הגה"ק ממונקאטש ז"ל שכתבתי מזה. ובש"ע א"ח (סי' שי"ט) ברמ"א מבואר דהרוקק ברה"ר ורוח מפורו חייב משום זורה, מהרי"ל בשם א"ז וירושלמי פ' כלל גדול והגם דהגרע"א והמ"ב צדדו להקל מ"מ הרמ"א מחמיר שהוא חיוב גמור, ורכים אינם נזהרים כשהוא עומד ליד חלון הבית ורוקק והרוח מפורו, ועוד הרבה ענינים כאלו.

והנה אבקש סליחתו אמנם כיון שראיתי מעכ"ת לקח לעצמו זמן לכתוב שמחתי מאד והגני בתורה רבה על מכתבו היקר.

ידי"ג דושכ"ג בהוקרה רבה בלב ונפש,

משנה הקטן

סימן קב

בענין עירוב

ד' מרחשון התשמ"ב בני יצו"א.

מע"כ ידי"ג הרב הגאון ו"ח נו"נ בנש"ק כש"ת מוה"ר חיים דובער גולבסקי שליט"א בעמח"ס סמקור ישראל ועוד.

אחדשכת"ר בידירות.

מכתבו היקר תשובה שלמה קבלתי בזמנו אמנם טרדות מנעוני מלבא בכתבים ולהתעלם באהבים אהבה של תורה עד היום גם כי ראיתי מעכ"ת עזב ליוראפ חשבתי שממילא לא ימצאנו בבית ויען ויאמר סלחתי. **ומה** שכתב מעכ"ת וז"ל והשאלה הנשאלת אחרי שבעל משכנות יעקב וכמה

ספרים מגאונים וראשונים שפוסקים שאין צריכין ס"ר לרה"ר מדוע כל הפוקים אינם מסתכלין אפילו ללון בעמק בעומקא של הלכה זו וכו'.

ולפענ"ד אהובי ידידי מכללי ההלכה שכידניו שבאם בזמן אחד כא פוסק אחד לחלוק על פסק המקובל לנו והסכימו לנו הפוסקים שומעין לו, אבל אם דחוהו הפוסקים ולא קבלו דבריו אין שומעין לו שכבר נהוג עלמא דלא כוותיה, ומעתה הלא כיון דכשעה שיצא המשכנות יעקב לחלוק על הכלל כולו שהי' מקובל אצלנו מדור דור עד רבינו הגדול רש"י ותוס' שאין לנו כוה"ז רה"ר שצריך ס"ר וכן נהוג עלמא עד שכא כעל משכנות יעקב ורצה לערער על פסק זה, וכא הגאון כעל בית אפרים ודחה דבריו וראו גם ראו דבריו והסתכלו בו בעמקות ולא הסכימו לפסקו, וכל העולם כולו המשיכו כפי פסק המקובל לנו וכמבואר זה כמ"ב ובערוך השלחן ומרן החו"א ז"ל הוסיף לן לחדש שאין לן כוה"ז דין רה"ר מטעם אחר, וגם טעם זה כבר מוכא כפוסקים והארכתי כזה כמקום אחר כתשובה, מי זה אשר יש ככתו לחלוק על רבותינו האמתיים ולומר על כל אכותינו ורבותינו מדור דור עד הבעלי תוס' ורש"י וקודם לזה והיו ח"ו מחללי שבת כפרהסיא שהתירו למלטל ככל המקומות וככל העירות ככל מקום עירות גדולות וקטנות, וגם כוה"ז כ"ה ישנם עירוכין ככל מקום שיושכין שם אחינו כנ"י, וגם מרן הגרמ"פ שליט"א התיר לערב כקיו גארדענס וכבראנקס וכבמה עירות קטנות או גדולות מפני שאין שם לדעתו הרמה ס"ר הגם שהרחוכות רחכות יותר מט"ז ומפולשות לדעתו שם"ל שמפולש משמע אפילו עקום, עיין בספרינו אום אני חומה הנ"ל. וכארצינו הקדושה ישנם עירוכין ככל מקום, ירושלים יש בה ג' עירוכין, חל אכבי, חיפה, וכל עיר ועיר וככל כפר וכפר, וכאנטווערפין בעלגיא, וכמאראנטא, וגם כבאלטימאר, ועוד. ומה לי לחשוב כל מקום שיש שם קהילת ישראל עושין עירוב על סמך שאין לן רה"ר פחות משישים ריבוא או טעמים אחרים המבוארים, והאיך עכשיו נוציא לעז על כל אחינו בני ישראל שח"ו מחללין שבת, ואטו כל בני רבנים וגאונים וגדולי ישראל לא ראו דברי המשכנות יעקב ולא הי' בידם להכריע נגדו, אפילו היה גובה ארזים גבהו קיי"ל אחרי רבים להטות, וכפרט שכבר נהוג עלמא דלא כוותיה, והוא ז"ל כא להוציא פסק הלכה המקובל עלינו.

ומש"כ מעב"ת שיש כמה מגדולי הראשונים וקדמוני ספרד אדירי איומה וארזי הלכנון פוסקים דלא כענין ס"ר לדין רה"ר, כאמת תמהני על מעב"ג כזה ואטו אנן מבחישים את זה, והלא דא המחלוקת אבל ידוע דכל מחלוקת לאתר שנפסקה הלכה כדבריהם ודברי החולקים כמלים כרוב או שנתהפכים להמיעוט בידוע כזה ביאור האחרונים ז"ל, אבל ח"ו לפקפק על כל פסק שפסקו לנו כעלי

הש"ע ורבותינו הצדיקים האחרונים בשביל איזה ראשון או הרבה ראשונים או שיטת הגאונים שימצא, ואדרבה הרי אמרו על ר' טרפון שהטמא עצמו וקרא ק"ש ואסתכן ואמרו כדאי היית להסתכן בעצמך שעברת על דברי בית הלל, ולאחר שנפסק ההלכה אסור לעשות כהמיעוט, וכבר הבאתי כמה הלכות שאנו פוסקים נגד הגמ' ואחת מהם לענין קריאה בתענית, דע"פ הגמ' קורין בברכות וקללות ואנן קורין ויחל ע"פ ספרים חיצונים מס' סופרים, ואם יבא מי שהוא ויאמר לקרא בתענית ברכות וקללות שכן מבואר בגמ' מי שומעין לו, ועיין א"ו מה שהארץ בזה. עכ"פ מנהגי ישראל המקובלין ע"פ גדולי הפוסקים אשר מימיהם אני שותים אפילו ימצא בגמ' להיפוך לא נשנה המנהג מפני הקבלה ע"פ מוריניו הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים, ובגמ' אמרו אפילו יבא אליהו ויאמר חולצין בסנדל אין שומעין לו מפני שכבר נהגו וכו', וכ"ש בדין שיש ראיות מגמ' ג"כ לדין שאין לן רה"ר בזה"ו, וזה ברור מאד.

לחומי העלעקטרי שדנו בו רבותינו האחרונים אי מקרי מוקף לשם צה"פ לפענ"ד אין לו שום דמיון כלל, דהבית לשם דירה נבנית ומה לו לחומי העלעקטרי שנעשו להמשך ולהעביר העלעקטרי ממקום למקום (הגם כי לעצם הדבר לענ"ד צדקו מאד בזה דברי מרן החו"א דעלעקטרי נמי הגם שלא נעשה לשם צה"פ מ"מ כמו בלחי אפשר בע"ש לחשוב עליו דמטלטל בו, הכ"נ לענין צה"פ אם חושב הרי יכול למלטל בו כאלו עשאה לשם צה"פ).

אמנם בר מן רין אין לזה שום סתירה להרכבת עליוועטער בווייליאמסבורג או בארא פארק, כי באמת העליוועטער טרעין נעשה לכתחילה לשם פתח, ולא לשם צה"פ אלא לשם פתח ממש, שהרי מתחלה כשבנו את העלעוועיטער אדעתא דהכי בנאוה שיהי' פתוח תחתיו ויעברו תחתיו קארס או בני אדם ההולכין גלגל, וכיון שמתחלה נבנה לשם זה שיהא פתח לעבור מרחוב לרחוב א"כ פשוט דהעליוועטאר רכבת נבנית לשם פתח, והו"ל פתח ממש ולא צה"פ ובתשובה אחת הארכתני בזה בס"ד.

ומה שחמה מה שלא הביאו הראשונים הא חידושא דהבתים מקיפים העיר, ואמו כל הראשונים לא היו להם בתים בנויים ברחובות שלהם, ואף אחד מן הראשונים אינו מצטרף שרוב העיר בנויה עם בתים. הנה באמת כי אין זה קושיא שהם כתבו עיר שמוקפת חומה מערבין בה, וזה לדידהו פשוט דהוה להו מוקפת חומה, כן יש לומר לפי סברת מעכ"ת דכולם היו להם בתים. אבל האמת מעיד לעצמו דכימים הראשונים העירות לא היו בנויים הבתים מחוברים זה לזה כמו

הבתים שלנו שהם חומה ממש אלא היו להם בתים ובין בית לבית היה להם מגרש ומובדל בין בית לבית וכמו שהי' גם בבארא פארק לפני כמה שנים שכל בית ובית היה לו מגרש וממילא לא היו הבתים מחוברים וזה ידוע כאשר יוכל לברר אצל חכמי המחקר יודעי היסטארי בזה. שנית דבימים הראשונים היו הבתים מצד אחד לגמרי והדרכים מצד השני ולא היו הדרכים באמצע העיר כמו שהוא היום וא"כ אפילו היו הבתים מחוברים מ"מ לא היו חומה להעיר ולהרה"ר. ועוד בו שלישיה דאם לא הביאו היתר זה מפני שלא היו צריכין לו או לא עלתה על דעתן ועל דרך שאמרו מקום הניחו לי התגדר והכ"נ י"ל שמקום הניחו להחז"א והב"א ודעימייהו להתגדר בו.

רמ"ש באות ז' ללמד זכות על ישראל לפי פרש"י עירובין ג"ט בעיר של יחיד ונעשה של רבים, שפי' המפרשים דדעת רש"י במשנה ובברייתא כלומר שבמקרה בנו עיר לצורך פחות משישים רבוא ואח"כ נתגלדה העיר ועמדה על יותר משישים הולכים בחר מעיקרא, ולכן בארא פארק שלפני שנים נבנית רק אזיה בתים והשאר הי' מרעה לעזים ממילא לפי שיטת רש"י בארא פארק ופלעמבוש אין להם דין רה"ר.

ולפענ"ד שדבריו נכונים, אבל מ"מ מאי אולמי' דהאי דיוק בלשון רש"י שאינו מוסכם מכל דכה"ג לא הוי רה"ר, מלשון רש"י שמפורש דבעי ששים רבוא והסכימו עמו רוב גדולי הראשונים והאחרונים. וכי לא עדיף לן ללמד זכות ולסמוך ארוב פוסקים דבעינן ס"ר מלסמוך רק אשיטת רש"י שאינה ברורה. וכזה הגני ידיר"ג שמחתי לראות שלקח מזמנו היקר להעיר על דברינו ונא לחזור ולעמוד עליהם הפך בה והפך בה.

ידי"ג דושכ"ת בלב ונפש,

משנה הקמן

פתח החומה

מפתח לדלתות החומה ולצה"פ

מפתח קטן לקונטרס השלמה		
לז-מ		
נא	בענין אי מותר לשנות הלכה בכדי להחמיר	סי' א
נד	בענין אי יש מצוה לתקן עירובין	סי' ב
נז	בענין תקנת שלמה אי בא לאסור או להתיר הוצאה	סי' ג
ס	אי יש לחלק בין תקופת רבוחינו הראשונים לזמנינו לענין תיקון עירובין	סי' ד
סג	בענין אסור להטיל אימה על הציבור ולהשלות עם בני הקדושים	סי' ה
סו	בענין עירוב בחלקים של העיר אי יש לחוש לטעות	סי' ו
סח	דעתם של הגר"א קאטלער והגר"מ פיינשטיין ז"ל לא לאסור תיקון עירובין	סי' ז
ע	בענין אי יש בזה"ו רה"ר ואיזה תנאים בעינין לזה	סי' ח
עב	בענין אי בעינין ששים רבוא עוברין בכל יום	סי' ט
עד	בענין ששים רבוא אי בעינין להיות ברחוב דוקא או בכל העיר ואפילו בבתיים	סי' י
עו	בענין הנ"ל והשגה על חידוש שמועיל מה שדריים ס"ר בעיר	סי' יא
עח	בענין עבחה"ק להרשב"א דרטיא ופליטיא הוא רה"ר אף בעיר מוקפת חומה ענין עירות גדולות בזה"ז ליכא בהן רה"ר בשום מקום אפילו יש שם כמה פעמים ס"ר	סי' יב סי' יג
פ	פעמים ס"ר	
פב	בענין דעת החזו"א דכל עירות הו"ל מוקפת מחיצות ע"י הרחובות שאינן מפולשות	סי' יד
פד	בענין כל שמונע רגל רבים מלעבור מהני משום מחיצה בשבת	סי' טו
פו	סימן של רמזור אור אדום המעכב מלעבור האם מקרי מחיצה	סי' טז
פט	בענין מחיצות הים שנבנו למחיצה לכ"ע מהני	סי' יז
צא	רחובות שאינן מפולשות זה כנגד זה לא הוי רה"ר דאורייתא	סי' יח
צו	רחובות עיר גדולות המלאות במכוניות (קארס) נעשים מחיצות מאליהן	סי' יט
קב	ירושלים לא היה מועיל עירוב אפילו עם דלתות בענין הנ"ל ותמיהה מדברי רש"י סוטה ועוד ראשונים דס"ל דירושלים היתה מעורבת	סי' כ סי' כא
קד	היתה מעורבת	
קה	בקושיית התו"ט והגרמ"פ למה לא עירבו בירושלים	סי' כב
קיא	בשיטת הריטב"א בשם הרמב"ן בשיעור גודל רה"י באורך ורוחב	סי' כג
קיב	ישוב לשיטת הרשב"א דבפליטיא לא מהני ליה נעילת דלתות	סי' כד
קיד	ביאור לשון הרשב"א שכתב דלתי המדינה ולא דלתות העיר	סי' כה
קיו	ישוב לשיטת הרשב"א מקושיית הבית אפרים	סי' כו
קכ	שיטת הגאונים הקדושים הצדיקים המתירים	סי' כז
קלח	מכתב הגה"ק רבן של ישראל מרן רבי יעקב ישראל קניבסקי (שליט"א) בעל קהלות יעקב בני ברק	סי' כח
קלז	בהנ"ל שמצוה בכל מקום לתקן עירוב להציל ההמון מאיסור דאורייתא ובנידון המחלוקת משכנ"י והב"א והמסתעף	סי' כט
קנג	מכתב התנצלות	סי' ל
קנט	במקום הקדמה וישוב השגות מרן הגרמ"פ (שליט"א) זצוקלה"ה על קונטרס אום אני חומה ח"א	סי' לא
	תשובה מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א - השגות על קונטרס אום	סי' לב

קסד	אני חומה בענין עירוב בעירות גדולות	
קפ	מצוה לפלפל בדברי רבו ורווחא שמעתתא ותשובה על ההשגות הנ"ל	סי' לג
קפג	המעביר קאר או רשות היחיד שלם לתוך הרה"ר בשבת אי חייב משום הוצאה קפג	סי' לד
קצג	הרוכב על גבי בהמה בשבת אי דינו כמהלך ברגליו לגבי תחומין	סי' לה
קצג	הנוסעים במכוניות אי מצטרפין להולכי רגל בשבת	סי' לו
קצז	ביאור וראי' למרן החזו"א דבעירות גדולות ל"ל רה"ר דאורייתא כלל	סי' לז
רא	ביאור היאך הי' דרך חניתן של ישראל במדבר	סי' לח
רד	ביאור דברי תוס' ושאר ראשונים דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות ממש	סי' לט
רי	רק דין מחיצות שמונע רגל רבים מלעבור	
רטו	ברוקלין מוקף מחיצות בנויות בידי אדם מג' רוחות ורוב צד רביעית	סי' מ
ריח	בחדושי דלששים ריבוא צריך ג' מיליאן אנשים	סי' מא
רל	ביאור פ"י שערים מפולשין שיהי' מכוונין זה כנגד זה יותר מ"ה ראשונים	סי' מב
רלח	ואחרונים על זה	
רמב	ביאור דברי רש"י עירובין ו' רה"ר שלא מכוון משער לשער שיהא מפולש	סי' מג
רמו	דומה לדגלי מדבר	
רמט	בענין מחיצות שנעשו ע"י מכוניות (קארס) ומהלכים או עומדים	סי' מד
רנ	ישוב לדברי עה"ש מתמיהת הגרמ"פ ועוד אחרונים	סי' מה
רנג	רה"ר בעי שיהא מופקר לכל באי עולם, בלי שום עיכוב בכל שעה, וכל שצריך	סי' מו
רסא	רשות אפילו ממלכות לא מקרי רה"ר	
רסב	שתי מחיצות כמין ג"ס מוציא מידי רה"ר דאורייתא	סי' מז
רסג	מקום שאין מניחין לעבור לשום קאר בלי תשלום לא הי' רה"ר	סי' מח
רסד	ביאור ב' לשונות וסתירת רש"י מסוטה ליומא ואם למעשה עירוב בירושלים	סי' מט
רסה	ביאור טעם תר"ט וב"י וחת"ס ותפא"י למה לא עירבו בירושלים	סי' נ
רסו	ביאור דברי הרשב"א בעבוה"ק	סי' נא
רעא	ישראל במדבר לקחו תבואות מתגרי עכו"ם	סי' נב
רעב	יש לחלק בין סיגייט לקיו גארדענס ושאר מקומות לענין עירוב	סי' נג
רעג	רשות הרבים מקורה אי מצטרף לרה"ר אחר	סי' נד
רעז	בענין הגרמ"פ שליט"א שהסכים לתקן עירובין בבארא פארק	סי' נה
רפא	הסכמת רוב רבני וגדולי הפוסקים לתקן עירובין בברוקלין	סי' נו
רפב	מה נקרא רוב רבנים לגבי פסק הלכה	סי' נז
רפג	חיקון עירובין להסיר מכשול ושלא יהיו כלואים בבית ומבטלין עונג שבת	סי' נח
רפד	בענין אי יש מצוה להסיר מכשול ממחללי שבת במזיד ותינוקות שנשבו	סי' נט
רפע	כמה מכשולות שנכשלים בני תורה בש"ק בעניני הוצאה	סי' ס
רפז	מצוה לתקן מבראות בלחיים וצה"פ בכל מקום	סי' סא
רפז	זאת תורת העולה בקיצור מצוה לתקן עירובין בכ"מ	סי' סב
רפט	בענין אי יש בנוא יארק רה"ר דאורייתא	סי' סג
רצא	ביאור דקיי"ל הא דמסיק רבא הילוך ע"י הדחק שמה הילוך	סי' סד
רצב	אין להביא ראי' מהפוסקים שנדחו מהלכה, ותשובה על השגות על קונט'	סי' סה
רצג	אום אני חומה	
רצד	אינו מסכים לעירוב אי יכול לאסור רשותו על אחרים ועיין עוד שו"ת	סי' סו
שג	הב"ח סי' ד'	

ש	עוד בהנ"ל ובענין שכירת רשות בשביל ישראל אי מהני	סי' סז
שיב	עוד להנ"ל בענין אי עזרה הו"ר רה"ר לענין שבת	סי' סח
שיד	אין להאמין למוציאי דבה שמהרש"ם חזר בו מהתירו בפסקיו	סי' סט
שטז	בענין אי יש לגזור שלא לערב בשביל ע"ה שלא יטעו שמותר לטלטל	סי' ע
שכ	בענין הילוך ע"י הרחק ברה"ר	סי' עא
שכג	בענין המכתב גלוי שתוכנו עדות מוכחשת	סי' עב
שכז	בענין הקו"ק בנוגע לעירוב בבארא פארק	סי' עג
שכט	בענין לא תענה על רב	סי' עד
שדמ	בענין הנ"ל	סי' עה
שמו	בענין חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר	סי' עו
שמט	עוד בענין לא תענה על הרב	סי' עז
שנד	בענין ביזוי ת"ח	סי' עח
שנו	בענין אי יש מצוה לתקן עירובין בכל המקומות שאפשר	סי' עט
שסב	עוד בענין הנ"ל והיכן מצינו מצוה לתקן עירובין	סי' פ
שעב	בעיקר תקנת שלמה המלך לתקן עירובין	סי' פא
שעז	תמצית יסודי ההיתר לסדר עירוב בבארא פארק	סי' פב
שפא	לתקן צה"פ ופתחי מבואות אי הוה בכלל תקנת שהמע"ה	סי' פג
	דבר שאסרוהו ע"י קול קורא אי הו"ל בכלל מקום שנהגו בו איסור שאין	סי' פד
	ב"ד אחר יכול לבטל דבריהם	
שפח	אי יש חיוב או מצוה לתקן עירובין וטענה למה לא תקנו עד היום	סי' פה
שצ	בענין אי תיקון עירובין הוי מצוה חיובית או שלילית	סי' פו
שצד	בענין דשתי מחיצות מהני מה"ת ומצוה לכל מי שבירו לתקן עירובין	סי' פז
שצה	ישראל שאינו רוצה למסור רשותו ועיין עוד לעיל סי' ס"ו ס"ז ועיין תש'	סי' פח
שצח	הב"ח סי' ד' ליקח מיד שר העיר	
תג	אין להשאיר תיקון עירובין ושאר צרכי ציבור ביד קלי הרעת	סי' פט
תו	בענין אי יש לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת	סי' צ
תז	עוד להנ"ל	סי' צא
תח	מכתב עידוד לתקן עירובין והרבה מכשולות במקום שאין מתקנין	סי' צב
תי	דעתו של כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע	סי' צג
תיב	אי שייך לא תתגודדו במקום שעושין עירוב ואחרים אין רוצים לטלטל שם	סי' צד
תיג	בענין שתי עירות הסמוכות בלי הפסק אם מצטרפין האוכלוסין לענין רה"ר	סי' צה
תכ	בענין אכסדרה מצד אחד ושני עמודים ומצד השני היא מחוברת לכותל	סי' צו
תכב	בענין רחוב מוקפת משלשה צדדים בבתיים אי מותר לערב כולה ע"י צוה"פ	סי' צז
תכג	בדין אם העלעוועיטער כשר לצה"פ	סי' צח
תלג	בענין תיקון עירובין בברוקלין שמוקף מחוצות מג' צדדים	סי' צט
תלט	ישוב על השגות בספרי אום אני חומה	סי' ק
ונמה	בענין אי עירוב הוי תיקון להתיר או לאסור שנכתב לרב אחד	סי' קא
חמח	בענין העלעוועטאר בלע"ז אי נעשה לשם עירוב, ועיין לעיל סי' צ"ח	סי' קב

ונסתיים בסימן קב וסימנך קב ונקי

ספר

תיקוני עירובין כהלכה

והוא

שלחן ערוך
לתיקון העירובין
חלק א

כולל שלשה ספרים נפתחים

חלק א. גודל המצוה של שמירת ש"ק ותיקון עירובין.
חלק ב. הלכתא גבירתא, פרטי דינים בהלכות עירובין.
חלק ג. מכתבים מגדולי דורינו.

הו"ל בחמלת ה' עלי בזכות אבותי ורבותי חק' זי"ע

חק' שלום יודא גראס

רב דקהל „מגן שאול“ ד„האלמין“ ור"מ בישיבה ובולל „בית ישעיהו“
„מכון להוראה בשחוטות ובריקות“

בעהמח"ס: אפייית המצות השלם (י' חלקים); גודולי יהודה (על הלכות ציצית); שו"ת זכחו זכחי צדק (על הלכות שו"ב); חינוך ישראל סבא (מדרין לחינוך הבנים והבנות); מדרין לצניעות; מזוזת שלום (על הל' מזוזה); מנוחת שלום (הדרכה לכשרות); מנחת יהודה, (על חומר איסור „חלב עכורים“ ו„סימילאק“); נפש ישעיהו (על מאכלות אסורות. ה"ח); קדושת ישראל (על הלכות יחוד); וש"ס.

בלאמור הרחיג הצי' מוהר"ר ישעיהו זאב גראס זצ"ל נכד השרף מסטרעליסק, ר' יעקב קאפיל חסיד, ט"ז. בית, תוניס, רש"י, ולמעלה בקודש עד דוד המלך עה"ש.

— תשמ"א —

— ברוקלין נ"י. —

הוצאת

— אמונה פאבלישינג —

התוכן

חלק א

(א) פתיחה

(ב) פתח השער

(ג) הקדמה בדרך מודעה.

(ד) יתבאר גודל המצוה של שמירת שב"ק ותיקון עירובין, מי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו, העתק דברי התשב"ץ, הרא"ש, החת"ם, וגדולי הראשונים והאחרונים. זי"ע.

(ה) דברי חכמי הסוד, (מספר תיקון עירובין לובלין תרנ"א).

(ו) מהר"ש וויטאל בסידור חמדת ישראל.

(ז) נוסח הברכה.

(ח) מנהג האר"י הק' זי"ע, ואבותינו ורבותינו הקדושים לרקדק לישא במקום שיש עירוב כדי לחזק אמתיות דברי חז"ל, (מספר נמוקי אורח חיים להגאון הקדוש ממונקאטש בעה"מ שו"ת מנחת אלעזר ועוד ס"ק).

חלק ב
הלכתא גבירתא
סימן א
ביאור דין דהיקף הבתים הוי מחיצה.

דין דמחיצת הים.

דברי התניו יהושע וגדולי ישראל בירושלים, הגאון ר' חיים ברלין, החזון
איש, מהר"י שטייף, מפה מעיר אדעסא.

סימן ב
העירוב בניו יארק בשנת תרס"ז.

פרטי השאלות בזה ודברי גאוני הדור, המהרש"מ, הרה"ג מסאניסלאב,
הרה"ג מפרעמישלא, הרה"ג מקיעלץ, התירוש ויצהר, הרה"ג ר' יהושע
סיגעל, מס' דעת תורה בדין מחיצת הים ודברי הראשונים והאחרונים בזה.

סימן ג
ביאור בדין ס' ריבוא

פסק הלכה של השו"ע סי' שמ"ה סע"ז בדין ששים ריבוא עוברים בכל
יום, הלבוש, המהרש"מ, הדברי מלכיאל, ודברי הראשונים והאחרונים
בזה.

סימן ד ביאור דין דמפולש.

דברי חז"ל, השו"ע, הכסף משנה, המגן אברהם, ר' ש"ד כהנא מווארשא.

סימן ה היתר העירוב בעיר פאריז.

תשובת הגאון ר' חיים עוזר, החזון איש וגדולי הרבנים בוויילנא, תשובת ר' שלמה דוד כהנא מווארשא.

סימן ו תורת תיקוני עירובין להלכה למעשה בקצרה.

חלק ג'

מכתבים מגדולי דורינו אשר כל בית ישראל נשען עליהם

פתיחה

תנן בברכות פ"ד מ"ב: רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו. אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי: ובפירוש ר' עובדיה מברטנורה מה מקום. כלומר מה טיבה: שלא תארע תקלה. שלא יבא מכשול על ידי כדמפרש בברייתא שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו חברי הרי רעה שתבא על ידי שאגרום להם שיענשו: אני נותן הודיה על חלקי. מודה על הטובה שחלק לי ששם חלקי מיושבי בית המדרש. ושתי תפלות הללו בכניסתו לבית המדרש וביציאתו חובה על כל איש ואיש לאמרן דהכי אמרינן בברייתא בכניסתו מה הוא אומר וביציאתו מה אומר משמע דחובה למימרינהו: בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי. ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי. שלא אומר על טמא טהור. ולא על טהור טמא. ולא על מותר אסור. ולא על אסור מותר. ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם:

דער הייליגער ייט"ל זצוקללה"ה גיט אוועק זיין גאנץ עוה"ב צו
דעם וואס וועט מאכן אן עירוב אין זיין שטאט סיגעט

שמעתי עובדא נוראה מהרהגה"צ ר' משה ארי' לעוו שליט"א
האדמו"ר מטעמעשוואר ומעוד כמה רכנים זקנים שליט"א שהייט"ל
זי"ע השתוקק כל ימיו לעשות עירוב בסיגוט והי' לו הרבה מתנגדים
(מהמתנגדים לחסידות בימיו) שעמדו נגדו בכל חוקף ועוז ולא הצליח
לעשות העירוב, ובסוף ימיו כמה ימים לפני פטירתו אמר להראש
הקהל (הוא הרה"ח מוהר"ר משה ארי' פריינד זצ"ל שהי' רה"ק אצל
הגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע הוא הי' בנו של הצדיק ר' יושע
קראלער זצ"ל, ובנו הי' הצדיק רבי משה ארי' פריינד האדמו"ר
מנאסויד זצ"ל נכדו ה"ה הרב הגה"צ מוה"ר משה ארי' פריינד
שליט"א הראב"ד מהעדה החרדית בירושלים עיה"ק ור"מ דישיבה
וקהל ייטב לב ד'סאטמאר בירושלים עיה"ק) שמוכן ליתן לו כל
עוה"ב אם יעשה את העירוב. ואח"כ נסתלק הגה"ק זי"ע, ובעת הלוי'
אמר הרה"ח ר' משה ארי' פריינד זצ"ל, שהוא מבקש מרכו הייט"ל
זי"ע ב' דברים.

א' שיקיים הבטחתו שאמר שאם יעשה העירוב יתן לו כל עוה"ב.
ב' שיהי' לו לעזר מלמעלה שיוכל לגמור העירוב, ובתוך הל' יום
נתקן כבר העירוב בסיגוט, זי"ע.

מכאן אפשר להבין גודל קדושתו ומסירת נפשו לתיקון עירובין של
הצה"ק בעל הייט"ל זי"ע. ועוד אפשר ללמוד מכאן גודל המצוה של
תיקון עירובין, כי שמירת שבת היא יסוד היהדות, ועון חילול שבת
באיסור טלטול והוצאה מלאכה גרועה היא, נורא מאוד מאוד, היא
אשר החריכה את ביתנו ושרפה את היכלנו ומפני טאינו זה גלינו
מארצנו בחורבן בית ראשון כמ"ש אביי בפ' כל כתבי (שבת קי"ט): לא
חרכה ירושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת כו', ועדיין השטן
מרקד בנינו כי אלמלי שמרו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד היו
נגאלין כמ"ש שם (קי"ח:). ויש לדייק כהלכתן למה לי, וי"ל משום

דתקנו חז"ל לעשות עירובין וזה הלכה מפורשת במס' שבת, ועירובין כו', והרב שחולק על עשיית עירוב אינו מודה בהלכות אלו, וזה מה שאמרו משמרין כהלכתן.

ואם כה גדלה שמירת שבת הרי משפט השכל הישר יכריע לצדק דיננו כי תיקון עירובין היא מצוה רבה, וכ"כ בשט"מ כביצה (ט"ז): שמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול עכ"ל.

וכבר כ' מרן הח"ס ז"ל בא"ח סי' פ"ט שמצוה לתקן עירובין לכל קהל ישראל בכל מקומות מושבותיהם וכו' עיי"ש באריכות גדול. והגה"ק בעל חי' הרי"ם כתב תיקון עירובין הוא באמת להרים מכשול.

ובאבני נזר כתב המתעקש ומונע מלהעמיד עירוב הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין, וזהו שיטת רוב הגאונים מדור הקודם ומדורנו.

ובספרי המקובלים כתבו שהתקנה הראשונה שהכניס שלמה המלך ע"ה בתורה שבע"פ הוא כדי להמתיק הדינים בהחסדים. (ועי' בפנים הס' סימן ג' ענף א').

לזאת קמתי להסיר המכשלה ההוא כידוע מאמר הגמ' (שבת נ"ד): וז"ל: כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו. ובירושלמי (שבת פ"ח) וז"ל: מי שיש סיפוק בידו למחות ואינו מוחה הקללה תלויה בו.

וז"ל הרמ"א (ביו"ד סי' של"ד סעי' מ"ח) וז"ל: חייב אדם למחות בעוברי עבירה וכל מי שאינו מוחה ובידו למחות נתפס באותו עון.

והשי"ת יגדור פרצותינו ויבער הרעה מקרכינו כב"א.

הקדמה

בדרך מודעה

א) אמר המחבר להוי ידוע לכל מאן דבעי למידע כי אלו אשר לא ניחא להם בתקון העירוב הרי לאו לשם שמים אלא קנאה היא וקנאתם קנאת שקר הוא כידוע ויש מהם אשר דין חסיד שוטף רביע עליהם.

ב) וצאו וראו מה שאמרו חז"ל בדבר חיוב הזריזות של תקוני עירובין, עיין בגמרא עירובין (דף ס"ה ע"א ודף פ' ע"א ודף מ"ו ע"א) ודף ל"ד בתוספות סד"ה ואמאי ורש"י סוד"ה תורת מחיצה ודף ס' וס"א וס"ד וס"ה וס"ו ושם ברש"י ותוספות. וכן בתוספות מ"ה ונ"ט.

ג) ועיין בתשובת הרא"ש כלל כ"א שנידה לרב אחד בעבור זה שהיה נגד תקון העירוב שבעירו ע"ש. וכן כתב התשב"ץ על אנשים כאלו או שהם הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו, ובכלל על אנשים כאלו אשר בית ישראל נשען עליהם בעה"ר הרי נאמרו רק בעבור עצלותם כי קולר העם תלוי בצוארם וכבר צווחי הרבה מגדולי ישראל בספריהם שאין לנו לגבב חומרות בזמן הזה בענין הנחוץ להרים מכשול.

ד) על כן חובה עלינו להמתיק הדינים בכל מה שנוכל ובפרט בשל סופרים והלכה כדברי המקיל בעירוב עכ"ל.

ה) וכן כתבו עוד רבים ואמרו שכל בר דעת ויראת ה' נוגעת כלבבו הרי ישפוט בשכלו כי אנחנו מחויבים בכל אמצעי חנונו לחפש היתרים וקולות ולסמוך בעת הצורך להקל בתקון העירוב ולתקנו אף שבהאי אופן תיקון הרי המקיל יחיד לגבי רבים אעפ"כ אם בקושי הוא לתקנו באופן היותר מועיל אזי יש לסמוך על היחיד המקיל ולא לבטל מלתקן כלל, וטעמא בזה כתבו גדולי האחרונים דכיון שאי אפשר בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל כ"ב הקטנים וגם לא את נשותיהם וחלושי דעת. לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתם החוצה דברים קטנים ומטפחות.

ו) וכן כמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנוהרים ובפרט בענין תפלה בבית הכנסת ביום שבת קודש בהבאת הטליתים והסידורים וכדומה ולכן פשוט הוא דאמרינן כל מה שיש לך להקל בזה הקל ואל ינוח את העיר מבלי שום תקון חלילה.

ז) ועיין בדרכי משה סי' שכ"ג אשר בעבור זה הניח תקנה להיות בעירו אף שהתקנה זו לא ישר בעיני ויש לי אריכות רב בזה בגודל התאמצות של תקוני עירובין ואין להאריך: ומעט מן המעט בזה יחבאר לקמן בס"ד.

הלכתא רבתא לשבתא !

אחינו בני ישראל תושבי ירושלים עיה"ק ת"ז ! היות כי כידוע היה מתקיים עד עכשיו ערוב חצוני כללי מחוץ ליישוב היהודי בירושלים שהיה מקיף את כל ירושלים מסביב.

בלב שכונותיה הקרובות והרחוקות, ומפני זה היה מותר עד עכשיו למלמל בשבתות בבל העיר משכונה לשכונה ובתוך השכונה, גם בשכונות שאין להם ערוב פרטי בפני עצמן ובבל רחובות ירושלים מבלי יצא מהכלל.

ואולם בעת לדגלי המצב השודר בעת באה"ק מצמקרים אנו להניד כי אין שום אחריות שערוב הכללי מתקיים, כי כמובן בלתי אפשרי הוא להשניח ולברוק את הערוב הכללי הרחוק מהיישוב היהודי, וכידוע עוקרים בעת חומי מלפני חומי מלברף, ומי לידנו יערב שלא נתקו חומי הערובין מסביב לירושלים, והדבר ידוע שאם נתק חומ הערוב אף במקום אחד אסור למלמל בכל השכונות והרחובות בירושלים שסמכו עד הנה על הערוב הכללי, וכן גם בחצרות הפרטיות אסור למלמל מבלי ערובי חצרות של כל חצר בפני עצמן.

ולכן אין אופן אחד אלא שכל שכונה תתקן לה ערוב פרטי בפני עצמה, ואחרי כן לקשר את השכונות יחד בערוב פנימי כללי בתוך היישוב היהודי, ואז אפשר יהי להשניח בכל עת ובכל שעה, ולתקן בכל עת שידרש ובאופן זה יהי מותר למלמל בשבת ברחובות בתוך היישוב בירושלים.

יש ב"ח" סוף חרצו: המסמנה הראשי על הערובין בן ציון ילדר

ממעם מרן הגאב"ד רבינו יוסף צבי דושינסקי שליט"א

בית, לדגלי המצב השודר בעת באה"ק תנה אי אפשר לבדוק ולרשמינו על הערוב הכללי שהוא מרוק ליישוב חיתודי בירושלים ואי אפשר לסמוך על הערוב כשכל ברחובות ירושלים ובשכונות שאין להם ערוב פרטי בפני עצמן, וגם אסור למלמל בחצרות מבלי ערוב חצרות כידוע.

ובכדי להציל מהגל שבת הנה חוב נמור מופל על כל שכונה ושכונה ועל כל תושב ירושלים לתקן ערוב פרטי לכל שכונה בפני עצמה ולהשתתף בהוצאות הערוב הכללי הפנימי לקשר את שכונות היישוב היהודי בירושלים והרחובות.

ולפיכך אנו מכריזים את ש"ה פ' שלח "לשבת של ערובין" שכל המתפללים בכל בתכנ"ס ינדבנו ביד רחבה להקמת הערוב הפנימי הכללי.

כל רגודים ותנוכות יסור לגבאי בני הכנסיות, ומטובים יקבלו קבלות החומות על ידי שני חברינו ועד הערובין חר"י זאווייל שפיצר חר"י זלמן סאלאוויצין ח"י

בכוח סמירה שבת כהלכתה נכתב לנאולה שלימה בקרוב, במאחז"ל אלמלי שמרו ישראל-ל שריי שבתות מדר רצו נאלץ, חכדי לכבוד קדושת שבת ולמען ירושלים אח"כ חובביא.

יוסף צבי דושינסקי

(הקטן עמוד)

דפוס ווקרמן

ספר תיקוני עירובין כהלכה

סימן א

גודל השכר של שמירת שבת

ענף א

(א) יסוד היהדות ושו"רש התורה והמצוה, הוא שמירת שבת וכל מי ששומר שבת כהלכתו נקל לו להיות יהודי כשר וישר בכל ששת ימי המעשה דשמירת השבת הוא מועיל להיות נוצר תורה ומצותיה ולהשיג יראה כמ"ש (ישעיה נ"ו) אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע, והיינו כי מי ששומר שבת מחללו הנה סגולת השבת גדולה להשפיע עליו שפע קדושה וטהרה אשר יהיה שומר ידו מעשות כל רע, כי לא יאונה לו עוד עון ופשע.

(ב) וכן מצאתי להדיא במכילתא פ' בשלח (בפסוק עד אנה מאנחם) שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע, הא למדנו שכל מי שמשמר את השבת מרוחק מן העבירה, וזהו לדעתי מ"ש (פ' משפטים) ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך וגו' ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, והנה לב"ש בא לרבות שביתת כלים כדאיתא בשבת (י"ח). ולב"ה דלית להו שביתת כלים קשה מאי בא לרבות, ורש"י הביא מהמכילתא דבא לעשות כל מ"ע באזהרה, ובחזקוני דה"ט דעשה דחי ל"ת לפי שבכל עשה יש בו ג"כ ל"ת והו"ל תרתי עשה ול"ת משו"ה דוחה ל"ת גרידא, וזהו דחי דברי רש"י בב"מ (ל') והרי"ף שם דאין הל"ת מועיל לדחות ל"ת אלא עשה הוא דקא דחי לה, ומלכך זה יקשה למה תנן ריש כריתות דהפסח והמילה מצות עשה ולהרמב"ם בפ"ח מה' ביה"ב השמר דעשה נמי לאו הוא ועיין ארצה"ח סימן ל'.

(ג) ואולם לדעתי יש לפרש דה"ק וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וגו' וזה יגרוס אשר ובכל אשר אמרתי אליכם היינו בכל התורה כולה תשמרו כי השבת סגולה לזה שיהיה האדם שומר כל מצות ד', וכן נאמר בפ' תשא ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, היינו דהשבת היא תעשה אתכם שתהיו אתם קדושים, וכן אמרו במכילתא שם כי קודש היא לכם מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל, ועיין ביצה (ט"ז). דקאמר הגמרא דשבת ניתן לישראל בצינעא ופריך אי הכי לא לענשו עכו"ם עלה, ופירש"י ואנן אשכחן שחזר הקב"ה להענישן על התורה ועל המצות כו'.

(ד) והק' מהרש"ל ומהרש"א ומהר"ם שי"ף מנ"ל דאינשו עכו"ם אשבת, דילמא זהו דנענשו אשאר תורה ומצות אבל אשבת דבצינעא לא נענשו כלל עלה.

ולדברינו טרה קושיא זו דאם לא ידעו המה ממצות שבת הסגולה המועלת לידאה את ד' ולקיים את כל התורה, אין לינשם על אשד לא קבלו התורה והמצוה, כי כלי שמירת שבת א"א לקיים התורה והמצוה, ומראשכחן שחזר הקב"ה להענישן על התורה ועל המצות מוכח דידעי מסגולת השבת שמועיל ליראת ד' ולקיים כל התורה, ואפ"ה לא קבלו התורה המצות ושפיר מענישו.

(ה) וזהו שאמר ר' שבת (יו"ד): אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל כו', ויפלא למה השבת מונח בבית גנזי של הקב"ה ואולם כבר אמרו בכרכות (ל"ג): אין לו להקב"ה בבית גנזי אלא אוצר של יראת שמים שנאמר יראת ד' היא אוצרו ופי' המפרשים משום דהכל בידי שמים לכן אין דבר חשוב כלל בעיני ד', ורק יראת משרים הוא דבר שאינו ביד ד' רק נתן אל האדם הבחירה וכטוב בעיניו יעשה ללכת דרך ישרה או דרך עקלתון, ולזאת. הוא דבר יקר בעיני ד' לפי שאינו בידו.

ודבר נמצא כל כך מטמינים באוצר, ובבתי גנזי של הקב"ה מונח היראה ממנו והנהגתו ומשל על גודל יקר יראת ד' בעיניו יתב' כאלו הוא מסתירו בבית גנזי, ולכן גם השבת דהוא סגולת היראה ומועיל לשמירת התורה מונחת בבית גנזי של הקב"ה, כי השבת ושמירת התורה והמצוה הוא אחד, וכאלו הם שמות נרדפים.

ובמסכת עירובין (ס"ט): ע"ז ושבת כי הדדי גינהו, ובחולין (ה'). פירש"י האי תנא תמירא ליה שבת כעכו"ם דהעובד ע"ז כופר בהקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית עכ"ל.

ובמכילתא פ' יתרו כתיב וזכר את יום השבת לקדשו וכנגדו כתיב לא תענה מגיד הכתוב שכל מי שמחלל את השבת מעיד לפני מי שאמר והיה העולם שלא ברא עולמו לששה ימים ולא נח בשביעי, וכל מי ששמר את השבת מעיד לפני מי שאמר והיה העולם שברא עולמו לששה ימים ונח בשביעי שנאמר ואתם עדי נאם ד', וזהו כדברי רש"י הג"ל.

ועיין מג"א סס"י ש"ו דהביא גירסא ברש"י דחמירא ליה שבת מעכו"ם ועיין תוספות שבת והגהות הגרי"פ שזה טעות וקדמה מהרש"א במהד"ב, ועיין תשובת יד אליהו סימן י"א וסימן פ"ג ועיין תשובה מאהבה ח"ב סימן ת"ח ובס' תיבת גמא להפמ"ג סוף הספר חקירה י' כתבו לקיים הגירסא.

(ז) ואיך שיהיה הרי לכו"ע שקולה שבת כעכו"ם ומומר לחלל שבתות הוי מומר לכל התורה כולה כמו מומר לע"ז דכתיב בה (במדבר ט"ו) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה ואמרו בהוריות (ה'). איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצות הוי אומר זה עכו"ם.

ענף ב

גודל המצוה של תיקון עירובין

א) אחרי אשר נחברר (בענף א) כי שמירת שבת היא יסוד היהדות ועון חילול שבת באיסור טלטול והוצאה מלאכה גרועה היא, נורא מאד מאד, היא אשר התריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ומפני חטאינו זה גלינו מארצנו בחורבן בית ראשון כמ"ש אביי בפ' כל כתבי (שבת קי"ט): לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת כו', ועדיין השטן מרקד בינינו כי אלמלי שמרו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין כמ"ש שם (ק"י"ח):.

ב) ובירושלמי דתענית פ"ק (סוף הל' א') אמר ר' לוי אילו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקנה מיד היה בן דוד בא מ"ט ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לר' וגו' חד יום ואומר (ישעיה ל') בשובה ונתת תושעון, בשובה ונייח תתפרקן, והובא מאמר ר"ל גם במדרש ש"ר פ' כ"ה, ועיין מרה"פ במאי פליגי הבבלי והירושלמי.

ג) ולע"ד דלית כאן פלוגתא כלל דבשבת אחת בן דוד בא, ובשני שבתות הרי כתיב כה אמר ד' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והבאתים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו', וזה ענין מאוחר אחרי ביאת בן דוד כמ"ש במגילה (י"ח). וכיון שבא דוד בא תפלה שנאמר והבאתים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וכיון שבאת תפלה באת עבודה שנאמר עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי. ועיין מהרש"א בחא"ג שם וא"ש.

ד) ואם כה גדלה זכות שמירת שבת הרי משפט השכל הישר יכריע לצדק דיננו כי תיקון עירובין היא מצוה רבה, וכ"כ בשט"מ בכיצה (ט"ז): שמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול וכ"ש אם הורגלו בדבר עכ"ל.

ענף ג

האומרים שלא לתקן עירובין המה עוברי דרך התורה דברי התשב"ץ בזה

א) ואולם שמעתי דבת עם אשר לדעתי המה עוברי דרך התורה, שמים אור לחושך ותושך לאורה, שאומרים כי זהו מצוה הבאה בעבירה, כי בהתיר טלטול בשבת לההמון יטלטלו גם דברים המוקצים בשבת, וגם זילותא היא לקדושת שבת אם הכל מטלטלים בשבת ואפילו בהיתר.
וכהנה סברות הכרס מלאות ארס אשר יבדו להם.

ב) לזאת הנני להודיעם כי בתשב"ץ הגדול (ח"ב סימן ל"ז) נשאל בזה אם יש חשש עבירה בתיקוני מבואות לח"ה והשיב חס ושלום אבל הזריו בזה הר"ז משוכת,

ואדרכה הם תמהים כגמרא על מי שאפשר לו לחקן ואינו מחקן. כדאיתא בפ' הדר (ס"ח). ונראה מכאן (היינו מהגמרא דפ' הדר) דרך ת"ח הוא לחקן ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו כו' וזכות גדול היא למחקן עיין שם.

ענף ד

המחמיר שלא כדוין נגד פסקי התלמיד הוא כמו מינות

(א) והסבה השנית אשר יחכן שאינו חושש לחקן עירובין ולהסיר מכשול מעם הוא לא מצד כפירה ומינות רק בהיפך מצד יראת שמים דאית ביה שאומר כי זילותא הוא לקדושת שבת אם הכל מטלטלים בפרהסיא אפילו בהיתר.

(ב) והנה בסולת למנחה (מהגאון בעל מנח"י) כתב בשם תורת האשם דמי שרוצה להחמיר לנהוג איסור כדבר שלא מצינו שהחמירו אמוראי כגון מה שנתבטל בששים או בכלי שני הוי כמו מינות ויצא שכרו בהפסדו ודלא כמ"ש אור"ה כלל ג"ז בסופו עכ"ד.

(ג) ואני אומר דכן הוא בתוספתא בתרומות פ"ז רי"א המסננין את היין ואת החומץ המכרך על החמה הר"ז דרך מינות וכת' מהרשד"ם היור"ד סס"ב קצ"ב כתב לפי שחוחמו של הקב"ה הוא אמת צריך לקיים האמת במה שהוא אפילו לקולא ובמרדכי פ' כל הבשר סימן תרפ"ז לענין שלא לאכול בשר בהמה אחרי גבינה כתב מהר"ם דהיה נראה בעיניו כמו מינות כו', ומהרש"ל בתשובה סימן נ"ד כתב כהא דפליגי רשב"ג ור"מ אם אחר התענית שרי בככוס וקיימ"ל כר"מ דשרי דהמחמיר כרשב"ג נגד מה שנפסק בש"ס נקרא חוטא שמצער עצמו בכדי וכמו בר' טרפון קרא והטה ונסתכן מפני הלסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה.

ועיין ט"ז סימן תקנ"א סק"י כתב לדחות דברי רש"ל דבהא דק"ש הנה לב"ה לא נכון להטות דהוי זילותא ובקורא מעומד הוי טפי דרך כבוד וקשה עליו מהא דסימן ס"ג סעיף ב' דגם בק"ש של שחרית מי שרוצה להחמיר ולעמוד כשהוא יושב נקרא עברייני.

ואולם בד"מ שם כתב בשם הגמ"י דמיושב עדיף טפי, ופי' בהגהת מהר"ח דמסקינן ס"פ ג' שאכלו דבהמ"ז מיושב דוקא דיכול לכוין טפי כשהוא מיושב וכן גבי ק"ש, לכן אם בא להחמיר כב"ש מיקל הוא ונקרא עברייני, ועיין תשובת רמ"א סימן צ"א סובר ג"כ כט"ז דזהו דוקא היכא דאיכא צד קולא, ועיין תוספות רעק"א במשניות פ"א דברכות ובחנם טען על הרמ"א מק"ש דשחרית כנ"ל.

ובס' ג"ד ביור"ד סימן ל"ה אות יו"ד הביא מירושלמי פ"ד דשביעית סוף ה"ב בהא דלב"ש אוכלין שלא בטובה ולב"ה בטובה ושלא בטובה ור"ט עשה כב"ש ונסתכן ומייתי שם גם מהא דב"ש בק"ש וקאמר דבהני תרתי עבר ר"ט כב"ש ונסתכן ומפורש דלא כט"ז ורמ"א בת' הנ"ל ולחומר הנושא יחכן דלפום גירסתינו כירושלמי ס"פ ג' שאכלו אכל יושב מיסב ומכרך דלא כגמרא דלין עיין מפרשים שם שהגיהו.

ולהגירסא שלפנינו מוכח דס"ל דלא אמרינן יושב מכיון טפי, ובירושלמי שם פ"ק דברכות ה"ג מביא העובדא דראב"ע ור' ישמעאל בק"ש של שחרית (ולא בערבית) ומוכח שגם בק"ש של שחרית אינו נכון לעמוד ואע"ג דלהירושלמי לא אמרינן דכשהוא יושב מכיון טפי, ולכן הירושלמי ולטעמו אזיל והשוה ק"ש לשביעית.

אבל לפום תלמודא דילן דקיימ"ל יושב מכיון טפי, ובגמרא דילן לא הוזכר כלל עובדא דר"ט בשביעית ושפיר י"ל דקיימ"ל כרמ"א וט"ז.
ועוד י"ל דבק"ש הא מצינו להסכימו רבנן ואמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה והסכמה זו לא מצינו גבי שביעית להכי ס"ל לרמ"א וט"ז דהסכמת רבנן כדאי היית לחוב בעצמך זהו דוקא היכא דאיכא צד קולא וא"ש.

וכיש"ש פ"ו דב"ק סימן מ"א מי שמחמיר בפני רבים כדבר שמוחר ואיכא למיחש ליהודא מנדין אותו כו', הובא שם בכה"ט.

ד) ואיך שיהיה י"ל דרשיטת התשב"ץ שכתב דמי שלבו נוקפו ואינו מתקן עירובין אם הוא אינו הדיוט אמרינן דמינות נזרקה בו הוא כדברי תורת האשם, והמדרכי בשם מהרש"ם והמרש"ל בתשובה דהמחמיר נגד פסק התלמוד הוא כמו מינות, ועיין רז"ה פ' כירה בפסק דהטמנה שכתב ג"כ כה"ג.

ענף ה

ביאור דברי התשב"ץ שמי שלבו נוקפו בזה ואינו מתקן עירובין הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו

א) דברי התשב"ץ שהבאתי לעיל (בענף ג) שאמר דהזריז לתקן עירובין הר"ז משובח ודרך ת"ח הוא לתקן כו' ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו עכ"ל, הנה זה צריך ביאור טובא דבשלמא מאי דחשדו התשב"ץ כהדיוטות ניחא, כי כן המוחש למד אותנו לדעת כי ההדיוט גם שנתמנה לרב ומורה, ולרכים יענה הוראות בתוך ביתו כאיסור והיתר וכיוצא, בכל זאת רצונו אשר במחשך יהיה מעשהו וירא לעשות מעשה כרבים כמו תקון עירובין מילתא דמפרסמא כי יחוש לנפשו פן תגלה חרפתו בקהל, ונודע אשמתו וגסותו והדיוטותו, כי הוא ע"ה ובור וכתר הרבנות אינה הולמתו.

ב) כרם מאי דחשדו התשב"ץ במינות לכאורה הוא דבר פלא.

ג) ואמנם האיש אשר הוא ת"ח ויודע איך אפשר לתקן עירובין ולהסיר מכשול מעם ולא יהיה חילול דבר ד' ומצותו והוא מתרשל בזה הוא רק לאחת משתי אלה, או מצד כפירה וזה יתכן על כמה אופנים כופר לגמרי ח"ו, או שאינו מאמין כלל בקדושת השבת וסובר כדברי טורנוסרופס הרשע שאמר בסנהדרין (ס"ה:) מה יום מיומים, או לכל הפחות שאינו מאמין באיסור טלטול והוצאה.

(ד) והן אמת דהא דמומר לחלל שכתות בפרהסיא בהוצאה הוי כופר ומומר לכל התורה כולה כמ"ש לעיל, זהו דוקא בעושה מעשה בגופו לפמש"כ לעיל אות ג' בשם הח"ס דלכך בעינן בשבת בפרהסיא משום דהא דאמרינן דשקולה שבת כעכו"ם זהו מדסמ"ך פ' מקושש לפ' ע"ז ואין לך בו אלא חידושו דמקושש פרהסיא הוא, וא"כ נימא נמי דדוקא עושה מעשה בגופו כמו מקושש וכ"כ בת' מחנה חיים ח"ב סימן א'.

(ה) ואולם זהו כמומר לחיאבון ובאנו לדונו כמומר לכה"ת כולה מצד מהא שהיא מחלל שבת בפרהסיא ולא מצד אמונתו בזה בעינן שיעשה מעשה דוקא, אבל אם הוא מצד שאינו מאמין הרי גם בביטול מ"ע הוא כעכו"ם כמ"ש החבו"ש בסימן ב' סע"ק ח", והביא ראיה ממש"כ הכ"מ עמ"ש"כ רש"י מומר לערלות מבעט במצוה זו וכתב עליו אם מבעט הו"ל אפיקורס א"כ ש"מ אפילו במצות עשה אי עבר מחמת ביעוט אפיקורס הוא עיי"ש.

וא"כ ה"נ במי שאינו מאמין באיסור טלטול והוצאה, ואולי דאפשר לחלק דאם מבעט במצות מילה או במצות לולב ואתרוג א"כ יש כאן ביעוט במצוה זו לגמרי אבל אם מבעט במצות איסור טלטול והוצאה הרי לא ביעט בכל המצוה דשכיתת שבת, וכמו שנסתפק בזה המחנה חיים שם לענין שכיתת בהמתו בשבת.

ואולם כ"ז יש להסתפק אם אנחנו באים לדונו כעכו"ם לגמרי (או מה"ת או מדרבנן) אבל להביאור בדברי התשב"ץ הרי אין אנו צריכים כלל לזה אלא דאמרינן דהתירשות התיקון, זה אות דמינות אית ביה, וכיון דאינו מאמין באיסור טלטול והוצאה אע"ג דהוא פרט מן המצוה הרי כבר נמצא בו מינות, גם יחכן דהמינות דאית ביה הוא שאינו מודה בעירוב וכופר בתורה שבע"פ עיין רמב"ם פ"א מעירובין ובדברי התוספות יו"ט ריש פ"ו ריש פ"ו דעירובין, ומה"ט מתירשל בתיקונם. (נלקט משו"ת בית אב תניינא)

סימן ב

ענף א

דברי חז"ל וגדולי הדורות המזרזים לתקן עירובין

(א) והנה למותר להביא פה ראיות על תקון גדול כזה שהוא תקון, וכבר נהגו בו בכל ערי ישראל העתיקות והגדולות, כמו ווילנא, ווארשא, קראקא, פינסק, ברדיטשוב, וכדומה. שהרבנים הגאונים שישבו שם כסאות למשפט השתדלו כ"א בעירו להנהיג התקון הזה.

וכל המהרהר אח"ז כאלו מהרהר אחרי כל גדולי ישראל, שעמדו לנו מימות רבינא ורב אשי, שתקנו עירובין בעיריהם.

(ב) אולם מפני, שכפי הידוע לבני עירנו, היו בזה מערערים אחדים על עיקר התקון הזה, שאמרו שאינו תקון כל עיקר, ואחרים נואלו לומר שזהו מכשול, אמרתי לציין בזה מאמרים אחדים מדברי חז"ל, שמייחם אנו שותים, עד כמה שהפליגו בענין זה, כדי להוציא מלבן של הנוקפים.

ג) בעירובין (ס"ח ע"א) אמרו: מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף. ומביא ע"ז במדרכי מכאן משמע דמצוה לערב ולא ליתו לידי איסור (ובהגהות מיימוני מביא זה בשם התוס' ובתוס' שלפנינו ליתא וצ"ע). ואמרו שם (דף פ' ע"א) אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא השתתף, בני המבוי נכנסים לתוך ביתו ונוטלין שיתופין בע"כ ממנו. ושם: כופין אותו לעשות לחי וקורה למבוי, ובתוס' שם ע"ב פירשו דכי ליכא מחיצות דאסור לטלטל בתוכו דין הוא שכופין אותו לעשות תקנה להחיר הטלטול. ושם אמרו: אמר לי ר"י בר' יוסי בבלאי כ"כ אתה מחמיר בעירובין. כך אמר אבא כל שיש לך להקל בעירובין הקל. וכן הוא שם בירושלמי שר"ה א"ל לר"י כך שמעתי מאביך כל מה שאת יכול להקל בעירובין הקל, והרמב"ם חשב זה למצות עשה מדברי סופרים.

תשובות הרא"ש

ד) ובתשובת הרא"ש כלל כ"א סי' ח' נמצא, שרב אחד התנגד לתקוני המבואות בעירו והתמרמר הרא"ש מאד על זה עד שהחרימו ונידו. ומפני חידושה אעתיק כאן תוכן תשובתו וז"ל:

תשובה.

על שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב: אתה רבי יעקב בר' משה כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלילות ישראל להחיר מבואותיהם המפולשין בין הגוים בצורת פתח ואתה אסרת אותה לקהל פריש וכתבת לי כאלתך ואני הודעתך שאין בהם ממש, והזהרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם.

והנה הוגד לי שאתה עומד במדרך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת. לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים, שתחקן המבואות בצוה"פ תוך שבועים אחר שתראה כתב זה. ואם לא תחקן המבואות כאשר כתבתי, אני מנדה אותך ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור לימורד שסידר לנו רב אשי, לחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר המה חיים עד הנה. לכן חזור כך ואל תשוט תורת משה רבינו ע"ה. חתום הרא"ש.

ה) והלאה שם תשובה שני' ממנו אודות זה וז"ל:

הכתב ששלחתי לאותו החסרי-מוח כו' ואם לא יחזור בו אני מתרה כך ואת כל הקהל שינהגו בו נידוי באותו המשוער יעקב בר' משה וירחיקוהו ויכדילוהו מעדת ישראל כי דבר זה צריך חיזוק שלא יבא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת משה רבינו ע"ה, ואם יעמוד במרדו ולא ינהוג דין מנודה בעצמו אני גוזר עליו בצמזת אדונינו המלך יר"ה שיתן אלף זוז למושל בעיר, ואני גוזר עליך ר"י שתמסור כתבי זה למושל העיר, שיגבה ממנו קנס הנזכר ואם כל זה לא יועיל גזרתי עליך שתודיעני הכל, ומצוה לנדוהו בכל הקהלות ספרד, וגם ידונו אותו למות בדין זקן ממרא כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלהים ולבער עושה הרעה מקרבינו כו'. עכ"ל הרא"ש.

והנה רואים אנחנו דברים נוראים ומבהילים יוצאים בלבת אש מפי קדוש ד' מרן הרא"ש ז"ל ומי יתן ונודע שיטת הר' יעקב בר' משה טעמו ונימוקו והלא בטח גם הוא לא היה קטיל קני באגמא.

ענף ב

דברי הטור, ב"י, המרדכי, ברכי יוסף, ש"ע הרב בגודל המצוה להדר אחר תיקון עירובין.

(א) בטור סי' שצ"ה מצוה לחזור בין אחר עירובי חצרות ובין אחר שתופי מבואות ועל שניהם הוא מברך כו'. ובכ"י סו"ס אומר וז"ל: אבל גבי עירובי חצרות מאי מצוה איכא? ואפשר דכיון שאם לא עירב אפשר לבוא לטלטל באיסור וכשמערב פורש מאיסור זה מצוה חשובה. ועוד שם רס"י שצ"ה על דברי הטור מצוה לחזור בין אחר ער"ח כו', כ"כ המרדכי בפ' הדר כו' וטעמא רבא איכא דלא ליתו לידי איסור לאפוקי ולעילוי באיסור עכ"ל.

(ב) וז"ל שו"ע הרב מלאדי ז"ל (סי' שס"ו סעי' י"ח) מצוה לחזור אחרי עירובי חצרות, כדי שלא יבאו לטלטל באיסור וצריך לברך עליו כו', ובסי' שצ"ה מצוה לחזור אחר שיחופי מבואות כמו עירובי חצרות ומברך עליו על מצות עירוב כו'.

(ג) וגם בברכי יוסף מביא בשם התשב"ץ וז"ל אין חשש עבירה ח"ו בתקוני מבואות ואדבא הודיו הדי זה משוכח ואיכא לאתמה על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן ואלמלא טרדת הגרסא דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזקה בו עכ"ל, וכדלעיל.

ענף ג

תשובת הח"ס

(א) ראוי להעתיק בכאן תשובת הגאון הצדיק הח"ס חלק או"ח תשוב' צ"ט בענין זה וז"ל: "שואל ממני הר"ב נ"י לברר לו בראיות בדברי חז"ל, שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל, בכל מקומות מושבותיהם, לתקן מבואותיהם בתקונים צוה"פ או שארי תקונים כיצא בו, כדי שלא יכשלו רוב המון העם בהוצאה מרשות לרשות ביום ש"ק — דבר זה אינו צריך לפנים ולראי' והוא מן השכל והמבואר להדיא מדבריו חז"ל, השכל מחייב, כאשר ידוע ששמירת יום ש"ק מעשית כל חפץ הוא אצלנו ממצות הראשונות ומי שאינו משמר כהלכתו הרי הוא ככופר ומומר בכל התורה כלה, ואיסור הוצאה מרה"ר לרה"י או בהיפוך הוא מאותן המלאכות שהעובר עליהן הוא כמומר לכל התורה, כמבואר שם עירובין ס"ט כו', ואנו מצווין על הקטנים שלא להרגילם בחלול שבת, כמבואר בשו"ע או"ח סי' שע"ג ג', וכן אסור להרגילם בחלול שבת ומועד אף בדבר שהוא משום שבות ומבואר שם דמירי שלא הגיע לחינוך, שהוא בן ד' וה' שנים. וא"כ כל בן דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל ב"ב הקטנים וגם לא נשותיהם וחלושי דעת לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתם החוצה דברים קטנים ומטפחת וקטנים ופתם בידם וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנוהרים, ובפרט בענין חפלה בביהכ"נ ביום ש"ק בהבאת סידורים להתפלל מתוכם וטליתים וכדומה, עט"ז ס' שמ"ו סק"ו, א"כ השכל פשוט גוזר שראוי ומחויב לתקן החצרות והמבואות בעידוב המחיר לטלטול כו'.

ב) ומצינו לחז"ל ביצה ד' ט"ז סוף ע"ב מאי קלקולא ומתרץ הגמ' כיון דמקלקלי ביי רבים היינו קלקולא ופרש"י דמקלקלי ביי רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב כו' א"כ ק"ו השתא ומה התם אינו אלא לשבת אחת ובנקל יכולים להזהר בטלטול שבת א' ומה שהמורה עשה כן משום חומרת י"ט, שלא לערב בע"ש שהוא י"ט, קרי לי' קלקולא. כש"כ שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקול שבתות כל השנה כלה. והרב בת"ח עליו מוטל לתקן המבואות, ובאם לאו מכשול וקולר העם תלוי בצוארו, כדאמרין עירובין ס"ח א' א"ל רבב"ח לאביי כו', והוצרך אביי להתנצל על המכשלה הזאת כו'.

ג) ובטוש"ע מצוה לחזור אחר ע"ח ומכרך על מצות עירוב. ואין כוונת הברכה על אשר אסר הוצאה וטלטול, דאין לכרך וצונו על המניעה כו'. אלא ע"כ דהאי ברכה על מצות עירוב — על מצות התקון הגדול להשמר עי"ז מאיסור הוצאה שממש א"א להזהר ממנה כו', ופשוט שמעלתו ישתדל בכל עוז לתקן בני קהלתו. כו'.

משה הק' סופר.

ד) הדברים הכרויים הללו אינם צריכים ביאור. וגם מטעם זה הקילו כ"כ חכמינו בעירוב כדי להקל התקון בענין זה להציל רבים מאיסור.

דברי הדרכי משה

ה) בד"מ סי' שס"ג : שמצא מנהג מענין זה של צוה"פ שנתפלא עליו ולא ישר בעיניו אלא כדי שלא יבאו לטלטל באיסור הניח להם התקנה.

דברי הגאון משאוועל

ו) וכן כתב מענין זה זקן גאוני דורו הרב ר' יוסף זכריה שטערין נ"י משאוועל ז"ל : ובכלל הענין משאלתו מאד ראוי ונחוץ להשיב בענין זה וכפרט בעירובין שכבר אמרו חז"ל עירובין פ' ע"א כל שיש לך להקל בעירובין הקל וקילין הלכה כדברי המיקל בעירוב, שם מ"ו א', ול"ד א' תוס' סד"ה ואמאי, וס' ע"א רש"י סד"ה תורת מחיצה, וס"א ב' ברש"י ותוס', וס"ד א' רש"י סד"ה ה' שכורים, וס"ה ב' תוד"ה איקלעו, ורש"י ר"ד ס"ו ותוס' ד"ה יפה, ובתוס' מ"ה סע"ב ונ"ט א' כו'. עכ"ל ממה שנוגע לעניננו בכאן.

ענף ד

אין לחוש לחששות שלא נזכרו בתלמוד

א) אחרי כל ההוכחות הללו, שהבאנו מן התלמוד ומכל רכותינו הראשונים והאחרונים, שמימיהם אנו שותים עד כמה שהפליגו בענין זה, אין כל צורך להשיב על דברי המתעקשים שמבקשים להפוך דברי אלקים חיים ולחלוק על כל דברי רכותינו בסכרות ריקות בעלמא בלי טעם וראי'.

(ב) וע"ד מה שפקפקו עוד שיש לחשוש כיון שאין כל העיר מעורבת, שמא יוציאו חוץ לעירוב, הגה אם נבוא לחשוש לזה א"כ אין לדבר סוף ומאין לנו לחשוש חששא שלא נזכרה בתלמוד ואדרבא הלא אמרו (עירובין ג"ט) עיר של רבים אין מערבין את כלה אלא עושין לה שיור, הלא לא חיישינן שמא יוציא ממקום העירוב למקום המשויר. וכן אמרו שם מ"ב ע"ב ה' מודד וכלתה מדתו בחצי חצר אין לו אלא חצי חצר, פשיטא? מהו דתימא ליחוש דלמא אחי לטלטולי בכולה קמל"ן.

ענף ה

אין לחוש לרגל האסורה במקומה

(א) אמנם יש להתעורר ע"ז מצד אחר והוא, מדין רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה, וכדין שתי חצרות זו לפנים מזו ועירבה חיצונה ולא עירבה פנימית שתיהן אסורות, משנה עירובין מ"ה וש"ע ס"י ש"ח.

אבל כבר צידד בענין זה להיתר בשו"ת חינוך כ"י מובא בש"ת ס"י הג"ל בעירות שמקפות חומה או ע"י צוה"פ וחוז' לעיר דרים יהודים שאין להם היתר העירוב וצריכים לבוא כשבת למקום המותר לטלטל, שלא שייך בזה רגל האסורה, דדוקא בחצר הפנימית שאין להם מקום לצאת רק דרך החיצונה, משא"כ בזה שיכולים לפנות בכ"מ שירצו, וכן הוא בנידון דידן.

(ב) וכן מביא הגו"ב מ"ת ס"י למ"ד ג"כ שדבר זה פשט היתרו ברוב ישראל שהדרים חוץ לחומה באים לביהכ"נ וקצתם יש להם מקומות כביה"כ ואין פוצה פה לאיסור, ויסוד היתרו הוא בשביל זה דדוקא אם היו יכולים לערב עמהם ולא עירבו אוסרים, אבל אם לא היתה יכולת בידם לערב לא אסרי אהרדי. וכן מבואר באחרונים.

ענף ו

אין לחוש שמה יתקלקל העירוב

(א) כן יש מערערים בשביל חששא שמא יתקלקל העירוב. והנה מלבד שעפ"י דרך הטבע העירוב שלנו רחוק מאד מלהתקלקל בשביל שהוא טבעי, עוד זאת, לא מצינו חששא זו בגמ', ואדרבא הלא קייל"ן שלא חיישינן שמא יעלה הים שרטון וכן לא חיישינן שמא תנטל אשפה (שם ח), וכה"ג בכל דבר. וכן יש להביא רא"י מגמ' עירובין ה' כמה ממעט ר"י אמר טפח, אביי אמר ד', ומסקנת הגמ' דמיפלגי בגזרה שמא יפחות, וקיל"ן כרב יוסף לגבי אביי שלא חיישינן שמא יפחות ע"י דריסת הרגלים, וכן במשנה שם ע"ט מתבן שתי חצרות כו' מערבין שנים כו'. ופירש"י ולא חיישינן דלמא ממעט מתבן מ"י דהויא לה חדא רשוהא ואסרי אהרדי ולא מסקי אדעתיהו ומטלטל בחצר להא לא חיישינן. וכן גם כאן.

ענף ז

כל שיש לך להקל בעירובין הקל

א) הוכרחתי להאריך בענין זה, בשביל שנמצאו עוררין על עצם התקנה שהיא דבר שנתפשט בכל ערי ישראל ובכל מקום לא חששו לחששות כאלו. ואם באנו לחוש אין אנו מספיקין אפילו באיסורים דאורייתא ובפרט בעירובין שהיא דרבנן וכמו שאמרו, הבאתי לעיל: כ"כ אתה מחמיר בעירובין כל שיש לך להקל בעירובין הקל. והננו מציעים בזה את דברי גדולי הדורות ומכתבים מגדולי דורינו בענין זה וב"ה שהורו לנו חכמים והסכימו עמנו כל הגדולים. והנני בטוח שבני עירנו היראים והחרדים האמתים יכירו את גודל הערך של התקנה הזאת ואת התועלת שתצא ממנה לחזוק הדת ויזכירו לטוב את העושים והמעשים בדבר זה. (ועיין בשאלות ותשובות בית אב תניא קונטרס כרם אב סי' א מה שהאריך בזה).

סימן ג

ענף א

דברי חכמי הסוד בגודל המצוה של תיקון עירובין מבואר דענין עירוב הוא להמתיק הדינים, לגרש החיצונים ולהגביר החסדים ועוד ועוד ענינים עמוק עמוק מאד מי ימצאנו.

לשון ההקדמה לספר תיקון עירובין לובלין תרנ"א

א) אודה ה' מאוד כפי ובתוך רבים אהללנו שזכיתי להיוב מחובשי ביהמ"ד ולהעלות המעט מחידושי תורה כמאן דמסיק תעלא מבי כרבא. ואף כי מי יאמר זכיתי לבי ללמוד בתה"ק בטהרה ובפרישות ובפרטות בטירדות פצעי הזמן ודוחק הפרנסה.

ב) אולם עכ"ז בעוה"ר שלומדי התורה הם לבו וממש שחים עד לעפר נחשב גם זה המעט לפניו ית"ש לרב מאוד. כמבואר בס' הקדוש ליקוטי תורה למהרח"ו זצ"ל.

ג) ויען כי שמירת שבת היא העיקר הגדול בדחינו הקדושה ובפרטות לשמרו מחילול ח"ו לבל יבוא המשחית בגבולינו. וע"י קדושת שבת ששומרים ישראל כהלכתו נתגלה חוקף אורות עליונים. כמבואר במקובלים הק' שמבקדושת שבת נתגלו ומאירים השלש ראשונות שהם תר"ך עמודי אור שבכתר. ובבינה הם החמשים שערי בינה ול"ב נתיבות החכמה שהם כוללים עד ספירת מלכות דו"א כי מלכות דו"א הוא מדיבור דאבא כמ"ש ה' בחכמה יסד ארץ פי' ע"י דיבור החכמה יסד ארץ היינו מלכות כמ"ש בסה"ק עץ חיים (בשער הכללים פרק ב') ולכן בציצית שמרמזים על מלכות דהוא מלכות

שמים יש בהם ל"ב חוטי"ן כמנין נתיבות חכמה. ולזה הגימטרי' של שבת כמנין תר"ך עמודי אור שבכתר ול"ב נתיבות חכמה ונ' שערי בינה בס"ה כמנין שבת.

ד) ומה מתוק לרמוז זאת בדברי הנביא (ישעי' מ"ו) כרע בל קרס נבו כו' עד לא יכלו מלט משא עפמ"ש הגאון בעל חות יאיר בהשמטותיו דקליפת בל ע"ז של בכל היה זה לעומת זה נגד ספירת חכמה שבקדושה שהוא ל"ב נתיבות וכו"ל הוא בהיפוך אתון, ונבו היא נגד ספירת בינה שבקדושה אשר זכה משה לכונוס בשער החמשים בעת פטירתו. כדאי' בס' עשרה מאמרות שהכניע בעת פטירתו את קליפת נבו דהוא בעל פעור. כמ"ש בתורה ויעל כו' אל הר נבו. והכניע בזה קליפת נבו בעת פטירתו שהי' בשבת קודש זמן רעווא דרעווי"ן כדאי' בזוה"ק ובליקוטי תורה. וכ"כ תוס' (מנחות דף ל' א') והטור (או"ח סי' רצ"ב). בשם רב שר שלום גאון. וכ"כ הרא"ש (פ' ע"פ סי' י"ג) בשם הגאון. דמשה רבינו נפטר בשבת במנחה. [אמנם בתוס' מנחות שם וכן הרא"ש שם בפסחים ובט"ז (או"ח סי' רצ"ב ס"ק ב') דחו זה דלא אפשר לומר כן ממ"ס שכ' באותו יום י"ג ס"ת. וגם אנכי הקשיתי ע"ז דלפי שיטת התוס' בפסחים ובשאר מקומות דלעולם היו נזהרין אף בזמן שקדשו ע"פ הרא"י לא הי' מיקלע בד"ו פסח. ואם כן אם הי' בו' באדר שבת נמצא דר"ח אדר הי' ביום א'. ולפי מה שקי"ל דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר וא"כ הי' ר"ח ניסן ביום ב' והאיך יתכן לשיטתם. הא לא בד"ו פסח.

ה) ואחר החיפוש מצאתי במג"א (סי' תק"פ) מביא בשם הילקוט דהי' השנה מעוברת ומת ב' אדר הראשון ולפ"ז א"ש.

ו) שוב ראיתי להגאון הקדוש ר"ר עוזיאל בס' היקר מגורה הטהורה בהלכות שבת סי' רצ"ב הקשה קושיא זו והניח בצ"ע. וצ"ע קצת שלא הביא דברי המג"א בסי' תק"פ ס"ק ח' הנ"ל ועי' בגמ' סוטה ואכמ"ל] כמו שהאריך בזה בעל מגלה עמוקות. וע"ז מרמז הפסוק במה שלא יוכלו מלט ממשא. היינו ביום השבת. שכן מצינו גם בס' נחמ"י כ' בזה"ל ולא חוציאו משא מבתיכם ביום השבת. עי"ז זוכים להכניע קליפת בל ונבו. עי' בס' חו"י הנ"ל:

ז) וענין עירוב הוא כי הראש וסוף של חיבת עירוב הוא לרמוז על ע"ב גשרים דחסד שנמתקים על ידם הדינים הרומזים כרי"ו שבאמצע שהם גימטרי' גבורה. אריה. שרומז לתוקף הדינים. שלזה רמז הפסוק הושיעני מפי ארי'. וזה הוא מדת ת"ת דז"א שבא מבחי' התרבות והתכללות שנכללו אבא ואמא זע"ו. ומהתכללות הזה נעשה ת"ת דז"א כלול מחסד וגבורה שנמתקו זכ"ו. כמבואר ברע"מ פ' פנחס וכו' הק' עץ חיים (בשער הנ"ל פרק ג'). ולזה יעקב אבינו ע"ה שמדתו הוא מדת ת"ת שהוא עמודא דאמצעייתא. יושב אוהלים. כתיב ב' ויחן את פני העיר ודרשו חז"ל עירובין תיקן להם כי הוא שייך לשורש קדושתו. ולכוונת המתקה זו היו הלויים המנצחים בשיר על הדוכן רפ"ח. כדאי' (כדה"י א' כ"ה) כ"ד משמרות ככל משמר י"ב לויים שהם בס"ה רפ"ח. יען כי הלויים מסיטרא דגבורות שהם רי"ו כמנין גבורה. מפני שתיבת לוי עולה מילוי ע"ב דיודין. ומלו"י הוא דין שבגימטריא אלהי"ם כמ"ש בלק"ת פ' שופטים. וממתקים אותם בנעימת השיר בע"ב חסדים כמו שהאריך בזה בס' הק' מגלה עמוקות פ' קרח. וזה כיון רש"י ז"ל ברוח קדשו בפ' קרח שעל הדוכן נתייחסו עד יעקב אבינו ע"ה שמדתו היה ג"כ אחוז בזה להמתק הגבורות בחסדים. וכן הלויים היו ג"כ מספרם רפ"ח כמנין חס"ד גבורה. וכן עירוב"ב שתיקן יעקב בגימטרי' רפ"ח להמתקה הנ"ל:

ח) וזה הענין נרמז גם כן בדברי חז"ל (במסכת ב"ב) עה"פ ושמתי כדכד שמשותיך פליגי בה תרי מלאכי ברקיע מיכאל וגבריאל ותרי אמוראי כו' חד אמר שה"ם וחד אמר ישפ"ה. היינו שחד אמר שהחומות יבריקו ממדת תפארת שהם כ"ד צירופי הוי"ה ברוך הוא רחמים פשוטים שהוא סוד תורה שבכתב שה"ם אותיות מש"ה שמדתו היה ממדת תפארת מלגאו כדאי' בתקונים. וזהו כליל תפארת בראשו נתח לו.

וכן דרשו חז"ל והתפארת זו מתן תורה. וחד אמר ישפה היינו יש פה מלכות פה ותורה שבע"פ קרינו לה היינו כ"ד צירופי אדנ"י שהם סוד תורה שבע"פ בחי' הדינים לכן ישפ"ה גימריא רבי עקיב"א שהוא המייסד תורה שבע"פ דסתם מתני' כו' וכולהו אליבא דר"ע כדאי' בסה"ק מגלה עמוקות פ' ויקרא משנ"ה גימרי' רבי עקיב"א וכ"כ בס' הגלגולים שלכך נזכר גבי סיסדא ועל בלשון היש פה איש לרמוז על רע"ק שהוא המייסד תושבע"פ ובעבור זה נקרא יש פה. ולכן היה דורש ווי"ן (כדאי' בסנהדרין) כמין שיחא סידרא. ומשרע"ה כשבא אליו נשמת רע"ק נזכר שעשה ווי"ן לעמודים כדאי' במדרשים ולזה כוונו חז"ל ברוח קדשם בנדרים (דף ג') מן שית מילי איעתר רע"ק לרמוז זאת. ולרמוז הענין הנ"ל פליגי תרי מלאכי מיכאל וגבריאל חסד וגבורה ח"א שהם וח"א ישפה כ"א כפי בחינתו. והקב"ה אמר כ"ד כ"ד להוי כדין וכדין שימתקו הגבורות בחסדים. וכן רבינו הקדוש שהוא היה המייסד תורה שבע"פ כתב האריז"ל הנשי"א ר"ת "הוא ניצוצו של ייעקב" אבינו שמדתו הוא מדת ת"ת. לכך דבי אומר איזה דרך ישרה כו' כל שתפארת כו' כאשר מדתו הוא מדת ת"ת. וכן רבי עקיבא כידוע במדרש אביר יעקב אותיות רבי עקיבא שהם המייסדי תורה שבע"פ המתיקו תורה שבע"פ סוד הדינים להתכללות הזה.

ט) וכן שלמה ע"ה תיקן עירובין להמתיק הדינים בהחסדים והוא התקנה ראשונה שהכניס בתורה שבע"פ (ועי' בשו"ת ח"ס אר"ח סי' צ"ט מה שנחבט לענין הברכה של עירוב ודבריו תמוהין במחילת כת"ר מדברי הראב"ד והה"מ פ"ו מהל' עירובין הל' כ"ד ע"ש וחב"ן) והדברים עתיקים מדבש מתוקים בספרן של צדיקים בס' הנ"ל טעמי מצות פ' בשלח ומגלה עמוקות ועשרה מאמרות וחר"י:

י) ועוד יש למקובלים מילין בזה על פי מה שמבואר בס' הזוה"ק דמלת שבת היא ש' בת. והענין מבואר בסידור האריז"ל ובסה"ק ליקוטי תודה פ' בהד. כי הבת היינו בחי' מלכות נוקבא דז"א ה' תתאה בשבת עולה עד ספירות חג"ת שה"ס ש' ג' קוין היינו כשעולין נה"י עד חג"ת אז גם המל' עולה עמהם. כי בשבת יש עליה לכל העולמות אפילו אדין דאצילות עולה למעלה ועולים במקומו או"א ומחמת שעולים נה"י עם המל' שאחודי נה"י ונשארו ג' ספירות פניום וכל ספירה הוא סוד פרסה כמו שכ' בפ' בשלח וכן בס' נגיד ומצוה ולכן נאסד מדאורייתא תחומין ג' פרסאות כמבואר בירושלמי. ולאחר החורבן שגברו הקליפות ונכנסו עד חצי ספירת נצח כי ההוד נאחזו בו כולו בסוד והודי נהפך עלי למשחית. דהו. אך ננצח לא שלטו בו רק בחציו ננצח אחזו במקצתו. [ומכאן משמע לענין מה שמסופק מזהו ח"ו וצ"ל כי גם הנצח לא נחבר ע"ש שכ' שאין זוכר הענין היטב ולפמ"ש כאן אי"ש מדי וצ"ל כי גם הנצח לא נחבר ע"ש שכ' שאין זוכר הענין היטב ולפמ"ש כאן אי"ש שספי' הנצח נחברד במקצתו. ולא זכיתי להבין דברי קדשו שכ' שההוד נאחזו בו החיצונים ולכך חרב בה"מ באלף הה' שרמוז להוד. והוא תמוה שהרי הבית נחדב ג' אלפים תתכ"ח לפי דברי סופרי העתים וכן נמצא החשבון בהקדמת ספר עץ חיים שבשנת של"ד באלף הזה כבד עבדו אלף ותק"ד לחורבן א"כ נחרב הבית במאה הט' לאלף הרביעי שרמוז לספירת נצח כמ"ש לעיל ובהעדותי לס' הק' הזה האדרכתין. וז"ס וגם נצח ישראל לא ישקר כו'.

ולכך גזרו רבנן תחומין אלפים אמה שהוא חצי ספירה שנשארה תחום להקדושה שלא יכנסו בה הקליפות כי תחום אותיות חותם והוא גימטריא ג' מילוי אהי"ה דיודין דההין דאלפין (ומה שהקשה הר"ש בהגה"ה שם כי חצי ספירת הנצח הוא ד' אלפים אמה היות כל ספירה פרסה א' וכל פרסה הוא ד' מילין וצ"ע. אפשר לתרץ כי כוונתו ע"י העירוב שתיקנו חז"ל מותר לילך ד' אלפים אמה ומצאתי להדיא שם בד"ה סוד עירובי מבואות שכ' ב' מילין הם תחומין דרבנן אח"ז ראיתי בליקו"ת דפוס ווילנא להמגיה בריש הס' שכ' כן ולא העירי שבעצמו כ"כ) וכ"ז בשבת משא"כ בשביעית אף שהוא שנת שבתון לא נאסר תחומין. מטעם שהמל' אינו עולה רק עד נה"י ונה"י עולה במקום חגי"ת וכן הכל ער מל' דאצילות וממל' דאצילות ואילך אין לנו כח להעלותם רק בשבת. וזה הטעם שנאסרה רק בעבודת ארץ שנקרא מלכות שכל ג' עולמות בי"ע עולים רק עד מל' דאצילות. ומשם ואילך היינו שאר מלאכות השייכים מן המל' ולמעלה מותרים. וכיובל יש עליה גם לז"א דאצילות עד הבינה שהוא ה' עילאה ולטעם זה הוא היובל אחר ג' שנה שהם החמשים שערי בינה משא"כ בשביעית שהוא אחר ז' שנים ה' תתאה הנקרא בת שבע יעו"ש בדבריו הקדושים פ' בשלח ופ' בהר. ועוד יש דברים עמוקים להעוסקים בחכמת האמת ומה יראה כל בעל נפש היכן הדברים מגיעים. עכ"ל ספר תיקון עירובין. (עיי' בסידור מהאר"י ז"ל הנקרא בשם קול יעקב בכוננת שבת דה"מ סוד קדושת שבת הוא סוד גדול ונעלם מאד וכו').

ענף ב

וזה לשון הגאון הקדוש המקובל האלקי גדול מרבן שמו מוהר"ר שמואל וויטאל זצללה"ה זכ"ע בן הגאון המקובל האלקי הנשר הגדול מו"ה חיים וויטאל שקיבל מפי רבו האר"י זצללה"ה זכ"ע שקיבל מפי אל"י ז"ל בסידור חמדת ישראל

סדר ערובי חצרות ושתופי מבואות

סוד עירובי חצרות ומבואות ועירובי תחומין

(א) סוד תחום שבת כי מדאורייתא הוא עד ג' פרסאות שהם שנים עשר מיל. והענין כי בשבת נכללין ג' תחתונות ועולים במקום ג' אמצעיות. ונמצא כי מקום נה"י דעשיה הוא חלל ומקום פנוי ואין בו ישוב רק בחינת שדה ולכן במקום ישוב אין שיעור תחומין רק בשדה והנה אחר סוף היסוד שהוא אחר ג' תחתונות דעשיה סיום כל הקדושה רק [בחין] שיעור אותו החלל הפנוי שהוא שיעור מקום ג' תחתונות וגם מקום המלכות כי בעלות נה"י למעלה אשר בהם שיעור קומת המלכות אז גם המלכות עולה עמהם. ונמצא מקום ד' ספירות מקום פנוי וזהו סוד שדה ואמנם רשימו דקדושה נשאר בהם. ולכן הוא שדה של

קדושה שיכולה קדושת האדם העליון להחפשט עד שם אם ירצה ואין מעכב על ידו כי הקליפות הן אחר. סיום שיעור זה ומשם והלאה הוא שדה [אדום] כי בשדה מלאה ואסור לצאת שם כי אין הקדושה מתפשטת חוץ משיעור זה כיום שבת. והנה ד' ספירות הנ"ל הם סוד ג' פרסאות לפי שהם סוד העשיה הנקרא אדני"י והם סוד ה' גבורות של הנוקבא תתאה שהם בגי' פ"ר. וכן שם סוד מנצפ"ך בגי' פ"ר ועם שם אדני"י פרסה ואמנם אחרי שנברו הקליפות בעונותינו נכנסו ושלטו עד חצי ספירת הנצח דעשיה כי בהו"ד נאחזו בכולו בסוד כל היום דוה, ובסוד והודי נהפך עלי למשחית. אך בנצח לא ישלטו רק בחציו בסוד ויגע בכף יריכו הימנית וזהו ג"כ סוד וגם נצח ישראל לא ישקר פי' כי ההוד אחזו בו בחי' החיצונים הנקראים שקר אך נצח ישראל לא שלט בו השקר בכולו וזהו לא ישקר פי' לא יחזור כולו לשקר:

(ב) והנה נה"י הם ג' פרסאות כל פרסה ד' מילין כי ספירת המלכות נכללת בהם כי הם שיעור קומתה כנ"ל ועתה ששלטו הקליפות עד חצי נצח לא נשאר מקום שדה פנוי של קדושה רק חצי נצח והן שני אלפים אמה מיל ולכן גזרו תחומין מדרבנן עד אלפים אמה אחרי ארוטם שליטת החיצונים עד שם. והנה המקום הפנוי שבין קדושה לקליפה נקרא חתום שבת כי הוא חתום של שבת הקדוש שלא יכנסו שם הקליפות. ולכן חתום הם אותיות חותם משום כי המקום ההוא סתום על ידי ג' אהי"ה דיודיין ואלפיין וההי"ן שהן בגי' חותם כמבואר אצלנו בדרוש יום הכפורים וע"ש כי ע"י זה אין החיצונים שולטים ולא יכולים ליגע שם בסוד הי"ן ביד הנכרי שצריך שיהיה חתום שלא יגע בו וע"ש ותראה איך נעשה בחינת חותם זה של הבינה בסיום נה"י של כל עולם ועולם. ואמנם העושה מלאכה בשבת גורם הכנסת הקליפות אל מקום החלל הפנוי הקדוש ההוא. והנה בהיותם רחוקים משם היו הקליפות מחים כמו חללים שוכבי קבר וזהו סוד חלל כי המקום רחוק ביניהם ונסתלקה חיות הקדושה שלהם למעלה רחוק מהם ונשארו חללים ומתים ועל ידי עשיית המלאכה גורם שיתקרבו ויכנסו באותו החלל. ואז החלל נהפך בגי' חיים כי עתה לא יש מקום חלל פנוי ונדבק בקדושה כבימי החול וחזרו לחיות ולכן עונש העושה מלאכה בשבת מחלליה מות יומת כי הוא גורם הכנסת הקליפות באותו החלל הקדוש וזהו מחלליה מלשון חלל ונהפך לקליפות מן חלל לחיים אם כן מות יומת מדה כנגד מדה:

(ג) והנה במוצאי שבת מסתלק החותם הנ"ל וחוזרים נה"י דעשיה למקומה ואז הקליפות הם חוזרים ונדבקים בהם כי אין מרחק חלל ביניהם אל הקדושה, וזהו סוד תגבורת החיצונים בליל מוצאי שבת והנה ע"ד זה הנה"י דאצילות חזרו אל מקומם וכן דבריאה, וכן דיצירה. ואמנם בין אצילות לבריאה ובין בריאה ליצירה ובין יצירה לעשיה אין שם קליפות מפסיקות בנתים כי ככלות עולם האצילות תכף סמוך לו ראש הבריאה וכן בשאר העולמות, ואפי' בשבת שעולה נה"י דאצילות למעלה הג' ראשונות דבריאה עולים במקומם ותמיד דבוקים יחד ולא יפרדו וכן בשאר העולמות משא"כ בעשיה כי ביום שבת נה"י דעשיה נפרדין מן הקליפות ועולין למעלה ונשאר חלל ביניהם ואז יש שמחה יתירה אל סוד הנפש שהיא עשיה כנודע, ובמוצאי שבת שמתחברים אל הקליפות אז יש צער אל הנפש שמתקרבת אל הקליפות משא"כ ברוח דיצירה ונשמה לנשמה דאצילות כי תמיד דבוקין במה שלמעלה מהם ואין בהן אחיזת קליפות אמנם ההפך שלהן מן שבת לחול הוא שבשבת עולין למקום גבוה משא"כ בחול. אך הנפש יש לה גרעון אחר גדול כי בחול מתקרב ומתדבק בקליפות ממש וזהו סוד וינפש שאמרו רז"ל במוצאי שבת וינפש ולא כתיב וירוח או וינשמה:

תיקוני עירובין כהלכה

ד) סוד עירובי מבואות ועירובי חצרות ועירובי חתחומין כבר נתבארה אצלנו בסוד השבת שהן סוד נה"י שעלו בסוד תוספת שבת במקום ג' אמצעיות ונשאר המקום פנוי חלל ושם הוא סוד התחומין מן התורה ג' פרסאות כנגד חלל ג' ספירות הנז' ואחר ששלטו הקליפות בשתי הספיר' וחצי לא נשאר חלל רק מקום חצי ספירה שהן שני מילין * ואלו הן תחומין דרבנן כי מן התורה אפילו עד שלשה פרסאות מותר:

ה) גם נלע"ד כי זה סוד מה שאמרו [תחומין] דרבנן כי נה"י נקראים רבנן תלמידי חכמים ואין להאריך כאן. ואמנם סוד עירובי חצירות אינם בשדה במקום הפנוי רק בכתיים עצמן וביישוב שהן נה"י עצמן ואינם בשדה דוגמת עירובי תחומין ונקראים חצרות כי אלו הן בכתי בראי בתי החצרים לבר מגופא וז"ש במשנה לא אמרו [לערב בחצירות] אלא שלא לשכח את התינוקות כי התינוקות הם נה"י בסוד שני הכרובים והן תינוקות של בית רבן כמבואר בפ"י מורי זלה"ה לשון עירוב שנעשה באופן שיכריע קן האמצעי לשני קווים הימני והשמאלי שיחברכו יחד בקו האמצעי שהוא המכריע להמתיק הגבורה עם החסד ע"י אמצעיות הקו אמצעי: עכ"ל.

ו) ועיין שם מה שהאריך בזה ולא כל אדם זוכה להבין עומק הענין אבל העתקנו מדבריו להאיר עיני חכמים ופשוטי עם שיבינו עכ"פ שיש סודות עמודות בזה ככל מצות חכמינו ז"ל.

ברכתו ככל מצות התורה.

סדר ערובי חצרות

נוכחן מעט קמה חכנ בית ובית ולופין פת אחר תמנו וטחנין אותו כלהד מבחי החללים ויתן כיר אחר לזכות בו וינביה אותו טפה ולומרים זה:
**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת עֵרֹוב:**
**בְּהֵינן עֵרֹובָא, יְהֵא שְׂרָא לָנָא, לְאַפּוּקֵי וּלְעֵיּוּלֵי, מִבֵּית
 לְבֵית, וּמִחֲצַר לְחֲצַר, מִגַּג לָנָא, מִבֵּיתִים לְחֲצַר, מִחֲצַר לְבֵיתִים,
 כֶּל מַאי הֲצַרְיָן לָן, כֶּכֶל שִׁבְתוֹת הַשְּׁנָה, וְיָמִים מוֹבָיִם, לָנוּ
 וּלְכֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַדְרִים כְּעֵיר הַזֹּאת:**

* א"ה עיין בשעה"כ ס"ג ע"ב מביא הגהה א"ש צ"ע כי תחום שבת אינו אלא מיל בלבד ואולי חשיב ב' אלפים אמה במקום ב' מילין ועדיין צ"ע עכ"ל, ולענד"ה נראה כי חשיב ב' מילין כי ע"י עירובי תחומין מותר לילך ב' מילין יען כי עד אז הוא גבול הקדושה והיע"ב:

ענף ג

האריז"ל, ובעל בני יששכר, ועוד מקדושי עליון הי' מנהגם לדקדק לישא במקום שיש עירוב לחזק אמיתיות דברי רבותינו וחז"ל שהתקינו עירובין, דברי שער הכוונות וביאור לדבריו בספר נימוקי אורח חיים סימן שצ"ד סעיף א' וז"ל:

א) בספק עירוב וכו' והוא שיהי' לו חזקה כשרות. עי' בשעה"כ ופע"ח וז"ל בשעה"כ (ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו בד"ה ענין העירוב) והנה ראיתי למורי ז"ל שבשחרית יום שבת הי' מוליך עמו הטלית והחומש מביתו לביהכ"נ וגם הי' מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא הי' מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת ת"ו או אשר נעשה לבית הטבילה אם היו נעשין כהלכתן או לאו עכ"ל"ה.

ב) ומ"ש על העירוב פשוט דהכונה בע"כ על צורת הפתח (שזהו קורין ג"כ עירוב) במקום הדרך או פירצה עשר אמות, כי אין לומר על הלחם עירובי חצרות. ז"א (אפילו בקס"ד) כי למה הי' לו לרבינו האריז"ל לחוש כלל לזה דהלא כ' מקודם שמורו (האריז"ל) הי' עושה עירובי חצירות לכל בני העיר בכל עש"ק כנ"ל בדברינו (בסי' שס"ו ובשם המג"א ז"ל שם) א"כ הי' ברור לו שנעשה (על ידו) העירובי חצירות כהלכתו א"ו דהיינו צוה"פ כנו"י וכמ"ש אשר נעשה לבית הטבילה היינו הצוה"פ לצד זה וז"פ.

וכיון דהוא ספק הוצאה בכרמלית דרבנן וגם הי' מוחזק בכשרות שיש שם צוה"פ ע"כ סמך על זה גם בלי בדיקה ובירור בכל פעם.

גם י"ל אולי הלך השמש (גם אז. כמו בימינו בקהלות הקודש) בכל עש"ק לבדוק העירובין צוה"פ והי' להם חזקה כשרות מהסמוך ע"ש הקודם.

וגם למ"ד כד' הרמב"ם ומוכא בש"ע (סי' שמ"ה סעי' ו') דרחובות ושוקים הרחבים ט"ו אמה ואין דלתותיהם נעולות כלילה דינם רה"ר אפילו כשאין ס' רבוא בוקעין בו [והמחבר הביא זה בסתם ודעה אחרונה שצריך ס' רבוא להיות בוקעין כ' בשם י"א א"כ דעתו לפסוק כרעה ראשונה כנודע בכללי'. אך בסי' שג' (סעי' י"ח) פסק כדעה האחרונה ועיי"ש במג"א (ס"ק ה') ואכמ"כ] ואולי הי' כן בשוקי צפת והוי ספק דאף ברה"ר אם נפרצו הדלתות היינו צוה"פ [הגם כי קשה לומר שהי' אז רחובות רחבים כאלו בימיהם בצפת ת"ו כידוע בנין המחמדים בימיהם האלו בארצות הקדם ברחובות צרים מאוד מ"מ אולי הי' כן] ועכ"פ גדולה חזקה שהוחזק העירוב כנ"ל מע"ש גם אם נאמר שהוא ס' דא"ר.

ג) ואין לומר שסמך האריז"ל בזה על רוח קדשו (הצלול וברור) שהי' מביט מסוף העולם ועד סופו ומכ"ש להרגיש (בצפת ת"ו) בעירו אם הצוה"פ כהלכתו עומד עודנה. ז"א, דעל רוה"ק אין רשאין לסמוך ובפרט להקיל ולהתיר עגונה אם אין עדים הצריכי' עפ"י התורה. וגם אם לא הי' מותר לסמוך על החזקה רק מפני שראה ברוה"ק שהצוה"פ כהלכתו אז לא הי' האריז"ל נוהג להקל בפני אחרים הרואים שאין להם רוה"ק ויסמכו ח"ו להקל במקום שאין רשאין. א"ו רמה"ת מותר לסמוך על החזקה כנ"ל ע"כ לא רצה רבינו האריז"ל להחמיר.

ד) וכמו שמקובל בדינו בשם קדוש זקיני בעל בני יששכר ז"ל (כשהי' בעירו או במקום שהחזקו בעירובין בטוב) ביציאתו לחוץ מביתו בש"ק לקח לתוך בגדו מפתח, וכיצא כדי שישאורו במקום העירוב ולא יהי' בכלל מי שאינו מודה בעירוב עכד"ה. (וכיון דאין מחמירין כד' הרמב"ם [ובשו"ע סי' שס"ב סעי' י"ג] דצוה"פ עושין רק במקום שעומד מרובה על הפרוץ. והיינו בכל העיר ע"כ אין מקום להחמיר יותר כלל). ד) שוב ראיתי כד' זקיני בעל בני"ש הנז'. הוא עוד נפתח בגדולי הראשונים ז"ל התשב"ץ ומובא בכרכי יוסף בזה שכ' בזה הלשון ומי שלבו נוקפו בזה (בתיקון עירובין) הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו עכל"ה עיי"ש. והגם כי ראיתי בס' שערי רחמים דיני מנהגי הגר"א מווילנא ז"ל (הל' שבת אות צ"ג) כי מנהגו הי' שלא לישא כלל בשבת אפי' במקום שיש עירוב אכן מנהגינו ומנהג אבותינו ורבתינו הקדושים זי"ע לדקדק לישא במקום שיש עירוב וכד' רבינו האריז"ל והתשב"ץ ז"ל כדי לחזק אמתיות דברי אבותינו וחכז"ל שהתקינו עירובין ושלא להיות ח"ו (בחשש) בכלל מי שאינו מודה בעירוב ויסודו משלמה המלך שאחז"ל בשעה שתיקן עירובין יצתה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם אני.

חלק ב

הלכתא גבירתא, פרטי דינים בהלכות עירובין

סימן א

ענף א

ביאור דין דהיקף הבתים הוי מחיצה, ודין דמחיצת הים, דברי התני יהושע וגדולי ירושלים בדורו, הגאון ר' חיים ברלין, החזון איש, ומהר"י שטייף בזה.

א) בספר תיו יהושע* מבואר באריכות דהיקף הבתים והחצרות המסבבין העיר הוי כהיקף חומה וכן המבואות שבערים הגדולים נקראים מבואות סתומות מג' רוחות. עיין שם בדף ב', דף ג' עמוד ב', דף ד', דף ז' באות ז' שם, בעמוד ב' שם, ובדף ח'. כדי שיהי' הענין מבורר יותר מצרפים אנו בזה מפה מעיר אדעסא. בענין העירוב בעיר הנ"ל כתב בעה"מ תיו יהושע תשובתו. והוא הדין לשאר עיירות שסדר בניני הבתים והרחובות נבנו באופן כזה, כמו שכתב שם. כדי לברר הענין היטב יהי' לתועלת ליעיין במפה.

ב) וזה לשון הגאון בהמ"ס תיו יהושע תורת תיקון עירובין וז"ל:
הנה עיירות גדולות כגון אדעס וכיוצא בו אשר בניני המבואות של הבתים והחצרות רבות הן ונבנו כולם באופן אשר המפולשות של כל מבוי ומבוי שבתוך פנים העיר אינן מכוונים זה כנגד זה ממש אשר מבואות כאלו נקראות בלשון חז"ל מבואות עקמומות ומחמת עקמומית זו הרי שנויה בדברי חז"ל פלוגתא בהם בין רב ושמואל אשר שמואל סובר דעיירות של מבואות כאלו לאו ר"ה כלל וטעמו הוא כאשר בארתי לעיל כיון שהעומד

להרה"צ מהר"ר יהושע בריסקין זצ"ל. בעמ"ס ס' תיו יהושע על שו"ע י"ד עפ"י סדר א - ב שהוא כולל כל דיני הוראות והלכות נסימני אוניות מאלף עד תיו, וכל דיני השו"ע המפורסם כמ"מ כהלכות. וכן כל החידושי רינים מראשון שבאשונים עד אחרון שבאשונים. יצא לאור בשנת תרמ"ב. ועוד הוזכר ס' תיו יהושע על הל' ד"א, תיו יהושע על הל' שבת ועירובין, וש"ס.
ההסכמות על ספרו תיו יהושע על שו"ע י"ד הם. הרהנ"צ מהר"ר עבי הירש ארונשטיין אבדק"ק לכונו, בעמח"ס שו"ת ברכת רצ"ה הרהנ"צ מהר"ר אברהם בנימין קלוגער אבדק"ק כרארי בן הרה"צ ה"צ ר' שלמה קלוגער זצ"ל, הרהנ"צ מהר"ר יצחק שמעלקיש זצ"ל בעמח"ס שו"ת בית יצחק, הרה"צ מבעלזא זצ"ל ובניו ה"צ ר' ישכר, דוב זצ"ל, ה"צ ארי' לייבוש רוקח זצ"ל, ה"צ יצחק מאיר זצ"ל, ה"צ נפתלי זצ"ל, הנה"צ יצחק ישעי' האלבערשטאם בן הרה"צ מצאנו זצ"ל, הנה"צ ר' הלל ליכטנשטיין מקאלאמא זצ"ל, הנה"צ יוסף רוקער זצ"ל אבדק"ק מבריסק בעמח"ס בית הלוי, הנה"צ רחיים בערלין אבדק"ק מוסקבא זצ"ל, הנה"צ ר' יצחק בלאזער זצ"ל אבדק"ק סטרטסבורג, בעמח"ס פרי יצחק, ועוד.

שם בתוך המבוי אין הוא רואה בראשיה המפולשת את הפתוחה שבה שהיא פתוחה לר"ה שחוץ להעיר ואף שהמבואות בראשיהם פתוחים אלו לאלו אך מצד העקמומות שבהם אין אחד מהם נוטה לר"ה שבקצה העיר, אך רק יש להחמיר במבואות האחרונות הכנויים בקצה העיר אשר אחריהם אין עוד דירורין של מבואות ושם תוכל להיות אשר העומד בתוך המבוי דשם יכול לראות את ראשיה המפולשת שהיא מפולשת ופתוחה כנגדו לר"ה מול פני השדה ממש וכן תוכל להיות שם ששני ראשיה המפולשים מכיונים זה כנגד זה בפתוחה לר"ה ואז תוכל להיות נראה וניכר המפולש שבה מול פני השדה להעומד בה אבל עכ"פ אלו המבואות שבתוך העיר עד מבוי האחרונה שבקצה העיר נגד מול השדה אף שכל אלו בראשיהם פתוחים אלו לאלו עד מבוי האחרונה שבקצה העיר שהיה מפולשת ופתוחה לר"ה אבל מ"מ אין בני המבואות שבתוך העיר יכולים לראות דרך מבואותיהם את ר"ה כנ"ל כיון שאין בהם פילוש למול פני השדה שבקצה העיר כנ"ל ולכן נמצא אשר כל המבואות האלו עד מבוי האחרונה נחשבים כמבואות סתומות מג' צדדים שאין עליהם שם ר"ה אף בס"ר בוקעין בהם ואף ברחב ט"ז ואף לר"ב ורב דפליג על שמואל ואומר דמבוי עקום הרי כמפולש אזי גדולי הפוסקים מפרשים כוונתו דקאי על עקום כענין ג"ס, ע"ש טעמם ואף לאלו דס"ל דאף עקום הרי כעין דלית פליג רב ע"ש אבל באופני בניי מבואות שבעיירות כנ"ל הרי גם רב מודה דדינם כמבואות סתומות מג' צדדים וכיון שהם נקראים מבואות סתומות בג' צדדים כבר הארכתי וכיארתי לעיל בנידן העירוב שבעיר ארעס וכיוצא בה דהגנה של המחיצות שבמקום ההיקף בעיירות כאלה חשבינן למחיצות כשרות באין לחוש להמחמירין שבהם כי גם הם מודים להקל בפשיטות במחיצות האלו היכא שהמבואות הם סתומות מג' צדדין אף שבראשיה אחת היא מפולשת:

נמצאת למד מכל הלין שבארתי בתשובתי דלעיל אשר בעירות גדולות וכל שאר כיוצא בהם אשר המבואות שבהחובותיהם נבנו באופן כזה היינו שכל המבואות נכנסות אלו באלו ואלו באלו ואין בהם פילוש לר"ה שהוא פני השדה שבקצה העיר חוצה לה אך קצה מבוי האחרון שנבנה בקצה העיר היא מפולשת בראשיה אחת מול פני השדה שחוצה לה וכן כך תחילת מבוי הראשון אבל המבואות של הרחובות שבתוך פנים העיר אשר כל ראשי המבואות מזה לזה אינן מכוונים זה כנגד זה להיות נוכל לראות לבני המבוי ממבוי למבוי בקו השווה את פתוח של המפולש והפרצה שבמבוי האחרונה שעומדת בקצה העיר שהיא פתוח שם ממול פני השדה שחוץ לעיר אזי לפני כך אין לחוש מלטלטל בעיר הזה בכל מבואותיה אף בס"ר בוקעין בה ורחבים ט"ז אמות אחר עשיית העירובי של שתופי המבואות והחצרות ואין האנשי המבוי יכולים לאסרו עליהם וגם אף במבוי שבקצה העיר שהעומד בה יכול לראות הפרצה או המפולש שבה שפתוח לר"ה הרי ג"כ מותר לטלטל בה בלא תקון לחי באי אפשר, היכא שהפרצה והמפולש לאו כנגדו והעומד מרובה על הפרץ וכאשר בארתי לעיל.

דין דמחיצת הים

(ג) זה פשוט גם לבר בי רב דחד יומא אשר רובם ככולם העלו להלכה למעשה אשר הים חשוב כמחיצה וגם המים עצמם נחשבים למחיצה ע"ש וכאשר האריכו גדולי הרבנים בתשובותיהם הנדפסים בתקון שבת וע"ש בתקון שבת שהבאתי שם ראיות נכוחות אשר גם הרמ"א שם סובר להלכה למעשה כדעת המחבר דהים והמים חשויים למחיצה ולא חיישינן לשמא יעלה הים שרטון. עכ"ל, ועיי"ש עוד מה שהאריך בזה.

הסכימו לדבריו גדולי ישראל בירושלים והגאון ר' חיים ברלין

ד) הדברים האמתיים שהצעתו בקונטרס זה לפני כל קורא דברינו וכאמת ובתמים בטוח אנכי בחדש אל אשר אוהבי האמת ולומדי התורה לשמה ויושבי על מדין בכל תפוצות בית ישראל הם יבינו ויראו עם מי האמת והצדק והם ישפטו שאין בדברי הקנאים הנ"ל שום ממש ועיר אדעסא תקנו בתקון עירוב כדת וכהלכה. להוי ידוע לכל בני עמי דק"ק אדעסא פן ואולי יש בידי הקנאים הנ"ל מכתבים מאיזהו רבנן שמדברים תועה על תקון העירוב דפה הרי זה מצד עלילות השקרים הנ"ל חפסו אותן כרשחם וכאשר דברתי עם ידיד הגאון מהר"ח ברלין שליט"א פה ירושלים. וכן בעת היותי בירושלים והיה הקונטרס זה לפני כמה גדולי ישראל הדרים שם וקלסוהו ואמר ישר חילי והקנאים הנ"ל ראויים למותחן על העמוד. עכ"ל. (ספר תיו יהושע. יצא כעת לאור מחדש ע"י הרה"ג מוהר"ר ישעי' טוביה הלוי דירעקטער שליט"א).

החזון איש

ו) ובספר חזון איש על הלכות עירובין סימן מ"ג מבואר ג"כ סברה הנ"ל, וזה לשונו שם באות ד':

ויצא לנו מזה דבזה"ז כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ת דכלן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י. וכיון שכן הן ניתרות בצו"ה. ובמ"ב סי' שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא בוקעין. כל שהיא דרך לרכים לעוברים ולסוחרים ולהאמור ההיתר מחזור ומרווח לכרכים שלנו. עכ"ל.

ועיין שם מה שהאריך לבאר בזה ומה שהקשה מדברי התוס' ב"מ דף נ"ג ע"ב ד"ה דנפול מחיצות ומה שהקשה על דברי המשכנות יעקב.

דברי מהר"י שטייף

ה) וכן בשו"ת מהר"י שטייף סי' ס"ח כתב "שהעיר מסובכת במחיצות של הבתים והבנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשים ע"י בנ"א ואין רבים מבטלין אותן המחיצות" עיי"ש מה שהאריך בזה וכנ"ל.

אבל כתב שם "אכתי צ"ע דהאחרונים כמדומה לא סמכו על סברה זו" ע"כ. עיי"ש עוד מה שכתב בזה.

ולא הי' לפניו ספר תיו יהושע ששם מבואר שגדולי הדור בימיו הסכימו לזה ופשוט הוא.

סימן ב

ענף א

העירוב בניו יארק בשנת תרס"ז

(א) בשנת תרס"ז תיקנו עירוב בניו יארק בהסכמת גאוני הדור, הרה"ג מברעזאן בע"מ שו"ת מהרש"מ, ועוד ספרים ידועים ומפורסמים, הרה"ג מסטאניסלאב בה"מ שו"ת הרי בשמים, הרה"ג מפרעמישלא ר' משה מייליש, הרה"ג משה נחום ירושלימסקי מקיעליץ, וכן הרה"ג בהמ"ח ס' סו"ת תירוש ויצהר ע"ש ס' ע"ג, ועוד.

קטע מתשובת הרה"ג מברעזאן זצ"ל

(ב) בעזה"י

בדבר היתר הטלטול בעיר נוא יארק אשר מאז השבתי לשם להסכים עם ההיתרים שכתב הרב הגאון מ' יהושע סיגעל נ"י האבד"ק הנ"ל. . . וכפי שהציע הוא לפני מצב הענין במה שנחברר לפניו, ראיתי כי ע"פ הצעת הדברים ההיתר ברור וגם בעל נפש יוכל לסמוך על זה. — ויען כי הרב הגאון הנ"ל לא בקש מעמדי להשיב על מכתבו ובצירוף רוב הטרדות לא השבתי יותר.

וע"ז באתי עה"ח אור ליום ב' פ' בא תרס"ז פה ברעזאן.

הק' שלו' מרדכי הכהן אבד"ק הנ"ל.

קטע מתשובת הרה"ג מסטאניסלאב זצ"ל

(ג) בעזהש"ת.

ע"ד היתר טלטול בש"ק במזרחתה של עיר נויארק אשר במדינת אמעריקא, שהנהר מקיף אותה משלשה צדדים וכצד הרביעי היא סתומה ע"י מסלת הברזל הנמשכת בגובה העיר מן המים של הצד הדרומי סאוט פעררי עד המים של הצד הצפוני בלי שום הפסק על פני כל העיר, ונדרשתי לחוות דעי בזה מכבוד הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יהושע נ"י רב הכוללים דשם, אשר חשף זרוע עוזו בכחא דהיתרא וחבר בזה קונטרס מיוחד. — ואענה חלקי אמרה נפשי בס"ד. עכ"ל.

ואחר שהאריך בכקיאות וחריפות עצומה על להפליא מסיים דבריו הקדושים סוף דבר הנני תמים דעים עם כבוד הרב הגאון מוהר"ר יהושע נ"י הנ"ל בהיתר טלטול שבבת בחלק מזרחתה של עיר נויארק ככל הכתוב בקונטרסו בלי שום פקפוק.

ווע"ד אמו"ץ הנני בעה"ח פה סטאניסלאב, צום העשירי שנת תרס"ו לפ"ק הק' אדי' ליבש הלוי איש הודוויץ אבי"ד דפה והגליל תע"א.

קטע מתשובת הרה"ג מפרעמישלא זצ"ל

(ד) ב"ה. מוצש"פ פ' וישב תרס"ו לפ"ק פרעמישלא.

שוכ"ט לכבוד המופלגים מו"ה שמאי ג"פ ור' ליבש ג"ש נ"י, יקרת מכתבכם קבלתי, אשר בקשתם ממני שאצטרף עם התיירא של הה"ג ר' יהושע סיגעל נ"י הרב הכולל דעיר נויארק למצוא דרך סלולה להיתר הטלטול עכ"פ בחלק המזרחי יען כי משלשה צדדים המים יקיפו וצד הרביעי יש צודת הפתח והיא מסלת הברזל הנמשכת בגובה העיר וראיתי כל אדני היתר הטלטול וכמעט לא הניח מקום ונהנתי כי נחית לעומקא דדינא, ע"כ הנני מסכים להלכה. עכ"ל

והאריך כנ"ל בכו"ח עד להפליא לבאר צדדי ההיתר על פי דת תורתנו הקדושה המאירת עיניים וכו'.

תשובת הרב הגאון מקיעלץ זצ"ל:

(ה) להרב הגאון מוהר"ר יהושע סיגעל נ"י.

ואגב לא אמנע להעיר את כ' הדר"ג שזה יותר משנה שהשגתי קונטרס א' מכת"ר בענין תיקון עירובין והוטב מאד דברי כת"ר בעיני.

הק' משה נחום ידושלמיסקי.
האבד"ק קיעלץ והגליל.

קטע מלשון שו"ת תירוש ויצהר בחלק מתשובתו שהשיב לעיר ניו יארק

(ו) בדבר לצרף עמודי גשר שעלי' הולכת המסה"ב ועמודי הטעלעגראף במקום צוה"פ אחרי שנעשו לכוונה אחרת. הנה באר"ח (סי' תר"ל ס"ב) בהג"ה מכשיר בצוה"פ אף שלא נעשה במכוון לכך. אך המג"א שם הק' מהירושלמי עירובין דכ' שלא נעשית לכך ל"ה צוה"פ. וסיים להחמיר ע"ש. וכבר השיג עליו כשיורי קרבן דרוקא לכל המחיצות בעי' שיעשה לכך במכוון אבל אם במקום אחד עכד מועיל צוה"פ אפילו בלא כוונה.

וכ"כ בשו"ת שבו"י להתיר צוה"פ שנעשה מאליו וכך נראה מש"ס עירובין (ד"ב): דיתר מעשרה לא תיהני לי' צוה"פ. והרי התוס' שם כתבו בד"ה אלא מעתה כו' דצוה"פ לא הוי אלא משום נוי בעלמא. א"כ י"ל דאילו הוי לשם צוה"פ הוי מהני אפי' בדוחב עשרה. וע"כ דאין חולקין וכ"כ המקו"ח בתיקון עירובין דאפי' אין לו צורות מזוזות מועיל לצוה"פ.

וכן נראה מדברי התוס' שם (ד"ו) ד"ה דפיתחא בקדן זזית לא עבדי אינשי דאם עשויו' במזוזה ומשקוף הוי שפיר פתח והיינו משום דהוי כמחיצה גמורה דמהני שם אפילו ביותר מעשר ופרוץ מרובה כו' והקנה שע"ג אינו נוגע בעמודים שלמעלה יש להכשיר במקום הדחק גם כמה שמעשיהם וצורתן מוכיח שלא נעשו לשם פתח לכ"ע לא מהני ע"ש:

אך לענ"ד נראה להוכיח דמהני מעירובין (די"א) דאם יש כדגלי' עשרה חייבת במזוזה אף דבעיגול מפסיק בין תקדת הכית למזוזה חשיב התקדה להקורה שע"ג. או כאילו העיגול סתומה. והוי שיעור פתח ע"ש. אך שלפי מעשי' וצורתה העיגול עצמו הוי הפתח וכפרט לפ"מ דאי' שם דאפי' אין כדגלי' עשרה חוקקין להשלים הא זה הוי כאילו ב' צורות הפתח כדניו נעשה מאליו כיון דצורתה מוכחת אלי' אפי' כשר ומועיל: עכ"ל.

דברי הגאון מהרש"ק מבראד זצ"ל

(ז) ומכואר בשו"ת בנין עולם ס' ט"ו בשם מהדש"ק מבראד שכל שהוא דרך בנין אף כרחב מעשר הוי בנין ולא פירצה, עיין שם. ולכן גשד כיון שהוא דרך בנין, אף כרחב מעשר הוה בנין ולא פירצה.

וכן נלע"ד שכל בנין בתוך העיר נעשה לשם פתח שהרי נכנה באופן זה כדי שיוכלו האנשים לעבור מצד אחד לצד השני. וזה הוי לשם פתח ממש.

עוד גאונים מפורסמים המובאים בשו"ת תירוש ויצהר הסכימו לכל צדדי ההיתר

(ח) ושם בשו"ת תירוש ויצהר האריך בצדדי ההיתר והסכים להחיר הטלטול בעיר ניו יארק, ככל הכתוב שם עיין שם כל דבריו הקדושים והמאירים והסכים לזה מחותנו הגה"צ

ר' יוסף לעוונישטיין אבד"ק סעראצק. ושום הביא מעשה רב מחתו הגאון המפורסם ר' שמואל אביגדור הלוי זצ"ל שהתיר לערב במקום שיהי' שם כמה מליאנים בני אדם.

לשון הגאון ר' יהושע סיגעל זצ"ל בסוף תשובתו והסכימו לדבריו גאונים מפורסמים הנ"ל ועוד ועוד גאונים מפורסמים שדכריהם אינם מובאים לעיל, — ההיתר פשוט ואין להאריך בדברים של מה בכך.

ט) ואחרי כל זאת בהא נחתינן ובה סלקינן דפה עירינו ההיתר מבואר ומבורר מכל צד דלא מבעי' לפי מה שאמרו לי אנשים נאמנים שאין כאן שום מקום אצל המים שלא יהי' גדודים גבוהים עשרה מן המים עד ההיחוב בוודאי אין כאן שום ארוכת דברים כזה דהא הוי מחיצה גמורה וכמו שמסיק גם הט"ז בס' שס"ג הנ"ל אלא אפילו לפי מה שחששתי בדעתי שיאמרו בדרמי, והיא כמעט דבר שאי אפשר לברר בכל המשך של הנהר שע"כ הרבתי דברי אלה והארכתי מאד רק על ספק זה דאולי אין כאן גדולים גבוהים י' מן המים להרחוב דמ"מ ההיתר מבורר מכל צד דעכ"פ מן הנהר המזרחי עד ההאך באהן של אווענע השלישית ברוחב וכן באורך מן הסאוט פעררי עד נהר הצפוני הארלעם ריווער דבכל היקף זה הוי רה"י גמור אף לענין טילטול שוב אחרי כתבי כל זאת ראיתי בספר חינוך בית יהודא שאלה י' מה שהתיר הוא ז"ל גם כן לפני שתי מאות שנה. ועשה כן להלכה למעשה בק"ק פלאצק בפולען המדינה שהורה לחשוב נהר ווייכסעל למחיצה וכתב שבעת הדחק כדאי לסמוך על הפוסקים שחשבו ים למחיצה. והא דמצריך שעת הדחק מפני שנהר ווייכסעל שייך שני החששות של הט"ז שמעלה שירטון בימי הקיץ כשיש חסרון גשמים, והוא נקרש בכל ימי החורף שע"כ כתב דכדאי לסמוך על הפוסקים שחשבו ים למחיצה וכוונתו על הרי"ף והרמב"ם והמחבר ס' שס"ג דפסקו שאין חוששין לשמא יעלה הים שירטון וסמך עצמו עליהם בשעת הדחק ובנהר עירינו מלבד דלא שייך שני החששות הנ"ל כמ"ש גם מלבד זה אפילו הי' טילטול ווייכסעל בפלאצק מ"מ אין לך שעת הדחק יותר מזה מה שאי אפשר לעשות היתר טילטול באופן אחר והוא מן הנמנע ולדעת החינוך כ"י הא מכשיר בשעת הדחק לסמוך עצמינו על דעת הרמב"ם והמחבר דבכל ים נחשב למחיצה, וגם עוד בכמה פרטים עדיף לענין זה הנהר דעירינו מהנהר ווייכסעל בפלאצק. מכח הנמלים והגדודים ובמקום שאין גדודים ונמלים אין שם מעבר לספינות כלל ואין כאן רבים שיבטלו, משא"כ שם בנהר ווייכסעל דאפילו במקום שיבואו הספינות שם שהם קטנות אין שם גדודים ונמלים של י' ומ"מ מכשיר, ואין להאריך עוד בדברים של מה בכך.

אכן בלאו כ"ז הא מבואר בתשובת חינוך כ"י שהבאתי לעיל דבעת הצורך הי' סומך עצמו על שיטת הר"ח והרמב"ם והב"י דגרסי דלא חיישינן לשמא יעלה הים שרטון, אי"כ אף חז"ל לא חשו לשום חשש, וכן הוא מפורש להלכה למעשה ג"כ בתשובת הגאון מאור הגולה והיא תשובת הרי"ם חלק או"ח סי' ד' לענין נהר ווייכסל בווארשא שכתב מפורש שבמקום שאין לחקן באופן אחר נסמוך עצמנו על גריסת הר"ח והרמב"ם דלא חיישינן לשמא יעלה הים שרטון, מה שגם הב"י פסק כותיהו, וא"כ הא נאמר בפירוש דלא נחוש לחששות בענין ספיקות ושמא כמה שנוגע בענין תיקון העירוב, ואין לנו אלא כמו שהיא עתה לפנינו כיון דהוי מיד דרבנן, ודברי הגאונים הנ"ל מובנים בפשיטות דהא ידוע דבכל מידי דרבנן סמכינן אפילו על דעת יחיד נגד רבים להקל כמבואר בש"ס בכמה מקומות ברכות, נדה, גיטין דכדאי הוא מ"ד פלוני לסמוך עלי' בשעת הדחק, ועי' בחו"מ

סי' כ"ה, ואיך עוד בעירובין דאמרינן לעולם הלכה כדברי המיקל בעירובין אפילו ביחיד נגד רבים ואפילו שלא בשעת הדחק, א"כ כודאי צדקו דבריהם כתשובותיהם הנ"ל לסמוך בנדרן זה על הר"ח והרמב"ם, ע"י עירובין מ"ו וע"ש ד' פ'. בכלאי כל כך אתה מחמיר בעירובין, וע"ש ס"ח תרי גברא רברכי כרבנן וכו' וע"ש כ"ו. דקרי להו ריש גלותא חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו עי"ש היטב ברש"י ובתוס' וע"ש ד' ס"א: בעירובין לית דחש וכו' ובפרש"י שם, וע"ש בד' ס' ברש"י ד"ה תורת מחיצה, וע"ש מ"ח. וע"י בדרך ל"ח. כמשנה ובתוס' רעק"א על המשנה פרק ג' מ"ד אות ל"א ל"ב וצע"ג, וע"י כרא"ש עירובין פ"ב סי' ד' ובמהרי"ט סי' צ"ד בסוף החשובה, וע"י בק"ע על הירושלמי עירובין פ"א ה"י בד"ה קטן מהו שישלים, וע"י ע"ז ו' ובתוס' שם ד"ה בשל תורה, וע"י עירובין ס"ו. ברש"י שם כריש העמוד, וע"י ביצה ט"ז: כיון דמקלקלי בה רבים וכו' ובפרש"י שם ועיין בדרוש וחידוש לרעק"א מסכת עירובין ד' ל"ה מערכה ד' עכ"ל.

(מס' עירוב והוצאה) (נדפס בשנת תרס"ז וכעת יצא לאור מחדש ע"י הרב הגאון ישעי' טוביה הלוי דירעקטער בעמ"ח ס' ליקוטי טל ה"ח לפיד אש דת ה"ח ותורת תיקוני עירובין ג"ח וש"ס).

בדין מחיצת הים

בס' דעת תורה להגאון ה"ק המפורסם מוה' שלום מרדכי הכהן אבד"ק ברעזאן, זצ"ל.

(י' ע"ד הים (סי' שצ"ג סעי' ל') שם כהג"ה דחיישינן שמא יעלה הים שרטון וכו'. ע"י ריטב"א ערובין כ"ד ב' שכתב, דבנהר קצר אין לחוש, ובכ"י וט"ז סי' שנ"ז סק"ה הביאו בשם ריטב"א גופא, דגם בעוקא חיישינן שמא יעלה רפש וטיט, וע"י תוס' ערובין י"ב ע"ב ד"ה הכא וכו' דבגידודי גבוהים ביותר אין לחוש שמא יעלה הים שרטון, וע"ע דף פז ע"ב סוד"ה אא"כ עשו מחיצה וכו', וע"י תוס' ע"א מ"ג ע"ב סוד"ה א"ל ר' יוסי וכו' שכן דרך נהרות שמגרשים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם וכו', וע"ע כדנינים אלו בתשו' רעק"א מהר"ת סי' ב' ותשובת הרי"מ חאו"ח סי' ד' ותשו' נודע בשערים מהר"ת סי' ה' להקל בנהר קרוש וע"ג הגשר יעשו צה"פ, וע"ע כנח"א שבאשכול ה"י ערובין רס"ה ס"ה וככ"מ כאן מ"ש בזה. וע"י כ"א סי' כ"ו בשם ריטב"א בשם רמב"ן דמחיצה כיד"ש בעינן שרואה א"ע תוך המחיצה, והעלה, דלפ"ז אם העיר גדולה מאד, אין לסמוך על המים, וע"ש סוס"י כ"ז, וע"י באשכול סי' ס"ה היטב בזה. ולענ"ד כיון דלהעומד בתוך העיר לא ניכר הפרצה שהרי הבתים סוחמים מסביב, וחוף לעיר הרי רואה את הים, לכן אין להחמיר, וע"י בכורות נ"ד עד ט"ז מיל שלטא עינא.

סימן ג

ביאור בדין ס' ריבוא

(א) בשאלות ותשובות בית אב תנינא קונטרס כרם אב סי' ה'ענף ב' ז"ל:

ומעתה כגוף הדברים לדינא קאמינא דלדעתיה קא חזינא דהסומך על שיטת רש"י וסייעתו דמתנאי רשות הרבים שיהיו ס' רבוא בוקעים בו לא מישתביש ובספר משנה ברורה החמיר ואין משנתו ברורה בזה, דכנראה דראה מש"כ ספר משכנות יעקב ולא ראה התשובות שהשיב לו הגאון בית אפרים ז"ל ודין גרמא ליה כי חשב שנים עשר פוסקים מקילים הלא הם בה"ג ורש"י וסמ"ג וסמ"ק וסה"ת ומהר"ם מרוטנבורק ורוקח ותוספות פרק במה אשה והרא"ש פרק א' דעירובין והא"י והטור ורבינו ירוחם, והמחמירים לעומתם י"ב המה, הרמב"ם והר"ת והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן פרק במה אשה והגמ"ר במסכת שבת והרשב"ם והרא"א ממיץ בספר יריאים והה"מ והריב"ש והמאירי.

והנה כמדומני אלו היה רואה דברי הבית אפרים הרי היה עוד מונה הרבה פוסקים העומדים לימינו דרש"י והם הראב"ן והרשב"א מבעלי התוספות כפי מה שמשמע מדבריו בהגמ"י ובהג"א (וכבר כתבתי דבזה יש לדון) ושבלי הלקט וריקאנטי סימן צ"א והאגודה ואו"ה וכתב שכן דעת ה"ר אלעזר (אולי הוא הראב"ן) והגהת או"ה ומהר"י וייל ותה"ד וכתב שכן המנהג פשוט, וכ"כ בצידה לדרך לתלמיד ר"י בן הרא"ש, הרי עוד י"א פוסקים דס"ל להקל וגם מאי דחשב המ"ב את רבינו תם בין הפוסקים דלא כרש"י נמשך בזה אחרי דברי הריטב"א שכתב בפשיטות דרבינו תם חולק על רש"י.

ואמנם הלא התוספות שם בשבת נראה דס"ל דרבינו תם סובר כרש"י, וכן בסה"ת סימן רל"ט ושבלי הלקט סימן כ"ו ובאגודה פרק במה אשה ובסמ"ג הלכות שבת כולם כתבו בשם רבינו תם דהלכה כר' ענני בר ששון דבשל סופרים הלך אחרי המיקל, וא"כ לדין דלית לן רשות הרבים גמורה מותר עכ"ל, הרי דהם ס"ל דרבינו תם סובר בזה כרש"י.

ובספר תק"ז הוסיף עוד דהאשכול בעירובין כתב בשם הגאון דבעי ס' רבוא (כנ"ל) וכן דעת התוספות ר"ד לעירובין והאגור, הרי עוד ג' פוסקים דס"ל להקל, ואני מוסיף על הראשונים דבארחות חיים לר' אהרן הכהן מלוניל בה' שבת סימן רפ"ד הביא בשם תשובת הגאונים דרשות הרבים גמורה הוא מקום שיש שם ס' רבוא.

ועיין תשובת מהר"י וייל בליקוטים סימן ח"י כהאי לישראל ממש, ובתשובת משאת בנימין סימן צ"ב ביאר דעתו דזהו משום דס' רבו לא שכיחא, ואם כן הכי נמי יתפרש דברי מהרי"ל ומהר"ש הנ"ל, ועוד דאי כוונת מהר"ש ומהרי"ל הוא מטעמא דאין רחב ט"ז אמה קשה הלא להתוספות והרא"ש והרשב"א בשם ר"י אם ארכן לאורך רשות הרבים סגי

כפחות, וקשה סתימת הדברים, ולזאת נראה יותר רס"ל כרש"י רבעי' ס' רבוא ואינו מצוי דבר זה, והרי עוד שלשה פוסקים דס"ל להקל כרש"י.

וסך הכל הוספנו שבעה עשר פוסקים כמנין טו"ב דס"ל כרש"י וכדאי לסמוך על הפוסקים הללו אפילו שלא בשעת הדחק ובאמת הרבה מהאחרונים כתבו כן לסמוך על פוסקא דנא.

ב) מתנאי רה"ר שצריך ס"ר ועל זה נאמר אל תסג גבול עולם.

ועיין תשובת מהרי"ט צאהלן סימן רנ"א שכתב דהפוסקים נהגו לפסוק כרה"ף ז"ל כשאינן התוספות חולקים עליו אבל אם התוספות חולקים עליו משמע דפוסקים כתוספות והרי התוספות ורש"י והרא"ש והטור כולם סוברים דבענין ס' רבוא וכמה גדולים גאוני עולם נוחי נפש אשר היו בארצינו ולא פקפק שום אדם בעולם וע"ז נאמר אל תסג גבול עולם עכ"ל. הרבא בתשובת מים רבים ובשעת סימן שמ"ה.

והנה גוף תשובת מהרי"ט צהלון אינו כעת לפני, ומש"כ דהפוסקים נהגו לפסוק כרה"ף ז"ל כשאינן התוספות חולקים עליו.

הנה זהו דברי המרדכי בפרק נערה שהובא בסמ"ע בחו"מ סימן כ"ה סעיף קטן י"ט ובמגן אברהם סימן תמ"ז סעיף קטן ד' ומש"כ מהרי"ט צאהלון דאם התוספות חולקין על הרי"ף משמע דפוסקים כתוספות, הנה האי משמועתא דחה כבר מהרי"ק בשורש נ"ב ובתשובת אבי זקני מהר"ם פאדוה ז"ל סימן כ"ה ורמזה המגן אברהם כסימן קע"ד סעיף קטן י"א דהיינו דנוהגים לפסוק כרה"ף כשאינן התוספות חולקים והיא דהתוספות חולקים עושים מהם חששא לחומרא וליכא כללא ומנהג לפסוק כרה"ף, ועיין תשובת ח"ס ח"י סימן ל"ח.

ואמנם בנידון דידן דרבו הפוסקים העומדים לימין רש"י ותוספות בזה וכבר נהוג עלמא כן כמ"ש התה"ד אם כן אם ירא שמים יחוש לעצמו להחמיר מי ימחה ביריה אבל הס מלהזכיר להוציא דבר נגד המקילים ויפה אמר מהרי"ט"ך דעל זה נאמר אל תסג גבול עולם.

ג) בעינן שיתאספו הס' ויבוא אל מקום אחד

ולשיטה זו הרי בעינן שיתאספו כל הס' רבוא אל מקום אחד בשוק או ברחוב אבל הא דדרים בעיר זו ס' רבוא ואין מתקצבין לעולם במקום אחד אלא כל אחד דר בביתו הא לא מהני לעשות העיר רשות הרבים וכדמוכח מהא דקאמר הגמרא בשבת (צ"ו:): משה היכן הוא יתיב במחנה לוויה ומחנה לוויה רשות הרבים הוא וקאמר להו לישאל אל תפיקן ותיתו מרשות היחיד דידכו לרשות הרבים ופירש"י דמחנה לוויה רשות הרבים היא שהרי הכל מצויין אצל משה רבינו כו', הרי דבעינן שיהיה מקום כמו מחנה לוויה דיהיו שם הכל פאחד מצויין ולולי זאת מחנה ישראל בכללה לא הוה לה דין רשות הרבים ואף על גב דאיכא בהם ס' רבוא משום דבעינן שיתאספו כאחד ולא מהני מאי דכל אחד יושב באהל וואם כן גם בעיר גדולה שיש בה דיורין כפלים כיוצאי מצרים יתכן שלא יהיה לה דין רשות הרבים מן התורה אם אין בה מקומות כמו שווקים ורחובות שיעברו שם ס' רבוא כאחד.

ועיין ריטב"א במתניחין דעיר של יחיד (עירובין נ"ט). שכתב דרש"י ז"ל אינו מצריך שיחיישבו בעיר ס' רבוא אלא שיכנסו בה ס' רבוא כאלו הכרכים והעיריות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילין בה סוחרים וכיוצא בהם ותדע שאף ירושלים לא היו בה ס' רבוא תדיר ואף על פי כן יש בה משום רשות הרבים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה, ומעתה כל שבתחילה נתיישבה בכרכים ושווקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים עכ"ל, ולפי"ז הרי לא קפדינן כלל על הדיוורין. עכ"ל, ועיין שם מה שהאריך בזה.

(ד) וזה לשונו בסוף סימן ה'

ומסקנת הדברים פרי הכרם אשר אנחנו בוצרים בזה לדינא בקצרה בס"ד

(א) דמאן דסומך על שיטת רש"י שמתנאי רשות הרבים הוא שיהיה שם ס' רבוא בוקעים לא מישתביש דרבו ורבו הפוסקים העומדים לימינו וכן פסקו כל גדולי האחרונים, ובספר משנה ברורה אין משנתו ברורה בזה.

(ב) לשיטת רש"י וסייעתו יתכן גם בעיר גדולה שיש בה כפלים כיוצא מצרים ויותר מכל מקום אין לה דין רשות הרבים דלא מהני מאי דכל אחד יושב בביתו באהליו אלא דבעינן שיתאספו במקום אחד ואם אין להעיר מקומות כמו שווקים ורחובות שיעברו שם הס' רבוא כאחד אינו רשות הרבים עכ"ל.

צריך להיות ס' רבוא במקום אחד בכל יום

(ה) מבואר בביררות ולשיטה זו דמתנאי רשות הרבים שיהיו ס"ר בוקעים בו בעינן שיתאספו כל הס"ר אל מקום אחד בשוק או ברחוב וכפשטות לשון הש"ע א"ח ס' שמ"ה סע' ז': "ששים רבוא עוברים בו בכל יום"

עיין בלבוש מרדכי על מס' שבת סימן ד' מה שהאריך לבאר בענין זה. שמבואר שם באריכות דלשיטת הסוברים דצריך ס"ר, הס"ר צריך להיות דוקא במקום אחד. וזה לשון העיטור הלכות ציצית שער ג': "מקום שיש בו ס' רבוא". ובר"ן פרק במה אשה: "ושיהו ששים רבוא עוברים שם בכל יום". וזה לשון הלבוש ס' שמ"ה סע' ז': "שאינה רשות הרבים אא"כ היא ממש כרה"ר דדגלי מדבר גם במספר ס' רבוא דהיינו שהיו עוברים בהן בכל יום ששים רבוא שכן היתה מחנה של ישראל לפיכך גם עכשיו אם אין ס' רבוא עוברין בו בכל יום אע"פ שיש בה רוחב השיעור הנוצר אין רה"ר". וזה פשטות לשון הש"ע א"ח ס' שמ"ה סע' ז', לשיטת ה"א צריך שיה' "ששים רבוא עוברים בו בכל יום". ובשו"ת מהרש"ם ס' קפ"ח מבואר בפשטות דמדברי הפוסקים נראה דצריך שיעברו ס"ר ביום אחד ואם אין מצוי שיעברו ס"ר ביחד ביום אחד אף דבמשך ימים רבים יעברו ס"ר אינו רה"ר. דמה השיעור בזה? ומה הנפקא מנה בין ימים רבים לחודש או שנה? אלא בפשטות צריכים לומר דלשיטת שצריך ס"ר כדי שיה' על המקום חלות דין רה"ר, צריך שיה' הס"ר ביחד ביום אחד במקום הנ"ל. ועיין במשכנות יעקב שהאריך בזה.

דברי הגה"ק בעל דברי מלכיאל זצ"ל שנהגו לערוב בכרכים גדולים מאוד ולא חששו למה שיש שם ס' ריבוא.

(ו) ע"ד מ"ש כחיבורי ח"ג בהשמטה לסי' י"ח שאם יש מכוי מפולש רחב ט"ז אמה. היינו שיהא המכוי מפולש מקצה לקצה. אשר כאמת אינו מצוי כלל בעיירות גדולות. ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאוד ולא חששו למה שיש שם ס' ריבוא. כיון שאין שם ר"ה מפולש כנ"ל. וגם כי הס"ר מפוררים בכל הרחובות. ולא יודמן כלל שילכו כולם כר"ה אחד וכמש"ש: (עכ"ל שו"ת דברי מלכיאל חלק ד' סימן ג').

סימן ד

ביאור בדין דמפולש

(א) זה לשון הגאון מור"ר ר' שלמה דוד כהנא מווארשא כמכתב: "וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל, ולא ראינו מי שחולק על זה, ועיין בכ"י סימן שמ"ה ומ"א ס"ק ה' שפירשו דמפולשים היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה וככסף משנה הל' שכת פי"ד ה"א. וכעיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל. . . ע"ב, ועיין לקמן כל לשונו ועיין לעיל בדברי מלכיאל.

ביאור בדין מפולש

דברי חז"ל, הש"ע, הכ"מ, והמ"א

(ב) הגה ככרייתא דד' רשויות קתני איזו רשות הרכים סרטיא ופולטיא גדולה ומכואות המפולשין זו היא רשות הרכים גמורה ומדקתני תנאי דהמפולשין אצל מוכאות היה מקום לומר דדוקא כמכואות דמיוחדים הם לכני המכוי ואינם מקום הפקר השייך לכל בני האדם דהא שייך הוא לכני החצירות לחוד, לכן בזה התנו התנאי שיהיו מפולשין אכל כסרטיא ופולטיא דהם כאמת שייכים לכל אין צריך כלל שיהיו מפולשין.

(ג) ואולם הסכמת כל הפוסקים אינו כן אלא דגם סרטיא ופולטיא גדולה היכא דאית להו מחיצות כענין שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה ואם לא אינו רשות הרכים כלל מן התורה והא דנקט תנאי דהמפולשין אצל מוכאות דוקא נראה דזהו משום דסרטיא ופולטיא מסתמא לית להו מחיצות כלל דהכי אורחייהו אם כן הרי הם מפולשין לגמרי דהא הם פתוחים מכל צד אכל כמכואות דאית להו על פי הרוכ שתי מחיצות לעולם מכותלי החצירות הפתוחין למכוי והם כן איצטריך למיתני גבייהו המפולשין שיהיו דוקא השערים מכוונים זה כנגד זה דאם הוא מכוי עקום אף על גב דרכ אמר תורתו כמפולש והכי קיימא לן מכל מקום זהו מדרבנן כעלמא ולא מן התורה.

ד) ולשון השו"ע בסימן שמ"ה סעיף ז' איזו רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער כו', ועיין בפירושו רש"י פרק קמא דעירובין (ו'). וז"ל רשות הרבים משמע רוחב י"ו אמה ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה (או) ושיהיה רשות הרבים שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר עכ"ד.

ה) והמג"א בסימן שמ"ה סעיף ו' כתב מפולשים משער לשער פירש שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון לשער לשער כל דין רשות הרבים. עכ"ל. והנה ראשית דברי המג"א הם דברי הכ"מ בפ"ד משבת עיין שם.

ועיין בשאלות ותשובות בית אב תנינא קונטרס כרם אב סי' ט שהאריך בזה.

סימן ה היתר העירוב בעיר פריז

דעת הגאון ר"ח עוזר החזון איש וגדולי הרבנים דווילנא
וכבר יצא הדבר להתיר בעיר הגדולה פריז מגאוני הדור מדור
הקודם

וזה לשון הגאון הגדול רשכבה"ג ר' חיים עוזר גראדזענסקי זצ"ל מווילנא בתשובה:

(א) ב"ה יום ו' עש"ק ער"ח אלול תרח"ץ. הוד כבוד הרה"ג ירא וחרד לדבר ד' כש"ת מוה"ר אלי' מונק שליט"א, ישא ברכה מאת ד'.

אחד"ש. חכתי בתשלומין על מכתבו בנוגע להשאלה אודות תיקון עירובין בפריז. מתחלה לא רציתי להזדקק לזה בגלל חולשת בריאותי, אך אחרי אשר הפציר בי רומעכ"ת באתי בדברים בענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו משגיח על העירובין פה ועם הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעי' קרליץ שליט"א בכנ"ברק, בעמח"ס "חזון איש", ואת אשר החלטנו אודיע למעכ"ת.

והנה בודאי נראה שפריז היא רה"ר גמורה מה"ת שיש בה ששים רבוא בוקעים, אע"פ שאין בה בכל רחוב ס' רבוא, מכ"מ מקרי רה"ר דגם בירושלים ומחזא לא היו ס' רבוא בכל רחוב. ולסמוך ע"ד האר"ז, הובא בהגהות אשרי פ"ב דעירובין, דאפילו ס' רבוא בוקעין נותר כב' מחיצות, הוא דעת יחיד שלא הובא בשו"ע ופוסקים, ובאמת אינו מובן דהא קיי"ל כרבנן דאין מערבין ברה"ר בכך משום דסבירא להו דבב' מחיצות אתו רבים ומבטלי מחיצתא. שוב ראיתי בשו"ת בית אפרים חלק או"ח סי' כו שמתמה ע"ז. ושם חשיב ליה פריז רשות הרבים מן התורה.

אולם מעכ"ת כתב דכפריז ישנן ג' מחיצות מה"ת בכל ג' רוחות וגם ברוח הרביעית יש מחיצה בערך שליש, א"כ לפ"ז אין להעיר פריז דין רה"ר מן התורה לכו"ע והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוברים את הנהר, מכ"מ אין הן אוסרות מן התורה, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר אמות וא"כ בודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו ע"י צוה"פ.

אלא שיש לעיין דהרי מחיצות הנהר עשויות בידי שמים וד' התוס' בעירובין דף כב בד"ה אילימא, דמחיצות שאינה עשויה בידי אדם לאו מחיצה היא ואפילו אם נימא דאין זה אלא מדרבנן, מ"מ אינם יכולים לסמוך על מחיצות הנהר מדרבנן וצריכים לתקן את כל הרחובות ע"י צוה"פ. ומש"כ שתחת מחיצות הנהר יש מחיצה אחרת נמוכה מהן ההולכת וסובבת את כל מחיצות הנהר, אין זה מספיק, דמחיצות הנהר מתירות דאמרי' גוד אסיק מחיצתה ולא אמרינן גוד אסיק אלא היכי דמינכרא מחיצתא, אבל היכי דלא מינכרא לא אמרינן גוד אסיק, כמבואר בשו"ע או"ח סי' שמ"ה סעי' טז וסוף סי' שע"ד, כמש"כ מעכ"ת בעצמו, ומחיצות הניכרות תחת הגשר לא מהני, דהוי כמחילות תחת האדמה ברה"ר דלאו כלום הוא ואין נפקותא בהכתרן תוך המחילות. אולם יש לסמוך ע"ד הדמב"ן והריטב"א, דכל שטח שדרך בני אדם להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך מחיצות, אפילו עשויים בידי שמים. ועיין בס' "חזון איש" הל' עירובין סי' מג ס"ק א, דכיון שהי' לפנים חומה נראין נדברים ששטח זה עדיין ניכר שנמצאו בו מחיצות ולא נתבטל.

גם יש לצדד, כיון שרגילים בעיירות הגדולות להגביה הרבה את סביבות הנהר, ששופכים עפר הרבה על שפת הנהר כדי שלא יעבור לפרקים על גדותיו ובפרט בפריז אשר הנהר עשוי שם לחוף אניות וספינות ולזה צריכים הרבה לחפור כדי שיהי' דאוי ומתוקן לכך, ובאופן זה ודאי נתבטלו המחיצות הקודמות שנעשו בידי שמים ונשארו המחיצות שנעשו בידי אדם, רק שיש לברר, אם זה נעשה בכל היקף הנהר סביבות העיר.

והעצה היעוצה למעשה לתקן את הגשרים ע"י צורת הפתח ויכול לסמוך על צוה"פ של חוטי הטלגדף שעשויים כהלכה ואינם מן הצד כמש"כ רומעכ"ת, ובודאי יחישב כח"ר עם הרבנים הג' בעירו, והגנו מסכימים אתם להלכה.

ואו"ש וברכה לרומעכ"ת. יתברך בברכה מרובה וכוח"ט לחיים טובים ארוכים ומתוקנים. כנפשו הטהורה ונפש מוקירו ומכב' הדו"ש,

חיים עוזר גדאדזענסקי

(נועם ח"א שנת תשכ"ב) (ונדפס מחדש בס' תורת תיקוני עירובין בזמן הזה ע"י הרב ישעי' טוביה הלוי דירעקטער שליט"א)

(ב) היוצא מהנ"ל לכלל השיטות מהני תיקון עירוב.

(א) לדעת התוס' מהני צוה"פ.

(ב) ולדעת הרשב"א מהני מחיצת הים בלא צוה"פ.

(ג) ובפרט שאולי יש מחיצות בידי אדם גם כן אין צריך שוט תיקון לכל השיטות רק על הגשרים.
והסכים עמו החזון איש והרה"ג משגיח על תיקון העירובין בעיר ווילנא.

דברי הגאון ר' שלמה דוד כהנא זצ"ל

(ג) וזה לשון של אחד מגדולי התורה בעלי הוראה המפורסמים בעולם מראשי ועד הרבנים בעיר ווארשא הרב ר' שלמה דוד כהנא זצ"ל, בו מבאר יסוד ההיתר של תיקון עירובין בעיר ווארשא ומסכים לתיקון עירובין כפריז על סמך של צורות הפתח.

כ"ה יום ג' ערב חנוכה תרצ"ד ווארשא.

הוד כבוד הרב הג' מהור"ר שוחטמאן הי"ו.

מכתבו מכ"ז תשרי וט"ז כסלו קבלתי במועד, מחמת שהענינים שכתב במכתבו הראשון לא נגמרו אז עדיין, לזה נתאחרתי תשובתי.

ע"ד שאלתו אם בעיירות הגדולות צריכין לחוש לר"ה דאורייתא, שלא יהי' היתר לתקן הטלטול רק בדלתות, לדעתי בעיירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר אל עבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברור, והמשכנות יעקב כתשובה ארוכה להגאון ראז"מ קרא תגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונחשב, ולא ראינו מי שחולק ע"ז, ועי' בב"י סי' שמ"ה ומ"א ס"ק ה' שפירשו דמפולשים היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה וככסף משנה הל' שבת פי"ד ה"א. ובעיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעירנו נוהגין מן דורות שלפנינו בתיקון עירובין ובל לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות, וגם גוף הדין של הש"ע דר"ה בעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים, כי דעת האו"ז דאפילו ר"ה גמור ניתרת בצוה"פ דלא קיי"ל כר"י, ועי' בספר מנחת פתים שהאריך בזה.
ובזה הנני ידידו המכבדו כערכו ומצפה לשמוע ממנו אך טוב סלה

שלמה דוד כהנא

(נועם חלק א' שנת שנת תשכ"ב, ובספר תורת תיקוני עירובין בזמן הזה ח"א).

(ד) הרי כולם ז"ל הסכימו שדבר פשוט הוא יש לתקן עירובין בעיירות גדולות בלי שום פקפוק כלל וכלל לכל הדעות, וכנ"ל ומבורר שאין כאן שום דבר העומד מנגד היתר עירובין זו ואין כאן עוד שום שטן ופגע לכל מה שכתבתי וההיתר ברור לפי המבואר לעיל.

לכן הנני אומר שכל יעלה שום בית מיחוש לשום בר ישראל כדבר תיקון העירובין. ולאחר התיקון כדת ע"י רבנים מומחים יהי' מותר לכל בר ישראל פה לאפוקי ולעייל ולטלטולי ביום השבת וביום הכפורים מבית לבית ומחצר לחצר ומבית לחצר ומחצר לבית וממבוי לחצר ומחצר למבוי ומרשות היחיד לרשות הרבים ומרשות הרבים לרשות היחיד בלא שום פקפוק.

סימן ו

תורת תקוני עירובין להלכה למעשה בקצרה.

(א) דעת גדולי האחרונים אליבא דהלכתא דהים נידון כמחיצה וכן המים נחשבים כמחיצה ואין לחוש לשמא יעלה הים שרטון כלל בכל גוונא ובפרט אצלנו עכשיו תופסין כל עיקר שאין ר"ה מה"ת ובפרט היכא שהעיר מוקף בג' מחיצות מלבד הים וכאשר האריכו בכל זה רבני קדמאי ובחראי ורובן ככולם קבעו כך להלכה דנחשבים למחיצה באין לחוש לדעת המחמירין.

(ב) תל גבוה המתלקט עשרה מתוך ארבע שיש לפני הים הרי דעת האחרונים דזה נחשב למחיצה לכ"ע כמבואר בט"ז בסוף תשובתו והרי זה מפורשת בפרק הזורק מבו"י ששורה לתוכו ונעשה מדרון לר"ה אותו מבו"י א"צ לא לחי ולא קורה ופירש רש"י דאותו גובה הוי ליה מחיצה והחשש שמא יעלה הים שרטון אינו אלא בים דדרכו בכך כדפירש רש"י בפ"ק דעירובין שם כי כן דרכו אבל בתל שאינו סמוך ממש לים לא חיישינן לזה כלל ע"ש ודעת איזהו מהאחרונים דלא בעינן דוקא שמתלקט עשרה מתוך ד' במדרון אלא אף ששפת הים גבוה מאמצעו עשרה ואף שאינו מתלקט הוי מחיצה ועיין בשו"ת ח"צ ובשערי תשובה שמקילין אף בלא מדרון המתלקט ע"ש:

(ג) גשרים לצרף למחיצה אף בדאתי רבים עליו ובוקעין, וכן אף בדאתי רבים ובוקעין תחתיו הרי העלו הפוסקים בזה דלא אמרינן דאתי רבים ומבטלי ליה וטעמם ונימוקם עמם ובפרט היכא שהגשר הוא רק צירוף מחיצה לשאר שלש מחיצות ע"ש ולדידן בזמן הזה דלית לן ר"ה מה"ת פשיטא דאין לחוש כאן לומר דאתי רבים ומבטלי ליה:

(ד) תל המתלקט בידי אדם פשיטא הוא דלא אמרינן דאתי רבים ומבטלי ליה כאמור לעיל אלא אף בתל המתלקט בידי שמים העלו איזהו מגדולי הפוסקים דלא אמרינן דאתי רבים ומבטלי ליה וטעמם ונימוקם הבאתי לעיל:

(ה) חוטי הטליגראף נחשב כצורת הפתח אף שהחוטין שבהקנים נמשכין בצדן ולא על גביהן ואף שההפסק שבין הקנה להקנה שהחוט הולך בהם מזה לזה הרי הוא רחב יותר מעשר אמות מ"מ אין ההפסק זה מקלקל לצורת הפתח כלל וכן מה שעמודים מפסיקים כאמצע הרוחב של צורת הפתח אין לחוש. והראיה דלא חיישינן לזה כנ"ל הביאו גדולי האחרונים מדברי הירושלמי בעירובין ומסוכה פ"א דמקשה שם על המשנה של מקיפין שלשה חבלין ותסגי בחבל העליון לבד משום צורת הפתח וכו' ע"ש, ועוד כתבו שם דאם אפשר אזי יעמידו שני לחיים גבוהים עשר טפחים מכוונים תחת החוט בשני קרנות העיר בד"מ בקרן מערבית דרומית מצד מזרחית ובקרן צפונית מזרחית ונוכל לחשוב עפ"ז כל החוט של הטליגראף הנמשך במזרח העיר כצורת הפתח אחד. אבל אין זה לעיכוכא.

(ו) גינות וקריפות בזרעים שהם בתוך העיר מוקפת עירוב לחוש לזרעים שבהם לביטול מחיצות העירוב העלו הפוסקים דאין לחוש ולא אמרינן זרעים מבטלין מחיצה. וגם מצטרפין אף המחיצות של הגינות לטלטל בעיר ויש מן הפוסקים דמקילין אף בגינה עצמה לטלטל כאמור לקמן בפרטיות. ובעירובין שומעין להקל:

(ז) הנה הב"ח* בתשובתו העלה להלכה סכרא חדשה להקל בדין תקוני העירובין ואומר דאנן חושבין היקף הבתים והחצרות המסבבין העיר כהיקף חומה, הגם דלענין ערכין במשנה ערכין פ"ט משנה ו' לא חשיב היקף בתים כהיקף חומה מ"מ לענין עירובין שאני דיש לחלק ולומר דלענין ערכין בעינן ערי מבצר דוקא משא"כ בעירובין דלא בעינן רק היקף חומה בעלמא לסתום סביב העיר ולהבדילה מר"ה וא"כ נראה דהיקף בתים סוגר יותר הרבה מהיקף חומה דהוי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמבואר בשו"ת ח"ס ועכ"פ הרי לענין עירובין הרי סברת הב"ח סכרא דחשבינן היקף הבתים והחצרות המסבבין העיר בקצה שלה כהיקף חומה ע"ש. ולכן לדידן בזמן הזה דלית לן ר"ה העלו האחרונים להקל כדעת הב"ח והיכא דאי אפשר לתקן בנקל הפרצות דשם אף ע"י לחי אויז יש לנו לסמוך על הב"ח הנ"ל להקל ולסמוך על היקף הבתים והגינות אשר סביב העיר ולחשבם כהיקף חומה ממש סביב לה ולהקל בכל הפרצות והדרכים בתוך ההיקף גם בלא לחי כלל ואף שהפרצות הם יותר מעשר אך באופן שהפרצות אינן זו כנגד זו ממש והעומד במבואות הבתים שבתוך העיר אין נראה וניכר לו הפרצות והדרכים שהולכים מתוך ההיקף שסביב העיר חוצה לה מול פני השדה וגם מונחים בריחוק מפנים העיר ואז אף שהפרוץ מרובה על העומד מותר, אך במקום תוך ההיקף שסביב לה אויז שם כנגד הפרוץ ממש אסור לו מלטלטל שם אף בעומד מרובה על הפרוץ. אבל שלא כנגד מקום הפרוץ מותר לטלטל שם היכא שעומד מרובה על הפרוץ אף שהפרוץ יותר מעשר.

(ח) הנה לחלק פרצות הדרך הרחב עשרים אמה לשנים בנעיצת קנה באמצע בכדי שמצד זה של הקנה יהיה פחות מעשר אמות וכן מצד השני יהיה פחות מעשר אמות אי מועיל אויז יש מן הפוסקים דמקילין ואומרים דנעיצת קנה כל שהיא באמצע הפרצה הרחב עשרים אמה מועיל ומיקדי פרצה פחות מעשר אך יש מחמירין ואומרים דבעינן שהקנה יהיה פס של אמה הרחב בו ואז כשהוא נעוץ באמצע הפרצה הנ"ל אויז יש להקל ולא אמרינן בהאי אופן דאתי אירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה להקנה לגמרי ע"ש:

(ט) הנה עיירות גדולות אשר בניני המבואות של הבתים והחצרות רבות הן ונכנו כולם באופן אשר המפולשות של כל מבוי ומבוי שבתוך פנים העיר אינן מכוונים זה כנגד זה ממש אשר מבואות כאלו נקראות בלשון חז"ל מבואות עקמומות ומחמת עקמומות זו הרי שנויה בדרכי חז"ל פלוגתא בהם בין רב ושמואל אשר שמואל סובר דעיירות של מבואות כאלו לאו ר"ה כלל וטעמו הוא כאשר בארתי לעיל כיון שהעומד שם בתוך המבוי אין הוא רואה בראשיה המפולשת את הפתוחה שבה שהיא פתוחה לר"ה שחוץ להעיר ואף שהמבואות בראשיהם פתוחים אלו לאלו אך מצד העקמומות שבהם אין אחד מהם נוטה לר"ה שבקצה העיר, אך רק יש להחמיר במבואות האחרונות הבנוים בקצה העיר אשר אחריהם אין עוד דיוורין של מבואות ושם תוכל להיות אשר העומד בתוך המבוי דשם יכול לראות את ראשיה המפולשת שהיא מפולשת ופתוחה כנגדו לר"ה מול פני השדה ממש וכן תוכל להיות שם ששני ראשיה המפולשים מכוונים זה כנגד זה בפתוחה לר"ה ואז תוכל להיות נראה וניכר המפולש שבה מול פני השדה להעומד בה אבל עכ"פ אלו המבואות

* עיין בספר שו"ת הב"ח החדשות בקונטרס אחרון סי' ב', עמוד רנ"ח. (ירושלים תשי"ט)

שבתוך העיר עד מבוי האחרונה שבקצה העיר נגד מול השדה אף שכל אלו בראשיהם פתוחים אלו לאלו עד מבוי האחרונה שבקצה העיר שהיה מפולשת ופתוחה לר"ה אבל מ"מ אין בני המבואות שבתוך העיר יכולים לראות דרך מבואותיהם את ר"ה כנ"ל כיון שאין בהם פילוש למול פני השדה שבקצה העיר כנ"ל ולכן נמצא אשר כל המבואות האלו עד מבוי האחרונה נחשבים כמבואות סתומות מג' צדדים שאין עליהם שם ר"ה אף בס"ד בוקעין בהם ואף ברחב ט"ז ואף לר"ב ורב דפליג על שמואל ואומר דמבוי עקום הרי כמפולש אזי גדולי הפוסקים מפרשים כוונתו דקאי על עקום כענין ג"ס, ע"ש טעמם ואף לאלו דס"ל דאף עקום הרי כעין דלית פליג רב ע"ש אבל באופני בניני מבואות שבעיירות כנ"ל הרי גם רב מודה דרינם כמבואות סתומות מג' צדדים וכיון שהם נקראים מבואות סתומות מג' צדדים להגנה של המחיצות שבמקום ההיקף בעיירות כאלה חשבינן למחיצות כשרות באין לחוש להמחמירין שבהם כי גם הם מודים להקל בפשיטות במחיצות האלו היכא שהמבואות הם סתומות מג' צדדין אף שבראשיה אחת היא מפולשת:

(י) נמצאת למד מכל הלין אשר בעירות גדולות אשר המבואות שברחובותיהם נבנו באופן כזה היינו שכל המבואות נכנסות אלו באלו ואלו באלו ואין בהם פילוש לר"ה שהוא פני השדה שבקצה העיר חוצה לה אך קצה מבוי האחרון שנבנה בקצה העיר היא מפולשת בראשיה אחת מול פני השדה שחוצה לה וכן כך תחילת מבוי הראשון אבל המבואות של הרחובות שבתוך פנים העיר אשר כל ראשי המבואות מזה לזה אינן מכוונים זה כנגד זה להיות נוכל לראות לבני המבוי ממבוי למבוי בקו השוה את פתוח של המפולש והפרצה שבמבוי האחרונה שעומדת בקצה העיר שהיא פתוח שם מול פני השדה שחוץ לעיר אזי לפי כך אין לחוש מלטלטל בעיר הזה בכל מבואותיה אף בס"ד בוקעין בה ורחבים ט"ז אמות אחר עשיית העירובי של שתופי המבואות וההצרות ואין האנשי המבוי יכולים לאסרו עליהם וגם אף במבוי שבקצה העיר שהעומד בה יכול לראות הפרצה או המפולש שבה שפתוח לר"ה הרי ג"כ מותר לטלטל בה בלא תקון לחי באי אפשר, היכא שהפרצה והמפולש לאו כנגדו והעומד מרובה על הפרוץ וכאשר בארתי לעיל.

(יא) הנה בדבר מחיצה של צורת הפתח להחיר אם קני של חוטי צורת הפתח רחוקים ג' טפחים מהכותל אזי זה שנויה במחלוקות בין הפוסקים האחרונים ורוכם מהם העלו להלכה דבצורת הפתח ליכא למימר דאחי אירא דהאי גיסא והיא גיסא ומבטלי ליה ע"ש ולכן אף ברחוקים הרבה יותר מג' יתרום מותר אך יראה שלא יראו רחוק הרבה כ"כ מהכותל שלא ימצא שהפרוץ של מרווח הרחוק תהא מרובה מהעומד דהיינו כי צורת הפתח של הקנים הרי כל ההמשך זה חשבינן המקום זה כעומד מחיצה תהיה המקום המשך זה מרובה על המרווח שבין הכותל להם ובהאי אופן חשבינן כהרי כולו עומד וכאשר ביארתי אודות זה בתשובתי גם דעת גדולי הפוסקים דצורת הפתח מהני אפילו צד אחד עורף על חברו ד' אמות ויותר דהוא כמו מחיצה גמורה. גם העלו האחרונים אשר בקנים של צורת הפתח לא בעינן עובי אצבע ועוד העלו האחרונים אם קנה אחד גבוה קנה אחד נמוך נמי מהני בצורת הפתח. וה"ה אחד עב ואחד דק מהני, כמבואר בספר תוספות שבת ס"ו שכ"ב ס"ק כ"ו גם אם צורת הפתח אין בתוכו עשרה טפחים יש להסתפק אם מצטרף עובי הקנה שעל גבם ואם בצדדים יש עשרה טפחים רק באמצע יורד הקנה לתוך עשרה מהני לכ"ע כמבואר בשו"ת נפש חיה ע"ש:

(יב) עיירות אשר נהר עובר באמצע העיר וחולק העיר לשתיים ואי אפשר לתקן מבואות העיר בצורת הפתח כל חלק לבדו האריכו בזה הגאון בח"ס ובשו"ת אמרי אש וכתבו דיש

לעשות העירוב של צורת הפתח באופן זה היינו שיעבור הקנה שעל גבי הלחיים מעבר הנהר לצד השני של הנהר ומותר לעשות צורת הפתח ע"ג מים וע"ש עוד שהאריכו בדבר הנהרות שבתוך העיר אם יש לחוש לומר שהנהר יכול לאסור בטלטול בתוך העיר והעלו שאין יכול לאסור על העיר ומותר לשאוב ממנו המים ע"ש:

(ג) הנה רובן ככולם מגדולי הפוסקים שבדור האחרון העלו להלכה כדעת הבה"ג ורש"י בעירובין דף נ"ט וסמ"ג סמ"ק וספר התרומה ורבינו מאיר ורוקח ותוספות פ. במה, והרא"ש פ"ק דעירובין וא"ז והטור ורבינו ירוחם אשר אלה כולם כאחד ענו ואמרו כל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו ר"ה אלא כרמלית ומלשונם מוכח דבעינן אשר ששים רבוא יעברון בכל יום דרך המבוי המפולש ולא סגי אם לפרקים ימצא שבוקעים ס"ר ומלשון רש"י בעירובין דף נ"ט כמעט מפורש כך להדיא וז"ל עיר של יחיד שלא היה נכנסין בה תמיד ס"ר של ב"א וכו' וכן מוכח להדיא בש"ע שכתב שם וז"ל שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום ודייק בכל יום וכוונתו כנ"ל:

(ד) גשר שהולך על הנהר בתוך העיר אשר עיר זה מתוקן בעירוב כנהוג אזי האריכו האחרונים בזה והעלו דתחת הגשר פשיטא דמותר לטלטל דהוי שם רשות יחיד גמור מטעם כיון שעשיית הגשרים ע"פ רובא נעשים באופן כזה היינו שהקורות שהגשר מונח עליהם הם מונחים על צמודים גבוהים יותר מעשר טפחים והקורות שמונחים על גביהם הוי צורות הפתח והוי כסתום מארבע הצדדים ולפי זה הטעם דהוי התחת רשות היחיד גמור אזי יש לומר דמותר לטלטל ע"ג הגשר נמי דאורי רשות היחיד עולה עד לרקיע כמבואר בש"ע סי' שמ"ה סעיף ט"ז גבי גג הבולט על מחיצות בית וכו' ע"ש וא"כ הכא נמי מחיצות התחתונות שתחת הגשר אין ניכרות לעומד על הגשר והוי ע"ג הגשר כרמלית ועוד לפעמים בעת הגידול הנהר אסור לטלטל גם תחת הגשר כמבואר בסי' שני' דבהאי אופן חולקת רשות לעצמו וצריך מחיצה תלויה בכניסה ויציאה ומה נעשה אז, אמנם נראה דמטעם אחר מותר לטלטל על הגשר משום דהוי כחורי רשות היחיד כמבואר בש"ע סי' שנ"ג גבי זיו הבולט מן הכותל דאם היה חלון פתוח לו דמותר לטלטל עליו דהוי כחורי רשות היחיד ואם היה דבר רחב מותר להשתמש עליו בכל דבר וא"כ ה"ה הכא, ועוד העלו שם דלענין אי מועיל לערב יחד עירובי חצרות שני חלקי העיר שבשני צדדי הגשר דאינו מועיל אלא באופן שיהיה הגשר רחב ד"ט כמבואר בסי' שע"ב סעיף י"ז ע"ש היטב:

(ט"ו) הנה אדמו"ר בש"ע סי' שצ"ב סעיף א' העלה להלכה וכתב וז"ל ולדברי האומרים שכל רשות הרבים שאין ס' רבוא בוקעים בה בכל יום אינה רשות הרבים גמורה שבפחות מס"ר אינה נקראת בקיעת רבים אזי א"צ לעשות שיעור העיר של רבים אלא אם כן ששים רבוא בוקעין בה בכל יום ועל זה סומכין עכשיו שאין נוהגין לעשות שיעור לשום עיר:

(נלקט מספר תירו ירושעי)

העירוב

בבבב פארק

תמצית יסודי ההיתר לסדר עירוב כבאר פארק

(א) העיר ברובלין הוא מוקף מג' צרדין במים בימים ונהרות והישוב של העיר נמשך עד המחיצות, והנה מלבד שהימים והנהרות שהם מחיצה בידי שמים (ועיין שו"ת שב יעקב סי' י"ז) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראטערדאם נוהגין בשבת היתר טלטול כעידות המוקפין חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי באותה תמונה כמו ראטערדאם עיר פריז רק מים מקיפים אותה וגם בהאג נוהגין היתר טלטול בשבת והראה לי כתוב וחתום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חכמי ספרד שהיו רבנים וחכמים בק"ק ראטערדאם גם יש להם היתר מהמנותא מן הגאון חכם צבי כמבואר בשו"ת סי' ה'. והמהרש"ם בהגהות לא"ח סי' שס"ג הביא לשון רבינו בעל הלכות גדולות מוכא באור זרוע עירובין סי' קס"ד, עיר המוקפת מכל צדדיה בנהר זה הוא ערובה ואין צריכה אלא ערובי חצירות לערב בפת, ופסקו הפוסקים דשלש דוחות מוקפות נמי הוה רה"י מן התורה ועיין משנה טהרות פ"ו מ"ט הפרן רה"י לשבת ובר"ש ותו"ט שם בשם הערוך. מגדל שלש רוחותיה בתוך הים ורוח אחד כיבשה ובש"ע סי' שמ"ה במג"א בשם הרא"ש וסי' שס"ג ס"א בכיור הלכה ובשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח ובסי' קיב הביא דעת הנוכחי שכל הפוסקים לא ס"ל כתום עירובין כ"ב לחלק בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים ועיין דעת תורה סי' שס"ג מלבד זה הנה יש לו ג"כ מחיצות עשויות בידי אדם בגידוד החוף למעלה או למטה וגם בצד הרביעי על כמה מקומות יש מחיצה ודק צריך כמה תיקונים ע"י זה"פ אשר לפ"ז לכ"ע ברובלין אין לו דין רה"י.

(ב) שיטת גדולי הפוסקים שהנסיעה במכוניות ורכבת אינה נחשבת הילוך רכוקעים בו בעינן כרגלים עיין שו"ת בית אפרים ובישועות מלכו סי' כ"ז שמסלת הברזל היא רשות היחיד ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"א ובשו"ת תקות זכרי' דף מ' ובית אב תניא עמוד ע"א ואום אני חומה נתיב י"ב.

(ג) דעת הבית אפרים כתשובת הב"ח החדשות בסופו (והובא בתו יהושע) מרן החזו"א ובית שערים שכל הערים הגדולות שהרחובות בנויות בכתיים משני צידיהם וצד הג' וגם פעמים צד הד' פוגע בשורה של כתיים זה לעומת זה אינם רה"י דאורייתא אם העומד מרובה על הפרוץ ולפ"ז כל העירות בזמנינו עשויות באופן זה ואין להם דין רה"י כלל ועיין שו"ת מוהרי"י שטייף שג"כ פשיטא ליה כן.

(ד) שיטת תוס' סוכה דף ד' והשו"מ ח"א סי' רנ"א והאב"נ והגמהרש"ם לענין דלתות

אום אני חומה

נעולות כתבו דלענין מחיצות שכת לא כעינן מחיצות מדין מחיצות אלא כל שמונע רכים מלעבור יש לו דין מחיצה ולפיכך היכי דלפי החק משר העיר שאסור לעבור שם לא הוי רה"ר כיון דע"פ חק המדינה אסור להלך שם וא"כ כעירות גדולות שלנו שע"פ חק העיר והמדינה אסור להלך כרחוב כאמצע הדרך והו"ל דין דשר העיר מונע מלעבור דלא הוי רה"ר.

(ה) שיטת המאירי עירובין נ"ט דכעירות של מלכים גדולים אפילו מסר המלך הדרכים לרכים לדריסת הרגלים כל ששייר לעצמו הדרכים שכירו לשנותם לפי רצונו אפילו נחנם כמתנה גמורה שלא כמס הואיל ושייר לעצמו הדרכים אפילו היו שם שש עשרה אמה ואפילו מצוים שם ששים רוכא אין זה רה"ר נמצא עכשו עירות של מלכים שאין בהם חיוב רה"ר גמורה ע"ש וא"כ הכ"נ כעירות שלנו שהרחכות שייכים להממשלה ומשלמין מס וכיד הפלענינג קאמיטע לשנות לפי ראות עיניהם אין כאן רה"ר כעירות גדולות וכ"ש על הדרכים (היי וועיס ששיין להממשלה).

(ו) לפמ"ש הגרע"א והח"ס והכנס"י דכמי נהר הנקרשים כיון דהרכה כנ"א מתפחדין ללכת על הקרח שלא יתמוטטו מקרי לא ניחא תשמישתיה ועדיף הוא מהא דעירובין ו' דאיכא גידודי ואין נח תשמישתיה וא"כ כ"ש כעירות גדולות שלא זה כלכר שלא ניחא תשמישתיה אלא שיש איסור להשתמש כאמצע הדרך מצד הממשלה וגם להלוך הוא סכנה גדולה שלא יהרג ממכונה ואפילו לעבור כשהאור ירוק ג"כ צריך לפחד לעבור וגם מעכבים מלעבור קודם שישתנו מארום לירוק וראי כה"ג לא מקרי ניחא תשמישתיה וליכא תשמיש מרווח ולא הוי רה"ר.

(ז) שיטת רוב הראשונים דרה"ר כעינן שיהיו המכואות מפולשים משני ראשיהן זה לעומת זה ושיהיו מפולשים לסרטיא או לפלטיא וצריך דוקא שיהא מכוון משער לשער כ"כ רש"י והרמב"ן והתוס' והרשב"א והאהל מועד וסמ"ג והש"ע ומג"א וכנראה דעכ"פ רוכא דרוכא דהפוסקים ס"ל דכעי מפולש דוקא ומכוון משער לשער ולפ"ז כעירות גדולות ליכא שום מקום כמעט מפולש משער לשער ואררכה כעירות קטנות נמצא הרכה מפולש.

(ח) שיטת הערוך השלחן סי' שמ"ה סייט דרה"ר לא הוי רק כשאין כעיר רק רה"ר אחד לשני צדדי העיר כגון מזרח ומערב או דרום וצפון וכל אנשי המקום פונים דרך אותו רשות הרכים אבל אם יש עוד מכואות וקצת אנשי המקום פונים אלו לכאן ואלו לכאן דרך אחרת כה"ג לא הוי רה"ר ולפ"ז כרידן נמי איכא כמה דרכים.

(ט) שיטת הא"ז דכשתי מחיצות מפולשות זו כנגד זו נמי לא הוי רה"ר דאורייתא והכיאו הכית אפרים והגר"י שטייף לסניף ומרן ככית שערים הוסיף דכמכוי עקום כשתי מחיצות עקומות לכ"ע לא הוי רה"ר דאורייתא ולפ"ז הכ"נ כעירות גדולות דהרחכות עקומות ומשני צדיהם מחיצות לכ"ע לא הוי רה"ר.

(י) שיטת כל הפוסקים דרה"ר עכ"פ כעי' דרך מופקר לרכים שכל אחד עושה כו והולך כרצונו כלי שום עיכוב כין על ההילוך כין על התשמיש וכמ"ש הריטב"א כ"כ ד"ה מפניו א"כ כרידן שאין מניחין להשתמש כלל וגם אינו מופקר כלל וגם ככמה מקומות אין

אום אני חומה

מניחין ברחוב לילך רק בכיון אחד וברחוב השני בכיון שני כגון באחד למזרח והשני למערב וגם רק במכוונות ולא ברגלים כה"ג לכ"ע לא הוי רה"ר.

(א) הנה ברשות הרבים מקורה קיי"ל דהו"ל כרמלית ובכארא פארק יש הרכבת הנקרא עלעויעטעט טרענינס שתחתיו הוה מקורה א"כ התם הו"ל כרמלית לכ"ע ולדעת הגאון ר' מיכאל דוב ווייסמאנדעל זצ"ל אמרינן פי תקרה יורד וסותם בהני עלעויעטארס ואפילו להחולקים עכ"פ מקורה הוה לכ"ע והוא רחב יותר מד"א כה"ג שבפנים הרכבת לכ"ע ליכא רה"ר וליכא שם ששים רבוא בוקעים והו"ל כמוקף במחיצות לדעת הגרמ"ד הנ"ל ולדין עכ"פ מהני מטעם צה"פ.

(ב) בענין הגשרים שיוצאים מברוקלין לנוא יארק ולשאר מקומות כבר נתברר דכל הגשרים יש להם צורת הפתח ונכתבו תאורי צורת הפתח על ידי הגר"צ כמבואר במכתב להגרמ"ע והחזו"א ובאגרות משה סי' קל"ט להגר"מ פיינשטיין שליט"א.

(ג) אופני ההיתר שכתבנו רובם מותרים אפילו לפי שיטת המשכנות יעקב שס"ל דאין לחלק בין ששים רבוא לפחות מששים רבוא ופסק דכל שיש רוחב ט"ז אמה אפילו אין בה ששים רבוא בוקעין וגם לענין צה"פ חלק והדברים מפורסמים אבל באופני ההיתר של אינו מפולש או בהיקף מחיצות מג' רוחות ועוד גם הוא ז"ל מורה דמותר לערב וכה"ג כתב להדיא הגרש"ד חבר הבר"צ בוארשא במכתבו שההיתר של אינו מפולש מהני אפילו למשכ"י ולפ"ז כתב דבעירות קטנות שדרך המלך עובר שם ומפולש מעבר לעבר יש יותר חשש מעירות גדולות כי ההיתר של ששים רבוא תלוי במחלוקת אלא שאנן קבלנו להיתר אבל ההיתר שאינו מפולש מוסכם ונתקבל מרוב הפוסקים וכן בוארשא נוהגין כן מדורות שלפנינו בתיקון עירובין בלי לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות.

וכתב הסמ"ג במ"ע א' מד"ס (הלכות עירובין) לאחר שהביא דברי רב האי גאון ז"ל דכימי ירמיה הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בתצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלי עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרבים ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכך כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה וזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו וזהו לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לבני ירושלים היה מזהיר, וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה וזהיר מפי הגבורה, שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף של תורה עכ"ל ע"ש הנה מבואר שלפי שלא עירבו עירובי הצרות ושתופי מבואות ולא שמרו מצות שלמה המלך וגזירתו באו לידי חילול שבת דאורייתא והשומר מצות המלך הוא סיג לתורה ולשמירת שבת קודש שמעה עמי כינה זאת.

דברי הכותב בידיים רותתות למען כבוד וקדושת שבת ותתפלה שלא אכשל ח"ו
דבר הלמה, הנני יידיכם דושה"ט ושכ"ג בידידות ובלב ונפש

מנשה הקמן

בַּם' ברכת אברהם (פ' ואתחנן) כ' שמעתי שתלמידי
הריבש"ט ז"ל היו יושבים ביחד ומתווכחים איזהו הדבר
העיקרי שראש ומנהיג הדור צריך להשגיח עליו, יש מהם אמרו
שהעיקר הוא להשגיח על הזביחה שיהיה השורב ירא שמים,
וכן בכל שאר צנינים השייכים לזה, כי ח"ו מאכלות אסורים
מטמטמים את הלב, ויש שאמרו עירובין הוא העיקר כי הלכות
שבת כהררים התלויים בשערה (חגיגה ד"י ע"א) והאיסור חמור
מאוד, ויש אמרו מקוה היא העיקר להשגיח שהמקוה תהיה כשרה
בלי שום חשש, כי אם יסוד בנין האדם הוא ח"ו בלי כשרורת
קשה לו מאוד להתגבר על הרע ר"ל, ואהר זה אמר להם כרן
הריבש"ט ז"ל בזה הלשון, תיתי לי כי בעת הזאת פלפלו גם
כן במתיבתא דרקיע איזה מהם עיקר ואמרו כמר וכמר. והסימן
הוא במקרא (חבקוק ג') בזע"ם תצעד ארץ ר"ת "זביחה" עירובין
מקוה, כל אלה הם יסוד הארץ.

ב"ס

בולעטין

נומער 33

פון הרב שלום יהודה גראָס

זכור את יום השבת לקדשו

איך וויל מעורר זיין אז לויט'ן פסק פון איינעם פון די חשובע פוסקים וואָס האָט מפרסם געווען אין דרשות ברבים אז מען טאָר נישט שבת אַרויסגיין מיט אַ גאַרטל פון הויז צום ביהמ"ד, ווייל עס איז אַ משא, (עי' באר משה ח"ג סי' ס"ד).

בין איך ממש אויפגעצייטערט געוואָרן הערענדיג די הלכה, וואָס לויט דעם קומט אויס אז טויזענטער חסידישע אידען ווערען ח"ו נכשל בחילול שבת בפרהסיא.

זוכן עכ"פּ מאַכן ולחבא זאָל יעדער זיין געוואָרענט ח"ו נישט אַרויסגיין מיט אַ גאַרטל אין גאַס אַ חוץ די וואָס וואוינען במקום שיש עירוב און פאַרלאַזען זיך אויפ'ן עירוב.

אין ענטפער פון די הונדערטער טעלעפאָן קאָלס אויף שאלות וועגען דעם באַראַ פאַרקער עירוב, וויל איך מודיע זיין, אז דער עירוב אין באַראַ פאַרק שטייט נישט אונטער מיין השגחה, נאָר עס שטייט אונטער די השגחה פון 7 רבנים מובהקים. מיין שייכות צו דעם עירוב איז, נאָר אויף די אויפפאַדערונג פון די רבנים שליט"א צו געבען מיין חתימה, האָב איך נאָך אַ גרינטליכע אונטערזוכונג פון דעם עירוב בין איך געקומען צו די החלטה אז דער עירוב איז כשר, ע"כ האָב איך געגעבען מיין חתימה. אָבער נישט איך האָב געמאַכט דעם עירוב אין באַראַ פאַרק, דעם עירוב האָט אויפגעשטעלט די שטאַט כידוע, און אַ ביי"ד פון 7 רבנים גדולי הפוסקים שבדורנו האָבען פעסטגעשטעלט אַז עס איז כשר, אָבער איך האָב נישט קיין שום שייכות צום עירוב נאָר עס שטייט אונטער'ן אחריות פונ'ם ביי"ד. איך בטע למען השם מען זאָל מיך נישט באַלעסטיגען מיט קיין טעלעפאָן קאָלס ווייל איך בין זייער פאַרנומען און עס שטערט מיר די אַרבעט פון שרייבען חיבורים.

אויך ווענדען מיר זיך צו ביידע צדדים סיי מצד האוסרים סיי מצד המתירים וואָס ווערט ליידער פאַרשפרייט פאַשקווילען מיט דברי זלזול אויף ת"ח וואָס ברענגט נישט קיין כבוד התורה און כבוד שמים, און אוודאי לאַ זו דרכה של תורה וואָס כל נתיבותי שלום. ע"כ רופען מיר אַלע צדדים מהיוס והלאה נישט אַרויסצו-ברענגען די חילוקי דעות וואָס איז צווישען די ת"ח אויף דער גאַס נאָר ביידע צדדים זאָלען זיך אַוועקזעצען כדרך דברי חכמים וואָס בנחת נשמעים מען זאָל זען צו קומען צו אַ פאַרשטענדיגונג און מוען זיין חילול השם, און מיר בעטען אַלע רבנים וואָס קענען באַהילפיג זיין צווייפערענגען ביידע צדדים מען זאָל דאָס טאָן במוקדם האפשרי, און זאָל במהרה נתקדש ווערען ש"ש ברבים.

ה"ק שלום יודא גראָס
אבדק"ק האלמין יצ"ו

הלכתא רבתא לשבתא!

אחינו בני ישראל תושבי ירושלים עיה"ק ת"ו! היתה כי כידוע היה מתקיים עד עכשיו ערוב חצוני כללי מחוץ לשוב היהודי בירושלים שהיה מקיף את כל ירושלים מסביב. לכל שכונותיה הקדומות והרחוקות, ומפני זה היה מותר עד עכשיו למלט בשבתות בכל העיר משכונה לשכונה ובתוך השכונה, גם בשכונות שאין להם ערוב פרטי בפני עצמן ובכל רחובות ירושלים מבלי יוצא מהכלל.

ואולם כעת לדגלי המצב השורר כעת באה"ק מצמרים אנו להגיד כי אין שום אחריות שערוב הכללי מתקיים, כי כמוגן בלתי אפשרי הוא להשגיח ולבדוק את הערוב הכללי הרחוק מהישוב היהודי וכידוע עוקרים כעת חומי מלפון וחומי מלגנף, ומי לידנו יערב שלא נהקו חומי הערובין מסביב לירושלים, והדבר ידוע שאם נתק חומ הערוב אף במקום אחד אסור למלט בכל השכונות והרחובות בירושלים שסמכו עד הנה על הערוב הכללי, וכן גם בחצרות הפרטיות אסור למלט מבלי ערובי חצרות של כל חצר בפני עצמן.

ולכן אין אופן אחד אלא שכל שכונה תתקן לה ערוב פרטי בפני עצמה, ואחרי כן לקשר את השכונות יחד בערוב פנימי כללי בתוך הישוב היהודי, ואז אפשר יהי להשגיח בכל עת ובכל שעה, ולהקן בכל עת שידוש ובאופן זה יהי מותר למלט בשבת ברחובות בתוך הישוב בירושלים.

יום ב' ח' סיון תרצ"ו המבונה הראשי על הערובין בן ציון ידלר

מטעם מרן הנאב"ד רבינו יוסף צבי דושינסקי שליט"א

דגלי המצב השורר כעת באה"ק הנה אי אפשר לבדוק ולרשומה על הערוב הכללי שהוא מחוץ לשוב היהודי בירושלים, ואי אפשר למסך על הערוב למלט בשבת ברחובות ירושלים ובשכונות שאין להם ערוב פרטי בפני עצמן, וגם אסור למלט בחצרות מבלי ערובי חצרות כידוע. וכבודי להנצל מחלוק שבת הנה חוב נמור מוטל על כל שכונה ושכונה ועל כל תושבי ירושלים לתקן ערוב פרטי לכל שכונה בפני עצמה ולהשתתף בהוצאות הערוב הכללי הפנימי לקשר את שכונת הישוב היהודי בירושלים והרחובות.

ולפיכך אנו מברזים את ש"ק פ' שלח "ל שבת של ערובין" שכל המתפללים בכל בתכננים ינדבו ביד רחבה להקמת הערוב הפנימי הכללי.

כל רבנדים ותנדבות יספר לבאי בחי הנמיות, והמנבים יקבלו קבלות תחומות על ידי שני חברי ועד הערובין חר"ד זאוויץ שפיצר חר"ד זלמן סאלאוויצ'י ח"י ומכוח שמירת שבת כהלכתא נוכח לנאולה שליטת בקרוב, כמאחז אלמלי שמרו ישראל שריו שבתות מיד רזיו נאלין, וכיד לבכר קדושה שבת ולמען ירושלים אהיק חובכ"א.

יוסף צבי דושינסקי

(מקום חתימה)

קול קורא פון ועד למען תיקון עירובין, להציל אלפים מישראל שומרי תו"מ מחילול שב"ק

מיר בעטן אלע חשוב'ע רבנים גאונים וצדיקי דורינו שליט"א וועלכע זענען זיך מוסר נפש על כל קוץ וקוץ פון די תורה הק' ואפילו על מנהג קל, אז זיי זאלן רחמנות האבן אויף אידישע נשמות וועלכע ווערן נכשל בעזה"ר אין חילול שב"ק און זאלן זען מתקן צו זיין אן עירוב כדת וכדין אין אלע מקומות וואו עס וואוינען אידן שומרי תו"מ, כדי מען זאל נישט נכשל ווערן מהיום והלאה אין חילול שב"ק, וכל המחמיר בעירובין מקיל בחילול שבת ובנפשות ישראל.

כדי צו ווייזן די וויכטיגקייט פון עירוב דוקא פאר אידן שומרי תורה ומצות, און דאס נחיצות, אז ווי אזוי טויזנטער אידן ווערן נכשל יעדן שבת אין איסור פון הוצאה, הן בשוגג, הן בלי ידיעה, אדער שוגג קרוב למזיד, ברענגען מיר דא עטלעכע ענינים מפורסמים והחכם יקח לקח, איר וועט נאך טרעפן נאך הונדערטער ענלעכע אופנים, אזוי ווי דער הייליגער חת"ס שרייבט אין תשובות או"ח סי' צ"ט, וזל"ק:

וא"כ כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם וגם לא נשותיהם וחלושי דעת לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה דברים קטנים ומטפחת, וקטנים ופתם בידם וכמה צער ודוחק סובלים הגדולים הנוהרים, א"כ השכל הפשוט גזור שראוי ומחויב לחקן החצרות והמבואות בעירוב המתיר טילטול... מכ"ש שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה כולה והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות, וא"ל מכשול וקולר העם תלוי על צווארו וכו'.

מיר ציטירן דא עטלעכע וויכטיגע אורזאכן פארוואס אן עירוב איז וויכטיג פאר יעדן:

- (א) פיל מענטשן ווערן נכשל אין טראגן שליסלען אום שבת אויף עפעס אן אופן, ווייל זיי ווייסן נישט די הלכה, (עי' או"ח סי' ש"א).
- (ב) מענטשן פארגעסן זאכן אין טאש און גייען ארויס דערמיט, וואס דאס איז א מכשול הרבים, ווי די גמרא זאגט אין מס' ביצה ט"ו וברש"י שם, וש"ת חת"ס או"ח סי' צ"ט.

ג) קינדער שהגיעו לחינוך וועלכע טראגן פארשידענע זאכן און מען קען זיי נישט נאכקאנטראלירן.

ד) אסאך פרויען גייען מיט צירונג וואס מען האט מתיר געווען בדוחק, און אזעלכע צירונגען וואס איז אסור לכל הדיעות.

ה) בני תורה קענען נישט גיין צו א שיעור לערנען אין ביהמ"ד, ווייל די פרויען ווילן ארויסגיין און קענען נישט מיטנעמען די קינדער, (דארפן די מענער זיין בעיביסיטערס), במקום צו גיין לערנען די הייליגע תורה.

ו) ווען עס רעגנט ווערט מען נכשל אין כיבוס, און נאך אנדערע איסורים, בשעת מען נעמט אראפ דעם היט אדער דעם שטריימל און מען שאקלט עס אויס פון רעגן, ווייל מען טאר נישט טראגן קיין פלעסטיק אדער נעמען אונטערן מלבוש, חוץ דעם וואס עס ווערן ליידער קאליע 1000 דאלערדיגע שטריימלעך און טייערע מלבושים, וואס דאס איז איבוד ממון ישראל. אלץ, ווייל עס איז נישטא קיין עירוב.

ז) ארויסטראגן און אריינברענגען קליינע קינדער אום שבת. ווי עס איז נישט דא קיין עירוב.

ח) הארץ ליידענדע מענטשן וועלכע מוזן טראגן מיט זיך פילן (טאבלעטן) אום שבת, און צוליב דעם וואס עס איז נישט דא קיין עירוב זענען זיי מחמיר, און עס איז ליידער שוין פארגעקומען אסאך פיקוח נפשות, אלץ, ווייל עס איז נישט דא קיין עירוב, און די תוה"ק האט אונז געווארנט לא תעמוד על דם רעך, וכל המחמיר בעירוב מקיל בפיקוח נפשות.

ט) אלטע מענטשן און קליינע קינדער וואס מען דארף טראגן צו א דאקטער אום שבת און עס איז נישט דא קיין עירוב.

י) קראנקע וועלכע ליגן ל"ע אין האספיטל און ווילן נישט עסן אין שפיטאל פון זייערע מאכלים, און טייל מאל ברענגט דאס צו פיקוח נפשות ממש כידוע און מען קען זיי נישט טראגן עסן ווייל עס איז נישט דא קיין עירוב.

(יא) ברענגען מעדעצינען פון דראג־סטאר פאר חולאים ל"ע אום שבת, פיל מאל מוז מען טראגן געלט אדער א משכון אין דראג־סטאר ווייל אנדערש גיט ער נישט ארויס די מעדעצינען. אלץ ווייל עס איז נישט דא קיין עירוב.

(יב) די הצלה יונגעלייט וועלכע זענען זיך מס"נ צו ראטעווען אידישע נפשות, און ווערן נכשל אין פארשידענע איסורי הוצאות, אלץ ווייל עס איז נישט דא קיין עירוב.

(יג) פרויען וועלכע האבן קליינע קינדער און מוזן זיצן אין שטוב איינגעשפארט ווי אין א תפיסה און קענען נישט ארויסגיין באזוכן זייערע עלטערן און מקיים זיין מצות כיבוד אב ואם, איבערהויפט ווען א גאנצע וואך זענען זיי אין די דשאבס און קענען נישט באזוכן די עלטערן.

(יד) פארהייראטע קינדער קענען נישט באזוכן זייערע קראנקע עלטערן, און ברענגען זיי פון זייער הויז אביסל ווארעמע עסנס צו דערקוויקן זייערע נשמות און פיל מאל זיי צו דערהאלטן דאס לעבן. אלץ, ווייל עס איז נישט דא קיין עירוב.

(טו) א הענגער פון א מלבוש, אויב עס האט זיך אין איין זייט אפגעריסן, טאר מען מיט דעם מלבוש נישט ארויסגיין, אויב עס איז נישט דא קיין עירוב.

(טז) אידן וועלכע גייען אין מקוה אום שבת און גייען ארויס מיט וואסער אין בארד און פיאות אחוץ אנדערע איסורי הוצאה איז מען לויט פיל פוסקים עובר אויף הוצאה בשבת דארט ווי עס איז נישט דא קיין עירוב.

(יז) נשים שאלות וואס גייען ארויס מיט זיי אום שבת איז א איסור הוצאה, עיין בשו"ת ואחרונים.

(יח) פרויען וואס דארפן גיין אין האספיטל און נעמען מיט זיך זאכן.

(יט) ארויסצוגיין מיט וואטע (קאטן) אין די אויערן ווי עס איז נישט דא קיין עירוב.

(כ) טויזנטער אידן שוגגים תינוקות שנשבו ווי רוסישע אדער אמעריקאנער אידן ווערן נכשל אין אלע איסורי הוצאה, ווייל עס איז נישט דא קיין עירוב, און "כל ישראל ערבין זה לזה".

(כא) פילע ווערן נכשל מיט הוצאה פון הויז אין חצר מיט גארביטש וכדומה, ווייל עס איז נישט דא קיין עירוב.

(כב) אין הייסע טעג שטעלט מען ארויס בענקלעך ביי די טירן אפילו אין ערלעכע כתי מדרשים, בפרט ביי די הייזער פאר עלטערע מענער און פרויען, וואס דאס איז א חילול שבת בפרהסיא, ווען עס איז נישט דא קיין עירוב.

(כג) לויט געוויסע פוסקים איז א גרויסע שאלה אויף טליחים קטנים וועלכע האבן א ספק אין שיעור, אדער אין די ציצית, אדער די סחורה איז נישט פון וואל, אויך ווען עס רייסט זיך אפ איינס פון די ציצית וכדומה.

(כד) פילע מענטשן זענען נישט בקי אין אופן פון אפקויפן דעם רשות, צו מאכן עירובי חצרות, איבערהויפט ביי די אפארטמענט הייזער.

(כה) פילע מענטשן און ספעציעל קינדער און פרויען טראגן הענטשיקעס אום ווינטער וואס איז אסור ווען עס איז נישט דא קיין עירוב.

(כו) זומער אין די שווערע היצן ווען עס איז הייס, טוען אויס טייל מענטשן די אויבערמאנטל און מען טראגט עס אין די הענט.

(כז) בשעת מען באווארפט א חתן מיט ציקערלעך און ניסלעך וכדומה, האפן די קינדער פעקלעך, און גיין ארויס אין גאס און צוריק אריין מיט די פעקלעך, זיי טוען דערמיט אן איסור פון הוצאה. און צומאל טראגן זיי עס אויך אהיים און די עלטערן ווייסן דאס נישט.

(כח) כמעט יעדער טראגט א טאשטיכל אין האלז אפילו אין די גרעסטע היצן, וואס לויט פיל פוסקים איז עס אסור. דאס זעלבע אויך אויב מען טראגט א טאשטיכל אונטער א שאל וואס ווארעמט אים די האלז. אויך איז שייך אן איסור צו טראגן א האנטעך אין מקוה און צוריק אהיים פון מקוה אפילו אין די קאלטע טעג.

כט) אן אלטער איד וואס קען נישט גיין און מען דארף אים טראגן אין א טראג-בייסיקל אום שבת, וואו עס איז נישט דא קיין עירוב.

ל) ביי מסיבות, א זכר, קידוש, ברית, חתן באווארפן, פארשפיל וכו' אדער רבי'שע טישן, אויב מען האט עפעס פארגעסן צוצוגרייטן ווי עס טרעפט זיך געווענלעך, שיקט מען א קינד לויט וואסערע ער טרעפט, און עס האלט בכלל נישט אויס להלכה.

לא) מענער אדער פרויען וואס טראגן אזעלכע ברילן וואס זיי דארפן עס נאר צו ליינען, דאך טראגן זיי עס אין גאס ביום השבת, אין אמת'ן אריין איז עס אן איסור גמור אויב עס איז נישט דא קיין עירוב.

לב) יום טוב וואס די תורה הקדושה האט מתיר געווען הוצאה, האט מען נאר מתיר געווען לצורך היום, און אלע אנדערע הוצאות זענען אסור, אזוי ווי שבת אהן אן עירוב, צב"ש אפילו א בינטל שליסלן וואס מען נוצט נישט דארף מען אראפנעמען די אנדערע שליסלען וואס מען דארף נישט, און מען טאר זיי נישט ארויסטראגן צוזאמען מיט די שליסלען וואס מען דארף יא. און אנדערע זאכן וואס מען דארף נישט, האט מען אויך נישט מתיר געווען ווען עס איז נישט דא קיין עירוב.

לג) עלטערע מענטשן וואס גייען מיט שטעקענס, אדער מיט הער מאשין (אפאראט צום הערן), וואס דאס איז אן ערנסטע שאלה, ווען עס איז נישטא קיין עירוב (עי' או"ח סי' ש"א).

ע"כ בעטן מיר, מען זאל רחמנות האבן אויף אונזערע הייליגע אידישע נשמות און זיי מציל זיין פון די אלע אויבנדערמאנטע מכשולות.

על ידי מצות תיקון עירובין וואס שלמה המלך ע"ה ובית דינו האבן מתקן געווען, בכדי מיר זאלן נישט געשטרויכלט און געשטראפט ווערן פאר די אלע מכשולות און עוונות פון חילול שבת וואס מיר זענען גורם פאר די אלע אידן מיט דעם וואס מיר האבן נישט קיין עירובין, אזוי ווי עס איז געווען אין די אלע דורות און אין אלע שטעט דורך אונזערע אבות הק' ביז היינט כמבואר בשו"ת חת"ס סי' צ"ט הנ"ל.

פאר די וואס זענען מוחה צו מאכן אן עירוב זענען מיר דא מעתיק דעם לשון פון הייליגן שו"ת הרא"ש ז"ל (כלל כ"א און כ"ב) וואס ער איז געווען דער פוסק פון כל חכמי אשכנז, און זיין פסק איז אנגענומען להלכה פון אלע פוסקים ראשונים ואחרונים.

שו"ת רבינו אשר כלל עשרים ואחד

תשובה על שלא ראה לשבץ מאולחו מענין העירוב. אחת רבי יעקב דרבי משה דבאלינסקי כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל להחיר מבואותיהם המפולשין בין הכוחים בלורת פחת ואחת אסרת אוחו לקבל פירותי וכתבת לי ראיווחך ואני הודעתיך שאין בהם ממש. וההרחיק שחזור כך ותאמר לקבל שיחקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפי' גדוליהם והנה הוגד לי שאכה עומד במדרך ואחת מכשיל את הרבים בחלול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שחתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של כוחים בלורת פחת חוץ שבעים אחר שחללה כתב זה ואם לא חתקן המבואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך. ואם היית ציני הסנהדרין היו ממיחין אותך כי אחת בל לעקור חלמוד

ספידר רב אשי ולחוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה. אחת שמחו ז"ל ואח אביר המה חיים עד הנה לכן חזר כך ולא תטוש תורת משה רבינו ע"ה. **נאם אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל:**

פ מה שכתבת במבואות הפחותין אלו לאלו אם לריכין לכלן לורת פחת משום דאף ללשון שפרש"י ז"ל בשם רבו הזקן שצריך לורת פחת חורחו כמפולש וצריך לורת פחת בעקמימותו דהיינו דוקא כשהעקמימות נוטה לרשות הרבים אבל באלו המבואות הקטנים הפחותים זה לזה ואין העקום של אחד מהם נוטה לרשות הרבים של העיר ממש אין צריך שום חיקון בעקמימותן אלא דוקא באותן החילוקות ממש שעקמימותן נוטה לר"ה הוי יודע כיון שפתיחת המצוי החילון לרשות הרבים הרי אוחו מצוי שפחות אלו בעקמימותו תשוב כפחות לרשות הרבים וכן מצוי הפחות לאוחו מצוי וכן כלן אין חילוק:

שלומדך יהי נאם החכם רבי יעקב ס"ט בר יצחק ע"ה. הכתב ששלחתו לאוחו חסר מוח ואחת ואחר תבוס לו ואם לא יחזור בו אני מתרה כך ואת כל הקבל שינהגו בו נידוי באוחו המשוגע יעקב בר משה וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל כל דבר זה צריך חיזוק שלא יבא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת מרע"ה ואם יעמוד במרדו ולא ינהג דין מנודה בעלמו אני גוזר עליו במצות אדונינו המלך יר"ה שיתן אף זו למושל העיר ואני גוזר עליך ר"י שחמבור כתבי זה למושל העיר שיגבה ממנו קנס הגזר ואם כל זה לא יועיל גוזרני עליך שחודיעני הכל ומצוה לנדוחו בכל הקבלות ספרד וגם ידונו אוחו למוח בדין זקן ממרה כי אלו חייבין למסור נפשותינו על תורת האלהים ולבער עושה הרעה מקרבנו ואחת שלום וכ"א ל"ם כנפש ד"ם ועובדך אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל:

מכתב עידוד בענין תיקון עירובין בברוקלין יע"א

מגאוני וצדיקי וקדושי הדור, משיירי כנסת
הגדולה, עמודי העולם, ראשי סנהדראות, אשר כל
בית ישראל נשען עליהם, וכגחלי אש דכריהם,
ואלו הם:

**רבינו הגאון הקדוש רבן של כל בני הגולה
אדמו"ר מרן מסאטמאר זצוקלה"ה**

נשיא של ההתאחדות הרבנים בארה"ב ובקנדה ונשיא
הביד"צ של העדה החרדית בירושלים עיה"ק

הרהגה"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א מפאפא

אבדק"ק "קהלת יעקב" ור"מ דישיבה הקדושה פאפא, סגן
נשיא של התאחדות הרבנים, מגדולי הפוסקים שבדורנו

**הרהגה"צ המפורסם מוהר"ר נפתלי הירצקא
העניג שליט"א**

אבדק"ק שארמאש יושב ראש של התאחדות הרבנים

**הרהגה"צ מוהר"ר שמואל זעלטענרייך
שליט"א**

אבדק"ק שטשאקאווא, יושב ראש לבתי דינים של התאחדות
הרבנים בעמח"ס קובץ הפוסקים על חו"מ

הרהגה"צ מוהר"ר יהושע כ"ץ שליט"א

אבדק"ק סאמבאטהעלי חבר וועד ההנהלה של חיזוק הדת
של התאחדות הרבנים

הרהגה"צ מוהר"ר שלום קרויז שליט"א

אבדק"ק אודווארי, יושב ראש בבית הוראה של התאחדות
הרבנים, מגדולי הפוסקים שבדורנו מחב"ס שו"ת דברי

שלום על ד' חלקי שו"ע ה' חלקים וש"ס

הרהגה"צ מוהר"ר מנשה קליין שליט"א
אבדק"ק אונגוואר, בעמח"ס משנה הלכות ט' חלקים, ועוד
הרהגה"צ מוהר"ר אברהם מאיר איזראעל
שליט"א

אבדק"ק הוניאד, בעמח"ס ילקוט המאירי על כל הש"ס,
ועוד

הרהגה"צ מוהר"ר מנחם מנדל רובין שליט"א
אבדק"ק מוזשאי יע"א, מגדולי הרבנים ובגש"ק בעמח"ס שו"ת חבצלה
השרון ועד

הרהגה"צ מוהר"ר אהרן וויעדער שליט"א אבדק"ק
לינץ יע"א

מגדולי הפוסקים, דומ"צ דקהל קלויזענבורג יע"א

הרהגה"צ מוהר"ר פישל הערשקאוויטש שליט"א
אבדק"ק האליץ יע"א מגדולי הפוסקים

הרב החסיד מוהר"ר יוסף אשכנזי שליט"א
משב"ק אצל כ"ק אדמו"ר הגה"ק מסאטמאר, זצוק"ל
כעת חונה בקרית יואל יע"ו

הרב חיים הלברשטאם
נכד הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זצוק"ל
חתונה פה בברוקלין יע"ו

ב"ה

שלו' וברכה לכבוד ידידי ותלמידי הרב הגדול בתורה ובחסידות
במעלות ומדות טובות וחמודות וכו' מו"ה אשר אנשיל קרויס
שליט"א הרב דקהל ראצפערט יע"א.

ע"ד אשר בקשת הסכמתי שברצונך להשתדל בתיקון עירובין ע"י
עשיית צורת הפתח לכל הרחובות שבוויליאמסבורג להציל רבים מאיסור
הוצאה, הנה כבר האריך הח"ס בתשו' חאו"ח סי' צ"ט גודל החיוב
להשתדל בענין זה, בפרט מה שמקילין להוציא ע"י קטנים יש הרבה
גדולים שלא הסכימו לזה כמבואר בספרי תשובותיהם וגם הח"ס בתשו'
הנ"ל דיבר מזה, ע"כ חזק ואמץ ותהי' ממזכי הרבים כאשר יעלה בידך
דבר זה וזכות הרבים יהיה תלוי בך, והשי"ת יהיה בסעריך לברך על
המוגמר לטובה כאו"ג ידידך דוש"ה באהבה.

ב' לחודש מרחשון תשל"ג לפ"ק.

הק' יוסף גרינוואלד

יום ה' לסדר נח תשל"ג

היות שהרב המו"מ בתו"י העסקן הגדול בעניני התורה ובמעשים
נשגבות כמו"ה אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב דקהל ראצפערט
עוסק כעת בדבר מצוה גדולה לתקן עירוב בווייליאמסבורג אשר בזה תהי'
הצלה גדולה לאחב"י שלא יכשלו בחילול ש"ק עי"ד הוצאה ברה"ר וכבר
דיברו מזה הפוסקים שמצוה רבה הוא לתקן עירובין בעיר וכאשר מעולם
היה נעשה בעיירות רבות על פי גדולי הרבנים ובכך כאשר רוצה ממני
להסכים על ידו בזה הנני להיות נטפל להרבנים שכבר הסכימו לו ובפרט
שרצונו ליקח אצלו עוד ג' רבנים גדולים לברר אופן עשייתו כהלכה אקוה
שהשם יהי' בעזרו שלא יצא מכשול מתחת ידו שיהי' נעשה כדת וכהלכה.

נאום החותם לכבוד המצוה,

הק' נפתלי הירצקע העניג

כ"ה

הנה כבוד הרה"ג בנש"ק עסקן ורב פעלים וכו' מו"ה אשר אנשיל קרוים שליט"א רב דקהל ראצפערט דפה, ביקשני להסכים על ענין גדול שעוסק בה לתקן תיקוני עירובין בשכונתינו שכונת יראים וחסידים. הנה דבר הזה אין צריך הסכמה כי כבר כתבו גדולי הדורות שלפנינו שהוא ענין נחוץ מאוד ומצוה להשתדל לעשות עירוב בכל מקום כמו שכתוב רבינו הגדול בתשו' ח"ס או"ח סי' צ"ט עיי"ש, ומרן הגה"ק בשו"ת דברי חיים ח"ב או"ח סי' ל"ג כתב "הרבה מכשולים באים באין עירוב" עכ"ל, ובפרט בעיר גדולה כעירנו נויארק קרוב יותר לבוא לידי מכשולות רבות בחסרון עירוב כידוע — ולהוציא ולהביא ע"י קטן במקום שאין עירוב עיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קע"ג שכ' דהרבה פעמים צווח וקרא עירער על זה בדרשה שאין לזה היתר ברור ואדרכא נראה דאסור (ובפרט בעיר שיש בה רחובות שס' ריבוא עוברים בהם בכל יום) ומה גם ע"י קטן שהגיע לחינוך עיי"ש. ובשו"ת רעק"א סי' ט"ו (מובא בקצרה במשנה ברורה סו"ס שמ"ג) ובתשו' ח"ס ח"ו סי' י"ג, ובתשו' מהר"י אסאד או"ח סי' פ"ד שכולם מחמירים בזה, ע"כ בודאי טוב עשה בעמיו להשתדל בזה לזכות את הרבים — וכבר כתב בשה"ק בית אהרן בליקוטים שבסופו ששמע בשם הכעש"ט הק' זי"ע פי' הפסוק בזעם תצעד ארץ (חבקוק ג') זע"ם ר"ת זביחה עירובין מקואות שע"י דברים אלו תצעד ותתייסד הארץ עכ"ל. והנה בענין הב' דברים זביחה ומקואות משתדלים הרבה לתקן בכל הידורים וחומרות שאפשר, משא"כ ענין עירובין נשכח כאן כמעט לגמרי. ובואו ונחזיק טובה להרב החשוב הנ"ל שליט"א שלקח על עצמו להשתדל גם בזה להחזיר העטרה ליושנה כמו שהי' בקהילות הישנות שבאנו משם, ובודאי מצוה גדולה לעמוד לימינו ולתמכו בענין הגדול הזה — השי"ת יעזור לו שיזכה לברך על המוגמר וזכות הרבים יהי' תלוי בו, ובזכות תיקון עירובין ושמירת שבת כהלכתו נזכה לסיומא דקרא הנ"ל באף תדוש גוים יצאת לישע עמך לישע את משיחך כבי"א.

יום ד' לס' אל יצא איש ממקומו ביום השביעי תשל"ד לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו.

יהושע כץ

ב"ה, שלו' וברכה וכט"ס למע"כ ידידי הרב הגדול מעוז ומגדל בנש"ק
עוסק בצרכי ציבור באמונה כו' כש"ת מוה"ר ... שליט"א רב דקהל ...
ברוקלין.

אחדש"ת, כדבר בקשתו היות שרחש לבו לעשות עירובין ע"י צורת
הפתח כמו שנהג אצלנו ומקובל מפי רבותינו הקדושים מדור דור לתקן
עירובין בכל מקום שדרים שם בנ"י כמבואר ברבינו מרן הח"ס ז"ל או"ח
סי' צ"ט, גדול החיוב להשתדל בענין זה שהוא סיג גדול לשמירת שבת
קודש.

הנה וראי טוב עושה בעמיו לתקן תקון אשר בעזה"י יציל אלפים
ורבבות מישראל מחילול שבת ובפרט בווייליאמסבורג ובארא פארק וקראון
הייטס אשר שם שוכנים מאחינו בני ישראל שומרי התורה והמצות אשר
להם תקנו עירובין ושלמה שתיקן עירובין רק לשומרי תורה תיקן שהרי
בעונג"ה השכחה מצויה בין האנשים ובפרט כמה שהעולם מורגלים בכל
השבוע להוציא הוצאות ואין שמים על לב ושוכחים להוציא בשבת
כמבואר בגמ' ביצה על האי מרבנן שתחלת הוראתו היתה לקולקולא על
שאסר לערוב ופרש"י שנכשלים עי"ז ששוכחין להוציא והוה הוא הגורם
ואין לך זכוי הרבים גדול מזה ואשרי חלקו שקבל על שכמו מצוה גדולה
כזו ויהי חלקי עמו, ולא ירא ולא יחת על מה שישנם כמה שמנגדים כי זה
הוא הדרך מעולם ועד עתה קצתם משום קנאה שמקנאים באדם שזוכה
להיות ממזכי הרבים וקצתם מפני שהשטן לא ניחא ליה שע"י עירוב אחד
יפסקו אלפים מישראל מלהיות מחללי שבת ויכנסו בגדר שומרי שבת
ובכל העירות קטנות או גדולות תקנו עירובין אפילו ע"י דחוקים גדולים
וכ"ש שבעיר ניו יארק וברוקלין ההיתר הוא מרוח וברור לכ"ע כמ"ש זה
מכבר מרן הגאון הקדוש והנורא פוסק הרור ענותן כהלל מוה"ר יונתן
שטייף זי"ע שהי' גאבדק"ק וזכינו לשמשו עיין בשו"ת מהר"י שטיף סי'
ס"ח ואין לחוש כלל למה שלא חששו לו רבותינו מדור דור.

והעיקר שיראה שהעירוב יתקנו אותו ע"פ ג' רבנים יודעים הלכות
עירוב ושהכל יהי' ע"פ הלכה כי דבר זה רק לרבנים חרדים לדבר ה' נמסר
אשר קדושת שבת וקדושת ישראל וזכותן נוגע בלבבן והשי"ת יהי' בעזרו
ויזכה לברך על המוגמר ויהי נועם וגו' ומעשה ידינו כוננהו בברכה
והצלחה למען קדושת השבת.

זאת חנוכה התשמ"א לפ"ק.

הק' יוסף אלי' הכהן שטיינער

מו"צ דקהל עדת יראים

אברתם מאיר איזראעל

אבד"ק הוניאד

ורב ראשי לקהל הפלטים בוינה

מח"ס ילקוט המאירי על הש"ס

חו"פ ברוקלין תצ"ו

כ"ה, ג' לס' ויברך אותו שם, שנת "שלו"ם ברכה הצלחה" תשמ"א לפ"ק ברוקלין תצ"ו.

החווה"ש וכט"ס לכ' ידידי הרב הגאון"צ המפורסם, זוכה ומזכה את הרבים, נצר נאמן מגזע תרשישים ואראלים וכו' מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב דקהל ראצפערט פה ברוקלין תצ"ו.

אחדשה"ט ושתוה"ר כיאות, נדרשתי לאשר שאלני בענין תיקון העירוב במחוזות וייליאמסבורג, ובאר אפארק וכו', ואען ואומר אשרי לו ואשרי חלקו אם יעלה בידו לזכות את הרבים בענין נשגב זה להציל רבבות ישראל (כ"י) ממכשולי חילול ש"ק דאיסור הוצאה כרה"ר, וכדקיי"ל בשו"ח או"ח סי' שס"ו (סעי' י"ח) וכן בסי' שצ"ה (סעי' א') דמצוה לחזור אחר עירובי חצרות מטעם שלא יבואו לטלטל באיסור, ומקורה טהור שלא הלכה זו היא במס' עירובין (דף ס"ח ע"א) דא"ל רבה בר"ח לאביי מבואה דאית בה גברי רכבא לא להוי בה לא עירוב ולא שיתוף עיי"ש.

והנה אמרי' במס' שבת (דף י"ד ע"ב) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצאה ב"ק ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, ואומר, חכם בני ושמח לבי ואשימה חורפי דבר, פירשיז"ל אם חכם לבך לעשות גדר לאיסור הוצאה שבת ישח לבי גם אני שתחקיים מצות שבת באיסור הוצאה דאורייתא, והנה במהרש"א כח"א שם כ' דסיפא דקרא ואשיבה חורפי דבר קאי רק על נט"י שרבים מזולזין בו, ובאמת יש להבין דברי חכמים וחידושים מאי ואומר, ולמה לא סגי להו בפסוק ראשון בני אם חכם לבך וגו', ואמרתו בס"ד עפימ"ש בברכ"י (סי' שס"ג) בשם הרשב"ץ דהזריז לתקן מבואות הר"ז משוכח וכל מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן שלבו נוקפו הדיוטות גמורה היא עיי"ש, וע"ע בתשו' חת"ס (או"ח סי' צ"ט) בתשו' שכ' לתלמידו הגאון ר' ארי' ליב הלוי פוקס וצ"ל האבד"ק וועסברין, שמזרוזו לתקן העירוב בעירו, ומביא ראי' לדבריו מהא דמס' ביצה (דף ט"ז סוף ע"ב) כיון דמקלקלי בה רבים היינו לקלקולא, ופי' רשיז"ל ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב עיי"ש, וכ' כי השכל הפשוט גוזר שראוי ומחויב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר הטלטול, וסיים דבריו בתורה להשי"ת אשר נתן כלב מלכים ושרים בעירו פרעסבורג

המעטירה שהיתה בעת ההוא מטרופולין המדינה, ליתן רשות והורמנא לעשות תיקוני עירובין שם, ומכרכו שיתנהו ה' לחן ולחסד בעיני השרים לתקן העירוב בעירו להסיר מכשול ותקלה עיי"ש.

נמצא שכל מי שמתנגד — מאיזה טעם שיהי' — או ממאן להשתתף בתיקון העירוב להסיר את המכשלה הזאת של חילול שבת, מכשיל את הרבים באיסור הוצאה דאורייתא, ולפי"ז י"ל דהך ואומר חכם בני וגו' ואשיבה חורפי דבר קאי גם על תיקון העירוב, כלומר חכם בני ישמח לבי בעשיית גדר לאיסור והצאת שבת וכפירש"ז"ל, ואם תמאן כזה, ואשיבה חורפי דבר, כי אמנם הדיוט הוא המכשיל את הרבים וכנ"ל.

וזה עתה שמעתי דבת רבים מגור מסכיב ע"ד רב אחד בעירנו שהכריז רכבים את התנגדותו נגד תיקון גדול זה, לדעתי העני' אין לחוש על דבריו כלל וכלל לא, כי אין לנו אלא דברי רבותינו הגאונים שכדורות שלפנינו שתקנו תיקוני עירובין בכל מקומות מושבותיהם (עיי' ס' תיקון עירובין להגאון ר' חיים ארי' הלוי האראוויץ זצ"ל האבדק"ק קראקא) בענין העירוב בעיר ואם בישראל קראקא, וכן בתשו' תירוש ויצהר (להגאון ר' צבי יחזקאל מיכאלואן אבד"ק פלונסק זצ"ל וראבד"ק ווארשא) בענין תיקון העירוב בניו יארק, ותיקון עירובין (לר' בנימין זאב ז"ל יאקאבזאן) ע"ד העירוב בעיר טשערנאוויץ, ותשו' חלקת יעקב (להגאון ר' מרדכי יעקב כרייש זצ"ל אבד"ק ציריך) ח"א סי' קצ"א, בקר' תיקון עירובין שתיקן בעיר דיסבורג, ואחרון אחרון חכיב הגאון האדיר פוסק דורנו מהרי"ו שליט"א גאבד"ק ירושת"ו בתשו' מנחת יצחק (ח"א סי' נ"ט) ע"ד תיקון העירוב בעיר גראסווארדיין מטעם חותנו הגאון האדיר ר' פנחס צימעטבוים זצ"ל ראבדש"ם הי"ד, שהביא תשובתו הנפאלה של הגאון האדיר בעל כאר חיים מרדכי זצ"ל אבד"ק ניאמץ, שעוררו לתקן מחדש את העירוב בעירו, וכן הי' תיקון עירובין בעיר סאטמאר, שעמד תחת השגחתו של כ"ק מרן הגאון"ק מהר"י ט"כ זי"ע ועכ"א, ועוד ועוד) ומי רואה את אלו יוצאין ולא יצא.

ופשוט שאין לשום לב על המעוררין ועל הנוקפין, חדשים מקרוב כאו כהבל וריק כפיהם, וכפי שראיתי בהמכתבים ששלח לי כבר הסכימו לתיקון גדול זה כבוד הרבנים הגאונים שליט"א בעירנו, שזרזו אותו לתקנו, וחפץ ה' בידו יצליח, וחלילה לנו לפנות מדבריהם ימין ושמאל, וה' הטוב יהי' בעזרו להוציא מחשבתו הטובה מן הכח אל הפועל, לזכות את הרבים, אלא שעשיית העירוב תהי' תחת השגחתם של רבנים מובהקים גרוי ההוראה שליט"א, ובזכות

תיקון העירוב שנאמר בו שמחה, ישמח לבי וגו' חכם בני ושמח לבי וגו' ישמח
לכנו גם אנו ותגל נפשינו בישועתו כמהרה בכיג"צ בכ"א.

הכ"ד ידידו הרוש"ת מלונ"ח.

הק' אברהם מאיר איזראעל
אבד"ק הוניאר חופ"ק ברוקלין תצ"ו

מנשה הקטן

אבד"ק אונגוואר
ור"מ דישיבת "בית שערים"
ברוקלין, נ"י.

ד' לסדר וראשו מגיע השמימה ה'תשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח נו"נ עוסק בצ"צ אשכול הסופר בנוש"ק כו' כו'
כש"ת מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א רב דקהל ראצפערט בני".

אחדשכת"ר כראוי ליראי ה'.

כשורה טובה תדשן עצם, שמחתי בשמעי מהבשורה הטובה אשר מעכת"ר
אזר מתניו ולקח על עצמו להחזיר עטרה ליושנה קבלת אבותינו הקדושים מדור
דור עד שלמה המלך ע"ה לתקן עירובין ככל מקום שאפשר כדי להסיר מכשול
ולהציל הרכה מאחינו בני מחילול ש"ק, ובפרט בויליאמסבורג ובארא פארק.
ואמרו ז"ל בשעה שתקן שלמה עירובין יצאה כת קול ואמרה אם חכם בני
ישמח לבי גם אני מבואר דצריך חכמה יתירה לתיקון עירובין ואשרי חלקו
שלקח על עצמו מצוה גדולה כזו, ובפרט כמדינה זו ועירות גדולות אשר
בעונ"ה החילול שבת יותר גדול המצוה לתקן עירובין ג"כ יותר גדולה כמבואר
תשב"ץ ח"כ סי' ל"ז וח"ס א"ח סי' צ"ט, והגם דהאחריות נמי מרובה האמנם
כבר ביררתי בעזה"י בקונטרס אום אני חומה ובשאר מקומות כי דוקא בעירות
גדולות האלו מצד ההלכה יותר קיל לתקן עירובין ממה שהי' בערי יוראפ,
ומותר אפילו להפוסקים שפקפקו בתקן עירובין בערי יוראפ ככעל משכנות
יעקב כאן גם הוא ז"ל מודה.

ומה שרצו קצת לחדש גזירות חדשות הלא כבר יצא הדבר מכל הפוסקים
שלפנינו וגם כדורינו אנו שלא חששו להם וכבר כתב הר"ש הובא בבית לחם

יהודה דחכם שמחמיר בדבר מטעם גזירה מה שהפוסקים לא גזרו טעה כדבר משנה מקרי ע"ש, והש"ך בקיצור הנהגת הוראת או"ה אות ט' כתב דאין להחמיר אפילו במקום שאין הפסד ואפילו בשל עו"כ מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והרי חומרא דאתי לידי קולא, ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מצד זה קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים ע"ש, וכדין ודאי אם נגזור ונחמיר שלא לעשות יבא קולא וקלקול ומכשול ממש שיבאו לידי חילול שבת ח"ו, ועוד דהרי הוא מצות עשה דרכנן כמבואר בסמ"ג עשין וברמב"ם ובשאר פוסקים וא"א לגזור גזירה לבטל מצוה.

והנה המכשולות והקלקולים רבים הם כי בעונ"ה רבים מעמי הארץ מקליין בעניני הוצאה לענין הוצאת מפתח, ומטפחת אף, וכיצא בו וכפרט נשים וקטנים שהגיעו לחינוך, וגם הרבה בני"א שוגגים ותינוקות שנשכו עיין חזו"א הל' עירובין סי' פ"ז אות י"ד. ובעניני רפואות והרופאים שצריכים להוצאות כש"ק לחולה שאין בו סכנה עכ"פ ואפילו לחולה שיש בו סכנה שבת דחויה הוא ולא הותרה, וחולי הלב ההולכים לביהמ"ד וצריכים לישא אתם כדורים ניטראגלעצירין, וחולאים בכית חולים שאינם רוצים לאכול שם וצריכים להביא להם מביתם מאכלות כשרות, ובטלטול הקטנים שמוציאין לחוץ וכמה פעמים אינם רוצים להלך כרגליהם ומביאים אותם כידים, וגם לוקנים היוצאים כמקל ובמכונת שמועה, ונשים יולדות כשבת שמביאים לבי"ח, ואנשים ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב דקרי לה מקלקלי בה רבים עיין רש"י ביצה ט"ז ב' דמקלקלי בה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב היינו קלקולא אם הי' מותר לערב והוא אסר לערב, וגם תכשיטי נשים שלא החירו אלא מדוחק וכ"ש תכשיטי אנשים.

וכמה בני תורה אין יכולין לילך לביהמ"ד כשבת ללמוד תורה שב"ב רוצים לצאת ומוכרח לשמור על הילדים ואם הי' האשה יוצאת עם הילדים הי' בעלה הולך לביהמ"ד, מלבד דמבטל וקראת לשבת עונג כמ"ש הכוזרי שמה"ט חקנו עירובין שלא יהא אדם כיום העונג ושמחת לכו כמו עצור אסור בכיתו ככבית האסורים ולא יוכל להניע מאומה, ובשעת הגשם שמתקלקלים מלבושיהם הכובעים והשטריימלעך שנפסדין ע"י הגשם ומצערים הרבה ואין בידם להוציא מכסה עליהם להצילם מצער והפסד ממון, גם כימים טובים שלא הותרה הוצאה אלא לצורך יו"ט ושאר הוצאות אסורות והעולם לא נזהרים כזה וכאים לידי חילול יו"ט שמוציאים את הכל ועוד הרבה מכשולים עד אין מספר עיין קונט' אום אני חומה וכפוסקים.

והיות כי כבר הסכימו אתו גדולי ופוסקי דורינו כמו ש"ב הרהגה"צ כ"ק אדמו"ר מוה"ר יוסף גרינוואלד מפאפא שליט"א והרב הגאון מהרש"א זעלטענרייך אבדק"ק שטשאקאווא שליט"א והרב הגאון משארמאש שליט"א ומר אחיו ידי"ן הרב הגאון מוהר"ש אבדק"ק אודווארי ועוד הרבה רבנים גאונים שליט"א וודאי יעשה כל דבר ע"פ עצתם ולפי פסקי גאוני הדור ע"פ כ"ד מומחה לכן הנני בזה כיהודה ועוד לקרא לעודדו ג"כ ולברכו שיזכה לברך על המוגמר ויהי ממוזכי הרבים שאין לך מצוה גדולה מזיכוי הרבים עיין סוטה י"ד ע"א משה חטא הרבים נשא זכות הרבים תלוי בו דושכ"ת כלב ונפש. מנשה הקטן

חיים ישעי, קעניג שליט"א

אב"ד ור"מ

ג' חנוכה תשמ"א לפ"ק.

כימי האורה יצליחה ה' במדה נכונה ולא ישכון עליו... כבוד ידידי וידיד נפש כל חי הרב הגאון הגדול שמו מפאריס בחיבוריו היקרים מרביץ תורה לעדרים כש"ת מו"ה מנשה קליין נ"י אב"ד ור"מ דקהל וישיבת בית שערים פה ברוקלין יע"א.

אחדשה"ט כרגשי כבוד ויקר, קונטריסו בענין הלכות עירובין קבלתי ויישר כוחו וחילו, וכדר"ג כבר איתמחה לגברא כהוראה למעשה בהלכות גדולות וקבועות, מה גם שתיקון עירובין בעיר בשכונת יהודים ה' מאז ומקדם תפקידו של כל רב מרא דאתרא הן בארץ הן בחו"ל והמפורסמות אין צריכין ראי', פוק חזי לשונו הזהב של רבינו החת"ס או"ח תשו' סי' צ"ט אשר הוא מעיד שתיקון העירוב הוא תיקון גדול להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש אי אפשר להזהר ממנו שלא יכשל בה עכ"ל.

מה שקצת בעלי הוראה דעתם שלא לתקן עירובין משום שעי"ז יוצמח קלקול שהרכה מקלי דעת אשר מקלם יגיד להם להקל באיסורי שבת ומענה כפיהם כי כמו שהותר איסור טלטול ע"י עירובין כמו כן הותרו שאר מלאכות שבת ח"ו, הנני להעתיק לו לשון מחצית השקל או"ח ריש סי' של"ד וז"ל הצריך לפנינו, יותר טוב שלא להתיר לו להציל כדי שלא יחלל בשוגג דטפי ראוי להשיגח שלא יבוא לידי שוגג מכדי שלא יבוא לידי מזיד דהמחלל במזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראים לפושעים ועדיף להצילו משגיאה ע"כ. וק"ו

הוא מה החם דיש לו הפסד ממון ולדעת הרבה שיטות הקילו בהצלת הממון משום דאין אדם מעמד על ממונו עיי"ש בט"ז, אעפ"כ לא חששו המג"א דס"ל דהצלת ממונו הוא בגדר עבירה ופושע מקרי ואין אנו אחראין לפושעים מכש"כ בעניינינו שאין כאן שום דררא שיכול לתלות בו החילול שבת בשאט נפש בוודאי אין אנו אחראין להם, ועוד שעיי"ז חבין לשומרי תורה ומצות אשר נכשלין בשוגג באיסור הוצאה כאשר מעיד החת"ס קנ"ו וגם במציאות הנסיון מעיד כי בשום פעם כל אחד נכשל כבר באיסור הוצאה משום אי תיקון העירובין, וזהו כלל גדול כי אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך.

ועיין בכרכ"י סי' שס"ג סעי' ב' וז"ל בשם הרשב"ץ אין חשש עבירה בתיקוני מבואות ח"ו, ואדרבא הזריז ה"ז משוכח ואיכא לאתמוהי על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן ואלמלא טרדת הגרסא, דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלבו נוקפו בזה "הדיוטות" גמורה הוא או "מינות" נדבקה בו ע"כ. הרי לך דברים ברורין, ואדרכן מילתא אשר שלשים שנה או יותר הייתי מבאי ביתו של אותו צדיק האדמו"ר מסטרופקוב זצ"ל פה ברוקלין והי' לו ספר חיי אדם עם פירוש תוספות חיים אשר בא לו בעזבון מכ"ק אביו הגה"ק הרב שלום זצ"ל בני של הבעל דברי יחזקאל משיניו זצ"ל והי' כתוב בכת"ק על הגליון על מה שכתב בכלל ע"א בתוספות חיים וז"ל.

ומה שיש איזהו אנשים יראים שנוהרים מלהוציא שום דבר בש"ק אף כשהעיר מתוקן בעירובין הוא מטעם שחוששין שמא נתקלקל העירוב וכדומה ע"כ ועל דברים אלו יצא קצפו של הה"ק וכתב שם, כמו שהוא בזכרוני, כי זה אינו מנהג ותיקין אדרבא מי שאינו מוציא במקום שיש עירוב הוא לדעתו בכלל אינו מודה בעירוב והוא צדוקי ח"ו, רק אדרבא צריך להראות שהוא סומך על תיקון העירובין, וקבלה בידו שהגה"ק בעל דברי יחזקאל הנ"ל הי' פעם לשבות בעיירה קטנה סמוך לעיר קאשוי, וכאשר הרגיש שעיריה אינו מתוקן בעירובין מיד שלח לקרא טובי העיר ושאל ע"ז, והם ענו כי אין להם כסף מוצא, וכאשר דיבר עמם בא אברך אחד לשפוך שיחו אשר זה שנים הוא אחרי הנשואין ועוד לא נפקד בורע, והה"ק הבטיחו שאם ישלם ההוצאה אשר עולה לתיקון העירובין אז יפקד בורע של קיימא, כלשונו אז דו וועסט באצאלן צו מאכן אן עירוב אין שטאט, וועט דיין ווייב טראגן.

הנה דעת הרשב"א בשו"ע הל' שבת סי' שס"ד הוא שצוה"פ הוא מחיצה גמורה הוא ורה"י הוא מן התורה אף אם עשה באמצע ר"ה גמורה עיי"ש רק מר"ס החמירו בר"ה גמורה לעשות דלתות עיי"ש, וכ"ה בתשו' חת"ס או"ח סי'

צ"ו דצורת הפתח דידן הוא מחיצה גמורה עיי"ש, א"כ לא פש לן רק פלוגתח הפוסקים דהיינו רש"י ושו"ע, והרמב"ם וסיע' אי בעינן ששים רבוא עוכרים בו ככל יום או לא, שיקרא רשות הרבים. כאמור לשיטות הנ"ל דצוה"פ הוא מחיצה גמורה מה"ת להחיר הטלטול ברה"ר רק מד"ס החמירו בו שלא להוסיף עליהן עוד חומרא לומר אפילו כשאין ששים רבוא בוקעים בו רק שהוא רחב י"ו אמות משו"ז יקרא רה"ר, שלא יועיל לו תיקון צורה"פ, אולי כודאי שיש לסמוך על שיטות הראשונים רש"י וסיע' ולטלטל בו ע"י צוה"פ וד"ל.

מה שמוכא בשם הרשב"א כס' עבודת הקודש, ופליטיא אפי' דלתות המדינה נעולות כלילה תורת רה"ר עליהן ע"כ א"כ לדעתו אין מועיל שום תיקון לרה"ר, ע"ז כתב הברכ"י בחלק שיורי ברכה וז"ו ועתה ראיתי בס' הבתים כ"י שהביא סכרת הרשב"א הלזו ויש מי שאומר דכל עיר שיש לה חומר ודלתותיה נעולות כל מה שכתוכה יצא מדין רה"ר וזה נראה עיקר עכ"ל, כ"ז כתבתי רק להעיר כי בוודאי מוחזק כבר למעשה מדורות שעברו כי אף בכרכים היותר גדולים עשו תיקון עירובין והב"ד והאב"ד העמידו משגיחים ע"ז אשר תפקידם הי' להשגיח בכל עש"ק ולראות אי לא נתקלקל העירוב וגם אמור"ר זצ"ל הי"ד נסע בלוי"ת השמש דעיר ככל עש"ק ככל העיירה לראות אי צריך תיקון או לא, דברים אלו כתבתי רק להעיר באיזה מקומן לשבח להחזיק ידי עושה מצוה לתקן להציל ממכשול באיסור הוצאה, ולאותן שמתישין כוחן של עושי עירובין אשר גם בוודאי כוונתו לשמים, אני קורא עליהן מאמר החכם, "מן הזהירות שלא לזהר הרבה".

אפרים מישל הערשקאוויטש

הא"ד דק"ק האליין יע"א

כעת בכרוקלין, נ.י.

לכבוד ידידי הרה"ג כנש"ק חוטר מגזע אראלים ותרישישים מעוז ומגרל עוסק בצרכי ציבור כאמונה ובפרט בקדושת השבת בענין תיקון עירובין וכו' מו"ה אשר אנשיל קרויז שליט"א אכדק"ק ראצפערט יצ"ו.

ע"ד תיקוני עירובין, הנה הלכה פסוקה בשו"ע או"ח סי' שצ"ה מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ומכרך עליו על מצות עירוב ופי' שם הט"ז ס"ק הטעם

דהוי מצוה הוא משום שלא יבא לידי איסור טלטול וכ"נ בשו"ת ח"ס או"ח סי' צ"ט וכשו"ת דברי חיים ח"ב או"ח סי' ל"ג דהרבה מכשולים באים באין עירוב, והמכשול הוא פשוט שהרבה אנשים שוכחים ומוציאים באיסור, ואע"ג דבא ע"י שכחה והוי מתעסק, מיקרי מכשול ותקלה כמ"ש בשו"ת רעק"א סי' ח' דיש במתעסק בשבת איסור תורה וכ"כ בספר הבתים ה' שבת שערי איסור הוצאה שער ט"ו אות כ"ו שיש בשכחה איסור מן התורה אע"פ שאין בו חיוב.

ואפי' בזה"ו דאין לנו רה"ר גמורה, מ"מ בשבת אפי' איסור דרבנן חמור ויש איסור אפי' במתעסק, וכה"ג כתב הרא"ש בפ' במה טומנין סי' ב' בשם רבינו חננאל משום חומרא דשבת חשובה איסור דרבנן כשל תורה ואזלינן לחומרא (ועי' סוכה י"ד:), ולכך מצוה למשמש בבגדיו ע"ש עם חשיכה שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת, ואפי' עכשיו שאין לנו רה"ר גמורה, וכמ"ש בשו"ע הרב ס"ס רנ"ב, וכיון דיש על איסור דרבנן של שבת חומר דשבת לכך צריך כפרה אפי' עבר בשוגג על איסור דרבנן וכמ"ש באו"ח ס"ס של"ד משא"כ בשאר איסורי דרבנן וכמ"ש הנתיבות חו"מ סי' רל"ד ולכן נחשב מכשול ותקלה מה שאנשים שוכחים ומוציאים.

מלבד זה מצוי מכשול בהוצאת המפתחות בהתגורה ואינם בקיאים כיצד לחברו עם החגורה, ופותחים גם כשיש על המנעול תורת רה"י כי כשהוא עומד בכרמלית אסור לחתוב המפתח כשהמנעול הוא בכלל חורי רה"י, וגם הוצאת מטפחת היד סביב הצואר הנשמת אדם כלל נ"ו חוכך לאסור, ועיקר ההיתר הוא משום כבוד הבריות וכמ"ש בשו"ת קרן לדוד סי' צ' עיי"ש, ויכשלו בזה כי משום כבוד הבריות לא התירו אלא היכא דאי אפשר להכין מע"ש כדאמרי' בשבת פ"א: וכ"פ במג"א סי' שי"ב סק"א וסי' שכ"ב סק"ד. ועי' שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך ה' שבת ס"ס צ"ו, והמטפחת אפשר להכין בביהכ"נ בע"ש, גם כיון דאפשר לעשות עירוב ולא עשו הוי כאפשר להכין בהיתר ואסור להוציאו אפי' במקום כבוד הבריות, ועוד כמה מכשולות עצמו מספר.

אבל נראה לבאר עוד טעם שמצוה לתקן תיקוני עירובין מלבד שלא יבוא לידי מכשול יש מצות עשה ממש מה"ת והוא מצות והכינו את אשר יביאו, כי ידוע שהצדוקים דעתם כיון שצוה השי"ת שלא להבעיר אש בשבת ולכך ישבו בחושך ליל ש"ק לקיים מצות לא תבערו אש ביום השבת, וכן אסור להטמין בע"ש כדי לאכול צונן בש"ק לקיים מצות השי"ת שצוה שלא לבשל, וכן אסרו תיקון עירובין כדי לקיים איסור הוצאה, אבל חז"ל ע"פ הקבלה הלי"מ הוא שאין תכלית האיסור שלא להבעיר כדי שישב בחשך ושלא לבשל כדי שיאכל

צונן ושלא להוציא כדי שלא יהא הרבר במקום שלכו חפץ, רק הא כיצד יש מצוה להכין בע"ש ולקיים מצות והכינו כי שבת נתנו לעונג ושמחה ולמנוחה ואין מנוחה רק ממלאכה רק גם להיות לו ניח (וכמ"ש בתוס' שבת קכ"ב ד"ה מעמוד בשם המכילתא), ולכך יש מצוה להדליק נירות ולהטמין וכמ"ש הבעל המאור כי מי שאוסר הטמנה מין הוא ועי' רב נסים גאון ריש ברכות, כי מצות עונג הוא הל"מ כמ"ש היראים סי' תי"ט.

וכן נמי מצות תיקוני עירובין הוא כדי שיוכל לטלטל חפצים הנצרכים מבית לחצר ומבית לבית ומצות עירוב הוא חיוב הל"מ כמו הדלקת נרות, וכ"כ מפורש בס' שכל טוב פ' בשלח עי' רי"ד והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא אשר יביאו כלומר יכינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות עכ"ל. וזהו כוונת המשנה שבת ל"ד. שכוללם יחד, עשרתם ערכתם הדליקו את הנר כי כולם טעם אחד להם, וכמ"ש היראים סי' תכ"ט כי בהם מקיים מצות והכינו את אשר יביאו והוא הכנה למצות עונג שבת, כי אפי' עישור פירות שאיסור לעשר בשבת הוא מדרבנן, מ"מ כיון שלא יעבור על דרבנן יהא אסור לו לאכול הפירות בשבת מקיים מ"ע מה"ת אם מפריש המעשרות בע"ש כן שוה לו מצות תיקוני עירובין ואפי' בזה"ז שאין לנו רשה"ר גמורה מ"מ כיון דיש איסור דרבנן לטלטל ויבטל מצות עונג ונייחא מקיים בעשיית עירוב מ"ע מה"ת, וכ"כ בלקח טוב פ' בשלח את אשר יביאו מכאן לעירובי חצירות מן התורה שיערב אדם בשבת כפת או בשום מאכל כדי שיטלטל מבית לבית ומחצר לחצר עכ"ל, והוי עשיית עירוב מצות חיוביות ושייך בה מצות חינוך לקטנים כדאי' בתוספתא עירובין פ"ב.

וזהו גם כוונת המדרש רבה אסתר ז' את סכור שמא לרעתך נתתי לך את השבת לא נתתי לך אלא לטובתך עכ"ל ומצות והכינו יש לו ג"כ חומרא דשבת, וגם נשים חייבות בה, וכמ"ש ר"ת לענין לחם משה שחייבות נשים בלח"מ כי כל עניני שבת איתקש לשמור, וכמ"ש בתוס' חכמי אנגליא ברכות ל"ג, אפי' בהכדלה אמרי' הואיל ולכבוד שבת קאתי כשבת דמי.

ובזכות שמירת שבת בכל פרטיה ודקדוקיה מכה שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה ולהנצל מחבלי משיח, ולבנין ירושלים וחומת אש סביב לה כביאת משיח ככ"א.

אפרים פישל הערשקאוויטש

אהרן וויעדער

אב"ד לינץ יצ"ו

דומ"ץ דקהל קלוזענבורג

ברוקלין, נ.י.

לכבוד ידידי הרה"ג כנש"ק חוטר מגזע אראלים ותרשישים, מעוז ומגדל, עוסק בצרכי ציבור באמונה וכפרט בקדושת השבת בעניני תיקון עירובין וכו' כש"ת מוה"ר אשר אנשיל קרויז אבדק"ק ראצפערט יע"א.

בדבר תיקון עירובין שיוכלו לטלטל ע"י העירוב שלא יכשלו בחילול שבת, כבר הורה לנו הגאון החתם סופר ז"ל בתשובותיו או"ח סימן צ"ט שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם בתיקונים וכו' שלא יכשלו רוב ההמון עם בהוצאה מרשות לרשות ביום שבת קודש וכו' ואיסור הוצאה מר"ה לר"ה או בהיפך הוא מאותן המלאכות שהעובר עליה הוא מומר לכל התורה כולה ע"ש, ומה שנלע"ד להעיר קצת בדבר חדש בענין זה, בטור סימן שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירוב בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות, ובכ"י הביא מהמרדכי עירובין ס"ח דהביא רא"י מדאמר מבואה דדיירא בה תרי גברי כרבנן להוי בלא עירוב וטעמא רבה איכא דלא לייתו לירי איסור לאפוקי ולעיולא באיסור וכן כתב בהגהות בפ"א מה' עירובין ע"כ, וכן העתיק הרב בש"ע סימן שס"ו סעיף י"ח טעם זו כדי שלא לבא לטלטל באיסור ע"ש, והנה באמת המרדכי לא ברירא ליה הא מלתא דמצוה לחזור אחר עירוב אליבא דכו"ע דכתב שם לתרץ קושית התוס' עירובין ס"ח הג"ל בד"ה תניא אין משתתפין באוצר וא"ת ואב"י כב"ש, דהא כב"ש מסיק ליה והתוס' תירצו שם דיש לומר דאב"י ס"ל דב"ש וב"ה לא נחלקו בדבר זה, ובשם ר"י תירץ דאב"י הוה מוקים לכולהו אליב"י ע"ש, וז"ל המרדכי ואפשר היה לדחות עצמו כי לא היה חושש כל כך לערב ולא סבירא ליה שיש מצוה בדבר וכו' ע"ש אבל באמת עכ"פ מדהתוס' לא נחתו לתרץ כן ש"מ דסבירא ליה דאין משתתפין באוצר ולכך לא עירב, אבל סבירא ליה גם לאב"י דמצוה לערב וכן איפסק להלכתא בש"ע סימן שס"ו סעיף י"ג דמצוה לערב.

ולכאורה נראה ראייה מפורשת לסברא זו דמצוה לערב כדי שלא יבא לטלטל באיסור כסברת התוס' עירובין ס"ח הג"ל והג"מ והב"י, מהא דפ"ב דביצה דף ט"ז ע"ב שהביא התשב"ץ ח"ב סימן ל"ז (עיין בנמוקי או"ח סימן שצ"ד שהביא דברי התשב"ץ הג"ל וכתב שהכרכי יוסף הביאו גם כן, וכתב

בדברי התשב"ץ הנ"ל מקור להגה"ק מהרצ"א מדינוב ע"ש מה שהביא גם כן מהאר"י הק' כמו שהוא בשעה"כ ע"ש) גבי הא דאמר רב תחלת הוראה דהאי צורבא מדרבנן לקלקולא ע"ש דמכח זה הביא התשב"ץ ראייה לדבריו דזכות גדולה הוא, ומאן דמורי לאיסורא הוי קלקולא משום דמתקלקלו בה רבים ובאים לטלטל בלא עירוב ע"ש אבל לכאורה צ"ב דלמה לנו למיחש כולי' האי להני דעבדי איסורא ויטלטלו בלא עירוב, ואטו ברשיעי עסקינן, אבל באמת ברש"י ביצה דף ט"ז ע"ב הנ"ל בד"ה כיון דמקלקלו בה רבים כתב דשוכחין ומטלטלין בלא עירוב, ע"כ, הרי דעיקר החשש לסכרת רש"י הוא משום הרבים שיכחו ויטלטלו בלא עירוב, והנה בתוס' במס' שבת י"א בד"ה שמא ישכח ויצא כתבו דאליבא דרבא דלא גזרינן גזירא לגזירה, אין לפרש שמא ישכח המחט דהא אפילו ישכח ליכא איסורא דאורייתא, וכתב על זה בתשובת רע"א סימן ח' דמבואר מדבריהם דלאביי דגזר גזירה לגזירה הוי ניחא דמתעסק הוא עכ"פ דרבנן ובפשיטו תמוה איך שייך דאסרו חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה כן ולאיהו ענין יאסרו חכמים לעשות כן כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו הא לא ידע כלל שיש עליו איסור דרבנן.

ונראה לתרץ קושיתו על פי מה שהעלה הגאון האדיר בשו"ת צפנת פענח דווינסק ח"ב סימן כ"ב ובצ"פ עה"ת פרשת תשא על המכילתא דכל המשמר את השבת כאילו עשה את השבת, דבשבת י"ב איתא תניא חנניא אומר חייב אדם למשמש בגדיו ע"ש עם חשיכה שמא ישכח ויצא, דאם לא משמש ומצא לא הוה גדר מתעסק רק עבר בשוגג ובכ"מ שנאמר שמירה צריך לעשות כל הפעולות שהדבר יתקיים וכמו כן גבי חמץ שנאמר ושמרתם, אם לא בהך עבר בשוגג וזה הגדר דשומרי שבת שיראו לעשות פעולות שלא יהא חילול שבת ולא מחמת האדם שלא יעבור רק שלא יהא השבת מחולל וזה כאילו עשאו לשבת ע"ש, ולפי"ז שפיר מתורץ תמיהת הגרע"א ז"ל דלאחר שתקנו חכמים דלא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא, אם לא עשה כחקנת חכמים ויצא סמוך לחשיכה ושכח אח"כ לא הוה מתעסק רק עבר בשוגג.

וכזה יש לפרש גם כן לשון הגמרא שבת י"ב הנ"ל על הא דחנניא דימשמש אדם בגדיו ע"ש עם חשיכה אמר רב יוסף הל' רבתי לשבת, דלכאורה מה הוסיף לנו רב יוסף על הברייתא, אך לפי הנ"ל בא רב יוסף להטעים טעמא דחנניא דהוא הלכה משום שהבת לא יתחלל, וזה להלכתא רבתי לשבת שהגם שהאדם לא עבר אם שכח והוציא, אך משום שמירה לשבת חייב למשמש, ואם לא משמש הוה עבר בשוגג, וכזה י"ל טעם התוס' עירובין ס"ח דלא רצו לומר

דאביי סוכר דאין מצוה לערב, דבאמת אביי כאן בשבת י"א הנ"ל סוכר דגם גזרינן גזירה לגזירה בכה"ג אף דלא הוי מלאכת מחשבת, בודאי לא יקיל בעירוב, הגם שאין חשש רק שמא ישכח וברשי" ביצה ט"ז הנ"ל אעפ"כ בכה"ג הוה ג"כ חילול להשבת ולא הוה בכלל המשמר את השבת.

ובזה י"ל הטעם דמצינו ככמה דוכתי בשבת השומר או המשמר את השבת דהוא על הכונה הנזכר ששומר את השבת שלא יתחלל, וזה ג"כ הכונה כהלכתו היינו ההלכה של שבת וכנו' ובזה י"ל ג"כ הא דאמרינן עירובין — כ"א דבשעה שתקן שלמה עירובין יצתה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם אני, דבתיקון עירובין הוא שמחה גדול כביכול לגבי הקב"ה, שגם השבת לא יתחלל עי"ז, ולא זו בלבד תקן שלמה שהאדם לא יעבור עבירה, אלא גם שהשבת שהוא עדות להקב"ה לא יתחלל, עכ"פ לפי הנ"ל י"ל דמצוה תיקון עירובין הוא משום גדר שמירת שבת וכדברי הצפנת פענח הנ"ל דאם יש תיקון ע"י עירובין, ואם אינו עושה איסור גם אם שוכח לא הוה גדר מתעסק רק עבירה בשוגג וכרשי" ביצה ט"ז הנ"ל לכן כרי שלא יכשלו באיסור הוצאה דשכיוחו טובא שכ"כ אנשים שוכחים בשבת חפץ אצלם בכגדיהם, בודאי מחויבים לתקן מטעם שמירת שבת שלא יכשלו בזה וגם יתוקן עי"ז שלא יהיה מכשול לאלו המאחרים כיום עש"ק, שלא יכשלו בהוצאה מרשות לרשות בספק פלוגתא דרבוותא, וגם ימנע בזה שלא יהיו מוכרחים לטלטל החינוק ע"י עכו"ם כיום ש"ק מרשות לרשות, מביתם לביהכ"נ לאותם שנהגין כן, וגם יוכלו לזכות בזה לאנשים זקנים וחולים ח"ו שאינם יכולין להלוך ברגליהם, רק מוליכין אותם בכסא גלגלים, שיש בזה עקולי ופשורי, או להחיר ע"י עכו"ם בשבת להוליכם לבית הכנסת להתפלל בציבור ולשמוע בקריאת התורה, ובודאי יהיה על ידי זה ממזכי הרבים.

ומזה שחששו שאולי מזה יבאו להחיר במקומות שאי אפשר לתקן, עיין בשלחן ערוך התניא סימן ער"ה לענין ללמוד אצל נר שעוה לעת הצורך כהטורי זהב, אבל לא מטעמי רק משום שהדבר ידוע שאין לנו לחדש גזירות חדשות שלא מצינו בש"ס שלא להוסיף על דברי חז"ל, ולפי דבריו כתב גם כן בשאלות וחשובות מהרש"ג מהגאון מסעמיהאלי ז"ל להחיר ללמוד אצל הנר הלעקטער, ולא חיישינן שמא יגע חוטי חשמל זה בזה דהוא כעין גזירת הטייממכל מקום אינו דומה לנר של שמן שנעשה עליו הגזירה ע"ש.

לכן לענ"ד יש מצוה וזכות הרבים לתיקון עירובין, ואפשר להמליץ בזה כהפסוק שומר מצוה לא ידע דבר רע, דאם הוא שומר המצוה שהמצוה תוכל

להתקיים, בודאי לא ידע דבר רע, ולא יצא ח"ו שום מכשול מתחת ידו אך ורק טוב וחסד יסובבהו.

אהרן וויעדער

בעזה"ית ג' לס' לישועתך קויתי ה' תשמ"א לפ"ק.

שוכט"ס לכבוד אהובי יד"נ הרה"ג לוחם מלחמת ה' באמת כש"ת הרב אשר אנשיל קרויז שליט"א אבדק"ק ראצפערט יצ"ו.

ראיתי וכן תמהתי מה ראה על ככה לערוך אלי מערכה לחוות דעתי בענין תיקון עירובין כי אני מכיר את מקומי ואת מן ערכי ובמקום גדולים לא אעמוד להשמיע קולי ברמה ואיך יעיד יתוש קצות כנפים על הנשר הגדול אשר יעוף בשמים ה"ה הגאון הקדוש רבן של כל ישראל האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל זכותו יעמוד לנו כי הוא כבר הסכים לעשות העירוב כברוקלין ונתן בעצמו סכום הגון לתיקון הנ"ל. וממילא מובן שהחוב מוטל עלינו למצוא פתרון לכל השאלות הנופלות בענינים האלו. נא לראות בשו"ת הרי"מ מהגאון הק' מאור הגולה זצ"ל שהסכים בתשובתו לאו"ח סי' ד' לעשות העירוב בווארשא ושיבח הרבה המתירין עיי"ש.

ובלתי שום ספק שיצולו בהתיקון הנ"ל חילול שבת הקודש אשר דומה ממש כמו עובד ע"ז עיין רש"י ז"ל חולין דף ה', ואקוה לה' שיקיים בנו מאמר חז"ל במס' שבת דף קי"ח ע"ב אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנא' אשרי אנוש יעשה זאת וכו' עיי"ש.

אני מוכן בעזה"ית לעזור לכם כפי כוחי, וכל המחזיקים יזכו לישועת ה' כי אנו זקוקים לרחמי וחסדי ה' בכל רגע ורגע, אסיים בדשתה"ק.

ידידו המכבדו כערכו הרם.

הק' מאיר גרינבערג

מקעזמארק

ב"ה. יום ה' לסדר כי יכול נוכל לה פה ברוקלין יצ"ו תשל"ה לפ"ק.
**לכבוד ידידי הרה"ג בנש"ק העסקן לטובת הציבור וכו' מו"ה ר'
 אשר אנשיל קרויס שליט"א הרב דקהל ראצפערט.**

הנה אין להעריך גודל השתוקקת של אחינו בני ישראל על ענין גדולה
 כזו אם כבוד מעלתו יוציא הדבר מכוח אל הפועל אז יעשה כזה תיקון
 גדול כמבואר בתשו' חתם סופר חאו"ח סימן צ"ט וזה לשונו דהאי ברכה
 על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלז להשמר מאיסור הוצאה
 אשר ממש א"א להזהר ממנו עכ"ל ובואו ונחזיק טובה להרב החשוב הנ"ל
 שליט"א, ובזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה לגאולה שלימה במהרה.
 והנני בזה ידידו המצפה לישועה.

הק' חיים אויש

בס"ד יום ב' לס' אז ישיר תשל"ד לפ"ק.

לכבוד ידידי העסקן בצ"צ לזכות הרבים ה"ה הרה"ג כמו"ה אשר
 אנשיל קרויו שליט"א הרב דקהל ראצפערט יע"א שנתעורר מחדש לעשות
 תיקון ערובין בווייליאמסבורג כדי למנוע שלא יכשלו ח"ו בחילול ש"ק
 כאיסור הוצאה. וכבר דברו מזה בשו"ת האחרונים שמצוה גדולה לעשות
 תיקון ערובין בעיר וכ"כ בהגהת אשרי (ערובין ס"ז). ובפרט במדינה זו
 בעיר גדולה ששכיח כמה פעמים שנחלה תינוק קטן וקשה למצוא רופא
 שיבוא לביתו ולהגיד מהות המחלה האם צריך לחלל עליו ש"ק או לא
 ועפ"י רוב צריך לישא התינוק בידיים לבית הרופא לברר מכריאות הילד,
 וע"י תיקון ערובין לא יצטרך לחלל ש"ק מספק — לכן הנני נעתר
 לבקשתו להיות נטפל לרבנים הגה"צ שליט"א בד"ז, ובזכות הרבים יהי' ה'
 בעזרו שיצא מת"י דבר מתוקן בלי שום מכשול.

החותם לכבוד זהירות ש"ק.

הק' חיים בערגער

בס"ד יום ג' לס' כה אמר ה' תשל"ד לפ"ק פה קה"י ברוקלין יצ"ו.
**שלום רב לאוהבי השי"ת ולומדי תורתינו הקדושה ובתוכם ידיד
 נפשי הרב הגאון החסיד המפורסם לשם ולתהילה בנש"ק מגזע
 צדיקים גמורים מו"ה אשר אנשיל קרויז שליט"א אב"ד קה"י
 ראצפערט יצ"ו.**

אחרי שים שלום הנה כן שמעתי שהדר"ג שליט"א עלה עליו רוח טהרה
 לזכות את הרבים בשמירת ש"ק לעשות תיקון עירובין בעירנו פה ובקשר
 של קיימא עם הרבנים הגאונים חכמי הדור של התאחדות הרבנים שיחיו
 נצח ואשר על פיהם יצא ועל פיהם יבוא כל דבר כמובן ושמחתי מאוד על
 שמועה טובה ואמינא לי' לפעלא טבא תחזקנה ידיכם לעשות תושי'
 והשי"ת יהא בעזרו לגמור הדבר כהלכתו וכבוד שמירת ש"ק יתרבה ע"י
 ואחרי כי מצוה הרבה הזאת נחוצה הוא כמו שכ' בתשובת חתם סופר
 חאר"ח סי' צ"ט עיין שם בלשון קדשו מה שהביא הגמרא עירובין ס"ח
 ע"א ומפירושו רש"י ז"ל במס' ביצה ט"ז ע"ב בסופו ולמותר הוא להאריך
 בדבר זה אשר טובתו לכל נודעה ועל כן חפץ ה' בידו יצליח ותושי' ברוב
 יועץ.

כה דברי ידידו מוקירו ומכבדו ומוקיר קדושת אבותיו הצדיקים זי"ע
 ועכי"א, ומצפה לישועת השי"ת כל עת וכל שעה.

הק' שמעון זאב מיללער

אב"ד דקה"י אראד יצ"ו

בס"ד יום ג' שנכפל בו כי טוב לסדר ויברך אותו שם!

**אל כבוד הרהגה"צ וכו' מוה"ר אשר אנשיל קרויס שליט"א הרב
 דקהל ראצפערט בויליאמסבורג יע"א.**

אחדשה"ט כראוי וכמשפט!

בענין תיקון העירוב אשר הד"ג כבודו עוסק כהיום להסיר מכשול
 דהוצאה בש"ק בוודאי טוב עושה לעמו ואין צריך להסכמתי וחפץ ה'
 יצליח בידו.

כאות ידידו ובכבוד הראוי

מרדכי האלפערן

מנחם מנדל רובין

אב"ד מוזשאי

כעה"מ שו"ת חבצלת ישרון

כעהשי"ת ג' לס' ואתה צויתה זאת עשו את"שם לפ"ק פה מיאמי יצ"ו.
 כלב חכמים, כינתה הבת קול מאן דמתקן עירובין כמזכה רבים, קראו
 פוסקים ראשונים העוסק בעירובין כדברי המקילים, קבעו הלכה בגמרא
 וברייאתא כדיני עירובין יעאו מגדרם, מרנן ורבנן ועשו המצאות להעמיד
 עירובין. ליקרת כבוד ידידי החשוב והנכבד הרה"ג המפורסם בעל עובדין טבין,
 עסק הציבור וחיוזק הדת זבני זבין כש"ת מוהר"ר אשר אנשיל קרויס
 שליט"א אב"ד ראצפערט יצ"ו.

אחדשתה"ר בכרכ"ה!

קבלתי לנכון מכתבו ורואה אני אשר אוצר טמון כמוס באמתחתו, ה"ה
 כתבי ופסקי הרה"ג שליט"א כמעלת תיקון עירובין, ואשר כותבים לכתה"ר
 שטוב עושה בישראל שמשתדל בעשיית עירוב כקהלתו בויליאמסבורג, בארא-
 פארק והמסתעף.

הדברים מוכיחים שעל כאלה נאמר מקום הניחו לו להתגדר, כי גלוי וידוע
 שממקורות הש"ס הש"ע וספרי השו"ת אנו למידין שתיקון זה דבר גדול הוא,
 מוטל על חכמי העיר, ובתמיהה הש"ס בעירובין (ס"ח ב') איכא רבנן ואין
 עירוב וכו', וההמון נקראו שם "אינהו לא משגחיי", ולענ"ד המקיים לשון
 התפלה מודה על האמת ודובר אמת כלכבו ישכים ויאמר לכתה"ר שעסקו גדר
 תיקון רבים הוא כי כך הוא ההלכה.

(א) ובמש"כ בגמרא (שבת, י"ד ב') שנקרא שלמה "בני אם חכם לבך" על
 שתיקן עירובין, פרש"י שהתקנה היתה "לאסור את ההוצאה" מרה"י לרה"י כדי
 שלא יבואו להוציא לרה"ר, ע"כ. אמנם בפ' הדר (ס"ח ב') מבואר שבכלל זה
 הם התיקונים שלא יכשלו באיסור הוצאה, וכל הראשונים שם. וא"ד המרדכי
 (שם, ס"י תקט"ו): מצוה לערב, וטעמא רבא איכא דלא ליתי לידי איסורא, וכו'
 ע"כ.

והנה כ"ז קאי אדינא דע"ח ושיתופי מבואות. ונפסק כן להלכה בש"ע גבי
 ע"ח (שס"ו) ומבואות (שצ"ה). איברא דהחת"ס בשו"ת וש"פ למדו מזה בק"ו
 שכ"ש לתקן עירות כצוה"פ שלא יכשלו באיסור הוצאה בשוגג או כמזיד.
 ופשוט ד"ז כלשונות ספרי השו"ת החל מראשון בשו"ת הרא"ש ועד האחרונים
 כהד"ת האב"נ החי" הרי"ם, הלבוש מרדכי, (עפשטיין) וכו', והספרים מכל

החוגים שכתפוצות ישראל כולם אומרים לעושי עירוב חכם לכך וישמח לבי, ומשיבים חורפים דבר נגד המתעקש והמעכב.

ובקרי "ויעבירו קול במחנה" אשר כ' להרה"ג שליט"א בשנת תשל"ט בנוגע להעירוב בפלטבוש העתקתי כמה מלשונות ספרי השו"ת בענין זה, ונרשם מש"כ החת"ס לחדש שחז"ל כיוונו ע"ז במטבע שטבעו בברכת העירוב. עכ"פ ככה הוא המסורה והקבלה, ערוכה וארוכה בהספה"ק שעשיית עירוב בעקר מצוה רבה הוא.

(ב) ובנוגע להשאלה אי שייך בברוקלין ההלכה הקבועה כמ"פ בש"ע ונוש"כ שאין לנו תורת רה"ר בזה"ז, — הנני מצטרף כלשון ברור להרה"ג שליט"א כיהודא ועוד לקרא שאין בברוקלין טעם להיות לה דין רה"ר. וכאשר כתוב בההעתיקות ששלחתם.

והטעם בזה לענ"ד כי לפי חוגי הממשלה אין שום רחוב כאן שיעברו בה ששים רבוא בכל יום. ואפילו ננקוט לחומרא לצרף את היושבים באויטא ומצטרפים בין הנוסעים בלך ובין החוזרים בשוב, ומצטרפים אומה"ע, ככל זאת אין מצויו רחוב שיעברו בה בכל יום ששים רבוא.

חוץ מזה אין הרחובות פתוחים משער לשער, שפתי הנהרות עשויים כמחיצות של צעמענט בידי אדם, כמה רחובות יש להם באמצעם מקורה וצוה"פ, וכהנה. וכבר הורה בזה הלכה למעשה לגבי ניו יארק זקן ההוראה אשר צדיקים קראוהו פוסק דורינו ה"ה מהר"י שטייף זצ"ל"ה וכנרפס בספר השו"ת שלו.

(ג) והנה יידי הגאון המפורסם בעל אגרות משה שליט"א מחדש בספרו הגדול שלרעתו אם יש בשטח של י"ב מיל ע"ג י"ב מיל בחוצות תמיד ששים רבוא נקרא ג"כ רה"ר דאורייתא.

ויש להדגיש שני נקודות הכתובות באג"מ שם.

האחד שכ' שהש"ע והנוש"כ ורכותינו האחרונים לא פירשו כן, וא"כ לפי הקבלה והמסורה מאן דחני כהש"ע לא משתבש, והלא הש"ע יש לו כל דין של "נתפשטה הוראות בכל תפוצות ישראל", וביארתי זאת בע"ה בקר' מנחת ישכון, וידוע מש"כ האו"ת סי' כ"ה שאין לטעון קום לי נגד הש"ע שקבלה מרכותיו שפסק המחבר והרמ"א יצא מפיהם ביד"ש וכו', ע"כ.

השני שכתב האג"מ שלפי החשבון כדי שיהי מצויו תמיד בחוצות ששים רבוא בשטח י"ב ע"ג י"ב מיל צריך שידורו באותו שטח בין ד' לה' מיליאן אנשים. ומספר זה אינו כלל בברוקלין כפרט בשטח הנ"ל.

ומילתא דעבידא לגלויי הוא ע"י הסטאטיסטיקה של הממשלה שיש לה אנשים ממונים ע"ז.

(ד) ובכן הפסקים שנכתבו לכתה"ר בעשיית העירוב בויליאמסבורג, ושאר, כולם מרועה אחד ניתנו. והיות ונכתבו המכתבים הללו בשנות תשל"ב-ל"ד מגדולי הוראה שבויליאמסבורג, מוכח מתוכו שגם דעתו של כ"ק מרן דודי הגה"ק מסאטמאר וצלל"ה הסכים לזה. וכאשר כתב במכתבו ידידי מר אחיו הרה"ג שליט"א. והסברא פשוטה בזה בהיותה הלכה קבועה בש"ס ופוסקים וש"ע, ונוהג למעשה בכל העיירות והמדינות בלי יוצא מהכלל.

(ה) ובענין הסברות ששמעתי שזמנים אלו אין לדמותם לקודם המלחמה, ושאני אמריקה וכו'. הנה כרי לשנות הלכה קבועה, ולהפך סברת ההלכה מתיקון למכשול אינו דבר קל ופשוט. לעשות כן על יסוד סברא מחודשת. ויש לרמז ע"ז דברי חז"ל שכתבו שני פסוקים (עירובין כ"א) על תיקון עירובין של שלמה. פ' א' תכס לבך בקמץ תחת החית ל' הוה, ופ' א' שמע בני וחקם פתח תחת החית ל' עתיד. לומר שמצו' זו קיומה בהוה כמו בעתיד ובעתיד כמו בהוה.

(ו) ואסיים במש"כ מהכעש"ט בשם האר"י שעירוב ענינו להמתיק דין ולהגביר חסד. ולכן אותיות יר"ו שהם גימט' גבור"ה, מסובכים באותיות ע"ב' שהם גימט' חס"ד, עירוב.

ויה"ר שמחשבה הטובה יזכה לצרפה למעשה, יצליח להוציא דבריו מכח אל הפועל, ואת אשר התחיל במצוה יאמרו לו מן השמים גמור, זכה ותזכה, יתעוררו חסדים בישראל ויתערבו דעות החרדים והכשרים כאמיתה של תורה והלכותי עדי נזכה מהרה להרמת קרן תורת אמת כב"א. ידידו דושטה"ר מוקירו ומכברו.

הק' מנחם מענדל רובין

באאמ"ו הגה"ק אדמו"ר לבית

ראפשיץ וצלל"ה הי"ד

הרב שמואל אברהם זעלטענרייך

אבדק"ק שטשאקאווא

ברוקלין יצ"ו

כ"ה, יום ר' לפ' גח תשל"ג.

הנה כבוד ש"כ הרה"ג מפאר היחס. מופלא ואיש המעשה מוהר"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב דקהל ראצפערט בויליאמסבורג עוסק כעת בדבר גדול להשתרל בתקון עירובין בשכונתינו ובהרכה שכונת ברוקלין אשר דרים שם אחכ"י היראים והחרדים הי"ו, ואמינא לפעלא טבא יישר חילי.

כמו שהאריך בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' ל"ו וכתב שם במתק לשונו דזכות גדולה היא למתקן וכו' וכמבואר בזה באורך בשו"ת חתם סופר או"ח סי' צ"ט, וממילא כל קהלה ויחיד צריכין לעמוד לו לסיוע לכלכל גדול ההוצאות בזה, אך תיקוני עירובין למעשה יהיו נעשים ע"י גדולי הרבנים שליט"א ככל שכונה ושכונה והסכמתם כדי שיהיו נעשין כהלכה בלי חשש.

והשו"ת יהי' בסערו להצליח ויהי' זכות הרבים בו ולכל המסייעים לדבר מצוה דרכים כזו.

שמואל אברהם זעלטענרייך

הכו"ח למען המצוה ועוסקי'.

שלום קרויז

אבדק"ק אודווארי

נכד הרה"ק רבינו ישעילי מקערעסטיר זי"ע

כ"ה, עש"ק לסדר זאת תהי' וגו' לגבולותי סביב פה ברוקלין יצ"ו לשב"ת לפ"ק. לכבוד אהובי אחי היקר המושלם במעלות ובמדות נשגבות העסקן לטובת הציבור, הרב הה"ג וכו' וכו' כש"ת מו"ה אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב דקהל ראצפערט יצ"ו.

שמחתי לשמוע ממך הבשורה טובה שלקחת עליך מצוה הגדולה ועול גדול, לתקן עירוב בויליאמסבורג, אשר כדאי דור לדור ישכחו מעשיך בעד זה.

דבר גדול תעשה בזה, ראשית תציל על ידי זה הרבה אנשים מחילול שבת בהוצאה כרה"ר בשוגג או ע"י החידים שונים שהם רק כהררים התלויים בשערה להוציא ע"י תינוק ועכו"ם הרבה דברים הוצאת מפתחות וכדומה ועי"ז יהא בהיתר. וכן הי' במדינתנו ברוב קהלות קדושות עירוב לשבתות, ועוד תגרום לקיים וקראת לשבת עונג

כי בלי עירוב הרבה אנשים צריכין להיות סגור בכית להשגיח על הילדים קטנים כמוכן וכו' וכו', וע"ז אמרו חז"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין יצאה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם אני..

ובודאי הלכה זו צריך עיון גדול אופן עשייתו שיהא אליבא דהלכתא, אבל כפי שאמרת שתקח אצלך עוד ג' רבנים גדולים לברר אופן עשייתו כהלכה, וכאשר כבר הסכים על ירך כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבשכבה"ג מרן מסאטמאר שליט"א וברך אותך בהצלחה בענין זה ג"כ לכן אקוה שבודאי תעלה בדרך להוציא במוקדם מכח אל הפועל ולא יצא ח"ו שום מכשול מתח"י.

ושאר דברים השייכים לגמירת עניין זה נדבר אי"ה פא"פ ומה שיהא בידי לעמוד לימיןך בודאי אעשה בלינ"ד בעהי"ת.

כ"ד אחיך המצפה להצלחתך בכ"ע ובזכות המצות תושע כישועה שלימה בכ"א.

חק' שלום קרויז

אבד"ק אודווארי

יוסף אשכנזי

משב"ק אצל כ"ק אדמו"ר
הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה
קרית יואל שבמאנרא יצ"ו

ב"ה.

הנה הרב המאוה"ג וכו' מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב מראצפערט יצ"ו עוסק בהשתדלות תיקון עירובין ברחובות שבוויליאמסבורג וכידו תכריך מכתבים עם המלצות מגדולי הרבנים שליט"א המסכימים ומחזקים אותו בפעולתו והשתדלותו בזה, ובא בשעתו לפני כ"ק אדמו"ר הגה"ק זצלה"ה עם המכתבים שבירו מהרבנים הגאונים שליט"א וברכו בהצלחה בכל ענינים.

ולראי' באעה"ח א' ויחי תשמ"א פה קרית יואל יצ"ו.

יוסף אשכנזי

משב"ק אצל כ"ק אדמו"ר
הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה

הרב חיים הלברשטאם

נכד הגה"ק בעל דברי חיים מצאנו זצוק"ל
החונה פה בברוקלין יצ"ו

יום א' לסדר "ואשר הוא עושה ה' מצליח" שנת "הכח בלימוד החורה"
לפ"ק.

כבוד הרב הגאון, עוסק בצרכי צבור באמונה, גודר גדר ועומד בפרץ.
הלוחם בעז ובכמה למען קדושת עם ישראל, וכו' מוה"ר אשר אנשיל קרויס
שליט"א, רב דקהל עדת ראצפערט יע"א.

"יערב עליו שיחי" בהדרח הכבוד וביקרא דאורייתא, כאשר שמעתי
"קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישירו בערבה מסלה לאלקינו" (ישעי' מ')
כי ברצונו להחזיר עטרה ליושנה, ומשתדל לתיקון עירובין בשכונות "בארא
פארק ובוויליאמסבורג" פה עיר ברוקלין, ניו יארק, ע"י עשיית צורת הפתח
לכל הרחובות; בכדי להציל רבים מאחב"י ממכשולי חילול ש"ק באיסור
הוצאה ר"ל. ועל זה המלצתי מאמר הכחוב (שופטים י"ט): "רפה היום
לעירוב!"

לפענ"ד, אין אני הוא שצריך לבוא בכתובים, ומה מני יהלוך בעניני
הכלל, כי ח"ל לא אלמן ישראל, וגדולי הדור שיחיו העומדים על הפקודים
המה יגדירו גדר ויעמדו בפרץ, ובפרט מי אני להורות הלכה את הדרך אשר
ילכו בה בדבר חמור כזה אשר כבר שקלו וטרו בו גאוני הדורות, ומתוך
פלפולים בש"ס ופוסקים (הלא המה כתובים בספרי שו"ת למאות), הללו
אוסרים והללו מתירים, עד שדרשו חז"ל (עירובין צ"ג): הלכה כדברי
המיקל בעירובין.

אך, מטעם הכתוב (תהלים קי"ט) "חבר אני לכל אשר יראוך", אמרתי
"שימה נא ערבני עמך" (איוב י"ז), ובאתי בזה לזרוז במצוה גדולה זו,
לחזקו ולאמצו שכל אשר יעשה ה' יצליח בידו, כאשר קי"ל בשו"ע (או"ח
סי' שס"ו סע"ח, וסי' שצ"ה סע"א) שמצוה לחזור אחר עירובי חצירות,
ואמרו בגמ' (שבת י"ד) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצתה ב"ק
ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני וגו' ופרש"י ז"ל: אם חכם לבך

לעשות גדר לאיסור הוצאת שבת ישמח לבי גם אני שתתקיים מצות שבת וכו'.

"תאווה נהי' **תערב** לנפש" (משלי י"ג) אמר הכתוב, וכבר באו צדיקי עולם, אדירי התורה, ושרי ההוראה בדורות שלפנינו ותקנו עירובין בכל מקומות מושבותיהם, ואף בערים הגדולים, ולא פחדו מהמעררים; אותם שאומרים "לבלתי היות שם ערב". אך, כדברי זקני רשכבה"ג ציס"ע מן ה'דברי חיים זצולה"ה זי"ע: "כברו אזני משמוע וצר לי מאוד בשמעי דברי ריבות אשר בתוך יראי השם אולם מי אנכי להוכיח ענווי ארץ צדיקים וכו'" אולם, במכתב שני צווח כ"ק זקני, וכתב נגד "המתחדשים" ...פורשי רשת מצודה על דתוה"ק וכו' שכתבו בכל כתבי העתים, ובכל מדינה ומדינה נתנו קולם, להדוף דתוה"ק תורה שבע"פ, ונתנו דופי בעבדי ה' המאמינים בתורת ה'. ובמכתב שלישי הוסיף: "והמעייץ בספרים הקדושים ימצא דרך ישכון אור לבא אל הקודש פנימה וכל ערום יעשה בדעת והבא לטהר מסעיין אותו והשי"ת יורנו וידריכנו לבא אל דרך האמיתי לעבוד ה' באמת ובתמים ולפתוח לנו שערי אורה מצפוני תורה וירים קרן ישראל במהרה.

ידוע ומפורסם דברי הרא"ש ז"ל (כלל כ"א וכ"ב) וז"ל בא"ד: "כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלילות ישראל להתיר מבואותיהם המפולשים בין הגוים בצה"פ... שתתקן המבואות בצו"ה... ואם לא תתקן... אני מנדה אותך. ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך, כי אתה בא לעקור לימוד שסידר לנו ר' אשי, לחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה... אל תטוש תורת משה רבינו... כי דבר זה צריך חיזוק, שלא יבוא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת משה רבינו ע"ה. ואם יעמוד במרדו... ידונו אותו למות בדין זקן ממרא, כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלקים ולבער עושה הרעה מקרבנו וכו'".

"קולך **ערב** ומראיך נאה" כי "כל הזריז בתיקון עירובין הרי זה משוכח" אמר הרב התשב"ץ (ח"ב סי' ל"ז) במתק לשונו, "ומי שלבו נוקפו בזה, הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו וכו'." אין המקום כאן להאריך ולעשות ציונים לתורה בשו"ת שכתבו להתיר העירובין (ה"ה, לדוגמא, זקני החכם צבי (סי' ה'), זקני היעב"ץ (שאילת יעב"ץ ז'), ועיין בספר תיקון העירובין, שו"ת תירוש ויצהר, שו"ת חלקת יעקב (ח"א קצ"א), שו"ת מנחת

יצחק (ח"א סי' נ"ט), שו"ת חת"ם סופר (או"ח צ"ט) ועוד כהנה וכהנה. וראה זה מצאתי בשו"ת זקני בדברי חיים (ליקוטים והשמטות ח"ב סי' ג') אודות שאלתו לאשר בזה"ז רשות נתונה לכ"א לעבור בכל עיר בלי מוחה אם מהני עירוב ע"י צה"פ כי הוי כרה"ר שס' רבוא בוקעין בה?... הנני לשאול מה הרעש הזה שמצא בספרי חידושי הר"ן וכו' כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וכו' מביאים להתיר וכו'. מה שנראה בעיניו כי חופשה ניתן היום לכל איש לעשות בכל עיר כרצונו כי אינו כן גם היום וכו' ושום איש אינו יכול לעשות דבר קטן או גדול בלתי רשות והורמנא משר ומושל העיר, עיי"ש. ואף, אי לאו בפירוש איתמר, מכללא איתמר שאין לאסור בעתים הללו מטעם מצב הדור ר"ל, כי הלא כתשוכה שלפני זה כתב רבינו הר"ח בנידון אחר, וז"ל: "הגם שיש הרבה צדדים להתיר... כפרט בדור פרוץ כזה ה' ירחם ויגדור פרצות עמו לכן לא נוכל להתיר בעתים הללו וד"ל". עכ"ל; והואיל ובנידון דידן לא חשש לזה, מוכן שאין לחשוש בזה כלל.

וכן כבר הסכימו לתיקון העירוב רוב בנין ומנין רבותינו שבדורינו, ה"ה הרהגה"צ מהר"י גרינוואלד אב"ד פאפא, הגרש"א זעלטענרייך אב"ד שטשאקאווא, והגר"מ קליין אבד"ק אונגוואר שליט"א ועוד, וכן הורה זה **מכבר** מו"ר הרה"ג שר התורה ועמוד ההוראה וכו' הגר"מ פיינשטיין שליט"א בנידון שכונת "בארא פארק", וכבר כתב מרן דו"ז הגה"ק מאוה"ג בעל דברי יחזקאל משינאווא וצ"ל: כל זמן שלא יתבטלו המהרסים, לא יתבטלו הגודרים!

והואיל שתיקון עירובין צריך חכמה יתירה מאד, יהא זהיר לתקנו אך ורק בקשר של קיימא ובעצת גדולי הרבנים ירא"מ והפוסקים (המובהקים לכך), והם יראו את "הדרך אשר ילכו בה" ואז יורו את המעשה אשר יעשון זו דבר ה', ועל פיהם יצאו ועל פיהם יבואו, כאשר נהוג ע"י אבותינו עד שלמה המלך ע"ה.

ברור לי, שכאשר יתפרסם הענין לפני הרבנים המובהקים שבגלילותנו ע"י כהה"ר, בטוח אני שיהי' לתועלת המקווה וזכות הרבים יהא תלוי בו, כי כל ענין העירובין היא "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" ויש טעם לתיקון העירוב לעשות שלום בין השכנים ולהשכין אהבה ורעות ביניהם

(ירושלמי ערוכין פ"ז), ומה גם עוד אצל ת"ח ויר"ש שעליהם נאמר "ואת זהב בטופה".

ואסיים בדברי זקני הד"ח להגה"ק מו"ה שמעון סופר אב"ד קראקא זצ"ל (שכרך אגב, ה' שם עירוב): "אך חכם יכלכל דבריו במשפט ואיש אשר רוח בו יכול להלוך נגד רוח בני אדם משונים, ותכלית הדבר ליראה את ה' ולעבדו ולנהות בית ישראל אחריו, וזכות אבותיו יעמוד לו שיהי' הכל על מכוננו ויתקרב עת גאולתנו, "וערבות לה' מנחת יהודה וירושלים כנצצכ"א.

הכותב בלב נשבר ונדכה ומצפה ומיחל ומקוה כי מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותנו ברוחניות וגשמיות די, ונזכה בקרוב במאוד במהרה לראות במלכות שמים ולגאולת עולם ויאמרו כגוים ה' מלך. ויה"ר שימלא ה' משאלות לכו לטובה, וכמיוחד להצלחה רבה בעבודתו ובכל המצטרך בגשמיות וברוחניות גם יחד.

המצפה לרחמי שמים וחסדו כי לא יטוש ה' עמו אכ"ר.

הק' חיים הלברשטאם

גבריאל ציננער

מנהל רוחני בישיבה הקדושה
קהלת יעקב פאפא

ב"ה, ליל ששי ויחי תשמ"א.

לכבוד ידידי הרה"ג המפורסם, בנש"ק, איש האשכולות, זוכה ומזכה את הרבים, עמוד הימיני, פטיש החזק, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, הרב **אשר אנשיל קרויז שליט"א**, רב דקהל **ראצמערט** ומלפנים רב בכונאס איירעס שבארגנטינא, ה' יאריך ימיו ושנותיו בנעימים עד עמוד כהן לאורים כב"א.

אחדשה"ט! הנני כותב לכתה"ר שליט"א אודות תיקון עירוב בווייליאמסבורג, בטרם כל אספר לכתה"ר מה ששמעתי מפ"ק מן אדמו"ר מפאפא שליט"א היאך דודו ורבו הגה"ק בעל קרן לדוד זי"ע מסר נפשו וכחו ופעל לטובת תיקון עירובין בעיר סאטמאר המעוטרה, שהי' אז בימים ההם גודל קושיים לקבל רשות מהממשלה, ובע"ה עלה בידו והצליח לעשות העירוב שם

כדת וכדין והי' אז זה אצלו שמחה גדולה שזכה להיות מזכה את הרבים בעיר ואם בישראל, והי' אז מתנגדים להעירוב (מחמת טעמים שאין עת האסוף פה) אז עשה הקרן לדוד מעשה רב בשבת הראשון לקח מטפחות יד ויצא לחוץ באחוזו בידו, וכל העדה ראו שהרב המרא דאתרא מוציא לרה"ר בהעירוב אז השתיקו המקטריגים, והתחילו כל החסידים לישא בהעירוב.

ואתמול בלילה דיבר רב אחד שליט"א עם כ"ק מרן שליט"א בענין עשיית עירוב בשכונינו ואמר לו כ"ק מרן שליט"א שבאמת הוא שהוא מחזק המתירים שהוא תיקון גדול.

ושמעתי מפ"ק גדול אחד שליט"א שהגה"ק בעל ייטב לב זי"ע הניח צוואה שמי שיעשה עירוב בעיר סיגעט מבטיחו עוה"ב עכדה"ק כידוע שהגה"ק הי' משתוקק בחיים חיותו לעשות עירוב ולא הי' יכול מחמת עגמ"נ מאינשי דלא מעלי כידוע לכן ביקש זאת בצוואה שלו ובע"ה נתקיים הדבר שאחרי פטירתו עשה הרה"ח המפורסם רבי משה ארי' פריינד זצ"ל עירוב (ואכמ"ל בפרטי הדברים).

ע"כ אזרתי חיל לכתוב הנלע"ד כמה טעמים מעולות להגיד נחיצות הדבר לעשות עירובין (הגם שיש עוד טעמים וכתבתי רק אשר ראיתי בעיני מן הנסיון).

(א) מקילין אנשים ונשים להוציא סידורים וכדומה ע"י הקטנים ובאמת הרבה פוסקים מחמירין בזה וכמ"ש הח"ס או"ח סי' צ"ט ובשו"ת ח"ו סי' י"ג ומהר"ם שי"ק או"ח סי' קע"ג ועוד הגם כי ישנם מקילין אך הדבר כרוך במחלוקת הפוסקים.

(ב) שכיח הרבה פעמים שצריכין לשאול שאלה ממורה הוראה וא"א להראות השאלה להרב מפני איסור הוצאה ואיכא ביטול מצוות עונה וכו' וכו'.

(ג) ביולדת שמוכרח ליסע בשבת לביה"ח ונוטלות חפצים שלה כי כמוכן כי בביה"ח אין להם כגדים הראוי להם עפ"י תורה משום צניעות ויש בזה איסור הוצאה או עכ"פ ריבוי בשיעורין.

(ד) בפסח שחל בשבת וכדומה שהנהיג שאברכים הולכים לבית הוריהם לאכול לילי סדרים והולכים שם עם כל המשפחה ומוכרח להניחם שם לישון בלילה ויש שם צער וביטול שמחת יו"ט כי אין להם מקום מנוחה, ומפריעים האבות והזקנים, ואילו הי' יכולים להחזיר לביתיהם אחר הסדר הי' בודאי לכל אחד ואחד שמחת יו"ט בשלימות ודו"ק.

(ה) שכיח הרבה פעמים שנחלה תינוק (בחולה שאין בו סכנה) וצריכין להראותו להרופא, ובעוה"ר במדינה זו הוא מכת המדינה שאין הרופאים באים להבית לראות את מצב החולה ומוכרח לישא התינוק אצלם בשבת.

(ו) להביא תינוק למול בשבת יש כמה עקילי ופשוטי אם רשאים להביאם ע"י עכו"ם ברה"ר כמבואר בס' של"א ס"ו ובנו"כ שם (ויש מקומות שיש להם טענה האיך יכולים לזכות מצוה יקרה וחשובה כזאת ע"י עכו"ם).

(ז) הוצאה ביו"ט יש איסור תורה שלא לצורך כלל, והעולם נכשלים בזה מאד מחמת חסרון ידיעה (ובהיות משיבתי שבת אצל הרה"ק מטאהש שליט"א ושאלני איך לעשות עירוב ביו"ט, ואמרתי שאדרבה ביו"ט אפשר נחוץ יותר העירוב כי בשבת יודעים ההמון שיש איסור הוצאה משא"כ ביו"ט חושבין העולם שמותר לגמרי הוצאה ובאמת זה אינו) ובפרט שמוציאים ביו"ט כל התיק מפתחות ובתוכם יש הרבה מפתחות שהם שלא לצורך כלל ואסור להוציא ביו"ט מחמת ריבוי בשיעורין.

(ח) לפני הבתים יש לנו חצרות קטנים הנקרא גענך והרבה מהם אין להם מחיצה גבוה עשרה, ואפי' בעושים צוה"פ אינם יודעין היאך לעשות, ונכשלין בכל שבת בזה.

(ט) כשיש גשם או שלג גדול, וכשבאו לבתיהם ינערו המים או השלג מעל הכובע ויש בזה חשש איסור מה"ת משום ליבון כדאיחא בס' ש"ב ס"א, משא"כ אם יהי' עירוב יהיו יכולים לישא פלאסטיק על הכובע.

(י) שכיח הרבה פעמים כשעושים שמחה בבית ואין לו מקום מספיק בביתו ומוכרח ליתן חפצים במקרר של שכינו ובש"ק מביאים המאכלים ע"י עכו"ם, ויש בזה שאלה אי מותר, עי' בס' ש"ז ס"ב ובנו"כ שם.

רשמתי רק עשרה טעמים ונשתיר עוד הרבה בקלמוסי וממנו יוכל לראות גדול התועלת בתיקון עירוב ויסלק המניעות והחששות הנ"ל כנלע"ד בס"ד.

ובנוגע עפ"י הלכה יש אתי תלי"ת תשובה באריכות גדול ובה כתבתי לברר כמה טעמים שאין לנו רה"ר גמורה ואפי' את"ל שיש לנו מועיל צה"פ כמ"ש בשו"ע הרב סי' שס"ד ס"ד, והבאתי שכמה גדולי אחרונים אשר מימיהם אנו שותיהם התירו לעשות עירובין אפי' בעיר גדול מאנהעטן חלק מרובה באכלוסין ה"ה פוסק הדור המהרש"ם, הרי בשמים, ר' חיים עוזר, החזו"א, בעל תירוש ויצהר, הגה"צ רבי יונתן שטייף זצ"ל ועוד כמה וכמה גדולים ז"ע.

ובהיותי בזה לא אוכל עצור מלין מה שראיתי תשובה מגאון אדיר אחד שליט"א שכתב תשובה (ח' אלול תש"מ) שאין נחוץ כ"כ תיקון עירובין בזמנינו, דרוקא בזמן הש"ס לא הי' להם מקום מיוחד בציר והוצרך בכל יום להביא מזון לכהמות וממילא מוכרח בשבת להביא מזון לכהמות ע"י עירוב, אבל לא כן בזמנינו שיש להם מגררים הנקרא פרידושעדער בלע"ז שאפשר להכין שם מזון לכמה ימים אינו נחוץ כ"כ לעירוב ויש להחמיר עכ"ד.

תיקוני עירובין כהלכה

קא

ובמחכת"ה הוא דבר זר לומר שעיקר תיקון עירוב נתקן בשביל תועלת הבהמות, והלא מפורש בכל הפוסקים שעיקר תיקון עירובין למנוע את הרכים שלא יבוא לידי איסור הוצאה וכמ"ש באריכות רבינו הח"ס בתשובה או"ח סי' צ"ט דעיקר הברכה על מצות עירוב הוא על התיקון הגדול להשמר עי"ז מאיסור הוצאה שממש א"א להזהר ממנה וכ' והרב ת"ח עליו לתקן המבואות ובאם לא, מכשול וקולר העם תלוי בצוארו עיי"ש. וע' במ"ב ס' שצ"ה ס"א שכתב על דברי המחבר, מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות פי' המ"ב פן ישכחו ויבאו לידי איסור טלטול עכ"ל, הרי שעיקר העירוב לא נתקן עבור הבהמות רק למנוע העם מאיסור הוצאה, וזה ודאי שייך ג"כ בזמנינו וז"פ.

וראיתי בספר דברי שלום מהרה"ק מסטראפקוב זי"ע שכתב הערות על חוס' חיים שעל ספר חיי"א, וכתב שיש אנשים ורואים שאינם מוציאים בשבת אף שמתוקן בעירובין מטעם שחוששין שמא נתקלקל העירוב, ובפרט בערים גדולות שכמה פעמים נודע באמצע השבת שנתקלקל העירוב עכ"ל וכתב ע"ז הרה"ק הנ"ל שזה טעות להחמיר מצד שמא נתקלקל העירוב שאם מחמיר יותר ממה שהחמירו חז"ל הוא הדיוט וכו'.

וע' בנמוקי או"ח סי' שצ"ד כעיי"ז באריכות, והביא מעשה נפלא מהגה"ק רבן של ישראל מרן משינאווע זי"ע שפ"א בא לפניו אברך אחד שלא זכה עדיין לפקוד בזש"ק ואמר לו הגה"ק הנ"ל עצה שישלם מכיסו הוצאת העירוב (כי לא הי' מעות בעיר לשלם הוצאות העירוב), ובזכות זה יהי' לו ישועה, עיי"ש. הרי מזה יכולין לראות גודל זכות העירוב.

ובזה אסיים מכתבי, ידידי דושתי"ה.

הקטן גבריאל ציננער

אברהם מאיר איזראעל

אבר"ק הוניאר

ורב ראשי לקהל הפלטים בווינה

השמטה

בשלהי היריעה, הנה זה עתה נאמר לי בשם רב אחד במחוזנו בארא-פארק, שהתנגדותו לעשיית העירוב הוא, על שגרים פה עפ"י רוב מאחב"י קלי הדעת, ואם תותר להם הטלטול ברה"ר, יכשלו בשאר איסורים כמו קניית עיתונים בחניות וכדומה, ופשוט, שאין בדבריו ממש, שמי שקונה עיתון בשבת (אפי' בהקפה) בפרהסיא, אינו חושש גם על איסור הוצאה בשבת וכל יוצאי מדינת הגר יודעים שעיר וועסברין רוב תושבי' היו מעולם קלי הדעת מכת המתחדשים וכשנפרדו הקהלות בשנת תרכ"ט לא נצטרפה לכת החרדים הארטאדאקסין ונשארו לנעאלאגין עד היום הזה) עכ"ז זירו מרן הגאון החת"ס זצ"ל את הרב דשם בתשובתו הנזכרת לתקן העירוב בעירו ולא חשש שקלי הדעת יכשלו בו, ומה שחשש עוד שלא יבואו למיסרך ולהוציא מחוץ לעירוב, עיי' תשו' שו"מ תליתאה (חאו"ח סי' קי"ב) דלא שייך למיסרך בזה עיי"ש, וכן בתשו' מנחם משיב (להגאון המנוח מוה"ר מנחם סופר זצ"ל אבר"ק באיאם ומ. וואשארעהלי הי"ד) סי' מ"ד לענין עשיית עירוב ברחוב ביהכ"נ ושם דר השמש דמתא, וטליתים וסידורים מונחים אצלו, ורבת המכשלה באיסור הוצאה וכו' ותכלית עשיית עירוב גדולה היא עיי"ש, ואם בעשיית עירוב רק לרחוב אחד, אין חשש דלא אתי למיסרך, מכש"כ בעירוב על כל חלקי העיר, דאין לחוש בזה, ובפרט לפי מה שיעץ כ"ק מרן הגאון"ק זי"ע לעשות מפות של העירוב וליתנם על כותלי בתי כנסיות ובתי מדרשות בכל העיר בודאי אין לחוש, ואין להאריך יותר.

הנ"ל

ב"ח

ועד העורמי למען תיקון עירובין בברוקלין, נ.י.

רות ביו"ט שחל להיות ע"ש שתחלת הוראתו לקלואל כיון דמקלקלי בה רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב אם היה מותר לערב והוא אסור עיין רש"י שם.

בש"ת הרא"ש כלל עשרים ואחד סי' ח' שנדה את הרב ר' יעקב דבאלינסא על שאסר לערב בצורת הפתח וגם בש"ת התשב"ץ ח"ב סי' ל"ז כתב דרך ת"ח לתקן עירובין ומי שלבו נוקפו בה הדיוטות גמורה הוא או מיתנת נזרקה בו וזכות גדול הוא למתקן עי"ש.

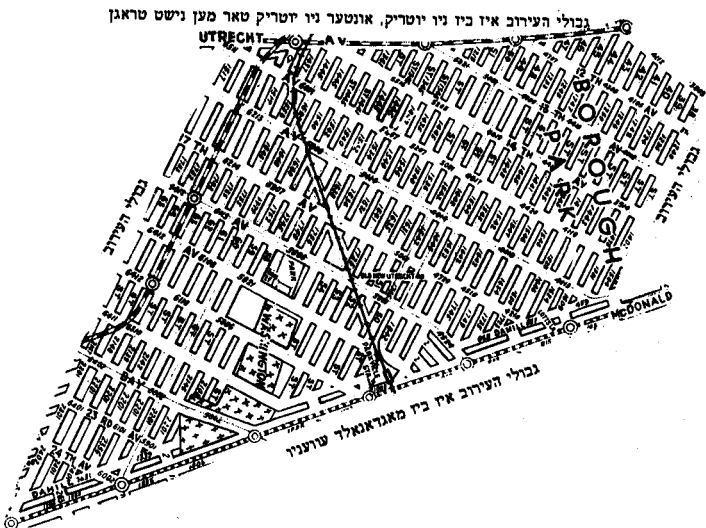
והגה"ק בעל ח"י הרי"ם כתב תיקון עירובין הוא באמת להרים מכשול, וב' אבני נזר כתב המתקשש ומונע מלהעמיד עירוב הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין, וזהו שיטת רוב הגאונים מדור הקודם ומדורינו.

היות כי בזמן האחרון נתרבו לעזה"י שומרי התורה ולומדיה המדקדקים במצוות ומוסרים נפשם על כל קוף וקוף ומנהג ישראל וכ"ש מצות דרבנן ובתוכם תקון עירובין שהוא מ"ע מד' רבנן והוא התקנה הראשונה שהכניס שלמה המלך ע"ה בתורה שבע"פ, וכיון ששקדו חז"ל על תקון עירובין שהוא להסיר מכשול מאפלים ורבבות מישראל בחילול שבת קודש ובפרט בעיר גדולה מרובה באוכלסין של אחינו בני ישראל והפירצה בנוגע לאיסור הוצאה בשבת גדולה מאד.

וכבר כתב מרן הח"ס ז"ל בא"ח סי' פ"ט שמצוה לתקן עירובין לכל קהל יש"ר ראל בכל מקומות מושבותיהם מצד השכל ומן המבואר בדברי חז"ל ביצה ט"ז דההוא מרבנן שאסר לערב עירובי חצי-

ע"כ שמחים אנו להודיע בשער כת רבים שזכינו לתקן עירוב בכאן פאק והמתחזות הסמוכות לה לפי המפה דלמטה תחת השגחתם של בי"ד מיוחד של רבנים מובהקים גדולי הוראה שליט"א.

עירוב זה נתקן בהסכמתם של גדולי הרבנים גאונים וצדיקים וגדולי הפוסקים שבדורנו שליט"א שנזכרו למטה, שהסכימו וזרוו לתקן העירובין בכל חלקי העיר כמו שמבואר בראשונים ובשו"ע או"ח סימן שצ"ה סעיף א' ומוסכם בכל ספרי האחרונים. חיות מיר האבנו שיון ב"ח אן עירוב און באפי' זאָלען די אַלע וועלכע זענען אין די גבולי העירוב גי'שם מאַכען עירובי הוצירות מיט אַ ברכה, כדי נישט צו מאַכען אַ ברכה לבטלה.

גבולי העירוב איז כיון ניו יורק, אונטער ניו יורק טאר מען נישט טראגן

גבולי העירוב איז כיון מאגיאנאלר שוועני

חלק מהרבנים הגה"צ זצ"ל שהסכימו לתקן עירובין בעירנו עוד בשנת תש"ד:

הרהגה"צ המפורסם מהר"י שטייף זצוקלה"ה

הרהגה"צ מיכאל דוב ווייסמאנדל
(ע"י בספרו "תורת חמד" חלק התשובות)

הרהגה"צ מנחם סיגל פאלאק
אבדק"ק טערענסט

הרהגה"צ אברהם יהושע העשיל
אדמו"ר מקומיניץ

הרהגה"צ יוסף הירש
מלפנים אבדק"ק טורנא

הרהגה"צ מנחם צבי אייזנשטאט
הרהגה"צ נחום פערלאוון
אדמו"ר מנאוואמינסק

ולבחה"ח

הרהגה"צ יוסף דוד מאַשקאוויץ
שליט"א

הרהגה"צ משה שטיינבערג שליט"א
מלפנים אבדק"ק בראד

הרהגה"צ יוסף אלי' הענקין

הרהגה"צ שמעון קאליש
האדמו"ר מאמשיטוון

הרהגה"צ חיים בן ציון נאטעלאָוויטש

הרהגה"צ ירוחם ליינער
אדמו"ר מראדין

הרהגה"צ מרדכי שלמה פרידמאן
אדמו"ר מבאָיאן

הרהגה"צ לופשיץ שליט"א
מלפנים אבדק"ק טובאלק

הרהגה"צ משה בונם פירוטיסקי
שליט"א

ואלו הרבנים הגאונים הצדיקים שהסכימו לתקן עירובין בברוקלין:
(לפי סדר א"ב)

רבינו הגאון הקדוש רבן של כל בני הגולה אדמו"ר מרן מסאטמאר זצוקלה"ה
נשיא של התאחדות הרבנים בארה"צ ובקנדה ונשיא הביד"ץ של העדה החרדית בירושלים עה"ק

הרהגה"ק כ"ס אדמו"ר שליט"א מפאפא

אבדק"ק "קהלת יעקב" ור"מ דזשיבה הק' פאפא, סגן נשיא התאחדות הרבנים, מגדולי הפוסקים בדורנו

הרהגה"צ המפורסם מהרה"ר נפתלי הורצווא העניני שליט"א
אבדק"ק שארמאש יושב ראש של התאחדות הרבנים

הרהגה"צ מהרה"ר שמואל ועלטענרייך שליט"א

אבדק"ק שטשאקאווא, יושב ראש לבתי דינים של התאחדות הרבנים בעמח"ס קובץ הפוסקים על חו"מ

הרהגה"צ ר' משולם פייש לעווי שליט"א כ"ס אדמו"ר מפאפא

הרהגה"צ מ. גבריאל צינער
ר"מ בישיבת קהלת יעקב פאפא

הרהגה"צ מאיר גרינבערג
אבדק"ק קעומארק בעמח"ס קובץ הפוסקים
על חו"מ

הרהגה"צ אברהם מאיר איזראעל
אבדק"ק הוניאר, בעמח"ס ילקוט המאירי
על הש"ס ועוד

הרהגה"צ אהרן ווידער
אבדק"ק ליניץ

הרהגה"צ אפרים פישעל הערשקאוויטש
אבדק"ק האליין, אבדק"ק קלויזנבורג

הרהגה"צ חיים אויש זצ"ל
אבדק"ק לופעני

הרהגה"צ חיים בערגער זצ"ל
אבדק"ק מיסקאלץ

ולבחה"ח

הרהגה"צ חיים י. קעניג
אבדק"ק יאקע

הרהגה"צ יואל טייטלבוים
אבדק"ק קיראליהאזער

הרהגה"צ יהושע כ"ץ
אבדק"ק סאמבאטשעלי חבר ועד הנהלה של
חיווק הדת והתאחדות הרבנים

הרהגה"צ יוסף אלי' הכהן שטיינער
דומ"ץ דקהל עדת יראים ווין

הרהגה"צ יוסף אשכנזי
נאמן ביתו של כ"ס מרן זי"ע

הרהגה"צ יצחק פיקארסקי
אבדק"ק פאָרעטס היילס, ר"מ תומכי תמימים
ליובאוויטש

הרהגה"צ מנחם מנדל רובין
אבדק"ק מוזשא

הרהגה"צ מנשה קליין
אבדק"ק אונגווא, בעמח"ס משנה הלכות ט'
חלקים ועוד

הרהגה"צ מרדכי האלפערן
מקאוניץ

הרהגה"צ שלום יודא גראָס

הרהגה"צ שלום קרוין
אבדק"ק אוזווארי, יושב ראש בבית הוראה של
התאחדות הרבנים מגדולי הפוסקים בדורנו מח"ס
שו"ת דברי שלום על ד' חלקי שו"ע ה' חלקים וש"ס

הרהגה"צ אשך אנשיל קרוין
אבדק"ק ראצפערט

הרהגה"צ שמואל יודא פאנעט
אדמו"ר מדעש

הרהגה"צ שמעון זאב מיללער
אב"ד דקה"י אראד ור"מ בישיבת תורה ויראה
דסאטמאר

בשורה טובה

ב"ה, שבט תשמ"א.

מיר ווילן מפרסם זיין אז אויב מען האט קונה געווען דעם רשות כרת וכהלכה פונם שר העיר כמבואר בכל הפוסקים אזוי צו טוהן צוליב די וואס זענען נישט מודה בעירוב, און אויך צוליב די יעניגע וואס זענען מוחה בעירוב.

אגב ווילן מיר אויך מפרסם זיין אז לויט די ג' עמודי עולם אשר כל בית ישראל נשען עליהם, (שו"ת ובחרת בחיים מהגה"ק ר' שלמה קלוגער זי"ע בסימן קכ"ג, קכ"ו, און מהרש"ם שו"ת שו"מ עיי"ש) נוצט דער אויבענדרערמאנטער קנין אויך אויף די מקומות וואס עס געפונען זיך אין איר מענטשן וואס זענען מוחה און ווילן נישט זוכה זיין אין עירוב, (ופסק הנ"ל מוסכם בכל האחרונים וז"ל קרי ביי רב הוא).

עיין שו"ת תשב"ץ הגדול (ח"ב סי' ל"ז) על אנשים כאלו או שהם הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו.

עיין בשו"ת הרא"ש ז"ל כלל כ"א שרב אחד התנגד לתיקוני המבואות בעירוב והתמרמר הרא"ש מאוד על זה עד שהחרימו ונידו. וז"ל ... אני מנדה אותך ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך וכו'... ומצוה לנדוהו בכל הקהילות... וגם ידונו אותו למת כדין זקן ממרא כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלקים ולבער עושה הרעה מקרבנו עכ"ל.

וכן כ' בתשובה אחרת וז"ל:

הכתב ששלחתי לאותו החסר-מדות וכו' ואם לא יחזור בו אני מתרה בך ואת כל הקהל שינהגו בו נידוי באותו המשוגע... וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל כי דבר זה צריך חיזוק שלא יבא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת משה רבינו ע"ה, וכו' (עכ"ד הק' של רבינו הרא"ש ז"ל עיי"ש באריכות).

אייגענע גזירות איז — היפך דעת תורה

היות די טענות פון געציילטע ערליכע (אחד בעיר ושנים במשפחה) וואס ווילן נישט מסכים זיין צום עירוב איז געציילט צוליב פארשידענע מכשולות וואס זענען חושש, מוזן מיר דא ציטירן אז דאס איז היפך דעת תורה און חסרון ידיעה בדברי הפוסקים.

(א) מיר זענען נישט בארעכטיגט גוזר זיין קיין שום גזירות נאכן חתימת התלמוד (ב"י או"ח סי' י"ג, מ"א ש"א ס"ק נ"ח, מ"מ ה' חו"מ פ"ה, הרא"ש שבת פ"ב סי' ט"ו, ריב"ש סי' רמ"א, פר"ח תנ"ג, תס"א, תס"ג, וכו"ד בקו"א סי' י"א סק"ב, ובסי' נ"ה ס"ק ט"ז, סי' פ"ז סק"ז, פתח הדביר ח"ג דף רצ"ב ע"ב, החיד"א שו"ב או"ח קל"ה אותן ד' ובסי' ש"ח, עיקרי הד"ט או"ח סי' י"ז אות ל"א, מהרי"ט אלגזי ה' יו"ט למסכת בכורות פ"ה אות מ"ב דף ס"ז בדפוס ווארשא, מכתם לדוד או"ח דף ג' ד"ה נחזור).

(ב) מיר געפונען אין חז"ל אז ביי עירובין האבן אונזערע חכמים ז"ל דירעקט אויסגעמיטן פון חושש זיין אפילו ערנסטע שטארק מעגליכע חששות (עיין עירובין ס"ח ע"א מבואה דאית ביה תרי גברי וכו', עו"ש דף פ' ע"א אחד מבני מבוא וכו', ועיי"ש בתוס'. עו"ש אמרו: אמר לי ר"י בר' יוסי בבלאי כ"כ אתה מחמיר בעירובין? כך אמר אבא כל שיש לך להקל בעירובין הקל. וכן הוא שם בירושלמי שר"ה א"ל לר"י כך שמעתי מאביך כל מה שאת יכול להקל בעירובין הקל, והרמב"ם חשב זה למצות עשה מדברי סופרים.

(ג) וואונדער איבער וואונדער די גדולים ומורי הוראה שכדורינו זענען שטארק מקיל אין אסאך קאמפליצירטע הלכות פון ה' שבת, (ועי' אגרות משה, ושו"ת באר משה ועוד) האטש א גרויס טייל פון זיי זענען נאר מותר בדוחק גדול און אויב נישט וואס היינט איז חלוש, וואלטן זיי זיכער נישט מתיר געווען (כך שמעתי מפי מורה הוראה מובהקים), און ביי עירובין ווי די חז"ל שרייבן ארויס קלאר אז מען זאל זיכן קולות און התירים (עי' עירובין דף פ' ע"א, לעיל סעיף ב') דארט פירן זיי זיך פארקערט, מען זיכט ארויס א יחיד הנדחה מכל הפוסקים וואס איז מחמיר און אויף דעם האפט מען זיך ארויף מחמיר צו זיין ביי עירובין, און אויב מען טרעפט נישט קיין ראשון טראכט מען אויס אייגענע גזירות דאס איז היפך דעת תורה. אויך אין ווארשא ווי עס איז געווען אן עירוב כידוע אין האטש עס איז געווען מער ווי ששים רבוא, און פארשידענע פרייע מענטשן, אלס האט מען נישט חושש געווען אז מען וועט קומען צו מכשולות און מען האט זיך באנוצט מיט די גרעסעט קולות כמבואר בחי' הרי"ם סי' ר', אויך איז ידוע דאס די באוואוסטע תשובה פון מרן הח"ס זצ"ל סי' צ"ט וועלכע איז געשריבן געווארן קיין וועסט-ברון איז געווען שוין אין די דעמאלטדיגע צייט א שטארק אויפגעקלערטע שטאט, מיט רוב פרייע מענטשן דאך האט מרן החת"ס ז"ל נישט חושש געווען קיינע חששות נאר האט געזאגט דאס עס איז א חיוב צו מאכן אן עירוב כידוע כדי להסיר מכשול.

(ד) די בעלי החוששים ווילן חושש זיין אז עס וועט צוקומען צו ערנסטע מכשולות (לפי דבריהם) דערווייל געפונען מיר אין די פוסקים פארקערט אז מען האט נישט חושש געווען אז אידן וועלן עובר זיין א הארבע זאך נאר אדרבא זיי ווייסן אבער זיי טראכטן נישט אז דער עיקר תיקון עירובין איז געווען להסיר מכשול פון ערליכע אידן זאלן נישט נכשל ווערן מיט הוצאה בשוגג כמבואר בשו"ע סי' שצ"ה ובמשנה ברורה שם, און דארט שטייט אויך אז עס איז א מצוה מתקן צו זיין עירובין אין אלע שטעט ווי מען קען. דאס איז היפך דעת תורה.

(ה) מיר געפונען אין די גמרא אז במקום צער האבן די חכמים אוועק געשטעלט זייערע גזירות (שבת צ"ז ע"ב, שו"ע שכ"ח סעיף ל"א, זכור לאברהם אות ח', שו"ת מהר"ח אר"ז קפ"ח, מנחת פתים של"ו), און היינט האט מען אויסגעדרייט דאס רעדל און דארט ווי עס איז א מקום צער לרבים דער ביטול עירוב דארט זוכט מען גזירות.

דאס איז היפך דעת תורה

ח' ט"ו
חדש אסור מן התורה

מחאה נמרצה

מיר זענען מוחה בכל עזו ותעצומות קעגן פסק דין וואס רבנים האָבען אַרױסגעגעבען און האָבען מפרסם געווען אַז ברוקלין איז א רשות הרבים דאורייתא, וויל איך ווארענען אלע פרויען אין מענער פון ברוקלין, זאלען חיי נישט ארויסגיין מיט קיין שום חכשיטין אדער שליסלען פון הויז, וואס זיי טראגען דאס בדרך חכשיט כמבואר בשו"ע ארי"ח סי' ש"ג סעי' י"ח אז דארט ווי עס איז פארהאנען א רה"ד דאורייתא טאר מען נישט ארויסגיין מיט חכשיטין אום שבת, און דער עס גייט ארויס בשוגג איז חייב חטאת, און כמזיד איז חייב סקילה.

קושטא קאי

אלע גדולי ישראל פון פּרעזידיע און אויך פון היינטיגע דורות, האלטען אז ברוקלין איז א רה"י, ממילא מעג מען טראגען אין שבת חכשיטין (צווינג).

איז ווער עס לאזט זיך איינרעדען די נייע שיטה אז ברוקלין איז א רה"י, — טארען זיי נישט טראגען קיין שליסלעך חכשיטין וכי, נישט מענער, און נישט פרויען, און עס איז נישט דא קיין שום היחר אפילו ווען מען וויל גיין אין שוה"ל דאווענען, ווייל עס איז דאך אן איסור סקילה וכי.

אויך לפי שיטתם איז ברוקלין איז א רה"ד דאורייתא וואס טוט זיך מיט רעם מנהג קבות ביים גאנצען כלל ישראל וואס מען ברענגט קינדער שבת אין ביהמ"ד צום ברית דורך א גוי, איז לויט די שיטה החדשה אז ברוקלין איז א רה"י, האבען דאך די אלע צדיקי הדור אין רבנים געפסקט פאלטש און מכשיל געווען את הרבים בחילול שבת של אמירה לעכו"ם וואס איז אסור דארט ווי עס איז דא א רה"ד דאורייתא, און אויך איז ידוע אז התנא האלקי מרן כ"ק ארמ"ר מסאטמער ז"ע האט אויך געלאזט ברענגען די קינדער צום ברית אום שב"ק.

איז לויט די נייע שיטה אז ברוקלין איז א רה"ד קומט אויס אז רביו"ל האט געפסקט חיי פאלטש און האט מכשיל געווען את הרבים 40 יאר מיט חילול שבת, און אויך קומט אויס לויט די נייע שיטה דארפען אלע אירען וואס האבען געטראגען צווינג ועוד, מקבל זיין א תשובה וואס זיי האבן אלע יארען מחלל שבת געווען לפי שיטתם.

ע"כ זאל' יעדער וויסן אז ס'איז א טעות מוחלט כדי איבערפירן רעם עולם צו זייער נייע שיטה, און ברוקלין איז א רה"י גמור מן התורה וזייל עס האט מחיצות הים ומחיצות בירי אדם, (ובספרי תיקן עירובין כהלכה הארכתי בזה באריכות עיי"ש). — וחדש אסור מן התורה — ור רעד הייליגער חת"ס שרייבט אין זיין צוואה אז חדש איז אסור מן התורה בכל עת ובכל מקום.

למען כבוד ה' וכבוד היהדות כולו יעזור ה' שגם הרחוקים יתנו אחן קשבה ויטו שכם אחד ללכת בדרך אבותינו ורבנותינו אשר לאורם נסע ונלך, ובשכר זאת יראה ה' בעינינו לכוונן בית חיינו ולהשיב שופטינו כבראשונה וירעצנו כבחחילה כב"א.

הק' שלום יודא גראס
 אבדק"ק האלמין יצ"ו

אן אויפקלערונג וועגן עירוב אין וויליאמסבורג למען האמת

סתירה אין רבינו זצ"ל'ס ווערטער ח"ו, ואלו ואלו דברי א"ח, וכמה עמוקים דברי רביז"ל.

אויב אבער איינער וואס זוכט צו פארקרימען דעם אמת און ער דענקט דאס עס איז יא פארהאנען א סתירה האבן מיר אבער א כלל אין אלע פוסקים דאס די שפעטערע רייד פון א פוסק ווערט אנגענומען אלס הלכה, (ועי' שד"ח כללי הפוסקים), און ווי באוואוסט האט כ"ק רביז"ל דאס געזאגט שפעטער אז מען זאל יא מאכן אן עירוב אזוי ווי איך האב עס נאך מפרסם געווען בחייו של רביה"ק זצ"ל אין די תורה וועלט, און אין המאור אין דער איד און אין דרשות כרבים ווי אויך האט דאס אחי הרהגה"צ מוהר"ר שלום קרויז שליט"א בעמ"ח שו"ת דברי שלום על ר' חלקי שו"ע געשריבן אין זיין הסכמה און עס איז געווארן מפורסם ביי יעדן אן קיין צווייפל, און ביז די לעצטע פאר חדשים האט קיינמאל קיין איין רב און קיין איין בעל בית נישט גערעדט קיין איין ווארט קעגן עירוב. נאר אויב עס ווערט אריינגעמישט פאליטיק מיט גיאות ומחלוקת דעמאלט זענען שוין דא מעוררים וד"ל, ודי למי שרוצה להודות על האמת.

הק' אשר אנשיל קרויז
אבד"ק ראצפערט
בעמ"ח ס' בירוד הלכה

דאס מען טאר נישט מאכן קיין עירוב.

אדרבה א יונגעראמן בשעת ווען הגאון ר' רוד קליין זצ"ל בעמ"ח ס' ארזי הלבנון האט ארויסגעגעבן אן איסור פאר נשים צו טראגן תכשיטים אום שבת ווייל עס שטייט אין שו"ע אז נשים טארן נישט ארויסגיין מיט תכשיטים דארט ווי עס איז פאראן א רה"ר, האט כ"ק רבינו זצ"ל געענטפערט, אז איך ברוקלין איז נישט דא קיין רה"ר.

אויך איז דעמאלט בשעת מעשה ווען הרה"ג ר' רוד קליין זצ"ל האט געטומלט ביי א מיטטינג פון התאחדות הרבנים, זענען אלע רבנים ארויסגעקומען דערקעגן אז מען מעג טראגן תכשיטין ווייל עס איז נישט דא קיין רה"ר דארווייטא, ביי די אסיפה זענען געווען אלע זקני הרבנים בימים ההם ווי כ"ק אדמו"ר משאפראן זצ"ל און ר' יונתן שטייף זצ"ל ועוד.

אבער אין שנת תשל"ו 16 יאר שפעטער ווען מען איז געקומען צו כ"ק רבה"ק זצ"ל זאגן דאס אונזערע רבנים פון התאחדות הרבנים ווילן מאכן אן עירוב אין וויליאמסבורג האט כ"ק רבינו זצ"ל מיט שמחה מסכים געווען און ער האט געהייסן געבן זיין משב"ק הר"ר אשכנזי שליט"א די עכשטע \$300 צושטייער פאר'ן עירוב, איז ממילא נישטא קיין

אין צוזאמענהאנג ווי מיר האבן שוין מפרסם געווען שיטת רבינו הקדוש מרן אדמו"ר מסאטמאר זצלה"ה, דאס ער האט פולשטענדיג מסכים געווען צו מאכן אן עירוב אין וויליאמסבורג אזוי ווי זיינע אבות הקדושים זצ"ל האבן געטאן, און מיר האבן אויף דעם עדות פון המשב"ק הרה"ח המפורסם הר"ר יוסף אשכנזי שליט"א נאמן ביתו של רבינו זצ"ל, ווי מיר האבן פון אים אויך א בריוו וואס איז געדרוקט געווארן אין די תורה וועלט אין חודש טבת און נאך עדות וועלכע ווייסן דערפון, האבן מיר געזען א קו"ק אונטערגעשריבן פון עטלעכע רבנים וועלכע האבן געשריבן פארקערט.

למען האמת איז דא קיין סתירה נישט פארהאנדן, ווייל אין שנת תשי"ב ווען די ציונים מיט מנחם מענדיל כשר בראש, און מיסטער לעם וועלכער איז דער ראש פון יצחק אלחנן קאלידזש וועלכער האט אגב ארויסגעגעבן א תלמוד ווי הרב ר' ... וואס ער איז דער איינציגער מתנגד פון עירוב, וזה פריה. אויך איז דארט געווען א רב וואס האט א סקול געמישט יונגלעך מיט מיידלעך וכדומה, האבן געוואלט מאכן אן עירוב פאר גאנץ נריארק ארום און ארום, איז דער רבי זצ"ל געווען פארשטייט זיך דערקעגן, כדי זיי זאלן ח"ו נישט זיין די בעלי בתים איבער

די שטאט און איבער די עירובין, און ער האט באקעמפט זייער עירוב, ווייל ער האט געהאלטן אז ציונים כופרים טארן נישט אנפירן מיט קיין שום אידישקייט, אבער ער האט קיינמאל נישט געזאגט

ועד למען תיקון עירובין במנהטן

ע"י

ועד הרבנים הניו־יארק רבתי

למרנן ורבנן יושבי על מדין במנהטן שלימי"א

בשנת תשי"ט נדפסה בס', איגרות משה' (סי' קלח--קס) תשובת הרב משה פיינשטיין להרב צבי איזנשטאט שם (ובהפרדם, סיון תשי"ט) כותב הרב פיינשטיין: "ודאי יש מעטים גדולים להתיר לתקן עירובין במנהטן ואיני מזהה נגד המתירים לעשות עירוב מאחר שהמעטים להתיר מרובים כו' ואם יעשו עירוב יהי' מותר, והרשות בידם לעשות", אלא שאינו רוצה להצטרף ממעטים החששות צדדיות שיש לנווד, ובעלי הנפש יש להם להחמיר על עצמם ובהפרדם, מיון השי"ט, נדפס קונטרס לברר המעטים וליישב כל החששות הנ"ל מהרב משה בוגם פירוטוינסקי, ושם מביא גם תשובת הרב מנחם כשר בענין זה. כן הדפיס הרב יוסף דוד מאשקאוויץ בשנת תשי"ט ספר מיוחד בשם „קונטרס תיקון עירובין" (קצנעווידים), בו מבאר בטוב טעם כל הפרטים הנוגעים לתיקון עירובין במנהטן ותשובה על דברי הר"מ פיינשטיין. בשנת תשי"ז נדפס ב„נועם" ח"ג (עמ' רנב--שמו) קונטרס „ע"ד תיקון עירובין במנהטן" מאת הר"ם כשר גם בתדפיס מיוחד. שם תשובה מפורטת על כל החששות והמפקוקים שנחקרו בנידון זה.

ככ' בסיון תשי"ט נתקיימה במשרד ועד הרבנים דנוי־יארק רבתי אסיפת רבנים כדי לדון על ההצעה לתיקון עירובין במנהטן. השתתפו בה כשלושים רבנים ונתקבלה החלטה לתת לרבנים זמן של שלשה חודשים לעיין בדבר ולבוא לאסיפה הבאה בהצעה לשם החלטה. אחרים מבין הרבנים הציעו לפנות להכמי ארץ ישראל ולשמיע חוות דעתם. והנה כעת נדפסה ב„נועם" ח"ג (עמ' שמו) תשובת הרב הראשי אב"ד בירושלים יעח"ק חרב ר' צבי שמח פראנק שלימי"א, ואנו נותנים אותה כאן כלשונו בקיצור:

אנחנו החתומים ממה הסכמנו למכס עצה איך להוציא לפועל ההצעה לתקן עירובין במנהטן. ומתחלה נודיע השתלשלות הענינים במשך עשר שנים האחרונות. בשנת תשי"ט באה התעוררות לתיקון זה מהארמ"ר ר' שמעון קאליש זצ"ל (מאמשינאזו*). באותה שנה ערך הרב צבי איזנשטאט תכנית הלכות ומעשית לאופני התיקון וכתב בקונטרס מיוחד „הצעה לתיקון עירובין בעיר מנהטן, ניו־יורק" את אופני התיקונים: בשנת תשי"ז נסד „התעד למען תיקון עירובין במנהטן כראשונה של הרב ר' יונתן שטייף זצ"ל". או הוציאו מכתב־חזון למספר רבנים שיעיניו בהדבר אם יש אופן לסדר תיקון עירובין במנהטן, בצירוף הקונטרס מאת הרב צבי איזנשטאט, על זה ענו כמה רבנים חשובים באופן חיובי, שמתחתם יובאו הלן ואחרים היססו בדבר. שוב נתעורר הדבר ע"י הרב יוסף דוד מאשקאוויטץ מסאטוב ובירדון, „המארז" הדפיס מאמר ע"ד תיקון זה. והרב יוסף אלי' הנקין במכתבו אליו בירר כמה פרטים בשאלה זו. גם אדמו"ר מלובאוויטש כתב אליו דברי זירוז והזיוק על דבר הנחיצות לעשות עירוב. בשנת תשי"ג הדפיס הרב מנחם כשר קונטרס ע"ד תיקון עירובין במנהטן ב„תורה שלמה" במילואים בחלק ט"ו (עמ' קנה--קעט).

בשנת תשי"ח יצא לאור קונטרס גדול מהרב דוב מ. קרויזר בירושלים ע"ד תיקון עירובין במנהטן. בקונטרס זה נתבררו יפה כל הפרטים וכל השיטות שישנם בכל ספרי הראשונים והאחרונים הנוגעים לתיקון עירוב במנהטן, נדפס בשנתון „נועם" (עמ' קצנ--רלג) היוצא לאור ע"י מכון תורה שלמה בירושלים. שם ישנה גם תשובת הרב מנחם כשר בנידון זה (עמ' רלג--רמד).

צבי פסח במהרי"ל פראנק

הרב הראשי אב"ד עיר הקודש ירושלים תובכ"א

בציה כיה אחדש מחשוון, תשי"ד.

התיקון וכו' והנה זה מקרוב חיה כאן בפעיה"ק ידירי הגאון הר"ם כשר שלימי"א ומדי רברי בו בענין זה דרש ממני שגם אני אכתוב חו"ד בענין זה תעמוד שם על הפרק, ואמרתיו לי שלפי מצב בריאותי קשה לי להכנס ביער שאין לי תחומין ובמפרט לדון בהרבה פרטים שהם סמוים לי מן העין ואין רומה שמיעה לראייה, רק כלפי

זה כמה שנים שנתפרסמה התעוררות על ידי רבנים גדולי תורה לעשות תיקון עירובין במנהטן--ניו־יורק שהיא מרובה באוכלוסין של אחינו בני ישראל והפירצה בנוגע לאיסור הוצאה בשבת גדולה מאד וכו' ויש גם כן שהם מודים שהתיקון נעשה כפי הדין, ולא כל זה הם חוששין ממני תקלה צדדית שיכולה לצאת על ידי

ישראל באירופא, אמנם היו רבנים בניו־יורק שלא הסכימו על תיקוני ולא רצו לטמון על המחיצה של גשר העלעלויסער להחיר חצי העיר. והנה כעת מנים חרשות באו לבאן, התיקון שלפנינו היתיר הוא על כל עיר במנהטן ואין מפרטין את העלעלויסער, והיום הישוב של העיר הוא סמוך להמחיצות של החוף מכל צדדיו ואין כאן החששות שהיו או. על פרסי הדברים הנזיל ראה בנועם ח"א.

י. יש להעיר שעוד בשנת תרס"ו הוציע הרב יהושע סיגעל ז"ל, רב בניו־יורק, בספרי שו"ת אוני יהושע סי' י"ח וספר „עירוב והוצאה" תיקון עירובין, היחר על חצי חלק של מנהטן, על סמך שמשלשת הדברים התיק הנהרות ומצד הרביעי צריך את הגשר של העלעלויסער של רחוב ערעניו השלישית שחצה את העיר כדודם לצמון. לא עשה התיקון על כל העיר משום שאו היו הרבה יצוה בצד צמוני מקרבי של מנהטן, ולא היו עדיין בשטח זה מחיצות בידי אדם על שפת החוף, והשיג הסכמות לתיקוניו מגדולי

ואנו מצווין על הקטנים שלא להרגילם בחילולי שבת... וכן אסור להרגילם בחילול שבת ומועד אפילו בדברים שהם משום שבות... וא"כ כל בר דעת ישפוט בשבילי שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם הקטנים וגם לא נשותיהם והלושי דעת לשמרם בכל יום השבת סבלי להוציא מפתח ביתם הוציאו דברים קטנים ומטפחה וקטנים ופתם בידם וכמה צער ודווקא יסבלי הגדולים הנהירים וכפרם בענין תפלה בבכ"נ ביום ש"ק בהבאת הסדורים להתפלל מתוכו ופליתיים וכדומה ע"פ (פי' שמו סק"ו), וא"כ השכל הפשוט נזר שראוי ומחוייב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר מטלול וכו' וכתב שרבר זה מוטל על הרב והת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צואר, יעו"ש. וז"ל בעל סאורות נתן (להגאון הראב"ד בקה"ק ווארשא) בספרו סי' ח: ובעת שעסקנו בתיקון העירוב דפה ווארשא שמה מאד הרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה יצחק מאיר ז"י אשר יש מקום שם לסמוך על תשובת מהרי"ט, הגם שיש לפקפק הרבה בת' מהרי"ט, עם כל זה בישעת דחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא בודאי כדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו, עכ"ל. הרי דאף שלמעשה היה מפקפק בדינו של המהרי"ט עכ"ל כשבילי תיקון עירובין של עיר גדולה שמח וספק ע"ז מפני הדחק, א"כ מכש"כ במנהגם של ההנהיגות לתיקון עירובין גדולה עד מאד, בודאי כל המסיעים למצוה רבה זו וזות הרבים יגן עליהם — על העושים והמעשים. כעתיבת הבעה"ח למען המצוה.

צבי פסח כההר"ל פרנק,

אלה הגדולים שבאמת מודים הם שיש דרך לעשות תיקון עירובין ולהרים מכשול מדרך עם ה' אלא שהם נמנעים מהשש תקלה צדדית שאפשר לצאת מתיקון זה, שאחרים יחשבו הואיל והותרה הותרה גם בלי תיקון. על פרט זה הסכמתי לכתוב, שמלבד שכבר אמרו הראשונים שאין לנו לגזור גזירות מעצמנו, הנה עדיפא מינה מצונו גם בכה"ג שאין כאן גזירה חדשה, והענין הוא שכבר נזר עליו אלא שנשתתיר חלק ממנו שבשבילי איזה טעם לא הניבטוהו בכלל הגזירה ושוב במל הטעם עד שגם פרט זה שייך לכלל הגזירה, מ"ם אמרינן דאין לנו להוסיף על הגזירה, וכמו ש"כ המג"א (פי' שא ס"ק נח) כהא דמסתפג באולונטיא, שכתב דאע"פ דבזמן הזה אפשר בלי רחיצה (הול"ל) אסור להסתפג, מ"ם כיון דלא נזר כימיהא אין לנו להדש גזירה, והביא ראיה מהב"י (פי' יג), ואע"פ שבחידושי רע"א תמה על הבי"י מ"ם אין דברי הבי"י נדחים, וכדמשמע מהמג"א שמביא ממנו להלכה למעשה, וכו', וכדי לפרסם עושי מצוה כדאי הוא להודיע דברי תשובת החת"ם (או"ה סי' צט) וז"ל: שאז ממני ידידי. הרב נ"י לברר לו בראיות מדברי חו"ל שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהם בתיקונים צוה"פ או שארי תיקונים כיוצא בו כדי שלא יכשלו רוב המון עם בהוצאה מרשות לרשות ביום ש"ק, דבר זה אין צריך לפנים ולראיה והוא מן השכל ומן המבואר להדיא בדברי חו"ל השכל מחייב באשר ידוע ששמירת שב"ק מעשות כל חפץ היא אצלנו ממצות הראשיות ומי שאינו משמר כהלכתו הרי הוא ככופר ומוטר בכל התורה כולה כמבואר בעירובין סו ע"א...

אחרי שנתקבלה תשובתו של הרב פראנק שהוא זקן הרבנים בירושלים והגדול שבבעלי הוראה בדורנו, שבה היא מורה אותנו לגמור את אשר התחלנו, אנו מוכנים עכשיו לגשת להוציא הדבר לפועל, וכדי לצאת לכל הדריעות פגנים אנו בזה לכל הרבנים ותלמידי חכמים שבעיר מנהגן ניוירוק, אם יש להם מה להעיר בנידון זה

הכותבים למען כבוד השבת והצלת אלפים ורכבות ישראל מחללה,

אלה הסכימו בחייהם לתקן עירוב במנהגן:

הרב יונתן שטייף זצ"ל
הרב מיכאל דוב ווייסמאנדל זצ"ל
(נפ' בספרו „תורת חמד“ חלק החשובות)
הרב מנחם סג"ל פאללאק זצ"ל
האדמו"ר ר' שמעון קאליש זצ"ל
מאמיניאוו

ירוחם ליינער
אדמו"ר כראדוין
מנחם מענדל כשר
מנחם צבי איזנשטאט
מרדכי שלמה פרידמאן
אדמו"ר מבאיאן
משה בונם פירוטינסקי
משה שטיינבערג
מלפנים אבד"ק בראד
נחום פערלאו
אדמו"ר מנאוואמינסק

אברהם יהושע העשיל
אדמו"ר מספיצניץ
אפרים אשרי
רב דבית מדרש הגדול באיסט סייד מנהגן
דוד ליפשיץ
מלפנים אבד"ק סובאלק
חיים בן ציון נאטעלאוויטש
יוסף אלי הענקין
יוסף הירש
מלפנים אבד"ק טורנא
יוסף דוד מאשקאוויטץ

ניוירוק, סיו אדר, תשי"ד.

בכל ענינים הנ"ל לפנות אל מזכיר. הועד למען תיקון עירובין במנהגין
הרב זוסף דור מאשקאוויץ

כ. עיקר העיין הוא בעשרים הנשרים שיוצאים ממנו לברוקלין, לברונקס וכו', ולפי מה שנתברר על ידי שלשה רבנים שסכמו את כל העיר כמה פעמים וזקדו את כל הנשרים וכתבו תאודי צורת הפתחים מכל גשר וגשר של הי"ט גשרים על ירי הר"צ אינושטאטס בהסכמת שלשתם ונדפסו בס' קונטרס תיקון עירובין מר"ד מאסקאוויטין הנ"ל, ויש לכולם צורת הפתח (מלכר במקום אחד שיש לכתחלה לעשות תיקון קל). בנוגע להלכה, אם העיר עצמה יש לה דין רשות הרבים דאורייתא, כבר נתבאר בהראשונים שרשות הרבים אפילו אם יש בה ס' רבוא, אם אין שעריה מכוונים זה כנגד זה, כמו שהיה כדגלי מדבר לא הוה רשות הרבים (י). ותנאי זה אינו קיים במנהטן.

א. העיר מנהטן היא אי (שפח יבשה) מוקף מכל צדדיו סביב בימים ובנהרות והישוב של העיר נמשך עד המחיצות (תמצא כאריכות בקונטרסים הנזכרים לעיל). מלבד הימים והנהרות שהם מחיצה בידי שמים, יש לו ג"כ בני צדדיו והנהרות של צד הרביעי מחיצות עשירות בידי אדם בניגוד ההוק, וגם בחלק הנשאר של צד הרביעי יש מחיצות כניזות בידי אדם על החוף (אמנם יש בעד הרביעי שטח אחד יותר ממאה אמה שפרוץ אל הנהר הודפן כלי גדודים ומחיצות על שפת הנהר, אך אין זה נוגע לתיקון העיר כי למעלה משטח זה ישנן מחיצות גדולות וקבועות, והשאלה היא רק אם מותר למטיילים למלט על שפת החוף הזה (י).

1) בשו"ת שב יעקב להרב יעקב כץ מפראג (נדפס בפראג שנת ה'ק"ה בהסכמת הפני יהושע) בס"י ז' כתב וז"ל: מיום הוסרה הקהלה ראטרם נהגוין בשבת היתר טלטול ומטלטלין ככל העיר כחצר מן העירות המוקפין חומה על סמך שהמים מקיפין אותה סביב לעיר וכמה וכמה רבנים אשר קדמוני והיו מרי דאתרא ק"ק ראטרם היה פשוט בעיניהם להתיר כ"י והאג נמי באותה המונה כמו ראטרם עיר סרוז רק מים מקיפים אותה מימינם ומשמאלם כ"י ואף גם בהאג ונהגין היתר טלטול בשבת כ"י על סמך המים המקיפין אותה כ"י והראה לי כתוב וחתם כ"י מן שלשה עמודי עולם גאני ארץ חכמי סרדיים שהיו רבנים וחכמים בק"ק אמסטורם כ"י גם יש להם היתר מהמנוחא מן הגאון חכם צבי כמבואר בשו"ת ס"י ה' וכו'. ע"כ. מסתפק שם להחמיר בזמן קרשתי. והמור"ם בהגהות לארחות חיים ס"י שסג אות כה. מביא לשון בעל הלכות גדולות המבואר באור ירוע עירובין ס"י קסד: עיר המוקפת מכל צדדיה כנהר זה הוא ערובה, ואין צריכה אלא ערובי הצירות לערב בשבת. וכן הוא לפנינו בהג"ע עירובין פ' הדר. והר"מ כשר ב"נועם" ח"א עמ' ר"ה. העיר מקור חדש ממשנה מפורשת בסהרות פ"ו מ"ט שפן רה"י לשבת ע"ש בר"ש ובתוס' י"ט משם הרו"ך: מגדל שלשל ריחומיה בתוך הים ורוח אחד ליבשה, ומקור כ"י רב הוא כשהתרום שם. וזה הוא המושג הראשונים "בשלש מחיצות הוה רה"י מן התורה, ראה מ"מ וכס"מ פ"ד מהל' שבת ה"רד ע"י"ש פ"ו ה"ב ובמג"א ס"י שמה"ס ס"א בשם הרא"ש.

2) הר"מ כשר ב"נועם" ח"ג עמ' רצב—שב מברר שיש להתיר גם פרצה זו במקום שמטיילין על שפת הנהר. וראה מ"ש הרי"ד מאסקאוויטץ בספרו דף ב.

3) מקור דין זה מביאר ברש"י עירובין ו. ב"ז"ו אבולי דמחזיא. שערי העיר מכוונים זה כנגד זה, ע"כ. ומבאר שמלכד דין מפולש צריך להיות גם השערים מכוונים. ושעמו של דבר מביאר ברש"י שם ו' שיהא ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר. וכו"ה ברש"י שם ו' ד"ה ירושלים. הריטב"א עירובין דף ה' מביא בשם רש"י שפתחו מכוונים זה כנגד זה. הרמב"ן בלחמת עירובין דף כב, נאשעויה מכוונים זה כנגד זה. והרשב"א בעבודת הקדש שער ג' ומבוארת המפולשין מכוונים זה כנגד זה והעם עורבין ביניהם כדגלי מדבר והעגלות. וממאירי בעירובין ו' הוסיף פ"י למ"ש הראשונים שבעיני מכוונים. ח"ל: "ושפתחי שני ראשי מכוונים זה כנגד זה ע"י שהדבר מצוי לרבים להיות בקועין בהם מפתח זה לפתח זה בלא שום נקום, ונמצאו רבים מצויים לבקוע וליכנס ולצאת ביושר בלי עיוקום, עכ"ל. ויש נס: כשהפתחים מכוונים זה כנגד זה ע"י שדרד ה"רד עוברת עליה דרך יער, וכו"כ מדף ב. והראב"יה שבת ס"י צא: ומכוונים פתחיה משער לשער.

זכ"כ בס"י שעה. והאור ירוע ס"י קסד כ"י: עיר כ"י אשר עלו לשמים רבוא מניין דגלי מדבר ור"ה שלה רחב ט"ז אמה אבל אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה (ומקדים לזה כ"י הטעם: כגון דגלי מדבר) מערבין את כולה הואיל ואין רה"ר גמור וכו'. ע"כ. וכן הזכירו עוד הרבה ראשונים עיני הנ"ל שמלכד מפולש בעיני ג"כ מכוון זה כנגד זה. ע"י ספר התרומה ס"ה רלט, ורוקס ס"י קעה. איהל מועד הל' שבת דרך יג. הגהות מרדכי פ"ז דשבת. — וכן ספק הטור ס"י שמה: שוה"ר צ"ר"ק שיהא מפולש ומכוון משער לשער. והכס"מ פ"ד מהל' שבת ה"א: הפתחים מכוונים זה כנגד זה. ע"י"שה. ובמג"א שם סק"ו: מפולשים משער לשער. פ"י שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דה"ר. וע"י בשו"ת בית אפרים ח"א דף מה ע"ג מסקן כן להלכה, שאפילו בעיר שיש בה נשתי"ה רבוא אם אין מכוונים משער לשער אין לה"ר. וכוון רה"ר. וכוון רה"ר. ואין הנ"ל. (והר"מ כשר ב"נועם" ח"א עמ' רלד כ' לפרש מה ששאלו מגלן כדגלי מדבר היו השערים מכוונים, עפ"ד רש"י בעירובין כב: דגלי מדבר ארץ חלקה היתה שהענין משהו אותה, וכו"ה במכילתא ריש בשלה. ח"ה ירושלמי עירובין פ"ה ה"ב: כיצד היו ישראל מהלכין במדבר, ח"א כתיבה וח"א כקורה, ולשניהם הדרך של ט"ז אמה שהיו העגלות נוסעות היתה ישירה בקירה. ובכריתא בלחמת המשכן פ"ד: שהענין מדריכס בדרך ישרה. הרי מבואר להדיא ש שדגלי מדבר היינו הדרך שישראל הלכו בה מרחק של י"ב מיל היתה דרך חלקה וישרה. והוה שכתבו הראשונים הנ"ל שאם אינם מכוונים אינם דומים לדגלי מדבר כלל).

בנוגע לענין ששים ריבוא שהוזכר לעיל יש מרבנים שכתבו שגם במנהטן אפשר להשתמש בהתנאי המבואר בשו"ע או"ח ס"י שמה"ס פ"ו: וי"א ש שאין ששים ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים, ויש מהאחרונים הסוברים ש"עוברים" דווקא ולא רק מצויים. ובל"י יום" דווקא (וי"א שוק ישראלים). ולפי"ו סוברים שגם במנהטן ביום ש"ק יום א' אין עוברים ששים רבוא, א"כ חסר תנאי זה. ויש שדחו טעם זה עמ"פ"ש המשנה ברורה שם ח"ל: בכל יום, הפתחי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה. ויש שיהיו מצויים שם ששים רבוא, וע"י מה שכתבתי בבואר הלכה בשם הרמב"ן (עירובין נט) והריטב"א. ע"כ. (על זה העיר הר"מ כשר: כן מורש בהלכות גדולות אספמאי עמוד קלא: רשות הרבים דוכתא דרש"י בה ששים מאה אלף גברי בכל יומא כדגלי מדבר, ע"כ. וכ"כ הרמב"ן בשבת דף נו: ועוד שאין עוברים בהם ששים רבוא בכל יום. וכ"כ הר"ן שם כלשון הרמב"ן ציינו תב"י שם, ורובנו ירוחם מתים י"ב חודים הרע"ב פ"א דשבת, אמנם הקשה על תנאי זה מטעמים אחרים, ע"י ב"נועם ח"א עמוד רג).

באריכות, ובשו"ת בית אב תנינא עמיד ע"י וראה מ"ש הר"ם כשר להעיר על שיטה זו בנועם ח"א ע"מ רה.
 (5) בשו"ת חת"ס אי"ח סי' פט: והגדור אינו מבטל מחיצת הים ואין צריך אפילו צורת הפתח, וכ"כ בשערי ציון להרב מכלוסקי, וש"ת אבן יקרה מהר"ג סי' לו, ובשו"ת מהר"י הלוי, ובשו"ת נפש חיה א"ח סי' כה, כ"ו. וצ"ל להגדיר לפסל ברברי התוס' עירובין פט ע"א ר"ה במחיצות ובשאר ראשונים ובדברי החת"ס ולרעתו אין הגשרים אוסרים כלל אפילו בלא צידה הפתח, וראה בירור הרבנים מספרי האחרונים החולקים על זה בנועם ח"א עמוד רכז—רכו.

ועל דבר הגשרים של מנהטן כתב הרב משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה א"ח סי' קלט ענף ג' וז"ל: הגשרים החולקים ממנהטן שיש תחתיהן מחיצה גמורה להר"י בתוס' (הג"ל) הוא דה"ל גמור עד כנגד המחיצה מדין רה"י עילה עד לרקיע כ"י יש להחיר בצורת הפתח אף אם עוברים שם ששים רבוא, ולמסקנת החת"ס כהירושלמי יש להחיר בלי שום תיקון וכו', ולהמגי"א סי' שעד סק"ה גם להרא"ש סגי בצורת הפתח אף שיש שם ששים רבוא, וכן הוא להנ"ב תנינא סי' מב וכו', לכן היה מקום להקל שיסגי בצורת הפתח על הגשרים להחיר במנהטן וכו', ע"כ. שוב הביא שם שיטות המחמירות ולא העיר מדברי האחרונים הנ"ל.

(6) ויש להרגיש פרט חשוב בגידון דירון התקד גשרים על ידי צורת הפתח. לפיכך מתחיים ממש של ברזל ובנין, ואין כאן החשש כמו שה"י באירופה שויתר צורת הפתח ה"י על ידי לחי וקורה ולפעמים נתקלקלו, ובעיר כמו מנהטן קשה היה להשגיח על התיקונים, משא"כ בהפתחים שישנם להגשרים אין שום חשש על הפתחים יתקלקלו אף פעם, והמה מתאימים גם לשאר הרנינים שישנם בריני צורת הפתח כמו שנתבאר בקונטרסים הנ"ל.

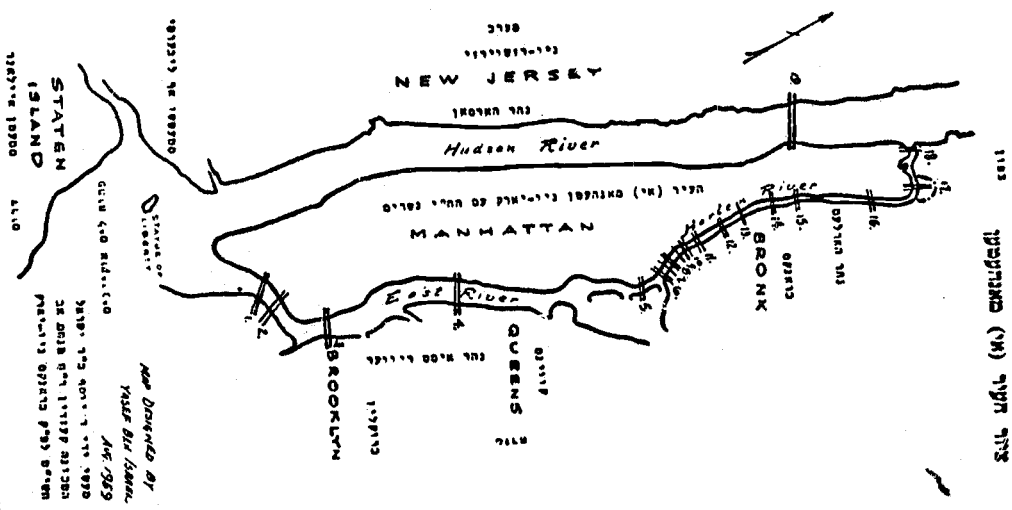
ג. החוץ איש חידש (הלכות עירובין סי' סג, אות ה"ז) שכל הערים הגדולות שהרחובות שבהן בנוים כבתים משני צדיהם וצד הג' ולפעמים גם צד הר"י פונעו גם כן בשורה של בתים כנגדו, אינם רשות הרבים דאורייתא, אם תעומד מרובה על הפרוץ.
 ד. יש לצרף בתור סניף שימת גדולי האחרונים שנמיעה ברכבות ובמכוניות אינה נחשבת חילוף רכים ומסילא אין להגשרים דין רה"י (ו) ואין העיר מרוצת כלל לרה"י.

ה. הרבה אחרונים סוברים שהגשרים אינם נחשבים כלל לפרצה דאמרינן גוד אסיק מחיצה שתחת הגשרים, או שאנו אוסרים רשות היחיד עולה עד לרקיע (י).

מכל אלו הטעמים נראה שאין למנהטן דין רשות הרבים כלל, וממילא מועילה צורת הפתח של הגשרים לחתימה בעירובין (י), ואין צורך בלתות.

שאר הפרטים שיש בענין זה, על דבר המנהרות שמתחת לארמה, להשיג שרטון בים, על הורעים שבתוך העיר, על הייגורים שאינם מודים בעירוב, צורת הפתח העומד מאיליו, נחבארו הדברים לארכן ולרחבן בתשובות הנ"ל, ואב"מ.

(4) שו"ת בית אפרים האו"ח סי' בו כתב כן לענין הנוסעים בקרוונה, ובשו"ת מלבי סי' כו, שמסלת הברזל היא רשות היחיד והדרך שעליה עוברת הרה"י לא נקראת רה"י, וכ"כ בשו"ת מהר"שם ח"א סי' קסא, ובשו"ת תקות וכ"י דף מ.

צילום חקיר (אי) מאתונת

Map Downloaded At
 Yeshiva Bin Yehuda
 Apr 1959